ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
1er SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 1·902 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.902

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԶՎԱՒԵՐԱՑՈՒԵՑԱՒ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Բ.

Երկու գլխաւոր թշնամի ունէր Սեւրի դաշնագիրը,— Քեմալական Թուրքիան եւ Լենինի Ռուսիան, մեր երկու անմիջական հարեւանները, որոնք դաղտնի դաշնագրով կապուած էին իրարու հետ՝ կռուելու համար միջազգային աշխարհակալութեան (իմպերիալիզմ) դէմ... :

Մոսկուա – Անգարա բարեկամութիւնն է, որ մեր տունը քանդեց : Բոլշեւիկները դրամ, զէնք, ռազմանիւթ եւ պատերազմական ամէն կարդի պիտոյք հայթայթեցին Մուսթաֆա Քեմալին եւ ողջնոյցներ զրկեցին անոր յաղթական պատերազմէն դուրս հասած թուրքին : Լսողը մենք չենք :

Խորհրդահայ պատմագէտ Ռ. Գ. Սահակեան կը գրէ ·

« Թուրք հեղինակները՝ պատմաբանները, պետական ու ռազմական գործիչները, մամուլի տեսաբանները իրենց գրերում թաքցնում են ընթերցողներից բոլոր այն փաստերը, որոնք վերաբերում են Թուրքիայի ազգային – ազատագրական պատերազմի տարիներին Սովետական պետութեան Ռուսաստանի կողմից թուրք ժողովրդին ցոյց տրուած նիւթական ու բարոյական մեծ օգնութեանը, որը կարեւոր գործօն հանդիսացաւ թուրք ժողովրդի հակաիմպերիալիստական պայքարի յաղթանակի համար : Իսկ այդ օգնութեան մասին յիշատակող հեղինակները հալածուում են թուրքական կառավարութեան կողմից : (« Սովետա–Թուրքական յարաբերութիւնների պատմութեան հակագիտական լուսաբանումը ժամանակակից թուրք պատմագրութեան մէջ», Երեւան , 1964, էջ 8) :

Պրիտան բան մը գիտէր անշուշտ, երբ հրապարակաւ կը յայտարարէր Թուրքիան բոլշեւիկներու դէրկն է իննկած :

Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը 1920ի Մայիսին Մոսկուա զրկեց Լեւոն Շանթի պատուիրակութիւնը հաստատելու հայ–հայկական դաշնագիր կնքելու համար: Զիչերինի, մանաւանդ արտաքին գործակալի օգնական Յովսէփ Կառախանի հետ բանակցութիւնները ոչ մէկ արդիւնքի յանգեցան : Սեպտեմբեր 14ին Երեւան վերադարձաւ Շանթի պատուիրակութիւնը, որուն Մոսկուայի մէջ խոստացեր էին Հայաստանի մայրաքաղաքը զրկել Լեռրանը՝ չարունակելու համար բանակցութիւնները :

Ահա մը եաք՝ Հոկտեմբեր 13ին միայն Երեւան հասաւ Լեռրան եւ ներկայացուց կարգ մը պահանջներ, որոնց գլխաւորներն էին՝ 1) Հրաժարիլ Սեւրի դաշնագրէն, 2) Թոյլ տալ խորհրդային զօրքերուն, իրենց ռազմամթերքով , անցնիլ Հայաստանի երկաթուղիներով եւ խնամիներով՝ միանալու համար Մուսթաֆա Քեմալի զօրքերուն, դաշնակիցներուն դէմ կռուելու նպատակով , 3) Սահմանավէճը Հայաստանի եւ հարեւաններ ու միջնորդութեամբ :

Հայաստանի պատուիրակութիւնը վճռականապէս մերժեց ընդունիլ Սեւրի դաշնագրէն հրաժարելու պայմանը : Միւս բոլոր կէտերուն չուրջ համաձայնութիւն գոյացաւ : Կազմուեցաւ դաշնագրի նախագիծ , որով Ռուսիա կը ճանչնար Հայաստանի անկախութիւնը եւ իսկոյն պիտի միջամտէր կասեցնելու համար պատերազմը Հայաստանի եւ Քեմալական Թուրքիոյ միջեւ : Լեռրան Բագու մեկնեցաւ՝ Մոսկուայի հաւանութիւնը ստանալու պատրուակով ... : Ու երեւան վերադարձաւ Նոյեմբերի վերջերը իբրեւ լիազօր՝ խորհրդային վարչաձեւը պարտադրելու համար Հայաստանի , 1920 Դեկտեմբեր 2ին :

Լեռրանի պէս Քեազիմ Քարապէքիրն ալ Աբդիքանդրապոլի մէջ հայ պատուիրակներէն առաջին առթիւ կը պահանջէր հրաժարիլ Սեւրի դաշնագրէն :

Ձգնաժամային օրեր կ'ապրէր Հայաստան բոլշեւիկեան մուրճի եւ Թրքական սալի մէջտեղ : « Աչալուրջ քեոխ»ն եւ Հայութեան դարաւոր թշնամին միացած՝ իր սպրմին մէջ կ'ուզէին խեղդել նորադաս Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Քեմալականները 1919 Յուլիս 23ին էրզրումի , նոյն տարուան Սեպտեմբերի սկիզբը Սերաստիոյ մէջ իրենց « Ազգային Ուխտ»ով հանդիսաւորապէս կ'երդուր նային ոչ մէկ թիզ հող տալ Հայերուն :

1920 Նոյեմբեր 14ին Յունաստանի ընտրութեանց մէջ կը պարտուէր Վենիզէլոս եւ Աթէնքի գահին վրայ կը բազմէր Կոստանդին Թագաւորը Վիլհելմ Բ. կայսեր քեռայրը : Անգլիա կը փոխեր իր քաղաքականութիւնը հելլէններուն հանդէպ կ'օգնէր Թուրքերուն :

Պրիտան Անգարա կը փութացնէր Թուրքասէր Ֆրանքլէն – Պույեոնը, որ քեմալականներու հետ կը կնքէր 1921 Հոկտեմբեր քանի ֆրանքեւթուրք դաշնագիրը՝ երբ դեռ ո՛չ մէկ դաշնակից պետութիւն ճանչցեր էր Քեմալի կառավարութիւնը :

Ըսինք թէ այդ դաշնագիրը ճակատագրական եղաւ Հայութեան համար : Հարիւր հազարաւոր Հայեր, հազիւ վերադարձան աքսորավայրերէն, տուն – տեղ եղած եւ նոր տնտեսութիւն ստեղծած , կը ստիպուէին հեռանալ ցանկալի կիլի – կիայէն, որ Պրիտանի կողմէ նուէր կը տրուէր Թուրքերուն :

Կիլիկիայէն հեռանալէ առաջ Ֆրանսացիները Քեմալականներուն յանձնեցին իրենց պատերազմական բոլոր կազմած – ներն ու մթերքները, որոնք գործածուեցան Անատոլուն զրաւող հելլէն բանակին դէմ :

Պրիտանի նահանջապաշտ քաղաքականութիւնը կը քաջալերուէր Երեսփոխանները, ա – ղովին կողմէ, ուր երեսփոխանները, առանց դէպքերու խորը թափանցելու, կառավարութենէն կը պահանջէին ոչ մէկ սու ծախսել եւ ոչ մէկ զինուոր պահել Կիլիկիոյ մէջ :

Ահազանգ հնչեցնող քանի մը երեսփոխաններու ձայնը կը խեղդուէր ընդհանուր ժխորին մէջ :

Սեւրի դաշնագիրը օրակարգէն կը վերցուէր ընդ միշտ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՐՏՈՅԻ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

—o—

ՍԵՐՎԱՆ – ՇՐԱՅՊԷՐ՝ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

Ֆրանսայի ոչ – համայնավար ձախը , անգամ մը եւս ցոյց տուաւ իր անկարողութիւնն եւ համերաշխական ոգիի պակասը : Երկար բանակցութիւններէ եւ նախնական համաձայնութենէ մը ետք , կարելի չեղաւ որ Ընկերվարական , Արմատական եւ Պայմանագրական կարենան մէկ անունի չուրջ համախմբուիլ : Եւ ի վերջոյ տարակարծութիւն եւ չփոթութիւն յաղթեցին, երեւան հանելովՖրանսայի ոչ – համայնավար ձախին պատակաեալ պատկերը : Կիրակի օր , Ժ. Ժ. Սերվան – Շրայպէր մամուլի ասուլիս մը կուտար եւ յայտնելէ ետք իր թեկնածուին անունը, կ'աւելցնէր թէ ի հարկին ինք պիտի ըլլայ թեկնածու: Այս էր Ժ. Ժ. Սերվան – Շրայպէրի վերջին պահուն «ռումբը»: Արդարեւ նախ կը յայտնէր իր թեկնածուին անունը ·— Ռոպէր Պատէնթէր, երիտասարդ փայլուն փաստաբան մը: Բայց, կ'աւելցնէր Նանսիի երեսփոխանը , Պատէնթէր կրնայ չունենալ իր կուսակցութեան (Հանրապետական – կան Հիմնարկութեանց Պայմանագրութիւն) վստերացումը : Այդ պարագային, կ'ըսէր Սերվան – Շրայպէր՝ « թեկնածու կ'ըլլամ : Հաւասար զէնքերով պայքար մը կ'ըլլայ , որովհետեւ ընտրուած , Պ. Շապան – Տէլմաս պիտի հրաժարի : Եթէ ընտրուիմ նոյն օրը պիտի հրաժարիմ , որովհետեւ իմ անդառնալի պաշտօնս՝ Նանսիի երեսփոխանութիւնն է »:

Արդարեւ Ժան – Ժաք Սերվան – Շրայպէր Նանսիի երեսփոխան է : Արդեօք չկայ որ երեսփոխան մը կրկին թեկնածու ըլլայ ուրիշ երեսփոխանական աթոռի մը, բայց այդ պարագային, եթէ ընտրուի պէտք է ընտրէ մէկ կամ միւս չրջանի երեսփոխանութիւնը : Հաւանական չէ անշուշտ որ Ժ. Շապան – Տէլմաս չընտրուի, բայց եթէ պատահի որ Սերվան – Շրայպէր ընտրուի , ինչպէս բաւ նոյն օրն իսկ կը հրաժարի Պորտոյի երեսփոխան աթոռէն եւ պատճառ կ'ըլլայ նոր ընտրութեան. արդարեւ, իր փոխանորդը չի կրնար իր տեղը առնել, ինչպէս պիտի պատահի Շապան – Տէլմասի համար : Ընտրական օրէնքը կը նախատեսէ որ փոխանորդ մը կրնայ ընտրուողին առաջարկել մէկ տարի ետք իր տեղը զիջանել, ինչպէս պիտի ընէ Շապան – Տէլմասի համար : Ներկայիս Պորտոյի համար կան առաջ թեկնածուներ՝ Ժ. Շապան – Տէլմաս, Կապրիէլ Թայ (Հանրապետական Հիմնարկութիւն), Ֆ. Ռիվիէր (Համայնավար) Անտրիէն Ժուքա (դեմոկրատ) , Անտրէ Տմար (Հանրապետական վերանորոգում), Տիկին Միշըլին Վերն (ոչ մէկ կուսակցութիւն) , Հիւկ Լըքլէտ(նոր Կարդ, աջ) , Տիկին Լօռ Վաթասթ (ՓէՔ ԷՍ ԻԽ), Ժէրար Պարթելեմի (Համայնավար լիկա, Թրոցքիսթ) եւ Ժան – Ժաք Սերվան – Շրայպէր :

Տեղական մամուլը, Երկուշաբթի օր երկար կը զբաղէր այս ընտրութիւնով , զանազան խորագիրներով, ինչպէս՝ Պորտոյի Ռոթիտան (Օռոռ), Ֆլուվը (Քոմպա), Պորտոյի Ուեսթէռնը, եւն.:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ՆԱԽՈՐԴ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

1945 Մայիս 15էն ի վեր, երբ Արաբական Լիկայի երկիրներուն բանակները Պաղեստին կը մտնէին — անգլիական հոգատարութեան վախճանէն քանի մը ժամ ետք — քանիցս Արաբ եւ Իսրայելցի փորձած են խաղաղութեան յանգիլ : Այս ա – ղբնչութեամբ զանազան բանակցութիւններ տարուած են այդ թուականէն ի վեր :

ՀՌՈԴՈՍ

Միացեալ Ազգերու միջնորդ Ռալֆ Պընչի հովանաւորութեան ներքեւ է որ բանակցութիւններ տեղի ունեցան Հռոդոսի մէջ եւ յանգեցան զինադադարի բազմաթիւ պայմանագրութեանց՝ Իսրայէլի եւ եգիպտոսի միջեւ 1949 Փետր. 24ին , Անդրյորդանանի հետ՝ Ապրիլ 3ին : Լիբանան նմանօրինակ համաձայնագիր մը ստորագրեց Մարտ 23ին , Հաս էլ Նաքուրա : միայն Յուլիս 20ին է որ զինադադար կնքուեցաւ Սուրիոյ հետ : Այս բոլոր պայմանագրութիւնները նոյն օրինակին վրայ չարադրուած էին : Ոչ մէկ ակնարկութիւն կար դաղթականներու խնդրին :

ԼՕԶԱՆ – ԺԸՆԵՒ – ՓԱՐԻԶ.— 1949 Ապրիլէն Սեպտեմբեր ժողով մը գումարուեցաւ Լօզան : Նիւթն էր՝ դաղթական – ներու ներդաղթի կամ հատուցման հարցը, որ կար ՄԱԿի 1948 Դեկտեմբեր 11ի թիւ 194 բանաձեւին մէջ : Ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյացաւ Իսրայելցիներու եւ Արաբներու միջեւ հակառակ անոր որ Իսրայէլ ընդունած էր հարիւր հազար դաղթականի հայրենադարձը եւ թէ արաբական երկիրները խօսակցութեանց իբրեւ հիմ առած էին 1947ի բաժանումի ծրագիրը : Աւելին, պատուիրակները դատ դատ կը մասնակցէին ժողովին : 1950ին, Ժընեւի մէջ, յետոյ 1951ին՝ Փարիզ, ձախողութիւնը աւելի ցայտուն եղաւ, Իսրայելացիք ետ առած ըլլալով հարիւր հազար դաղթականներու ներդաղթի իրենց առաջարկը :

ԳԱԶՏԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՀԵՏ.— 1949ի Մարտի վերջ արդէն, Իսրայէլ – Յորդանան դինադադարի ստորագրութենէն քանի մը օր առաջ, Իսրայելեան պատուիրակութիւն մը ընդունուած էր Ամման Թագաւորի պալատը, Մեռած Ծովի ափին : Հանդիպումին արդիւնքը կարդ մը հողային երկրորդական հարցեր եղած էին : Բայց ամբողջ տարւոյն ընթացքին եւ 1950ի ընկերը , դաղտնի չփումները չարունակուեցան եւ համաձայնագիր մը պատրաստուեցաւ, որ, կը թուի թէ, հետեւեալ տրամադրութիւնները ունէր.— Յորդանան կը հրաժարի դէպի Միջերկրական ծովի մը պահանջէն, կ'երաշխաւորէ Իսրայելցիներու ազատ անցքը դէպի Սկոպիւս լեռը– Իր կարդին, Իսրայէլ ազատ ծով մը կուտար Հայֆայի մէջ, Ամմանի Թագաւորին, ազատ մուտք՝ Բեթղեհէմ եւ Իրաւունք՝ Արաբներուն դալ նախկին Պաղեստինի մէջ, իրենց ունեցած կալուածներու հարցը կարդադրել : Բայց 1950 Ապրիլ մէկին, արաբական Լիկայի երկիրներու ճնշումին տակ, բանաձեւ մը կը ստորագրէր ուր կ'ըսուէր մասնաւորաբար .— « Լիկայէն կ'արտաքսուի, արաբական որեւէ պետութիւն որ նախաձեռնութիւնն առնէ բանակցելու Իսրայէլի հետ՝ կամ պառնձին հաչտութիւն մը, կամ զինուորական, տնտեսական կամ քաղաքական համաձայնագիր մը կնքելու » :

Ամմանի Թագաւորին սպանութիւնը, 1951 Յուլիս 20ին, Երուսաղէմ, Հաճի Ամինի կողմնակիցներէն մէկուն կողմէ, վերջ դրաւ բանակցութեամբ ընթացք կարդադրութեան որեւէ յոյսի, Իսրայէլի հետ :

ԵԱՐինկի ԱՌԱՋԻՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ – ՆԸ.— Վեցօրեայ պատերազմէն հինդ – կէս ամիս եաք, 1967 Նոյեմբեր 23ին, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը՝ Ու Թան յատուկ ներկայացուցիչ մը կը նշանակէր Մերձաւոր – Արեւելքի համար, որու պաշտօնն էր Նոյեմբեր 22ի, թիւ 242 բանաձեւին գործադրութիւնը ձեռք ձգել : Եարինկի խորհրդակցութիւնները սկսան 1967 Դեկտեմբերին եւ տեւեցին մինչեւ 1969 Ապրիլ 9 : Այդ թուականին Ու Թան յայտարարեց , զեկոյցով մը, որ եարինկ կը վերստանձնէր Մոսկուայի չուէտական դեսպանին իր պաշտօնը, աւելցնելով թէ « տրամադրելի, կը մնար , որեւէ նոր փորձի համար Մերձաւոր – Արեւելքի իր առաքելութեան առընչութեամբ » :

ՄԵՐ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ ՓՆՏՈՒԱԾ ԱՏԵՆ

ԷՍԱԵԱՆԻ ԻՄ ԵՐԵՔ ՏԱՐԻՍ

(Դ· եւ վերջին մաս)

1905ին Խաեան աւարտող ութերէս հինգը — Համբարձումեանը, Ռօպէնսո – նը, Ճէպէճեանը, Եաղուպեանը եւ ես — վազեցինք Կեդրոնական արձանագրուե – լու, առանց որ մէկը դուրսէն մեզ դըր– դէր: Մենք զիրար է որ դրդեցինք : Ճիշդ այդ տարին էր որ Կեդրոնականը իր նոր շրջանի առաջին հունձքն էր պար – գեւեր ազգին : Մեզի եկան իսկոյն միա– նալ Խաեանը նախապէս աւարտողներն ալ, ինչպէս Թոմմաս Դուլթեան եւ Ար– չաւիր Տէօքմէճեան, ուելի եւս չեշտելով Խաեանի ներկայութիւնը Կեդրոնականի մէջ: Խաեանցիները այլապէս ալ պա – տիւ բերինք հոն՝ մեզ այնտեղ ղրկող յարկին : Ցիսունէ աւելի տղոց խաժա – մուժին մէջ՝ որ Կեդրոնականի առաջին դասարանն էր մեր այնտեղ մտած տա – րին, Խաեանէն եկողները առաջին դի – ծին վրայ էինք միշտ :

Կեդրոնական անցնելէ ետքն ալ մենք չմոռցանք սակայն մեր Խաեանը: Միշտ եաեւ էր մեր աչքը, ինչպէս մեր ոտքը միշտ հոն: Դասընկերներ Թողած էինք մենք այնտեղ եւ կ'երթայինք երբեմն գա– նոնք տեսնելու, բայց առաւելապէս պարծենալու մեր նոր դասերով եւ նոր ուսուցիչներով :

Կ'երեւայինք նաեւ, դեռ դպրոցա – ղի, մեր երբեմնի ընկերուհիներուն ալ, անոնց եւս հպարտանալով մեր Կեդրո – նականով: Մեզ հետ աւարտող 13 աղ – ջիկներէն հինգը Խաեան մնացեր էին, իրենց ուսումը չարունակելու համար Լրացուցիչին մէջ: Ասոնցմէ չորսը ու – սուցչական ասպարէզը պիտի ընդրկէին յետոյ :

Խաեանը պիտի չմոռնայի յետագային ալ, Կեդրոնականէ մեկնելէ ետքը, հա– կառակ աշխատանքի այն այլազան դաշ– տերուն որ մեր առջեւ կը բացուէին եւ հակառակ մեզ սպասող հանրային այն – քան հոգերու :

Խաեան Սանուց Միութիւնը, օրինակ, զոր դպրոցին նախկին սաներս հիմնեցինք 1908ին, Հիւրիէթի դինուլութեան մէջ, կոչուած էր մշտական կապ մը դառնա – լու մեր եւ դպրոցին միջեւ : Դեռ նոր էր որ Թուրքին յանձնեցի պատմութիւնը եօթը տարիներուն զոր անցուցի Խա – եան Սանուց Միութեան մէջ, Թուելով բոլոր այն ձեռնարկները որոնց դիմեցինք օգնելու համար դպրոցին աղքատ սանե – րուն, դպրոցի մէջ մատենադարան ու թանգարան հիմնելու համար, եւ մեր մղած պայքարները յանուն անոր կրթական մակարդակին բարձրացման :

Այնտեղ ակնարկեցի նաեւ մեր ազգած երեկոյթներուն եւ դասախօսութիւննե – րուն մեր իսկ անդամներուն համար, ինչպէս նաեւ հանրային այն աշխա – տանքներուն, զոր ս. Խաեան Սանուց Մի– ութիւնը մեզ կռուան ըրած, գլուխ հանե– ցինք Պոլսոյ հայ մշակութային կեանքին մէջ, 1912 եւ 1913 տարիներուն մեր կազմակերպած Ամառնային Դասըն – թացքները եւ ղրկան ասուլիսներն էին առանք :

Այն եօթը խանդավառ տարիներու ըն– թացքին, զոր անցուցի Խաեան Սանուց Միութեան մէջ, պիտի չմոռնամ մանա – ւանդ բարեկամուհիներու այն հոյլը, որ Խաեանի լրացուցիչն աւարտած՝ ու – սուցչական ասպարէզ էր մտեր իր չատ մատաղ տարիքին եւ որմէ չատերը իմ կողքիս եղան Միութիւնը վարած օրե – րուս : Այդպիսի թանկագին գործակից – ներ եղան ինձ համար Տիրուհի Ապարեան (յետագային Տիկին Միսաքեան), Զապէլ Համբիկեան (Տիկին Ալեանաք), Արմե – նուհի Ճաֆճաֆեան (Տիկին Թէրզեան), Սաթենիկ Վարդանեան, Զարուհի Փէչ – տիմալճեան (Տիկին Արշակունի), Կա – տարինէ Քիւթէրեան (Տիկին Գահվէ – ճեան), անուններ որոնց հետ քոյր եւ եղբօր զգացումներով կապուած երկար տարիներ՝ սիրտ եմ հատցուցեր հանրա – յին այլազան հոգերու համար, առանց յիշելու համով մեր պատյանները, մեր ըս– տեղծած կապերը հայ մատուռականու – թեան հետ, մեր հատւածական ներկայու – թիւնը Կովկասահայ թատերախաղերու ներկայացումներուն, առանց փոյթ ը – նելու Զապէլ Համբիկեանի հօրը Նազա – րէթ աղային սրամիտ հեղնութիւնը հաս– ցէիս.

— Հարէմ աղասի՞ ես, ի՞նչ ես...

Ոչ, հարէմ աղասի չէի, տարուած էի այն օրերու մեր խանդավառութեան չուրջ իսկական կոլիզ մը ստեղծելու ե – րազով ...

Ինձ համար հոգեկան սփոփանք է յիշել այստեղ որ Խաեան վարժարանի ծոցէն ծագած նոյն այս փունջն էր որ դաւառ վազեց լոյս առնելու համար հեռաւոր իր քոյրերուն: Սերունդ մը առաջ դմայլելի Սիպիլը ղլուխ անցեր էր մեծ առաքելու– թեան մը յանուն դաւառի հայ աղջիկնե – րուն դաստիարակութեան, հիմա իր սա– նուհիներն էին որ կը նուիրուէին այդ առաքելութեան պահ մը մոռնալով Վաս – փորի ազուր ափերը : Խնկուհի Զիթ – ճեան կ'երթար Մուշ, Զարուհի Փէչոի – մալճեան Զէյթուն, Տիրուհի Ապարեան Տէօրթ – Եոլ եւ ապա Զէյթուն, Արմե – նուհի ճաֆճաֆեան Դոնիա, ու իրենցմէ քիչ յետոյ դաւառ կը վազէին իրենց իսկ աշակերտուհիները, ինչպէս Մարի Քիւրքճեան, Անիկ Քէօչկերեան եւ Փեփ– րոնէ Գրիգորեան : Այս տողերը գրողը հոգեկան երանութիւն չտեսէ՞ իրեն դոյզն այն բաժինը զոր ունեցաւ իր կարգին ա– նոնց ոգեւորութեան մէջ, իր եղրայրա – կան խրախոյսը խառնելով անոնց նուի – րումին :

Հոգեկան կապեր զիս կը կապեն նաեւ աղջնակներու այն խումբին որ 1911ին եւ 1912ին լրացուցիչէն աւարտեր էր, եւ որ կ'ուզէր հանրային աշխատանքներու լծուիլ ինքն ալ իր հերթին սրտապնդ – դուած երէցներու խանդավառութենէն : Զրոյցները զոր այս տողերը գրողը կ'ունենար անոնց հետ աքոյթներուն ա – նոր հանրային գործունէութեան ամէնէն անուշ վայրկեաններէն եղան ու իր յիշա– տակներու կը կապեն խանդավառ պղջիկ– ներու այդ խումբը որոնց մաս կազմե – ցին Անիկ Քէօչկերեան, Մարի Քիւրք – ճեան, Նւարդ Պօչնակեան, Եռանդիկ Պօչնակեան, Լորիս Տէրունեան, Արմինէ Մելիքեան, Սիրվարդ Շահպազ, Ֆիլոմ Գրիգորեան, Փեփրոնէ Գրիգորեան, եւ Թերեւս դեռ ուրիշներ ալ :

Աւելի յետոյ Խաեանցի պղջիկներու նոր խումբ մը պիտի խառնուէր յիշա – տակներուս : Այդ արդէն առաջին մեծ պատերազմի պինդազարի օրերուն էր, երբ վարակուած հայ կեանքը համակող ոգեւորութենէն, Խաեան վարժարանի լրացուցիչի 1917ի 1918ի չրջանաւարտ – ները «Ծաժակ» Օրիորդաց Միութիւնը պիտի կազմէին : Իրենց խանդավառու – թեան պատուղը պիտի ըլլար Աճուշը զոր պիտի ներկայացնէին երկիցս, բացառիկ յաջողութեամբ, Վարդան Սարգսեանի յօրինած եղանակներուն վրայ : Ներկա – յացում որուն կը մասնակցէին իմ յիշած– ներէս Արշալոյս Թէրլէմէզեան, Արաքսի Պապիկեան, Զապէլ Պօյաճեան, Ալիս Տե– րունեան, Մարի, Հայկուհի եւ Աբրէ – լոյս Փէքմէզեան, Գոհարիկ Ղարիպ – եան, բոլորն ալ «Ծաժակ» եւ ո – րուն կ'աջակցէին դուրսէն Զանան, Ա– տաչէս Սէմէրճեան, Տիգրան Ծոյեան : Մեծ մասամբ այն պղջնակներն էին ա – նոնք որոնք պատերազմի տարիներուն սփոփանք էին տարեր քանիցս հիւանդա– նոցին մէջ տառապող հէք Կոմիտասին եւ որոնց համար «Անուշ»ի լիպրէթթօն յօ – րինելով այս տողերը գրողը պարծեր էր երախտապիտական պարտք մը կատարած ըլլալով նաեւ յանուն հայ երգի մեծ վար– պետին :

Պարագաները կապ պիտի խզէին յե – տոյ Խաեանի հետ, կապ որ սկսեր էր անոր ղրաեպանութեան վրայ անցուցած երեք տարիներս, եւ չարունակուեր նա – եւ անոնց հետ՝ որոնք անոր դրաեպան– ներէն պիտի անցնէին ինձմէ եաք :

×

Վաթսունը վեց տարի անցեր է մեր Խ– աեանը ձգելէն ի վեր: Արդէն քանի մը սերունդ հետաեր է մեզ անոր դրաեպան– ներուն վրայ եւ տարուէ տարի դպրոցն աւարտեր : Աչքերուս առջեւ — ըսելու ձեւ մը որովհետեւ անոնցմէ մէկը վաղուց է չկայ, ու միւսը հաղիւ կ'օղնէ ինձ – ունիմ ես ահա ցուցակը մեղմէ յետոյ դպրոցը լրացողներուն ու կը լեցնիմ արդար ինքնասիրութեամբ մը : Անուններ կան անոնց մէջ որոնք պարծանք կը յե– րեն զիրենք դիեցնող յարկին, եւ որոնք հպարտ կ'ընեն նաեւ մեզ : Բայց դեռ որ– քան մեծ անուններ կան որոնք մեզ կը պարզեւեն այդ միեւնոյն հպարտութիւ – նը բայց որոնք ցուցակի մէջ չկան ո – րովհետեւ անոնք չաւարտեցին ուսման բոլոր տարիները լրիւ :

Խաեանի դրաեպաններէն անցած մեծ համաստեղութեան մէջ կան եաեւ հայ բեմին երկու չքեղ աստղերը վահրամ Փափազեան եւ Արտաւազդ Դարպասեան— Արուս Ոսկանեան ինչպէս եւ երկու ու – րիշ մեծ արուեստագէտներ, Հայկ Կիւ– ումչեան՝ Ջութպակի մեծ վարպետը որ հա– մաշխարհային գնահատութեան տիրա – յաւ տեղ գտնելով երաժշտութեան հա – մալսարանական գնահատութեան մէջ եւ Արա Սար– գսեան մեծ քանդակագործը որ իր աչքե– րը վերջերս փակեց աւելի քան չորս տասնամեակ փառքն հանդիսանալէ յետոյ հայ արուեստին :

Դէմքերէն մէկը զոր Խաեանը հպար – տութեամբ պէտք է յիշէ միշտ, թէեւ ան եւս իր ընթացքը աւարտած չըլլայ լրիւ, Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանն է, մեծ դիտնականը որուն միջազգային համբա– ւը փառք կը բերէ մեր բոլորիս :

Կարելի չէ անշուշտ մի առ մի թուել բոլոր այն անուններն որոնցմով կրնայ Խաեանը պարծենալ եւ որոնք դեր կա – տարեցին հայ հանրային կեանքի մէջ այլազան առաքելութիւններու վրայ, իրրեւ դրող եւ հրապարակագիր ինչպէս Հայ – կանոյշ Մառքն ու Համբարձում Համ – բարձումեանը, Էլիզ Մկրտիչեանն ու Նր– շան Պէշիկթաշլեանը, իրրեւ դիտութեան եւ արուեստի մարդ, իրրեւ ուսուցիչ եւ ճարտարապետ :

Պատկառելի թիւը կարկառուն այդ դէմքերուն եւ նաեւ բոլոր անոնք որոնք աւելի Համեստ եղան իրենց կեանքով ու գործունէութեամբ՝ կուգայ վկայել որ Խաչիանը իր պարտքը կատարած է լրիւ:

×

Խաեանի 75 տարիները ոտնել կը նը– շանակէ երախտապիտութեան պարտք մը հատուցանել Խաեան եղբայրներուն, ո – րոնց ծախքով կառուցուած է դպրոցը : Խաեան այդ գոյդ եղբայրներն էին Յով– հաննէս (1841 – 1900) եւ Մկրտիչ (1843– 1921) : Իմ սերունդս բարեբարներն անդ–

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Երբ արդեօք պիտի մեկնինք, պա – տասխանեց Լեւոն :

— Հիմա իսկ, երկու ժամէն հոս պիտի գտնուին թէ Հասան էֆէնտին եւ թէ Ալի պէյ, չուտ գնա, զործերդ կարգադրէ եւ ժամ առաջ հոս պատրաստ եղիր, նախնա– կան ծախքերու համար ալ առ սա մէկ ամսականդ , ըսաւ Շէֆիք փաշա, չորս հատ հինգ ոսկինոց պանքօթմանի պանք– տամս հանելով զղրոցէն եւ տուաւ Լե – եոնին :

Լեւոն զրամը զրպանելէ ետք, չնոր – հակալ եղաւ իր պաշտպանին եւ դուրս ե– լաւ ժամը մէկ դառնալ խոստանալով :

9·

Սիրքէճիի քարափէն Թրքական չուխ – նաւ մը ճամբայ կ'ելլէր դէպի Սելանիկ, որուն մէջ կը գտնուէին մեզի ծանօթ ե– րեք լրտեսները :

Երբ չոգենաւը ճամբայ ելաւ, Հասան էֆէնտի իր մօտ կանչեց Ալի պէյն ու Լե– եոն էֆէնտին, որոնք բոլորուելով Հասան էֆէնտի չուրջը, սկսան խիստ կարեւոր խօսակցութիւն մը ունենալ :

— Դուք, բաւ Հասան էֆէնտի, խօս– քը Ալի պէյին ուղղելով, դուք ճանչ – ցուած էք ձեր յանդուգն, անվեհեր եւ խուզարկու գործունէութեամբը, ամէնէն կրնամ ըսել թէ յանձին ձեզ, ժէօնները խիստ աչալուրջ պիտի խուզարկեն իսկ Լեւոն էֆէնտին չեն ճանչնար , որով դուք ալ, խօսքը Լեւոն էֆէնտիին ուղղե– լով , պէտք է որ ինքզինքնիզ ներկայա– ցընէք որպէս Փարիզի Քոնկրէսին կազմէ լիազօրուած հայ յեղափոխական կու – սակցութեանց ներկայացուցիչը :

Հասկցաք չէ՞, իմ մտադրութիւնս է ձեր կարողութիւններէն օգտուիլ, եւ յին– յաս եմ թէ վերջնական յաջողութիւնը մեր կողմն է :

Այսպէս անմիջապէս որ Սելանիկ ել – լենք, պէտք է որ դուք քարափին վրայի Քոնքորտիա մեծ եւ չքեղ օթելը իջեւա – նիք, ինքզինքնիզ չերյայ որ մատնէք, չատ դիւրաւ պիտի կրնաք չմման մէջ ըլ– լան ժէօններուն հետ, որոնք չատիկն ա – ւելի դիւրահաղորդ եւ անճարակ մար – դիկ են. մեր Մապէյնի խաֆիէներուն փորձառութիւնը չունին, ամէնքն ալ պինուորական մարդիկներ են, մէջերնին խորամանկ ափըլամաթ մարդ մի փնտը – ռէք, չկայ :

Այս հրահանգները տալէ ետք, Հասան էֆէնտի քաշուեցաւ իր խցիկը, իսկ Ալի պէյ եւ Լեւոն էֆէնտի կամրջակին վրայ մտն դալ սկսան, Լեւոնի դէմքը մռայլ էր, վատահ չէր իր յաջողութեան վրայ եւ նախազգացում մը ունէր թէ մի դուցէ հոն փորձանք մը հասնէր իր գլխուն :

Սելանիկ հասնելուն պէս, պատուեցաւ իր երկու զործակիցներէն եւ ուղղակի այդ Հայկայի օթէլը գնաց: Լեւոն քիչ – չատ տեղեակ էր Սելանիկին, հոն Քոն – քորտիայի մէջ առաջին յարկի յարկա – բաժինէն սենեակ մը վարձեց, յետոյ օ – թէլին լոպարանը գնաց լուացուեցաւ, արդուպարդը տուաւ եւ օտար Թուրիսթի մը պէս գնաց օթէլին քաղինօն, որ վարի յարկն էր, քարափին վրայ :

Քաշուեցաւ անկիւն մը, իր ծոցէն հա– նեց «Լ'Իմանիթէ» եւ «Ժուռնալ տէ Տէ – պա»ներու քանի մը թիւեր ու սկսաւ խո– րասուզուիլ այդ թերթերուն մէջ, մինչ իր աչքին առկէն չէր փախցներ խումբ մը պինուորականներ , բարձրաստիճան սպաներ եւ պինուորական բժիշկներ ո – րոնք լուրջ խօսակցութեան բռնուած է – ին, գած ձայնով խօսակցելով: Այսպէս գրեթէ կէս ժամ անցած էր, օթէլի ծա – ռայողն ծերուկ մը որ միշտ կը զեզերէր այդ պինուորականներու խումբին չուրջ, կանչեց զայն եւ՝

— Սիրելիս, կրնա՞մ արդեօք ձեզի հարցում մը ընել, ըսաւ :

Ծերունի ծառան իր պատրաստակամու– թիւնը յայտնեց :

Այն ատեն Լեւոն գած ձայնով մը ը – սաւ :

Ո՞ւր կրնամ գտնել Ն· պէյը որուն հետ կը փափաքիմ տեսակցիլ :

— Ինքը թէեւ հոս չէ, ըսաւ ծերուկը մէյա աչքը Լեւոնին աչքէն չպատելով , բայց իր սիրելի ընկեր Արիֆ պէյը հոս կը գտնուի, եթէ կը փափաքիք լուր տամ անոր, անիկա կրնայ ձեզ գտնացնել :

Լեւոն խիստ ուրախ եղաւ եւ ծերուկին ձեռքը հինգ Ֆրանքնոց թղթադրամ մը տահեցնելով ըսաւ :

— Ախոռ գոհ պիտի ձգէք զիս, ծերու – կըս, եթէ կատարէք խնդրանքս :

Ծերունի ծառան հեռացաւ, հինգ վայրկեան ետք, սեւաչուի մի ջոցահասակ, նիհարակազմ, զեղազէմ սպայ մը մօտե– ցաւ Լեւոնին, որ զայն տեսնելուն պէս , ոտքի ելաւ եւ հրամցուց իր մօտի թիւ– նաթոռին մէջ բազմիլ :

Սովորական բարեւաւերէն ետք, Լեւոն առանց ինքզինք մատնելու իսօսցաւ·

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(195 Շար·)

ՊԱՏԱՍ

— Լա՛ ուրեմն, ի՞նչ կ՚ասեմ ինձի, ե՞ս ընտանի եղաւոյրը տանէն որ կ՚ելլի յայլասլաստուած կ՚ը։

— Ոչ մէկ խելքի տ, բաւ կ՚ելլի, ինչի՞մէն խելքի չ՚ես, բաւ տուր ինձի։

— Ես կ՚ուզեմ որ տէրն ալ ինծի հետ ուրախանայ։ Ինչո՞ւ համար Օհանէ... ո՛ր տեղ մնաց, ինչո՞ւ չ՚երեւիր։

— Կ՚ըսեմ ես որ տէրն ալ ինծի հետ ուրախանայ։ Ինչո՞ւ համար Օհանէ... ո՛ր տեղ մնաց, ինչո՞ւ չ՚երեւիր։

Մէկ քանի վայրկեան չ՚անցնիր յանկարծ Օհանէ ներս կը մտնէ։ Ան ալ ինչպէս Ղազարոս՝ ուրախութենէն գրեթէ խելագարած էր։

— Ես կ՚ուզեմ որ տէրն ալ ինծի հետ ուրախանայ։ Ինչո՞ւ համար Օհանէ... ո՛ր տեղ մնաց, ինչո՞ւ չ՚երեւիր։

— Ես կ՚ուզեմ որ տէրն ալ ինծի հետ ուրախանայ։ Ինչո՞ւ համար Օհանէ... ո՛ր տեղ մնաց, ինչո՞ւ չ՚երեւիր։

Ես խօսքի չեմ ձգեր զանոնք։ Ես ալ ինչպէս Ղազարոս՝ ուրախութենէն գրեթէ խելագարած էի

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

— ԵՒ —

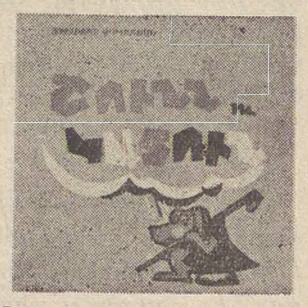
ԳՈՒՆԱԻՈՐ

ՈՒԹ ԳՐՔՈՅԿՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆ Է 20 ՖՐԱՆՔ

Ցաեւ՝ Գիգորը, Մի կաթիլ Մեղր եւայլն:

ԾՆՈՂՔՆԵ՛Ր, ՁԵՐ ՁԱԻԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑԷՔ ԼԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ԿՏՐՈՆԸ ԸՆԹԵՌՆԼԻ ԿԵՐՊՈՎ

Անուն – Մականուն . . . . . .

Հասցէ . . . . . .

Ներփակ վճարումը՝ պանքի չէքով կամ փոստի չէքով
(Աւրել աւելորդ նշանաւոկումը)

EDITIONS « EREBOUNI », B. P. 46 CHARENTON - 94 — Tél. : 368-26-32

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային , Պէյրութ :
Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ :
Գին 15 ֆրանք
Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրատար, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ:

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդունուիր հեռաձայնով:

ՍԱԿ՝ 5 ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «կատակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Որդիք (Տարօնի չրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր չրջակաները, Պէյրութ, թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տ. Սէրէն – կիւլեանի, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեանի իրենց հոզեզաւակ Մանիկ Տոլպաչեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Զապէլ Պապայանեանի, իր ամուսնոյն եւ որդւոյն իրենց կեսրոջ, մօր եւ մեծ մօր կորուստին առթիւ, մահացած ի Պոլիս :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ այցելութիւնները զաւառ (Լիոն, Վալանս, Տէսին եւնայլն) :

×

Ֆրանս–Ֆիլմիւր ձայնասփիւռի կայանէն, այս կիրակի առաւօտ ժամը ութին «Հայերը եւ Ֆրանքները» Տէր եւ Տիկին Թիւրիի եւ ժաք Մատօլի մասնակցութեամբ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղբ·ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները :– Մոնմորանսիի դաչտահանդէսին առթիւ՝ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն հարիւր Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ա. Տապաղեան, Պ. Պ. Ա. Փոսթաչեան (Մօնաքօ), Սանճեան (Լիմաս), Տիկիններ Լ. Թրէսօլ, Օ. Վէնթիւրա 100ական, Օր. Ք. Գալուստեան 80, Ց. Աչճեան 50, Շահլամեան Ս. երեսուն, Տիկիններ Սահակեան եւ Բրիտանօֆ, Սիմոնեան Ա., Պ.Պ. Գամուն Ազալիզեան Կ. քսանական, Տէր եւ Տիկին Ս. Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Կարապետեան, Պ. Պ. Օքանեան, Զ. Հէքիմեան, Ռօպէր Պէսի, Պ. Սաաթճեան, Պ. Դուրեան, Թ. Մխրաքեան, Ն. Արապեան, Ոմն, Տիկին Վարդուհեան տասնական, Թ. Աբրահամեան քսան ֆրանք :

Ոմն եկեղեցւոյ միջոցաւ 400 ֆրանք, Տիկին Վիքթորիա Քակա (Ամերիկա) 150 ֆրանք եւ Տիկին Մարիցա Զակա (Ամերիկա) յիսուն տոլար , ծնողաց, մեծ հօր, մեծ մօր եւ մօրեղբօր՝ Վերժին, Կարապետ եւ Մկրտիչ Փամուչճեաններու յիշատակին :

Տէր եւ Տիկին Մ. Գազանճեան յիսուն Ֆրանք, Տիկին Ա. Սարգիսեան 40, Ողբ. Տիկին Վ. Աճէմեանի յիշատակին :

Տէր եւ Տիկին Մխրտատ Ալթունեան յիսուն, Տիկին Զ. Պէօրէքեան երեսուն, Ողբ. Յովհաննէս Սիմոնեանի յիշատակին : Տիկին Հռիփսիմէ Մուշեղեան (Անուվիլ) իր ծնողաց Գարապետ եւ Մուշեղեան ընտանիքներու յիշատակին 30, Տիկին Յակոբեան 265, Պ. Պ. Ս. Պալաբանեան եւ Լահինեան 50ական, և Ս.Յովհաննէսեան երեսուն Մոնմորանսիի ծեբանոցին, իրենց այցելութեան առթիւ :

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարւոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ :

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի :

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով :

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Ֆիւրվէօրի առջեւ :

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօն, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հռոմանական քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ :

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.:

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզէլի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը : Երեկոյեան ճաշ :

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաչերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ : Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի մօտները :

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

Մինչեւ Սեպտ· 10, արձանագրուիլ նամակով (գրասենեակը փակ ըլլալով) :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Ի.Տ· ՃԷՔԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատասխանատու

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
2 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.903

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.903

ՓՇՈՏ Է ՃԱՄԲԱՆ

—o—

Օգոստոս 20ին, հեռագրային տեղեկատու գործակալութիւնները հաղորդեցին թէ «Մոսկուայի մէջ խորհրդակցական կարեւոր հանդիպում մը ունեցած են վարչապետ Ոլֆտիւն անդամ պետութեանց հաղաքական եւ կուսակցական ներկայացուցիչները, բննելու համար այն նոր կացութիւնը, որ ստեղծուած է Եւրոպայի մէջ, սովետ-գերմանական դաշնագրի ստորագրութենէն ետք»:

Ակնկալելի էր անշուշտ:

Նոյն եռուզեռը ծայր տուած է, վստահօրէն, Արեւմտեան պետութեանց ճակատին վրայ. յատկապէս Ատլանտեանի Ոլֆտին անդամ Վերկիրներու մէջ:

Վերջին տասնօրեակի թերթերը կը յորդին տեղեկութիւններով եւ ենթադրութիւններով, որոնք ցոյց կուտան թէ կողմերը չծուած են տենդագին աշխատանքի, իրենց դուռակները վարպետօրէն լարելու համար...:

Ատլանտեանի Ոլֆտին անդամ պետութեանց կեդրոնական բանակատեղիէն՝ Պրիւսէլէն հաղորդուած լուրերու համաձայն, 1971ի ընթացքին հաւանական է զումարումը երրորդական Ապահովութեան խորհրդաժողովի մը. հետեւաբար սպասելի է նաեւ՝ որ Ատլանտեանի Ոլֆտին մասնակից երկիրները արտակարգ հանդիպում մը ունենան այս աշնան (1970ի Հոկտեմբերին կամ Նոյեմբերին, եթէ ոչ աւելի կանուխ):

Եթէ զերմանեւսովետ հասկացողութեան ճիղերը խակապէս անկիւնադարձ մը ըլլալու կոչուած են Հին Աշխարհի խաղաղութեան համար, ապա ուրեմն բնական պէտք է տեսնել խորհրդային եւ արեւմտեան շրջանակներու մէջ ծայր տուող իրարանցումը:

Վերջին քանի՛ւհինգ տարիներու ընթացքին քարացած տարակարծութիւններ, նախապաշարումներ եւ փոխադարձ լուրջ կասկածանքներ զոյութիւն ունին, ու դրական որեւէ արդիւնքի հասնելու համար՝ պայման է մթնոլորտը որոշ չափով պայծառացնել:

Անհրաժեշտ է, նախ, որ Մոսկուա թօթափէ այսպէս կոչուած «պրեժնեւեան վարդապետութիւնը»: Կը յիշուի անշուշտ, որ Չեխոսլովաքիոյ բռնական զբաւումին դէմ ըմբոստացող Արեւմուտքցիներուն՝ յատկանշական պատասխան մը տուաւ Կրեմլին.

— Արեւմտեան Եւրոպա եւ Միացեալ Նահանգներ իրե՞նց գործին թող նային: Մենք, իբրեւ Համայնավար Աշխարհի բաղկացուցիչ երկիրներ, կը կարծենք թէ Մոսկուա իրաւունք ուի միջամտելու՝ երբ կը տեսնէ որ մէկ կամ միւս ընտանեկան անդամը կը դաւաճանէ ուղղափառ համայնավարութեան: Չեխոսլովաքիան բացառութիւն մը չէ: Ո՛վ որ ալ ըլլայ ապրեցողը, մենք իրաւունք կը զգանք կարգի բերելու զայն...

Բառերը կրնան տարբեր ըլլալ, սա կամ ա՛յս էր իմաստը:

Արեւմտ. Աշխարհը չէ մոռցած այս նախընթացը: Ու անշուշտ չատ դէշ բան մը ըրած պիտի ըլլայ, եթէ անցուկը նկատի մոռցուկ եւ մօտալուտ բանակցութիւնները յաջողութեա՛մբ փակելու համար յօժարի ի զօրու նկատել Խորհրդային Միութեան այս տրամաբանութիւնը:

Կենթադրենք, որ սեղան չնստած՝ դիւանագիտական առաջին չփումներու ընթացքին իսկ Ուաշինկթընը յուզէ այս խնդիրը: Փորձէ ապահովութիւն ստանալ, թէ եւրոպայի Ապահովութեան Խորհուրդ-ժողովը ձեւական արարողութեան մը պիտի չվերածուի ու կրեմլին, նոր «դաւը» սեսած ըլլալու պատրուակով, ո՞ր տնձգութիւնները պիտի չկատարէ մօտալուտ ու հեռաւոր երկիրներու կեանքին ներս:

Այս պարագային Մոսկուա պիտի չխրտչի՞: Պիտի չթափէ՞ հաւաքուած «կաթը», առաջին իսկ օրէն:

Գոնէ Հարաւ-Արեւելեան եւ Կեդրոնական Եւրոպայի կարգ մը մայրաքաղաքներուն մէջ կը տիրէ այն կարծիքը, որ Բրեժնեւ պիտի չուզէ տիրութեան իր իրաւունքը կորսնցնել համայնավար երկիրներու վրայ. պիտի պնդէ իր հակակշռողի դերը պահպանելու մարզին մէջ:

Երկրորդ փափուկ կէտը «օտար ղին-ուորական ուժերու» հեռացման խնդիրն է:

Դաշնակիցները զինուորապէս տեղաւորուած են Արեւմտ. Գերմանիոյ մէջ՝ Պոնի իսկ յամառ պնդումով եւ ի վնաս ամերիկեան ելմտական կեանքին: Տարեկան մէկ միլիառ եւ 600 միլիոն տոլար վարկ կը յատկացուի Ատլանտեանի Ոլֆտուվ Գերմանիոյ մէջ բանակող ամերիկեան ուժերուն: Եւ զաղտնիք չէ, որ Ուաշինկթընն պիտի ուզէր օր առաջ թօթափել այս բեռը՝ եթէ ապահովութիւն ունենար թէ Եւրոպա եւ Գերմանիա ի վիճակի են դիմադրաւելու որեւէ վտանգ: Իրողութիւնը այն է սակայն, որ ոչ միայն ապահովութիւնը չկայ, այլեւ եղածը անբաւարար է՝ խորհրդային որեւէ անակնկալ յարձակում զսպելու համար:

Իսկ խորհրդային ուժերը տուն տեղ եղած են արբանեակ երկիրներու մէջ, — վարչապետ Ոլֆտին ալ հիմունքով:

Եթէ Եւրոպան իր բնականոն կեանքին պիտի վերադառնայ եւ երկրորդ Աշխարհամարտէն ի վեր զոյութիւն ունեցող պրկումը վերջ պիտի գտնէ, ապա ուրեմն պայման է օտար ուժերը հեռացնել այդ հողերէն:

Հոս, այս հարցին մէջ ալ, Սովետները «օտար» կը նկատեն... ամերիկեան, անգլիական, ֆրանսական ուժերը միասին: Իսկ քիչ անդին դիրք յարդարած խորհրդային ուժերը (ոչ խորհրդային երկիրներու մէջ) օտար չե՞ն:

Հասասիկ բախումի ուրիշ կէտ մը:

Ո՛չ Ուաշինկթընը, ո՛չ Լոնտոն եւ ոչ ալ Փարիզ կրնան դատումի այս եղանակին համաձայնիլ: Գլխաւոր ընդդիմացողները մնայ մնայ Պոնն եւ Արեւմտեան Գերմանիան՝ որ դաշինք կնքեց Մոսկուայի հետ:

Եթէ պիտի յարդուի Եւրոպական երկիրներու անկախութեան սկզբունքը, եւ դերման – սովետ դաշնագիրը խակապէս հիմնաքարը պիտի դառնայ եւրոպական խաղաղութեան, ապա ուրեմն պայման է որ խորհրդային բոլոր ուժերը պիտի քաշուին իրենց մայր հողերուն վրայ:

Երբ այս կարդի փշոտ հարցեր հաւասարակշռօրէն քննութեան նիւթ չեն դառնար նախ քան որեւէ քայլ Եւրոպայի Ապահովութեան Խորհրդաժողովի՝ հաւանական չի կրնար նկատուիլ դրական հետեւութիւնը: Արդ, պիտի չզարմանանք՝ եթէ չհաղորդուող մեծերու միջեւ արդէն իսկ ձեռնարկուած ըլլայ քաղաքական եւ դիւանագիտական լուրջ խօսակցութեանց:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՅՈՌԵՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՏԻՐԷ

—o—

Թէքոա, Իսրայէլի փոխ-ներկայացուցիչը դեռ երուսաղէմ կը մնայ, ինչ որ լաւ նշան չի նկատուիր դէտերու կողմէ: Ժամանակ է որ Թէքոա Իսրայէլ վերադարձած էր անցեալ չաբթու խորհրդակցելու համար իր կառավարութեան հետ եւ յետաձգած էր իր վերադարձը Նիւ Եորք: Երեքշաբթի օր, Նախարարապետ Մորհուր – դէն եաք է որ յայտնի պիտի ըլլար Իսրայէլի դիրքը: Արդէն իսկ կ'ըսուէր թէ ցորչափ Միացեալ Նահանգները երաշխաւորութիւններ չտան զինադուլին համար, Թէքոա Իսրայէլ պիտի մնայ: Կը խօսուէր նաեւ Պաշտպանութեան Նախարար՝ Զօր. Մոշէ Տայեանի հրաժարման մասին եթէ իր տեսակէտը չյաղթանակէ: Անհաւանական չէ նաեւ որ Տիկին Կոլտա Մէյր անձնական նամակով մը դիմէ Նիքսընի, տեղեկացնելով թէ եթէ Ամերիկա ուժն ու կամքը չունի միջամտելու վերջ դնելու համար զինադուլի եղիպտական բռնաբարումներուն, Իսրայէլ ինքզինքը ազատ պիտի զգայ գործելու իր իսկ շահը միայն նկատի առնելով: Ասիկա դրեթէ վերջնագիրի մը բնոյթն ունի:

Ակնկալութիւն կը տիրէ նաեւ Ծորդանանի մէջ: Լարուած է մթնոլորտը Պաղեստինցիներու եւ Հիւսէյնի միջեւ: Հրացանաձգութիւն տեղի ունեցած է ամբողջ գիշերը յորդանանեան մայրաքաղաքին մէջ եւ բազմաթիւ մեռեալներ ու վիրաւորներ կան: Այս պատճառով նոյնիսկ որոշ խուճապ ստեղծուած է: Եասըր Արաֆաթ, պաղեստինցի պարագլուխը, կոչ մը ըրած է արաբական երկիրներուն, որպէսզի միջամտեն, ապահովելու համար նոր արիւնահեղութեանց պատճառներ:

Մոսկուա, Իսրայէլի Վարչապետ Մոշէ Տայեանի հրաժարման մասին եթէ իր տեսակէտը չյաղթանակէ: Անհաւանական չէ նաեւ որ Տիկին Կոլտա Մէյր անձնական նամակով մը դիմէ Նիքսընի, տեղեկացնելով թէ եթէ Ամերիկա ուժն ու կամքը չունի միջամտելու վերջ դնելու համար զինադուլի եղիպտական բռնաբարումներուն, Իսրայէլ ինքզինքը ազատ պիտի զգայ գործելու իր իսկ շահը միայն նկատի առնելով: Ասիկա դրեթէ վերջնագիրի մը բնոյթն ունի:

Ակնկալութիւն կը տիրէ նաեւ Ծորդանանի մէջ: Լարուած է մթնոլորտը Պաղեստինցիներու եւ Հիւսէյնի միջեւ: Հրացանաձգութիւն տեղի ունեցած է ամբողջ գիշերը յորդանանեան մայրաքաղաքին մէջ եւ բազմաթիւ մեռեալներ ու վիրաւորներ կան: Այս պատճառով նոյնիսկ որոշ խուճապ ստեղծուած է: Եասըր Արաֆաթ, պաղեստինցի պարագլուխը, կոչ մը ըրած է արաբական երկիրներուն, որպէսզի միջամտեն, ապահովելու համար նոր արիւնահեղութեանց

ՄՕՐԻԱՔԻ ՄԱՀԸ

—o—

Ֆրանսուա Մօրիաք, Ֆրանսայի մեծագոյն գրագէտներէն նկատուած, մեռաւ, իր բնակարանին մէջ, Երեքշաբթի առտու ժամը 3ին:

Ծնած Պորտօ, ասկէ 85 տարի առաջ, Մօրիաք սկզբնական շրջանին, առաւելաբար վիպագիր էր եւ իր ծանօթ վէպերն են՝ Թերէզ Տեսքէյրու, Լը նեօ տէ վիփէռ, Սիրոյ Անապատը, Թենիքրիէս, Համբոյրը՝ Բորոտին: Գրած է նաեւ թատերք – դուէթիններ՝ Ամոտէ, Լէ մալ-էմէ:

Մասնաւորաբար աղատագրումէն ետք է որ զբաղած է նաեւ քաղաքականու – թեամբ եւ յաջորդաբար եղած՝ Մենտէսիսթ, ապա ջերմեռանդ Կոլիսթ: Մինչեւ վերջերս կը շարունակէր փոլէմիսթի իր դերին զործածել Գրական Ֆիկարոյի մէջ, ուր ամէն շաբթու օրագրի ձեւով կը ներկայացնէր իր Պլոճ-Նոթը:

Շարաթ մըն է կը խնամուէր փասթէօր Հիւանդանոցը, բայց Երկուշաբթի օր կը փոխադրուէր իր բնակարանը, քանի մը ժամ ետք կնքելու համար իր մահկանացուն:

Արժանացած էր բոլոր պատիւներուն: 1950ին, կը ստանար Նոպէլեան մրցանակը իր գրական գործին ամբողջութեան համար, Պատուոյ Լեգէոնի Մեծ Խաչն ալ ստացած էր, անդամ էր Ֆրանսական Ակադեմիային:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆՓԻՒՆԵԻ մէջ ահաւոր պայթում մը պատահած է, քաղաքին դիմաւոր դէմ – դարանը օդը հանելով: Զորս մեռեալ կայ, 21 վիրաւոր եւ մէկ միլիառ հին ֆրանքի նիւթական վնաս: Դեղարանը, կողքի պանդոկը բոլորովին անհետացած են:

ԼՈՍ ԱՆՁԼԼԷՍԻ մէջ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են մեքսիքական թաղին մէջ: Լրագրող մը սպաննուած է եւ նիւթական հսկայ վնասներ կան:

ՀԱՐԱՒԱՑԻՆ ՎԻԿԹՈՒԱՄԻ մէջ ծանր յարձակողականի անցած է Վիկթքոնկը: 15 քաղաքներ ռմբակոծուած են, բազմաթիւ կայաններ վնասուած եւ չատ բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են:

ՕԳՈՍՏՈՍԻ վերադարձներուն առթիւ կառքի արկածներու հետեւանքով, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ 103 մեռեալ կար եւ 1313 վիրաւոր, որոնց 502ը՝ ծանր վիճակի մէջ են:

ՈՒԱՁԹ կղզիին Փոփ փառատօնը վերջ դտած է քաոսի մէջ: Երեք օրուան մէջ, 300 հազար հոգի հաւաքուած էին բուռ – տանական կղզիին մէջ: Երիտասարդներ – բու պատճառած վնասները 30 հազար սթերլինի հասած են: Կազմակերպիչները որոշած են որ 1971ին Փոփ փառատօն տեղի պիտի չունենայ:

ՇԱՊԱՆ-ՏԵԼՄԱՍ մամուլի ասուլիս մը տուաւ Երկուշաբթի օր, Պորտոյի ընտրապայքարի երթեւ բացում: Նախարապետը յայտարարեց թէ Սերվան Շրայպէր պէտք է նախ հրաժարի Նանսիի եպիսկոպոսանի պաշտօնէն, որպէսզի Պորտոյի իր թեկնածութիւնը վարկ ունենայ: Շապան Տելմաս ըսաւ նաեւ թէ ընտրապայքար մը կրկէս չէ եւ ինչ որ կարեւոր է քաղաքականութեան մէջ, նախ բարոյականն է: Շապան Տելմաս աւելցուց նաեւ թէ եթէ Սերվան Շրայպէրի դիմաւորը նպատակն է, ինչպէս ինք յայտարարեց, համեմատականի ձգել Շապան Տելմասը առաջին շրջանին, ատիկա մեծ յաղթանակ մը չէ, քանի որ Շապան Տելմաս, չորս ընտրութիւններու ընթացքին, արդէն երկու անգամ համեմատականի մնացած է:

ՅՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ դատական բարեփոխում մը տեղի պիտի ունենայ: Ար – դարեւ Գերագոյն Սովետի պրեզիտիումը որոշած է Յորհ. Միութեան Արդարութեան նախարարութիւն մը ստեղծել, որու իրաւասութիւնը պիտի տարածուի ամբողջ խորհրդային հողամասին վրայ: Ցարդ արդարութեան նախարարութիւնները կային զանազան Հանրապետութեանց մէջ: Կուսակցութեան եւ կառավարութեան հրովարտակը կը ճշդէ թէ այս որոշումին նպատակն է՝ «բարձրացնել արդարութեան վարչութեան մակարդակը, բարելաւել դատական աշխատանքը ազդանուութեան մէջ, կատարելագործել գոյութիւն ունեցող օրէնսդրութիւնը եւ ամրապնդել ընկերվարական օրինականութիւնը»:

ԱՐԹԻՒՐ ԼՈՆՏՈՆ, «Խոստովանութիւն» հատորին հեղինակ, նախկին Արտաքին փոխ-նախարար Չեխոսլովաքիոյ, պատասխանեց իրեն դէմ տրուած որոշումին (ծանօթ է որ Լոնտոն զրկուեցաւ իր չեխ հպատակութենէն), անհիմն որակելով այդ որոշումը եւ դէմ օրինականութեան եւ ընկերվարական բարոյականին:

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ա.

ԽՄԲ.— Այս յօդուածը կ'արտատպենք Երեւանի «Լրաբեր» Հասարակական Գիտութեանց պարբերականի Մարտի թիւէն, արեւմտահայերէնի վերածելով :

Հայագիտութեան նկատմամբ հետաքրքրութիւն եւ հայերէն լեզուով աչխատութիւններ ունենալու ցանկութիւնը, արեւմտեան բոլոր երկիրներէն ամէնէն կանուխը, Ֆրանսայի մէջ արտայայտուած են եւ միշտ ալ վառ մնացած : Ճիշդ է որ Հէնրիկոս Բ.ի դրադարանը ունէր հայերէն մէկ ձեռագիրը եւ երկու տպագիր գիրքեր, սակայն ժէ եւ մանաւանդ ԺԸ դարերուն է, որ ծրագրուած կերպով ձեռնարկած են հայերէն ձեռագիրներու եւ գիրքերու հաւաքածոներ կազմելու : Ռոլպէռ եւս, 1679ին յանձնարարած է արեւելագէտ Կալլանտիոսին որ ձեռք բերէ « հայերէն հին գիրքեր, որքան հնարաւոր է՝ գտնել, եւ մասնաւորաբար Մովսէս անունով հեղինակի մը այդ լեզուով գրած պատմական գիրքերը, ինչպէս նաեւ Աստուածաչունչի հայերէն թարգմանութիւնները» : Ռոլպէռ կարողացաւ նաեւ Մարսէյլ հաստատել տալ Ամսթերտամի հայկական տպարանը : 1728 – 1729ի, Աբբա Սրվէնի առաքելութիւնը Արեւելք, յատկապէս արդիւնաւոր եղաւ : Կ. Պոլսոյ եւ այլ քաղաքներու մէջ կատարած որոնումներու չնորհիւ ան կարողացաւ ձեռք բերել ութսուն ձեռագիր, եւ 1735ին աբբա Վիլֆրուան կազմած է Արքայական մատենադարանի հայերէն ձեռագիրներուն առաջին ցուցակը, ընդամէնը 128 ձեռագիր : Իր նախաբանին մէջ, Վիլֆրուան կը գրէ. « Ահա ... մեր այս ցուցակով կարծես նոր աչխարհ մը կը բացուի ընթերցողներու աչքին առջեւ... Այնտեղ կը տեսնենք չատ բաներ, որոնք մինչեւ այժմ քիչ են ծանօթ, բայց այնքան արժանի են յայտնի դառնալու, եւ որոնք ափսոսանք կը պատճառեն որ չատ չատերու ծանօթ չեն եղած» : Ուստի աբբան չանասիրաբար ձեռնարկուին եղաւ կազմելու ցուցակը այն աչխատութիւններուն որ կարելի էր բերել տալ, եւ այն աչխատութիւններուն, որ կարելի էր ընդօրինակել Վենետիկի ղրչեղագիրներէն : Ձեռագիրներու հաւաքածոն անդադար հարստացաւ եւ Ազգային Մատենադարանի հայկական (նախկին Արքայական մատենադարան) հաւաքածոն, որ այժմ 337 ձեռագիր ունի, բուն հայկական մեծ հաւաքածոներէն եղաւ ամենահարուստն է, որ կը գտնուի որեւէ գրադարանի մէջ :

Ես ուզեցի վերյիչեցնել այդ հաւաքածոյի սկզբնաւորումն ու զարգացումը, որովհետեւ ձեռագիրներն անհրաժեչտ միջոց են ուսումնասիրութիւններուն համար : Բուն հայագիտութիւնն ալ բանականին կանուխէն սկիզբ առած է : «Արեւելեան կենդանի լեզուներու դպրոց» Հանրապետութեան Ժէրմինալ ամսու 10ի օրէնքով եւ երեք տարի ետք, այսինքն՝ 1798ին, հայերէն դասընթացք բացուեցաւ պարբերէնի, պարսկերէնի եւ Թուրքերէնի կից, որոնք մինչ այդ, այնտեղ դասաւանդուած միակ լեզուներն էին : Այդ ներմուծութիւնը Միջագետքէն եկած երիտասարդ Հայու մը՝ Յակոբ Շահան Ջրպետի նախաձեռնութիւնն էր : Ջրպետի Ֆրանսերէն դիտելիքներու անբաւարարութեան պատճառով, այդ ուսուցումը, հազիւ սկսած՝ դադրեցաւ եւ վերսկսաւ 1810ին : Ջրպետը պաշտօնապէս նչանակուեցաւ 1812ին, եւ այդ թուականէն ըսկսեալ, հայերէնի դասընթացքները չդադրուն ակուած են անընդմէջ. նախ դասախօսած է Ջրպետ՝ մինչեւ 1827, իսկ այնուհետեւ Ֆրանսացիներ՝ Լը Վայան որ Ֆլորիվալ, Ժան Փօլ Տիւլօրիէ, Օկիւստ Քարիէռ, Անթուան Մէյէ, Ֆրետերիք Մաքլեռ, Ժորժ Տիւմեզիլ եւ ներկայիս Ֆրետերիք Ֆէյտի : 1926ին, «Էնսթիթիւ Կաթոլիք»ի մէջ հաստատուեցաւ դասընթացքներ հայերէնի ամպիոնը որուն առաջին դասախօսը եղաւ Հ. Լուի Մարիէս, իսկ այժմ, կը դասախօսէ Հ. Շառլ Մերսիէ : Այսպէս՝ Փարիզ հայերէնի երկու ամպիոն ունեցող արեւմտեան միակ քաղաքն է :

« Արեւելեան կենդանի լեզուներու դպրոց»ի ընդհանուր ծրագրին համաձայն (ըստ որուն դպրոցը՝ նախ եւ առաջ կենդանի լեզուներու դպրոց է), երեք տարուան վերայ բաչխուած դասընթացքներու հիմնական մասը արդի հայերէնն է, բայց երկրորդ տարիէն սկսած դասական հայերէնի միասին կ'ուսուցուի ժամանակակից հայերէնը : Լեզուի այդ դասընթացներու զուգահեռ կ'ուսուցուի նաեւ Հայաստանի պատմութիւնն ու աչխարհագրութիւնը ընդհանրապէս : Ֆ. Ֆէյտի իր աչակերտութեան համար կազմած է (Հայոց լեզուի ձեռնարկ, արդի արեւմտահայերէն) դասագիրքը. ինչպէս նաեւ Հրանդ Թորոսեան, որ երկար տարիներ հայերէնի դործնական դասերու ուսուցիչ եղած էր «Արեւելեան լեզուներու դպրոցը» մեծ մասամբ ուսանողներուն համար պատրաստած էր «Հայոց Պատմութիւն» եւ « Հայ գրականութեան պատմութիւնը, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը» : « Էնսթիթիւ Կաթոլիք»ի մէջ, ուր ուսուցումը նոյնպէս կը բաչխուի երեք տարուան վրայ, կ'աւանդուի միայն դասական հայերէնը :

Այդ ամպիոններու հաստատումը սկիզբն եւ եթ մեծ թափ ընծայեց հայագիտութեան : Ճիշդ է, որ Ժ. դարու կէսէն յետոյ տեսած թազմաթիւ հրատարակութիւններու հեղինակները « Արեւելեան կենդանի լեզուներու դպրոց»ի դասախօսներն են եղած, կամ այնտեղ հայերէն սորված անձեր : Աչխատած են առաջին հերթին թարգմանել միջնադարեան հայ պատմագիրներու եւ ուրիչ հինակներու գործերը՝ եւ կամ քանի մը հեղինակներու երկերը պարունակող ժողովածուներու վրայ, ինչպիսին է 1881ի, Վիքթոր Լանկլուայի հրատարակածը՝ « Հայ հին եւ արդի պատմագիրներու ժողովածուն», « Ճաչակրաց արչաւանքներու պատմագիրներու հաւաքածոյ » մատենաչարը : 1869ին, « Հայկական վաւերագրիրներ» հատորին մէջ , Տիւլօրիէ՝ պատմագիրներու եւ ուրիչ հեղինակներու ընդարձակ հատուածներու թարգմանութիւններէն առաջ զետեղած է ներածութիւն մը՝ կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան պատմութեան եւ կազմին մասին : 1849ին, արդէն հրատարակած էր իր (« Հայկական ժամանակագրութիւն ») հայկական տոմարներու կարեւոր ուսումնասիրութիւնը : Հին աչխատութիւններու կարգին պէտք է յիչատակել նաեւ 1818ի, Սէն – Մարթէնի հրատարակած՝ «Պատմական եւ աչխարհագրական ակնարկներ Հայաստանի մասին», որուն կցուած են Սեբէոսին Օր – ինակ մը Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ, Ֆրետերիք Մաքլեռի կողմէ :

*Ֆրանսայի մէջ հայագիտութեան զարգացման մասին խօսելու ատեն, չենք կրնար չյիչել Ֆրանսայի Ազգային Մատենադարանի հայկական ձեռագրաց բաժնի հիմնադիր Էտուար Տիւլօրիէն, որ 1855ին նչանակուեցաւ այդ բաժնի վերակացու եւ մինչեւ 1858 մնաց այդ պաչտօնին վրայ : Ան ինքն ալ հայագէտ մըն էր եւ հայերէնի դասեր կուտար

քնկլական կազմակերպութիւնը , որուն նպատակն էր, սարսափի միջոցաւ, պահել ցեղային – եւ նաեւ կրօնական – խտրականութիւնը :

1877ին, երբ հիւսիսային զօրքերը քաշուեան հարաւէն, վատթարացաւ սեւերուն վիճակը : Սեւերը չէին կրնար յաճախել ճերմակներու կեդրոնները, եւ ոչ ալ գործածել փոխադրութեան նոյն միջոցները : Բնականաբար ամուսնութիւն արգիլուած էր, սեւի եւ ճերմակի միջեւ :

Դժբախտաբար, ամերիկեան «արդարութեան» Գերագոյն Ատեանը վաւերացուց այս ահաւոր խտրականութիւնը, որ գործաւ գրեթէ կատարեալ, Հարաւին մէջ: Հիւսիսին մէջ, այդ խտրականութիւնը գոյութիւն չունէր :

ԿԱՐՄՐԵՐԸ»

Հարաւային կարգ մը նահանգներու մէջ,— ձիորճիա, Ալապամա, Միսիսիփի, Լուիզիանա, Սեւամորթներու վիճակը աւելի ծանր էր : 1884 – 1900, երկու հազար հինգ հարիւր Սեւամորթներ կախուեցան կամ ողջ ողջ այրուեցան :Ֆերի ունեցան ցեղային ըմբոստութիւններ, որուն զոհ գացին Սեւերը :

Վերջապէս, 1905ին, Սեւամորթները սկսան չարժիլ, եւ կազմեցին «Նիագարա» չարժումը, որ պահանջեց իրենց հաւասարութիւնը , ճերմակներուն հետ :

1909ին, ուրիշ չարժում մը ստեղծուեցաւ «Նաւադը» կոչուած, որուն նպատակն էր պաշտպանել Սեւերու քաղաքացիական իրաւունքները :

Այլեւս սկսած էր վերջին ապատագրումի երկար եւ տաժանելի ճամբան :

ՖՈՒԶՎԵԼԹ ԵՒ ՍԵՒԵՐԸ

1860ին, Միացեալ Նահանգներու մէջ կ'ապրէին չորս միլիոն չորս հարիւր հազար Սեւամորթներ : Մէկ դար ետք, անոնք աւելի քան կը քառապատկուին, հասնելով 18·900·000ի : Միեւնոյն ատեն, անոնք կը լքեն թշնամի հարաւը եւ կը խուժեն դէպի քաղաքները :

Նիւ – Եորք, որ ԺԹ· դարու վերջաւորութեան կը հաշուէր 86 հազար սեւ – ժորթ, այժմ ունի աւելի քան մէկ միլիոն : 1910 – 1960, Շիքագոյի Սեւերու թիւը կը բարձրանայ 44 հազարէն՝ 813 հազարի : Այս երկու քաղաքներուն մէջ, Սեւերու հանդէպ խտրականութիւն չկայ :

ՋԱՐԳԱՑՈՒՄ ՍԵՒԵՐՈՒ

1914ի Աշխարհամարտէն ետք, Սեւերու վիճակը սկսաւ բարւոքիլ : Անոնք սկսան աւելի զարգանալ, եւ ուշադրութիւն դարձուել իրենց թատերական եւ երաժշտական փայլուն յաջողութիւններով : Այլեւս կարելի չէր զանոնք նկատել ստորին ցեղ մը:

Սեւերու տնտեսական վիճակը սկսաւ դանդաղօրէն բարւոքիլ, եւ վերջերս կազմուած է Սեւամորթներու միջին բարեկեցիկ դասակարգ մը :

Մինչեւ 1929, Սեւերը Հանրապետական կանոներու կողքին կը քուէարկէին, ի յիշատակ իրենց նահատակ Պաշտպանին՝ Աբրահամ Լինքըլնի : Բայց Ֆրանքլին Ռուզվելթ զանոնք սիրաշահած ըլլալով , անցան Դեմոկրատներու կողմը : Ռուզվելթ զործ եւ տուն հայթայթեց Սեւամորթներուն եւ զանոնք յառաջացուց քաղաքական ասպարէզին մէջ :

ՎՃՌԱԿԱՆ ԱՆԿԻՒՆԱԴԱՐՁԸ

1939 – 1945ի Աշխարհամարտը իրականացուց Սեւերու վերջնական ազատագրումը : 1·174·000 Սեւեր կռուեցան Հիթլէրի եւ ճափոնցիներուն դէմ, ի պաշտպանութիւն ամերիկեան հայրենիքին եւ Ազատ աշխարհին :

1948ին, նախագահ Թրումըն ջնջեց ամէն խտրականութեան բանակէն ներս :

1954ին, Գերագոյն Ատեանը դատապարտեց ամէն խտրականութիւն դպրոցներէն ներս :

Այսուհանդերձ՝ Հարաւային կարգ մը նահանգներու մէջ, տակաւին խտրականութիւնը ջնջուած չէ, գործնականին մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԳՐՈՒՄԸ

Սեւերը հեռուհեռէ աւելի կ'ըմբռռնա – նան խտրականութեան դէմ, եւ կը դիմեն բուռն ցոյցերու : Ճերմակները, յաճախ , անոնց կողմնակից են, բայց ցեղապաշտները կը հակադրին: (Ապրիլ 1968ին, Մեմֆիսի մէջ սպաննուեցաւ հաւասարութեան առաքեալը՝ Դոկտ· Մարտին Լութեր Քինկ):

Ցեղային արիւնալի խռովութիւններ տեղի ունեցան Լոս Անճըլըսի (1966) , Տիթրոյթի եւ Նիւ Եորքի մէջ (1967), Ուաշինկթընի (1968) եւ այլ քաղաքներու մէջ, վտանգելով ամերիկեան Ազգին ներքին միասնականութիւնը :

Սեւերու մարտական կազմակերպութիւնն է «Սեւ Իշխանութիւն » կուսակցութիւնը, որուն պարագլուխն էր Գարմայքըլ, որ հիմա հրաժարած է :

Սկզբունքը յստակ է· բոլոր Ամերիկացիները հաւասար են : Կը մնայ սկզբունքին անմիջական գործադրութիւնը : Ամերիկացի նախագահները, ի խնդիր իրենց մեծ երկրին միասնականութեան եւ ապահովութեան, ոչի ի բին կ'աշխատին այդ ուղղութեամբ :

Կը թուի՝ թէ համբերութեամբ , եւ չափաւորութեամբ, Սեւերու կողմէ, վերջնականապէս պիտի վերցուի անհաւասարութեան դայթակղութիւնը :

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵՑ
ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԼԵԱՆ

Լ· ՍՕՐԷԼ

ՓՈՔՐԻԿ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ցաւոնի է, որ հայկական ճարտարապետութիւնը որոշակի ազդեցութիւն ունեցած է Եւրոպայի չատ մը երկիրներու նոյն ժամանակի ճարտարապետութեան վրայ: Այդ՝ կ'երեւայ ինչպէս մեծ, նոյնպէս ալ մանր ձեւերու մէջ: Առանցքէ կարելի է յիշատակել երկրաչափական զարդաքանդակը: Պատահական չէ որ օտար երկիրներու չարք մը արուեստագէտներ այս ձեւի զարդաքանդակի հայրենիքը կը համարին Հայաստանը :

Մեր կարծիքով, այս ձեւին հիմը, որմէ այն կրնայ եկած ըլլալ, սովորական գօտի – պարանն է, որ կը տեսնուի նախ՝ Նէօլիթեան շրջանի ամաններու վրայ եւ ապա, եւ աւելի, մեր Թուարկութեան չրջանին տարբեր իրերու որպէս զարդ :

Ժամանակի ընթացքին, այս ձեւի հիման վրայ կը ստեղծուին բազմաթիւ ու – րիշ զեղեցիկ եւ բարդ երկրաչափական բնոյթ ունեցող գօտիները :

Այս ձեւերէն մէկն ալ հայ վարպետները օգտագործած են հայրենիքէն դուրս, տարբեր ժամանակներուն: Մոլտավիոյ ճարտարապետութեան մէջ, ԺԵ· դարէն սկսեալ, գօտի – պարանը կը հանդիպա – նայ ամէնէն կատարեալներէն : Ռումա – նացի յայտնի արուեստագէտ Գ· Բալշի կարծիքով այս ձեւը հայկական է :

Վերոյիչեալ ձեւին մենք հանդիպեցանք նաեւ Փարիզի յայտնի գոթական եկեղեցիին Սէնթ Շափէլի (ԺԳ· դար) երկրորդ յարկին որմնասիւներէն մէկուն վրայ : Եւ այս պատահական չէ : Եթէ եկեղեցիի վերանորոգումներու ժամանակ , սկզբնական ձեւերուն նկարները չէն փոխուած , եւ կարելի է ըսել որ գօտի – պարանը տարեկից է եկեղեցիին : Հետաքրքիր է դիտել որ եկեղեցիին նոյն յարկի գլխաւոր մուտքի աջ կողմէ պատին ամրացած մարմարեայ քառակուսի սա – լատախտակի վրայ քանդակուած է Նոյի տապանը եւ կեդրոնագմբէթ 3 յարկանի չէնք: Դժուար չէ ենթադրել որ հայկական եկեղեցիի տիպարն է՝ այդ եւ հաւանական է որ Անիի Գագիկաչէն եկեղեցիի արտաքին ձեւը ըլլայ, որը միակը չէր Հայաստանի մէջ :

Աւելի քան երեք դար առաջ, կառուցուած են միանման չէնքեր, ինչպիսին են Զուարթնոցը եւ Իշխանի եկեղեցին : Գիտենք որ Նոյի պատմութիւնը կապուած է Արարատի լերան հետ, եւ, այն կարծիքէն է ճարտարապետութեան պատմաբան Հ· Խալփախչեան որ յիշեալ եկեղեցիին ձեւին եւ սալատախտակի վրայի քոմփոզիտիոն ձեւաւորումին մէջ պատկերացուած Արարատով կը վկայուի այդ ազդեցութիւնը : Այսպիսի նմոյշներու ներկայութիւնը պատահականութիւն չէ , քանի որ ԺԳ· դարուն, Կիլիկիոյ թագաւորութեան ժամանակ Հայերը ունեցած են սերտ կապեր Ֆրանսայի հետ : Իսկ

ԵՐԳԻՉԱԿԱՆ

ՌԱՏԻՕ-ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

Հարցում Ռատիօ–Երեւանի·

Ամերմաեան Գերմանիոյ նոր նացիներէն մտահոգութեան պատճառներ ունի՞նք:

Ռատիօ–Երեւանի պատասխանը·

Սկզբունքով այո: Բայց աւելի մտահոգութեան ենք այն Գերմանացիներէն ո – րոնք չեն մտահոգուիր անոնցմէ :

×

Հարցում Ռատիօ – Երեւանի·

Վերջի քանի տարիներու ընթացքին Ամերմաեան Գերմանացիներու մօտ քաղաքական մտածելակերպերը յառաջդիմու – թիւններ արձանագրա՞ծ են արդեօք :

Ռատիօ–Երեւանի պատասխանը·

Սկզբունքով այո: Բայց յառաջդիմու – թիւն արձանագրուած է նաեւ անոնց մարմնական ծանրութիւններուն մէջ : Ուստի հաւասարակշռութիւնը կը մնայ անփոփոխ :

×

Հարցում Ռատիօ – Երեւանի·

Գերմանացիներուն հետ հաշուելու որ եւ է հաւանականութիւն գոյութիւն ունի՞ արդեօք:

Ռատիօ–Երեւանի պատասխանը·

Սկզբունքով այո, որովհետեւ այնպէս կ'երեւի թէ Գերմանացիները սկսած են մեզ ներել մեր վրայ գործած իրենց յարձակումին պատճառաւ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ (Ուխտաւորի տպաւորութիւններ): Գրեց Յակոբ Թորոսեան , Պէյրութ , 1970:

Մոլտավիոյ հետ, յայտնի կապերը կուգան ԺԴ· դարէն:

Այս բոլոր փաստերը կը վկայեն որ հայ չինարար վարպետները օտարութեան մէջ ջանացած են չարունակել եւ պահպանել մեր սեփական մշակոյթի առանձնայատկութիւնները :

Ա· ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Եւ սակայն Լէվին հաճելի էր իրեն : Հակառակ մարդկային այս երկու տի – պարներու որոշ զանազանութեան, Աննա իրեւ կին, երկուքին քովն ալ կը տես – նէր այն գրաւիչ յատկութիւնը որու համար Քիթթի սիրած էր Վրոնսքին ու կը սիրէր Լէվինը :

Միակ մտածում մը միտքը կը տրորէր :

— Եթէ այնքան ազդեցութիւն ունիմ ուրիշներու վրան, այս հաւատարիմ եւ իր պարտականութեանց կապուած ա – մուսնոյն վրայ, ինչու Վրոնսքի պաղ վերաբերում մը ունի ինծի հանդէպ… Չէ, ոչ թէ պաղ, պիտի կրնայ ատել զիս… բայց նոր պատուար մը մեզ կը բաժնէ … ինչո՞ւ ամբողջ իրիկունը զուրսը կ'անցընէ : Սթիվային մէկուկէս ղրկած էր որ չի կրնար թողուլ եաշվինը եւ թէ պէտք էր անոր խապին վրայ հսկէ … մինթ եաշվին ատա՞յ մըն է … : Այդ չգիտեմքը կ'ընդունիմ, ո – րովհետեւ երբեք չի սաեր … բայց այս ճշմարտութեան տակ ուրիշ բան կայ : Գոհ է որ այս տիւթը կը ներկայանայ ցոյց տալու համար ինծի թէ ուրիշ պարտականութիւններ ունի : Ամիկա դիտեմ եւ կարծեմ իրաւունք ունի : Բայց ի՞նչ հարկ կայ զայն ինձ ապացուցանել ուղելու : Կ'ուզէ ցոյց տալ որ իմ վրայ ունեցած սէրը պէտք չէ որ արգելք ըլլայ իր ապաստութեան : Բայց ես այս ցուցմունքին պէտք չունիմ, ես սիրոյ պէտք ունիմ – Պէտք է որ հասկցած ըլլայ իմ քաշածներս Մոսկուայի մէջ … ալ չեմ ապրիր կոր, լուծումին կը սպասեմ որ անդադար կը խուսափի : Սթիվա կ'ըսէ թէ չի կրնար Քարէնինի երթալ եւ ես ալ չեմ կրնար ղրկել իրեն… բան մը չեմ կրնար ընել , բան մը չեմ կրնար սկսիլ , բան մը չեմ կրնար փոխել : Ինքզինքս կը գսպեմ, կը ոպասեմ, ժամանցներ կը ըստեղծեմ, այս անպէտքացի ընտանիքը, ընթերցումը , բայց բոլոր ատոնք պատրանքներ են … ատոնք ալ ոչինչ են … Վրոնսքի պէտք էր որ դուէթ ունենար վըրաս …

Զգաց որ ինքն իր վրայ ունեցած կարեկցութիւնը արցունքներ կը խլէր իրմէ :

Զանգակի ուժգին ձայն մը լսեց եւ հասկցաւ որ Վրոնսքին էր: Շուտով արցունքները սրբեց, ճրագին քովը նստաւ, պայքարելու որոշումը ցոլացուց :

— Նախ ոչ ոքի պաշտօն յանձնեցի ո – եէ բան քեզի ըսելու, յետոյ երբեք չեմ ըսեր բան մը որ ճշմարիտ չըլլայ… եւ ասկէ զատ փափաք ունէի մնալու եւ մըննայի :

Պահ մը լռութիւն պահեց, յետոյ դէպի անոր ծռեցաւ եւ ձեռքը երկարեց, յուսալով որ Աննա իր ձեռքը պիտի դնէ անոր մէջ :

— Աննա, Աննա, ըսաւ, ի՞նչ օգուտ ունի …:

Գուրգուրանքի համար եղած այս կոչը հաճելի թուեցաւ մանկամարդ կնոջ, բայց դէպի չարը տարօրինակ մղում մը դինքը արգիլեց այդ չարժումին անձնատուր ըլլալու :

— Անշուշտ փափաք ունէիր եւ կեցար, քեզի հաճելի եղածը կ'ընես. բայց ի՞նչ օգուտ կայ լինծի ըսելու … մինթ մէկը քու իրաւունքներդ կ'ուրանա՞յ : Վերջապէս , իրաւունք ունենալ կ'ուզես, լաւ , իրաւունք ունիս ուրեմն :

Հետզհետէ կը բորբոքէր քանի կը խօսէր :

ԼԵԻ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վիգէն Թորոսեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Հելէն Ս. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Սեպտ. 6) առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մէօտոնէն Տիկին Մարիամ Պօյաճեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Մանուկեան հեռաւեալ նուէրները կ'ընեն, փոխան ծաղկեպսակի.—

30ական Ֆրանք՝ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, Մշակոյթի Տան, Կապ. Յակէ Իսկի մասնաճիւղին, Մէօտոնի Նահատակաց մատուռին, «Հայաստան»ին (առանձալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Հաճի Նոտարեան եղբայրները (Քրէյլի) փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցին եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման Մանուկ Ա. տեմեանի մահուան առթիւ։

×

Ալֆորվիլէն Ե. Տօնիկեան 20 Ֆր. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին Ընդհ Քիպրանեանի մահուան առթիւ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Սեպտեմբեր մէկէն ի վեր սկսած ենք հաշուեցոյցներ ղրկել մեր այն բաժանորդներուն, որոնց բաժանորդագրութեան հաշիւները առկախ կը մնան։ Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն, որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ հաշիւները, առաջքն առնելու համար որեւէ ընդհատումի թերթին առաքումին մէջ։

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ թերթերու բաժանորդագրութիւնները կան խիկ կը վճարուին եւ չնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր այն բաժանորդներուն, որոնք յարգելով այս տարրական սկզբունքը կը դիւրացնեն վարչութեան գործը։

• ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

այցելութիւնները զաւառ (Լիոն, Վալանս, Տէսին եւնայլն)։

×

Ֆրանս-Քիւլթիւր ձայնասփիւռի կայանէն, այս կիրակի առաւօտ ժամը ութին «Հայերը եւ Ֆրանքները» Տէր եւ Տիկին Թիէբիի եւ Ժաք Մատօլի մասնակցութեամբ։

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բոլոր ճամբորդութիւնները երթ ու դարձ օդանաւով եւ « *Փանսիոն քոմփլէթ* » Արմենիա պանդոկին մէջ։

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Դ. ճամբորդութիւն.— 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԷՆ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — երեւանի լաւագոյն հանգակի այս այցելութիւնը եւս տեղի կ'ունենայ Առաջին կարգով, «*Փանսիոն քոմփլէթ*» «Արմենիա»յի մէջ Գին՝ 2450 ֆրանք

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուինճեանի, ամէն Հորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ հետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷյԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի 11, rue du Bassin — Saint-Julien Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆի մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆի՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍի մէջ՝ ՆԱՋԱՐԵԱՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի

ՏԵՍԻՆի մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆի

Conditions d'inscription :
— Passeport validé
— 4 photos
— Carnet de change (*on peut se procurer celui-ci dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo*).

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ։ Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ։

Գին 15 ֆրանք

կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1970-1971 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Դիմել Տնօրէնուհեան,
1, Պուլ տիւ Նոռ, Ռէնսի,
Հեռաձայն 927-01-72։

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով եւ կ'աւանդէ նաեւ հայերէն լեզուն իր բոլոր ճիւղերով։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱՔ

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ։

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ Ի ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 Ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 Ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 Ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «կատակն էր նահատակներուն»	15 Ֆր.
ՀԱՑԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Յեղասպան Թուրքը	16 Ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Քնուս (Տարօնի չրջանի պատմութիւն)	15 Ֆր.
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր չրջակայքը, Պէյրութ, թղթակազմ	15 Ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Դողդոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 Ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 Ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Ռոպէր Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 Ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՁՈՒ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻԻՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

« ԷՐԵԲՈՒՆԻ » ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ — ԵՒ — ԳՈՒՆԱՒՈՐ

ՈՒԹ ԳՐՔՈՅԿՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆ Է 20 ՖՐԱՆՔ

Նաեւ՝ Գիգորը, Մի կաթիլ Մեղր եւայլն։

ԾՆՈՂՔՆԵ՛Ր, ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑՔ ԼԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ԿՏՐՈՆԸ ԸՆԹԵՌՆԼԻ ԿԵՐՊՈՎ

Անուն – Մականուն . . . . . .

Հասցէ . . . . . .

Ներփակ վճարումը՝ պանքի չէքով կամ փոստի չէքով
(Աւրել աւելորդ նշանառկումը)

EDITIONS « EREBOUNI », B. P. 46 CHARENTON - 94 — Tél. : 368-26-32

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. Դաշնակցութեան Թանգարանը իրենց այցելութեան առթիւ՝ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Ամերիկայէն Պր. Աբէլեան 5 տոլար, Թէհրանէն Պր. Դ. Կարօ 20 Ֆրանք, Սուրբէն եւ Դաւիթ Տօնիկեան եղբայրներ 50 Ֆրանք։

ԱՆԾԱՆՕԹ ՁԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Մխիթարեան Հրաւիրատած է առանձին արձարծելու Անծանօթ Զինուորի բոցը, այս երկուշաբթի (Սեպտ 7) ժամը 18,30ին։

Հաւաքուիլ ժամը 18,15ին Թէօ-Փլէնի վրայ։

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

—o—

Տարւոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ։

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, կիրակի։

Ճոխ յայտագիր մը պրօսպեկտոյներով եւ այցելութիւններով։

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ։

Մեկնում 7·30ին դէպի վերտէօն, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն - Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հռոմական քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ։

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ են։

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզելի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը։ Երեկոյեան ճաշ։

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաչերաք եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ։ Ցերեկուան ճաշը նոյն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի առթները։

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

Մինչեւ Սեպտ. 10, արձանագրուիլ նամակով (գրասենեակը փակ ըլլալով)։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Ի.Տ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
3
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
3 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.904 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.904

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԶՎԱՒԵՐԱՑՈՒԵՑԱՒ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Գ.

Դաշնակիցները Սեւրի դաշնագիրը ստորագրեր էին առանց մեծ համոզումի եւ հաւատքի: Կ'ուզէին պարզապէս հանդարտեցնել իրենց խիղճը: Հայերը պէտք է վարձատրուէին ձեւով մը: Մէկուկէս միլիոն զոհեր տուեր էին Թրքական բարբարոսութեան: Եւրոպայի եւ Ամերիկայի քաղաքակիրթ եւ քրիստոնեայ մարդա-սէրները կը սպասէին, որ Թուրքերը վճարեն հայ նահատակներու արեան դինը:

Նախագահ Ուիլսընի 14 կէտերէն պէտք է օգտուեր Հայը՝ միւս բոլոր ազգերէն առաջ:

Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտի 33րդ յօդուածը ընդմիշտ Թրքական լուծէն կ'ազատէր Հայերը, ինչպէս օսմ. ասիրապետութեան ենթակայ Արաբները:

Դժբախտաբար դաշնակիցները Հայոց ազատագրութեան հարցին վրայ նայած էին չատ թեթեւօրէն:

Հասկնալի է, որ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա ամէնէն առաջ իրենց երկիրներու չահերը նկատի ունենային: Հայերը կոզային տասներորդ աստիճանի վրայ:

Ա՛յդ է պատճառը, որ 1918 Հոկտ. 30ին Մուդրոսի դաշնագրին մէջ չմտածեցին — կամ չուզեցին — յօդուած մը դնել Թրքահայաստանի մասին:

Հինգ ամիսէ ի վեր Կովկասի մէջ կեանքի կոչուած էր Հայաստանի Հանրապետութիւնը՝ խեղդուելու աստիճան նեղ սահմաններու մէջ: Մեր նորազատ հայրենիքը կարենալ չնչելու եւ ապրելու համար պէտք ունէր կենսական տարածութիւններու:

Ամայացած էին Թուրքիոյ հայկական նահանգները, որոնց բնակիչներէն անոնք որ ճողոպրած էին Թրքական ջարդերէն, ապաստաններ էին ապաստաղրուած Հայաստանի հողին վրայ ժամանակաւոր կերպով: Կը սպասէին այն երջանիկ օրուան, երբ պիտի հնչէր իրենց հայրենի բոյները վերադառնալու ժամը:

1918 Հոկտ. 30ին հնչած էր այդ ժամը: Թուրքերը առանց պայմանի անձնատուր էին եղած յաղթական դաշնակիցներուն: Պարտաս էին ընդունելու ամէնէն նըւաստացուցիչ պայմանները:

Դաշնակիցներուն համար դժուար չէր պնդ ու ռազմանիւթ հայթայթել զազ – թական հայ երիտասարդներուն, որոնք վրէժով ղրահուած՝ պատրաստ էին դրաւելու մեր հայրենի պատմական հողերը:

Հայկական նահանգներու Թուրք եւ խառն բնակիչները զինաթափ չեղան: Ընդհակառակն անոնք հեռուհեռ սպառազինուեցան: Դուրսէն ո՛չ մէկ ուժ անհանգիստ ըրաւ պիրենք: Արեւելեան Անատոլուն ապահով վայր մըն էր իրենց համար: Դաշնակիցները մինչեւ հոն չէին հասնիր: Հայաստան ալ զրաղած էր իր ներքին վէրքերը դարմանելու եւ հայրենիքը «հայացնելու» կենսական հարցերով:

Զինադադարի յաջորդ օրն իսկ հայկական նահանգներու Թուրքերը սկսան կազմակերպուիլ:

Թուրանական յայտնի գործիչ Հրէաձին (Ենօճմէ) Խալիտ Էտիպ հանըմ իր Ցուչերուն մէջ կը գրէ թէ Թրքական հողերու վրայ Հայաստանի մը ստեղծման գաղափարը մեծ դրգռութիւն եւ զայրոյթ առաջ բերած էր Արեւելքի մէջ: Քեազիմ Քարապէքիր փաշա, հրամանատարը այդ չրջանի միակ կարեւոր Թրքական ուժերուն, կը գինէր ժողովուրդը գինուորագրելու կոչով: Իրական դիմադրութեան կը պատրաստէր զայն, այն պարագային համար, երբ Դաշնակիցները որոշէին Հայաստան մը ստեղծել Արեւելեան Անատոլուի մէջ: Հեղինակը բանակը տակաւին իզմիր ցամաք եկած չըլլալով, Արեւմտեան Անատոլուն անմիջական վտանգի ենթակայ չէր: Արեւելքի մէջ ծայր տուած ազգայնական չարժման մասին հասած կարեւոր լուրերը ահաբեկած էին սուլթանն ու Տամատ Ֆէրիտ փաշայի կառավարութիւնը: Մուսթաֆա Քէմալ փաշա, որ այդ օրերուն իրենց վստահութիւնը կը վայելէր, ընտրուեցաւ իրրեւ ժարդը, որ կրնար հանդարտեցնել Քեազիմ Քարապէքիր փաշայի վտանգաւոր ձգտումը:

(The turkish ordeal, New York, 1928 էջ 14):

Ուրեմն Թուրքերու ազգայնական (Միլի) չարժումը սկսած էր նախ քան Մուսթաֆա Քէմալի Պոլսէն մեկնումը (1919 Մայիսին), իրրեւ գինիչ Արեւելեան Անատոլուի Թրքական ուժերուն:

Մուսթաֆա Քէմալ փոխանակ խաղաղեցնելու ազգայնամոլ Թուրքերը, կազմակերպեց զանոնք եւ չարժումին տուաւ իր անունը:

Քէմալական չարժումն է, որ հետզհետէ ծաւալելով, փորձանք դարձաւ Հայոց դլխուն՝ արեւելեան նահանգներէն մին – չեւ Կիլիկիա:

Ներքնապէս զօրանալէ զատ ռազմական, նիւթական ու բարոյական օժան – դակութիւններ ստացաւ դուրսէն, ամէնէն առաջ բոլշեւիկ Ռուսիայէն, որուն հետեւեցան Ֆրանսա, Անգլիա եւ Իտալիա:

Քէմալական չարժման զոհ դնաց Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Նոյն չարժումը ծով թափեց հելլենական բանակը:

Ահա՛ թէ ինչու չվաւերացուեցաւ Սեւրի դաշնագիրը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀԱՓՈ՞ՐՁ ՀԻՒՍԷՅՆԻ ԴԷՄ

—o—

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱՄՄԱՆԻ ՄԷՋ

Ծանր կռիւներ տեղի ունեցած են Ամմանի մէջ, Պաղեստինցիներու եւ յորդանանեան ուժերու միջեւ, երեքչաբթի օր: Ցստակ տեղեկութիւններ չկան անչուշտ եւ ըստ սովորութեան մէկը միւսին վրայ կը թողու կռիւներու նախաձեռնութիւնը, բայց կ'ըսուի թէ տասը մեռեալ կայ եւ աւելի քան 40 վիրաւոր: Պատճառը կը նկատուի մահափորձ մը Հիւսէյնի թագաւորի դէմ, թէեւ այս մասին ալ ոչ մէկ հաստատ լուր կայ: Ըստ ստացուած տեղեկութեանց, Հիւսէյնի դէմ մահափորձը եղած է երբ թագաւորը Ամմանի օդակայանը կ'երթար դիմաւորելու համար իր աղջիկը, որ Գահիրէէն կը վերադառնար: Այս մահափորձը կը կատարուէր այնպիսի պահի մը, երբ տեսակ մը մոտուս վիվէնտի գտնուած էր, անդամ մը եւս, Պաղեստինցիներու եւ Յորդանանցիներու միջեւ, կիրակի օրուան միջադէպերէ ետք: Մինչեւ չէ թէ որո՞նք են այդ մահափորձի հեղինակները եւ ինչ որ մտահոգիչ է այն է որ Իրաք յայտարարած է թէ Յորդանան դտնուող իր զօրքը հրահանգ ստացած է զօրավիդ կենալու Պաղեստինցի քոմանտոներուն:

Պաղեստինցիները կը հերքէին որեւէ մահափորձի լուրը, առարկելով թէ չինովի: Իրական դիմադրութեան կը պատրաստէր զայն, այն պարագային համար, երբ Դաշնակիցները որոշէին Հայաստան մը ստեղծել Արեւելեան Անատոլուի մէջ: Հեղինակը բանակը տակաւին Իզմիր ցամաք եկած չըլլալով, Արեւմտեան Անատոլուն անմիջական վտանգի ենթակայ չէր: Արեւելքի մէջ ծայր տուած ազգայնական չարժման մասին հասած կարեւոր լուրերը ահաբեկած էին սուլթանն ու Տամատ Ֆէրիտ փաշայի կառավարութիւնը: Մուսթաֆա Քէմալ փաշա, որ այդ օրերուն իրենց վստահութիւնը կը վայելէր, ընտրուեցաւ իրրեւ ժարդը, որ կրնար հանդարտեցնել Քեազիմ Քարապէքիր փաշայի վտանգաւոր ձգտումը:

(The turkish ordeal, New York, 1928 էջ 14):

Ուրեմն Թուրքերու ազգայնական (Միլի) չարժումը սկսած էր նախ քան Մուսթաֆա Քէմալի Պոլսէն մեկնումը (1919 Մայիսին), իրրեւ գինիչ Արեւելեան Անատոլուի Թրքական ուժերուն:

Մուսթաֆա Քէմալ փոխանակ խաղաղեցնելու ազգայնամոլ Թուրքերը, կազմակերպեց զանոնք եւ չարժումին տուաւ իր անունը:

Քէմալական չարժումն է, որ հետզհետէ ծաւալելով, փորձանք դարձաւ Հայոց դլխուն՝ արեւելեան նահանգներէն մին – չեւ Կիլիկիա:

Ներքնապէս զօրանալէ զատ ռազմական, նիւթական ու բարոյական օժան – դակութիւններ ստացաւ դուրսէն, ամէնէն առաջ բոլշեւիկ Ռուսիայէն, որուն հետեւեցան Ֆրանսա, Անգլիա եւ Իտալիա:

Քէմալական չարժման զոհ դնաց Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Նոյն չարժումը ծով թափեց հելլենական բանակը:

Ահա՛ թէ ինչու չվաւերացուեցաւ Սեւրի դաշնագիրը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ծու պատմութիւն մըն էր, որու նպատակն էր ճզմել դիմադրական չարժումները: Ամէն պարագայի մէջ, հանդարտութիւնը վերահաստատուած էր իրի – կունը Ամմանի մէջ եւ ճայնասփիւռը կը յայտարարէր թէ բանակը տէրն էր կացութեան:

×

Իսրայէլի մէջ ալ մթնոլորտը լարուած է եւ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Մոշէ Տայեան ներկայ չէ եղած երեքչաբթի օրուան Նախարարաց Խորհուրդին եւ այս կացութիւնը կառավարական տագնապի մը մտահոգութիւնը կը պատճառէ:

Մինչ որ Նախարարաց Խորհուրդը ոչ մէկ որոշում տուած է ինչ կը վերաբերի Իսրայէլի ներկայացուցիչ՝ Թեքոայի ընելիքին:

Իրաց այս կացութեան մէջ, Եարինկի բանակցութիւններու ընդհատումը կրնայ տեւել:

× Իսրայէլեան օդուժը երեքչաբթի օր յարձակած է լիբանանեան հողամասին վրայ հաստատուած պաղեստինեան կայաններու վրայ:

Իսրայէլեան կորուստները նոյնը եղած են Յուլիսին եւ Օգոստոսին: Օգոստոսին՝ 14 մեռեալ եւ 67 վիրաւոր, Յուլիսին՝ 14 մեռեալ եւ 65 վիրաւոր: Այս կը նշանակէ նաեւ թէ դինադուլը, որ ի զօրու էր Օգոստոս 7էն սկսեալ վերջ չէ տուած սպառնութեանց, ինչպէս կը յայտարարէր նախագահ Նիքսըն:

× Իսրայէլեան կառավարութիւնը ուրբաթ երորդ բողոք մը ներկայացուցած է Եարինկի, զինադադարի եղիպտական նոր բըռնաբարումի մը դէմ:

ՄՕՐԻԱՔԻ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

Ֆրանսա եւ արտասահման իրենց մեծարանքը կը յայտնեն երկու օրէ Ֆրանսուա Մօրիաքի մահուան առթիւ:

Յատկապէս հեռագիրներու կարգին յիշենք՝ Պօղոս Զ. Պապին ցաւակցութիւնը, զոր ընտանիքին փոխանցած է կարդինալ Վիյօ: Պետական եւ զրական դէմքեր ալ, ինչպէս՝ Շապան Տելմաս, Է. Միշլէէ, Մօրիս Շուման, Ալէն Փէյրֆիթ, Ալէն Փոհէր, Ժ. Ժ. Սերվան–Շրայպէր, Մ. Տրիւոն, Թեյլըն, Եւայըն արտայայտած են իրենց կարծիքը: Արտասահմանն ալ մասնակից է, ինչ որ Ֆրանսայի համար ազգային սուգ կը նկատուի: Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութիւնը ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է Ֆրանսայի Գրողներու Միութեան, նման հեռագիրներ ղրկած են Անգլիոյ, Պելժիոյ, Քանատայի, Արժանթինի, Ճափոնի զրական կազմակերպութիւնները:

Զորեքշաբթի օր Նախարարաց Խորհուրդը կ'որոշէր ազգ. յուղարկաւորութիւն կատարել, մասնաւոր հանդիսութեամբ, ինչպէս ըրած էր Փօլ Քլոտէլի:

Ձայնասփիւռ եւ հեռատեսիլ, երեքշաբթի օր մասնաւոր յայտագիր կը նուիրէին Մօրիաքի:

Մօրիս Քլավէլ «զարուս մեծագոյն փոլեմիսթը» կը նկատէր զրագէտը, Լուի-Կապրիէլ Ռոպինէ՝ «ժամանակէն դուրս անձնաւորութիւն մը», մինչ հեռատեսիլը կը սիրէր «Սիրոյ անապատը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆ կարմիր Խաչը, զինադադարէն 25 տարի ետք, դեռ կը փնտռէ մէկ միլիոն 180 հազար զինուոր եւ 175 հազար քաղաքային, որ անհետացած են արեւելեան ճակատին վրայ:

Ա.Թէնըի լատտեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Գերպ. Մակարիոս, Հռոմի մէջ, հանդիպում մը պիտի ունենայ Կոնստանտին Թագաւորին հետ: Կ'ըսուի թէ այս տեսակցութեան նիւթն է՝ թագաւորին հաւանական վերադարձը Ցունաստան:

ՍԵՐՎԱՆ – ՇՐԱՅՊԷՐ, պատասխանելով Շապան Տելմասի, որ կը յայտարարէր թէ Սերվան – Շրայպէր պէտք է հրաժարի Նանսիի երեսփոխանական աթոռէն եթէ կ'ուզէ իսկապէս լուրջ թեկնածու մը նկատուիլ Պորտոյի համար, ինք ալ կը յայտարարէ թէ Թող Նախարարապետան ալ հրաժարի իր պաշտօնէն:

ՓՐԱԿԱՑԻ մէջ ձերբակալուած է Ալօյս Պոլետնակ, որ «Փրակայի զարնան» անձնաւորութիւններէն մէկն էր: Կը Թուի թէ քաղաքական դատավարութիւններ կը պատրաստուին Չեխոսլովաքիոյ մէջ:

ԺՐՆԵԻԻ Առողջապահութեան Համաշ – խարհային Կազմակերպութիւնը յայտարարեց թէ քոլերայի 2000 պարագաներ կան կինիէայի մէջ եւ 60 մահ պատահած է արդէն եւ հակառակ այս ծանրակշիռ կացութեան, կինիէայի կառավարութիւնը չուզեր խոստովանիլ թէ համաճարակ կայ երկրին մէջ: Ֆրանսայի մէջ, ոչ մէկ վըտանգ կայ ներկայիս: Նիսի Փասթէօր հիւանդանոցը կը պահուին 20 հոգի, որոնք Իսրայէլէն կուդային: Լիբանանի մէջ, հինդ նոր պարագաներ յայտնուած են:

Ս. ՔԱՂԱՔԻ (Երուսաղէմ) մահմետական Խորհուրդը խիստ բանաձեւով մը կը դատապարտէ «Երուսաղէմի դրաւեալ իշխանութեանց կողմէ արաբական հողերու ապասեփականացումը»: Այս բանաձեւը, որ իրրեւ հիմ նկատի ունի իսրայէլեան կառավարութեան որոշումը ապասեփականացնելու 1.200 հեկտար հող հրեայ եւ արաբ չրջագօտիներուն մէջ, կը հաստատէ որ այդ որոշումը «դէմ է Ապահովութեան Խորհուրդի եւ ՄԱԿի բանաձեւերուն եւ բռնաբարում է զինադադարի: Իսրայէլի նպատակն է, կ'ըսէ զեկոյցը, հըբկացնել արաբական Երուսաղէմը, բայց համայն աշխարհի Արաբները դէմ են այդ ծրագրին»:

Զիլիի մէջ 11 հազար հանքագործներ գործադուլի մէջ են:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Ռուստավի քաղաքին մէջ գործատան մը տնօրէնը մահուան դատապարտուած է զանազան զեղծումներու համար, տուներու վրայ: Տնօրէնը նաեւ կը կեղծէր իր վարած գործատան արտադրութեան ծրագիրը: Զորս տարուան մէջ, 113 հազար 823 ռուբլի չորթած էր:

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱՑԻՆ արտաքսուած է ծադումով հունդար անգլիացի դրագէտը՝ Ճորճ Մայքս: Տրուած պատճառաբանութիւնը այն է թէ նկարներ կ'առնէր (բրիտանական հեռատեսիլին համար) արդիլուած վայրերու մէջ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Սեպտեմբեր մէկէն ի վեր սկսած ենք հաշուեցոյցներ ղրկել մեր այն բաժանորդներուն, որոնց բաժանորդագրութեան հաշիւները առկախ կը մնան: Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն, որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ հաշիւները, առաջքն առնելու համար որեւէ ընդհատումի թերթին առաքումին մէջ:

Անդամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ թերթերու բաժանորդագրութիւնները կան – խիկ կը վճարուին եւ չնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր այն բաժանորդներուն, որոնք յարդելով այս տարրական սկզբունքը կը դիւրացնեն վարչութեան դործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱՅՑ ՄԸ ԿԻԼԻԿԻԱ

Ա·

ՈԽՏԱԽՈՐԻ ՄԸ ԽՕՍՔԸ

Այս գրութեամբ ուխտաւոր մըն է որ պիտի խօսի կորսուած հայրենիքին մասին, զոր ոչ մէկ Հայ կրնայ մոռնալ:

Ցխսուն տարի կաթսոով «Երբոր բաց ուին դռներն յուսոյ» երգելէ ետք, զբաղեցաբար եւ միանդամայն սրտայոյզ առիթը ունեցաւ ան իր սիրելի ծննդավայրը՝ պանծալին Սիսը ի վերջոյ կըրկին տեսնելու, օրը օրին, դրեթէ ժամը ժամին, Ցունիս մէկի երեկոյին, 1920–1970 երկա՛ր ժամանակաշրջանին ընթացքը տահմանափակելու համար:

Ի տես անոյշ հայրենիքին, իր սիրտը անբացատրելի լիութեամբ մը պատեցաւ· լո՛կ դիտե՛ց, դիտեց անյագ փարուելով... առաջին պահերուն:

Այժմ որ վերադարձած է Լիբանան, տասնօրեայ չրջագայութենէ մը ետք, կ'ուզէ իր յարգելի հայրենակիցներուն պատմել Կիլիկիոյ այժմու վիճակը դէպ քանի մը տեսակէտներով, իր այցելած քաղաքներուն չարքով, յատկապէս եր բեմնի Սիսուանի սիրտը եղող Սիսը· անմոռանալի մայրաքաղաքն ու աթոռը:

ԱՒԵՐՆԵՐՈՒ ԱՒԵՐԸ

Այժմէն իսկ կարելի է ըսել որ աւերներու աւերը հոն կատարուած է առաւելաբար:

Եւ սա՝ քանդողներն անդամ յուզումի մատնած է չատոնց:

Կիլիկիա այցելող ճամբորդը, հայ ուխտաւորը մանաւանդ հակադիր զգացում – ներով կը վերադառնայ անկէ ու նման արտայայտութիւններ միայն կրնայ հաղորդել ամէնուն· հոն դլխաւոր երկու հակընդդէմ իրողութիւններ տեսած ըլլալուն համար, դրեթէ ամէն տեղ:

Նախ, աւելի կամ պակաս, անցեալի յիշատակներու թիւին համեմատ, հին աւերակներու վրայ նոր աւերակներ կը տեսնէ, բնական է, սրտի խոր ցաւերով, անոնք դիտողին նախնիքներուն ձեռնարկներուն աւերակոյտերը ըլլան թէ չըլլան:

Նոյն համեմատութեամբ աւելցուցէք այս տխուր իրողութեան վրայ, ցեղային աւերում մը ի վնաս մեծ մասով հայ ազգին, յօդուտ յափշտակող տիրոդին: Պարզ խօսքով, բացայայտօրէն նշմարելի է, երկրին կորսուածին հետ, յիշատակարաններու փճացումին վրայ, ցեղային ցրուածութեան բացորոշ զանգուածը, ըստ իմ տպաւորութեանս եւ խոր համոզումիս, աւելի քան հաբիւրին յիսուն համեմատութեամբ: Այէն տեղ Հայու դէմք կամ տիպարներ կը տեսնուին, որոնք, ա՛ւ, Հայ չեն բացարձակապէս, այլ՝ սերունդներ, հայկական անցեալէն, տեղ տեղ միայն յունական կամ ուրիշ ծագումէ:

Կարդ մը զարդացած լուրջ Թուրքեր իսկ զայս ինծի զգացուցին:

Իրրեւ հետեւանք ասոր, մասամբ մը թերեւս, դրեթէ ամբողջ Կիլիկիոյ մէջ, Հայոց հանդէպ տեսակ մը համակրանք, կորուստի զգալի զղջում, մինչեւ անդամ սքանչացում անոնց հանդէպ եւ վերադարձի դաղձանքի ալիք մը կը տարած – ուի որ անհետանալու, նուազելու երեւոյթը չունի: Ամենուրեք, ամենուրեք անցեալի օգտակար եւ քաղցր յիշատակները կը պատմուին չարունակ: Քանի քանի անհատներու եւ ընտանիքներու սիրակարօտ ողջոյններ բերելու ստիպուեցայ, դովեստներու պոռթկումներ, կրթուած պատուէրներ լսելէ յետոյ: Վերջահաս, այո, բայց անկեղծ երախտագիտութեան արտայայտութիւններ լսեցի:

Կարդ մը տեղեր այս իրողութիւնը կ'ադդակէ: Թուրքեր կը տեսնէին, ատու – դիս, Հայոց վերադարձը: Վերադա՞րձը Հայոց ի Կիլիկիա... Երազանք անշուշտ... Բազմաթիւ քանդիչ պատճառներու իրրեւ հետեւանք: Քանդիչ պատճառներ՝ որոնց սպառը ատուերները աւելի կամ պակաս ամէն տեղ տարածուած յուսա – լքում կ'ատթէն իսպառ...:

Ժամանակի կարդով ու նուազադոյն ողբացողէն հարկ է սկսիլ:

ԱՏԱՆԱՆ՝ ԱՅՍՕՐ

Ահա Ատանան:

Հոս քանդումներ ցուցադրելու կարիք չկայ:

Նոյնիսկ համեմատական զարդացում մը կը պարզուի, արդի յառաջդիմութեան ազդեցութեան տակ եւ հարստութեան շնորհիւ:

Նոր նոր բաւական գեղեցիկ կառուցուածքներ կը փայլին հոս ու հոն, նոր թաղեր կը տարածուին հիներուն չուրջ:

Բայց հայկական Ատանան յայտնապէս անհետացած է, կարելի է ըսել, ամբողջովին, ինչ որ աւերածութեանց փոքրամասնութիւնը չէ:

Հայապատկան մնացորդն ալ այլափոխուած է այլանդակօրէն:

Ցաւալիօրէն աւելին կայ· քրիստոնէութիւն չէ մնացած:

Հաղիւ լսուին եկեղեցի մը իր լուռ մենութիւնը կ'ողբայ... ճակտին Ցիսուսի արձանովը եւ բարձր զանգակատան վերասլաց տխուր խաչով ու լռութեամբ:

Մինչդեռ չուրջը մինարէներու բարձունքէն բարձրախօսներու կոկորդներէն օրը հինդ անդամ զարհուրելի աղմուկը բոլոր քաղաքը կ'ողողէ աւելի քան որեւէ այլազգի կեդրոն մը, զոր տեսած ըլլամ երբեք:

Ամբողջ Կիլիկիոյ ճարտարարուեստի կեդրոնին չարժումի աղմուկին հետ կը մրցի ան:

Կրկին կենսունակութի՞ւն արդեօք, նիւթականին հետ, կամ անոր քով՝ կրօնական, իսլամական:

Զորս օր այս տպաւորութիւնը ապրեցայ:

Եռուզեռ կայ Ատանայի մէջ:

Թուրք է եղած ամբողջովին Ատանա:

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Բ·

Պատմագիտական հետազօտութիւնները թէեւ չանտեսուեցան, սակայն վերջին քանեւհինդ – երեսուն տարիներու ըն – թացքին աւելի նուազ չափով առաջ եկան քան ժամանակին, ուստի այժմ պիտի խօսիմ այդ նորագոյն աշխատանքներու մասին:

Բացի Հրանդ Թորոսեանի վերոյիշեալ հատորէն՝ որպէս ընդհանուր աշխատութիւն, ունինք Ռուբէ Կոռուսէի «Հայոց պատմութիւն, սկիզբէն մինչեւ 1071» ուսումնասիրութիւնը (1947), որեղ չարադրուած է Հայոց պատմական զարդացումը՝ սկսած նախահայկական չրջանէն, այսինքն՝ Ուրարտական պետութեան ժամանակներէն: Կուսէ իր մասով չկարողացաւ աւարտել այս պատմութեան երկրորդ հատորը, բայց իր մեծածաւալ «Ակաչակրաց արչաւանքներու պատմութիւն» եւ «Տափաստաններու կայսրութիւն» հատորներուն մէջ, մեծ տեղ յատկացուցած էր Կիլիկիոյ Հայկական թագաւորութեան եւ Մեծ Հայքի ԺԳ. ու ԺԴ· դարերու պատմութեան: Զանազան պարբերականներու մէջ լոյս տեսած յօդուածներ կը վերաբերին սահմանափակ ժամանակաշրջաններու, ա – նանձին հարցերու ուսումնասիրութեան եւ դրացի երկիրներու կամ ուրիշ աղգերու հետ Հայաստանի ունեցած յարաբերութիւններուն: Մասիւս կանառ այդ յարաբերութիւնները դարձուցած է իր հետազօտութիւններուն առարկան, քսլ տեղեակ ըլլալով արաբական աղբիւրնե – րուն, նոր փաստեր բերած է լոյս աչ – խարհ կամ օգտակար ճշդրտումներ կատարած:

Այսպէս՝ Ժ. Ա. Ֆաթիմեան Խալիֆ Հաֆիզի աւագ խորհրդականը դարձած Հայազգի Բահրամի (Վահրամ) պատմութիւնը դրած միջոցին, նոր տեղեկութիւններ երեւան հանեց եդիպտահայերու եւ Դրիգոր Բ· կաթողիկոսի եդիպտոս կատարած ճանապարհորդութեան մասին: Դարձեալ արաբական աղբիւրներու ըն – ձեռած տուեալներով հարուստ են իր յօդուածները՝ «Համդանեանները եւ Հայաստան», «Հայակիլիկեան թագաւորութիւնը եւ Մամլուքները մինչեւ 1285ի աղէնագիրը», «Ալփ Արսլանի արչաւանքը եւ Անիի գրաւումը 1064ին»: Քլօտ Քահէնի աշխատանքները սելճուքեան Թուրքերու մասին եւ իր «Հիւսիսային Սորիքը Խաչակրաց արչաւանքներու ժամանակ եւ Անտիոքի Ֆրանկ իշխանութիւնը» գործը թէեւ անմիջականօրէն Հայերուն չվերաբերիր, սակայն նոյնպէս արժէքաւոր տեղեկութիւններ են՝ մասամբ մահմետական աղբիւրներու վրայ հիմնուած: Հայկ Պէրպէրեանի հետազօտութիւնները կը չօշափեն Հայոց պատմութեան ա – ռանձնայատուկ կողմերը, ձեռագիրներու յիշատակարաններու տուեալներով, չատ յաճախ, ան ճշդրտած կամ լրացուցած է հայ պատմագիրներու տեղեկութիւնները եւ ասոնք համեմատած օտար աղբիւրներու հետ: Աւելէս՝ ան գոյց կուտայ, որ ԺԱ.ի վերջին Անանիա կաթողիկոսի ատեն եղած պատահարով, մասամբ, կը բացատրուի պատմական հանդամանքներով եւ Իքոնոն տուլթանին գործադրած ճնշումներով, որ Կարսի թագաւոր՝ Գագիկ Բիւրատրիոնին թողլով դլխաւոր պատճառը, ցանկութիւնն ունէր այս ձեւով, ձեռք բերել նոր կաթողիկոսի ընտրութեան հաւանութիւնը, որուն կ'ընդդիմանային Բիւրատրացիները: Ձչդը – տած է Թրքական գրաւումէն յետոյ կ· Պոլսոյ Հայոց պատրիարքութեան հաստատման Թուականը, որ փետրվարեան բիւզանդական եկեղեցին՝ Հայերուն է տրուած 1461ին եւ գործած հայ պատրիարքութեան աթոռանիստը:

Է· դարու, Հայաստանի չափազիտական, տիեզերագրական եւ ժամանակագրական ուսումնասիրութիւններ նախաձեռնող Անանիա Շիրակացիի ընդարձակ ինքնակենսագրութեան թարմութիւնով, ան, առիթ ընծայած է Լըմէոլին՝ քննարկելու անոր պարունակած պատմական տուեալները Անանիայի յոյն ուսուցիչ՝ դիմոնական Դիւքիզոսի, վերջինիս գիտնուորական գործունէութեան եւ, ի միջի այլոց, Յովհաննէս զօրավարի մասին, որու օրով երիտասարդ Դիւքիզոս ծառայած է Հայաստանի մէջ:

Շուտով լոյս կը տեսնէ Օր·Շոմոնի «Հայոց պատմութիւնը, Սասանեաններու դահակալութենէն մինչեւ Թագաւորութեան վերածումը» տոքթորական աշխատութիւնը, զոր ներկայացուցած է տարիներ առաջ եւ ապա լրացուցած:

Պատմագիտական աշխատութիւններու մասին այս ակնարկին աւարտելէ առաջ, թող թոյլ տրուի ինձ յիշատակել ամերիկեան «Ակաչակրաց արչաւանքներու պատմութիւն» հրատարակութեան երկրորդ հատորին մէջ Կիլիկիոյ պատմութեան մասին իմ դրած գլուխը, թէեւ ես այդ աշխատանքը կատարած եմ Ցորանա վերադառնալէ առաջ:

Մեծ բանասէր Անթռաս Մէյէի թա –

(1 – Շար·)

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ամմա ըսիր, Ալի պէյս, անոնք իմ հայ յեղափոխական մը ըլլալուս վրայ չկասկածեցան եւ փարիզի Հ. Ց. Դ. հինդերորդ պատգամաւորական ժողովին ընծմնագիրն ալ Ֆրանսայէն «Բրօ Արմենիա» թերթին մէջ տպուած տեսան քովս· անոնք ալ խանդավառուած կարդացին, մնաց հիմա պաշտօնական դրութիւն մը լիազօրուած ըլլալուս· ատոր վրայ բան մը կը մտածենք, ըսաւ Լեւոն քիչ մը նեղուած:

— Իսկ թէ ես խաբուած ըլլայի, բայց նորէն կ'ըսեմ, ես ալ իմ ծրագիրս չունեցի, օճիկդ պիտի չձդեմ, տեսնենք ինչ կ'ելլէ տակէն:

Հասան էֆէնտի խանդավառուած՝ Լեւոնին դառնալով ըսաւ·

— Լեւոն էֆէնտի, ալ բախտդ չունեցիր, քու ձեռք բերած յաջողութիւնդ մերն ալ է, տեսա՞ր, ես քեղի չէի ըսեր թէ մի միայն այս կերպով կը յաջողինք:

Է·

Թողունք որ Հասան էֆէնտին, Ալի պէյն եւ Լեւոն ծրագիրները մշակեն ապագայ յաջողութեանց յոյսերով արբշիռ, մենք դառնանք Աթէնք ու Վահան, Շապան եւ միւս ընկերները դտնենք: Շապան, որուն սիրտը կը նեղուէր պարապ նստելէն, որոշեց նոր արկածախնդրութեան մը մէջ նետուիլ եւ այս անդամ կամ բախտ չունենալ կամ բոլորովին կործանիլ:

Այսպէս Վահանէն հրաժեշտ առնելով, եդիպտացի յոյն մը ճեւացած, յունական անցագրով որոշեց իր յաջողութիւնը Սելանիկի մէջ որոնել, որովհետեւ դէտինը պարարտ էր եւ թէ բաւական սերտած էր Սելանիկը, ուր իր ներկայութիւնը զգալի պիտի չըլլար:

Երբ Սելանիկ ոտք կոխեց, ուղղակի Ափոլօ օթէլ դնաց՝ իրեն ծանօթ օթէլ մը: Օթէլին մէջ երկրորդ կարդի սենեակ մը վարձելէ ետք, դուրս ելաւ դէպի քաղաքի պտոյտ մը կատարելու:

Քարափի վրայ, երդեցիկ սրճարաններէն մէկուն մէջ յանկարծ տեսաւ, որ իր բանտակից ընկերներէն, երիտասարդ, հաղիւ քսան – քսաներկու տարեկան դիւանագործ Սաղդի պէյ նստած էր· ուղղակի դէպի ան յառաջացաւ:

— Վա՛յ, Սաղդ պէյ, այս ի՞նչ բախտաւորութիւն է, դուք հո՞ս ...

Երիտասարդը անակնկալի եկած այս մարդուն բռնած ընթացքէն, ըսաւ·

— Ներեցէք արդեօք, որո՞ւ հետ տեսնուելու բախտը ունիմ· դժբախտաբար չկրցայ ճանչնալ ձեզ, ո՞վ էք դուք:

Շապան փոխանակ պատասխանի, քահքահ մը բրդաց:

— Վա՛յ, Սաղդ պէյ, վա՛յ, ուրեմն չկրցար ճանչնալ բանտի ընկերդ, Շապանը...

Սաղդ պէյ ափ ի բերան մնաց այս յայտարարութենէն եւ տեղէն դոտեկրնի Շապանի վիզը նետուելը մէկ եղաւ եւ ըսաւ·

— Իրաւ դո՞ն ես, Շապան, Վալլահի չկրցայ ճանչնալ քեղ, այս ի՞նչ զգուստ ծպտուեր ես:

— Իրա՞ւ կ'ըսես, ուրեմն բնաւ կասկածի տեղի պիտի չտամ հոս:

— Հիմա ի՞նչ ընելու միտք ունիս հոս, ըսէ տեսնենք, ըսաւ Սաղդ պէյ:

— Ի՞նչ պիտի ընեմ որ, նախկին արհեստս ի գործ պիտի դնեմ ...

— Չէ, այդ չեղաւ, ես չեմ փափաքիր որ բարեկամներս զարտուղի ճամբաներով դրամ չահին: Շապան, չիտակ ըսէ, կ'ուզե՞ս մեղի ծառայել, աւելի օգտակար գործի մը ... երկրին փրկութեան ծառայել· մեծ յոյս ունիմ որ քու ճարպիկութենէդ չատ ու չատ պիտի օգտուինք:

— Ամենայն սիրով, մանաւանդ երբ չահն ալ յուսացիս պէս ըլլայ ... արդէն քիչ – չատ մարդուեցանք սա մէկ ամսուան ընթացքին:

Եւ Շապան մանրամասնօրէն Սաղդ պէյին պատմեց Պոլսոյ բանտէն փախրուելէն ի վեր դլխուն եկածները:

— Սաղդ պէյ, Աթէնք կը դտնուի իմ ամենաղնիւ բարեկամս եղող՝ Վահան էֆէնտին, երանի՛ թէ ան ալ հոս ըլլար, մեծ վստահութիւն ունիմ իր վրայ, խանդուքն, պատուաւոր եւ վստահելի երիտասարդ ուժ մըն է, երա՛նի թէ հոս ըլլար չա՛տ ու չա՛տ օգտակար պիտի ըլլար մեր գործունէութեան:

Սաղդ պէյ, որ ուշադրութեամբ մը տիկ ըրած էր, դարձաւ Շապանին եւ ըսաւ·

— Շապան, մի՛թէ կարելի չէ հոս հրաւիրել Պ· Վահանը, աւ սա տասը ոսկին, անմիջապէս ետ դարձիր եւ չանա համոզել զայն ու միասին բերել:

— Ամենայն սիրով, յանձն կ'առնեմ մեկնիլ անմիջապէս, հիմա իսկ, ըսաւ Շապան ոտքի ելլելով, հրաժեշտ տուաւ Սաղդ պէյին եւ քայլերը ուղղեց դէպի քարափ: Հոն տեսաւ որ ուղղակի վօլո դացող յունական նաւ մը կար, տոմսակ մը կտրեց մեկնելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(197 Շար·)

փած ջանքերուն չնորհիւ՝ լեզուաբանու – թիւնը կը շարունակէ կարեւոր տեղ զբա – ւել Ֆրանսացի հայագէտներու աշխա – տանքներուն մէջ։ Մէյմէկ հիմնական նը – պաստը հայ լեզուաբանութեան, իր աշ – խատանքները քաջ ծանօթ են Հայաստա – նի մէջ, ուր իր շարունակողն է եղած իր աշակերտը, լեզուաբան եւ բանասէր՝ Հրաչեայ Աճառեան։ Նուաղ կարեւոր չէ Ֆ. Պէնվէնիսթի դերը։ դասական հայե – րէնի հնչիւնաբանութեան եւ շարահիւ – ղութեան հայերէնի մէջ պարթեւական տարրերու կամ փոխառեալ պարսկական բառերու, անուանական զանազան կազ – մութիւններու կամ հայերէնի բարդ բա – ռերու մասին, իր ուսումնասիրութիւն – ները հեղինակութիւն կը վայելեն։ Ժ. Տիմէզիլ, նոյնպէս լեզուաբանական կա – րեւոր ուսումնասիրութիւններ հրատա – րակած է, դասական հայերէնի վերա – բերեալ, ինչպէս եւ՝ հայկական առաս – պելներու եւ դիցաբանութեան մասին. վերջին տարիներուն իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուց բարբառներու վրայ։ Մաս – նաւորաբար հետաքրքրուած է Մուսա լե – րան Հայերու բարբառով, Համչէնի մահ – մեդական Հայերու խօսած լեզուով, ո – րոնցմէ գրի առած եւ թարգմանած է բազմաթիւ պատմուածքներ։

Մէյմէկ աշակերտ Հ. Մառիէսի լեզուա – բանական աշխատանքները կը վերաբե – րին դասական շրջանին, սակայն հետա – քրքրութիւնները, որոնք գինք շատ աւելի հետաքրքրած են որպէս հայագէտ, նը – կատած են ե. դարու մեծ մատենագիր Եղնիկ Կողբացի։

1924ին հրատարակեց Եղնիկ Կողբացիի Ցաղագս Աստուծոյ երկը, որ յայտնի է Ընդդէմ աղանդոց խորագրով։ (Մատենա – գրական եւ բնագիտական ուսումնասի – րութիւնները) գիրքը։ Հ. Մառիէս իրա – ւամբ կը յայտնէ, որ Եղնիկի երկը՝ գրը – ուած հայկական այբուբէնի գիւտէն քա – ռասուն տարի յետոյ 441–448ի միջեւ, ա – ռաջնակարգ տեղ կը գրաւէ հայ մատե – նագրութեան մէջ թէ՛ լեզուի տեսակէտէն թէ՛ բովանդակութեամբ. «Եղնիկին կ'ա – պահովէ այն անխառն ու յարատեւ փառ – քը, որ անբաժան է մեծ գրողներու ա – նունէն, ինչպէս նաեւ կարեւոր տեղ եկե – ղեցիի հայրերու շարքին մէջ»։ Հ. Մա – ռիէսի կարծիքով, Եղնիկի երկը էապէս ծոյներու, Պարսիկներու եւ Մարկիոնա – կաններու դէմ ուղղուած վիճաբանական ճառերու գիրք չէ, նախ եւ առաջ ճառ է Աստուծոյ մասին, «որու մէջ գրական դրոյթներու առիթով, կը հերքուին հա – կառակորդներու այս կամ այն տեսակէտ – ները»։ Այդ պատճառով է որ Մառիէս նախընտրեց այդ երկը անուանել «Ճա – ռագս Աստուծոյ»։ Եղնիկի քննական բնա – գիրն ու ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, որ աւարտած (մեռաւ 1958ին), հրատա – րակուեցաւ իր աշակերտ Հ. Մերսիէի խնդիրով։

Վերջին տարիներուն հրատարակուած կամ թարգմանուած են բնագիրը աշխա – տութիւնները։ Հ. Պէրպէրեան հրատարա – կեց, առանց թարգմանելու, Վարդան Վարդապետի «Աշխարհացոյց»ը։ Այս քըն – նական հրատարակութիւնը կատարուած է քանի՛եւ՛որս ձեռագիրներու եւ նախորդ տպագրութիւններու հիման վրայ։ Այդ աշխարհացոյցի հեղինակը, ամենայն հա – ւանականութեամբ, Ժ. դարու պատմա – գիր Վարդան Արեւելցին է եւ ոչ թէ Վար – դան Բարձրբերդցին, ինչպէս կը կարծէր անոր առաջին հրատարակիչ՝ Սէն–Մար – թէնը։ Այս «Աշխարհացոյց»ը մեզի հա – սած է երկու խմբագրութեամբ՝ ընդար – ձակ եւ համառօտ։ Ըստ երեւոյթին, վերջինը աւելի մօտ է սկզբնագիրին։

1953ին, Լիւք Անարէ Մարսէլ Թարգ – մանեց Ժ. դարու եղերգակ բանաստեղծ Գրիգոր Նարեկացիի տաղերուն հատոր – ը մը։ «Մատեան ողբերգութեան» լրիւ թարգմանութիւնը, որ կը բովանդակէ մեծ ներշնչումով գրուած 95 թախծական բանաստեղծութիւններ, յաջողութեամբ գլուխ բերաւ Հ. Քէշիշեան, իսկ անոր ընդարձակ նախաբանին մէջ Հ. Մերսը – եան ուսումնասիրած է Գրիգոր Նարեկա – ցիի ստեղծագործութիւնն ամբողջու – թեամբ եւ Հայաստանի Ժ. դարու պատ – մական եւ կրօնական իրավիճակը։ Հրա – տարակելով «Քրիստոնէական ապրիւր – ներ» մատենաշարը, «Մատեան ողբերգու – թեան»ը գործաւ սեփականութիւնը՝ ըն – տիր հասարակութեան։

Ֆ. Ֆէյտի կատարեց «Աստուցի Դա – սի»ի դիւցազներգութեան թարգմանու – թիւնը ուր կը պատմուի Հրոս սերունդ – ներու հերոսական սխրագործութիւնները եւ որ պահպանուած էր բանաւոր աւան – դութեամբ։ Յովսէփ Օրբէլեի դեկավա – րութեամբ քանի մը բանասէրներու կազ – մած լրիւ բնագիրը լոյս տեսաւ Երեւան 1939ին եւ Ֆ. Ֆէյտի այդ հրատարակու – թենէն թարգմանութիւն կատարեց որուն կը նախորդէ Օրբէլեի նախաբանը։

ՍԻՐԱՐԴԻ ՏԻՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(2 – Շար.)

ՈՒ ԹԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Միացեալ Ազգերու Բարտուղար Ու Թան, որ պիրմանացի դիւանագէտ մըն է, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ը – նէ.

— Արեւմուտքի՝ Ամերիկայի, Քանա – տայի եւ Եւրոպայի մէջ դասախօսակու – թեան գլխաւոր նպատակն է մարդուն մտային զարգացումը։ Արտադրել բժիշկ – ներ, փոստաբաններ, ճարտարապետներ, ճախրել դէպի անջրպետ, նուաճել լու – սինը, Հրատը եւ աստղերը, վերջապէս ինչ որ կայ մեզմէ դուրս։ Արտաքին աշ – խարհը մեծամասնութեամբ պարզուած է արեւմտեան դիտունին համար, բայց ժրրեք չանք չէ եղած նաեւ քննելու, հե – տազօտելու, թէ արդեօք ինչ կայ մար – դուն ներսը։

Արեւելքի, աշխարհի մեր կողմի մա – սին մէջ, չեչոը զրուած է տարբեր կէ – տի մը վրայ։ Արեւելեան ուսուցումի ա – ւանդութեամբ, վանական դաստիարա – կութեան գլխաւոր նպատակը իմ երկրիս մէջ բարոյական եւ հոգեկան յատկու – թիւնները զարգացնել է, հետազօտել եւ պտնել ինչ որ կայ մարդուն մէջ։ Օրի – նակ, խոնարհամտութիւն, լայնամտու – թիւն, հասկացողութիւն եւ փիլիսոփա – յութիւն մը, որ կը թելադրէ «ապրիլ եւ ապրեցնել»։

Բայց Արեւմուտքի մեթոտը՝ մտային զարգացումը զանց առնուած է։ Կը խոր – հիմ, թէ Ասիոյ մէջ երկու հազար եւ ա – ւելի տարիներէ ի վեր երբեք չանք չէ ե – ղած արտադրելու բժիշկ, ճարտարապետ, հնաել հեռաձայն, օդատարծել ելեկ – տրականութիւն եւ ուրիշ բաներ, որով – հետեւ մենք շատ տարուած ենք մար – դուն մէջ զտնուող կարողութիւնները զարգացնելով, որով դուրսի աշխարհը մեզի համար մնացած է անծանօթ դաշտ մը։

Կը զգամ, թէ զուտ մտային ընդլայ – նումին եթէ չընկերանան բարոյական եւ հոգեկան սկզբունքները, դատապարտ – ուած ենք մարդկութիւնը առաջնորդելու աղէտէ աղէտ։ Բայց մեւնոյն ատեն զուտ բարոյական եւ հոգեկան զարգացումը ա – ռանց նաեւ համապատասխան մտային զարգացումի, պիտի ըլլայ ժամանակա – գրական սխալ մը այս 20րդ դարուն մէջ։

Հետեւաբար շատ խմաստուն եւ գործ – նական գան մը պիտի ըլլայ միացնել այս երկու հոսանքները, արեւելեան եւ ա – րեւմտեան մտածելակերպերը, ներդաշ – նակել երկու հիմնական տարբերութիւն – ները՝ այնպէս որ մարդկային ամբողջա – ցումը իրականանայ երեք հիմնական սկզբունքներու մէջ, որոնք են՝ մտային, բարոյական եւ հոգեկան։

Այսպէսով միայն կարելի պիտի ըլլայ գործադրութեան դնել լայնամտութիւն եւ խաղաղ կեանք։ այն ատեն մարդկի պիտի ապրին բարի դրացնութեան սկզբունքով եւ պիտի միացնեն իրենց ջանքերը, հաս – տատելու համար երկրի վրայ խաղաղու – թիւն եւ ապահովութիւն։

ՓԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

— Այսօր մեզի ճաշի եկուր, աղուոր խորոված պատրաստած եմ։

— Չեմ կրնար. «Պէպօ»ն պիտի եր – թամ տեսնելու։

— Ի՞նչ կայ որ, ան ալ հետդ բեր։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՁԵՐ ԵՒ ԱՆՑՔԵՐ

«ՎԱ՛Յ ՊԱՐՏՈՒՈՂԻՆ»

—o—

«Վայ պարտուողին», պատմական խօսք մըն է, որուն հայրութիւնը կը վերագրո – ւի զանազան պատմական դէմքերու։

Օրինակի համար կ'ըսուի, թէ Վիլհելմ Բայղերը, Համաշխարհային Ա. Պատե – րազմին Գերմանիոյ մուտքը ծանուցանե – լով, ըսած է.

«Վա՛յ պարտուողին»։

Այսուհանդերձ, այս պատմական խօս – քին հեղինակը Բայղերը չէ, ոչ ալ վերջին քանի մը դարերուն ոեւէ մէկը, որուն կը վերագրուի անոր հայրութիւնը։

Այս խօսքը առաջին անգամ ըսած է Հռոմի կապիտոլը պաշարած կալլիացի զօրամասերուն հրամանատար Բրեննոս (Ք. Ա. մօտաւորապէս 388ին), հետեւեալ պարագաներու տակ։

Բրեննոս Հռոմայեցիները ջախջախեց Ալիայի պատերազմին մէջ, Հռոմը կոր – ծանեց եւ պաշարեց Կապիտոլը, ուր ա – պաստանած էին Հռոմէական զօրամա – սերը։

Պաշարուածները սովի մատնուեցան. սպառած ըլլալով իրենց ուտեստեղէնը։ Ստիպուեցան՝ վերակուր պատրաստել ի – րենց վահաններու եւ սանտալներու կա – շիէն։

Դուրսէն իրենց սպասած օգնութիւնը չկար ու չկար...

Կալլիացիները, իրենց կարգին ուժա – սպառ եղած էին։ Երկարատեւ պաշարու – մի առթած տառապանքներէն, սովէն եւ հիւանդութիւններէն։

Որով երկու կողմերը որոշեցին բա – նակցիլ։ Կալլիացիները հաւանեցան քա – ղաքը եւ հռոմէական պետութիւնը ազա – տել հազար Ֆունտ (հռոմէական Ֆունտը հաւասար է մօտ 327 կրամի) ոսկի փըր – կադինով։ Հռոմէացիները ընդունեցան պայմանը, բերին ոսկին եւ սկսան կշռել։ Կալլիացիները կը ջանային խարել հռո – մէացիները, որոնք վրդովեցան եւ բո – ղոքեցին։

Այն ատեն Բրեննոս իր ծանրագին սու – րը հանեց եւ դրաւ կշռաքարերու նժա – րին վրայ։

— Այդ ի՞նչ կը նշանակէ, զոչեցին Հռոմայեցիները։

— Կը նշանակէ վայ պարտուածներուն, պատասխանեց Բրեննոս։

Կը պատմուի նաեւ, թէ կալլիացիները չկրցան իրենց հետ տանիլ այս ձեւով ստացած իրենց ոսկին, որովհետեւ, երբ կը վճճէին Հռոմայեցիներու հետ, յան – կարծ վրայ հասան կամիլլոսի հռոմէա – կան զօրամասերը եւ ազատեցին քաղաքը։

Բայց ասիկա արդէն ուրիշ պատմու – թիւն է։ Պատմութիւնը Բրեննոսի կը վե – րագրէ «Վայ պարտուողին» ասացուածքը, հակ չէ թէ օր մը յայտնի ըլլայ որ իրմէ առաջ ուրիշ մը ըսած է նոյն խօսքը։

Ռ. Հ.

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Վրօնքի ձեռքը քաշեց ու իր դէմքը աւելի կամայական արտայայտութիւն մը առաւ։

— Քեզի համար բուն խնդիրը յամա – ռութիւնն է, այո, յամառութիւնն է, այո, յամառութիւնը ... կ'ուզես որ վերջին խօսքը քուկդ ըլլայ։ Բայց եթէ պիտակիր թէ ինձի համար խնդիրը ինչ – քան վրայ է ...։

Աննա ժպտալու ջանք ըրաւ ու ձեռքը – ները վանելու։

— Եթէ պիտակիր թէ ինչ կը պատ – րաստեմ որ կը թշնամանաս, այո կը թշնամանաս ինձի հանդէպ... եթէ պիտա – կիր թէ այդ վայրկեաններուն մէջ ժպրախտութիւն մը որքան մօտ է, թէ որքան ես ինձմէ կը վախնամ ...։

Այս յուսահատութեան հանդէպ, Վր – րօնքի սարսափեցաւ ... դէպի Աննան ծռեցաւ, ձեռքը բռնեց եւ համբուրեց։

— Օն, ի՞նչ բանի կը վատնենք մեր ժամանակը, ինչ հարկ կայ... մինչ ես դուրսը ժամանցներ կը փնտռե՞մ, մինչ խոյս չե՞մ տար կիներու ընկերակցու – թենէն։

— Ա՛ռ էր պակաս։

— Ըսէ ինծի, ի՞նչ պէտք է ընեմ քեզ հանդարտեցնելու համար։ Ամէն բան պատրաստ եմ քու երջանկութեանդ հա – մար։ Ձե՞ս տեսներ որ ամէն ինչ պիտի ընեմ այս վայրկեանիս քու վիշտդ բառ – նալու համար։

— Բան չկայ, բան չկայ, ըսաւ Ան – նա։ Շիտակը ես ալ չեմ հասկնար, դու – յզ առանձին մնալէս է ... ջիղերս կը դրդռուին ... ալ չխօսինք աւոր վրայ ... ինձ մտիկ ըրէ, ձիարշաւը ի՞նչպէս ան – ցաւ։ բան մը չըսիր այդ մասին։

Աննա կը ջանար իր յաղթութիւնը ծած – կել, որովհետեւ յաղթութիւնը իր կողմը մնացած էր։

Վրօնքի ընթրել ուզեց եւ սկսաւ ձիարշաւին բոլոր մանրամասնութիւննե – րը պատմել, բայց Աննա անոր ակնար – կին մէջ տեսաւ որ հետզհետէ աւելի յուզուած կը դառնար, թէ իրեն պիտի չնե – րէր տարած յաղթանակը եւ թէ յամա – ռութիւնը որուն դէմ ի դուր կը կռուէր, նորէն պիտի սիրէր վրան։

Աննա կը զգար թէ զիրենք միացնող սիրոյն քով կար պայքարի չար ոգին եւ թէ զայն չէր կրնար վանել Վրօնքի սրտէն եւ մանաւանդ ոչ ալ իր սրտէն։

Գ.

Օպլօնսքիին գործերը երթալով կը դէշնային։ արդէն գրեթէ հատցուցած էր այն դրամը զոր անտառի մը վաճառու – մէն ստացեր էր եւ իր պաշտօնէն ստացած ամսականը հազիւ կը բաւէր մանր ծախ – քերուն։ Որոշեց երկաթուղիներու վար – չութեան մէջ պաշտօն մը փնտռել որ ի – րեն տասներկու հազար րուպլիի չափ գումար մը ապահովէ, միւս պաշտօնը պահելով՝ հանդերձ։ Այս նպատակով Օպլօնսքի Տօլլիէն յիսուն րուպլի առնե – լով, Բեղերսպուրգ գնաց որպէսզի Քա – րէնինը տեսնէ, որ կրնար այս մասին օգտակար ըլլալ իրեն։ Ինքնիրեն որոշած էր նաեւ միեւնոյն ատեն անոր հաւանու – թիւնը առնել ամուսնալուծութեան հա – մար։

Քարէնին իր զբաղեալին մէջ նըս – տած, համբերութեամբ մտիկ ըրաւ Օպ – լօնսքիին որ նախ ռուս պետութեան երթը – տական նեղ կացութեան մասին խօսեցաւ, յետոյ իր անձնական կացութեան մասին եւ ի վերջոյ քրոջը մասին։

Քարէնինէն խնդրեց որ՝ առիթը ներ – կայանալուն պէս՝ իրեն համար պաշտօն մը ճարէ երկաթուղիներու վարչութեան մէջ իբրեւ վերին հսկիչ, մանաւանդ որ այդպիսի պաշտօն մը կար պարապ։

— Անշուշտ, կրնամ քեզի համար խօ – սիլ, բայց ինչո՞ւ այդ պաշտօնը կ'ու – զես։

— Որովհետեւ աղէկ ամսական կը վը – ճարուի ... ինը հազար րուպլի ... եւ իմ նիւթական կացութիւնս, դուն ալ դի – տես, շատ փայլուն չէ։

Իսկ ես վերջերս տեղեկագիր մը տուի որուն մէջ կը բացատրեմ որ այդ առատ թոշակները մեր ելմտական վիճակին չեն համապատասխաներ ...

— Եւ սակայն, եթէ երկրաշարժ մը 20 հազար րուպլի կը տանայ, ըսել է որ արժանիք ունի, ըսաւ Օպլօնսքի։

Եւ խօսքը փոխելով՝ աւելցուց.

— Ինծի մեծ ծառայութիւն մը պիտի մատուցանես եթէ իմ մասիս խօսիս ...։ Ասկէ պատ, ուրիշ խօսք մըն ալ ունիմ ... կը դուշակես անշուշտ որ խնդիրը Աննա – յին վրայ է ...։

Օպլօնսքի այս անունը արտասանելուն պէս Քարէնինի դէմքը կերպարանափոխ – ուեցաւ, ոգեւորութեան փոխարէն խոն – ջնեք ու խստութիւն արտայայտեց։

— Բայց, վերջապէս, ի՞նչ կ'ուզէք ինէ, հարցուց։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վիգէն Թորոսեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Հելէն Ս. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Սեպտ. 6) առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ՊՕՄՈՆ — Այրի Տիկին Մարիամ Ռէյիզեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արամ Ռէյիզեան, Պր. Սերժ Սարգիսեան եւ զաւակը Փաթրիկ, ինչպէս նաեւ Սարգիսեան, Ռէյիզեան, Զօպանեան, Թելեան, Զարդարեան, Կերկերեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի 6 Սեպտեմբեր Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, իրենց սիրեցեալ զաւկին, կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱԼԻՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ռէյիզեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պօմոնէն, Պ. Արզարեան 10 ֆրանք։
Իսիէն Պ. Հորիկեան՝ 10 ֆրանք։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՊՕՄՈՆ — Հ. Բ. Դաշնակցութեան Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը իր ընկերներու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Իսկուհի Ճաւուշեանի, իր զաւակներուն եւ իրենց բոլոր պարագաներուն ընկեր Սարգիս Ճաւուշեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ԾԱԽՈՒ Է

Պէլվիլի բարձունքին վրայ երկու սենեակով յարկաբաժին մը, երթեւեկի դիւրութեամբ։ Տեղեկանալու համար դիմել՝ հեռաձայնով՝ 336-29-98, ամէն օր ժամը 1էն 3։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Անկախ յարկաբաժին մը, մէկ կամ երկու սենեակ խոհանոցի եւ բաղնիքի յարմարութիւններով, նախընտրաբար՝ Փարիզ (13րդ, 14 եւ 15րդ) կամ մերձաւոր արուարձան։ Դիմել «Յառաջ»ին, որ կը փոխանցէ։

Շ Ա Հ Ա Ն

Ա Թ Ե Ր Թ Ի Ս Կ Ի Ր Ա Կ Ն Օ Ր Ե Ա Ց Թ Ի Ւ Ր

Հ

Ն Զ Ո Ե Գ Մ Ը Կ Ա Ր Մ Ի Ր Տ Ե Տ Ր Ա Կ Ն Ե Ր

Ո

Ի Ա Զ Ա Տ Ն Կ Ո Մ Ի Տ Ա Ս (Այս գրքոյկը չի վաճառուիր)

Ր

Դ Ի մ ե լ՝ « Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ի

ԱՆԹԱՆՕԹ ՁԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը հրաւիրուած է առանձին արծարծելու Անթանօթ Զինուորի բոցը, այս երկուշաբթի (Սեպտ. 7) ժամը 18,30ին։

Հաւաքուիլ ժամը 18,15ին Թէօ-Փլէնի վրայ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

այցելութիւնները զաւառ (Լիոն, Վալանս, Տէսին եւնայլն)։

×

Ֆրանս-Քիւլթիւր ձայնասփիւռի կայանէն, այս կիրակի առաւօտ ժամը ութին «Հայերը եւ Ֆրանքները» Տէր եւ Տիկին Թիէրիի եւ Ժաք Մաւօլի մասնակցութեամբ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3-4 օր առաջ։

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդունուիր հեռաձայնով։

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՀԱՅ ԿՈՑՐԵՐՈՒ

73, Ավընիւ Ընրի Պարպիւս, Առնուվիլ

Տիշերօթիկ եւ ցերեկեայ վարժարանի 1970-71 տարեկան արձանագրութիւնները սկսած են, առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ 12, երկուշաբթի, երեքշաբթի եւ Ձորեքշաբթի օրերը, կէսօրէ վերջ ժամը 15էն մինչեւ 18 Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը։

Վարժարանը ունի մանկապարտէզ մը փոքրիկ երկսեռ մանուկներու՝ իր փոր-ձառու եւ վկայեալ ուսուցիչով։

Պիտի ունենայ նաեւ 70-71ի տարեշրջանին նախակրթարանի առաջին երկու դասարանները· իրրեւ դասատու պիտի ունենայ Ֆրանսացի վկայեալ օրիորդ մը։

Հայերէն դասերը պիտի աւանդեն քոյրերը ամէն օր մէկ ժամ կէսօրներէ վերջ։ Արուարձաններու ցերեկեայ աշակերտներու համար կառքի սպասարկութիւնը ապահովուած է։

Դասերը պիտի սկսին առաւօտեան ժամը 8,30ին եւ տղաքը պիտի արձակուին ժամը 16ին։

Աշակերտները սերտողութեան պահ մը պիտի ունենան քոյրերու հսկողութեան ներքեւ ժամը 16,30էն 18, յաջորդ օրուան հայերէն եւ ֆրանսերէն դասերու պատրաստութեան համար։ Վարժարանին ցերեկեայ աշակերտները կրնան օգտուիլ ղպրոցին կէսօրուան «քանթին»էն։

Հայ քոյրերը օժանդակելու համար աշխատող մայրերուն, պիտի ունենան յառաջիկայ Ծուլիս ամիսը կառտրոի մը փոքրիկներու համար։

ՀԱՅ ԿՈՑՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1970-1971 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Դիմել Տնօրէնութեան,
1, Պուլ տիւ Նոռ, Ռէնսի,
Հեռաձայն 927-01-72։

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը, անդլերէն եւ սպաներէն լեզուներով եւ կ'աւանդէ նաեւ հայերէն լեզուն իր բոլոր ճիւղերով։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ։
Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ։
Գին 15 ֆրանք
կարելի է անմիջապէս դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ

Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցի
1920-1925
(Հրատարակութիւն Նախկին սաներու)
Դիմել Հրանտ-Սամուէլ եւ Բալուեան դրատուները։
Գին՝ 20 ֆր.

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

—o—

Տարւոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ։

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, կիրակի։

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով։

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Բիւրվէօրի առջեւ։

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօճ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէճ - Մենհեուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հռոմական քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ։

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.։

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզէլի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը։ Երեկոյեան ճաշ։

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաչերաք եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ։ Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի աւտոները։

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

Մինչեւ Սեպտ. 10, արձանագրուիլ նամակով (գրասենեակը փակ ըլլալով)։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Սպքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, ժողժ ե.ի սրահներուն մէջ։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օպակայանին մէջ։

×

ԼԻՈՆ — Ֆր. կաթ. Յովհ Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շատոնէֆի սրահներուն մէջ։

×

Լիոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հայ Սպղ. Մխիթեան, Փարիզի Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութիւնը կը ներկայացնէ Ց. Պարոնեանի «Շողոքորթը», Հոկտեմբեր 31ին։

×

Ալֆորվիլի Մշակութային միութիւնը 31 Հոկտեմբերին կը կազմակերպէ իր անդրանիկ ճաշ - խնջոյքը մեծ պատրաստութեամբ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՑՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԱՊԱՏԱԿ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտակատած ծանուցով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմանագրութեամբ դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
4
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
4 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.905 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.905

ՀՈ՞Վ ԱՐԷՔ, ԶՈ՞Վ ԱՐԷՔ...

Կազդուրիչ է տեսնել հայ երիտասարդութեան խլրտումը գաղութներու մէջ։

Ապրիլ քան երբեք, Արեւմտեան Աշխարհի ափերուն վրայ ուսանողական իր կեանքը ապրող մեր նոր ու նորագոյն սերունդը կ'ապրի խռովքը ազգային իր տաղնապանքին։

Փոյթ չէ թէ երբեմն թիւր մեկնակէտ – ներով եւ ճանապհան աչքառու պակաս – սով, սակայն հայկական հայրասիրութեամբ ու հաւաքական արժանապատուութեան զգացումով՝ այդ երիտասարդութիւնը կը թուի վճռած ըլլալ գործնապէս մասնակցելու Սփիւռքեան մեր կեանքի ոգորումներուն, եւ, ինչ որ հիմնականն է, պատասխանատուութիւններ ստանձնելու։

Ահիթ ունեցանք, վերջերս, տեղւոյն վրայ չփում հաստատելու Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի հայ համալսարանականներէն ոմանց հետ։

Այստեղ, այս ափերուն վրայ, դրեթէ ամէն օր պատեհութիւնը ունինք հաղորդ մնալու ուսանողական չրջանակներու եւ նոր սերնդականներու ապրումներուն եւ մտածումներու։

Իսկ անդին, Միջին Արեւելքի հայնոց – ներուն մէջ, պատանի թէ երիտասարդ սերունդներու հայկական ծարաւը չի՛ կարօտիր իսկ անհատական վկայութիւն – ներու։

Մեզ կը յուսադրէ յատկապէս զարթօնքը Արեւմտեան ափերու վրայ, հայահոծ կեդրոններէ հեռու ապրող ուսանողական խմբաւորումներուն՝ որոնք մասնաւորապար 1965էն ասդին «ականջ կորած են, լսելու համար թէ ի՛նչ կ'ընէ Ազգը։ Ի՛նչ կ'ընեն համայնական մարմիններն ու կուսակցական կազմակերպութիւնները՝ ի խնդիր հաւաքական գոյապայքարի, Հայ Դատի եւ քաղաքական ապագայի։

Ջաղաքէն հայ գործիչ մը անցա՞ւ, կամ մտաւորական մը այցելե՞ց իրենց չրջանը։ — կը խուժեն վրան՝ ո՛չ միայն լսելու եւ տեղեկանալու համար, այլեւ՝ հարցապնդելու։ Մտաւելու, թէ «կ'ապրի՞նք» իսկապէս, նոր բան մը կը սորվի՞նք ժամանակէն ու պայմաններէն. կը պահե՞նք ազգային մեր կենսունակութիւնը. ճիղ մը կ'ընե՞նք պատչաճելու նոր օրերու նոր պահանջներուն...

Ինչպէս ըսինք, անոնցմէ չատերը կ'անդիսանան հին թէ նոր մտահոգութեանց ծագման պատճառները։ Ցաճախ անհրաժեշտ ծանօթութիւնը չունին անցեալ թէ ժամանակակից դէպքերու մասին, — հետեւաբար, նաեւ, կը միտին դոհ դառնալու թիւրիմացութեանց կամ նախապաշարումներու։

Եւ սակայն, երբ կը պարզես հարցերու էութիւնը եւ անժխտելի մեր կազացում – ներուն պատճառները, դոհացումի եւ բաւարարութեան զգացումով մը կը փայլատակին իրենց աչքերը։ Կը հրճուին կարծես, որ... սխալած են իրենք եւ ըսպառած չէ ամէն յոյս դէպի լաւը քայլ առնելու. դարմանելու ճակատագրական մեր վէրքերը եւ ճամբայ հարթելու դէպի փրկարար ճիղ ու նուաճում։

Շեչտած ենք այլ առիթներով ալ, ու կը հաստատնք միշտ՝ թէ երիտասարդութիւնը անսպառ աղբիւր է ուժի եւ կենսունակութեան։ Բիւրեղ հոգի է եւ հարուստ հանք։ Կեղծիք չընդունիր։ Կը մերժէ ամէն նկատում ու հաչիւ։ Գիտէ խիզախել՝ եթէ նոյնիսկ նախապաշարած ըլլան զինք այն մասին, թէ անհմատ ու անօգուտ է ամէն մաքառում։

Մանաւորապար հայ ուսանողութեան մօտ հաստատելի այս ներուժութիւնը — այս տիճնամիզմը — վստահօրէն մեծագոյն հարստութիւնն է տարտսփիւռ հայ ժողովուրդի։ Եւ եթէ դիտնանք օգտագործել այս զրամադլուխը, իր արժանապատուութեան մէջ անխոցելի պահելով հայ երիտասարդութիւնը, կրնանք վըստահութեամբ նայիլ ապագային։

Ֆրանսայի հեռընկեց մէկ «զաւառին» մէջ, վերջերս առիթը ունեցանք ամբողջ երեք ժամ լսելու երիտասարդ ու նորապսակ հայ բժիչկ մը, զործօն անդամներէն՝ «Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան»։ Իրեն հետ էր բերած հայ ուսանողաւթեան ազգային առաքելութեան նուիրուած աշխատասիրութիւն մը, ինչպէս նաեւ իր միտքն ու հոգին գրաւող մտածումներ՝ հայ ժողովուրդի, հայ հայրենիքի եւ Սփիւռքի, հայ մշակոյթի ու հայ դատի մասին։

Տարակարծութիւննե՞ր՝ մէկ կամ միւս կէտին չուրջ։ Անշո՛ւշտ։

Սակայն, աննախապաշար որեւէ միտք չի կրնար համաձայն չըլլալ այն մասին՝ որ մեր ժողովուրդը կ'ապրի իր նման – ներու հոգեկան ա՛յս փոթորկումովը միայն։ — Այդ երիտասարդին մէջ, մեր օրերու հայ ուսանողութի՛ւնն է որ կը ձգտի պատռել ճակատագրին ստեղծած պատնէշները՝ զաղութէ զաղութ ու աշխարհամասէ աշխարհամաս, ու կամո՛ւրջ նետել երիտասարդէ երիտասարդ, հին սերունդէն դէպի նոր սերունդ, զաղափարական տարբեր դիրքերէ դէպի հայրենիք։

Կը կարդանք «Ուսանող»ի այն թիւը՝ զոր բերած է իրեն հետ, Էքս Ան Փրովանսէն, Հարաւ։ Ֆրանսայի համալսարանական այդ ոստանէն, ուր կ'ապրի ընտա՛նեկան իր նոր բոյնով։ Հասարակաց խոո՛վքն է հայ երիտասարդութեան՝ առաջին էջէն մինչեւ վերջին տողը, ան – կախաբար ըսուածին վիճելի կամ արդար հանդամանքէն։

Բոլո՛րն ալ կ'ապրին Հայութեան տագնապը։

Ջիրենք վարող հրայրքը՝ փնտռտուքն է «ելք»ին. զաղափարներուն ու կերպե – րուն, որոնք մեզ աղդովին ընդունակ պիտի դարձնեն ազգային մեր ինքնութիւնը արժեւորելու եւ ուղի հարթելու բոլոր անլոյծ հռչակուած խնդիրներու լուծման։

Կարեւորը, այս պարագային, այն չէ թէ ո՛րքան յստակ եւ ուղիղ կը տեսնեն անոնք «ելք»ի ճամբաները. կարեւորը ա՛յն է՝ որ փակ դուռներու առջեւ ողբալու տրամադիր չեն ու կը ձգտին անոք բանալ իրենց... ատատակոտ կածաններ – րու վրայ։

Հայ երիտասարդութեան յատուկ վէրքերու եւ վիչտերու առընթեր՝ ափոփա – րար այս երեւոյթը առարկայ պէտք է մը – նայ ընդհանուր եւ լուրջ ուչադրութեան։

Շատե՛րը անոնցմէ՝ կը կարօտին անհապաղ արտակիցներու. երէցներու, որոնց չուքին տակ կարենան իրենց ա – րեւը վերածել լոյսի եւ յոյսի։ — Ճա – նաչումի եւ փորձառութեան պակասը յաճախ թիւր եզրակացութիւններու կը մղէ զիրենք. կը մատնէ յուսախարութիւննե – րու եւ ակամայ մեկուսացումի։ Արդ, հիներու չարքաչ նկարագիրը եւ վէրքե – րով սպիացած հոգին կրնայ օրինակ դառնալ նորերուն՝ եթէ վաստակաչատ սե – րունդը ուղէ յարդել իր սկսնակ հետե – ւորդներուն արժանապատուութիւնը եւ մատի փաթթոց չդարձնէ անոնց պար – բերական զեղումներն ու չեղումները։

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան պաչտօնաթերթը (« Ուսանող ») տարբե՛ր մտածումներ ալ կը թելադրէ մեզի։

Հաւատքով կը զինէ մեզ։ Կը յուսադրէ անմիջական ապագայի տեսակէտով։ Ո՛չ միայն գիտութիւն, այլեւ ոգի կը գըտնենք պարբերականի էջերուն վրայ։ Այս տղաքը դիտեն թէ ի՛նչ կ'ուզեն։ Եւ եթէ որոշ խարխափումներ ունին տակաւին, — պատճառը՝ կորսուած ժամանակն է։

Եղան չրջաններ, երբ հինը չուզեց տեսնել նորը. երբ երէցները խեղդուած կամ հեղձամահ էին՝ կարենալ գուրգուրալու համար կրտսերներու վրայ. երբ հայրերու եւ զաւակներու միջեւ իսկ ճակատադիրը պատնէշ էր բարձրացուցած։

Հիմա որ սկսած է Ա՛րդ մը ծաղկիլ Սփիւռքի ածուներուն մէջ ու նորերը փորձ կ'ընեն ամոքելու հայրերու եւ մայրերու հոգին՝ կը մղուինք ձայնակցելու իրենց, հի՛ն ու սրտագին յանկերգով.

— Հո՛վ արէք, տղա՛ք. զո՛վ արէք...։

(Խմբ. «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԳՈՂ Է

—o—

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԸՆ ԿՐ ՀԱՍՏԱՏԷ ԹԷ ԵԳԻՊՏՈՍ ԲՈՒՆԱԲԱՐԱԾ Է ԶԻՆԱԴՈՒԻԼԸ

Իսրայէլեան չրջանակները զոհունա – կութեամբ դիմաւորեցին ամերիկեան չըրջանակներու հաստատումը, զինադուլի եդիպտական բռնաբարման արձչու – թեամբ։ Հինդչաբթի օր, Ուաչինկթըն պաչտօնական յայտարարութիւն չէր բրած այս մասին, բայց մամուլը (Նիւ Եորք Թայմզ, Ուաչինկթըն Փոսթ եւ Լոս-Անճըլըս Թայմզ) արձադանգ կը հանդիսաներ «Ապահովութեան Ադդ. Խորհուրդի» նիստին, զոր Նիքսըն դումարած էր Քալիֆորնիոյ իր ապարանքին մէջ եւ կը յայտնէր թէ այդ նիստին ընթացքին դըլխաւորաբար քննութեան առնուած էին զինադուլի եդիպտական բռնաբարման փաստերը։

Տիկին Կոլտա Մէյրի սպառնական ազդարարութեան վրայ է անչուշտ, որ Միացեալ Նահանգները ուղեցին առաջքն առնել նոր բարդութեանց։ Ծանօթ է որ Իսրայէլի վարչապետը յստակօրէն ըսած էր թէ՝ եթէ Միացեալ Նահանգները չեբաչխաւորեն զինադուլը, Իսրայէլ ազատ կը զգայ ինքզինքը, ընելու ինչ որ յարմար դատէ։ Նման յայտարարութիւն մը կը նչանակէր նաեւ թէ Իսրայէլ կրնայ ձեռնարկել նոր յարձակումի մը։ Անչուշտ Տիկին Կոլտա Մէյր չի զոհանար այս – քանով եւ կը պահանջէ որ Նիքսըն աւելի յստակ կերպով արտայայտէ իր տեսակէտը։ Այդ պատճառով, Տիկին Կոլտա Մէյր կիրակի օրուան յետաձգած է Նախարարաց Խորհուրդը, որ պիտի դումարուէր Հինդչաբթի եւ առայժմ չի խօսուիր Զօր. Մոչէ Տայեանի հրաժարման մասին։

×

Ցորդանի մէջ կացութիւնը անորոչ է։ Կառավարութիւնը վճռականօրէն մերժած է Պաղտատի կառավարութեան վերջնագիրը, որ կը սպառնար իր զօրքը տրամադրել պաղեստինեան դիմադրութեան։ Հիւսէյն լուրջ մտահոգութիւններ ունի անչուշտ, քանի որ Իրաքէն եւս, Սուրիան ալ յայտարարած է թէ զօրավիճ կը կենայ պաղեստինեան ուժերուն։

Կը թուի թէ Հիւսէյն իր ժողովուրդին եւ Պեդուիններու օժանդակութենէն զատ, կը վայելէ նաեւ Նասըի անվերապահ օժանդակութիւնը։ Արդարեւ, Աղէքսան – դրիոյ իրենց վերջին տեսակցութեանց ընթացքին, Հիւսէյն ապահովութիւն ստացած է Նասըէ, որ այս վերջինը իր զօրքը կը դրկէ անմիջապէս, ի հարկին պաչտպանելու համար Յորդանանը Պա – ղեստինցիներուն դէմ։

×

Միացեալ Նահանգներու Պաչտպանու – թեան նախարարը Լէյրտ յայտարարեց թէ կը չարունակեն Ֆանթոմ օդանաւեր յանձնել Իսրայէլի։ Մերժած է սակայն ճչդել թէ Ամերիկա ուրիչ զէնքեր ալ պիտի տա՞յ Թել Ավիվի։

× Նախագահ Պումետիէն յայտարարեց թէ Ալժերիա ամբողջովին զօրավիճ կը կենայ պաղեստինցի ժողովուրդին, ա – ւելցնելով.— «Պաղեստինցի ժողովուրդին կը մնայ գլխաւոր դերը խաղալ Իսրայէլի դէմ կռիւին մէջ, ըստ յեղափոխական պատերազմներու ոճին եւ ռազմագիտութեան»։

×

Պէյրութի Ֆրանսերէն կարեւորագոյն օրաթերթը՝ Օրիան, որ 47 տարի է սեփականութիւնն էր Կապրիէլ Խազակի եւ Ժորժ Նագաչի, բաժնետիրական ընկերութեան վերածուեցաւ։

—o—

Ֆ. ՄՕՐԻԱՔԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱԽՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախարարաց Խորհուրդի որոչումով, Ֆրանսուա Մօրիաքի յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի մասնաւոր հանդիսութեամբ։

Ուրբաթ օր, զրադէտին դագաղը պիտի փոխադրուի Էլիսթիթիւ տը Ֆրանս եւ ժամը երեկոյեան 8ին, մեծարանքի արարողութիւններ տեղի պիտի ունենան, զինուրական պատիւներով։ Դամբանական – ներ պիտի խօսին, յանուն Ֆրանսայի Ակադեմիային՝ Փիէր Կաքսոթ եւ յանուն կառավարութեան՝ Մշակոյթի նախարար Էմոն Միչըլէ։

Ժամը 9էն սկսեալ մինչեւ կէս գիչեր հսկում պիտի կատարուի եւ ժողովուրդը պիտի կարենայ տողանցել։

Շաբաթ առաւօտ, ժամը 9ին է, որ Նոթր-Տամի մայր տաճարին մէջ պիտի կատարուի յուղարկաւորութիւնը, ի ներկայութեան Հանրապետութեան Նախագահ՝ Ժորժ Փոմպիտուի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԷ վերադարձի առթիւ, կառքի արկածներու հետեւանքով զոհե – րու վերջնական հաչուեկչիռը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.— 172 մեռեալ, 2793 վիրաւոր որոնց 996ը՝ ծանր։

ԼԻԲԻԱ ոտնեց իր յեղափոխութեան առաջին տարեդարձը, զինուրական ուժի ցուցադրութեամբ։

ՊՈՐՏՈՑԻ ընտրութեանց առթիւ, իրաւական գետնի վրայ հաստատուեցաւ թէ ոչ Շապան Տելմաս պարտի հրաժարիլ Նախարարապետի իր պաչտօնէն թեկնածու ըլլալու համար, ոչ ալ Սերվան–Շրայպէր Նանսիի երեսփոխանական աթոռէն։ Ամէն պարագայի մէջ երեւոյթը տարօրինակ կը թուի այն պատճառով, որ Պորտօ ունի ներկայիս գլխաւոր երկու թեկնածու, որոնցմէ ոչ մէկը — եթէ ընտրուի — Պորտոյի երեսփոխան կրնայ մնալ։

ԱՏԻՍ – ԱՊԱՊՑԻ մէջ բացուեցաւ Ամերիկեան Մխիթեան Կազմակերպութեան եօթներորդ համագումարը։ Այս առթիւ Հայլէ Սելասիէ յայտարարեց թէ Նիժերիա հաչտուած է այլեւս ափրիկեան այն պետութիւններուն հետ, որոնք ճանչցած էին Պիաֆրան։

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ուրիշ շատ մը բնագիրներ որոնք հրատարակուած կամ միայն թարգմանուած են ֆրանսերէնի, յունական կամ ասորական վերկերու թարգմանութիւնները են: Առաջինները կատարուած են Զ. եւ Է. դարերուն յունական կոչուած դպրոցին կողմէ: Ասոնց առանձնայատկութիւնն այն է որ լեզուն ճշդութօրէն պատճենուած է յունարէնի վրայ:

Եւ անոնք, որոնք ղրկած են այդ աշխատութիւններով, ուշադրութեան հրաւիրած են այն ծառայութիւնները որ մատուցած է հայ է հայ թարգմանական գրականութիւնը: «Ասոր օգտակարութիւնը կը զգացուի ոչ միայն բնագիրը կորսուած դէպքին (քան մը, որ յաճախ կը պատահի), նոյնիսկ երբ այն գոյութիւն ունի, չենք կրնար գիտակցաբար հրաժարիլ հայերէն թարգմանութեան վկայութենէն, թարգմանութիւն, որ կատարուած է այսօր մեր ձեռքի տակ եղած սկզբնագրի աւելի հին ձեռագիրներէն»:

Վերջին տարիներուն հրատարակուած երկերը հետեւեալներն են. Իռենէոս Լուգդունացիի «Ճոլը առաքելական քարոզութեան» երկը որու անունը յունական գրականութեան մէջ յայտնի էր Եւսեբիոս Կեսարացիի մէկ յղումնքով միայն, հայերէնէն ֆրանսերէնի թարգմանուեցաւ Հ. Ֆրուատվոյի կողմէ «Ապացոյց առաքելական քարոզութեան»: Նոյնպէս՝ Իռենէոս Լուգդունացիի «Ընդդէմ հերձուածոց» գործին չորրորդ գրքին յունարէն բնագիրը պահպանուած է միայն սակաւաթիւ հատուածներով: Այդ երկին քննական հրատարակութիւնը կատարուած է հայերէն եւ լատիներէն թարգմանութիւններու հիման վրայ եւ Հ. Մէր-սիէ լոյս ընծայեց հայերէն թարգմանութեան ֆրանսերէնի վերադրումը:

Հ. Մարիէս եւ Հ. Մէրսիէ հրատարակեցին Հիպպոլիտոս Հռոմայեցիի «Օրհնութիւնք Իսակայ, Յակորայ եւ Մովսէսի» երկին հայերէն բնագիրը՝ առընթեր ֆրանսերէն թարգմանութեամբ: Իսակայ եւ Յակորի օրհնութիւններու յունարէն սկզբնագիրը պահպանուած է. սակայն, ինչպէս դիտել կուտան հրատարակիչները, հայերէն թարգմանութիւնը են – թադրուած է աւելի լաւ քան մեր ձեռքը գտնուղ յունարէն բնագիրը: Իսկ Մովսէսի բնագիրը պահպանուած է միայն հայերէն եւ վրացերէն թարգմանութեամբ, որ ուրիշ բան չէ, եթէ իր կարգին հայերէնէ կատարուած թարգմանութիւն:

Այս շարքին պատկանող հետեւեալ երկու հրատարակութիւնները ասորերէնի բնագիրներու թարգմանութիւններն են:

Հ. Մարիէս եւ Հ. Մէրսիէ հրատարակեցին Եփրեմ Ասորիի (Եփրեմ Մծբնացի) «Կցուրդներ»ու հայերէն բնագիրը, առընթեր լատիներէնի թարգմանութեամբ: Այս կցուրդները (յաւելուած երդոյ) պահպանուած են միայն հայերէնի թարգմանութեամբ: Հ. Լըլուաի ֆրանսերէն թարգմանութիւնը «Հոմաթէտ տը լ'Եվանճիլ ֆոնիորտան ու Տիաթէսսարոն» նոյնիսկ ասորերէն սկզբնագրի մասերու յայտնաբերումէն յետոյ, հայերէն թարգմանութիւնը միշտ կը պահէ իր լիակատար արժէքը, որովհետեւ այն ոչ միայն գոյց կուտայ ամբողջական բնագիրը, այլ եւ կ'օգնէ երբեմն սրբագրելու ասորերէնի վերածման սխալները:

« Արեւելեան հայրախօսութիւն » եւ « Քրիստոնէական աղբիւրները » հատորները լոյս տեսնելով, նպաստած են ոչ-հայագէտ բանասէրներուն ծանօթացնելու հայերէն թարգմանական գրականութեան արժէքն ու կարեւորութիւնը: Թարգմանութիւններուն ուղեկից լեզուաբանական բազմաթիւ դիտողութիւնները ինչպէս նաեւ քննական հրատարակութիւնները հայագէտներուն տուած են օգտաշատ արդիւնքներ մանաւանդ յունարան դպրոցի լեզուին ուսումնասիրութեան համար:

Թարգմանական գրականութեան մէջ պէտք է դասել նաեւ հայերէն ժամատուցութեան դիրքը, որ մանրամասն ուսումնասիրած է Տէօ Ռընոս: Յունարէնէ թարգմանուած այս դիրքը Ե. դարու, Երուսաղէմի եկեղեցական պաշտամունքային տարիներու դոյութեան, լաւագոյններէն մէկն է: Եւ որովհետեւ, այդ բնագիրը պաշտամունքային հայկ. տարուան հիմքին է ինկած, Տէօ Ռընոյի համար այն ելակէտն հանդիսացաւ հայկ. եկեղեցական պաշտամունքի վերաբերեալ հետազօտութիւններու համար:

Չէ անտեսուած նաեւ հայկական արուեստի ուսումնասիրութիւնը: Ճարտարապետութեան պատմութեան բնագաւառին մէջ՝ առաջին կարգին պէտք է յիշել Արմէն Խաչատրեանի աշխատանքները: Ան՝ մահացաւ իր ուժերու ծաղկուն շրջանին: Համառօտ, բայց բովանդակալից իր առաջին աշխատութեան մէջ տուած է հայկական ճարտարապետութեան վրայ, ընդհանուր ակնարկ մը. այնուհետեւ բազմաթիւ յօդուածներով ուսումնասիրեց տարբեր առանձին կողմերը: Մամուլի տակ է 1965ի իր պաշտպանած աշխատութիւնը «Հայկական ճարտարապետութիւնը Դ.էն Ի. դարերը»: Հայաստան եւ Թուրքիոյ հայկական նահանգները կատարած ճամբորդութիւնները բժիշկ Թիէրիի եւ իր կնոջը, որոնք արժէքաւոր փաստեր բերին ղժուարամատչելի շրջաններու մէջ գտնուղ յուշարձաններու եւ սակաւածանօթ, կամ նոյնիսկ անծանօթ եկեղեցիներու մասին: Ամէն զատ՝ բժիշկը յօդուածներ հրատարակած է վասպուրականի նահանգի եւ Կարսի շրջանի եկեղեցիներու եւ վանքերու մասին, իսկ Տիկին Թիէրի ուսումնասիրութիւն մը նուիրած է Տաթեւի վանքին մէջ պահպանուած «Վերջին դատաստան» մեծ որմնանկարին, որ, իր կարծիքով Ժ. դարու արեւմտեան նկարիչի գործն է:

Բացի Աղթամարի եկեղեցիին վերաբերեալ աշխատութիւնները եւ հայկական ճեռագրատուցականները, որոնք լոյս տեսած են Ամերիկա եւ Տիւպլէն, թոյլ տուէք ինձ յիշատակել նաեւ հայկական արուեստի մասին վերջերս հրատարակած յօդուածներս «Արուեստի եւ արուեստագէտներու բառարան», «Համաշխարհային Հանրագիտարան», երեւցած դանազան պարբերականներու մէջ:

Նշենք նաեւ, որ Ֆրանսայի համալսարանական ուսուցման մէջ, հետզհետէ աւելի կարեւոր տեղ կը յատկացուի հայկական արուեստին: Անցեալ տարուան ընթացքին, «Բարձրագոյն Ուսմանց Դպրոց»ը Լասուսի դասընթացքին հետեւողները յատկապէս ուսումնասիրեցին հայկական ճարտարապետութեան հետ առընչուող հարցեր: 1963–1965ին, «Բարձրագոյն Ուսմանց Դպրոց»ը կարդացի շատ մը դասախօսութիւններ՝ հայկական մանրանկարչութեան եւ քանդակագործութեան մասին. 1967ին, դասախօսութիւններու շարք մը կարդացի Փուաթիէի « Մինճադարեան քաղաքակրթութեան բարձրագոյն ուսմանց կեդրոն»ը, իսկ նախքան այդ՝ 1959ին, «Քոլէժ տը Ֆրանս» ուսումնական հաստատութիւնը դիս հրաւիրեց դասախօսելու Հայաստանի եւ Խաչակիրներու արշաւանքներու մասին, որոնցմէ քանիցս կը վերաբերէին Կիլիկեան Թագաւորութեան արուեստին: Այս դասախօսութիւններու յիշատակումը կ'ընեմ, լոկ ցոյց տալու համար այն հետաքրքրութիւնը, որ բարձրագոյն ուսումնական այդ տարրեր հաստատութիւնները կը ցուցաբերէին հայկական արուեստը ծանօթացնելու ուղղութեամբ:

Ֆրանսայի հայագիտութեան, այս ընդհանուր պատկերին մէջ, միանգամայն առանձնայատուկ տեղ պէտք է յատկացնել Ռըվիւ տէ գ'Էթիւտ գ'Արմենիէնի, որուն տնօրէնն է Ինսթիթիւտի անդամ Քոլէժ տը Ֆրանսի դասախօս Պէնվէնիսթ. իսկ խմբագրութեան շատ գործունեայ անդամն է՝ Հայկ Պէրպէրեան: Խմբագրական կազմին մէջ են վերոյիշեալ հատատութիւններու ուրիշ անդամներ ինչպէս նաեւ Սորպոնի եւ գարձրագոյն ուսումնական հիմնարկութիւններու դասախօսներ, որոնք կը ներկայացնեն «Հայագիտութեան» տարբեր ճիւղեր, ինչպէս նաեւ գանազան բնագաւառներու մշակոյթները որոնցմով սնած է Հայաստանի պատմութիւնը: Այս հանդէսը, որ երեսուն տարուան դադարէ ետք, 1964ին վերհրատարակուեցաւ, եւրոպական լեզուով միակ դիտակ պարբերականն է՝ նուիրուած միմիայն Հայաստանի վերաբերող ուսումնասիրութիւններուն: Առաջին հատորին նախաբանին մէջ, Է. Պէնվէնիսթ կը գրէ. «Հանդէսը, որ լոյս ընծայեց Թիէրի եղբարց, ունէր իր ուղղութիւնը, որ ներկայիս կը պահպանուի Ռըվիւ տէ գ'Էթիւտ գ'Արմենիէնի էջերուն մէջ: Ան կը ներկայացնէ հայագիտական ուսումնասիրութիւնները ամբողջ աշխարհի մէջ, ինչպէս նաեւ կը հրատարակէ անտիպ բնագիրներ, կը քննադատէ նոր հրատարակութիւնները եւ կը տեղեկացնէ ընթացիկ գիտական գործունէութեան մասին»:

Ֆրանսայի մէջ հայագիտական ուսումնասիրութիւնները ունին հին աւանդութիւն մը: Ֆրանսական գրականութեան մէջ հայերէնի առաջին ուսումնասիրութիւնը կը պատկանի Ժան Պուտանոսի, որ 1577ին Փարիզի մէջ հրատարակեց իր «Ճանապարհորդութիւն Կ. Պոլսոյ»ն, որուն մէջ կան հայերէնի քանի մը բառեր: Ֆրանսական գրականութեան մէջ հայերէնի առաջին քերականութիւնը կը պատկանի Ֆրանսուա Ռաֆֆէնէլի, որ 1633ին Փարիզի մէջ հրատարակեց իր «Քերականութիւն հայկազեան լեզուի»ն: Ֆրանսական գրականութեան մէջ հայերէնի առաջին բառարանը կը պատկանի Ժան Պաթիսթ Ալֆոնսէ Թաւէռնիէի, որ 1676ին Փարիզի մէջ հրատարակեց իր «Նոր բառարան հայկազեան լեզուի»ն: Ֆրանսական գրականութեան մէջ հայերէնի առաջին քերականութիւնը կը պատկանի Ֆրանսուա Ռաֆֆէնէլի, որ 1633ին Փարիզի մէջ հրատարակեց իր «Քերականութիւն հայկազեան լեզուի»ն:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՋՍԱԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Ներկայիս աշխարհի մէջ 12 միլիոն սկաուտներ կան, եւ իրենց թիւը օր ըստ օրէ կ'աւելնայ: Այս տասներկու միլիոն սկաուտները կը գտնուին երկրագունդին հինգ երկրամասերուն մէջ՝ Եւրոպա, Ասիա, Ամերիկա, Աֆրիկէ եւ Ովկիանիա:

Սկաուտական Համաշխարհային Միջազգային Կեդրոնական Կոմիտէն գաղափար մը կը վարէ ամբողջ սկաուտական շարժումը, կազմուած են նաեւ «Երջանկային Համաժողովներ» այս հինգ երկրամասերուն մէջ, իրենց կեդրոնական կազմակերպութեամբ եւ կեդրոնով:

Համաշխարհային ձեմարանին գաղափարն է, որ տեղի կ'ունենայ չորս տարին անգամ մը, եւ Համաշխարհային սկաուտական ժողովը երկու տարին անգամ մը, այս երկրորդ է բոլոր երկիրներու դիտնականներու առջեւ, հրատարակելու է հետազօտութիւններու բոլոր ճիւղերուն վերաբերող դիտական յօդուածները՝ լեզուաբանութիւն եւ բանասիրութիւն, պատմութիւն եւ հնագիտութիւն, բանահիւսութիւն եւ ազգագրութիւն, ամենալայն եւ միաժամանակ, բազմաբովանդակ հետաքրքրութեամբ, ընդգրկելով հայկական քաղաքակրթութեան յարաբերութիւնները հարեւան երկիրներու հետ: Նշանակալից տեղ յատկացուելու է Հայաստանի մէջ լոյս տեսած եւ այդ պատճառով արեւմտեան դիտնականներէն չտեսնուած մատչելի աշխատութիւններու թարգմանութեանց»: Ծրագիրը լայնօրէն իրագործուած է եւ պարբերականը որոշ չափով դարձած է միջազգային պարբերական, որուն էջերուն մէջ լոյս կը տեսնեն հրատարակական տարբեր երկիրներու եւ միացեալ Նահանգներու դիտնականներուն աշխատանքները եւ որ իր գոյութեամբ իսկ կը խրախուսէ եւ առաջ կը քաշէ դիտութեան զանազան ճիւղերուն վերաբերող հետազօտութիւնները: Հրատարակելով հայ եւ ռուս դիտնականներուն գործերը, գրախօսելով հայերէն լեզուով լոյս տեսնող աշխատութիւններ, տալով տպագրուած բոլոր յօդուածներու, այդ թուում «Բանբեր Մատենադարանի» մատենագիտական տանկը, «Ռըվիւ տէ գ'Էթիւտ գ'Արմենիէն» գարձած է արեւմտեան հայագէտներու եւ հայ դիտնականներու դիտական ամենակարեւոր կապը:

ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
(Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի արտասահմանի անդամ)

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Երբ Վոլօ եկաւ, առաջին գործը եղաւ հեռագրել Վահանին որպէսզի մինչեւ իր գալը որեւէ տեղ չմեկնէր, այլ իրեն սպասել կը յանձնարարէր:

Վոլօյէն առաւօտահաւով մը անցաւ Բիրէա, անկէ Աթէնք, ուր իրեն ծանօթ պանդոկին մէջ գտաւ Վահանը: Վահան երբ մանրամասնօրէն մտիկ ըրաւ Շապանը, ինքնիրեն մտածեց թէ ինչ տոկալի արկածախնդրութեան մը մէջ կը նետուէր, գարձաւ Շապանին եւ ըսաւ.

— Շապան, կը զոհեմ հայրենասիրութիւնդ, ուրախ եմ որ դիս ճանչնալէդ ետք, այլեւս ուրիշ խմորի մարդ եղար, սիրով կ'ընդունիմ առաջարկդ, որչափ որ վտանգաւոր ըլլայ ան, լաւ ուրեմն մեկնինք անմիջապէս:

Շապան ամէն բան մտածելով կարգադրեց, Վահանին համար ալ յունական անձագիր մը ճարեց, յանձնախատար ու վաճառական եւ այդ անձագիրին չնորհիւ առանց գժուարութեան Սելանիկ ոտք կոխեցին եւ ուղղակի Աթոլօ օթէլը գացին, ուր նախապէս Շապան լրած էր, եւ մինչեւ իսկ պայուսակը հոն կը մնար դեռ:

Նոյն օրը, Շապան իր հետ ունենալով Վահանը՝ գացին Սատըզ պէյին: Այս վերջինը շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ Վահանին, իր փախուստին համար խնդակցութիւն յայտնելէ ետք ըսաւ.

— Ձմռնամ ձեզ յայտնելու, պ. Վահան, թէ չարաթէ մը ի վեր ներկայութիւնը կը վայելենք Փարիզի համագումրին եւ հայ յեղափոխական կուսակցութեան կողմէ լիազօրուած պատգամաւորի մը, որուն անունն է Արամ Մինասեան, որ եկաւ եւ մեզ համագործակցութիւն առաջարկեց. այսօր, պիշերուան իննին ժամադիր եղած է բժիշկ պնդապետ Ա-րիֆ պէյի, քարափին վրայ Փանորամա դեղեցիկ սրճարանը, ուրկէ պիտի երթանք տեսակցելու Նազըմ պէյի հետ:

— Ո՞վ ըսիք, ըսաւ Վահան, Արամ Մինասեան ըսիք, չըլլայ թէ կեղծ անուն մը ըլլայ այդ անունը, քանի որ լիազօրուած է, ուրեմն ես ալ պատիւը պիտի կրնամ ունենալ տեսնելու զայն, ո-րովհետեւ մենք ալ քիչ – շատ գործօն դեր մը ունեցած ենք:

— Հարկաւ, ճիշդ ես ալ այդ պիտի խնդրէի Վահան էֆէնտիէն, ի՞նչ մեղքս պահեմ, Արիֆ պէյ բնաւ չէ համակրած այդ երիտասարդէն, մինչեւ իսկ լուրջ կասկածներ ունի անոր մասին: Մի դուխ լրտես մը ըլլայ, պատասխանեց Սատըզ պէյ:

Այդ առաջին տեսակցութեան մէջ իսկ որոշուեցաւ որ Վահան ալ ներկայ գտնուի հաւաքոյթին ուր Արամ էֆէնտի Մինասեան պիտի ներկայանար եւ գտնինք պիտի կնքէր Թէօն Թուրքերու հետ:

×

Դառնանք այժմ Լեւոնին, որ Ալի պէյի հետ օթէլին սենեակը առանձնացած կը տեսակցէր եւ Լեւոն կ'ըսէր.

— Ալի պէյ, այս դիշեր ժամը իննին համար ժամադիր եմ պիտի երթամ, եւ կը յուսամ բաւականին գաղտնիքներ կորզել սա պինուորականներէն, նոյնպէս մեծ յոյս ունիմ որ քանի մը օրուան մէջ բաւական թիւով սա խռովարարներուն պիտի կրնանք ձերբակալել:

Ալի պէյ միշտ հակառակեցաւ եւ ըսաւ.

— Լեւոն էֆէնտի, չըլլայ որ երթաս, կը վախնամ որ գլուխիդ փորձանք մը բերես: Եթէ իմ գիտցած մարդիկներն են, դիւրին – դիւրին տոնիկայի եկողներ չեն: Կը վախնամ որ անոնք քեզի թակարդը ձգեն:

— Ամմա՛ ըսիր, Ալի պէյ, մեղք որ գոն այնչափ յանդուգն ու փորձառու ես, սա ափ մը պինուորականներ ի՞նչ պիտի կրնան ընել ինձ. իւղի պէս կլլեցին իմ փարիզեցի եկած ըլլալս, մանաւանդ հայ յեղափոխական կուսակցութեանց ներկայացուցիչի հանդամանքով, խոստացած եմ քանի մը օրէն յանձնարարագիրս ալ բերել տալ Փարիզէն. այս մասին մեր տեսակցութիւնները Արիֆ պէյի հետ շատ մտերմական եղան, մինչեւ իսկ հալած իւղի պէս մարսեց իրը թէ ոսկերիչ եղ-բայր մըն ալ ունիմ Զուհաճի խանի մէջ:

*— Ըլլայ թէ այդ պարապ խօսքը նե-տելով՝ լեցուն ձեռք ձգէ այդ վարպետէրով՝ լեցուն ձեռք ձգէ այդ վարպետէրով՝ ըսաւ Ալի պէյ, տես դուն կ'ըսուրդին,

բամասերը ունին նաեւ իրենց միջազգային հաւաքոյթները։

Համաշխարհային Միջազգային Համագումարը անցեալ տարի Ֆինլանտիայի մէջ տեղի ունեցաւ, յառաջիկան՝ 1971ին Ճափոնի մէջ, ձմեռուընէն ետք։

Իսկ Եւրոպայի սկաուտական միութիւնները ամէն երկու տարի կը կազմակերպեն նաեւ իրենց միջազգային համաժողովը։ 1968ին ան տեղի ունեցաւ Զուիցերիա, իսկ այս տարի Վիէննայի մօտ (Աւստրիա) Պաատըն քաղաքին մէջ Օգոստոս 27էն 30, կազմակերպուած Աւստրիոյ սկաուտական միութեան կողմէ։

Հայ Արիներու Միութիւնը, որ իր հիմնադրութենէն ի վեր (1928) մասնակցած է բոլոր ձմեռուընէրուն եւ սկաուտական համաժողովներուն, այս անգամ ալ ներկայ է, եւ կը մասնակցի երեք պատուիրակներով, ինչպէս միւս երկիրները։

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Հինգշաբթի Օգոստոս 27ին Եւրոպայի ամէն մասերէն կը հասնին պատուիրակները։ Պաատըն քաղաքը, որ հոչակաւոր է Եւրոպայի մէջ, իր ջերմուկներով եւ հանքային ջուրերով, շատ զեղեցիկ, խաղաղ, փարթեղու մէջ կորսուած խոհական վայրն է սկաուտական համաժողովներու։ Պաատըն քաղաքը տրամադրած է իր «Քոնկրէս»ներուն պաշտօնական սրահը, արքայական դրութեամբ։ Կը ծածանին բոլոր մասնակցող ազգերու դրօշակները, որոնց մէջ անշուշտ հայկականը։

Ժողովին կը մասնակցին եւրոպական 18 երկիրներու պատուիրակները. ներկայ են նաեւ սկաուտական Միջազգային Կոմիտէին նախագահը եւ անդամները, ինչպէս նաեւ սկաուտական կեդրոնական գրասենեակի ընդհանուր քարտուղարը՝ Լասլօ Նաճի (Ժընեւէն)։

Բոլորս ալ վերստին կը հանդիպինք մեր հին եւ նոր բարեկամներուն, կը սկսին ողջագուրումները եւ զուարթ բարեւմական խօսակցութիւնները։

Ժամը հինգին, համաժողովին պաշտօնական բացումն է։ Բարի գալուստի եւ բացման խօսքը կ'ընէ Հարաւային Աւբս – արիոյ կառավարիչը Անտրէաս Մորէր, երեն կը յաջորդէ շրջանին երեսփոխանը եւ դաւառային խորհրդական Պ. Կարլ Ենայտէր։ Կը խօսի նաեւ Պաատընի քաղաքապետ Փրոֆ. Վիկտոր Վալնէր, որ կ'ըսէ. «Ամբողջ քաղաքը ձեր տրամադրութեան տակ է. պիտի ընենք ինչ որ կը փափաքիք որպէսզի բոլորն ալ հաճելի միջատակներով վերադառնան. յաջողութիւն կը մաղթեմ ձեր ձեռնարկներուն եւ շատ օգտակար եւ չինիչ համաժողով մը կը մաղթեմ»։

Համաժողովը կը սկսի իր աշխատանքներուն։ Լասլօ Նաճի մանրամասն կը տեղեկացնէ սկաուտական չարժումին ներ – կայ վիճակին մասին, եւ նոր հորիզոններ ցոյց կուտայ։

Կը կազմուին աշխատանքի յանձնախումբերը, որոնց մաս կը կազմեն Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետ Գուրգէն Մեծատուրեան, եւ Երջանային պետ Ժիրայր Աւագեան։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեկոյեան պաշտօնական ճաշ մը կազմակերպուած է ի պատիւ պատուիրակներուն՝ Աւստրիոյ կառավարութեան կողմէ։ Ներկայ են շրջանէն քաղաքական պաշտօնական անձնաւորութիւնները, նախարարները, Քաղաքային Խորհուրդի անդամներ եւայլն։ Շատ ուրախ հաւաքոյթ մը, պաշտօնական ճառերէն զատ։ Ճաշէն ետք կը կազմուին համակրելի խումբեր։ Կը զանենք մեր հաւատարիմ բարեկամները զանազան երկիրներէ, իսկ ամէնէն յուզիչ հանդիպումները աւստրիական սկաուտական չարժումին հիմնադիրնեբուն հետ է։ Բոլորն ալ հիմա տարիք, եւ կած են իրր հիւր մասնակցելու համաժողովին։ Կը յիշեն հայ Արիները եւ անոնց պատմական մասնակցութիւնը 1931ի Պաատընի համաշխարհային սկաուտական համագումարին, որուն կը նախագահէր Լորտ Պէյլըն Փաուլ։ Կը յիշեն 1933ի մեր այցելութիւնը Հունգարիոյ ձմեռուընէն ետք, եւ Հայերուն այնքան փայլուն մասնակցութիւնը 1951ի Աւստրիոյ Պատիշըլի մէջ տեղի ունեցած ձմեռուընէն։

×

Ուրբաթ առաւօտ կը սկսի համաժողովին աշխատանքը։ Այս տարուան օրակարգն է.

Ա) Միջազգային յարաբերութիւններ եւ համաշխարհային սկաուտական եղբայրութեան տարին 1972ին։

Բ) Օժանդակութիւն նոր կազմուած երկիրներու սկաուտական չարժումնե – րուն։

Գ) Համագործակցութեան ծրագիրներ. աղջիկ եւ տղայ սկաուտական կազմակերպութեանց միութեանց ծրագիրներ։

Դ) Ֆինանսական դպրոցներ եւ իմպրեսարիական կազմութիւն։

Ե) Խոստում եւ դաւանանք։

Սկսած են մեր աշխատանքները որոնք Երեք օր պիտի տեւեն։ Առաջին անդամ ըլլալով սկաուտական համաժողովին կը մասնակցին իրր հիւր Ռումանիոյ «Փիոներիէ»ներու երկու բարձրադոյն վարիչները, որոնք շատ խանդավառ ուղերձով մը իրենց համակրութիւնը կը յայտնեն։

Ա.ՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆՆԱՅԻ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Օգտուելով քանի մը ազատ ժամերէն եւ Լիխթէնչթայնի իշխան Էմմանուէլի վտիտքով որ կ'ընկերանայ մեզի, կը մեկնինք Վիէննա, յարգանքի այցելութիւն մը տալու Վիէննայի Մխիթարեան հայրերուն։ Վանքին Աբբահայրը շատ սիրալիր կերպով կ'ընդունի մեզ։ Իշխան Էմմանուէլ մեզ կ'ըսէ թէ, հայ Արքեպիսկոպոսը շատ մեծ աղդեցութիւն եւ բարձր վարկ ունի Աւստրիոյ բոլոր կրօնական պետերուն մօտ։ Շատ սիրուած է եւ կը յարգուի բոլորէն։

Ծերունի բայց այնքան աշխոյժ Հա – պոզեան Աբբահայրը կը հիւրասիրէ մեզ սուրճով, կարկանդակով, կը հրամցնէ նաեւ մեղ վանքին մէջ իրենց պատրաս – տած լիքէօրը։ Երկար եւ սիրով կը խօսինք մեր անցեալ այցելութեան մասին։ Ժամերը կ'անցնին բայց այնքան սիրալիր է մեր հաւաքոյթը, որ չենք կրնար չուտով մեկնիլ եւ կը շարունակենք խօսիլ հինէն եւ նորէն։

Լեւոն վարդապետ Մովսէսեանի առաջ – նորդութեամբ անգամ մը եւս կ'այցելենք մատուռը այնքան սիրուն եւ պատմական, թանգարանը, դրադարանները ուր 40·000 դիրք կայ, եւ բոլոր հայ թերթերու եւ հրատարակութեանց ամբողջ եւ հադուա – դիւտ հաւաքածոն, կը հիանանք հայկա – կան դանձերուն վրայ, ձեռադիր աղօ – թագիրքեր, Աւետարաններ, հին դրամ – ներու ամենամեծ հաւաքածոն։ Հայկա – կան մշակոյթի եւ բանասիրական մեծ կեդրոններէն մին է Վիէննայի Մխիթարեանց վանքը, միջազգային արժէքով։

Շնորհիւ Աւստրիոյ կայսեր Ֆէրտի – նանտ Ա.ին, որ 1811ին Թրիէսթէի դպրա – ւոմէն ետք Նափոլէոնի բանակներուն կողմէ, որ Մխիթարեան հայրերուն կը նուիրէ Քափիւչէններու հին մէկ վանքը, 160 տարուան ընթացքին մեր հայրենա – սէր վարդապետները կը չէնցնեն վանքը, կը հիմնեն մեծ տպարան մը, կը հրատա – րակեն արժէքաւոր գործեր, իրենց պաշտօնական հանդէսը, եւ այսօր դարձած են հայ մշակոյթին նուիրուած բացառիկ եւ կենսունակ կեդրոն մը։

Մեծ նուիրումով եւ հազար զոհողու – թեամբ բարձր մակարդակի վրայ կը պահեն իրենց կեդրոնը, կը վարեն վարժա – րաններ հայ կեդրոններու մէջ, եւ ունին իրենց դիւցերօթիկ ուսանողները վանքին մէջ։

Բայց չատ մը նորոգութիւններու պէտք ունի վանքը, հազարաւոր դրքեր կան կազմուելիք, նոր դրադարաններ պէտք են, այժմէական դրութեամբ, փոշիէն ազատելու արժէքաւոր դրքերը, նոր սրահներու պէտք կայ դետեղելու արժէքաւոր նկարներ։

Դժբախտաբար մինչեւ հիմա ոչ մէկ կարեւոր նիւթական օժանդակութիւն ստացած է Միաբանութիւնը, աղգային կամ միջազգային բարեգործական հաստատութիւններէ։

Կ'արժէ տեսնել այն հսկայական դործը որ կը կատարեն քանի վանականներ, շատ դժուարին պայմաններու տակ, լրու – թեամբ, համեստութեամբ եւ մեծ հա – ւատքով։

Խոստացանք դարձեալ վերադառնալ Վիէննա, կազմակերպել հայ սկաուտական հանդէս մը վանքին մէջ, հայ զաղութին հետ, յառաջիկայ տարիներու ընթացքին։ Ցուզումով կը քաժնուինք մեր յարգելի Աբբահայրէն եւ վանականներէն, սրտերնիս լեցուն հիացումով եւ երախտադի – տութեամբ։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Կը շարունակենք մեր համաժողովին աշխատանքները, մէջ ընդ մէջ պաշտօնական ընդունելութիւններով եւ պատյտներով։ Ամէն տեղ կը զանենք շատ տաք ընդունելութիւն։ Համաժողովին աշխատանքները շատ յաջող եղան եւ զոհացուցիչ։ Կը յուսանք նոր եւ աւելի դրաւիչ դարձնել Եւրոպայի սկաուտութիւնը, համագործակցութեամբ աղջիկ սկաուտական կազմակերպութեանց։

Շաբաթ Երեկոյ Աւստրիացի սկաուտները մեզ բոլորս հրաւիրած էին սկաուտական հանդէսի մը, նուիրուած նուագդի եւ պարերու, շատ յաջող։ Հանդէսէն ետք Պաատընի քաղաքապետը իր պատիւ պատուիրակներուն, Աւստրիական Երեկոյ մը կազմակերպած էր, որ անցաւ շատ ուրախ, ընկերական մթնոլորտի մը մէջ։ Բաժակաճառեր, երգեր ստեղծեցին շատ խանդավառ սկաուտական երեկոյ մը։

Կիրակի առաւօտ կը քուէարկենք մեր պատրաստած բանաձեւերը, վերջին աշխատանքներ եւ որոշումներ եւ կը վերջնայ Աւստրիոյ Եւրոպական Սկաուտական Միջազգային Համաժողովը, սկաուտական խոստումով, որ կ'արտասանէ ամէն պատուիրակ իր մայրենի լեզուով։

Հրաժեշտի վերջին խօսքեր, եւ կը բաժնուինք իրարմէ, ուրախ կատարուած աշխատանքին համար։ Շատ մը բարեկամներ կ'ընկերանան հայկական պատուիրակութեան։ Վերջացած է համաժողովը եւ բոլորս անդամ մը եւս կը կրկնենք.

— Կեցցէ՛ Աւստրիոյ սկաուտական միութիւնը եւ Եւրոպական Համաժողովը։

— Յաջողութիւն, յառաջիկայ տարի Ճափոնի մէջ։

ՀԱՅՑ ԱՐԻ

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Պատերազմի մէջ իր մէկ թեւը կորսնցուցած մարքիզ Տը Մարիվօ, օր մը, խնդրագիր մը տալու համար ներկայացաւ Լուի 14րդ թագաւորին։

— Պիտի մտածեմ, ըսաւ թագաւորը խնդրագիրը առնելով։

— Վեհափառ, պատասխանեց մարքիզը իրոխտաբար, ձեր թշնամիներուն դէմ խոյանալու առեն, եթէ ես ալ «պիտի մտածեմ» ըսէի, թեւս տակաւին պիտի ուներնայի։

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Լուծում մը, որեւէ լուծում մը, քեզ կը դիմեմ ոչ թէ իբրեւ պետական անձի մը, այլ իբրեւ սրտի ակը քրիստոն – եայի մը ... իր վրայ դթալու եա ...։

— Ի՞նչ է մխքդդ, հարցուց Քարէնին անուշութեամբ։

— Այո, այսպէս է, իր վրայ դթալու ես... Եթէ տեսնայիր իր վիճակը... ամբողջ ձմեռը իր քով անցուցի ... պիտի դթայիր վրան ... իր կացութիւնը սոսկալի է, բացարձակապէս սոսկալի, ուրիշ բառ կարելի չէ գործածել։

— եւ սակայն ինձ կը թուի որ Աննա Աբքաթիէվնա իր բոլոր փափաքածը ունի, ըսաւ Քարէնին զրեթէ հառաչ ձայնով մը։

— Ա՛հա, սիրելիս, չնորհ ըրէ, Քո – պունք այդ խօսքերը։ Անցածը անցած է.. եւ լաւ դիտես թէ ինչ կը փափաքի ... ամուսնալուծում կ'ուզէ։

— Բայց ես կարծեցի որ Աննա Աբքա – թիէվնա կը հրաժարէր ամուսնալուծու – մէն, որովհետեւ կը պահանջէի որ զաւակը թողու ... կը մտածէի որ խնդիրը լմնցած էր... ու զայն իրաւամբ լմնցած կը նկատեմ, գոչեց։

— Շնորհ ըրէ, մի բարկանար, ըսաւ Օպլօնսքի իր քեռայրին ծունկին դնելով, խնդիրը բնաւ լմնցած չէ։ Եթէ կը ներես, իրողութիւնները աչքէ անցընեմ, երբ ի – բարմէ բաժնուեցաք, մեծանձն եղար, պէտք եղածէն աւելի. ամէն բան տուիր իրեն, ապառութիւնը եւ նոյնիսկ ամուսնալուծումը... Աննա ձեր ընթացքը շատ գնահատեց ... այո, այնչափ գնահատեց որ առջի բերան ինքզինքը քեզ հանդէպ յանցաւոր զգալով, բանի մը վրայ չէիր հեգար ... ամէն բան մեղմեց։ Բայց ի վերջոյ կեանքի իրականութիւնը իրեն ապացուցուց թէ կացութիւնը անհանդուրժելի էր։

— Աննա Աբքաթիէվնայի կեանքը չի կրնար դիս չահադրդռել, ըսաւ Քարէնին դայն ընդմիջելով։

— Ներեցէք որ այդ բառերդ չհատնատամ, չարունակեց Օպլօնսքի մեղմ կերպով։ Իր կացութիւնը անհանդուրժելի է իրեն համար եւ ասկէ զատ ոեւէ մէկուն մը օգուտ չունի ... պիտի ըսես որ ինք արժանի է աւտոր ... ինք ուրիշներէ ա – ղէկ գիտէ այդ բանը եւ ինք չէ որ քենէ բան մը պիտի խնդրէ ... բայց ես, մենք, իր բոլոր ընտանիքը, մենք ամէնքս որ դինքը կը սիրենք, քեզի կը պաղատինք։ Ինչո՞ւ պէտք է որ տառապի, որո՞ւ օգուտ ունի իր տառապանքը։

— Կը ներես, կը ներես, ըսաւ Քարէնին, ինձ կը թուի որ դիս ամբաստանելի մը կարգը կը դնես։

— Բայց չէ, բայց չէ, բնաւ երբեք։ Միայն քեզ կ'ըսեմ որ Աննայի կացութիւնը անհանդուրժելի է եւ թէ դուն կրնաս թեթեւցնել առանց աւտոր համար վրնաս մը կրելու... ես ամէն բան կը կարդադրեմ ... արդէն ինծի խոստացած ես այդ բանը։

— Աաեւօք այդ բանը խոստացայ, բայց յետոյ կարծեցի որ զաւկի խնդիրը լուծած է ամէն բան ... յետոյ կը յուսայի որ Աննա Աբքաթիէվնա բաւական ապնուասրտութիւն պիտի ունենար ...

Քարէնին այս խօսքերը արտասանեց դժուարութեամբ դէմքը ժժգունած ու շրթունքը դողդոջ։

— Աննա ամէն բան քու մեծանձնութեանդ կը թողու ... կը խնդրէ, կը պաղատի որ դինքը հանես այն ահռելի վիճակէն ուր կը գտնուի ... զաւակը չուզեր քենէ ... օհ, բարի մարդ մըն ես, իր վիճակի մտածէ... ամուսնալուծումը իրեն համար մահու կենաց խնդիր մըն է ... եթէ իրեն խոստացած չըլլայիր՝ իր վիճակին համակերպած պիտի ըլլար եւ դիւղը պիտի մնար։ Բայց ամուսնալուծումը խոստացար եւ քեղի դրկէ եաք դնաց Մոսկուա բնակելու։ Լաւ ուրեմն, հոն, ամէն անգամ որ մէկու մը կը հանդիպի, կարծես սրտին դանակի հարուած մը կ'ընդունի ... վեց ամիսէ ի վեր կը սպասէ որոշումիդ... կարծես մահուան դատապարտուած մըն է որուն վիզը անցուցած են չուանը, վեց ամիսէ ի վեր, իրեն խոստանալով կամ մահ եւ կամ դուցէ ներում ... դթա իրեն .. ես յանձն կ'առնեմ ամէն բան կարդադրել ... քու խղճահարութիւններդ ..։

— Խնդիրը աւտոր վրայ չէ, ըսաւ Քարէնին զղուանքով ... բայց թեթեւս խոստացայ բան մը որ իրաւունք չունէի խոստանալու ...։

— Ուրեմն այժմ կը մեղադես, ինչ որ խոստացած էիր։

— Երբեք կարելին չեմ մեղադիր, բայց մտածելու ժամանակ պէտք է։

Օպլօնսքի աթոռին վրայ ցատկեց։

— Չէ, չէ, չեմ կրնար հաւատալ ... այնքան թշուառ է խեղճը ... չես կրնար այս բանը մեղադիր։

— Կը կրկնեմ, կարելիութեան սահմանին մէջ ... ինքզինքդ աղաստիսհ կը դաւանիս, բայց ես հաւատացեալ եմ եւ չեմ կրնար քրիստոնէական օրէնքին դէմ երթալ։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՅ

(Շար.)

Պ. Ցարուքիւն Քէչեան եւ Օր. Սոնա Քէչեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր՝

ԻՄՐԱՃԻԼ ՔԷՉԵԱՆԻ
(ծնած Պոլիս, 1890ին)

մահը, որ պատահեցաւ Երեքշաբթի Սեպտեմբեր մէկին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Սեպտ. 5, ժամը 10,30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնրուժի գերեզմանատունը։

Կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ որպէս մահագդ։

Այրի Տիկին Զեփիւռ Զիչէքեան, Օր. Լիւսիէն Զիչէքեան եւ ընտանեկան պատգամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԵՐԵՄԻԱ ԶԻՉԷՔԵԱՆԻ
(Կիրասոնցի)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 1ին, 80 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ Սեպտ. 4, առաւօտ ժամը 8,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն Փարիզիէնի գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

×

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները յարգելու իրենց ողբացեալ ընկերոջ՝

ԵՐԵՄԻԱ ԶԻՉԷՔԵԱՆԻ

յիշատակը, ներկայ ըլլալով յուղարկաւորութեան։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՊՕՄՈՆ.— Այրի Տիկին Մարիամ Ռէիզեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արամ Ռէիզեան, Պր. Սերժ Սարգիսեան եւ զաւակը Փաթրիկ, ինչպէս նաեւ Սարգիսեան, Ռէիզեան, Զօպանեան, Թէբեան, Զարդարեան, Կերկերեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի 6 Սեպտեմբեր Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, իրենց սիրեցեալ զաւակին, կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱԼԻՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ռէիզեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՆՈՒՀԷՐ

Այրի Տիկին Գասապեան (ծնեալ Կոթողեան) 100 ֆր. կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանի եւ 50 ֆր. Տրապիզոնի Հայրենակցական Միութեան իր ամուսնոյն՝ Արմենակ Գասապեանի մահուան 9րդ տարեդարձին ի յիշատակ։

(Տեսնալ «Յառաջ»էն)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Զըրըքճեան եւ Կ. Բագոսեան իրենց սիրասուն Թոռնիկին՝ Տոմինիֆ Տէժարտէնի մահուան յիշատակին (17 տարեկան) կը նուիրեն 100ական ֆրանք Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին, Մշակոյթի Տան եւ Դպրոցասէրին (տեսնալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻՆ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

այցելութիւնները գաւառ (Լիոն, Վալանս, Տէսին եւնայլն)։

×

Ֆրանս-Ֆիլմիւր ձայնասփիւռի կայանէն, այս կիրակի առաւօտ ժամը ութին «Հայերը եւ Ֆրանքները» Տէր եւ Տիկին Թիէրիի եւ Ժաք Մատօլի մասնակցութեամբ։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ·	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՑՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ՄՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալիոն ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻԻՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1970-1971 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Դիմել Տնօրէնուհեան,

1, Պուլ տիւ Նոռ, Ռէնսի,

Հեռաձայն 927-01-72։

Վարժարանը կը դործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով եւ կ'աւանդէ նաեւ հայերէն լեզուն իր բոլոր ճիւղերով։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ եւ րեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. կաթ. Մոչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ։

×

Լիոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, Փարիզի Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութիւնը կը ներկայացնէ Ց. Պարոնեանի «Շողոքորթը», Հոկտեմբեր 31ին։

×

Ալֆորվիլի Մշակութային միութիւնը 31 Հոկտեմբերին կը կազմակերպէ իր անդրանիկ ճաշ-խնջոյքը մեծ պատրաստութեամբ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՆԹԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութիւնը հրաւիրուած է առանձին արձարծելու Անթանօթ Զինուորի բոցը, այս Երկուշաբթի (Սեպտ 7) ժամը 18,30ին։

Հաւաքուիլ ժամը 18,15ին Թէռ-Փլէնի վրայ։

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարուոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ։

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի։

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով։

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մետրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Ֆիւրվէօրի առջեւ։

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօն, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն - Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հերոսական քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ։

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.։ Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզելի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը։ Երեկոյեան ճաշ։

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաչերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ։ Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի աւեւները։

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

Մինչեւ Սեպտ. 10, արձանագրուիլ նամակով (գրասենեակը փակ ըլլալով)։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Լ.Տ. ՃԼՔԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ։ Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ։

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է ձեռքէ դիմել «Յառաջի կամ՝ հեղինակին՝

3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈՒ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
5
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
5 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.906

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.906

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՒԸԸ ՍՐԲԱԳՐԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐ

—o—

Ա.

Հայաստանի խորհրդայնացումը անեռակայելի եւ թանկագին պատրուակ մը դարձաւ դաշնակիցներուն համար էյար – դելու իրենց յանձնառութիւնները եւ ուրանալու իրենց ա՛յնքան հանդիսաւորա – պէս կատարած խոստումները:

Երբ 1920 Նոյեմբեր 22ին նախագահ Ուիլսըն Հաշտութեան ժողովին ներկա – յացուց իր իրաւարարական վճիռը Հա – յաստանի սահմաններուն մասին՝ չատ ուշ էր արդէն: Քեպլիմ Քարապէքիր նստած էր Հայաստանի սրտին վրայ եւ կը սպառնար մեր գոյութեան: Կորսըն – ցուցած էինք Օլթիէն մինչեւ Կարս ու Արտահան: Ու Ալեքսանդրապոլի մէջ քէ – մալականները Հայաստանի կը պար – տադրէին իրենց կամքը, Կրեմլինի օրհ – նութեամբ: Ա՛լ ի՞նչ խօսք կրնար ըլլալ Միացեալ Հայաստանի եւ Ուիլսընեան սահմաններու մասին:

Դաշնակիցները զգուշանալով իրենց մասը կրակի մէջ խօթելէ եւ օգնութեան ո՛չ մէկ փորձ կամ ճիգ ընելով, երբ Հա – յաստանի Հանրապետութեան Փարիզի պատուիրակութիւնը Ժընեւի արիսպագո – սին դռները կը բախէր 1920ի աշնան՝ Քա – րապէքիրի յարձակման օրերուն, այժմ կ'ուզուրկէին թէ Ուիլսընի վճիռին զոր – ծադրութիւնը պիտի նշանակէր խորհըր – դային Ռուսիոյ սահմաններուն ընդար – ձակումը...:

Այսպէս, մեծ պետութիւնները, որոնց վրայ դրեր էինք մեր յոյսը, դասալիք կ'ըլլային: Սին առարկութիւններով ի – րենց խիղճը կը հանդարտեցնէին եւ Պի – զանտոսի նման իրենց ձեռքերը լուալով, ապարէզէն կը քաշուէին անփառունակ:

Հայաստանի դէմ տարուած դիւրին յաղթանակը քէմալականներու վարկը կը բարձրացնէր երկրէն ներս թէ դուրս: Թիկունքը ապահովելէ եւ չնորհիւ Պրիա – նի, տարի մը վերջ Կիլիկիան ալ դրաւելէ ետք, Մ. Քէմալ իր ամբողջ ուժը պիտի կեդրոնացնէր հեղէն դրաւման բանակին դէմ:

1921ի սկիզբը Անգարայի ըմբոստ կա – ռավարութիւնը արդէն իսկ հաշուի կ'առ – նուէր դաշնակիցներուն կողմէ: Մուսթա – ֆա Քէմալ այլեւս Լոյտ Ճորճի կարծած «ասպազակ»ը չէր:

1921 Փետրուար 21ին Մարտ 12 Լոն – տոնի մէջ դումարուեցաւ խորհրդաժողով մը՝ ի նպաստ Թուրքերուն արբազրելու համար Սեւրի դաշնագրին որոշ մասերը: Սեւր կանչուած էին միայն Սուլթանի ներկայացուցիչները՝ ծերակուտական Պաղտատցի Հաճի փաշա, Ֆէյզուոֆ Րի – զա Թէվֆիք եւ Պեռնի դեսպան Րէչատ Պալիս, որոնք ստորագրեցին դաշնագիրը, յանուն Պոլսոյ օրինաւոր կառավարու – թեան: Ասոնք երեքն ալ Լօզանի մէջ 150– նոցներու սեւ ցանկը պիտի անցնէին իր – րենց հայրենիքի դաւաճան:

Անգարայի Ազգ. Մեծ Ժողովի կառա – վարութիւնը բողոքեց Սեւրի դաշնագրին դէմ: Դաշնակիցները հաճոյակատար ուն – կընդունութիւն ընծայեցին քէմալականնե – րու բողոքին: Ու Լոնտոնի խորհրդաժո – ղովին հրաւիրեցին Սուլթան Վահիտէտ – տինի պատգամաւորներուն հետ նաեւ Անգարայի «միլլի» ներկայացուցիչը:

Փետրուար 25ին մեր դոյդ Պատուիրա – կութեանց նախագահները՝ Աւետիս Ահա – րոնեան եւ Պօղոս Նուպար ընդունուեցան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՏԵՂՔԱՅԼ Կ'ԸՆԵՆ

—o—

ԹԵՔՈԱ ՆԻԼ ԵՈՐՔ ՉԻ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՐ

—o—

Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարա – րը՝ Զօր. Մոշէ Տայեան խզելով լռու – թիւնը, խօսք առաւ առջի իրիկուն եւ հեռատեսիլի ու ձայնասիւռի երկու հարցազրոյցներու ընթացքին, նախ եւ առաջ ճշդեց թէ չի քաշուիր կառավա – րութենէն:

Մոշէ Տայեան յայտնեց թէ կառավա – րութիւնը իր որոշումները տուած է մեծ ձայնութեամբ ինչ որ կը նշանակէ թէ տաղնապի անմիջական ոչ մէկ վախ կայ: Թեքոա Նիլ Եորք պիտի չվերադառնայ ցորչափ Իսրայէլ հարկ եղած երաշխաւո – րութիւնները չստանայ զինադուլի բըռ – նաբարումներուն համար եւ Եգիպտոս ետ չքաշէ այն բոլոր հրթիռները զորս տեղափոխած է Սուէզի երկայնքին, զի – նադուլէն ի վեր: «Իսրայէլ, կը շեշտէ Տայեան, պէտք չէ ինքզինքը կապուած զգայ զինադուլի համաձայնութեամբ մը, եթէ այդ համաձայնութիւնը փոխադարձ չէ»:

Պատասխանելով այն հարցումին թէ՝ իսրայելեան դիրքը պիտի չվնասէ՞ զէն – քերու հայթայթումին Միացեալ Նա – հանգներուն կողմէ, Տայեան յայտնած է թէ Իսրայէլ հարկ եղածին չափ զէնք ու – նի ներկայիս պարտութեան մատնելու համար եգիպտացիները, աւելցնելով սա – կայն.— «եթէ կացութիւնը ծայրայեղու – թեան յանդի, այսինքն եթէ Միացեալ Նահանգները ամբողջական արգելք դնեն զէնքերու հայթայթումին վրայ եւ Խորհ.

Զորս Մեծերու (Անգլիա, Ֆրանսա, Ի – տալիա եւ Ճափոն) Գերագոյն Խորհուր – դին կողմէ: Կը նախագահէր Լորտ Քըր – զընը:

Պօղոս Նուպար իր ըսելիքը գրաւոր կը կարդայ՝ Ֆրանսերէն՝ չեշտելով.

«Այդ բան զոհողութիւններէ ետք, հայ ժողովուրդը չի կրնար հրաժարիլ Սեւրի դաշնագրով իրեն տրուած իրաւունքնե – րէն: Եթէ բոլշեւիկները գրաւած են Կով – կասեան Հայաստանը, այդ չի կրնար թուլցնել հայ պետութիւն կազմելու մեր իրաւունքները, բանի որ Թրքահայաս – տանի հողերը կան: Արդ՝ այդ հողերն են, որ կը կազմեն հիմունքը հայ պետու – թեան. անոնց հետ է կապուած Հայկա – կան Հարցը իր ծագումով, թրքահայ ժո – ղովուրդի կրած մարտիրոսութեան պատ – ճառով:

« ... կայ նաեւ Կիլիկիոյ խնդիրը: Յայտնի է, որ Կիլիկիոյ մեծագոյն մասը Սեւրի դաշնագրով թողուած է Թուրքիոյ եւ որ սակայն կը կազմէ ֆրանսական տնտեսական գօտին: Սեւրի դաշնագրին իրագործումը պահանջելով մեզ համար՝ մենք չենք կարող միաժամանակ բողոքել այդ դաշնագրին դէմ Կիլիկիոյ առընչու – թեամբ: Բայց բանի որ թրքական ո՛չ մէկ վարչութիւն կրնայ ապահովել հայ ժո – ղովուրդի գոյութիւնը, երախտապարտ կ'ըլլայինք, եթէ Ֆրանսա հաճէր այնտեղ ստեղծել տեղական ինքնավարութիւն մը, իր հովանիին տակ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Միութիւնն ալ ուժով միջամտէ, կը հաս – նինք այնպիսի վիճակի մը, ուր այլեւս իսրայէլ չի կրնար առանձին չարունա – կել»:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄՄԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

Երեւութական հանդարտութեան մը ետին, մթնոլորտը լարուած կը մնայ Ցորդանանի մէջ:

Հիւսէյն թագաւորը ձայն–պատկերա – սփիւռէն յայտարարեց.— «Կառավարու – թիւնը բոլոր միջոցներն ունի վերահաս – տատելու համար հանդարտութիւնը եւ ե – րաչխաւորելու քաղաքացիներուն ապա – հովութիւնն ու հանդստութիւնը, որպէս – զի կարենան իրենց զբաղումներուն եր – թալ: Ըսի կառավարութեան որ յարաբե – րութեան մէջ մտնէ պաղեստինեան դի – մադրութեան կոմիտէին հետ քննելու հա – մար կացութիւնը՝ վերջ տալու նպատա – կաւ զրդռութեանց եւ ապահովելու հան – դարտութիւնը: Կառավարութեան ըսի նաեւ որ պաղեստինեան կոմիտէին ու – շադրութիւնը հրաւիրէ իր շարքերուն անկարգապահութեան վրայ: Թո՛ղ հրա – ցանները լռեն, թո՛ղ զէնք կրողները ան – հետանան, թո՛ղ ամէն ռազմիկ իր պաշ – տօնին դլուխն ըլլայ երկիրը պաշտպանե – լու համար»:

× Իրաքեան զօրքերը, որ հազիւ երե – սուն քիլոմեթր հեռու են յորդանանեան մայրաքաղաքէն, մինչ կազմ ու պատ – րաստ կը մնան:

Պաղեստինցիներու տեսակէտը չէ փոխ – ուած անշուշտ: Անոնք կ'ըսեն.— «Գի – տենք որ այն փոխարժէքն ենք, զոր Ա – րաբները պէտք է վճարեն, ձեռք ձգելու համար ամերիկեան խաղաղութիւնը: Մե – զի համար, ուրեմն, մահու կենաց խըն – դիր է: Բայց մեզ պիտի չմաքրադործեն»:

Արաֆաթ ալ, որ ընդհանրապէս աւելի մեղմ էր, կարծրացուցած է իր դիրքը եւ կը չեշտէ թէ Ցորդանան ՍԷ. Ի. Այ (ամերիկեան լրտեսական սպասարկու – թիւն) ձեռքն է եւ թէ այսօրուան կացու – թիւնը կը յիշեցնէ Սթալինկրատի կացու – թիւնը:

× Շաբաթ օր, Արաբական Լիկայի Խորհուրդը նիստ կը դումարէ, Գահիրէ, Պաղեստինի Ազատագրութեան կազմա – կերպութեան դիմումին վրայ:

ԶՕՐ. ՔԷՕՆԻԿԻ ՄԱՀԸ

—o—

Բանակի զօրավար Փիէր Քէօնիկ, մե – ռաւ առջի օր, Նէօյիի ամերիկեան հի – ւանդանոցը յետ վիրաբուժական դործո – ղութեան: 72 տարեկան էր: Զինուորա – կան իր կեանքի ամէնէն փայլուն էջն է՝ Պիր–Հաքէմ եւ իր անունը ընդմիշտ կապ – ուած կը մնայ այդ ճակատամարտին: 1940ին անցած էր Անգլիա եւ մաս կազ – մած Ֆրանսական ազատ ուժերուն: Բա – նակի զօրավարի աստիճանին արժանա – ցած էր 1946 Մայիս 23ին: Եղած է նաեւ Ցած–Հոհնոսի նահանգին երեսփոխան եւ Պաշտպանութեան նախարար Էտկար Ֆո – ռի դահլիճին մէջ (1955):

Նախագահն էր Ֆրանսա – Իսրայէլ կո – միտէին, եւ այդ իսկ պատճառով իր մահը մեծ յուզում ստեղծած է ոչ միայն Ֆրանսայի իսրայելեան չրջանակներուն մէջ, այլեւ Իսրայէլի մէջ: Փարիզի իս – րայելեան դեսպանը յայտնած է իր ցա – ւը, չեշտելով թէ Զօր. Քէօնիկ ամէնէն վստահելի բարեկամներէն էր Իսրայէլի:

Նախագահ Փոմփիտու ձեռագիր նա – մակով մը իր ցաւակցութիւնները յայ – նած է այրիին: Արտաքին նախարար Մո –

ՌԱՏԻՕ-ԵՐԵՒԱՆ

—o—

Թաղլը–Ռոնտի հրատարակչականի մօտ Արման Միֆ լոյս ընծայած է Ռատիօ– Երեւանի ծանօթ պատմութիւններու հա – տորը (մաս մը հրատարակեց նաեւ «Ցա – ռաջ», արտատպելով Պոլսոյ Մարմարա – յէն, որ առաջինը Սփիւռքի մամուլին մէջ, կատարած էր թարգմանութիւնը): Այս հատորի հրատարակութեան առթիւ, Onnm կը գրէ «Մոսկուայի մէջ, լալու աստիճան կը խնդան» խորագրին տակ.— «Ռատիօ–Երեւան խորհրդային ձայնա – սփիւռի ամէնէն հանրածանօթ կայանն է: Կ'ըսուի թէ 240 միլիոն ունկնդիր ունի: Իրականին մէջ Ռատիօ–Երեւան դոյու – թիւն ունի միայն խորհրդայիններու ե – րեւակայութեան մէջ: Անոր կը վերադրեն պարսաւի այն պատմութիւնները, որոնք դիրենք կը թեթեւցնէ իշխանութեան ծանր լուծէն:

... Արման Միֆի հատորը չատ պատ – մութիւններ կը պարունակէ սեւ հիւմու – ռի: Պարզ կատակի դիրքէ մը աւելի է ան, պատմութիւնն է դիմադրութեան մը բոլոր ճնշումներուն դէմ, հեդնանքի մի – ջոցով, խորհ. վարչակարգի ծնունդէն ցայսօր: Ան կ'երթայ Մայակովսկիի դա – ռը հեդնանքէն մինչեւ Լվուշենկոյի ժամանակակից սեւ քերթուածները:

Ինդուք մըն է արցունքներով լեցուն»:

րիս Շուման համար, Զօր. Քէօնիկ «մարդկային դիմագիծ ունէր Ֆրանսա – յի, որու այնքան ծառայեց»: Ժորժ Պի – ոօ յայտարարած է.— «Քաղաքականու – թենէն անցաւ առանց նսեմանալու: Հե – ռացաւ անկէ հաւատարիմ մնալով ինքն իրեն: Ազատ մարդոց Ֆրանսան իրմով կը կորնչցնէ իր ամէնէն ազնիւ ընկերնե – րէն մին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԻԵՏԻՔ ՊՈՒՐՆԱԶԵԱՆ, Խորհ. Մու – թեան Առողջապահութեան փոխ–նախա – րարը յայտարարած է թէ քոլեռայի հա – մաճարակը դրեթէ անհետացած է Ա – տրախանի չրջանը եւ կարելի է կացու – թիւնը կայուն նկատել: Նոր պարագա – ներ չկան:

Ժ. Ժ. ՍԵՐՎԱՆ–ՇՐԱՑՊԷՐ իր սպայ – կոյտով տեղաւորուած է Պորտօ մինչ ՓԷ. Էս. Իւ.ի ընդհ. քարտուղարը՝ Մի – չէլ Ռոքար, մամուլի ասուլիսի մը ըն – թացքին յայտարարեց թէ Սերվան–Շրայ – պէր պատրանք նետող վտանգաւոր մէկն է»:

ԺԻՍՔԱՐ ՏԷՍԹԷՆ, հարկային բարե – փոխման երկար ծրագիր մը պատրաստած է որ 3,5 միլիառ տուրքի թեթեւացում կը նախատեսէ 1971ի համար: Կը նախա – տեսէ նաեւ որ տուրքերու մէկ երրորդի կանխավճարները (թիէր–փրովիզիոնէլ) վերնան եւ փոխարինուին ամսական վճա – րումներով 1972էն սկսեալ:

ՊԵՐՆԱՐ ՆՈՑԻԼ Ֆրանսական բեմի տա – ղանդաւոր դերասաններէն, որ հոչակ վայելեց, մանաւանդ այն օրէն երբ վի – տոքի դերը խաղաց հեռատեսիլէն, մեռաւ առջի օր 44 տարեկանին, չարոյրի (փան – քրէաս) քանաքէ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ որ Հոկտեմբեր 6էն 13 պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Խորհրդային Միութիւն, պիտի այցելէ նաեւ Բայկոնուրի անջրը – պետային կեդրոնը: Փոմփիտու պիտի այցելէ նաեւ արեւմտեան Սիբիր եւ Ուլ – բեկիստան:

ՊԱՀՊԱՆԵԼ
ԻՆՉ ՈՐ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ Է

Ա.

Երեւան քաղաքի 2750ամեայ հնութեան փաստը ոչ միայն Իրերունի ամրոցն է՝ պաշտամունքի եւ պալատական շինութիւններով, Մենուայի որդի Արգիշտի թագաւորի դարերուն կառուցած մեծար-ժէք արձանագրութեամբ, այլեւ՝ մեծաքանակ հնադարեան այլ ամրոցներ, բնակատեղիներ, պաշտամունքի, ոռոգման եւ ջրաշինարարական կառուցուածքներ, որոնք տեղաւորուած են մայրաքաղաքին օգտագործուած տարածքին տարբեր վայրերու մէջ:

Այդ մեծարժէք պատմա-ճարտարապետական յուշարձանները զօրով դարերու խորքէն, քարացած երաժշտութեան ձայնով, սերունդներուն կը պատմեն հայ ժողովուրդին նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթի խոր հնութեան, դաժան արհաւիրքներու եւ դոյատեւումի ահեղ պայքարին մէջ կառուցելու, ստեղծագործելու ոգին միշտ արթուն պահելու մասին, մեր նախնիքներու նրբին ճաշակին եւ անսահման չնորհին մասին:

Պատմա-ճարտարապետական յուշարձանները արժէքաւոր են ոչ միայն որպէս մեր ժողովուրդի պատմութեան եւ մշակոյթի կենդանի վկաները, այլեւ կարեւոր դեր ունին մայրաքաղաքին ճարտարապետական, գեղարուեստական կառոյցի հարստացումի գործին մէջ: Այս տեսակէտէն կարեւոր նշանակութիւն կը տանան քաղաքաշինական խնդիրներու լուծումի ժամանակ գոյութիւն ունեցող պատմա-ճարտարապետական յուշարձաններու հետ հաշուի նստիլը, տանք քաղաքին կառուցումի կանաչապատումի եւ բարեկարգութեան կերտուածքին մէջ ընդգրկելու, յուշարձաններու կարեւոր եւ գնահատելի կողմերը չեչտելու, երեւան բերելու եւ ցուցադրելու խնդիրները:

Այս հարցերը առաւել կարեւորութիւն ստացած են այժմ, երբ համաժողովուրդը-դական եւ համապետական ուշադրութեան արժանացած են անցեալի արժէքաւոր ստեղծագործութիւններու խնամքն ու պահպանութիւնը:

Համաշխարհային եւ հայրենիքի քաղաքաշինութեան զործադրումը յատնի է բազմաթիւ օրինակներով, երբ նիւթական մշակոյթի յուշարձանները ոչ միայն վարպետօրէն տեղաւորուած են ժամանակակից շինարարական խնդիրներու կարգադրումով, այլեւ երեւան են բերուած եւ ցուցադրուած անոնց բնորոշ գիծերը, որոնք մինչ այդ նկատելի չէին:

Թէեւ վերջին տարիներուն, զգալի ուշադրութիւն տրուած է Երեւան քաղաքին պատմա-ճարտարապետական յուշարձանները ցուցադրելու եւ քաղաքաշինութեան խնդիրներու հետ ներդաշնակելու, սակայն այս ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքը բաւարար չէ, եւ ընելիքներ շատ կան:

Մենք մեր քաղաքի հիւրերուն հպարտութեամբ ցոյց կուտանք չքեղ Երեւանը՝ իր գեղեցիկ հրապարակներով, պողոտաներով, ջրային մակերեսներով եւ կանաչով, գեղեցիկ չէնքերով, կը հրճուինք եւ կը հպարտանանք իր ինքնատիպ ճարտարապետութեամբ, իսկ եթէ մեր հիւրը հետաքրքրուած է հայ ժողովուրդի անցեալի մշակութային արժէքներով, յուշարձաններով ապա խնդրեմ՝ Գառնի, Գեղարդ, Էջմիածին, այո... բայց ո՛չ Երեւանի պատմա-ճարտարապետական յուշարձանները: (Բացառութիւն կը կազմէ Իրերունին, որուն օրական այցելու-ներու թիւը կը գերազանցէ նշուած յուշարձաններունը):

Սխալ է ըսել թէ Երեւանի մէջ քիչ են անցեալի յուշարձանները: Մայրաքաղաքը ունի շատ յուշարձաններ որոնք արժէքաւոր են եւ հետաքրքրական հնադիտական եւ պատմա-ճարտարապետական առումով՝ չնայած որ կը կրեն բաղում աստիճանական ապակառուցումներու եւ աւերի կնիք, ահեղ ժամանակի եւ բնութեան կոյր տարերքի կնիք: Սակայն մենք չենք համաձայնիր մեր հիւրերուն ցոյց տալ այդ յուշարձանները ոչ այն պատճառով որ արժանի չեն, այլ այն որ անոնց կը պակսի խնամքը, լաւ չեն ցուցադրուած, չեն մտցուած քաղաքաշինութեան բուռն վերափոխումներուն դրոյթին մէջ:

Մենք այսօր ցաւով կը յիշենք անցեալի քաղաքաշինութեան հարցերու սխալ լուծումին հետեւանքով ,չարք մը արժէքաւոր յուշարձաններու վերացումը կամ անոնց գոյութիւնը հաշուի չառնուիլը: Ես նկատի ունիմ Հրազդան գետի ձախակողմեան բարձրադիր ափին (ներկայիս «Արարատ» գինիի մառաններու մերձակայքին տեղը) գտնուող Երեւանի բերդին մնացորդներուն վերացումը, որուն դըլխաւոր կառոյցը՝ Խանի ապարանքը, շինուած 1798ին, պարսկական ոճի նշանաւոր ճարտարապետական ստեղծագործութիւն էր՝ Արեւելքի մէջ լայնօրէն ծանօթ էր իր հայելապատ դահլիճով, հովանոցով եւ հանդիսասրահով: Ժամանակին տուժած են նաեւ միջնադարեան արժէքաւոր որմնանկարներով հարուստ Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին (Մոսկուա չարժանկարի սրահին կառուցումի ատեն), Կաթողիկէ եկեղեցին (Լեզուի էնրսթիթիւի բակը) եւայլն:

Մենք մեր առջեւ ունենալով պատմա-կան յուշարձաններու պահպանութեան նկատմամբ սխալ մօտեցումի օրինակներ, պէտք է աւելի ուշադիր եւ սրատեսօտ վերաբերմունք ցոյց տանք գոյութիւն ունեցող յուշարձաններու պահպանութեան եւ անոնց հետ կապուած քաղաքաշինութեան հարցերու լուծումին:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԻՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԻԼԸ

Առջի չաբաթ՝ Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի, Ուաշինկթըն, Նիւ Եորք եւ Միացեալ Նահանգներու բոլոր քաղաքները, իրենց պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով՝ բնակուեցան իրենց բնակչութեան կէս թիւով միայն: Փողոցներուն, վաճառատուներուն եւ հասարակութիւն-ներուն նայող անձ մը կը նկատէր արդարեւ, որ Ամերիկայի մէջ գոյութիւն ունի միայն մէկ սեռ՝ արական սեռը: Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի, կիները ըստ-ուեցապէս անհետացած էին Ամերիկայի մակերեսէն: Այս է, յամենայն դէպս, որ որոշած էր ընել Կիներու Ազգային Կազմակերպութիւնը, որ պայքար կը մղէ կնոջ ճնշումին դէմ՝ յայտարարելով կիները 48 ժամ տեւող գործադուլ մը:

Գործադուլը ունէր երեք մաս.—

1) Ոչ մէկ կին գործի պիտի երթայ, ինչ ալ իր պաշտօնը:

2) Ոչ մէկ կին պիտի մտնէ վաճառատուն մը ներս, ի մէջ առեալ անդեղէնի վաճառատունները (արդէն ամերիկեան հասարակութիւնները բոլորն ալ անկախ-մակերպ վիճակ մը պիտի ունենան ղորձադուլին պատճառով):

3) Ոչ մէկ կին, տունէն ներս պիտի կատարէ իր մայրական եւ ամուսնական պարտականութիւնները (բացի նորածիններու խնամքէն):

Այս 48 ժամերու ընթացքին, ամերիկացի կիները իրենց աղջիկներուն հետ տունէն դուրս պիտի չելլեն: Ցերեկը իրենց ամուսիններն ու տղաքը դուրս պիտի դնեն: Պիտի չպատասխանեն հեռաձայնին եւ եթէ զանգը զարնուի, դուրը պիտի չբանան:

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍ ԳՈՐԾԱԴՈՒԻԼԸ

Ֆրանսացի թղթակից մը՝ Միշէլ Քուրնօ տեսակցութիւն մը կ'ունենայ կնոջական Ազգային Կազմակերպութեան անդամ՝ Բրիսիլլա Սիթուէլի հետ, որ կը պատասխանէ այդ հարցումին: Կուտանք Սիթուէլի պատճառաբանութիւնները դլխաւոր կէտերը.

— Գործադուլը կազմակերպուած է իգական Ազգային Կազմակերպութեան կողմէ, որ հակասեռական չարժում մըն է եւ ստեղծուած է չորս տարի առաջ Պէթթի Ֆրիտանի կողմէ: Պէթթի Ֆրիտան Ամերիկայի մէջ շատ լաւ ճանչցուած է իբրեւ հեղինակը շատ կարեւոր գործի մը՝ «Խաբուած կիները»: Պաշտօնական քննութիւններու եւ վիճակագրութիւններու տուեալներով, Պէթթի Ֆրիտան փաստած է, որ ամերիկացի կիներու կեանքի եւ աշխատանքի պայմանները կը վատթարանան 1950էն ի վեր: Բաղդատաբար, կիները նուազ թիւով պաշտօններու կոչուելու իրաւունք ունին: Բարձրագոյն ուսուցումի եւ առողջապահութեան մարզերէն դուրս՝ կիները հետզհետէ աւելի քիչ կը վճարուին:

Պատերազմի ընթացքին, դէպքերու դասաւորումով տեղի ունեցած է կիներու բարձրացում մը: Ջոան տարիէ ի վեր հակառակ հոսանքը եղած է շատ զօրաւոր: Մենք հիմա կը դտնուինք 1938ի պայմաններէն աւելի դէշ վիճակի մը մէջ: Օրինակի համար, դեղարանի մը վաճառորդուհին, միջին հաշուով, կը տոանայ տղամարդու մը թոշակին 42 առ հարիւրը: Չենք ըսեր տակաւին, որ ան աւելի կ'աշխատի, թէեւ այս մէկը ճիշդ է:

Սեռապաշտութիւնը, օր ըստ օրէ աւելի կազմակերպուած ձեւով, կիները կը տեղաւորէ ապերախտ գործերու մէջ: Կիներու կարեւոր թիւ մը, որ պատերազմի վերջաւորութեան ճարտարարուեստի կամ թեթեւ գործերու մէջ հասած էր շատ պատասխանատու պաշտօններու եւ յոյժ լիազօրուած ըլլալու պաշտօնապիրը միանին բերած էք, չէ՞:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, պէյ էֆէնտի, մթթէ կարելի՞ բան է այդպիսի վտանգաւոր քայլ մը առնել. մեր անձը արժէք չունի, բայց եթէ պաշտօնապիրը ձեռքերնին անցնի՞:

— Բայց ի՞նչպէս կարելի է վատահիլ... երբ որեւէ վաւերաթուղթ չունիք ձեր վրայ, մթթէ կարելի չէ՞ փարիզէն ձեր պաշտօնապիրը բերել տալ...

— Էֆէնտիմ, արդէն զրած եմ քանի մը օր առաջ, այս չարթուան ընթացքին կը ստանամ:

Սաոըզ պէյ, մինչեւ այն տունը որ լուռ ու մունջ մտիկ կ'ընէր, յանկարծ մէջ նետուեցաւ Արիֆ պէյի մէկ ականկին վրայ եւ՝

— Մինասեան էֆէնտի, արդեօք ձեր յեղափոխական ընկերներէն վտան էֆէնտի Նազիկեանը կը ճանչնա՞ք, հարկաւ լմտացած ըլլալու էք որ Պոլսոյ բոլոր տէն երբ իրեն սահմանուած աքսորավայրը կը տարուէր, ճամբան Իզմիրի մօտերը փախցուցին զայն չոպենաէն:

— Ի՞նչպէս չեմ ճանչնար, շատ ազնիւ եւ պատուաւոր երիտասարդ մըն է...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(199 – Շար.)

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Այսպէս, քաղաքէն դուրս ժամ մը երթալէ ետք, Արիֆ պէյի կառքը կանգ առաւ մեծ փայտաչէն տունի մը առջեւ:

Ալի պէյի կառքը հարիւր մեթրի չափ հեռուն էր եւ մութին մէջ չէր տեսնուեր միւս կառքէն, սպասեց, տեսաւ որ կառքը պարապ ետ կը դառնար, անմիջապէս կառապանը կեցուց, հարցուփորձեց եւ համոզուեցաւ որ կառապանը որեւէ բանէ տեղեկութիւն չունէր, միայն մինչեւ այդ փայտաչէն տունը առկարկած էին:

Ալի պէյ կառապանին օձիքը ձգեց, արագ քայլերով հետիոտն հասաւ փայտաչէն տան առջեւ, հոն սպասեց, ականջ դրաւ, տեսաւ որ որեւէ ձայն-ձուն չէր ելլեր մանաւանդ կասկածեցաւ երբ տեսաւ տան դրան կիսաբաց ըլլալը, զէնքը քաշեց, ձեռքի ելեկտրական լամբարով յառաջացաւ բակը, սենեակները, սեղանատունը, ամէն կողմը եւ համոզուեցաւ պարապ տուն մը ըլլալուն, բայց ո՞ւր թռած էին Լեւոն եւ Արիֆ պէյ:

Մանրազնին քննութենէ ետք տեսաւ որ խոհանոցին մէջ պնակալին եռելը դուռ մը կար որ շիտակ կռնակի փողոցը կը հանէր:

Արդէն կէս ժամէն աւելի անցած էր այս խուզարկութենէն, այն աւեն էր որ հասկցաւ իր խաբուած ըլլալուն: Վա՛յ, այսպէս ուրեմն խաբուեցայ, հա՛, տեսնենք, բաւ Ալի պէյ, դուրս նետուեցաւ միւս կողմի փողոցէն, սկսաւ յառաջանալ: Բաւական մը քալելէ ետք յանկարծ տեսաւ քարուկիր մեծ տուն մը ընդարձակ պարտէզի մը մէջ որմնափակ, պատին տակ դեզերեցաւ, որոշակի տեսաւ աղօտ լոյսերու պլպլացումը:

Ետ դարձաւ իր կառքին քով, որ բաւական հեռու էր, նետուեցաւ մէջը, արբնթագ քշել տուաւ զայն դէպի Հասան էֆէնտիի դտնուած օթեյը: Հոն հասնելուն պէս մէկ-երկու բառով ամէն բան հասկըցուց, ոստիկանապետն ալ իրենց քով կանչեցին եւ պէտք եղած հրահանգները տալէ ետք, անմիջապէս նորէն ճամբայ ելան դէպի այդ քարաշէն տունը:

Թողունք որ Ալի պէյ եւ Հասան էֆէնտի սկսին իրենց խուզարկութեան, ոստիկանական ուժերու աջակցութեամբ, մենք գառնանք Արիֆ պէյին որ Լեւոնը միասին առած այդ մեծ փայտաչէն տան մէջէն անցնելէ ետք կրկին փողոց մը մտած էին եւ կը յառաջանային մթութեան մէջ: Երբ բաւական մը քալեցին, Լեւոն դարձաւ դէպի Արիֆ պէյ եւ՝

— Պէյ էֆէնտի, այս ի՛նչ ճամբաներ կ'երթանք, ինչո՞ւ այսքան նախազգուշութիւններ:

— Մինասեան էֆէնտի, եթէ այսպէս զգուշութիւններ ձեռք չառնէինք, չատոնց օձիքնիս ձեռք տուած կ'ըլլային:

Բաւական մը յառաջանալէն ետք, վերջապէս հասան քարուկիր տունը, ներս մտան եւ ուղղակի դացին դետնայարկի սենեակ մը, չէնքին եռելի կողմը, ուր թիկնապահներու վրայ բազմած էին Նազըմ պէյ, Սաոըզ պէյ, ուրիշ երկու պինուորականներ, ծերունի Եուզկմա մը:

Նազըմ պէյ ոտքի ելաւ եւ՝

— Հրամմեցէ՛ք, հրամմեցէ՛ք, բարով եկաք:

Ներկաներն ալ նայեցան. յետոյ Արիֆ պէյ զատ-զատ ամէնուն ներկայացուց Ասրամ էֆէնտի Մինասեանը, Փարիզի Բանկերին որոշումովհայ յեղափոխական կուսակցութեան կողմէ լիազօրուած պատգամաւորը:

Նազըմ պէյ չնորհակալութիւն յայտնելէ ետք հայ յեղափոխական կուսակցութեանց ազգանուէր այս որոշումներուն համար, գարձաւ դէպի կարծեցեալ յեղափոխականը եւ՝

— Մինասեան էֆէնտի, հարկաւ ձեր լսածներէն 48 ժամ տեւող դործադուլ մը:

Գործադուլը ունէր երեք մաս.—

1) Ոչ մէկ կին գործի պիտի երթայ, ինչ ալ իր պաշտօնը:

2) Ոչ մէկ կին պիտի մտնէ վաճառատուն մը ներս, ի մէջ առեալ անդեղէնի վաճառատունները (արդէն ամերիկեան հասարակութիւնները բոլորն ալ անկախ-մակերպ վիճակ մը պիտի ունենան դործադուլին պատճառով):

3) Ոչ մէկ կին, տունէն ներս պիտի կատարէ իր մայրական եւ ամուսնական պարտականութիւնները (բացի նորածիններու խնամքէն):

Այս 48 ժամերու ընթացքին, ամերիկացի կիները իրենց աղջիկներուն հետ տունէն դուրս պիտի չելլեն: Ցերեկը իրենց ամուսիններն ու տղաքը դուրս պիտի դնեն: Պիտի չպատասխանեն հեռաձայնին եւ եթէ զանգը զարնուի, դուրը պիտի չբանան:

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍ ԳՈՐԾԱԴՈՒԻԼԸ

Ֆրանսացի թղթակից մը՝ Միշէլ Քուրնօ տեսակցութիւն մը կ'ունենայ կնոջական Ազգային Կազմակերպութեան անդամ՝ Բրիսիլլա Սիթուէլի հետ, որ կը պատասխանէ այդ հարցումին: Կուտանք Սիթուէլի պատճառաբանութիւնները դլխաւոր կէտերը.

— Գործադուլը կազմակերպուած է իգական Ազգային Կազմակերպութեան կողմէ, որ հակասեռական չարժում մըն է եւ ստեղծուած է չորս տարի առաջ Պէթթի Ֆրիտանի կողմէ: Պէթթի Ֆրիտան Ամերիկայի մէջ շատ լաւ ճանչցուած է իբրեւ հեղինակը շատ կարեւոր գործի մը՝ «Խաբուած կիները»: Պաշտօնական քննութիւններու եւ վիճակագրութիւններու տուեալներով, Պէթթի Ֆրիտան փաստած է, որ ամերիկացի կիներու կեանքի եւ աշխատանքի պայմանները կը վատթարանան 1950էն ի վեր: Բաղդատաբար, կիները նուազ թիւով պաշտօններու կոչուելու իրաւունք ունին: Բարձրագոյն ուսուցումի եւ առողջապահութեան մարզերէն դուրս՝ կիները հետզհետէ աւելի քիչ կը վճարուին:

Պատերազմի ընթացքին, դէպքերու դասաւորումով տեղի ունեցած է կիներու բարձրացում մը: Ջոան տարիէ ի վեր հակառակ հոսանքը եղած է շատ զօրաւոր: Մենք հիմա կը դտնուինք 1938ի պայմաններէն աւելի դէշ վիճակի մը մէջ: Օրինակի համար, դեղարանի մը վաճառորդուհին, միջին հաշուով, կը տոանայ տղամարդու մը թոշակին 42 առ հարիւրը: Չենք ըսեր տակաւին, որ ան աւելի կ'աշխատի, թէեւ այս մէկը ճիշդ է:

Սեռապաշտութիւնը, օր ըստ օրէ աւելի կազմակերպուած ձեւով, կիները կը տեղաւորէ ապերախտ գործերու մէջ: Կիներու կարեւոր թիւ մը, որ պատերազմի վերջաւորութեան ճարտարարուեստի կամ թեթեւ գործերու մէջ հասած էր շատ պատասխանատու պաշտօններու եւ յոյժ լիազօրուած ըլլալու պաշտօնապիրը միանին բերած էք, չէ՞:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, պէյ էֆէնտի, մթթէ կարելի՞ բան է այդպիսի վտանգաւոր քայլ մը առնել. մեր անձը արժէք չունի, բայց եթէ պաշտօնապիրը ձեռքերնին անցնի՞:

— Բայց ի՞նչպէս կարելի է վատահիլ... երբ որեւէ վաւերաթուղթ չունիք ձեր վրայ, մթթէ կարելի չէ՞ փարիզէն ձեր պաշտօնապիրը բերել տալ...

— Էֆէնտիմ, արդէն զրած եմ քանի մը օր առաջ, այս չարթուան ընթացքին կը ստանամ:

Սաոըզ պէյ, մինչեւ այն տունը որ լուռ ու մունջ մտիկ կ'ընէր, յանկարծ մէջ նետուեցաւ Արիֆ պէյի մէկ ականկին վրայ եւ՝

— Մինասեան էֆէնտի, արդեօք ձեր յեղափոխական ընկերներէն վտան էֆէնտի Նազիկեանը կը ճանչնա՞ք, հարկաւ լմտացած ըլլալու էք որ Պոլսոյ բոլոր տէն երբ իրեն սահմանուած աքսորավայրը կը տարուէր, ճամբան Իզմիրի մօտերը փախցուցին զայն չոպենաէն:

— Ի՞նչպէս չեմ ճանչնար, շատ ազնիւ եւ պատուաւոր երիտասարդ մըն է...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(199 – Շար.)

ղապէս կը վարէր զանոնք, կամաց-կամ ժող կը ընդունէր:

Բարբարոյն ուսման վկայական առնող կիներու թիւը հետզհետէ կը նուազ կիներն են, որ տեղի կուտան, որովհետեւ վկայականները բանի մը չեն ծառայեր: Երբ գործ կը փնտռէք՝ առաջին վարկեանէն կը նկատէք, թէ բոլոր պատշաճ գործերը վերապահուած են մարդոց: Մենք՝ կիներս ընկերութեան դամբեքնաներն ենք. օրինակ, ես ունիմ հոգեբանութեան վկայական: Բազմաթիւ տասնամեակներ զացած եմ, որոնք իմ պարապմունքներս յարմար գործեր ունէին. կ'ընդունէին զիս եւ պատասխանած ալ մօտ առաջին հարցումը կ'ըլլար. «Կը մեքենագրէ՞ք, սղագրութիւն գի՞ք»:

Ամերիկայի մէջ կիներու ժամանակը անցած է: Կիները կը վար ձուին իրենց քարտուղարուհի միայն: Ձեռնարկատէրը կիները միայն անոնք են, որոնք կը դանուին «այր մարդու» մը պատասխանութեան տակ. բայց անոնք իրապէս բնաւ ձեռնարկատէր չեն. անոնք կը հաւաքեն վաւերաթուղթերը, առաղձը, եւ յետոյ՝ այրերն են, որ «կը գրեն»: Այս մէկը այնքան դայթակղեցուցիչ է, որ կարգ մը յօդուածներ երբեմն տպագրուած են կնոջական ծածկանունով մը, հաւատացնելու համար ժողովուրդին, որ տակաւին կին ձեռնարկատէրներ կան:

Աշխատանքի ամերիկեան աշխարհը կը բաժնուի վճարման չորս խումբերու, անհաւասարօրէն բաժնուած: Կան անհաւասար ձեւով առաւելութիւններ ունեցող ձեռնարկ այրերը, յետոյ սեւերը, յետոյ ձեռնարկ կիները եւ յետոյ սեւ կիները: Ձեռնարկ կին մը բաղդատաբար աւելի քիչ կը վճարուի, քան սեւ այր մարդ մը: Այս մէկը ցեղապաշտութեան չատ տիար վրիժառութիւն մըն է: Եթէ ցեղապաշտութիւնը չաւելնար սեռապաշտութեան վրայ՝ մենք կրնայինք միանալ սեւ կիներուն. այդ մէկը հիմա չենք կրնար ընել. — սեւ կիները, իրաւացիօրէն, կը դերադասեն ցեղային պայքարը: Բայց որով հետեւ Ամերիկայի մէջ սեռապաշտութիւնը կը սաստկանայ տարուէ տարի, աւելի արագ, քան ցեղապաշտութիւնը, մենք լրջօրէն մտածելիք վայրկեան մը օգտագործել հակասեռապաշտութիւնը, իբրեւ պայքարի միջոց մը ընդդէմ ցեղապաշտութեան եւ ընդհանրապէս ընդդէմ գրամատիրական անարդարութեան:

Ամերիկացի կին մը բան մըն է, որ կը ցանկանք, որուն հետ կը պատկինք. բան մը, որ պզտիկներ կ'ունենայ, կը կերակրէ զանոնք եւ կը խնամէ, բան մը, որ այս բոլորով հանդերձ պէտք է մնայ չատ «պրոֆեսիոնալ», առանց որուն կը համարուի մանչ – աղջիկ կամ լեզպիէն. բան մը, որ կը փակցնենք գրամեքենային կամ աթոռին, բան մը, որուն վճարելու մտադրութիւնն անգամ չենք ունենար. ամերիկացի կինը իրաւունք չունի քաղաքական կուսակցութեան մը անդամ ըլլալու, բանտարկուած է տաղաւարէ մը ներս, արուարձանի մը մէջ, պզտիկ – ներով միասին եւ չի կրնար խօսիլ, առնուազն խօսիլ, գոնէ՛ խօսիլ, բացի վաճառականներու կամ համբերութիւններու հատած աղջիկներու հետ, որոնք հաշիւ կ'ընեն: Ամերիկացի կինը ամերիկացի կինը:

Ամերիկացի կինը խարուած է. եւ ամբողջականօրէ՛ն: Որովհետեւ հաւատացած են իրեն, որ ինքը գոյութիւն ունի: Արդ, տեռապաշտները գործած են ճիշդ ցեղապաշտներու նման, որոնք ովկիանոսի կղզիներու մէջ նոյնիսկ չէին նկատեր սեւերը եւ սակայն սեւերը հոն էին, կը կատարէին չատ աղտոտ գործեր, կը գտնուէին ճերմակներու աչքերուն առջեւ, բայց այս վերջինները ցեղապաշտութեան պատճառով հասած էին տեղ մը, ուր այլեւս չէին անդրադարձնար անոնց գոյութեան, այնքան որ, օր մը, երբ սեւերը դանակներով կը սպաննէին քանի մը երկոտասնեակ ճերմակներ, այս վերջինները չէին կրնար ըմբռնել, թէ ո՛վ գործած էր այս արարքը: Մենք ալ նոյն կէտին վրայ կը գտնուինք, մեղի մեծ – նադրել կուտան իրենց նամակները, մեղի կերակուր եփել կուտան, կը պահկին մեզի հետ, բայց մեզ չեն տեսներ: Չեմ ըսեր նոյնիսկ, որ չեն տեսներ մեզի պատճառած չարչարանքները. — մեզ չեն տեսներ, կարճ ու կտրուկ: Չեն դիտեր նոյնիսկ, որ գոյութիւն ունինք:

Ասոր համար է, որ այս գործադուլը արդար է. — մեզ պիտի չտեսնեն 48 ժամ: Գոյութիւն չունի՞նք լա՛ւ, համաձայն ենք, գոյութիւն չունի՞նք: Ոչ ոք այլեւս: Ոչ մէկ կին. կիները հոս չեն, գործա – դուլ կ'ընեն, բազմաթիւ գործադուլներ: Նախ քիչ վճարուածներու գործադուլը. չե՞ն ուզեր վճարել մեզի, չենք աշխատիր: Ցետոյ սպառողներու գործադուլը. ասո՞ր վերածած են մեզ. դնե՞լ, չուկա՞յ երթալ. չե՛նք դներ այլեւս. — այս ալ տան տիկիններու գործադուլը. երկու օրուան ընթացքին՝ ոչ մէկ տան գործ, ոչ մէկ ճաշ պիտի պատրաստուի: Այս պարոնները սանտուիչ պիտի ուտեն, իրենց չապիկները իրե՛նք պիտի լուան: «Սիրելիներու» գործադուլը վերջապէս. արտադրիչներու գործադուլը. անկողիններու գործադուլը, ոչ ոք անկողիններու մէջ:

Անշուշտ տուն պիտի գան այս մարդիկը, անդամուան մը համար, պիտի գան նոյնիսկ չատ շուտ: Պիտի բանան դուռը եւ պիտի տեսնեն, անդամուան մը համար, որ մէկը կայ: Ըսենք իրենց կիները. ըսենք՝ մէկը:

Մէկ բան ունինք միայն պաշտպանուելու համար: Օրէնք մը, որ հակաեւ ցեղային խտրութեան պատճառով եղած է՝ հակացեղային օրէնք մը:

Այս օրէնքը կ'արգիլէ «գոյնի, ցեղի, կրօնքի եւ սեռի» պատճառով եղած ճոռտացումը: Միակ օրինաւոր զէնքն է ան, որ կրնանք օգտագործել: Ինչո՞ւ չենք գործածեր զայն:

Երբեմն կը պատահի, որ զէշ տրամադրութեամբ կ'արթննաք առաւօտուն:

Օրինակ՝ գլխու ցաւով մը:

Պատճառը այն է, որ զէշ պառկած էք: Վերցուցէք բարձը եւ առանց մեծ պատկեցէք: Ձեր գլխացաւը պիտի անհետանայ, որովհետեւ բարձը բարձի վրայ պառկած ատեն, բարձը երկուքի կը ծալէ ձեր վիզը եւ կը դժուարացնէ արեան շրջանառութիւնը դէպի ուղեղը:

Մինչդեռ, երբ առանց բարձի, հանդիստ ղիրքով պառկիք, արիւնը ազատօրէն շրջան կ'ընէ ու գլխու ցաւի պատճառ չի դառնար:

Նոյնպէս, վարիս ունեցողներէ չատեր ոտքը եւ սրունքը դէպի վեր բարձրացուցած կը պառկին, մինչ որ պատճառ կ'ըլլայ որ արիւնը լաւ շրջան չընէ սրունքներուն մէջ:

Որովհետեւ, այդ դիրքով պառկելով՝ թէեւ գիշերը կը հանգստանան ձեր երակները, մինչ որ լաւ է, սակայն, միւս կողմէ զանոնք ծուլութեան կը վարժեցնէք եւ օր մըն ալ, անոնք կը կորսնցնեն վարժունքը արիւնը դէպի սիրտ մղելու, մինչ որ իրենց պարտականութիւնն է արդէն:

Եւ առաւօտուն երբ կ'արթննաք, արիւնը չանկարծ վար կը խուժէ եւ հետզհետէ կը ծանրացնէ երակային ճնշումը:

Ձեր սրունքները աւելի կը ծանրանան ու վարիսը կը վատթարանայ:

Պարագան նոյնն է յօղացաւին համար:

Ի՞նչ կ'ընէք՝ եթէ յօղացաւ ունիք:

Անտարակոյս, տաք սենեակի մը մէջ կը պառկիք ու չատ ծածկոց կամ վերմակ կ'առնէք:

Սխա՛լ: Շատ տաքը չափազանց վնասակար է ձեր յօղերուն համար, որոնք կ'անշարժանան քունի ատեն: Տաքը կ'ուռեցնէ յօղերը երբ արթննաք՝ յօղացաւերը կը չեչտուին:

Ուստի պառկեցէք միայն մէկ վերմակով, որ պէտք է չատ թեթեւ ըլլայ: Այսպէսով պիտի կանխէք արեան համախտումը ցաւած տեղերուն վրայ:

Երբեք պատահա՞ծ է որ արթննաք դժուարաշնչութեամբ, թոքերը սեղմուած ըլլալու տպաւորութեամբ: Ու խորհիք թէ՝ եղածը ապթմի հետեւանք է: Իսկ ես կը պատասխանեմ թէ չնչառական դըժուարութիւն ունիք եւ աւելի կը վատթարացնէք զայն չղիտնալով լաւ պառկիլ:

Նման պարագայի մը, պէտք է պառկիք իրանը վեր բարձրացած վիճակով, կանխելու համար արեան համախտումը չնչառական խողովակներուն մէջ: Որով նման պարագայի մը երկու բարձ դրէք. երկու կ'ըսեմ որովհետեւ, մէկ բարձը գլուխը միայն բարձր կը բռնէ (այն բոլոր անպատեհութիւններով՝ որոնց մասին խօսեցայ վերը) եւ ոչ թէ մարմնին մնացած վերի մասը:

Եթէ առաւօտուն կ'արթննաք կռնակի ցաւով, պէտք է կարծր անկողինի վրայ պառկիք: Իսկապէս, կռնակին համար չկայ աւելի զէշ բան, քան կակուղ անկողինը, որ կը կաղապարէ մարմինը իր հարթատ ձեւին մէջ:

Ողնայարը, օրուան ընթացքին, զէշ դիրք կ'առնէ ու ծալ ծալ կ'ըլլայ: Եթէ կակուղ անկողինի վրայ պառկիք, ողնայարը պիտի չկրնայ չտկուիլ: Ընդհակառակն, այդ զէշ դիրքը՝ ձեր ութ ժամուան քունի ընթացքին պիտի չչտուի: Այսպէսով, ոչ միայն սեղոզ (ողնայարի կողմնական ձեւափոխում) կամ թորտոզ (չափազանց կորութիւն) չէք ունենար, այլեւ դիւրաւ չէք ժանդատիր: Որովհետեւ պէտք չէ մոռնալ թէ մեր ջիղերուն մեծ մասը կը սկսին ողնայարէն:

Եթէ անոնցմէ մէկը ողնայարի ոսկորներու ճնշումին հետեւանքով դրգռուի, քնանալու ատեն ցաւ կը պատճառէ եւ այդ ցաւը կը փոխանցէ ուղեղին ու հանդիստի ժամը կը խռովի:

Ուրեմն, կը տեսնէք որ մեր առողջութեան մէջ անկողինը կը խաղայ կարեւոր դեր, զոր չատախ կ'անդիտանանք:

Ու խոստովանեցէք որ, աւելի դիւրին է բարձ մը վերցնել կամ հատ մը աւելցնել, քան դեղեր առնել, առաւօտուն լաւ տրամադրութեամբ եւ առանց գլխացաւի ելլելու համար անկողնէն:

«Ս. Փ.»

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ինքզինքը խաբելէ աւելի դիւրին բան չկայ, որովհետեւ մենք պատրաստ ենք հաւատալու մեր փափաքածին: Սակայն, չատ անգամ, տարբեր է իրականութիւնը:

ԴԵՄՈՍԹԵՆԷՍ

Խելացի մարդիկ չատ անգամ չատ բան կը սորվին իրենց թշնամիներէն: Խելացութիւնը չատագոյն պահակն է: Բարեկամները չեն սորվեցներ ասիկա, սակայն, թշնամին մեզի կը տեսնէ որ զայն ընդունինք:

Թշնամիներէ եւ ոչ թէ բարեկամներէ սորվեցանք բարձր պարիսպներ չինել եւ մեծ նաւեր կառուցանել: Եւ այս դասը կը փրկէ մեր գաւառները, մեր տուները եւ մեր բարիքները:

ԱՐԻՍՏՈՓԱՆ

Ամէն մէկը՝ ինք իր չարութեան տակ կը փոս:

ՀԻՊՈՒԿՐԱՏ

ԿՈՆԱԿԻ ՑԱՒԻՆ ԴԷՄ

Այս օրէնքը մինչեւ հիմա գործադրուած չէ: Ուրեմն կ'անցնինք գործի: Այս երկու օրուան գործադուլը, սկիզբը մըն է միայն, փոքր մը: Ցաջորդը պիտի ըլլայ աւելի երկար:

ՍՕՍԻ ՑԱԿՈԲԵԱՆ

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Բայց քրիստոնեայ ընկերութիւնը որ մերն է, կ'ընդունի ամուսնալուծումը, ըսաւ Օպլոնսքի: Մեր եկեղեցին ալ ամուսնալուծումը կ'ընդունի...

— Այո, բայց ոչ այս իմաստով:

Օպլոնսքի վայրկեան մը լուռ կեցաւ, յետոյ շարունակեց.

— Ալ չեմ կրնար քեզ հասկնալ: Մի՞թէ ամէն բան չներեցի՞ր... մի՞թէ բուն իսկ քրիստոնէական զգացումով չէ՞ր ներեր եւ որքա՞ն հիացանք քու վրադ: Դուն իսկ ըսեր որ եթէ ձեր չապիկը առնեն, հագուստն ալ տուէք... իսկ հիմա՞:

Քարենին ոտքի ելաւ, դունաթափ, կը դողար եւ ըսաւ հառաչ ձայնով մը.

— Ճշմարիտ է, ճշմարիտ է, կը խղճամ... ալ չխօսինք աւտր վրայ:

— Լաւ ուրեմն, ներէ ինձ, եթէ քեզ վշտացուցի, ըսաւ Օպլոնսքի չփոթած ձայնով մը ձեռքը երկարելով քեռայրին:

Ես միայն ինձ յանձնուած պաշտօնը կատարեցի:

Քարենին ձեռքը բռնեց, մտածեց եւ ըսաւ.

— Պէտք է որ հասուն կերպով կշռեմ այս խնդիրը եւ միջոցներ փնտռեմ... երկու օրէն վճռական պատասխան մը կուտամ:

Օպլոնսքի մեկնելու կը պատրաստուէր երբ սենեկապան Քօնոյ ծանոյց.

— Սերկէյ Ալեքսիէվիչ:

«Ո՞վ է», պիտի հարցնէր Օպլոնսքի, բայց իսկոյն յիշեց:

— Ա՜հ, Սերիօժան, ըսաւ... ես կարծեցի թէ Սերկէյ Ալեքսիէվիչ պաշտօնատան մը դիւանապետն է:

Այն տեսնելու միտքը քերաւ որ Աննա իրմէ խնդրած էր զաւակը տեսնել:

«Զայն պիտի տեսնես եւ պիտի ջանաս իմանալ թէ ո՞վ կայ գովը, ի՞նչ կ'ընէ... ա՜հ, Սթիվա, եթէ կարելի ըլլար, եթէ կարելի ըլլար»:

Օպլոնսքի կը վերյիշէր այն ազնիւ արտայայտութիւնը որով Աննա այս խօսքերը արտասաներ էր եւ կը հասկնար անկարելի էր որ Աննա ամուսնալուծումը ընդունէր իր զաւկին վրայ ունեցած բոլոր իրաւունքներէն հրաժարելու պայմանաւ: Ասոր համար դժուար էր իր քրոջորդին տեսնելուն:

Քարենին յիշեցուց իր աներձապին որ Սերիօժային երբեք չէին խօսեր իր մօրը վրայ եւ խնդրեց իրմէ որեւէ ակնարկութիւն չընել:

— Տղան չատ հիւանդ եղաւ իր մօրը հետ տեսակցութենէն ետքը, զոր չէինք նախատեսած, ըսաւ Քարենին... Վայրկեան մը վախցանք իր կեանքին համար... բայց լաւ խնամքներն ու ծովու լոգանքը զինքը կազդուրեցին, եւ այժմ, բժիշկին հրահանգին համեմատ, դպրոց դրի զինքը... ընկերներու ազդեցութիւնը չաւ լաւ եղաւ իրեն համար... առողջ է եւ լաւ կ'ուսանի:

Սերիօժա որ զեղեցիկ դպրոցական մը եղած էր, դուարթօրէն ներս մտաւ: Իր մօրեղբայրը օտարականի մը պէս բարեւեց, բայց զայն ճանչնալուն պէս կարմրեցաւ եւ կարծես ինքզինքը վիրաւորուած զգալով գլուխը անդին դարձուց: Իր հօրը մօտեցաւ եւ անոր ներկայացուց իր դպրոցական վկայականը:

— Լա՛ւ, զէշ չէ, ըսաւ Քարենին, կըրնաս երթալ:

— Ներողութիւն ու մեծդիր է, նկատեց Օպլոնսքի: Ալ տղայ մը չէ, այլ դպրոցական մը... ինչ որ կը սիրեմ... դիս կը յիշե՞ս:

Սերիօժա ակնարկ մը նետեց իր հօրը:

— Ձեզ կը յիշեմ մօրեղբայր, պատասխանեց աչքերը խոնարհեցնելով:

Օպլոնսքի զայն զէպի երեսն քաշեց եւ ձեռքէն բռնեց:

— Լաւ ուրեմն, գործերդ ի՞նչ ընթացքի մէջ են, բաւ ուզելով խօսիլ պատանիին հետ եւ ըսելիք բան չկարենալով գտնել:

Տղան կարմրեցաւ առանց պատասխանելու եւ կամաց մը ձեռքը քաշեց: Օպլոնսքի զայն թողածին պէս հարցական կերպով հօրը նայեցաւ, յետոյ աղատ թողուած թռչունի մը պէս սենեակէն դուրս վազեց:

Տարի մը անցեր էր յորմեհետէ Սերիօժա վերջին անգամ իր մայրը տեսեր էր: Անկէ ետքը ալ անոր մասին խօսք մը չէր լսած: Երազանքներն ու յիշատակները ոչնչ այդ տեսակցութենէն ետքը, զինքը հիւանդ ըրած էին, այլեւս չէին զբաղեր իր հոգին եւ զանոնք կը վանէր երբ միտքը կը պաշարէին, այդ մտածումները փոքրիկ աղջիկներու արժանի համբերութիւն, բայց ոչ զպրոցականի մը:

Գիտէր որ իր հայրն ու մայրը զըժտուած էին ու զատուած կ'ապրէին: Կը սկսէր վարժուիլ մտածելու թէ ինք պէտք էր հօրը հետ ապրէր:

Երբ նշմարեց մօրեղբայրը որ մօրը կը նմանէր, Սերիօժա զժկամակ կերպով յուզուեցաւ, քանզի աւելի իր մտքը կը ձգէր յիշատակներ որոնցմէ ամօթ կը զգար: Ցետոյ իր հօր եւ մօրեղբօր զէմքերուն արտայայտութիւններէն զուշակած էր որ մօրը վրայ խօսած ըլլալու էին:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եադուպեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Սեպտ. 6) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԵԱԴՈՒՊԵԱՆԻ

տապրոջ եւ հօրեղբօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ԵԱԴՈՒՊԵԱՆԻ

տալոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՄԱՐԻ ԵԱԴՈՒՊԵԱՆԻ

յիշատակին։

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

այցելութիւնները զատ (Լիոն, Վալանս, Տէսին եւնայլն)։

×

Ֆրանս-Քիւլթիւր ձայնասփիւռի կայանէն, այս կիրակի առաւօտ ժամը ութին «Հայերը եւ Ֆրանքները» Տէր եւ Տիկին Թիէբլի եւ Ժաք Մառօլի մասնակցութեամբ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Մանիկ Տոլպաչեանի կսկծալի մահուան առթիւ իր ամուսնոյն, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն։ Այս տխուր առթիւ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Տոլպաչեան Ճակոր ընտանիք 100 Ֆր., Պ. Տիրան Խայիկեան 50, Տէր եւ Տիկին Գր. Աւետիսեան 20, Օր. Անահիտ Արզումանեան, Դարբինեան ընտանիք, Կարապետ Ժամկոչեան, Տիկին Եօթնեղբայրեան եւ զաւակը 10ական Ֆրանք։

×

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տիկին Մանիկ Տոլպաչեանի Թաղման՝ Արմենակ Դաւիթեան 20, Մարտիրոս Աւետեան 10, Տիկին Ա. Տէրտէրեան 10, Դուրսանեանի Հոգեհանգիստին՝ Ղ. Կիւլեան 10։ Մարիամ Քէչէճեանի Թաղման՝ Օ. Տէրտէրեան 10։ Լուսի Ճակոբեանի Թաղման՝ Ա. Ճակոբեան 10։ Ցովհաննէս Դաւիթեանի Թաղման՝ Ա. Դաւիթեան 50։ Գրիգոր Պոտուրեանի Թաղման՝ Դաւիթ Սրապեան 20 Ֆրանք։

ԱՆԺԱՆՕԹ ՁԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութիւնը հրաւիրուած է առանձին արձարծելու Անծանօթ Զինուորի բոցը, այս երկուշաբթի (Սեպտ 7) ժամը 18,30ին։

Հաւաքուիլ ժամը 18,15ին Թէռ-Փլէնի վրայ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1970-1971 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Դիմել Տնօրէնութեան,

1, Պուլ տիւ Նոռ, Ռէնճի,

Հեռաձայն 927-01-72։

Վարժարանը կը դործադրէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը, անդլերէն եւ սպաներէն լեզուներով եւ կ'աւանդէ նաեւ հայերէն լեզուն իր բոլոր ճիւղերով։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Ա. Խատիսեան, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. Աղբալեան, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. Վրացեան, կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. Շիրակեան, «կատակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. Մելիքեան, Հարք-Խնուս (Տարօնի չրջանի պատմութիւն) (վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	15 ֆր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր չրջակաները, Պէյրութ, քղթակազմ	15 ֆր.
Գր. Եպս. Պալագեան, Հայ Դողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՁՈՒԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարեցոյց վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ։

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի։

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով։

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ. Տիւ Նոռի քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ։

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօն, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հեռուսկան քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ։

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.։

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզելի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը։ Երեկոյեան ճաշ։

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաշերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ։ Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան դինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի առթիւ։

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

Մինչեւ Սեպտ. 10, արձանագրուիլ ճամակով (գրասենեակը փակ ըլլալով)։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Սեպտեմբեր մէկէն ի վեր սկսած ենք հաշուեցոյցներ ղրկել մեր այն բաժանորդներուն, որոնց բաժանորդագրութեան հաշիւները առկախ կը մնան։ կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն, որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ հաշիւները, առաջքն առնելու համար որեւէ ընդհատումի թերթին առաքումին մէջ։

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ թերթերու բաժանորդագրութիւնները կան – խիկ կը վճարուին եւ չնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր այն բաժանորդներուն, որոնք յարգելով այս տարրական սկզբունքը կը դիւրացնեն վարչութեան դործը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՏՈՒՆ ՏԵՍԱԻ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ։
Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ։
Գին 15 ֆրանք
կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱԿԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՑՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑԱԿ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծանուցով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Համաձայն Ռ. Մարկոսեան Հիմնադրամի կանոնադրութեան, անկէ օժանդակութիւն ստանալու համար դիմող թեկնածուները պէտք է առնուազն ըլլան 15 տարեկան եւ լրացուցած նախակրթարանի մը ընթացքը եւ իրենց դիմումը կատարեն մինչեւ 30 Սեպտեմբեր 1970։

Դիմում ընդղներուն կը ղրկուի հարցարան մը եւ զայն լեցուելով կը վերադարձուի կրթ. Ցանձնախումբին։

Ռ. Մարկոսեան Հիմնարկութեան օժանդակութիւնը կ'որոշուի եւ կը տրուի մէկ տարուան համար։ Առաջին տարիէն ետք, եթէ ուսանողը չարունակէ իր վարժարանը, երկրորդ եւ երրորդ տարիներու համար եւս կը չարունակուի օժանդակութիւնը, եթէ ենթական ներկայացնէ նոր խնդրագիր մը, կցելով իր տարեվերջին քննութեանց արդիւնքը։

Բարեբարին կամքն է որ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ սանները պատուոյ խօսքով յանձնառու ըլլան մաս առ մաս վերադարձնել իրենց ստացած օժանդակութիւնը, երբ սկսին չահիլ իրենց ապրուստը, եւ անդամագրուիլ Հ. Բ. Ը. Միութեան։

Ցառաջիկայ 970 – 71 ուսումնական տարուոյ համար, դիմումները պէտք է կատարուին այժմէն մեր Գրասենեակը։ 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16), մինչեւ 30 Սեպտեմբեր 1970։

Այս թուականէն ետք եղած դիմումները նկատի չեն առնուիր։

Դիմեան
Հ. Բ. Ը. Միութեան
ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ, 29 Յուլիս 1970

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ DIMANCHE 6 SEPTEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.907 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.907

ՕՐՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՒԸԸ ՍՐԲԱԳՐԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐ

—o—

Բ.

Մեր զոյգ Պատուիրակութեանց Նախագահները կարելին փորձեցին՝ արգիլել տալու համար Սեւրի դաշնագրին սրբագրութիւնը ի նպաստ Թուրքերուն:

Ազգային Պատուիրակութեան Նախագահն վերջ խօսք կ'առնէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան Նախագահ Աւետիս Ահարոնեան, որ հեռագիր ստացեր էր Երեւանէն փետրուարեան ապստամբութեան եւ բոլշեւիկներու Հայաստանէն քշուած ըլլալուն մասին:

Ահարոնեան կը խօսի այսպէս.—

«Յանուն անկախ եւ միացեալ Հայաստանի, կազմուած ու ճանչցուած Սեւրի դաշնագրով, որը ստորագրել եմ, եւ յանուն այն Ազգային կառավարութեան, որ բոլշեւիկեան բէժիմը տապալելով Հայաստանը այսօր վերստին իշխանութեան գլուխ է անցած: Անծանօթ են ինձ դաշնակիցներուն նոր տեսակէտները այն նոր հանգամանքներուն հետեւանքով, որոնց մասին այստեղ խօսւում է: Հայաստանի կառավարութեան համար այս հանգամանքները, եթէ կան իսկ, ոչնչով չեն կրնար խախտել Սեւրի դաշնագրի տրամադրութիւնները յօգուտ Հայաստանի: Այդ դաշնագիրը կազմել են մեր դաշնակիցները, հաշուի առնելով Հայոց անծայր զոհերութիւնները եւ ծառայութիւնները դաշնակիցներուն գործին: Այդ դաշնագրէն մենք չենք կարող հրաժարուել: Նա դարձել է հայ ժողովրդի չարչարանքը:

«Թիւրք արշաւանքը դէպի Հայաստան կազմակերպուած դաւադրութիւն էր յատկապէս Սեւրի դաշնագրի դէմ, հետեւաբար եւ դաշնակիցներուն դէմ: Եւ հասկնալի է թէ ինչո՞ւ: Դեկտեմբեր 2ին Ալեքսանդրապոլում, մեր պարտութիւնից յետոյ, մեր կառավարութեան պարտադրուած պայմաններից առաջինը Սեւրի դաշնագրից հրաժարուելու պահանջն է, — մի պայմանագիր սակայն, որ իմ կառավարութեան 1920 Նոյեմբեր 26ի հրահանգով ես յայտարարում եմ չեղեալ, որպէս բռնութեան տակ ստորագրուած»: (Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ, *Սարդարապատից մինչեւ Սեւր եւ Լօզան*, Պոսթըն, 1943, էջ 109-110):

Ցիշելով Կարսի և Ալեքսանդրապոլի չերքեզներուն մէջ քէմալականներու գործած վայրագութիւնները հայ անպաշտպան բնակչութեան դէմ, Ահարոնեան կը պահանջէ միջազգային յանձնաժողով մը ղրկել տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու համար:

Թուրքերու այն առարկութեան թէ Հայ Հայ Թրքահայաստանի մէջ, Ահարոնեան կը պատասխանէ թէ «նահատակների զանկներից ու եղբայրներից 300·000 հոգի պատերազմից ի վեր սպասում են Կովկասում՝ իրենց հայրենիքը մտնելու համար, չհաշուած դեռ այն հազարաւոր Հայերը, որոնք աշխարհի բոլոր ծայրերից աչքերը սեւեռած՝ սպասում են ե՞րբ կարող են իրենց երկիրը վերադառնալ»:

Յետոյ կ'աւելցնէ.

«Սեւրի դաշնագրի մէջ մի յօդուած կայ, 218րդը, որով դաշնակիցները իրր բացարձակ սեփականութիւն ձեռք են բերում Թուրքիոյ այն հողերը, ուր թաղուած են դաշնակից բանակներից սպանածներն ու մեռելները այս պատերազմի ընթացքին, եւ այդ հողերը յայտարարում են, որպէս ամէնէն նուիրական

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Գ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

—o—

Ուրբաթ օր, Սեպտեմբեր 4ին, կառավարութիւնը պաշտօնական հանդիսութեամբ մը Հօթէլ տը Վիլի հրապարակին վրայ, նշեց Գ. Հանրապետութեան հրիւրամեակը, ի ներկայութեան Նախագահ Փոմպիտուի:

Այս առթիւ Նախարարապետ Շապան Տէլմաս յատկանշական ճառ մը արտասանեց եւ չեչտեց դլխաւորաբար թէ կենդանի ժողովրդավարութիւնը մասնակցութեան ժողովրդավարութիւն մըն է, թէ Ֆրանսա այլեւս չի կրնար ապրիլ առանց Հանրապետութեան: «Արդարեւ, ըսաւ Շապան Տելմաս, մեր երկրին մէջ, Հանրապետութիւնը միայն կառավարական վարչաձեւ մը չէ, այլ ինքնին միապետութենէն կամ կայսրութենէն տարբեր բան մը: Այդ է՛ նաեւ չատ աւելի, իրականին մէջ, Ֆրանսայի մէջ, Հանրապետութիւնը, քաղաքական ժողովրդավարութիւնն իսկ է»:

Շապան Տելմասէն առաջ, խօսք առած էր նաեւ Թաղապետական Մարհուրդի նախագահը, որ հակիրճ պատմականը կ'ընէր Գ. Հանրապետութեան ծագման.— «Սեպտ. 4ին, կայսրութիւնը տապալած էր եւ Հանրապետութիւնը այն ատեն, կ'երեւար Ֆրանսացիներու մեծամասնութեան աչքին, իբրեւ միակ իրական եւ բարեխիղճ իրենց ազատութեանց»:

Հրավառութիւններով վերջ կը գտնէր այս արարողութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՄԱՆի մէջ նոր կռիւներ տեղի ունեցած են Պաղեստինցիներու եւ յորդանանեան բանակի միջեւ: Եօթը մեռեալ կայ եւ աւելի քան 35 վիրաւոր: Մթնոլորտը լարուած կը մնայ:

Նիւ ԵՈՐՔի բանակցութիւնները միշտ ընդհատուած կը մնան: Մոչէ Տայեան կրկնեց թէ ցորչափ Եգիպտոս եւ չքաշէ իր Սամ հրթիռները, Իսրայէլ չի վերսկսիր բանակցութիւնները: Արտաքին նախարար՝ Ապպա Էպան հեռատեսիլէն յայտարարած է.— «Հիմա որ Միացեալ Նահանգները հրապարակաւ ընդունեցան զինադուլի ծանրակշիռ բռնաբարումնե՛րը, կը սպասենք դիտնալու համար թէ ղեկավարները ի՞նչ պիտի կատարուի: Հիմա կուհիմա, քաղաքական մեթոտներ կը գործածենք: Կը խորհինք թէ մեր դիմումները լաւագոյններն են եւ թէ այս մարզին մէջ, մեր կարելիութիւնները սպառած չեն: Նախընտրելի է խուսափիլ հրապարակաւ անդրադառնալու ուրիշ որեւէ կարելիութեան»:

ՖՐԱՆՍՈԻԱ. ՄՕՐԻԱՔի դաղաղը Ուրբաթ իրիկուն փոխադրուեցաւ Էնուալիտ տը Ֆրանս, ուր մասնաւոր մահարեմ մը պատրաստուած էր եւ զինուորական պատիւներ կատարուեցան ողբացեալ ակադեմականին: Ներկայ էին Շապան Տելմաս, կառավարութեան անդամներ, ժողովներու (Ազգային եւ Ծերակոյտ) նախագահները, ակադեմականներ եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Յանուն Ֆրանսական Ակադեմիայի, առաջին դամբանականը խօսեցաւ Փիէր Կաքոթ, որ վերլուծեց Մօրիաքի վիպական գործը, ապա Մշակոյթի նախարար՝ Էմոն Միշըլէ: Շարաթ առաւօտ ի ներկայութեան Նախագահ Փոմպիտուի, կը կատարուէր յուղարկաւորութիւնը Նոթր-Տամի մէջ:

ՋՕՐ. ՔԻՕՆԻԿի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի առաւօտ, Սէն Լուսի տէ ղ'Ինվալիտ եկեղեցւոյ մէջ: Պիր-Հաքէմի հերոսին դամբանականը պիտի արտասանէ Պաշտպանութեան նախարար՝ Միշէլ Տըպրէ:

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԻՆի յայտարարած հարկային բարեփոխումներէն ետք, Սենտիքանները սկսան արտայայտել իրենց կարծիքները, որոնք դրական չեն: Ա. ղէն իսկ կը խօսի բանուորական նոր պահանջներու մասին, որ «տաք» աշուն մը նախատեսել կուտայ:

Լ.Ս. ՀԷԹ ետք, Ինտոնեզիոյ նախագահը՝ Սուհարթօ Պոն հասաւ, դուռ բանալով բաւական բուռն բողոքներու, դլխաւորաբար ուսանողական, ազատական եւ ընկերվարական շրջանակներու մէջ:

ՍՈԽԱԿՆԵՐԸ ՉՔԱՑԱՆ

—o—

Փարիզի « Էքսփրէս » շաբաթաթերթի աշխատակիցը վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցած է փրանսացի ողբագետ գրագէտ Ֆրանսուա Մօրիաքի հետ: Ստորեւ՝ յատկանշական մասեր.—

« Ցարդ երբեք իրապէս չեմ մտածած մահուան մասին: Անոր մասին խորհրդածած եմ հեռուէն, այսինքն այն հեռաւորութենէն՝ որմէ կը տեսնենք ուրիշներու մահը, ուրիշներու թաղումը. մոմերը երբեք մեզի համար չեն: Հիւանդներուն համար աղօթք մը կայ որ կ'ըսէ. «Օգնեցէք ինծի իմ հուսկ հոգեվարքիս մէջ»: Այդ աղօթքը սխալ է, քանզի չկայ հուսկ հոգեվարք, այլ կայ միայն մէ՛կ հոգեվարք: Իւրաքանչիւր ոք ունի իր հոգեվարքը, իսկ իմս դեռ չէ սկսած:

«Այն մոլորակը, որուն վրայ պիտի ապրին ձեր զաւակները, չէ՛ այլեւս այն զոր ես ճանչցայ եւ սիրեցի: Ուրիշ աշխարհ մըն է անիկա: Կը կարծեմ թէ մարդիկ պիտի վարժուին անոր. ես երբեք պիտի չվարժուիմ: Պիտի տամ մէկ օրինակ — ծո՛վը: Ինծի համար եւ դիս նախորդած մարդերուն համար, ծովը գոյութիւն ունէր իբր անարատ բան մը: Անիկա այն կլուծածն էր, ուր երկինքը եւ ջուրը կը խառնուէին իրարու, եւ ուր մարդ կը ծանօթանար ընդարձակութեան, վայրագութեան: Ներկայիս, ծովը կեղտոտ է: Այն ապառաժներուն վրայ, որոնց կը հայէին Շաթօպրիան եւ Հիւկօ, քարիւղի արատներ կան: Ես կը խորհիմ թէ ասիկա աննախընթաց եղելութիւն մըն է աշխարհի պատմութեան մէջ: Եւ ամէն ինչ այդ պատկերին համեմատ է. իմ տան մօտ (Սէն-է-Ուազ) պիտի կառուցուի բնակարանային համալիր մը եւ մեծ սաւառնակները պիտի ահաբեկեն պարզիս թռչունները:

« Գիտեմ թէ այս աշխարհը պէտք է փոփոխութիւն կրէ: Չեմ ըմբռնտանար: Պարզապէս կը տեսնեմ թէ այլեւս սոխակներ չկան իմ պարտէզիս մէջ: Ան չուշտ սոխակ չկայ այլեւս Փարիզի մէջ ալ: Իմ մանկութեանս օրերուն, կարգ մը ամառ գիշերներ, հարկ էր փակել բոլոր պատուհանները որպէսզի կարելի ըլլար քնանալ, ա՛յնքան որ բարձր կը հնչէր սոխակներուն երգը գիշերն ի բուն:

«Գիտեմ թէ ես խօսելու վրայ եմ ուրիշ աշխարհի մը մասին, բայց այդ է եղած իմ աշխարհս: Ես անկարող եմ գոյութիւն ունենալ տիեզերքի մը մէջ որ քանդած է բնութիւնը:

«Ասիկա չի նշանակեր թէ բոլորովին յուսահատած եմ աշխարհէն: Դեռ կան յոյսեր, վասնզի Աստուած կենդանի է: Բաւ է տեսնել ինչ որ տեղի կ'ունենայ Ռուսիոյ մէջ, նկատելու համար որ յոյսեր կան: Այդ հսկայական երկրին մէջ, համայնավարութիւնը չէ յաջողած մարել քրիստոնէութեան խօսքերը: Քրիստոնէութիւնը վերստին ի յայտ կուգայ մտաւորականներու չարքերուն մէջ: Ասիկա նշան մըն է ինծի համար: Ես այն տպաւորութիւնն ունիմ որ Աստուած մեզի կ'ըսէ. «Ես հոս եմ, մի՛ վհատիք»:

«Իմ տիեզերքիս մէջ, ամենակարեւոր բանը քրիստոնեայ ըլլալն է: Այսօր կը չարունակեմ հաւատալ բոլոր այն բաներուն որոնց կը հաւատայի քսան տարի առաջ: Ճշմարտութիւնը մի՛թէ կը փոխուի »:

Ֆ. ՄՕՐԻԱՔ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ՝ ՏԻՐՈՋ ԱՅԳԻԻՆ ՄԷՋ

ՈՐՈ՞Ւ Կ'ԸՍԵՍ, ԸՍՈՂԻՆ ԼՍՈՂ ՊԷՏՔ Է...

Պոլսոյ «Ժամանակ» թերթը, որ հայ լեզուով ա՛յնքան կը հետաքրքրուի, որքան ես կը հետաքրքրուիմ ձիարշաւով, կը գրէ. «Կուսակալը երէկ Պալըգըազարը եւ ձկնարանը հակակշռեց»: Ըսել կ'ուզէ անշուշտ, որ պարոն կուսակալը ֆինուրթիւն մը կատարեց ձկնարանին մէջ: Ըսածը եւ ըսել ուզածը տարբեր բաներ են սակայն:

Նոյն թերթը կը գրէ դարձեալ. «Ամերիկա կը գրաւի արեւելեան Միջերկրականի հաշտութեամբ եւ ապահովու-թեամբ»: Ապահովութիւնը հասկնալի է, բայց ի՞նչ կը նշանակէ հաշտութիւն բառը հոս: Պարզապէս կը նշանակէ — կամ պէտք է նշանակէ — խաղաղութիւն:

Մեր իրանահայ լեզուաբանները, հեռեւելով Երեւանի ակադեմիկոսներուն, սովորութիւն ըրած են դրելու.— կըսեն, կուգեն, կապրեն, կգան եւ որ ընդ սոցին:

Նոյն լեզուաբանները, միշտ նոյն ակադեմիկոսներուն հետեւողութեամբ, սովորութիւն ըրած են նաեւ դրելու.— խմբի, դնդի, ծննդի, սննդի, եւայլն: Տգեղ ու սխալ այս դրելաձեւերուն հետեւելով՝ մենք ալ սկսինք ըսել ու դրել.— ափի, գոի, խլի, մշտի, մածնի, ապրի (ապուրի): Եղա՞ւ, ասիկա հայերէ՞ն եղաւ հիմա, մեծաբարոյ հայկաբաններ, որ ի Պարսս: Ո՞ւր կ'ուզէք տանիլ եւ ինչի՞ կ'ուզէք նմանցնել մեր սքանչելի Մեծասքանչը:

«Յուսաբեր»ի թղթակիցներէն մէկը կը գրէր. «... Ձեռք առած միջամտութեամբ»: «Դասագիրքերը կանխուեցան տեսչի կարգադրութեամբ»: Մէկը պէտք է, որ հայերէնի վերածէ այս... հայերէնը: Փարիզի մէջ կա՞յ առանկ մէկը:

Պոլսահայ թերթ մը կը գրէ.— «Պատշաճ հանդիսութեամբ տեղի ունեցաւ Սկիւտարի Սանուց Միութեան լօֆալին բացումը»: Նախ, ըստ տառադարձութեան կանոնին, լոֆալը օյով չի գրուիր, այով կը գրուի: Զուննի՞նք լոֆալին հայերէնը՝ կեդրոնատեղի կամ կեդրոնավայր, որ շատ աւելի գեղեցիկ է, քան օտար ու օտարածին այդ բառը: Մե՞ղք կ'ըլլար, եթէ լոֆալի տեղ գործածուէր հայերէն համազօրը:

Նոյն թերթը կը շարունակէ, նոյն հայերէնով. «Ստորագրումները մերն են»: Ըսել կ'ուզէ ընդգծումները կամ ստորագծումները: Ո՛ւր ստորագրումը, ո՛ւր միտը: Այս պարոնները նախակրթարանի ո՞ր դասարանէն խմբագրատուն ցատկած են յանկարծ...

Ուրիշ էջի մը վրայ կը յիշատակուի «Ինիտը Կուրման» մը, որ ուրիշ մէկը չէ, այլ եթէ Ֆրանսացի համբաւաւոր քննադատ եւ արուեստաբան Ռեմի տը Կուրմոն:

Այս անգամ ամերիկահայ թերթ մըն է, որ կը դրէ. «Շնորհալի եւ սիրուն Ռոզ Մէրին ուսուցչուհութեամբ կը պարապի բարձրագոյն դպրոցի մէջ»: Միշտ ըստ տառադարձութեան կանոնին, սխալ է դրել Ռոզ, օյով. պէտք է դրել Ռոզ կամ Ռոզա ոյով:

Քանի որ այս սիրուն Ռոզ Մէրին ուսուցչուհութեամբ կը պարապի, մենք ալ ասկէ ետք կրնանք ուրեմն ըսել ու դրել օրիորդ Իքսը բժշկուհութեամբ կը զբաղի, տիկին Իկրէքը՝ փաստաբանուհութեամբ կը զբաղի, իսը գէտ՝ը դեղագործուհութեամբ: Եւայլն:

Ուսուցիչը կրնայ արական կամ իգական սեռի պատկանիլ. ուսուցչութե՞ան արականը եւ իգականը կայ ուրեմն: Ես չէի գիտեր:

Իրանահայ թերթեր եւ գրողներ կը գործածեն «մեծամասնական» բառը, որ ընդհանրացած չէ եւ չի հասկցուիր: Առհասարակ կը գործածուի բոլշեւիկ կամ բոլշեւիկեան: Այս բառը կը հայացնեն անտեղի կերպով, բայց կը յամառին դրել կոմունիզմ, փոխանակ դրելու համայնավարութիւն:

— Էկո՛ւր տէ մի՛ խմեր, — կ'ըսէ եղեր Օտեան նման պարագաներու:

Ուրիշ թերթեր, Սփիւռքի մէջ, բանդիտութիւն կը ծախեն կարծես ու կը գրեն «Սթէյթ Տիփարթմէնտ», որ ամերիկեան Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնն է: Ուրիշներ կը գրեն «Ֆորէյն Օֆիս», որ Անգլիոյ Արտաքին Գործոց Նախարարութեան պաշտօնատունն է: Կան, որ տի-փի կ'ըսեն կ'երթան: Եկո՛ւր հասկցիր, թէ ի՛նչ է այս տի-փին. ուտելի՞ք է թէ խմելիք:

Դեռ մինչեւ այսօր, կարդ մը թերթեր, յամառութեան եւ անգիտութեան բոլոր մրցանակները կոտրելով, կը շարունակեն գրել Ադլանտեան, դայով

Թերթի մը մէջ կարդացի. «Պաղ պատերազմի ընթացքին ամերիկեան այս օրէրուն...»: Պարզ է, ընթացքը պէտք է ըլլայ տաղնապալի (ֆռիքթիֆ):

Միասին կարդանք սա տողն ալ եւ անցնինք յաջորդին. «Զաւակը հարուստ օճառի գործարանատիրոջ մը»: Դուք տեսա՞ծ էք օճառ մը, որ հարուստ ըլլայ կամ աղքատ: Ես առանկ օճառի հանդիպած չեմ: Այս պարագային՝ հարուստը ոչ թէ օճառն է, այլ գործարանատէրն է: Ուստի՝ Եռամեծ Սուրբին հաճելի ըլլալու համար պէտք է գրէինք «զաւակը օճառի հարուստ գործարանատիրոջ մը»:

Թերթ մը կը գրէ իբրեւ խորագիր. «Լիպիոյ անապատին մէջ երկու այրեր իրար մտան Սօֆիա Լորէնի համար»: Այս երկու տողին մէջ երեք սխալ կայ: Նախ, համաձայն տառադարձութեան կանոնին, պէտք է գրել Լիբիա (բենով) եւ ոչ թէ Լիպիա (պէով):

Երկրորդ՝ դեղանի դերասանուհիին անունը Սոֆիա է (ոյով), ո՛չ՝ Սօֆիա (օյով), երրորդ՝ կարելի՞ քան է, որ երկու այրեր կամ երկու կիներ «իրար մըտնեն»՝ իրարու մէջ մտնելու ձեւով. բայց կրնան անշուշտ իրարու հետ կռուիլ, չատ-չատ՝ զիրար գանգռոծել:

Ա՛լ օրինակ.

«Ան, ունի նաեւ իր հետ, հզօր դաշնակից մը, որ...»: Ի՞նչ բանի կը ծառայեն առաջին տողին մէջ գրուած երկու տառակէտները: Տեսնուա՞ծ բան է, որ տէր բային տառրակէտով բաժնուի բայէն: Կարելի՞ է ըսել «ես, հայ կերայ» կամ «ես, տուն դայի»: Ասկէ դատ՝ չենք բսեր «իր հետ», այլ կ'ըսենք «իրեն հետ» (ինծի հետ, քեզի հետ, մեզի հետ, եւն.):

Նոյն թերթը կը գրէ դարձեալ.

«Ռուսիա վահանուա՞ծ է ազգայնականութեան դէմ»

«Իրենց ազատագրման կը սպասեն միլիոնաւոր ժողովուրդները»:

Պէտք կա՞յ ճշդելու, որ այս երկու նախադասութիւնները ալ սխալ են: Չենք կրնար ըսել «Ռուսիա վահանուած է». առ նուազն պէտք է ըսենք պաշտպանուած է:

Ի՞նչ կը նշանակէ միլիոնաւոր ժողովուրդներ: Բովանդակ աշխարհի մէջ չկան ժողովուրդներ, որոնք թիւով միլիոն կամ միլիոնաւոր ըլլան: Ժողովուրդը հաւաքական անուն մըն է եւ ոչ թէ անձնական անուն մը: Նեբելի է ըսել ու գրել միլիոնաւոր մարդիկ, միլիոնաւոր բնակիչներ, բայց նեբելի չէ ըսել կամ գրել միլիոնաւոր ժողովուրդներ:

Հասկնալի՞ է:

«Շուրջ հազար հոգի այցելեցին զայն» (այսինքն՝ ցուցահանդէս): Կրնա՞նք մենք ալ ըսել այցելեցին զիս. ո՛չ, չենք կրնար: Եթէ այցուածը անձ մը ըլլար, պիտի ըսէինք այցելեցին ան զիր կամ իրեն, բայց խնդրոյ առարկան անձ մը չէ, ցուցահանդէս մըն է. ուստի՝ աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել այցելեցին ցուցահանդէս, չատ-չատ՝ այցելեցին հոն, «հոն» ընդունելով իբրեւ ցուցահանդէսը փոխարինող բառ:

«Կարծէք կեանքը շատ ածան եղած ըլլար...»: Բայց կեանքը չէ, որ ածան է կամ սուղ, այլ՝ ապրուստը: Այս սխալագրութեան յաճախ հանդիպած եւ նոյնքան յաճախ ալ խօսած եմ անոր մասին:

Որո՞ւ կ'ըսես սակայն:

Ըսողին լսող պէտք է:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՊԱՀՊԱՆԵԼ ԻՆՁ ՈՐ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ Է

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յաւուք սրտի, պէտք է ըսել, որ այս արժէքաւոր յուշարձանը չի պահուիր իր բնական չրջապատակերին մէջ: Կամուրջին անմիջապէս յարող մասերու գեղեցիկ երկու ափերուն կը դանուին թուղթի գործարանը եւ աղբահաւաք կառքերու կառատունը որոնք կը խանդարեն կամուրջի տեսանելիութիւնը: Կամուրջի հարաւ-արեւմտեան կողմի պարապիտը վնասած է, քարերը թափուած են ձորը: Քայքայուած է կամուրջին կուպրապատ ծածկոյթը, որուն հետեւանքով անձրեւի ջուրերը ներս կը ծծուին եւ ամրութեան կը սպառնան: Շատ անբարեկարգ է կամուրջին չրջապատը:

Ինչ խօսք, որ պատասխանատու մարմինները պէտք է հոգան չուտափոյթ կերպով վերանորոգելու կամուրջը եւ կարգաւորելու պահպանութեան գործը, սակայն կ'արժէ խօսիլ նաեւ կամուրջին հետ կապուած անհրաժեշտ հարցի մը մասին:

Կամուրջի չրջանին մէջ Հրազդանի ձորը բաւականաչափ կանաչապատ է, երբ կը լայնանայ, դեպին հոսանք կը հանդարտի եւ կ'ըլլայ նպաստաւոր մարդոց՝ լողալու եւ հանգստանալու համար:

Համեմատաբար ոչ մէկ աշխատանքի ներդրումի չնորհիւ, հնարաւոր է եւ անհրաժեշտ կամուրջի չրջանին մէջ բարեկարգել ձորը, կարգաւորել դետի հունը, տեղադրել չրամարզութեան եւ բնակչութեան հանգիստի կազմակերպման հիմնարկութիւններ, մօտ տասը համակերեսով, կրնայ դառնալ Հրազդանի ձորի հանգիստի գօտիին բաղկացուցիչ մասը:

Հայկական ճարտարապետութիւնը հարուստ է այնպիսի յուշարձաններով, որոնք կը յայտնեն պաշտամունքի եւ աշխարհիկ որեւէ կառուցուածքի նոր ձեւի առաջացումը: Այդպէս բարձրարժէք յուշարձաններու կարգին կը պատկանի քաղաքին Աւան Թաղամասի եկեղեցին՝ կառուցած 609ին Յովհան կաթողիկոսին կողմէ: Այս եկեղեցին նշանաւոր է անով, որ հոչակաւոր Ս. Հռիփսիմէի հետ հիմը դրուեցաւ կեդրոնադմբեթ եկեղեցի ձեւի առաջացումին հայկական ճարտարապետութեան մէջ: Ներկայիս, եկեղեցին աւերակ վիճակի մէջ է, պատերը միայն կանգուն են, այն ալ իրենց բարձրութեան մէկ երրորդէն պակաս չափով:

Յուշարձաններու պահպանութեան պատկան մարմինը անցեալ տարի, այս-տեղ որոշ աշխատանքներ կատարեց: Յուշարձան տանող ճանապարհը եւ բակը ասֆալտով ծածկուած է եւ յուշարձանին պատերը ամրացնելու ուղղութեամբ գործ կատարուած է, սակայն եղածը քիչ է

Մինչ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային, Սաթըզ պէյ չէր մոռցած Լեւոնը: Ան-ձայն ատրճանակի երկու հարուածներով դանդը պայթեցուցած էր այդ վտանգաւոր լրտեսին, յետոյ մխացած էր խոմբին:

Վահան երբ խմացաւ Լեւոնին այսպէս վախճան մը ունենալուն, ցաւեցաւ եւ ինքնիրեն մտածեց որ արդէն մտանիչի մը ասկէ ուրիշ անօրինութիւն մը չէր կրնար ըլլալ:

Երբ խումբը Ջրամբարի կափարիչին վար իջաւ, կամ աւելի ճիշդը ոտնած էին, հազիւ երկուական հոգի իրարու քով քալելու չափ, բաւական մը քալեցին այդ գետնափոր ուղիէն եւ յետոյ ամայի ծովեզերք մը ելան. Սաթըզ պէյ Վահանի եւ Շապանի ընկերակցութեամբ դասուեցաւ խումբին եւ ուղղակի Ափոօ օթէլը դիմեց, ուր իրենց յատկացուեցաւ հիւրանոցը: Առաւօտեան ժամը երեքն էր... Հոն երեքն ալ խորհրդակցութիւն մը ունեցան: Սաթըզ պէյ խնդրեց Վահանէն, որ իր կեանքը փրկելու չնորհ, քանի որ վայրկեանէ վայրկեան ձերբակալուելու վտանգին մէջ կը գտնուէին:

Վահան անդրդուելի մնաց եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ, Սաթըզ պէյ, դիս ապահով կ'ուզէք, իսկ դո՞ւք, ինչ որ ձեզի պիտի վճակուի, նոյնը թող ինձ ըլլայ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(200 – Շար.)

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Ուրեմն ճանչնալու պատիւը քանի որ ունիք եղեր, ես ալ ձեզի անակնկալ մը կ'ընեմ զայն ներկայացնել հոս... եւ խօսքը ուղղելով ծերուկ դռնապանին որ ղրան մէջտեղ կը սպասէր՝

— Նուրի պապա, էֆէնտին եւ ընկերը ներս հրամցուր:

Լեւոնի երեսին գոյնը նետեց, երբ Վահանին հոն ըլլալը խմացաւ. սկսաւ մտածել թէ ի՞նչ դիրք պէտք էր բռնել. որոշումը տուած էր:

Երբ Վահան Շապանի հետ միասին ներս մտաւ եւ դէպի Լեւոնը յառաջանալով՝

— Լեւոն, դուն հոս ի՞նչ գործ ունիս, ըսաւ հայերէն լեզուով:

Լեւոն ապշահար ժեստ մը առաւ:

— Սիրելի Վահանս, դուն դիս մտանիչ կը կարծես, բայց բոլորովին սխալ է, ես ուղղած եմ ինքզինքս, հաւատացէք որ ուրիշ էջի մը վրայ կը յիշատակուի «Ինիտը Կուրման» մը, որ ուրիշ մէկը չէ, այլ եթէ Ֆրանսացի համբաւաւոր քննադատ եւ արուեստաբան Ռեմի տը Կուրմոն:

Այս անգամ ամերիկահայ թերթ մըն է, որ կը դրէ. «Շնորհալի եւ սիրուն Ռոզ Մէրին ուսուցչուհութեամբ կը պարապի բարձրագոյն դպրոցի մէջ»: Միշտ ըստ տառադարձութեան կանոնին, սխալ է դրել Ռոզ, օյով. պէտք է դրել Ռոզ կամ Ռոզա ոյով:

Քանի որ այս սիրուն Ռոզ Մէրին ուսուցչուհութեամբ կը պարապի, մենք ալ ասկէ ետք կրնանք ուրեմն ըսել ու դրել օրիորդ Իքսը բժշկուհութեամբ կը զբաղի, տիկին Իկրէքը՝ փաստաբանուհութեամբ կը զբաղի, իսը գէտ՝ը դեղագործուհութեամբ: Եւայլն:

Ուսուցիչը կրնայ արական կամ իգական սեռի պատկանիլ. ուսուցչութե՞ան արականը եւ իգականը կայ ուրեմն: Ես չէի գիտեր:

Իրանահայ թերթեր եւ գրողներ կը գործածեն «մեծամասնական» բառը, որ ընդհանրացած չէ եւ չի հասկցուիր: Առհասարակ կը գործածուի բոլշեւիկ կամ բոլշեւիկեան: Այս բառը կը հայացնեն անտեղի կերպով, բայց կը յամառին դրել կոմունիզմ, փոխանակ դրելու համայնավարութիւն:

— Էկո՛ւր տէ մի՛ խմեր, — կ'ըսէ եղեր Օտեան նման պարագաներու:

Ուրիշ թերթեր, Սփիւռքի մէջ, բանդիտութիւն կը ծախեն կարծես ու կը գրեն «Սթէյթ Տիփարթմէնտ», որ ամերիկեան Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնն է: Ուրիշներ կը գրեն «Ֆորէյն Օֆիս», որ Անգլիոյ Արտաքին Գործոց Նախարարութեան պաշտօնատունն է: Կան, որ տի-փի կ'ըսեն կ'երթան: Եկո՛ւր հասկցիր, թէ ի՛նչ է այս տի-փին. ուտելի՞ք է թէ խմելիք:

Դեռ մինչեւ այսօր, կարդ մը թերթեր, յամառութեան եւ անգիտութեան բոլոր մրցանակները կոտրելով, կը շարունակեն գրել Ադլանտեան, դայով

Թերթի մը մէջ կարդացի. «Պաղ պատերազմի ընթացքին ամերիկեան այս օրէրուն...»: Պարզ է, ընթացքը պէտք է ըլլայ տաղնապալի (ֆռիքթիֆ):

Միասին կարդանք սա տողն ալ եւ անցնինք յաջորդին. «Զաւակը հարուստ օճառի գործարանատիրոջ մը»: Դուք տեսա՞ծ էք օճառ մը, որ հարուստ ըլլայ կամ աղքատ: Ես առանկ օճառի հանդիպած չեմ: Այս պարագային՝ հարուստը ոչ թէ օճառն է, այլ գործարանատէրն է: Ուստի՝ Եռամեծ Սուրբին հաճելի ըլլալու համար պէտք է գրէինք «զաւակը օճառի հարուստ գործարանատիրոջ մը»:

Թերթ մը կը գրէ իբրեւ խորագիր. «Լիպիոյ անապատին մէջ երկու այրեր իրար մտան Սօֆիա Լորէնի համար»: Այս երկու տողին մէջ երեք սխալ կայ: Նախ, համաձայն տառադարձութեան կանոնին, պէտք է գրել Լիբիա (բենով) եւ ոչ թէ Լիպիա (պէով):

Երկրորդ՝ դեղանի դերասանուհիին անունը Սոֆիա է (ոյով), ո՛չ՝ Սօֆիա (օյով), երրորդ՝ կարելի՞ քան է, որ երկու այրեր կամ երկու կիներ «իրար մըտնեն»՝ իրարու մէջ մտնելու ձեւով. բայց կրնան անշուշտ իրարու հետ կռուիլ, չատ-չատ՝ զիրար գանգռոծել:

Ա՛լ օրինակ.

«Ան, ունի նաեւ իր հետ, հզօր դաշնակից մը, որ...»: Ի՞նչ բանի կը ծառայեն առաջին տողին մէջ գրուած երկու տառակէտները: Տեսնուա՞ծ բան է, որ տէր բային տառրակէտով բաժնուի բայէն: Կարելի՞ է ըսել «ես, հայ կերայ» կամ «ես, տուն դայի»: Ասկէ դատ՝ չենք բսեր «իր հետ», այլ կ'ըսենք «իրեն հետ» (ինծի հետ, քեզի հետ, մեզի հետ, եւն.):

Նոյն թերթը կը գրէ դարձեալ.

«Ռուսիա վահանուա՞ծ է ազգայնականութեան դէմ»

«Իրենց ազատագրման կը սպասեն միլիոնաւոր ժողովուրդները»:

Պէտք կա՞յ ճշդելու, որ այս երկու նախադասութիւնները ալ սխալ են: Չենք կրնար ըսել «Ռուսիա վահանուած է». առ նուազն պէտք է ըսենք պաշտպանուած է:

Ի՞նչ կը նշանակէ միլիոնաւոր ժողովուրդներ: Բովանդակ աշխարհի մէջ չկան ժողովուրդներ, որոնք թիւով միլիոն կամ միլիոնաւոր ըլլան: Ժողովուրդը հաւաքական անուն մըն է եւ ոչ թէ անձնական անուն մը: Նեբելի է ըսել ու գրել միլիոնաւոր մարդիկ, միլիոնաւոր բնակիչներ, բայց նեբելի չէ ըսել կամ գրել միլիոնաւոր ժողովուրդներ:

Հասկնալի՞ է:

«Շուրջ հազար հոգի այցելեցին զայն» (այսինքն՝ ցուցահանդէս): Կրնա՞նք մենք ալ ըսել այցելեցին զիս. ո՛չ, չենք կրնար: Եթէ այցուածը անձ մը ըլլար, պիտի ըսէինք այցելեցին ան զիր կամ իրեն, բայց խնդրոյ առարկան անձ մը չէ, ցուցահանդէս մըն է. ուստի՝ աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել այցելեցին ցուցահանդէս, չատ-չատ՝ այցելեցին հոն, «հոն» ընդունելով իբրեւ ցուցահանդէսը փոխարինող բառ:

«Կարծէք կեանքը շատ ածան եղած ըլլար...»: Բայց կեանքը չէ, որ ածան է կամ սուղ, այլ՝ ապրուստը: Այս սխալագրութեան յաճախ հանդիպած եւ նոյնքան յաճախ ալ խօսած եմ անոր մասին:

Որո՞ւ կ'ըսես սակայն:

Ըսողին լսող պէտք է:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ բանաստեղծ Ա. Սեմայի (Գեղամ Աթմաճեան) ի յուշ, կազմեց Մառի Աթմաճեան, Փարիզ 1970:

ՏԵՆԴ, քերթուածներ, գրեց Ա. Սոփոկեան, Պէյրութ 1970:

յուշարձանին պահպանումը կանոնաւոր վիճակի մէջ դնելու համար:

Այս եկեղեցին արժէք կը ներկայացնէ մանաւանդ իր ճարտարապետ իր ծաւալային լուծումով: Բայց եկեղեցին ներկայ վիճակը, իր տարածական կառուցուածքի մասին, պատկերացումը չի կըրնար ունենալ ոչ-մասնագէտ այցելուն: Միւս կողմէ, խորաններու կամարակապ եւ թաղակապ մասերը ամբողջական չըլլալուն հետեւանքով՝ փլելու վտանգի մէջ են: Տեղւոյն վրայ թափած՝ արժէքաւոր քանդակներով, փորագրութիւններով եւ նուրբ զարդական քարերն ու խաչքարերը աստիճանաբար կը պակսին, ինչպէս կը վկայեն տեղացիները: Ուստի նպատակայարմար է եկեղեցին վերականգնել գոնէ մինչեւ ենթադմբեթային մասը, որով պիտուոյ կըլլ դառնայ տարածական չի – նարուեսի հոյակապ կերտուածքը եւ եկեղեցին ալ կը փրկուի յետագայ քայքայումէ:

Անհրաժեշտ է նաեւ՝ զօրացնել հսկողութիւնը եկեղեցիին պահպանումին համար, չըլլակայքն ալ բարեկարգ եւ մաքուր վիճակի մէջ պահելու ուղղութեամբ: Եկեղեցին որ կը դառնուի ոչ անմիջապէս Երեւան – Սեւան խճուղիին վրայ, տեսանելի չէ այդ խճուղիէն: Ուստի այցելուներուն ձեռնտու է որ եկեղեցին տանող ճամբուն մօտ տեղադրուի վահանակ, որուն վրայ ճշդուած ըլլայ ճանապարհին ուղղութիւնը, հեռաւորութիւնը եւ յուշարձանի անուանումը (եւ այս ոչ միայն Աւանի եկեղեցիին համար):

Երեւան քաղաքի հին պատմա – ճարտարապետական յուշարձաններու կարեւոր արժէք կը ներկայացնեն ծթ. դարու (մասամբ աւելի հին) եւ մեր դարու առաջին կէսին կառուցուած ժողովրդական բնակելի տուներու նմոյշներ որոնցմով հարուստ են Կոնդ թաղամասը, Պանդարեան չըլլանը եւայլն: Երբ ուսումնասիրենք այդ նմոյշները, ակնառու կը դառնայ թէ ինչ վարպետութեամբ հասուն առնուած է քաղաքին կլիմայական պայմանները, բնակիչներուն կեանքն ու զբաղմունքը, ազգային աւանդութիւնները: Առնց ուսումնասիրու – թիւնը հնարաւոր չէ ճարտարապետական եւ պատմաճարտարական հսկայական նիւթ կը ցուցաբերէ:

Անշուշտ, ժամանակն իր անխուսափելի կնիքը կը դնէ այդ չէնքերուն որակական յատկանիշներուն վրայ: Միւս կողմէ, երբ քաղաքին հինարարական հսկայական կերտուածքներ կը ցցուին՝ ազգաբնակչութեան բնակարանային եւ կենցաղային պայմաններու անընդհատ բարելաւելու ձգտումը կը պահանջէ առաւելագոյն հողատարածութիւն եւ ուշադիր մօտեցում ժողովրդական արժէքաւոր բնակելի տուներու պահպանութիւնը:

Հայաստանի ճարտարապետներու Մութիւնը վերջերս ժողովի մը ընթացքին պարած է Երեւան քաղաքի հնաւրեան եւ ճարտարապետական տեսակէտէն արժէք ներկայացնող կառուցուածքներ, անոնց թեքնիք կողմերով եւ մշակած միջոցառումներ վերաբերեալ անոնց պահպանումին եւ քաղաքաշինութեան խնդիրներուն հետ կապելու: (Ներկայացուած է Հայկ. Պետշինութեան մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան վարչուԹեան Տնօրէնութեան, բայց...):

Շատ չէնքեր կան որոնց ճակատները՝ երկու կողմէն (փողոցի եւ բակի) զարդարուած են փայտեայ լուսանցիկ փորուածքներ ունեցող պատշգամներով, որոնք ժողովրդական բարձրարուեստ ըստեղծագործութիւններ են: Փողոցի կողմէն դէպի բակ տանող թաղակապ միջանցքները ձեւաւորուած են զարպասի նման: Որոշ տեղեր զարպասները, զգալիօրէն կը հարատացնեն բնակելի տուներու եւ փողոցներու ճարտարապետութիւնը: Բացի քարէ բնակելի տուներէն, կան թրծած աղիւսէ չինուած բնակելի տուներու լաւագոյն օրինակները, որոնց յարդարանքին մէջ կը տեսնուի աղղային թոյրը:

Ուշադրութեան արժանի է Կոնդ թաղամասին կառուցապատումի նախագիծը որ վերջերս քննութեան ենթարկուեցաւ Հայաստանի Ճարտարապետներու Միութեան համաժողովին: Հիմնական եւ ծանրակիռ խօսակցութիւն տեղի ունեցաւ Կոնդի կառուցելու հսկայ կերտուածքին մէջ ընդունելու համար անցեալի այդ արժէքաւոր ժառանգութիւնը:

Կոնդի կառուցապատումի հարցը սերտ առընչութիւն ունի Ա. Թամանեանի կողմէ պարզուած գլխաւոր յատակագիծին Գոմփրոզիխոն լուծումին հետ, ըստ, որուն քաղաքի կեդրոնական մասը պէտք է պայտի ձեւով օղակուի կանաչ գօտիով, սկսելով Կոնդի բլուրներէն եւ շրջանաձեւ փողոցներու մէջէն, հասնելու մինչեւ նախկին չուկան օգտագործուած տեղը՝ որպէս քաղաքին բնակչութեան հանդիսավայր: Կանանչ գօտին չեչտելու նպատակով նախատեսուած է գօտիի եզրերը կառուցանել բարձրայարկ բնակելի, հասարակական չէնքեր: Ըստ Թամանեանի նախագիծին Կոնդի թաղամասին վրայ նախատեսուած է հիմնականին մէջ ստեղծել պուրակ՝ բանուորներուն հանգիստի եւ մշակութային սպասարկումին համար:

Ժամանակին, քաղաքին կեդրոնական մասին կառուցումի գործին մէջ թոյլ տրուած չեզումներու հետեւանքով, կա – նաչ գօտին չէարունակուեցաւ եւ մնաց եալ տեղերը կը կառուցուին նոր չէնքեր, որոնք գործնականօրէն անկարելի դարձուցին Թամանեանի խիստ իմաստ ունեցող մտայղացումի ամբողջական իրականացումը: Ուստի նախագիծը պատրաստող հեղինակները այժմ պարտաւորուած են վերամշակումի ժամանակ առաւելագոյն չափով պահել Թամանեանի նշած կանանչ գօտին: Այս ձեւով հնարաւորութիւն կը ստեղծուի՝ պահպանել չինարարական ազատ մասերուն վրայ գտնուող ժողովրդական ճարտարապետութեան լաւագոյն նմոյշները որոնց կարգին նկատի առնուած են Կոնդի Ս. Զօրաւոր եւ Ս. Յովհաննէս եկեղեցիներու դոյութիւնը:

Ըստ էութեան Կոնդի թաղամասը պէտք է դառնայ հայկ. ճարտարապետութեան թացօթեայ թանգարան: Եւ յարմարագոյնն է որ այս բացօթեայ թանգարանին հողամասին կից տեղադրել Երեւանի քաղաքային թանգարանը որով կը ստեղծուի թանգարանային համակառոյց՝ իւրայատուկ ցուցանմոյշներով:

Նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթի արժէքաւոր յուշարձաններու դոյութիւնը առնելով ժողովուրդին յարատեւումին արդիւնքն է:

Հայ ժողովուրդը որ աշխարհի հնադոյն ժողովուրդներէն է՝ անմասն չէ մնացած համամարդկային մշակութային արժէքներ ստեղծելու գործին մէջ, եւ զգալի բաժին բերած համաշխարհային մշակոյթի գանձարանին:

Այդ գանձերու նկատմամբ հոգատարութիւնը եւ ուշադրութիւնը սուրբ պարտքն է ներկայ եւ գալիք սերունդներուն:

ԳԱՌՆԻԿ ՇԱՀԿԵԱՆ

ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

ԻՆՉ Է ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԸ

Հին տարիներուն, Հրեաներու մէջ սովորութիւն մըն էր, զոր կը սովորէին յիսուն տարին անգամ մը: Եւ Յուբելեանը սովորած տարին, ղեկի Իսրայէլացիները ազատ կ'ըլլային ձախուէին իրենց տէրերուն կողմէ: Նմանապէս, այդ տարին, պարտք ունեցողներուն պարտքերը կը ջնջուէին:

Յուբելեանի այս սովորը փոխադրուեցաւ Կաթոլիկէ եկեղեցիին մէջ:

1300ին, Յուբելեանը կը սովորէր հարիւր տարին անգամ մը եւ Պապը՝ հաւատացեալներուն մեղքերուն թողութիւն կը շնորհէր:

Սակայն, մէկ Յուբելեանէն մինչեւ միւսը զոյութիւն ունեցող հարիւր տարին չատ երկար շրջան մը թուեցաւ եւ որոշուեցաւ սովորել յիսուն տարին անգամ մը:

Տօնակատարութիւնը կը սկսէր Ծնունդին ու կը տեւէր մէկ տարի:

Տարիներու ընթացքին, փոփոխութեան ենթարկուելով՝ Յուբելեանը որոշուեցաւ սովորել երեսունեւերեք տարին անգամ մը:

Ի վերջոյ, 1470ին, որոշուեցաւ Յուբելեանը սովորել քսաներեւհինգ տարին անգամ մը:

Սակայն ասկէ զատ, այս սովորն զատ, ներկայիս Յուբելեան կը կոչուի նաեւ մուանութեան, գրական, բնական կամ հանրային գործունէութեան ամէն 25 կամ 50 ամեակ:

ԿՈՉ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Արտասահմանի հայ գաղութներու մէջ այլասերման վտանգին դէմ պայքարելու միջոցներու մասին՝ արտայատութեամբ չատեր գրեցին ու խօսեցան, դժբախտաբար գործնական քիչ միջոցներ ձեռք առնուեցան մինչեւ այսօր:

Անշուշտ, դպրոց, եկեղեցի, կազմակերպ ու Կարմիր Խաչերու, Նոր Սերունդի եւ Հայ Արիներու ամառնային կայանները հայապահպանման աղղակներ են:

Հաւաքավայրերու ստեղծումը իբրեւ քանչիւր հայաբնակ վայրի մէջ անժխտելի պահանջ մըն է մեր գոյատեւման համար:

Այս մտահոգութիւններէն մղուած կազմակերպ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը խորհրդակցելով զանազան ազգայիններու հետ, հիմը դրաւ մշակութային միութեան մը, որուն հիմնական նպատակներէն մին է ունենալ հաւաքավայր մը Ալֆորվիլի Հայութեան, ի մասնաւորի նորահաս սերունդին համար, որպէսզի ան կապուի Հայութեան, ծանօթանայ մեր մշակոյթին եւ հպարտանայ իրեն ձգուած անընդհատելի ժառանգով:

Միութեանս գործադիր մարմինը, հիմնադիր անդամներու նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեամբ օրինական բոլոր գործողութիւնները ըրած, հոդ մը ունի իր տրամադրութեան տակ չէնքի մը կառուցման համար:

Արդ, կոչ կ'ընենք մասնաւորաբար Բրանսահայութեան եւ մանաւանդ Ալֆորվիլի մեր հայրենակիցներուն, որ չատ մը առիթներով հայ ազգային, հասարակական ձեռնարկներուն իր անվերապահ աջակցութիւնը չէ զլացած:

Որպէսզի օժանդակէն այս ազգանուէր ձեռնարկին իրականացման համար, կազմուած է մարմին մը, որ պիտի ներկայանայ ժապաւինեալ տեարակով եւ լիազօրագրով, վաւերացուած Միութեանս անունով ձեր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը խնդրելու:

Լիայոյս ենք որ լաւ ընդունելութիւն մը պիտի գտնեն անդամ մը եւս, ինչպէս եղած է միշտ անցեալին:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով՝

Ի դիմաց Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութեան

Ատենապետ Ս. ԹԻՐԵՒՔԵԱՆ
Ատենապետուհի Զ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Յ. Գ.— Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին.

Association de la Maison Arménienne
Culturelle et Artistique d'Alfortville
Siège social : 8, Rue Etienne Dolet
94 - Alfortville — Tél. : 899-23-69

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (157)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Երբ Օպլոնսքի իր եաեւէն դուրս եկաւ եւ սանդուխին վրայ զայն կանչեց, Սերիժա այլեւս իր հօրը քով չըլլալով, սիրով հետը խօսեցաւ:

— Դասարանին մէջ երկաթուղի մը նկարեցինք, պատմեց: Տեսաք թէ ինչպէս երկու տղայ նստարանի վրայ կը նստին, իրենց ճամբորդ, ուրիշ մը նստարանին վրայ ոտքի կը կենայ, յետոյ ձիւս բոլոր տղաքը նստարանը կը քաշեն ... վարիչ ըլլալը դիւրին չէ:

— Այն որ ոտքի՞ կը կենայ, հարցուց Օպլոնսքի խնդալով:

— Այո, այո... շատ քաջութիւն եւ ճարպիկութիւն պէտք է, մանաւանդ երբ կառախումբը կը կենայ յանկարծ կամ մէկը վար կ'իյնայ...

— Ո՛հ, ո՛հ, շատ լուրջ խնդիր մըն է ասիկա:

Օպլոնսքի ախորժեակով կը դիտէր ահագին դիմագիծ ու վառվռուն աչքերը, — Աննայի աչքերը, — որոնք բոլորովին անմեղ չէին ու թէեւ քեռայրին խոստացած էր քոյրը յիշատակութիւնը չընել, սակայն չկրցաւ ինքզինքը զսպել:

— Մայրդ կը յիշե՞ս, հարցուց:

— Չէ, չեմ յիշեր:

Սերիժա այս խօսքերը արտասանեց արագօրէն, կաս-կարմիր եղաւ եւ աչքերը խոնարհեցուց: Իր մօրեղբայրը ուրիշ խօսք մը չկրցաւ առնել բերնէն:

Կէս ժամ ետքը իր վարժապետը զայն դաւ մխիթարն տեղը եւ երկար առեն չկրցաւ հասկնալ թէ տղան բարկացա՞ծ էր թէ կուբար:

— Ա՛հ, վատահ եմ որ վար իյնալով մէկ կողմերնիդ ցաւցուցիք, գոչեց վարժապետը... միշտ ըսած եմ որ այս խաղը վտանգաւոր է: Պէտք է անօրէնին իմաց տամ:

— Եթէ մէկ կողմս ցաւցուցի ոչ ոք պիտի պիտնայ, կրնաք վատահ ըլլալ ասոր:

— Ուրեմն ի՞նչ ունիս:

— Ա՛հ, թողէք զիս:

Յետոյ, իր վարժապետէն ղլուխ դարձընելով եւ խօսելով այնպէս մը որ իբր թէ ամբողջ աշխարհին կ'ուղղէր խօսքը, Սերիժան գոչեց

— Մխիթ ասիկա իրեն վերաբերեալ բան՞ մըն է թէ կը յիշեմ կամ չեմ յիշեր: Ի՞նչ պէտք կայ ինծի յիշեցնելու: Ա՛հ, թող հանգիստ թողուն զիս:

Դ.

Որպէսզի էրիկ կնկան միջեւ կարելի ըլլայ վճռական որոշում մը տալ, պէտք է որ կամ մէկերնին կատարեալ միամտութիւն ըլլայ կամ բացարձակ թշնամութիւն: Երբ էրիկ կնոջ միջեւ յարաբերութիւնները անորոշ կը մնան, չեն կրնար բանի մը որոշում տալ:

Մոսկուայի կեանքը չատ անհաճոյ էր Վրոնսքիի ու Աննայի, եւ սակայն չէին թողուր քաղաքը եւ պիտի չէին գառնար, ինչպէս երկար ատենէ ի վեր որոշած էին, որովհետեւ այլեւս կատարեալ միութիւն մը չէր տիրեր մէկերնին: Զիրենք բաժնող դժդոհութիւնը որեւէ արտաքին պատճառ չունէր, բայց բացատրութեան ատկէն փորձ փոխանակ զայն ցրուելու աւելի կը ծանրացնէր:

Աննա կը կարծէր թէ Վրոնսքի դինքը նուազ կը սիրէր, իսկ Վրոնսքի կը կարծէր թէ Աննայի պատճառաւ դժուարին կացութեան մը մատնուած է:

Ո՛չ մին եւ ո՛չ միւսը իրենց դժդոհութեան պատճառները կը խոստովանէին, բայց ամէն մէկը յանցանքը միւսին վրայ կը նետէր:

Աննա կը խորհէր թէ իրեն վրայ Վրոնսքիի սէրը նուազած էր, հետեւաբար իր զուրգուրանքին մէկ մասը ուրիշին կամ ուրիշ կնոջ մը վրայ կեդրոնացուցած էր եւ ասոր համար նախանձ կը զգար:

Կասկածի կ'երթար ոչ թէ անոր համար որ կը ճանչնար այն կինը որ իր սէրը կը յափշտակէր, այլ որովհետեւ կը զգար որ այդ սէրը նուազած էր: Իր նախանձը չօչափելի առարկայ մը չունէր, կը փնտռէր եւ ամենադոյզն նշանով մը ասոր անոր վրայ կը կասկածէր:

Մերթ կը կարծէր որ Վրոնսքի վերջերս սին յարաբերութիւն հաստատած էր այն դահճիկ կիներուն հետ, զորս առնօք ճանչցած էր, մերթ աչխարհիկ կիներէ կը նախանձէր, մերթ կ'ներեւակայէր որ Վրոնսքի իրեն հետ խզել կ'ուզէ ամուսնանալու համար:

Մթնշաղի մը առեն, Աննա առանձինն Վրոնսքիի վերադարձին սպասելով, որ բարեկամներու ընթրիքի մը գացած էր, աչխատասենեակին մէջ ժուռ կուգար եւ կը վերյիշէր նախորդ օր իրենց ըրած կռիւին մանրամասնութիւնները:

Վրոնսքի արհամարհոտ կերպով խօսեր էր կիներու կրթութեան մասին ընդհանրապէս եւ ըսեր էր որ Աննայի փոքրիկ պաշտպանեալը բնաւ պէտք չունէր բնախօսութիւն սորվելու:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Թեոմի թաղականութիւնը շնոր – հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը – ւէրները փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Օր. Թագուհի Արամեանի կսկծալի մահ – ուան առթիւ.

Մինասեան եղբարք, այրի Տիկին Պա – պիտիքեան եւ Թոնկուրեան ընտանիք 50 – ական Ֆր., Յակոբ Գէորգեան, Գրիգոր Դաւիթեան, Յարութիւն Կիրակոսեան, Գրիգոր Տորումեան, Հերիքնազեան եղ – բարք եւ Մելքոն Թոքաթլեան 20ական, Աւետեան Ժաք, Յովհաննէս Ժամկոչ – եան, Պարթամպա Անթուան, Ունճիեան Սահակ, այրի Տիկին Փալամութեան, Նազար Անտոնեան, Գրիգոր Մարուքին – եան, Ստեփան Մինասեան, Յակոբ Պի – պէրեան, Պօղոս Պարսամիքեան, Ոսկիան Շէրպէթճեան, Հաճի Յակոբ Չէրչիեան, Օհաննէս Սրապեան, Աբրահամ Մէլէմէթ – ճեան, Աբրահամ Մանկասարեան 10ա – կան, Կարապիս Աճէմեան եւ Յակոբ Ահա – պինեան Յական Ֆր. Թաղին եկեղեցւոյ, Խաչիկ Խաչիկեան 20, դպրոցին, Տորում – եան Խաչիկ 25, Առաջնորդարանին, Պերճ Կարապետեան 20 եւ Տորումեան Գրիգոր 30 Մշակ. Միութեան, Տիկ. Փալամութ – եան 50, Սէն Ռաֆայէլի Ծերանոցին, Մելքոն Զորպաճեան 20 եկեղեցւոյ, Տի – կին Ֆիլոր Գազանճեանի Թաղման:

Թաղականութիւնս յաւակցութիւնները կը յայտնէ ննջեցեալներու պարագանե – րուն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի ընկեր–ընկերուհի – ները իրենց խոր յաւակցութիւնը կը յայտնեն այրի Տիկին Վիգէն Թորոսեանի եւ պարագաներուն, իր ամուսնոյն՝ ող – բացեալ Վիգէն Թորոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ վարչութիւնս փո – խան ծաղկեպսակի հինգ հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգափոխու – թեան կայանին: (Առանձ «Յառաջ»էն):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վիթրոլէն (13) Տէր եւ Տիկին Ղազար – եան 100 Ֆր. կը նուիրեն հանգուստեան տուներուն, Միասք Յակոբեանի (Լիոն) մահուան առթիւ: (Առանձ «Յառաջ»էն):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարէց, կիսովին անկար եւ առանձին տիկնոջ մը համար կ'ուզուի դիչերօթիկ օգնականուհի մը:

Հեռաձայնել՝ 605–65–04 առաւօտները ժամը 9էն առաջ:

ԱՆԹԱՆՈՓ ՉԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամա – ւորներու Միութիւնը հրաւիրուած է ա – ռանձին արձարծելու Անթանոփ Զինուորի բոցը, այս Երկուշաբթի (Սեպտ 7) ժա – մը 18,30ին:

Հաւաքուիլ ժամը 18,15ին Թէռ–Փլէնի վրայ:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կո – միտէի ընդհ. ժողովը 12 Սեպտեմբեր չա – բաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին Ահարոն – եան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներ – կայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ:

Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անմիջապէս դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարեցս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմա – նիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ:

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի:

Ճոխ յայտագիր մը պրօսպեկտներով եւ այցելութիւններով:

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ:

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօն, Մո, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հե – րոսական քաղաքը, այցելութիւն ոսկեր – նոցը եւ ճամբորդութեան չարունակու – թիւն դէպի Լիւքսանպուրկ:

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.:

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզէլի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը: Երեկոյեան ճաշ:

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պա – չերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռե – նոսի վրայ: Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան ղինիներով, ցամաքա – հանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի ա – տեններէն:

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

Մինչեւ Սեպտ. 10, արձանագրուիլ նա – մակով (գրասենեակը փակ ըլլալով):

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Է.Տ. ՃԻԶՊԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Սեպտեմբեր մէկէն ի վեր սկսած ենք հաշուեցոյցներ ղրկել մեր այն բաժա – նորդներուն, որոնց բաժանորդագրու – թեան հաշիւները առկախ կը մնան: կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն, որ ան – յապաղ կարգադրեն իրենց առկախ հա – շիւները, առաջքն առնելու համար որեւէ ընդհատումի թերթին առաքումին մէջ:

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ թեր – թերու բաժանորդագրութիւնները կան – խիկ կը վճարուին եւ չնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր այն բաժանորդներուն, որոնք յարգելով այս տարրական սկզբ – բունքը կը դիւրացնեն վարչութեան դոր – ծը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Ալ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս (Տարօնի չրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր չրջակաները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վա – լանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւեակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւեակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՑՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծանուցով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1970–1971 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել Տնօրէնութեան,
1, Պուլ տիւ Նոռ, Ռէնսի,
Հեռաձայն 927–01–72:

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագի – րը, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով եւ կ'աւանդէ նաեւ հայերէն լեզուն իր բո – լոր ճիւղերով:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ

Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցի
1920–1925
(Հրատարակութիւն նախկին սաներու)
Դիմել Հրանտ–Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուները:
Գին՝ 20 ֆր·

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրա – տարակուիլ «Ազդակ» չաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծանուցով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարա – դիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն չաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդա – գրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւե – րուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազ – դակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU.91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ MARDI 8 SEPTEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.908 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.908

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԼՔՈՒԵՑԱԻ ԿԻԼԻԿԻԱՆ

—o—

Պատմական դէպքերու ողկոյզումին զուգահեռ՝ Կիլիկիոյ պարպումի ցաւոտ հարցը արծարծեցինք Սեւրի դաշնագրի վիճամեակին առթիւ։

Առաջին աշխարհամարտի ամէնէն տաք օրերուն, —1916ին, — երբ դաշնակից-ները կենաց եւ մահու կռիւ կը մղէին Գերմանիոյ եւ իր դաշնակիցներուն դէմ, Ֆրանսայի վարչապետ Արիսթիտ Պրիան յարմար տեսած էր կազմակերպել Արեւելեան Լեգէոնը՝ բաղկացած Հայերէ եւ Սուրիացիներէ։ Ժորժ Փիքոն է, Մարք Սայքսի հետ Լոնտոնի ծանօթ դաշնագրի դաշնագիրը ստորագրողը, որ գլխաւոր դերակատարն էր եղած Լեգէոնի կազմութեան։

Երեսփոխան Պէյէ՝ 1920 Դեկտեմբեր 24ին, երբ Սեւրի դաշնագրին առընչուած Կիլիկիոյ հարցը կը քննուէր Ե-րեսփ. ժողովին մէջ, կը յայտնէր թէ Արեւելեան Լեգէոնը (եաքէն մկրտուած Հայկական Լեգէոն) կազմելով՝ Ֆրանս. կառավարութիւնը նպատակ ունեցած է՝

1) Մասնակից դարձնել Հայերը Կիլիկիոյ ազատագրութեան եւ նոր իրաւունք-ներ ստեղծել անոնց՝ իրագործացնելու հա-մար իրենց ազգային բաղձանքները։

2) Անոնք պէտք է կռուին միայն Թուր-քերու դէմ եւ միայն Կիլիկիոյ մէջ։

3) Հայկական Լեգէոնը պիտի կազմէ ապագային Կիլիկիոյ հայկական բանա-կին կորիզը։

(La Question de Cilicie, Paris, 1921, էջ 14-15)։

Սեւրի դաշնագրով Կիլիկիոյ մեծագոյն մասը կը վերադարձուէր Թուրքիոյ։ Ա-նոնց սպասելու դաշնագրի վաւերացման, Ֆրանս. կառավարութիւնը ծրագրած էր արդէն գործադրել դաշնագրի այդ պայ-մանը։ Ու երբ 1921 Հոկտ. 20ին Կնքուե-ցաւ Անգարայի համաձայնագիրը՝ ըսինք թէ Անգլիա բողոքեց։

1921 Նոյեմբեր 19ին Հ. Հ. Պատուի-րակութեան նախագահ Ա. Ահարոնեան եւ Ազգ. Պատուիրակութեան նախագահ Գարբիէլ Նորատունկեան, — որ յաջոր-դած էր Պօղոս Նուպարի, — Լոնտոնի մէջ ներկայանալով Մեծն Բրիտանիոյ Ա-տաքին նախարար Լորտ Քըրզընի, իրենց կարդին բողոքած են Կիլիկիոյ պարպու-մին դէմ։

Ահարոնեան դիտել տուած է թէ «ա-նոնց իրական երաշխիքի պարպելով եւ զայն Թուրքերուն ձգելով, դաշնակիցնե-րը ձեռքից թողնում են մի թանկարժէք դրաւական, որ մենակ դուցէ բաւական լինէր Թիւրքերին բռնադրելու Արեւելեան հարցը կարգադրող որեւէ դաշնագիր։ Մինչդեռ Կիլիկիան տիրապետելով՝ Թիւրքերը աւելի ըմբոստ եւ աւելի պա-հանջկոտ կը դառնան»։ (Ա. Ահարոնեան, Սարդարապատից մինչեւ Սեւր եւ Լօզան, Պոսթըն, 1943, էջ 135-136)։

Ու խնդրեր է, որ դաշնակիցները չպարպեն Կիլիկիան՝ 1) առանց կանխա-դադարիել տալու հայկական բոլոր հո-ղերը Թիւրքական եւ Կովկասեան Հայաս-տանում, 2) առանց իրական երաշխիքնե-րով ապահովելու Կիլիկիոյ Հայութեան պաշտպանութիւնը Թիւրքական բռնութիւն-ներից, ինչ որ խոստացուած է նրան բազ-մից։

Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահը առաջարկեր է Ֆրանսական փոխարէն միջդաշնակցային զօրքերով կարգ պահել Կիլիկիոյ մէջ, մինչեւ Արեւելեան խնդրի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

—o—

ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԻ ՓՈՐՁԵՐ ԶՈՐՍ ՕԴԱՆԱՒԻ ՎՐԱՅ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

—o—

ԻՍՐԱՑԷԼ ԶԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՐ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օդանաւային առեւանգումներու պատ-մական օր մը եղած է Սեպտ. 6ի կիրա-կին, խուճապի եւ սարսափի մատնելով աւելի քան 600 անմեղ ճամբորդներ։

Այս չորս օդանաւերու առաջինը իսրա-յելեան էլ-Ալ ընկերութեան կը պատկա-նէր եւ Ամսթերտամէն Նիւ Եորք կ'եր-թար։ Մէկ ճախողած առեւանգումը այս է, չնորհիւ գլխաւորաբար օդաչուին պա-ղարիւնին եւ վարպետութեան։

Ամսթերտամէն մեկնելէն հազիւ քսան վայրկեան յետոյ, քսանամեայ կին մը մէկական ձեռնառումբ ձեռքը, եւ երի-տասարդ տղայ մը կը խուժեն օդաչուին խցիկը։ Անմիջապէս ծառան զէնքը կը հանէ եւ կը սկսի կրակել, մինչ օդաչուն կը սկսի օրօրել օդանաւը, պրպէսղի փի-լոթները հաւասարակշռութիւնը կոր-սընցնեն։ Պաղեստինցի ահաբեկիչը կը սպաննուի մինչ պիտոքըրքը վիրաւորուած է։ Կարելի կ'ըլլայ դասել երիտասարդ կինը, մինչ օդաչուն օդանաւը կ'իջեցնէ Լոնտոն։ Այս մէկ փորձը կը ճախողէր։ Գրեթէ նոյն ատեն Սիւիսէոի Տէ-Սէ 8 օդանաւ մըն է որ ճամբայ կ'ելլէր Ցիւ-րիխէն դէպի Նիւ Եորք 143 ճամբորդնե-րով եւ 12 հոգինոց անձնակազմով։ Հոս՝ պաղեստինեան քոմանտոն կը յաջողի օ-դանաւը չեղեցնել դէպի Մերձաւոր Արե-ւելք եւ երկուշաբթի առաւօտ, ան կը դանուէր յորդանանեան հողամասին վը-րայ, Ամմանի օդակայանէն մօտ քսան քիլոմեթր հեռու։

Նոյն տեղը կը գտնուի նաեւ Թի-Տըլ-լիու-էյ ամերիկեան ընկերութեան մէկ Պոյինկը, 145 ճամբորդներով, որ Ֆրանք-ֆուրթէն Նիւ Եորք կ'երթար։

Չորրորդ օդանաւը, Փանամ ամերիկ-եան ընկերութեան նոր օդանաւերէն՝ ձըմպօճէք մը, (Պոյինկ 747), նախ դըժ-ուարաւ կ'իջնէր Պէյրութ, ապա կը հաս-նէր Գահիրէ։ Հոս, հազիւ թէ ճամբորդ-ները իջած էին, պաղեստինցիները կրա-կի կուտային օդանաւը, որ 12 միլիառ հին ֆրանք կ'արժէ։

Այս չորս առեւանգումները եւ Իսրա-յէլի դիրքին կարծրացումը, բոլորովին կը փոխէին, 24 ժամուան մէջ, մթնո-լորտը։ Արդարեւ, Իսրայէլ միակողմանի կերպով որոշեց չմասնակցիլ այլեւս եա-րինկի բանակցութեանց ցորչափ Եգիպ-տոս ետ չէ քաշած իր Սամ հրթիռները եւ չի դադրիր բռնաբարելէ զինադուլը (Իս-րայէլի համար Օգոստ. 7էն ի վեր տասը բռնաբարում եղած է արդէն)։ Ամերիկա եւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւ-նը ցաւ եւ զարմանք յայտնած են այս առթիւ։

Տիկին Կոլտա Մէյր հաստատած է թէ երկու չարաթէն Նիւ Եորք պիտի երթայ եւ աւելցուցած.— «Հոն պիտի տեսնուիմ հրեայ ամեր. հարիւրաւոր համայնքներու պետերուն հետ, որոնք ուզած են որ իրենց պարզեմ Իսրայէլի կացութիւնը»։

Երբ իրեն հարց տրուած է թէ այդ այցելութեան ընթացքին, պիտի հանդի-պի՞ Եարինկի եւ Ու Թանի, Տիկին Մէյր պատասխանած է՝ «ժամանակ պիտի չու-նենամ»։ Իսրայէլի վարչապետը չի կար-ծեր նաեւ թէ Միացեալ Նահանգները «նեղուին» իսրայէլեան միակողմանի ո-րոշումէն, բանակցութիւնները ընդհատե-լու, որովհետեւ «պատասխանատուները Եգիպտոսի եւ Ռուս են եւ ոչ թէ Իսրա-յէլացի»։

Եգիպտացիք պատասխանելով ամերիկ-եան ամբաստանութեանց ինչ կը վերա-բերի հրթիռներու տեղափոխման, յու-շադրի մը մէջ կը չեշտեն թէ եթէ հրթիռ-ները կը տեղափոխեն, պատճառն այն է որ Իսրայէլ ծանօթ է անոնց դիրքերուն։

Արաբական Լիկայի Մորհուրդը որ ար-տակարգ նիստ դումարած էր Գահիրէի մէջ, որոշեց «միջնորդութեան կոմիտէ» մը ղրկել Ամման, որպէսզի միջամտէ Ճորդանանցիներու եւ Պաղեստինցիներու բախումներուն։

× Լիբանանեան հողամասին վրայ ալ կացութիւնը լաւ չէ։ Վերջին 48 ժամ-ուան ընթացքին, իսրայելեան ցամաքա-յին ուժերը, զօրավիդ ունենալով օդու-ժը, զրաւած են լիբանանեան քանի մը դիւղեր։ Ապահովութեան Մորհուրդը հը-րահանգած է որ անմիջապէս ետ քաշ-ուին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Սերվան Շրէյպէր յայտարարեց թէ կը հրաժարի Արմատական կուսակցու-թեան ընդհ. քարտուղարի իր պաշտօնէն եթէ չստանայ ձայներու գոնէ 30 առ հա-րիւրը։ Ընկերվարականները յայտարա-րած են թէ չեն կրնար հանդուրժել Ժ. Ժ. Սերվան-Շրայպէրի մեթոտները ոչ ալ անոր յարձակումները իրենց քարտու-ղարին՝ Ալէն Սավարիի դէմ։

Չիլիի նախագահական ընտրութիւննե-րուն մէջ առաւելադոյն քուէն ստացաւ Սալվատոր Ալենտէ, որ կը նկատուի մարքսեան սկզբունքներ ունեցող կարեւոր անձնաւորութիւն մը։ Ալենտէ, որ խոս-տացած է ընկերային բարեկարգումներ կատարել եւ արտաքին ճակատին վրայ ճանչնալ Քուպայի կառավարութիւնը, ինչպէս նաեւ համամչափ Չինաստանն ու Մորհ. Միութիւնը, քուէներու 36,3 առ հարիւրը ապահոված է։ Պահպանո-ղական թեկնածուն ստացած է 34,9 առ հարիւրը։ Համաճայն երկրին Սահմանա-դրութեան, Մորհրդարանն է, որ այժմ պէտք է ընտրէ նոր նախագահը տրուած ըլլալով որ թեկնածուներէն ոչ մէկը ա-պահոված է քուէարկողներու թիւին կէ-սէն աւելին։ Ընտրութեանց արդիւնքը դոհունակութիւն պատճառեց Մոսկուա-յի, իսկ որոշ դժգոհութիւն Ուաշինկ-թընի։

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ «Կիրով» պարախումբի աստղերէն Նաթալիա Մակարովա, որ կը նկատուի խորհրդային առաջնակարգ պա-րուհիներէն մէկը, քաղաքական ապաս-տարանի իրաւունք խնդրեց անգլիական կառավարութենէն Լոնտոնի մէջ։ Նոյն օրերուն չեհ անուանի պարուհի մըն ալ որոշեց Լոնտոն հաստատուիլ։ Մակարո-վայէն առաջ, բեմապարի ռուս վարպետ մը՝ Նուրէեւ, որ կը պատկանէր «Կի-րով»ի խումբին, քաղաքական ապաստա-րանի իրաւունք ստացած էր Ֆրանսական իշխանութիւններէն։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ոտնագնդակի խումբը 0-3 արդիւնքով պարտութեան մատնեց Չե-խոսլովաքիոյ ազգային խումբը Նիսի մէջ։ Այս վերջինները կը նկատուին ա-ռաջնակարգ խաղացողներ։ Շատեր կը նախատեսէին Ֆրանսական խումբի պար-տութիւնը։ Պարչելոնայի եւրոպական լո-ղի մրցումին ոսկի մետալ մը ապահովեց, հարիւր մեթր ազատ լողի մէջ, Միչէլ Ռուսօ։ Այս վերջինը Եւրոպայի համար նոր մրցանիշ մը հաստատեց։

Լիբիա 905 օտարականներ, որոնց մէջ վեց Ֆրանսացիներ, արտաքսեց երկրէն։ Ցուլիսին Լիբիա գրաւած էր 25·000 Իտա-լացիներու սեփականութիւնները Լիբիոյ մէջ։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Համայնավար կուսակցու-թեան առաջնորդը՝ Կոմուլքա Ջաստոդո-վեց Մոսկուա-Պոն համաձայնագիրը զայն նկատելով երաշխիք մը Եւրոպայի ապա-հովութեան եւ եւրոպական պետութիւն-ներու համագործակցութեան ճամբուն մէջ։ «Լեհաստանի եւ Արեւմտեան Գեր-մանիոյ միջեւ տեղի ունեցող խօսակցու-թիւնները նոյն ուղղութեամբ կ'ընթա-նան», յայտարարեց Կոմուլքա, որ կըր-կին չեշտը դրաւ Օտէր-Նայս սահմանա-դիծի ճանաչման վրայ Պոնի կողմէ։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մօտերը լեռնային ճամբու-մը վրայ կոյրեր փոխադրող հանրակառք մը զգետնուեցաւ, երբ ինքնաշարժին ֆրէյնը անակնկալ խանգարում մը ունե-ցաւ։ Շնորհիւ վարորդին պատգրիւնու-թեան աղէտը սահմանափակուեցաւ։ Այ-սուհանդերձ հինգ կոյրեր մեռան եւ 40ի մօտ ալ վիրաւորուեցան։

ՄԽԻԹԱՐ
ԵՒ
ԻՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

Ա.

ՄԽԻԹԱՐ

Անուն մը որ հայ ականջին կը հնչէ աւելի քան երկու հարիւր յիսուն տարիներու հոլովոյթին մէջ. անուն մը որ կ'ապրի իր թարմութեամբ եւ ուժգնութեամբ, ինչպէս կ'ապրի Գ. Լուսաւորիչը, Ս. Սահակ ու Մեսրոպ, Աւարայրի Դիւցազները եւ անոնց հետ Հայրապետներու հոյլը: կ'ապրի ան հարազատօրէն իր աշակերտներուն մէջ, ազգին մէջ, անհատներու մէջ եւ հուսկ իր կերտած նոր սերունդներուն մէջ:

×

Հազար վեց հարիւր եօթանասունըվեց
Ծրնաւ աշխարհ մարդ մը մեծ
Մօր անունը Շահրիստան
Ինքն մանուկ անվրման...

Այսպէս կ'երգէ լեզուագէտ Հ. Արսէն Ղազիկեան, իր տաղաչափեալ Մխիթար Աբբահօր կենսագրութեան մէջ:

Այո՛, ի ծնէ կոչուած այդ մանուկը, որ ապագային պիտի կոչուէր Մխիթար, մը-խիթարելու իր ազգը, ծնաւ 1676ին, Փետրուար 7ին, Սեբաստիոյ ՀՈՂԴՄ արուարձանին մէջ: Սեբաստիա ծանօթ էր արդէն պատմութեան էջերուն մէջ Քրիստոսէ առաջ ոչ միայն իր պատմական եւ լեւէնեներով, այլ մանաւանդ նորածին եկեղեցւոյ իր տուած անթիւ սուրբերով, նահատակներով, Հայրապետներով եւ թագաւորական տոհմերով: Պատմութիւնը արձանագրած էր այդ բոլորը դարեր առաջ. բայց աւելի ուշ պիտի արձանագրէր, չատ աւելի չնչին եւ աննշան թագաւոր մը եւ անոր մէկ զաւակը եւս, որ պիտի ըլլար մեծագոյն եւ սիրելի պարծանքը Հայերուն: Այդ փոքրիկ արուարձանը Հողարան էր, այդ թաղին մէջն էր որ ծնաւ Մեծն Սեբաստացին:

Մանուկ հասակէն արդէն, իր համեստ, բայց բարեպաշտ եւ կրօնասէր ծնողքէն ստացեր էր ան մեծ եռանդ մը Աստուծոյ եւ հայրենիքի ծառայութեան հանդէպ: Երբ իր մատղաշ սրտին մէջ հաստատուեցան կրօնքի, սիրոյ եւ հայրենիքի արմատները, նետուեցաւ ասպարէզ, անոր կիւղաբար յագեցնելու իր ծարաւը: Զարհաս՝ դիտէր ու կ'ըմբռնէր դարուն անկումը բարոյապէս ու մտաւորապէս. դիտէր թէ որոնք էին այն տարրերը որ կը բարձրացնէին մարդու մը հոգին ու միտքը. դիտէր եւս որ զարգացման եւ մտաւորականութեան կեդրոնները Հայերուն մօտ վանքերն էին եղած. որով ան ղօթեց նա, խորհեցաւ չատ անգամներ ու վճռեց այցելել վանքեր. ցուպ ի ձեռին, առոյգ ու կայտառ պատանին ելաւ ճամբայ: Զմնաց վանք կամ դպրատուն, Արեւելք կամ Արեւմուտք, բայց այդ սրբուն պատանին, կայտառ պատանին ըսպառեց ամբողջ իր առողջութիւնը ու մնաց յուսախաբ, այլ ոչ յուսահատ: Գիշերն ցորեկ կ'ընէր, աղօթքն ու ընթերցումը իրարու կը խառնէր դանելու համար ելք մը իր մեծ տեսլականին: Մանուկ մը, որ ծնած էր ժողովուրդի ծոցէն, լիովին կը խտացնէր իր մէջ անոր բարոյական ումտաւոր կարիքները, անոր զգացումներն ու ձգտումները:

Երբ տասնըվեց տարեկանին Սեւանի կղզիին մէջ, լռութեան ու թախծութեան տակ ծանրաբեռ, Սուրբ Կոյսին առջեւ կ'աղօթէր՝ խնդրելով որ իրեն ուղի մը ցոյց տայ, իմացաւ յանկարծ Տիրամօր ԵՂԻՑԻ քաղցր ու վճռական բարբառը: Մխիթարի գաղափարը իրագործուած էր արդէն իր անխախտ ու ջինջ հաւատքին մէջ: Այն ատեն իմացաւ թէ մարդկային եւ ընկերային ոչ մէկ զօրութիւն կարող էր նպաստել իր գործին. պէտք էր զինուիլ բարոյական եւ հոգեկան զէնքերով: Այսպէս, խարխոյը ձգած ամուր հիմերու վրայ, յղացաւ գաղափարը հիմնելու կրօնական միաբանութիւն մը, որ կազմուած ըլլայ զարգացած եւ ներանձնացեալ անձերով՝ դիտնալով որ հայրապետներու եւ փիլիսոփաներու չարքը ծաղկած էր լռակեաց ու խորհրդաւոր վանքերու միջքին ու հովանիին ներքեւ: Այս գաղափարով 1696ին կ'ուղեւորուի նախ դէպի Կ. Պոլիս՝ սուլթաններու քաղաքը, ուր փութով կը տարածուի իր սրբութեան, գիտութեան եւ հեռատրի համբաւը: 1701 Սեպտեմբեր 8ին, հաւաքելով առաջին աշակերտներու փոքրիկ խումբը, կը դնէ հիմը իր մեծդի գաղափարականին:

Սկիզբ տուին վաղեմի սաղմոսներու եւ չարականներու մեղեդիներ եւ հատածացեալը գտած էր իր հոգւոյն ծարաւը: Բայց Մխիթար ունէր տակաւին ուրիշ լայն ծրագիրներ:

Սակայն չատ չանցաւ. ուրախութիւնը չհասաւ իր լրումին. քաղաքական հարցեր ստիպեցին Նոր Կոտակարանի Մովսէսին որ առնէր դարձեալ դաւազանը ձեռքը, ու կտրելով ծովերու ալիքները, փոխադրէր իր փոքրիկ հօտը օտար աշխարհ մը եւս: Լատզոյնը դատեց Յունաստան, որ տակաւին կը վայելէր Վենետիկի Հանրապետութեան հովանին, եւ չատ աւելի մօտիկ էին արեւելքցիներուն, մանաւանդ Հայերուն, որոնք արդէն վաճառականութեամբ Ադրիականի միջոցաւ, ծանօթ էին: Ամփոփեց իր հօտը եւ երկրորդ անգամ վերահաստատուեց իր Ուխտը Մոռէա, Մեթոն քաղաքին մէջ. 1706ին բարձրացուց մենաստանը եւ անոր կողքին եկեղեցին:

Սակայն ամէն ինչ պէտք էր ծառանար Մխիթարին առջեւ, փորձելու համար կարծէք Աբրահամի նման, իր ամուր հաւատքը: Դարձեալ պատերազմ, ասպատակութիւն ու կռիւ: Կը ժողվէ վերստին իր աշակերտները ու կը թռի դէպի Վենետիկ, Տոճերու եւ արուեստի քաղաքը, կը գտնէ հոն կղզեակ մը չնորհիւ ծերակոյտին, չնչին եւ աննշան, որպէս իր ծննդավայրը, ու հոն կը դնէ վերջնական հիմը Մխիթարեան Միաբանութեան՝ 1717 Սեպտեմբեր 8ին, Սուրբ Կոյս Մարիամի ծննդեան օրը:

Ու այդ փոքրիկ կղզիին (եօթը հազար մեթր քառակուսի) բորոտներու կղզին, անմխիթար կղզին՝ Սուրբ Ղազար, կը դառնայ Մխիթարեան կղզին, Հայոց կղզին, լուսաւորութեան կղզին, կղզի մը ճշմարիտ վանականութեան:

ԻՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

Վենետիկեան անդորը երկինքի ու ջինջ արեգակին հետ կը սաւառնի նաեւ խաղաղութիւն Ս. Ղազարի վրայ, ուր Մխիթար իր առաջին եւ եռանդուն աշակերտներուն հետ կրնար այլեւս իրագործել իր ընտրած բանաձեւը (կրօնք, ազգ եւ գիտութիւն): Սկիզբն կուտայ վանական կեանքը, որ մինչեւ այսօր կը մնայ նոյն եւ անխախտ, անվթար կերպով կը կատարուին ազգային ծիսակատարութիւնն ու ժամերգութիւնն: Խաւարի դարէն կը ծնի Ս. Սահակ–Մեսրոպի, Նարեկացւոյն ու Շնորհալւոյն հոգին եւ եկեղեցիները կ'արձագանգեն Հայաստանեայց չարականներն ու մեղեդիները՝ առինքնելով Հայն ու օտարը, մերձաւորն ու հեռաւորը:

Բայց Մեծ Սեբաստացին, Մխիթար, չէր գոհանար միայն անձամբ կամ չըրջունն աշակերտներու միջոցաւ կատարած առաքելութեամբ: Իր սկզբունքն էր՝ «Ուր որ ես կամ իմ աշակերտը չի հասնիր տարածելու սրբութեան ու դիտութեան լոյսը, պէտք է որ տարածուի ան թուղթով, մամուլով»: Ահա եւս վեմ բանաձեւ մը, որու առաջին տիպար–օրինակը կ'ըլլայ ինքն Մխիթար: Հակառակ իր նորահաստատ միաբանութեան նիւթական, չինարարական, եւ ներքին օրինական դժուարութիւններու, մնաց ան մինչեւ իր մահուան օրը լծուած անդուլ գրական ու բարոյական գործերու մէջ, հետեւելով դարու եւ ժողովրդեան կարօտին: Ուղեց ամէնէն առաջ, ինչպէս Մեսրոպ վարդապետը, որ հայ մանուկը եւ ժողովուրդը սնանի իր լեզուով, իր մեծասքանչի բարբառով որու համար ձեռնարկեց ղեղատիպ ու չքեղ տպագրութիւններու սկսեալ Աստուածաշունչէն, սրբազան գիրքերէն ու յաջորդաբար քերականական, լեզուական, գիտական հրատարակութիւններ, թարգմանութիւններ, հեղինակութիւններ...:

Ինքն անձամբ, Մխիթար, պատրաստած էր գրադարանը ու կ'ըսէր՝ «Պէտք է լեցնել գայն որպէսզի մեր ժողովուրդը կարօտ չմնայ ոչ մէկ տեսակէտով»: Այն վերանորոգիչին, ինչպէս կոչեց զինք հայ ժողովուրդը, հետեւեցան անխափան իր աշակերտները. ու երբ ան 1749 Ապրիլ 27ին կը ձգէր իր սիրտէն ծնած օրրանը եւ իր հարազատ զաւակները, ասոնք արդէն տոգորած էին սրտերնուն մէջ իրենց հօր ու հիմնադրին բանաձեւը՝ չարունակելու համար առանց խզելու այդ ոսկեթել չղթան: Այսպէս մտան իր հոյլին մէջ Հ. Մկրտիչ Անանեան, Հ. Վրթանէս Աբեղեան, որ կը բանայ դասական գեղեցկագիտութեան դուռը եւ իր ճիւղաւորումներով, կ'ուռճանայ, կը բազմապատկուի ու մխիթարեան հայրեր կարծէք կը մրցակցէին Եւրոպայի լատին կամ յոյն աղգերու գրական ու գիտական ճակատին հետ: Հ. Միքայէլ Զամչեան մը հրապարակ կը նետէ «Հայոց Պատմութիւն» երեք հատորներու գիրքը, որ արդարապէս Լէօ կ'անուանէ ԺԸ. դարու գրական կոթողը: Աստղերը կը չարունէն իրարու՝ Ինճիճեաններ, Աւետիքեաններ, Այտեաններ, Չիւմիւշեաններ ու մինչեւ վերջերս գրաբարին Հ. Արսէն Բագրատունի:

Հ. ԽՈՐԻՆ Վ. ՏԻԼԻՉԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Վերջ գտաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի քառասերդ բանակումը: Աւելի քան չորս չարաթ ապրելէ ետք բանակումի հատապական կեանքը, այնքան այլազան, անմոռանալի իր պահերով, Նոր Սերնդականներն եւ բոլոր բանակողները առտասարակ, ակամայ բաժնուեցան իրարմէ, յառաջիկայ ամառ բանակումին իրարու կրկին հանդիպելու կրկնուած խոստումներով:

Սէն Ռաֆայէլի 1970ի բանակումը Նոր Սերնդականներուն եւ բոլոր մասնակցողներուն համար անմոռանալի պիտի մնայ, մէկէ աւելի պատճառներով: Նախ իր ընդհանուր մթնոլորտով, որ անշուշտ բնորոշած է «Նոր Սերունդ»ի բոլոր յաջող բանակումները (եւ բազմաթիւ են անոնք) տարիներու սովորութիւններով, մտերմութիւններով, երգերով, պարով ու խաղերով: Մթնոլորտ մը, որ այնքան բնականօրէն կը ստեղծուի անմիջապէս որ քով քովի կուգան հարիւրաւոր քիլոմեթրներու վրայ ցրուած Նոր Սերնդականները: Մթնոլորտ մը, որ նախ կը զարմացնէ, կ'ապշեցնէ նորեկ բանակողը, սակայն չուտով զայն եւս գրաւելու, Նոր Սերնդական մթնոլորտին մասնակից դարձընելու համար:

Մթնոլորտի այս ջերմութիւնը եւ հրաստութիւնը կարելի չէ անջատել մատուր հետաքրքրութիւններէն, որոնք նոյն-

---

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

Բայց Սատրզ պէյի թախանձագին ստիպումներուն վրայ, որոշեցին գատ-գատ՝ Շապան եւ Վահան մեկնիլ Սելանիկէն, որ կողմ ալ երթար նաւը:

Թողունք որ Վահան եւ Շապան պատրաստութիւն տեսնեն մեկնելու:

Անդին, քարուկիր չէնքին չրջապատը սեղմ չղթայի մը տակ առնուած էր. առտուն ժամը չորսն էր. ոստիկանական ուժերուն ժամանումէն ի վեր երեք ժամեր տահած էին. վերջապէս Ալի պէյի մէկ հրամանին վրայ յանկարծ խուժեցին պէյի չէնքը, դրաւեցին գայն եւ ամէն կողմ մանրազնին քննութիւն մը անցուցին: Շէնքը թափուր էր, կատարեալ մեռելութիւն մը կը տիրէր:

Յանկարծ Ալի պէյի միտքը ինկաւ չէնքին նկուղը դիմել եւ իրօք հոն զոյ դրան մը առջեւ զտնուեցաւ. զարկաւ, ձայնեց, ոչ մէկ պատասխան ստացաւ: Այն ատեն դուռը խորտակել տուաւ եւ սահմռկած մնաց ի տես Լեւոնի ջախջախուած գանկին: Դիակը վերցնել տուաւ, իր կառքը փոխադրեց, յետոյ դնաց Հասան էֆէնտիին մօտ եւ ըսաւ.

— Լեւոնը սպաններ են, բայց օձիքնին պիտի չթողում, այս անգամ աւելի յանդուգն պիտի ըլլամ... մեղք որ առնին չկրցայ հասնիլ, խեղճ տղան անձնուիրութեամբ կ'աշխատէր:

Հասան էֆէնտի փոխանակ ցաւելու, զարմաւ Ալի պէյին եւ՝

— Ի՞նչ ընենք, Ալի պէյ, կարելի է թէ աւելի լաւ եղաւ ասանկ ըլլալը. եթէ յաղթութիւն մը տանէինք, երեքնուս մէջ հաւասարապէս պիտի բաժնէինք Իհսանը Շահանէի, մինչ այժմ ես ու դուն ենք, աւելի լաւ...

Ալի պէյ կատաղութենէն ինքզինքը կ'ուտէր, բայց յայտնի չերաւ, լաւ հասկցաւ ինչ վարնոց մէկը ըլլալը Հասան էֆէնտիին եւ ինքնիրեն մենախօսեց.

— Վա՛յ սարսափելի, ըսել է թէ վաղը եթէ իմ ալ ղլխուս փորձանք մը գայ, այն ատեն այս հէրիֆը աւելի գոհ պիտի ըլլայ մինակ մնալուն, ինչպէս քիչ առաջ ինքզինք յայտնեց տարաբախտ Լեւոնի մահուան վրայ:

Ուղղակի Անատոլու օթելը գացին ոստիկանապետն ալ միասին ունենալով. հոն երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցան եւ հրամայեցին ոստիկանապետին, իր բոլոր ուժերը չարժման մէջ դնել եւ պէտք եղած պարագային մինչեւ իսկ կասկածելի բոլոր սպանները ձերբակալել:

Առաւօ եղած էր, երբ իրարմէ բաժնուեցան: Հասան էֆէնտի ուղղակի իր սենեակը քաշուեցաւ քնանալու, իսկ Ալի պէյ գուն չունէր. մտաղաղ դուրս ելաւ օթելէն, մտքին մէջ ծրագիրներ պատրաստելով, քայլերը ուղղեց դէպի քաթաի՝ տեսնելու համար թէ իր տուած հրամանները կէտ առ կէտ գործադրը – ուա՞ծ էին թէ ոչ:

Մինչ Ալի պէյ իր քննական պտոյտը կ'ընէր, Շապան էն առաջ դիմած էր ուղղակի քարաի աւստրիական Լոյտի Պառոն Պէք հսկայ չոգենաւը. հոն կամբրջակին վրայ իր քով գտնուած յունական անցագիրը ցոյց տալով ապահովին մտած էր չոգենաւ եւ կամրջակին վրայ կը սպասէր Վահանին: Քիչ ետք ան ալ հասաւ, հազիւ թէ գրպանէն անցագիրը հանած ցոյց կուտար ոստիկաններուն, յանկարծ ծոծրակէն մէկը ետ–ետ սկսաւ քաշել գայն: Ալի պէյն էր որ...

— Յանուն օրէնքի կը ձերբակալեմ քեզ, ըսաւ, խօսքը Վահանին ուղղելով, մինչ կամրջակին վրայէն Շապան կը դիտէր այս յուզիչ տեսարանը: Սոսկալած ետ դարձաւ եւ ինքզինք յանձնեց Ալի պէյին որ անմիջապէս չորս ոստիկաններու հսկողութեան յանձնելով յեղափոխականը, պատուիրելով որ առանձին խցիկի մը մէջ դնեն զայն խիստ հսկողութեան տակ:

Այս կարգադրութիւնները ընելէ ետք, ետ դարձաւ ուղղակի պանդոկ դնաց Հասան էֆէնտիին մօտ եւ զուարթ ձայնով մը ըսաւ.

— Հասան էֆէնտի, թէեւ մեր գործոն ընկերներէն մին վրայ տուինք, բայց մենամեծ յաջողութիւն մը ունեցանք, վտանգաւոր մէկը ձեռք ձգելով: Վտանգ ձերբակալեցի, երբ չոգենաւ պիտի մտնէր...

Հասան էֆէնտի այս յայտարարութեան վրայ տեղէն ցատկեց, Ալի պէյի ճակատը համբուրելով ըսաւ.

— Է՛յ, պրաւօ՛, Ալի պէյ, չխտակը ասկէ մեծ յաջողութիւն կարելի չէ երեւակայել. հիմա երեսնիս ճերմակ ելաւ, այս որսը դուն ձեռքովդ անմիջապէս պէտք է Պոլիս փոխադրես...

Եւ երկուքն ալ անուշ երազներով օրօրուեցան, պաշտօնի բարձրացում, պատուանշաններով զարդարուած կուրծքերնին, սուլթանական առատաձեռն նուէրներ... եւայլն, եւայլն:

Այդ խօսակցութեան պահուն յանկարծ ներս մտաւ Ալի պէյի հաւատարիմ լրտեսներէն հրեայ Մոչոնը եւ կամաց եղնականաւոր ձայնով մը ըսաւ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ
(201 – Շար.)

պէս անրաժանելի մասը կը կազմեն բա–նակումներուն: Այս տարի մասնաւորա–պէս արթուն եղան այդ հետաքրքրու–թիւնները: Զանազան մակարդակներու վրայ աւանդուող հայերէնի դասերը, ըղ–ձոյներն ու դասախօսութիւնները տեղի ունեցան բանակումի առաջին շաբաթէն ետքը: Օգոստոս 15ի դաշտա–հանդէսի դեղարուեստական բաժինի պատրաստութենէն եւ դործադրութենէն ետք, պարբերաբար տեղի ունեցան դե–ղատ, արտասանա–կան երեկոներ, արուեստական երեկոյթ մը՝ հայերէն – ֆրանսերէն, նաեւ թատերական երեկոյ մը, Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածներ»ու ընթեր–ցում – ներկայացումով (թարգմանութիւն՝ Ժան–Ժաք Վարուժանի): Պր. Կ. Մացնէ–ֆի եռօրեայ ներկայութիւնը, անկախ՝ Օգոստոս 15ին իր բերած ուշադրու–թենէն, իր կարգին, զրոյցներու եւ հանդիպումներու ձեւին տակ բանա–կումները մղեց տարածելու այնպիսի հիմ–նական հարցերու մասին, ինչպիսին է ազդային կրկնակ պատկանելիութեան հարցը:

Այս ամբողջ դործունէութեան կեդրո–նատեղին՝ Նոր Սերունդի դաստիարակ–ական յանձնախումբի ընթերցասրահն էր, Նոր Սերունդի բանակումներու իր հնայուն ցուցահանդէսով, հայ ճարտա–րապետութեան եւ հայատառերու յու–շարձաններու լուսանկարներու հաւաքա–ծոներով, քարտէսներով եւ մանաւանդ հայ մշակոյթի, Հայոց պատմութեան եւ քաղաքական դատին նուիրուած դիրքե–րու դրադարանով:

Սակայն Սէն Ռաֆայէլի 1970ի բանա–կումը ամէնէն աւելի քնորոշուեցաւ իր քաղաքական բովանդակութեամբ: Ատոր մէջ կարեւոր բաժին ունեցաւ Օգոստոս 15ի նշումը Սեւրի դաշնադրի յիսնամեա–կին եւ Պր. Կ. Մացնէֆի ներկայութիւ–նը բանակումին: Բայց մանաւանդ ներ–կայութիւնը՝ Նոր Սերնդականներու դոր–ծօն կորիզին, քաղաքական դիտակցու–թեան տէր տղոց, որոնք ամէն առիթով – դասախօսութիւն, զրոյց, խմբային խօսակցութիւններ — դիտցան տալ հար–ցերուն իսկական չեշտը՝ քաղաքականը: Քննութեան առարկայ դարձան Հայկա–կան Հարցի ծագումէն ու յեղափոխական շարժումէն մինչեւ Խորհրդային Հայաս–տան եւ Սփիւռքեան դոյավիճակ: Ու ա–ւելի մօտիկ՝ Ֆրանսայի Հայութեան հար–ցերը, Նոր Սերունդի կոչումն ու դործու–նէութիւնը:

Ինչպէս ուրիշ տարիներ, 6–7 տասնեակ Նոր Սերնդական բանակողները ամբողջ ամիս մը իրենց կազմակերպութեան դի–մադիծը ցոյց տուին 200 ոչ–Նոր Սերնդա–կան բանակողներուն, դարձան տարա–ծիչ՝ անոր գաղափարներուն: Եւ անկաս–կած փոքր չէ թիւը անոնց որոնք, Օգոս–տոսի այս օրերուն, իրենց մէջ դրին դիւ–ղը Հայութեան, իբր մշակութային ու քաղաքական դիտակցութիւն, յառաջիկայ տարի գան Նոր Սերունդի չարքերուն

ԹԻԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երկար տարի նաեւ մը դործածութիւնը փոքրաթիւ մարդոց մենաշնորհն էր:

Զինորեալներու զբօսանաւու հաճոյքները վայելող հարուստներ միայն ծովերու ա–լիքներէն քաղեցին այն ինչ որ ցամաքը չի տար:

Քանի մը տարիներէ ի վեր «նաւը» ա–ռաջուան պէս անմատչելի չէ եւ դարձած է ժամանցը բաց օդ սիրող բազմաթիւ անձերու: Այն օրէն որ պետական օրէնք – քով վճարովի արձակուրդները երեք չա–բաթ եղան, բացօթեայ բանակումներուն պէս ծովային հաճոյքներն ալ չատերուն մատչելի դարձան: Այսէն մարդ չի կրնար անշուշտ սեփական առագաստանաւ մը ունենալ: Սակայն, չատեր այսօր ափ են պզտիկ նաւակներու, որոնք կերպընկալ նիւթէ չինուած են, կը ծալուին եւ տեղ չեն զրաւեր: Երբոր մարդիկ ազատ ըլ–լան, օդ կը լեցնեն անոնց մէջ, նաւակի կը վերածեն եւ անճնաւուր կ'ըլլան ծո–վու պարզեւած հաճելի ժամանցներուն:

Ի՞նչ ժամանցներ կրնայ պարզեւել ջուրը:

Գետի կամ լիճի վրայ նաւարկել: Շա–տեր կը յիշեն անշուշտ, արձակուրդէ վերադարձին, թեւերու յոդնութիւնը եւ մկաններու կարծրացումը՝ թիավարու–թեան պատճառով: Թիավարութիւնը մարմնամարզ մըն է, որ չարժման մէջ կը դնէ մարմնի բոլոր մասերը, բոլոր մկան–ները:

Նաւավարութեան մրցումները մեծ յա–ջողութիւն դտած են կարգ մը երկիրնե–րու մէջ: Մրցումի մասնակցող թիավար–ները խումբով կը մարզուին երկար ա–տեն, որպէսզի կարենան ներդաշնակել ի–րենց չարժումները: Բժշկադիտական փորձարկութեամբ կ'ընտրուի անոնք:

— Թիավարութիւնը կատարեալ մարմ–նամարզ մըն է, կ'ըսէ Տոքթ. Լըքլէր, կը զարգացնէ մասնաւորաբար կուրծքի վան–դակի տարողութիւնը եւ թոքերը, այս – ինքն սրտային եւ շնչառական դրութիւ–նը: Ան կը զարգացնէ նաեւ հաւասարա–կշռութեան կարողութիւնը:

Երբ թիավարողը իրրեւ մասնագէտ կը մարզուի, կը վայելէ բժշկական հսկողու–թիւն:

Իսկ անոնք որ իրրեւ սիրողներ երբեմն

ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

ՄԱՑՈՆԷԶԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Կարեւնալ Ռիշըլիէօ միայն զինուորա–կան, քաղաքագէտ ու կրօնաւոր չէր, այլ նաեւ նշանաւոր ուտող: Եւ իր այս ձիր – քերը փոխանցեց նաեւ իր դերդաստանին, որ Ֆրանսայի ամէնէն մեծ ու պատմա–կան ընտանիքներէն մէկն էր:

Իր դերդաստանի անդամներէն մէկն էր դուքս Արման Ֆրանսուա Ռիշըլիէօ, որ Հռենոսի բանակի հրամանատարն էր եւ Ժրնեւի պատասարերը:

Երբ Պալէարեան կղզիներու Փոր Մահոն կարեւոր նաւահանգիստը դրաւեց, տըր–ուեցաւ փառաւոր հացկերոյթ մը 1757ին:

Այդ հացկերոյթի ընթացքին, ներկա – ներուն տրուեցաւ խաչած ձուկ, չատ հա–մեղ աղօնով (սոս): Այդ աղօնը պատրաստուած էր հաւկիթի դեղնուցով, ձէթով, լեմոնի հիւթով եւ դանազան տե–ղական հոտաւէտ փոչիներով:

Բոլոր հացկերոյթին մասնակցողները խանդավառուեցան անով: Այդ օրէն՝ Փոր Մահոնի անունով այդ աղօնը կոչուեցաւ Մահոնէզ: Տարիներու ընթացքին այս ա–նունը աղաւաղուելով եւ այլափոխուելով եղաւ Մայոնէզ:

մէջ դրական յանձնառութեան վերածելէ իսկ առաջ: Ոչ մէկ տարակոյս. բանա–կումը կը մնայ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի առաջին դծի մէկ արտայայտութիւնը, եւ ճիգ պէտք չէ խնայել զայն աւելի եւս ա–մուր, պայծառ ու կատարեալ դարձնե–լու համար:

ԲԱՆԱԿՈՂ

կը թիավարեն լիճերու, դետերու կամ ծովու վրայ, անոնք կրնան այս մարմ–նամարզը կատարել առանց վտանգի, ե–թէ չափազանցութեան չերթան: Սրտի հիւանդութիւն ունեցողներու արտօնուած չէ թիավարութիւնը, որ բաւական ծանր ճիգ կը պահանջէ:

Անոնք որ իրենց դործին բերումով եր–կար ժամեր ստիպուած են նստած աշխա–տելու, թիավարութեան մարդանքին հե–տեւելով կրնան մեծապէս օդտուիլ, ո – րովհետեւ չարժման մէջ դրած կ'ըլլան իրենց անչարժ մկանները: Կը մարզուին մանաւանդ կռնակի եւ կողերու մկաննե–րը եւ դէպի ետ կատարուած կշռութեաւոր օրօրումները կը չահեն այն թերիները, որոնք նստուկ կեանքը կը պատճառէ:

Արդի կեանքի պայմանները հնարաւո–րութիւն կը ստեղծեն օդտուելու ջուրի բազմապիսի բարիքներէն, որոնք երկար տարեն անմատչելի էին մեծ զանգուած – ներուն:

Այս երկիրը իր կապոյտ երկինքով ու խաղաղ ծովով սքանչելի առիթներ կ'ըն–ծայէ երիտասարդութեան ոչ միայն ա–միներ չարունակ վայելելու լողի հա–ճոյքն ու կազդուրը, այլ նաեւ օդտուելու թիավարութեան սքանչելի մարմնամար–զէն:

Ֆ.

ԿՈՉ

Մարսէյլի Ֆրանսահայ դաղութը ամէ–նէն աչքառու չրջաններէն կը նկատուի իր բազմաթիւ Միութիւններով եւ Ազդա–յին ու մշակութային խանդավառ դոր–ծունէութեամբ: Հաղիւ տանիք մը ճա–րած իր դլխուն վերեւ՝ իր առօրեայ հացի հոդը բաժնեց ազդապահպանման հոդին հետ, եւ բարձրացուց եկեղեցիներ «քար առ քար» եւ անոնց կողքին դպրոցներ, որպէսզի մեր նոր սերունդը սորվի իր Ա. Բ. Գ.ը եւ իր Հայր մերը: Մեր ժո–ղովուրդին նիւթական վիճակը չէր թոյ–լատրած թերեւս մտածել Մշակոյթի Տուն մը չինելու մասին, որ այլասերման դէմ պայքարելու զօրաւոր ազդակներէն մէկն է:

Արդարեւ տասնեակ տարիներ անհրա–ժեշտութիւնը զդացուեցաւ Մշակոյթի Տան մը դոյութեան Մարսէյլի մէջ: Այս–օր ուրախ ենք յայտարարելու որ դնուած է քաղաքին կեդրոնը, լաւագոյն թաղա–մասի մը մէջ, առանձին երկյարկանի մեծ չէնք մը, որ բաւարարութիւն պիտի տայ մեր ազդային, կազմակերպչական բոլոր պահանջներուն: Տունը կը կոչուի «Մար–սէյլի Հայ Մշակոյթի Տուն» եւ մաս կը կազմէ Փարիզի Մշակոյթի Տան:

Գետնայարկը պիտի վերածուի մեծ հանդիսասրահի մը՝ ուր տեղ պիտի ու–նենան մեր հրապարակային բոլոր հան–դէսները, իսկ Ա. յարկը պիտի ունենայ դանազան բաժանումներ, որոնք պիտի յատկացուին դպրոցի, դրադարանի եւ նաեւ ժողովատեղիներու անխտիր բոլոր միութիւններուն:

Մեր նպատակն է այս տունը վերածել հայկական օճախի մը, հոն հաւաքելով մեր երկսեռ երիտասարդութիւնը: Մեր այս նպատակին հասնելու համար պէտք ունինք բոլոր Հայերուն օժանդակու–թեան: Հետեւաբար ԿՈՉ կ'ուղղենք բո–լորիդ, որ մասնակցիք այս հայկական տան չինութեան մեծ աշխատանքին: Ա – մէն Հայ իր կարողութեան չափով քար մը, չիւղ մը կպցնելով այս Մշակոյթի Տան, որ դառնայ մեղի արժանի հայ բոյն մը, յաւերժացնելով մեր ազդային դոյու–թիւնը՝ հիացում պատճառելով օտար – ներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՏԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Դրամական բոլոր առաքումները կա–տարել Յանձնախումբիս դանձապահին՝

Monsieur A. BAGDASSARIAN
Maison de la Culture Arménienne
8, Rue Francis de Pressensé
13 - Marseille (1er)

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (158)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Անոնք բարկացաւ այդ խօսքերուն մէջ վիրաւորիչ ակնարկութիւն մը տեսաւ իր ընթերցումներուն մասին: Պատասխանե–լու համար վիրաւորիչ խօսք մը փնտռեց եւ ըսաւ.

— Ձեմ սպասեր որ իմ զդացումներս հասկնաք, որոնք միայն կրնայ հասկնալ սիրող մարդ մը, բայց կը յուսայի ձեր քով աւելի փափկանկատութիւն դտնել: Իր նպատակին հասած էր: Վրոնսքի բարկութենէն կարմրած եւ անհաճոյ խօս–քերով պատասխանած էր:

Այլեւս չէր յիշեր թէ ինք ի՛նչ պատաս–խանած էր, երբ Վրոնսքի յայտնապէս փափաքելով ինքն ալ վիրաւորիչ ըլլալ, դոչած էր.

— Իրաւ է, ձեր սէրը այս պզտիկ աղ–ջիկան համար պիտի չի չահագրգռեր, կ'ու–զէք դիտնալ թէ ինչո՛ւ համար... որով–հետեւ անկեղծ չէ:

Այս անդութ խօսքերը որոնք կը տա–պալէին այն բարոյական աշխարհը զոր կառուցած էր իր կացութեան դժուարու–թիւններուն լաւագոյն կերպով տոկալու համար, իր անկեղծութեան դէմ եղած այս անարդար մեղադրանքը դինքը չատ վիրաւորեց:

— Կը ցաւիմ որ, միայն դռեհիկ ու նիւթական բաները հասկնալու կարո–դութիւն ունիք, բաած էր եւ դուրս ելած սենեակէն:

Ցետոյ երբ կրկին իրարու քով եկած էին, ոչ մին եւ ոչ միւսը ակնարկութիւն մը ըրած էին իրենց կռիւին, բայց եր–կուքն ալ զդացած էին որ խնդիրը չէր վերջացած:

Հետեւեալ առաւօ Վրոնսքի կանուխ դուրս ելաւ: Աննա առանձին մնաց եւ ի–րենց կռիւին յիշատակը ալ աւելի ծանր ճնշեց իր վրայ:

Ուզեց ամէն բան մոռնալ, ներել, հետը հաշտուիլ, յանցանքը իր վրայ առնել եւ զայն բոլորովին արդարացնել:

— Ցանցաւորը ես եմ միայն, ըսաւ ինքնիրեն... չուտով կը բարկանամ, ա–պուշ ու տխմար նախանձ մը ունիմ... իրեն հետ պիտի հաշտուիմ եւ միասին դիւղ պիտի երթանք ուր աւելի հանդարտ կ'ըլլամ:

«Անկեղծ չես», այս խօսքերը յանկարծ միտքը բնկան եւ մանաւանդ զղաց անոր վիրաւորելու համար:

«Գիտեմ թէ ինչ հասկցնել կ'ուզէ ին–ծի, կը կարծէ որ մարդ ուրիշին աղջիկը չի կրնար սիրել, երբ իր հարազատ ազ–ջիկը չի սիրեր... բայց ինչ է ի՞նչ կը հասկնայ մայրական սէրէն: Իսկ Սերիո–ժայի համար ունեցած սէրս որ իրեն զո–հեցի... պարզապէս ինծի չարութիւն ը–նել ուզեց... ալ դիս չի սիրեր, ուրիշ կին մը կը սիրէ, վստահ եմ»:

Ու Աննա տեսաւ որ փոխանակ հան–դարտելու, նորէն իր տանջանքներուն չրջանը ըրած եւ դժդոհութեան մեկնա–կէտը եկած էր:

Ակռէ սարսափեցաւ:

«Այդեօք իրաւ բոլոր յանցանքը իմ վրաս չե՞մ կրնար առնել...: Անկեղծ է, պարկեշտ է, դիս կը սիրէ, իր վրայ կը խենթենամ, ամուսնալուծումը ձեռք սլի–տի բերենք, ալ ի՞նչ կ'ուզեմ... այո՛, դինքը տեսնելուս պէս պիտի ըսեմ որ յանցանքը իմս է եւ պիտի մեկնինք»: Ու այս խորհրդածութիւններէն փրկուելու համար դանդակը զարկաւ եւ ծառան կան–չեց ու հրամայեց որ անասուկները բերեն ճամբու պատրաստութիւնները տեսնելու համար:

Ժամը տասնին Վրոնսքի եկաւ: Աննա վազեց զայն դիմաւորելու եւ անոր ըսաւ քաղցր ու զղջական արտայայտութեամբ մը.

— Ազէկ զբօսնեցա՞ր:

— Սովորականին պէս, պատասխա–նեց:

Վրոնսքի առաջին ակնարկով հասկցաւ որ Աննա լաւ տրամադրութեան մէջ էր: Այս յանկարծական փոփոխումներուն վարժուած էր եւ այսօր յատկապէս կ'ու–րախանար ատոր համար, որովհետեւ ինքն ալ չատ դուարթ էր:

— Ի՞նչ է այս, ըսաւ անասուկները ցոյց տալով: Աղիկա աղէկ խելք ըրեր ես:

— Այո, պէտք է մեկնիլ, ըսաւ Աննա: Դուրս ելայ եւ խելայեղ փափաք մը զդա–ցի դիւղ վերադառնալու: Ալ հոս կենալու բան մը չունիս այնպէս չէ՞:

— Կարելի եղածին չափ շուտ մեկնիլ կը փափաքիմ: Վայրկեան մը սպասէ ին–ծի, անմիջապէս կուգամ... թէյը պատ–րաստել տուր:

Իր սենեակը գնաց:

Աննա վիրաւորիչ բան մը գտաւ ատ խօսքերուն մէջ. «աղիկա աղէկ խելք ըրեր ես», իրը թէ խօսքը քշոտ տղու մը ուղղած ըլլար:

Նոյնպէս վիրաւորիչ գտաւ իր դէմ–կան չեշտին եւ Վրոնսքիի ինքնավստահ չեշտին մէջեւ եղած հակապատկերը. վայրկեանի մը համար կրկին փափաք զդաց պայքարը սկսելու, բայց ինքնիր վրայ ճիգ մը ըրաւ եւ Վրոնսքին ընդու–նեցաւ ժպիտով մը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՍԻԻՋԱՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տօքթ. Լեւոն Գրիգորեան իր կնոջ՝ Սիւզան Գրիգորեանի յիշատակին անոր մահուան տարեդարձին առթիւ կը նուիրէ 200 ֆր. Կապ. Ծաչի կայանին, (ըստանալ «Յառաջէն») եւ 200 ֆր. «Յառաջի» բարգաւաճման:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սէն Ժեռմի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ Թաղի եւ շրջակայից հայրենակիցներուն, թէ դպրոցին բացումը կը կատարուի 15 Սեպտեմբերին, ուսուցչուհի Տիկին Մանուչ Շամիրեանի ղեկավարութեամբ: Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան Հինդշաբթի ժամը 9–12 եւ Շաբաթ 2–5: Մնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

Հ. Ց. Գ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը 12 Սեպտեմբեր շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին Ահարոն Համան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինաս եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Ծանօթ սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը: Ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԱՐՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ Հ. Ց. Դ. Վարդան եթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՅՆԷ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ – ԵՒ – ԳՈՒՆԱՒՈՐ

ՈՒԹ ԳՐՔՈՅԿՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆ Է 20 ՖՐԱՆՔ

Նաեւ՝ Գիգորը, Մի կաթիլ Մեղր եւայլն:

ՏՆՕՂՔՆԵՐ, ՁԵՐ ՁԱԽԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵՑՔ ԼԵՑՆԵԼՈՎ ԱՑԻ ԿՏՐՈՆԸ ԸՆԹԵՌՆԼԻ ԿԵՐՊՈՎ

Անուն – Մականուն . . . . . .

Հասցէ . . . . . .

Ներփակ վճարումը՝ պանքի չէքով կամ փոսթի չէքով
(Աւրել աւելորդ նշանաւորումը)

EDITIONS « EREBOUNI », B. P. 46 CHARENTON - 94 — Tél. : 368-26-32

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Ալ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Մնուս (Տարօնի չրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթ-ակազմ են)	
ԱՂԱՒԻ, Զէյթուն եւ իր չրջակաները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Դողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՁՈՒԼ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարօյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ:

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, կիրակի:

Ճոխ յայտադիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով:

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Ֆիւրվէօրի առջեւ:

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօն, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հեռուսական քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ:

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.:

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզելի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը: Երեկոյեան ճաշ:

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաշերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ: Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի ատենները:

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

Մինչեւ Սեպտ. 10, արձանագրուիլ նամակով (գրասենեակը փակ ըլլալով):

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Խ. Ճ. ՃԻՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1970–1971 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել Տնօրէնութեան, 1, Պուլ տիւ Նոռ, Ռէնեսի, Հեռաձայն 927–01–72:

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով եւ կ'աւանդէ նաեւ հայերէն լեզուն իր բոլոր ճիւղերով:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ

ՃԻՊԷՅԼԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՐՔԱՆՈՑԻ
1920–1925

(Հրատարակութիւն նախկին սաներու)

Դիմել Հրանտ–Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուները:

Գին՝ 20 ֆր.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՋԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Աղդակ» չաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակական, աղգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն չաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Աղդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	միջնեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միջնեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՑՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ՏՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԱՑԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ *ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դաչնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

×

Փարիզի Աղբատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Ծոչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ դիշեր, Շառպոնիէի սրահներուն մէջ:

×

Լիոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հայ Աղգ. Միութեան, Փարիզի Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութիւնը կը ներկայացնէ Ց. Պարոնեանի «Շողոքորթը», Հոկտեմբեր 31ին:

×

Ալֆորվիլի Մշակութային միութիւնը 31 Հոկտեմբերին կը կազմակերպէ իր անդրանիկ ճաշ – խնջոյքը մեծ պատրաստութեամբ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
9 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.909 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.909

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԼՔՈՒԵՑԱԻ ԿԻԼԻԿԻԱՆ

—o—

Բ.

Լոնտոնի մէջ Լորա Քըրզըն, 1921 Նոյեմբեր 19ին համբերութեամբ լսելէ ետք մեր զոյգ պատուիրակութեան նախագահներուն՝ Ա. Ահարոնեանի եւ Գ. Նորատունկեանի բողոքը Կիլիկիոյ պարպումին դէմ, հոգեյուզ խօսքերով ուզեր էր մխիթարել զանոնք: Ու անդլիացի դիւանագէտի սովորական նենգամտութեամբ ու պաղարիւնութեամբ անոնց տուեր էր Պրիանի եւ Պերթըլոյի հասցէն:

Մեր պատուիրակները Փարիզի մէջ 1921 Դեկտ. 7ին եւ 16ին երկու անդամ տեսնուեր են վարչապետ Պրիանի հետ, խնդրելու համար, որ Ֆրանսա թուրքերուն չյանձնէ Կիլիկիան, մանաւանդ հոն Հայերը:

Պրիան դիտել տուեր է, որ Ֆրանսա դժուարութիւններու մէջ է եւ իր միջոցները չեն ներեր Արեւելքի մէջ այդպիսի մեծածախս բանակ պահել: Ո՛չ մէկ Խորհրդարան կ'ուզէ այդ պայմաններու մէջ բանակի պիւտճէ քուէարկել: Այնուամենայնիւ սպասեր է մինչեւ վերջին կարելիութիւնը:

Ցետոյ աւելցուցեր է.

«Հաղարներով զոհ տուինք Կիլիկիային եւ միլիոններ ծախսեցինք: Սպասեցինք յունական արշաւանքին՝ յուսալով թէ նա լուծում կը բերի հարցին եւ մենք կը կարողանանք քաշել մեր զօրքերը: Բայց տեսանք, որ Թուրքերը նրանց յետ քշեցին, եւ սպասելի է ,որ զարնանը նրանց դուրս կը քշեն նաեւ Զմիւռնիայից: Արդ՝ երբ Թուրքերը վերջացնեն Յոյների հետ, բնական է, որ պատերազմը դարձնեն մեր դէմ: Իսկ մենք բնաւ ցանկութիւն, միջոց, հնար չունինք Թուրքերի հետ պատերազմելու: Մեր երկիրը այսպիսի պատերազմ չի ընդունի, չի հասկանայ, չի կամենայ...»:

Եզրակացութի՛ւն:

«Ի՞նչ էր մնում մեզ անել այս պայմաններում: Ժամ առաջ վերջացնել Թիւրքիի հետ հաշտութիւնը եւ դուրս բաշել մեր զօրքերը Կիլիկիայից, որը, ըստ Սեւրի դաշնագրի, վերջ ի վերջոյ մենք պարտական էինք նրանց վերադարձնել»:

Պրիան երդում պատառ կ'ըլլայ հայ պատուիրակները համոզելու համար, որ Թուրքերը պիտի երաշխաւորեն Կիլիկիոյ Հայերու ապահովութիւնը:

«... Թիւրքերն էլ այնքան յիմար չեն, որ ներկայ պայմաններում ջարդ կազմակերպեն եւ իսպառ փչացնեն իրենց գործը՝ ամբողջ Եւրոպան իրենց դէմ հանելով»:

Ֆրանսայի վարչապետը այս հաւաստիքները կուտայ հայ պատուիրակներուն ճիշդ այն օրերուն, երբ համայն հայ ազգը սուգի եւ ողբի է ենթարկուած, երբ Կիլիկիոյ Հայութիւնը խուճապահար եւ ուշակորոյս կը վախչէ՝ նոր ջարդերու հեռանկարէն սարսափած:

Ահարոնեան դիտել կուտայ.

«Պ. Նախագահ, իրաւունք ունիք, ինձ դուք յայտարարեցիք, որ Կիլիկիան թողուի Թիւրքերին, համաձայն Սեւրի դաշնագրի: Արդ՝ նոյն դաշնագիրը եթէ Կիլիկիան թողել է Թիւրքերին, Թիւրքիայի մի խոշոր բաժինն էլ թողել է Հայերին: Մեզ թուում է, որ արդար չէ իրագործել Սեւրի դաշնագիրը Թիւրքերի համար, եւ զանցել նոյնը Հայերին: Մեզ թուում է, որ Կիլիկիան Թիւրքերին յանձնելուց առաջ կարելի էր նրանց պայման դնել, որ Կիլիկիան կարող են ստանալ միայն այն ժամանակ, երբ կը դատարկեն Սեւրի դաշնագրով Հայաստանին յատկացուած հողերը: Բայց կատարուած է ճիշդ հակառակը. Թիւրքերը մի շարաթ առաջ մի նոր դաշինքով իրենց են վերապահում ո՛չ միայն Թիւրքաց Հայաստանը, այլ եւ Կովկասեան Հայաստանի մի խոշոր բաժինը, եւ մի շարաթ յետոյ, կարծես որպէս բաջալերութիւն այս անիրաւութեան, ստանում են ե՛ւ Կիլիկիան...»:

Պրիան կը խոստանայ չուտով դումարուելիք Գերագոյն Խորհուրդին առջեւ պաշտպանել Հայոց չահերը եւ հաստատ հիմերու վրայ դնել հայ ժողովուրդի ապահովութիւնը:

Ահարոնեան կը չեշտէ, որ այլեւս խօսքը.«մեր ժողովրդի ապահովութեան» մասին չի կրնար ըլլալ Գերագոյն Խորհուրդին առջեւ, այլ «Հայ պետութեան, որ մեզ խոստացուած է կազմել Թիւրքական հողերի վրայ՝ յետագայում Միացեալ Հայաստան դառնալու համար Կովկասեան Հայաստանի հետ: Գերագոյն Խորհուրդը մեզ համար սահմաններ գծեց՝ առանց հարցնելու մեզ թէ համաձա՞յն ենք որոշման...:

Հետեւաբար՝ «ինչպէս, որ ըստ ձեր ասութեան, Սեւրի դաշնագրի հիման վրայ խաղաղ ճեւով Ֆրանսիան յանձնեց Թիւրքերին Կիլիկիան, ճիշդ նոյն դաշնագրի հիման վրայ մենք սպասում ենք, որ Ֆրանսիան պիտի աշխատի խաղաղ կերպով Թիւրքերից դատարկել մեզ յատկացուած հողերը»: (Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ, Սարդարապատից մինչեւ Սեւր եւ Լօզան, Պոսթըն, 1943, էջ 140–145):

Դեկտեմբեր 16ի երկրորդ տեսակցութեան Պրիան կտրուկ կերպով կը հաստատէ Ահարոնեանի եւ Նորատունկեանի թէ չի կրնար որեւէ կարդադրութիւն ընել Կիլիկիոյ համար, բայց կը խոստանայ Գերագոյն Խորհուրդին առջեւ պաշտպանել Հայոց չահերը եւ գործադրել տալ Սեւրի դաշնագրին այն յօդուածները, որ կը վերաբերին Հայաստանի Հանրապետութեան (Անկախ եւ Միացեալ՝ Ուիլսընեան սահմաններով):

Դուրսը Նորատունկեան կը յայտնէ Ահարոնեանի թէ չի հաւատար Պրիանի խոստումներուն անկեղծութեան, թէ այդ բոլորն ըսած էր խաբելու համար զիրենք եւ «թուլացնելու» Կիլիկիոյ «սկանդալ»ի ծանր տպաւորութիւնը:

Ահարոնեանի վերոդրեալ ակնարկութիւնը թէ «Թիւրքերը մի չարաթ առաջ մի նոր դաշինքով իրենց են վերապահում ո՛չ միայն Թիւրքաց Հայաստանը, այլեւ Կովկասեան Հայաստանի մի խոշոր բաժինը»կը վերաբերի 13 Հոկտ.1921ի Կարսի դաշնագրին, կնքուած Կովկասի Խորհրդային երեք Հանրապետութեանց՝ Հայաստանի, Ադրբեջանի եւ Վրաստանի ու Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի կառավարութեան միջեւ, Մոսկուայի օրհնութեամբ:

Այս դաշնագրով վերջնապէս Հայաստանէն կը խլուէին ո՛չ միայն Կարսն ու *րահանը,այլեւ Ղարաբաղը, Կաղզուանը եւ Սուրմալուն: Նախիջեւան կը դառնար ինքնավար շրջան՝ Ադրբեջանի թեւարկութեան տակ:

Այսպէս, 1921 Հոկտեմբեր 13ի Կարսի եւ Հոկտ. 20ի Անդարայի դոյզ դաշնագրերով խորհրդային Ռուսիա եւ քէմալական Թուրքիա ըստ կարս կը տնօրինէին հայ ազգի բախտը, զրկելով զայն իր հայրենի հողերու մեծագոյն մասէն եւ կրկին դաղթական դարձնելով Կիլիկիոյ հարիւր հազարաւոր Հայութիւնը:

Զարաչո՛ւք ամիս՝ 1921 Հոկտեմբերը:

Նոր սեւ էջ մը եւս՝ Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ ՕԴԱՆԱՒԵՐԸ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

—o—

ՉՈՐԻՑԵՐԻՆ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՆ ՏԵՂԻ ՏՈՒԻՆ

Չորս օդանաւերու առեւանդիչ կազմակերպութիւնը՝ պաղեստինեան Ազատագրական ճակատը, որ օդն էր հանած Գահիրէի օդակայանին մէջ ամերիկեան դեր–օդանաւ մը՝ Ճըմպօճէթ Պոյինկ 747ը եւ միւս կողմէ յայղոած էր Ցորդանանի անապատային չրջանին մէջ վայրէջք կատարել տալ առեւանդուած երկու միւս օդանաւերուն (Սիւիսէոի Տէ–Սէ 8 եւ Թի–Տրպլիու–էյի Պոյինկ օդանաւերը), վերջնագիր մը ուղղեց այն չորս պետութիւններուն, որոնց բանտերուն մէջ ձերբակալուած պաղեստինցիներ կը դտնուին:

Նախ կը ճշդուի, թէ վերոյիշեալ երկու օդանաւերն ալ իրաւունք չեն ստացած վայրէջք կատարելու Դամասկոսի եւ Ամմանի օդակայանները եւ յետ վառնդաւոր թռիչքի մը յայղոած են հաստատուիլ Զարդայի անապատին մէջ չինուած փոքր օդակայանի մը մէջ: Օդակայանը կը դտնուի պաղեստինցիներու հակակշռին տակ եւ մօտերը՝ իրաքեան բանակի ուժերուն:

Զոյգ օդանաւերու ճամբորդներէն մօտ 120 անձեր իրաւունք ստացած են «մարդասիրական» նկատումներով Ամման երթալու եւ պանդոկի մը մէջ հաստատուելու: Մնացեալները՝ չուրջ 200 հոգի, որոնք առաւելաբար Ամերիկացիներ, Գերմանացիներ, Անգլիացիներ, Զուիցերիացիներ եւ ծագումով Հրեաներ են, ի պահ կը մնան պաղեստինցիներու մօտ իբրեւ «պատանդ»:

Պաղեստինեան Ազատագրական ճակատը, որուն դլուխը կը դտնուի Փորժ Հաուաշ, պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը կը ճշդէ, թէ զոյդ օդանաւերն ու անոնց ճամբորդները ետ կը վերադարձուին, երբ Լոնտոն, Պերն, Պոն եւ Թել Ավիվ ազատ արձակեն ձերբակալուած բոլոր պաղեստինցի ահաբեկիչները: Ճակատը ազատ արձակումը կը պահանջէ նաեւ ալժերացի երկու պետական դէմքերուն, որ, ինչպէս յայտնի է, պատանդ կը մնան Իսրայէլացիներու ձեռքին մէջ:

Պաղեստինցիներու վերջնագրին պայմանաժամը 72 ժամուան տեւողութիւն մը կը ճշդէր:

Առաջին առթիւ կ'իմացուէր, որ Զուիցերիա եւ Պոն որոշած եւ համաձայն դտնուած են ազատ արձակելու իրենց մօտ ձերբակալուած վեց ահաբեկիչները:

Լոնտոն մինչեւ երեքշաբթի օր դեռ պատասխանած չէր վերջնագրին: Կառավարութիւնը հրահանգած է ոստիկանութեան մանրամասն քննել էլ Ալ օդանաւին վրայ կատարուած յարձակման մանրամասնութիւնները: Այս եղած է Լոնտոնի անուղղակի պատասխանը, որ ճեւով մը հարցը առկախ ձդելու նպատակ կը հետապնդէր:

Իսրայէլի Փոխադրութեան նախարարը՝ Շիմոն Փերէս Փարիզի մէջ, պատասխանելով թղթակիցներուն յայտարարեց, թէ «ցարդ իսրայէլեան կառավարութիւնը երբեք բանակցած չէ որեւէ կազմակերպութեան հետ»: Նախարարը կը մտածէր, թէ նոյն քաղաքականութիւնը պիտի չարունակէ որդեդրուիլ այսուհետեւ ալ: Այլ խօսքով մերժում, տեղի տալու պահանջին:

Յատկանշական կը նկատուի այն իրողութիւնը, որ Մոսկուա լուռ մնաց առեւանգումներուն մասին, ինչ որ ապացոյց է Մոսկուայի դժգոհութեան: Յատկանշական դէպք Գահիրէի կիսապաշտօն օրդանը՝ «Ալ Ահրամ» իր խմբագրապետին Հէյքէլի դրչով դատապարտեց Պաղեստինցիներու այս գործողութիւնը, զայն նկատելով վնասաբեր արաբական դատին:

Իսրայէլի վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր ազդարարութիւն մը ուղղեց Մ. Նահանգներուն, անդլիական ձայն–պատկերափոխիչին տուած մէկ տեսակցութեան ընթացքին: Կոլտա Մէյրի կարծիքով եթէ Իսրայէլ պարտուի զէնքի ուժով, աշխարհի ոչ մէկ վայրի մէջ ապահովութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ»: Վարչապետը չեշտեց նաեւ, թէ Թել Ավիվ 11րդ բողոքը ներկայացուց ՄԱԿի՝ զինադադարի պայմաններու խախտումի մասին:

Իսրայէլ կը ճշդէ նաեւ թէ Ցորդանան դտնուող օդանաւերուն մէջ Իսրայէլացի չկայ, այլ՝ ծագումով հրեայ Ամերիկացիներ, ուրեմն ինք ոչ մէկ ձեւով խնդրոյ առարկայ կրնայ ըլլալ, պաղեստինցիներու առաջարկած սակարկութեանց մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ փոխ–վարչապետ Կիբրիլին Փարիզ կը դտնուի քանի մը օրէ եւ առջի օր ընդունուեցաւ Էլիզէ, Նախագահ Փոմփիտուի կողմէ:

ՌՈՒՍԵՐԸ Ամերիկացիներուն վերադարձնելու խորհուրդային այերանաւի մը բեկորները՝ դտնուած Մ. Նահանգներու մէջ:

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ կը հաղորդէն, թէ Մալաթիոյ մէջ երեք հազար Թուրք դիւղացիներ հակամերիկեան արտայայտութիւններով բողոքի ցոյց կատարած են, որովհետեւ Ուաչինկթընի պահանջին վրայ Թուրքիա որոշած է նուազեցնել թիւը այն նահանգներուն, ուր ցարդ արտօնուած էր մեկոնի մշակութիւնը: Ամերիկա ներմուծուող թմրեցուցիչներուն 80 տոկոսը կուգայ Թուրքիայէն: Ցուցարարներու առաջնորդը յայտարարած է ամբոխին, թէ « Ամերիկայի ծառաները» տեղի տալով «ամերիկեան դաղթատէրերու» պահանջին, կը սահմանափակեն մեկոնի արտադրութիւնը Թուրքիոյ մէջ: 90·000 դիւղացիներ «անօթի են» այս արդելքին պատճառով:

Ժ. Ժ. ՍԵՐՎԱՆ–ՇՐԱՑՊԻՐ սկսած է իր հրապարակային ելոյթները Պորտոյի ընտրութեան համար: Շապան Տէլմաս յայտարարած է թէ ընտրական ժողովներ պիտի չդումարէ, ընտրապայքարը կրկէս մը չէ, ըսած է Նախարարապետը: Արմատական կուսակցութեան մէջ պառակտումի վախ կայ: Ազգ. Բիւրոյի կարդ մը անդամներ, որոնք դէմ են Սերվան–Շրայպէրի նախաձեռնութեան, կուսակցական արտակարդ ժողով կը պահանջեն:

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ «Մոյիսեւ» պարախումբի աստղերէն՝ Ալեքսանդր Ֆիլիպով հետեւելով Նաթալիա Մակարովայի օրինակին, իր կարդին, քաղաքական ապաստանի իրաւունք խնդրեց մեքսիկական իշխանութիւններէն:

ԼԻՈՆԱՒՆԱԿ հայր մը՝ Ռոլան Տեփորթէր 14 ժամ չարունակ դիմադրեց ոստիկանական ուժերուն, որոնք եկած էին ձերբակալելու զինքը: Հօրը զօրավիդ կը կենար, ոստիկանութեան վրայ կրակելով, իր տղան, որ 15 տարեկան է: Ռ. Տեփորթէր յանձնուեցաւ ոստիկանութեան՝ վիրաւորելէ ետք տասնեակ մը անձեր: Հոդեբուժարան առաջնորդուեցաւ:

ԱՅՆԹԱՊԻ ՀԱՅՈՑ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(1920–1921)

(ԽՏԱՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՒԹԻՒ)

Ա.

Յիսնամեակն է՝ Այնթապի Հայոց Ինքնապաշտպանութեան: Հանուր Այնթապցի Հայեր, ցրուած ի սփիւռս աշխարհի, վերջապէս... որոշած են հանդիսաւորապէս տօնել այս Յոբելեանը ամենուրեք, եւ մանաւանդ Հայրենիքի մէջ, ուր Նոր Այնթապի մը առաջին քարը պիտի դրուի՝ Ս. Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին ձեռամբ եւ օրհնութեամբը՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, Սեպտեմբեր 20ին:

×

Հայկական դիմադրութիւնները եթէ նմանցնենք՝ դեղեցիկ աղջիկներու, ապա ուրեմն, Այնթապի Հայոց ինքնապաշտպանութեան դեղեցկուհին, կրնար ան պայման մրցանակը չհաղիլ, եթէ... անիկա դուրս ելած ըլլար իր դղեակէն ու ինքզինքը ծանօթացնէր:

Երբեք չմասնակցեցաւ մրցումներու, համեստօրէն տունը մնաց, այն ատեն, որ յետպատերազմեան Այնթապցի հայ սերունդներն անդամ անդիտակ մնային անոր չքեղ դեղեցկութեան:

Ամէ՛ն անդամ, որ հայ մամուլը առիթն ունենար ցուցահանելու մեր զանազան հերոսական ծառացումը, լուսաւորելու համար մեր ջարդերուն անչափելի մութ պատառը, հո՛ն էին՝ Սասունը, Տարօնը, Ուրֆան, Զէյթունը, Հաճընը, Վասպուրականն ու Շապին – Գարահիսարը, Ֆնտըճաղն ու Մարաշը, եւ սակայն, բացակայ էր միշտ Այնթապը: Բացառութիւնները յարգելով, խմբագիրներ կային, եւ կան այսօր ալ, որոնք կ'անդրադառնան Այնթապի ինքնապաշտպանութիւնը: Եւ, թերեւս, մեղաւոր ալ չեն:

Մէ՛կը միայն, չէ՛ կրնար մոռնալ:

— Թուրքը:

Թուրքը, բախտաւորուած քաղաքական պայմաններու երեսէն, երբ, միանգամ ընդմիշտ աղատեցաւ՝ Հայ–Այնթապէն, զայն մկրտեց՝ հերոսակաց: Ղազի–Ան – թէպ: Մինչդեռ, պատմութիւնն ալ դիտէ, թէ բո՛ւն հերոսականը Հայ Այնթապն էր:

Այսպէս է Այնթապցի Հայը: Թերեւս դաղափար ունի, բայց կարեւորութիւն չի տար քարոզչութեան (փիւլլիսիթէ)ին: Միշտ նկատեց, որ ինքնապաշտպանութիւնը բնական էր, անոր համար ալ, չինուեց այդ առիթը մոնենալի կանչել տալ ու հեռու կեցաւ ցուցամոլութենէ: Գերադոյն պարագային, իր տունին մէջ լիշեց ու տօնեց զայն:

Տարօրինակ մարդ է Այնթապցի Հայը: Թրքախօս է, բայց, հարիւրին հարիւր Հայ: Հայերէնն չի հասկնար, բայց կը կռահէ հայ ազգային ոգին: Եւ այն ալ, չատ մօտէն:

Եւ սակայն, կա՛յ պատմութիւնը: Հարկ է արձանագրենք հոն՝ Այնթապի Ինքնապաշտպանութեան փառաւոր էջը: Այս – ինքն, Կիլիկիոյ պատմութեան պանծալի մէկ դրուագը:

Աւիկա կարեւոր է թէ՛ մեր թշնամիին հանդէպ եւ թէ ալ, մեզ օրօրելով խաբող մեր մեծ բարեկամներուն համար: կարեւոր է նաեւ, օտար ափերու վրայ բուսած մեր սերունդներուն համար:

×

Վերին Սուրիոյ հայաչատ կեդրոնն է Այնթապ: Քաղաքը չինուած ըլլալով եբեք բլուրներու վրայ, սիրուն եւ բնաստեղծական դիրք մը ունի: Օդը՝ բարեխառն եւ կազդուրիչ է, ջուրը առատ, առողջարար եւ անուշ: Պաղատան ու կանանչութիւններով չրջապատուած է: Բերրի դաշտերու եւ այգիներու անհուն տարածութիւններ, անոր նախանձելի դեղեցկութիւն մը կ'ընծայեն: Ամէն տեսակի պատուական միրգեր, մանաւանդ խաղող եւ պիստակը (կանապ) Այնթապի նշանաւոր արտադրութիւններն են: Դը – րախտանման այս քաղաքը, ծովէն հազար մեթր բարձր է:

Այնթապ, համաչխարհային առաջին պատերազմէն առաջ, իր մէջ կը հաչուէր՝ աւելի քան 37 հազարի Հայութիւն մը: Ինչպէս ամէն տեղ, նոյնպէս հոս ալ, քաղաքին ամէնէն աչքառու եւ բարձր մասը կազմող երկու բլուրները, գրաւուած էին Հայերէ: Կիլիկիոյ Թեմին մէջ, Այնթապ, կրթութեան մեծագոյն կեդրոն եղած է: Բազմաթիւ երկրորդական ու բարձրագոյն վարժարաններ, կեդրոնական Թուրքիոյ Ամերիկեան Գոլէճ, Ֆրանսական ուսումնարան եւայլն: Պէյրութի հռչակաւոր Ամերիկեան Բժշկանոցը, նախապէս Այնթապ հիմնուած է:

Ժողովուրդը հիւրասէր, աշխատասէր, տնտեսագէտ, ասկաւագետ եւ չինարար է: Եկեղեցասիրութիւն եւ դպրոցասիրութիւնը անոր աչքառու յատկութիւններն են: Այնթապցի հայ կինը դեղեցիկ է: Մաքրասէր եւ տանտիկին է: Հիւանդապին ղեկ չղուչութեամբ կը հետեւի իր զաւակներու դաստիարակութեան եւ բարոյականին:

Ներկայիս, Այնթապի Հայութիւնը եւս կորնցուցած է իր խաղողին եւ դինիին չափ անուշ իր երկիրը: Թուրք բարբարոսութիւնը հազիւ 10–12 հազար հոգի թողած է բարգաւաճ այդ ժողովուրդէն, որ ապաստանած է Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս, Ֆրանսա, զոյդ Ամերիկաները: Հինգ հազարէ աւելի հայրենադարձ Այնթապցիներ կան Հայաստանի մէջ:

Այնթապի հայ չէն օճախներու մէջ, հիմա, թերեւս բուերը կը վայեն...:

×

Փոքրիկ ազգերու դատին ի խնդիր մղուած մեծ պատերազմը վերջացաւ արդարութեան յաղթանակով: Ինչպէս որ արեւմտեան աշխարհին մէջ, թռնակալ Գերմանիան, նոյնպէս ալ, արեւելքի մէջ, բարբարոս Թուրքիան, մահուան դատա – պարտուեցաւ: Այդ ուղղութեամբ դաշնակից յաղթական զօրքեր, դանազան կողմերէ դրաւման տակ առին Օսմանեան ընդարձակ պետութիւնը: Որովհետեւ, յետ աշխարհի, երկրի վրայ, Տաճկաստանի նման վայրենի պետութեան մը դոյութիւնը մեծագոյն նախատինքն էր քաղաքակրթեալ դարու մարդկութեան երեսին: Փոքրամասնութիւններու խնամակալութիւնը յանձնուեցաւ արդարապաշտ տէրութիւններու: Ոտնակոխուած եւ անտեսուած իրաւունքներու արդար հատուցման ոգիի դարաղլուխ: Վերապարում մը սկսաւ:

Տարադիր Հայութեան ցիրուցան բեկորներ, մեծ Զինադադարի կնքումին ի տես, կենսունակութեան նոր աւիւնով մը, չարան – չարան դէպի աւերակեալ հայրենիք կը վերադառնան: Հայի էութեան մէջ թաքնուած վերաչինութեան անժանդ սլաքը վերստին կը լարուի:

Անհուն մխիթարութիւն մը կայ, տանջուած հոգիներէն ներս, — Հայկական անկախ Հանրապետութիւն մը՝ Մասիսի սիրուն ստորոտներուն ու Արաքսի դալարադեղ ափերուն վրայ...: Դէ՛հ, հայ չինական կեանքի օրէնքն է, բռնակալութիւնները յարատեւ չեն: Թափուած արիւն եւ անվերապահօրէն չոայլուած զոհողութիւնները ի դերեւ չեն: Այսուհետեւ ազատ ես թրքական անարդ լուծէն: «Փոքրիկ Դաշնակից»ն ես եւ պիտի վայելես հզօրներու արդար հովանաւորութիւնը:

Կը ցնծայ Այնթապի Հայութիւնը: Ալ խաղաղութիւնը պիտի թագաւորէ իր երկրին սահմաններուն մէջ ալ, որուն ի խնդիր, Հայը որքա՜ն արիւն հոսեցուց իր արդէն ազատուն էութենէն:

Շատ կարճատեւ եղաւ սակայն այդ խաղաղութիւնը:

×

1919ի աշնանամերջն էր, երբ Մեծն Բրիտանիոյ զրաւման ուժերը լքեցին Այնթապը, իրենց կարգին, յանձնելով զայն ասպետական Ֆրանսայի, ներկայացուցիչը՝ յաղթական դաշնակիցներուն:

Հակառակ անոր, որ օդը անձրեւոտ էր այն օրը, երբ Ֆրանսական յառաջապահ դունդը, բաղկացած հայ լեգէոնականներէ, ժամանեց քաղաքս: Մօտ տասը հազարի հայ բազմութիւն մը դիմաւորելու եկած էր զրաւման դունդերու հրամանատար՝ Ֆլի–Սէնթ–Մարին, որ դրօշակիր ինքնաշարժի մը մէջ յառաջացաւ՝ դորդերու եւ ծաղիկներու վրայէն:

Այնթապի անդրանիկ Գոլոնէլը, ժըպտուն ու դոհ, իջեւանեցաւ նախապէս լրեն համար պատրաստուած «Սարը–Մաթէխանէ» (թուրք պինուորական հիւանդանոց) չէնքը: Շէնքին բարձրադիր պատշդամէն դիտեց ծուաձաւալ բազմութիւնը՝ կիներու, մանուկներու եւ մարդոց, ողջունեց դանոնք ժպտադին ու պատդամեց՝

«Տանջուա՜ծ ժողովուրդ, ինձի չէ որ կը չռայլէք այս հիւրասիրութիւնը, այլ Մեծն Ֆրանսայի: Ցանուն անոր կը մատուցանեմ իմ խորին շնորհակալութիւնս ներս: Մեծապէս յուզեցիք զիս: Գոհ եմ: Գայէ՛ք, այսուհետեւ ուրախ ու վստահ եղէք, ձեղի խաղաղութիւն եմ բերած հեռաւոր արեւմուտքէն»:

Այս խրոխտ ու անկեղծ վերջին նախադասութիւնը իր պատդամին, արձագանդ դեց բազմութեան մէջ երկար ծափերով ու կեցցէներով:

— Կեցցէ՛ Ֆրանսան ու իր ներկայացուցիչը՝ Գոլոնէլ Ֆլի–Սէնթ–Մարին:

Պարզուեցաւ Գաղիոյ յաղթական եռադոյնը, որ սկսաւ ծածանիլ ու ծփծփալ չորս հովերուն դէմ: Ահա՛ մեղ հովանաւորող դրօշակը, մե՛ծ է անոր չուքը...:

Զգացաւ այն ահ ու դողը, որուն ենթարկուած էր ժողովուրդը, բրիտանական ուժերու մեկնումին առիթով: Բոլոր խրճիթներու մէջ յոյսն է որ կը թագաւորէ այդ իրիկուն: Դարերու սպասուած «հօրեղբայր»ը եկած է: Շինարարութեան եւ աշխատանքի օրերը պիտի սկսին:

Այսպէս կը հաւատար Այնթապցին:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ն. ԱՂԱՑԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՍՏԱՑԱՆՔ

—o—

Կ. ԹՈՒՄԱՆՈՎ, Հայաստանի Որոնքեանները, Թարգմանեց Հ. Մ. Աբեան, Վիէննա, Մխիթարեան տպարան, 1970: «Ազգ. Մատենադարան» Մէ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ԱԿԻՆԵԱՆ, «Մովսէս Դասխուրանցի (կոչուած Կաղանկատուացի) եւ իր Պատմութիւն» Աղուանից: 1970, «Ազգ. Մատենադարան», Մ Ժ Ա:

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ալի պէյ, Սասըղ պէյին հետքը գտայ: Ափսոս օթէլի 23 թիւ սենեակն է:

Ալի պէյ անմիջապէս դուրս նետուեցաւ Հասան էֆէնտիի սենեակէն, Մուշոնի ընկերակցութեամբ ուղղակի Ափսոս օթէլը դիմեց առանց հարցուփորձի, չուտ–չուտ վեր ելաւ երկուական սանդխամատ Սասըղ պէյի դրան առջեւ, բայց հպիւ թէ կանդ առած էր երբ դուրը ինքնիրեն բացուեցաւ, տարեանակի յաչորդական երեք պայթիւններ լսուեցան, յետոյ արագ – արագ սանդուխներէն իջնողի մը ոտնաձայները. այս ամէնը եղած էր ակնթարթի մը մէջ: Երբ Ալի պէյ օթէլէն ներս խուժած էր, ծառաներէն մին, Սասըղ պէյի հաւատարիմ Սահիլ էֆէնտի ահազանդը հնչեցուցած եւ վտանդը իմացուցած էր դանդակի երեք յաչորդական զարկով. այսպէս կրցած էր փրկել Սասըղ պէյը, որ կրկնակ ոճիրը գործելէ եբք փախած էր օթէլէն եւ ապաստանած սպաներու քլիւպը:

Ալի պէյի դանիլը պայթած՝ մահը վայրկեանական եղած էր, իսկ Մուշոն ծանրապէս վիրաւորուած՝ ոտիկանատուն տարած էին, քաղաքապետական բժիշկին խնամքներուն յանձնելով:

Լուրը կայծակի արագութեամբ չրջան ըրաւ քաղաքին մէջ:

Ոտիկանապետը ահ ու դողի մէջ անմիջապէս հասաւ օթէլ, Հասան էֆէնտիի մօտ եւ ցաւաւիթ լուրը իմացնելէ յետոյ աւելցուց.

— Հասան էֆէնտի, բան մըն ալ պիտի չկրնանք ընել, այս պահուս բոլոր սպաներն ալ ապաստամբած են բարեխնամ կառավարութեան դէմ, մինչեւ իսկ զօրաներէն նոյնները դանուած դինուորներն ալ անոնց կողմը անցած են, հիւրիէթ կ'ըսեն կ'երթան, այս է կարզախօսնին: Հետեւանքը չեմ կրնար դուչակել, եթէ Պոլսէն հաւատարիմ ուժեր չհասնին, գործը գործէն ելած է:

Դեռ խօսքը չէր աւարտած ոտիկանապետը, երբ յուղուած ներս մտաւ Սելանիկի բանակին քարոզիչ միւֆթին պոռալով.

— Վալլա՜հի սրիկէ հունա չեմ երթար, հպիւ հազ կեանքս փրկեցի, հեմուճուխներու տիփճիկէն: Ամա՜ն, Հասան էֆէնտի, չուտ Պոլիս դառնանք, բանը բանէն կ'անցնի...:

Հասան էֆէնտիի խելքը գլխէն թռաւ, այս լուրը իմանալուն դողը գինքը պատեց, ակռաները կափկափել սկսան, երբ մտածեց թէ կարզը իրենն էր լեւոնի եւ Ալի պէյի տարօրին գալու:

Անմիջապէս վալիզը պատրաստել տրաւ, ոտիկանապետին այ հրամայեց Վահանը խիստ հսկողութեան ներքեւ Պոլիս մեկնող Ռէչիտ Փաչա չոգենաւը փոխադրել, իր պաչտպանութեան համար ալ ոտիկանական ջոկատ մը պահանջեց ողջամբ չոգենաւ փոխադրելու համար:

Երկու ժամ վերջ Հասան էֆէնտի միւֆթիին ընկերակցութեամբ Ռէչիտ Փաչա չոգենաւը կը փոխադրուէր: Երբ չոգենաւին կամրջակը ելաւ, անմիջապէս իրեն յատկացուած խցիկը դնաց միւֆթին ալ հետը, հոն անոր դառնալով ըսաւ.

— Եո՛ֆ շիւբը, պի՛ն շիւբը ձելամէթ հասանը:

Երեք օր եբք Սիրքէճիի քարափը ոտք կը դնէին:

Թանկագին որսը՝ յանձին Վահանի, դպրիէ փոխադրել տուաւ խցարդելու – թեան հրամանով, ինքն ալ միւֆթիին հետ առած ուղղակի Երլոզը գնաց. հոն տեսաւ որ մկկը իր երեսը չէր ուղեր նայիլ: Այդ երեք–չորս օրուան մէջ բաներ մը եղած էր... հոն իմացաւ որ բուլանդակ Սելանիկի բանակը ապստամբած, ոտիկանատունը գրաւած էին. ոտիկաններն ալ դինուորներուն միացած էին եւ հոն անկախութիւն հռչակած էին. գեռ չատ բաներ պատահած էին, բայց լիակատար լուր չունէին:

×

1908 Յուլիս ամսու ութերորդ օրն էր. Երլոզը իրարանցումի մէջ չարժուն վիճակի մը մատնուած՝ ինչ ընելը չէր գիտեր...

Աղին զպրիէի մէջ Վահան խիստ հսկողութեան տակ կը տուայտէր: Մինչ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային Գոլոզ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային Գոլոզ մէջ, երկու օր եբք յանկարծ ռումբի մը պէս պայթեցաւ թէ Ն. Վ. դիատատ սուլթանը սահմանադրութիւն չնորհած էր թէ՝ բաճուճը Էսասին կէտ առ կէտ պիտի դործադրուէր եւ թէ ընդհանուր ներում պիտի ըլլար, թէ ամէն մարդ ալ ազատ էր, եւայլն. այս լուրերը բանտին մէջ ալ բերնէ բերան չրջան ըրին եւ իրօք Յուլիս 10ի առտուն Իգտամ ու Սպասի օրաթերթերուն ճակատները խորագիրներով պարզուած ապստամբութիւնը կը փառաբանէին:

Հայերէն Սուրհանդակ, Արեւելք, Մանզումէ առաւօտեան ու Բիւզանդիոն երեք – կոչեան թերթերուն ճակատներն ալ 48 բունթօ խորագրով Ազատութիւնը կ'աւետէին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(202 – Շար.)

ՄԽԻԹԱՐ
ԵՒ
ԻՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ս. կուսին «Եղիցի»ով կառուցուած այս Միաբանութիւնը կը շարունակէ մինչեւ այսօր իր հիմնադրին գործը՝ հինը կ'ներթայ, նորը կը լրացնէ իր տեղը, կը լրացնէ լաւագոյն կերպով դարու մտայնութեան ու պարագաներուն համաձայն: ԺԹ. դարու սկիզբը երեւան կուգայ Հայոց Նահապետը՝ Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, որ իր քերթողական, հնապատմական ու հայրենասիրական վառ հունչով կը սաւղծէ նոր մթնոլորտ մը եւ իր հունչին տակ կը միանան ազգային մեծագոյն գործիչներ Թոմաս Թէրզեան, Մկրտիչ Ամէմեան, Միքայէլ Փորթուկալ փաշա, Արփիար Արփիարեան, Դանիէլ Վարուժան: Այլ – ոնց որ Հայոց Հայրապետական աթոռին շրջանին կը միանայ Հ. Վարդան Տայեան, Հմուտ մասնագէտ Հայատառագրի չարականներու: Մինչեւ այսօր ալ Միխիթարի աշակերտները աչքերնին կը նեմացնեն ձեռագրական, բանասիրական, բանաստեղծական կամ պատմական երկասիրութիւններով, ինչպէս Հ. Վահան Յովհաննէսեան, Հ. Մեսրոպ Ձապաղեան, Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեան, Հ. Գէորգ Անանեան, եւայլն, եւայլն: Այս անխզելի հոյլը, որ կը ծնի Միխիթարի ծոցէն, կրօնքի եւ դիտութեան լոյսերով՝ զրաւականն է հայ ազգի տեւականութեան եւ ապրումի:

Միխիթարեանները կրցած են երկու հարիւր տարիներէ ի վեր վարել այդ նաւը դարուն պահանջին ու մտայնութեան համաձայն, փոխելով, բարւոքելով աշխատութեան եղանակը մարդկային ձգտումներուն հետեւելով: Անտարակոյս ներկայ դարուս միտքը, անոր յարաժ զարգացումը, ձեռնարկները այլ են կամ երբեմն: Հետաւորութիւնները մօտցեր են, սերունդը կը պահանջէ մօտէն չջափուիլ, կը փնտռէ տրամախօսութիւն, կը պահանջէ կրկնակի վաստակ եւ համբերութիւն: Եւ այս բոլորին պահանջին համաձայն առաքելավայրերը ճիւղաւորուած են եւ անոնց ամէն մէկ պիտոյն տրամադրուած է Միխիթարի աշակերտ մը, առաջնորդելու եւ ուղղելու համար զանոնք դէպի կրօնքի եւ դիտութեան ճշմարիտ լոյսին:

Այսպիսի հաստատութիւն մը ուրեմն արժանի է իր ժողովուրդի գնահատանքին եւ ինչպէս Արշակ Զօպանեան կ'ըսէ՝ «Ազգ մը որ Միխիթարի պէս նկարագիր մը արտադրած է, իրաւունք չունի ինքնիրմէ յուսահատելու»:

Միխիթարեաններու գործունէութիւնը սակայն չի վերջանար վանական ու դպրոցական առաքելութեամբ մը, այլ մէջը կ'ամփոփէ նաեւ հոգիներու փրկութեան եւ կրթական առաքելութիւնները:

Այսօր Միխիթարեանները ունին երկու-քուկէս դարերու առաքելական եւ դաս – տիարակչական փորձառութիւն մը: Հա – զարաւոր երիտասարդներ, ցրուած աշ – խարհիս հինգ հոգամասերուն վրայ, կ'ապրին պատուաւոր ու երջանիկ՝ որ – դիներ այդ կրթարաններուն:

Այս վարժարաններէն երկուքը, կանգ – նած եւրոպայի սիրտին վրայ, ունին հա – րիւր տարիներէ աւելի կեանք չնորհիւ իրենց մեծահոգի բարերարներուն՝ ՌՈՒ – ՓՈՍՅԻԼ ՂԱՐԱՄԵԱՆի եւ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆի:

Անժխտելի իրականութիւն մըն է որ Հայերը ունեցած են բազմաթիւ եւ օրի – նակելի բարերարներ, մեկենասներ, շատ մը ասպարէզներու մէջ, բայց այս երկու հնդկահայ բարերարներու անունները արձանագրած է յաւուրկ արժանիք մը, որ դարեր յետոյ տակաւին կ'ապրին անոնք Մուրատ – Ռափայէլեան անուան տակ: Միխիթարեան դրական վերածննդեան ամէնէն մեծ արձագանգը դարեր էր Հըրդ – կատանի հեռաւոր հայ գաղութին մէջ, գաղութ մը արդէն գաղիական, ապա անգլիական ազդեցութիւններու ներքեւ, ստացեր էր մտաւոր զարգացում: Երբ Ս. Ղազարի հեղինակութիւնները կը հաս – նէին հոն, ընթերցասէր ժողովուրդը փութով կը սպառէր զանոնք: Այս միջավայրէն, այդ ազգային չունչէն ծնաւ ԵԴՈՒԱՐԴ ՌԱՓԱՅԷԼ ՂԱՐԱՄԵԱՆ Նոր-Ջուղայեցի, ծնած Նախիջեւանի Արքանէլ գիւղին մէջ: Եդուարդ կը յաճախէ գա – ղիական դպրոց, բայց գաղ – անգլիական պատերազմին պատճառաւ չի կրնար ա – ւարտել: Մայրը ետ կը կանչէ զաւակը, զայն վտանգէ ազատելու համար: Ճամբան աւազակներ վրան կը յարձակին ու կողոպտելէ ետք կը ձգեն կիսամեռ, համարելով թէ ան մեռած է: Նոյն առեն կ'անցնին նաեւ բարի Սամարացիներ ու, բեռնաւորելով զրաստին վրայ, կը յանձնեն մօրը: Հարստութեան մնացած մասն ալ կը կորսնցնեն պատերազմի ժամանակ ու կը մտանուին կատարեալ չքաւորութեան: Եդուարդ հետեւեալ կերպով կ'արտայայտուի՝ «Օրեր առաջ հարուստ էինք ու մեծատուն, հիմա աղքատ ու զուրկ ստացուածքէ»: Ուրեմն ուրիշ բան չէր մնար անոր, եթէ ոչ գօտեպինդ լծուիլ աշխատութեան թէեւ ծանր, ինչպէս զգաձեալ կը դրէ՝ «Սկսայ աշխատիլ եւ առեւտուր ընել Զինաստանի, Մալինայի եւ այլ տեղեր»:

Սակայն այս առեւտրականի ու ճշմարիտ հօր կուրծքին տակ կը բաբախէր նաեւ անկեղծ ու թունդ հայրենասիրութիւն մը. պիտէր ան որ հեռաւոր արեւելքէն անդին կար Եւրոպա մը, եւ անոր սիրտին վրայ Միխիթարի Տունը՝ որու ազդասիրութեան համբաւը ծանօթ էր եւ որու չնորհիւ հայ գաղութը մեծապէս օգտուած էր:

Եդուարդ Ռափայէլ կ'ըլլայ առաջին Հնդկահայը որ իր զաւակները կը ղրկէ Եւրոպա տալու անոր եւրոպական մտքի զարգացում մը, բայց ոչ թէ ընելու զայն եւրոպացի մը զղացումով ու մտայնութեամբ: Չէր մոռնար իր զաւակներուն ղրկելու հօր մը խրատները, կոչելով զանոնք՝ «Թանկ ու սիրելի զաւակներս — հնազանդ եղէք, — կ'ըսէ ան, — ձեր վարդապետին որ ձեր ուսուցիչն է ու դաստիարակ կարդուած, նա զձեզ պիտի կրթէ հաւատքի մէջ, ատոր հետ մեր հայկական լեզուն, որովհետեւ դուք Հայ էք ծներ, եւ պարտական էք ձեր լեզուն հասկնալ, — ու կը չարունակէ աւելի վար, —Որդեա՛ք իմ, կը կրնեմ ու կ'աղաչեմ ձեզի՝ ազգով Հայ էք, ոչ մէկ ժամանակ պիտի չմոռնաք ձեր ազգը կամ լեզուն, որովհետեւ բնութեան եւ բարի ուսումներու օրէնքով ամէն մարդ պիտի սիրէ իր ազգը եւ օգնէ անոր պայծառութեան: Եւրոպա ղրկելու դիտաւորութիւնս այն է՝ որ դուք ջանաք իմաստուն ըլլալ, ապագային ձեր ազգին օգտակար ըլլալու համար»: Ահա ճշմարիտ Հայու եւ հօր մը պատկերը:

Այսպէս Ե. Ռափայէլ մէկ կողմէն տեսնելով Միխիթարեաններու կատարած դերը ազգին ու ղրականութեան հանդէպ, միւս կողմէն զաւակներուն ստացած եւրոպական եւ առհմային զարգացումը կը պարզէ դիտաւորութիւնը Միխիթարեան Հայրերուն յատկացնելու որոշ ղրամագլուխ մը, որպէսզի հիմնուի դպրատուն մը, ուր սորվին հայերէն եւ տեղուոյն լեզուն: Ու գաղափարէն գործի անցնելով, յատկացուց ժամանակի վաթսունեւհինգ հազար գաղիական ֆրանք, որ պիտի պահուէր դրամատան մէջ: Ուրախ էր եւ երջանիկ այս մեծահոգի Հայը, թէեւ չտեսաւ Ռափայէլեան վարժարանի կառուցումը, վասնզի ծովային ճամբոր – դութեան մը ընթացքին կը վախճանի ծովի վրայ:

Ռափայէլի կտակը առիթ տուաւ որ ուրիշներ աւելի մեծ գումարներ յատկացնեն Միխիթարեան Միաբանութեան նոյն նը – պատակին համար:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ կոչուած ազգային մեծ բարերարը, ոչ նուազ հայրենասէր քան Ռափայէլ, ծնաւ 1760ին Փոքր Ասիոյ Եւդոկիոյ քաղաքին մէջ: Գործակրան բերմամբ կը թողու Փոքր Ասիան ու կը փոխադրուի Հունդարիոյ Փեսրովաբաւին, ուր Միխիթարեան վարժարան մը կը ծաղկէր: Սամուէլ հոն կ'առնէ իր առաջին դաստիարակութիւնը ու կը սիրաննայ հայ հոգւոյն ու ղգացումին: Բայց հոն ալ գործը լաւ չի քալեր, կը մեկնի Մատրաս, Հնդկաստան, նախապէս հիւր մնալով հինգ ամիսներ իր զաւակներով միասին Ս. Ղազարի մէջ Միխիթարեաններու մօտ: Հոն աւելի մօտէն կը ճանչնայ Միխիթարեան Հայրերը եւ անոնց գործունէութիւնը, ու Մատրաս հասնելով Գերապայծառ Աբրահամ Խնդրանօք բերել կուտայ Միխիթարեան վարդապետ մը, որ կ'ըլլայ դաստիարակը իր զաւակներուն: Քիչ ժամանակի մէջ տեսնելով վարժարանի յառաջդիմութիւնը եւ եռանդուն գործունէութիւնը՝ օր մը կ'ըսէ վարդապետին՝ «Եթէ Տէրը յաջողութիւն տայ իմ գործին՝ ազգիս այնպիսի նպաստ մը պիտի ընեմ որքան ոչ մէկուն ըրած ըլլամ կեանքիս մէջ», եւ Աստուած տալով յաջողութիւն, հարստացաւ ան քան Ռափայէլ, որ իր խնամին էր ազգակցութեամբ: Սամուէլ ունէր մէկ համոզում՝ ամէնէն կենսական հարցն է մայրենի լեզուին ուսուցումը Մայր Հայրենիքէն բաժնուած եւ օտարութեան մէջ ապրող մանկութեան, եւ որոշ էր, թէ գաղթական ընտանիք մը, դէթ ոչ ամէնքը, չէր կարող իր զաւակին տալ փափաքած ուսումը:

Ուրեմն ազգը կարօտ էր ուսուցիչներու գաղափարականին եւ վեհանձնութեան:

Ինչ որ խոստացեր էր Միխիթարեան վարդապետին, ըրաւ իր կտակը ու կնքեց մահկանացուն 1816 Ապրիլ 20ին:

Հնդկահայ այս երկու վեհանձն հոգի – ներու չնորհիւ Եւրոպայի կեդրոններուն մէջ կը կանգնին մինչեւ այսօր զոյգ Միխիթարեան վարժարաններ՝ Ռափայէլի եւ Սամուէլի անունով:

Ներկայ դարուս ուր հայ մանկութիւնը կ'ապրի, ոչ նուազ անհրաժեշտութիւնը ունի Սամուէլի ու Ռափայէլի հայասունչ գաղափարականին ու վեհանձնութեան:

Հ. ԽՈՐԻՆ Վ. ՏԻԼԻՋԵԱՆ
Պուէնոս Այրէս

ԲԻԶ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Երկու աղջիկներ.

— Ես որոշում տուի, մինչեւ որ քսանեւհինգ տարեկան չըլլամ պիտի չամուսնանամ:

— Ես ալ որոշում տուի, մինչեւ որ չամուսնանամ, քսանեւհինգ տարեկան պիտի չըլլամ...:

×

— Տղաս ինչո՞ւ չես աշխատիր. նորէն ուսուցիչդ կը դանդաղէր այսօր:

— Ի՞նչ, ես աշխատիմ եւ ուսուցիչը դրամ առնէ՞:

×

Երկու քարեկամներու միջեւ.

— Եղբայր, աս ի՞նչ տարօրինակ չուն ունիս. ամէն խանութի առջեւ կանգ կ'առնէ:

— Վարժուեր է, բարեկամս, կնոջս հետ դուրս կ'ելլէ միշտ:

×

Շոգենաւին մէջ.

— Շոգենաւին միակ հրամանատարը նուագահան է, չէ՞:

— Այո, եթէ ասկայն կինը հետը չէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (159)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Երբ երիտասարդը վերադարձաւ, անոր պատմեց թէ օրը ի՞նչպէս անցուցած էր ու իր ապագայի ծրագիրները պարզեց:

— Դիտե՞ս, ըսաւ, ներչնչում մը ունիմ: Ի՞նչ հարկ հոս կեանք ամուսնանալու ծումին սպասելու համար. եթէ գիւղը ըլլանք միեւնոյն բանը չէ՞: Ալ չեմ կըրնար սպասել... չեմ ուզեր այդ ամուսնութիւնը պատճառ ըլլայ որեւէ ազդեցութեան պիտի չունենայ: Դուն ալ իմ կարծիքո՞ս ես:

— Ո՛հ, այո:

Վրոնսքի մատանեդրութեամբ նայեցաւ Աննայի յուզուած դէմքին:

Վայրկեան մը լռութիւն տիրեց:

— Ի՞նչ ըսիր հոն: Ո՞վ տեսար, հարցուց Աննա:

Վրոնսքի բազմաթիւ անձերու անուններ տուաւ:

— Ընթրիքը լաւ էր, եւ նաւաբեկութիւնը յաջող այուհանդերձ Մոսկուայի մէջ բան մը չըլլար առանց ծիծաղելի կողմ մը ունենալու... լողալու ուսուցիչ կին մը իր արուեստը ցոյց տուաւ մեզի:

— Ի՞նչպէս լողաց:

— Կարմիր, տարօրինակ զգեստով մը ... ծեր կին մը, տգեղ... լաւ ուրեմն, ե՞րբ կը մեկնինք:

Բայց Աննա միշտ լողալու ուսուցչուհին վրայ կը մտածէր:

— Ի՞նչ տարօրինակ բան. միթէ չա՞տ լաւ կը լողար:

— Ոչինչ, բայարձակապէս ոչինչ բացառիկ. սոսկալի կերպով տգեղ էր... ուրեմն ե՞րբ միտք ունիս մեկնելու:

Աննա ղլուխը օրօրեց, կարծես անհաճոյ մտածում մը վանելու համար:

— Կարելի եղածին չափ շուտ: Վաղը պատրաստ չենք ըլլար... հետեւեալ օրը:

— Լաւ... սակայն ոչ... վաղը չէ միւս օր կիրակի է, պէտք է մայրիկիս երթամ:

Յառջեցաւ, որովհետեւ իր մօրը անունը արտասանելուն պէս, Աննայի կասկածոտ ակնարկը դպաց:

— Վաղը կրնաս մօրդ երթալ, ըսաւ:

— Վաղը դրամն ու թուղթերը, որոնց կը սպասենք, չեն կրնար պատրաստ ըլլալ:

— Եթէ այդպէս է, չենք մեկնիր:

— Բայց ինչո՞ւ համար:

— Կամ երկուշաբթի կը մեկնիմ, կամ բնաւ չեմ մեկնիր:

— Այդ ըսածդ իմաստ չունի:

— Աւելի իմաստ չունի քեզի համար, որովհետեւ ինչ որ ինծի կը վերաբերի քեզ չի հետաքրքրեր: Չես կրնար հասկնալ թէ ինչ է իմ կեանքս: Հոս բան մը կայ, որ դիս կը հետաքրքրէ, փոքրիկ Անգլուհին՝ Հաննան, ըսիր թէ կեղծ էր այդ...: Երկմ չըսի՞ր թէ աղջիկս չեմ սիրեր, թէ այդ Անգլուհին սիրել կը կեղծեմ եւ թէ բնական չեմ: Կ'ուզէի հասկնալ թէ ինչ տեսակ կեանքը ինծի համար բնական պիտի ըլլար հոս:

Վայրկեան մը ինքզինքին եկաւ եւ ոսոկումով տեսաւ որ իր տրամադրութեան հակառակ կը վարուէր. բայց դղալով հանդերձ որ կը կորսուէր, ալ ինքզինքը չէր կրնար զսպել, չէր կրնար խոնարհիլ:

— Ինծի վերագրած խօսքերդ երբեք չարտասանեցի, միայն ըսի թէ ես համակիր չէի փու յանկարծական յափշտակումիդ:

— Ինչո՞ւ ճշմարտութիւնը չես ըսեր, դուն որ այնքան կը սիրես անկեղծութեամբ պարծենալ:

— Երբեք չեմ պարծենար ու երբեք ատա չեմ խօսիր... կը ցաւիմ որ չես յարգեր...:

Վրոնսքի կը ջանար բարկութիւնը զսպել:

— Ցարդանքը առեղծուած է սիրոյ պատրաստ թողած տեղը լեցնելու համար... եւ եթէ դիս չես սիրեր, աւելի պարկեշտ բան մը ըրած կ'ըլլաս ինծի ըսելով:

— Չէ, չիտակը, ասիկա անտանելի է, գոչեց Վրոնսքի:

Աթոռէն ելաւ, Աննայի առջեւ կեցաւ ուժգի եւ յանկ ձայնով մը խօսեցաւ մարդու մը պէս որ չատ բան ունի ըսելիք, բայց ինքզինք կը բռնէ:

— Ինչո՞ւ համբերութիւնս փորձութեան կ'ենթարկես... ան ալ սահման մը ունի:

— Այդ խօսքերով ի՞նչ ըսել կ'ուզես, գոչեց Աննա:

Աննա սարսափած կը նայէր աւելի – թեան այն արտայայտութեան, որ Վրոնսքիի դէմքէն կը ժայթքէր ու մանաւանդ անոր անզութ ու բարկաճայթ աչքերէն:

— Կ'ուզեմ ըսել... բայց խօսքը չատարեց եւ վայրկեան մը ետքը չարունակեց.

— Պէտք է ձեզ հարցնեմ թէ ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ:

— Ի՞նչ կրնամ ուզել: Միայն կրնամ փափաքիլ որ դիս չլքէք, ինչ որ ձեր դիտաւորութիւնն է: Բայց այդ չէ որ կը փափաքիմ, այդ երկրորդական է... ձեր սէրը կ'ուզեմ, եւ ասիկա չունիմ, ուրեմն ամէն բան վերջացած է:

Աննա դէպի դուռը ուղղուեցաւ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին՝ Հինգշաբթի, 17 Սեպտ. առաւօտէն։

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

× *Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ, կիրակի օրեր ժամը 9,30էն 12։*

× *Ալֆորվիլի էֆոլ Փրիմէր ժորժ Լափիէրի մէջ, Ռիւ տը Շուազի, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։*

× *Առնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 31–33, Ռիւ Սէն Ժիւսթ Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։*

× *Ժանթիլիի մէջ, 22 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։*

× *Շաւիլի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 4 Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։*

× *Պանեէօ – Քաշանի մէջ, 43 Ռիւ Մատամ Քիւրի, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։*

× *Պուա Քոլոմպի մէջ, 4 Ռիւ Մարի Լօռ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 5։*

Կոչ կ'ընենք յարդելի Ծնողքներուն, որպէսզի նախանձախնդիր ըլլան եւ անպայման իրենց զաւակները առաջնորդեն հայկական դպրոցները։

— Ծրագրուած է նաեւ Փարիզի մայր եկեղեցւոյ մէջ հաստատել Հինգշաբթիօրեայ դասընթացք մը։ Անոնք որոնք կը փափաքին ուղարկել իրենց զաւակները, թող հաճին տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանին, ըստ այնմ կարգադրութիւններ ընելու համար։

ԴԻՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

×

Սէն Թեռոմի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թաղի եւ չրջակայից հայրենակիցներուն, թէ դպրոցին բացումը կը կատարուի 15 Սեպտեմբերին, ուսուցչուհի Տիկին Մանուչ Շամիրեանի ղեկավարութեամբ։ Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան Հինգշաբթի ժամը 9–12 եւ Շաբաթ 2–5։ Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Միքայէլի ընդհ. ժողովը 12 Սեպտեմբեր շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին Ա.Հարոն – եան ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս – եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Ծանօթ սրահը։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԱՐՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

—o—

Սեպտեմբեր մկկէն ի վեր սկսած ենք հաշուեցոյցները ղրկել մեր այն բաժանորդներուն, որոնց բաժանորդագրութեան հաշիւները առկախ կը մնան։ Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն, որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ հաշիւները, առաջքն առնելու համար որեւէ ընդհատումի թերթին առաքումին մէջ։

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ թերթերու բաժանորդագրութիւնները կան – խիկ կը վճարուին եւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր այն բաժանորդներուն, որոնք յարդելով այս տարրական սկզբունքը կը դիւրացնեն վարչութեան դործը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօն է։ Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. Վ�րԴ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8, պատարագ ժամը 10ին։

Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր–Անդաստան։

×

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ցիշատակ է Մեռելոց։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պիտի մատուցուի պատարագ եւ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի Հոդեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։ Կը պատարագէ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍ ՔՀՆԾ. ՏԷՐ–ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (Պոլսէն)։

Յաւարտ պատարագի՝ խաչհանգիստ, ինչպէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյն վտակաւոր հոգեւոր հովիւ Տէր Եսայի Խաչակիր Քհնց. Ալթունեանի վախճանման Երրդ տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուի համայն հաւատացեալ ժողովուրդը իր ներկայութեամբ յարդելու հանդուցեալին յիշատակը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վանանդի մէջ Հոկտեմբեր 31ին։

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Քնոյս (Տարօնի չրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(Վերագրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաքապազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, Չէյթուն եւ իր չրջակաները, Պէյրութ, թղթակազմ	15 ֆր.
ԴՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԴԵԱՆ, Հայ Դպրոցի, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կամիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՁՈՒԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ – ԵՒ – ԳՈՒՆԱՒՈՐ

ՈՒԹ ԳՐՔՈՅԿՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆ Է 20 ՖՐԱՆՔ

Ցաեւ՝ Գիգորը, Մի կաթիլ Մեղր եւայլն։
ՄՆՈՂՔՆԵ'Ր, ՁԵՐ ՁԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑԷՔ ԼԵՑՆԵԼՈՎ ԱՑՍ ԿՏՐՈՆԸ ԸՆԹԵՌՆԼԻ ԿԵՐՊՈՎ

Անուն – Մականուն . . . . . .
Հասցէ . . . . . .
Ներփակ վճարումը՝ պանքի չէքով կամ փոսթի չէքով
(Աւրել աւելորդ նշանակումը)

EDITIONS « EREBOUNI », B. P. 46 CHARENTON - 94 — Tél. : 368-26-32

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարւոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ։

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ,
վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի։

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով։

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, թերմինիւս արճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ։

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօճ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հռոմական քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ։

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.։
Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզէլի վրայ,
եւ տեղաւորում պանդոկը։ Երեկոյեան ճաշ։

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաչերաք եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ։ Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի աւտոներսը։

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

Մինչեւ Սեպտ. 10, արձանագրուիլ նամակով (գրասենեակը փակ ըլլալով)։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ԼՍ. ՃԼՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈՊՆՀԱՆԴԻՍՏ	30 Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՑՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿՑՕՑԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ JEUDI 10 SEPTEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.910 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.910

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՎԱՅՈՅԶ ՅՈՐԴԱՆԱՆ

—o—

Օգոստոս 7ի Զինադուլէն աւելի քան մէկ ամիս վերջ տակաւին չեն սկսած հաշտութեան փորձերը կողմերու միջեւ, ՄԱԿի ներկայացուցիչ Կոմնար Եարինկի միջնորդութեամբ:

Ռոճըրսի ծրագիրը ի զօրու է միշտ, քանի որ ընդունուած է Գահիրէի, Ամմանի եւ Թել Ավիվի կառավարութեանց կողմէ: Ծրագրին եւ առհասարակ Իսրայէլի հետ բանակցութեանց սկզբունքին հակառակ են Պաղեստինի ազատագրու-թեան զանազան կազմակերպութիւնները, որոնք քաղաքական – դիւանագիտական դեռնի վրայ ո՛չ մէկ իրաւական հանգամանք կը ներկայացնեն:

Եւ սակայն այս անպաշտօն կազմակերպութիւններն են, որ իրենց վրայ խօսեցնել կուտան վերջերս, իրրեւ հետեւանք օդահէնութեան քառեակ փորձերուն՝ մէկ օրուան մէջ:

Իսրայէլացիք չեն խղած, պարզապէս ընդհատած են իրենց յարաբերութիւնները Եարինկի հետ: Կը պահանջեն, որ եգիպտացիք իրենց նախկին տեղերը փոխադրեն խորհրդային Սամ 3 հրթիռներու խարիսխները:

Եգիպտացիք կ'առարկեն, որ յարձակողական նպատակներ չեն սնուցաներ Իսրայէլի դէմ, այլ պարզապէս իրենց երկրի պաշտպանութեան կը ձգտին:

Ուաշինկթըն եւ Մոսկուա կը ջանան ելք մը գտնել առաջին օրէն իսկ հրապարակ եկած այս տարակարծութեանց, որպէսզի ժամ առաջ կարելի ըլլայ անցնիլ օրակարգի հիմնական խնդիրներուն:

Մինչ դիւանագիտական դեռնի վրայ փոխատացութիւնները կը շարունակուին, առանց դրական արդիւնքի մը յանգելու, անդին Պաղեստինցիները խռովայոյզ վիճակ մըն են առեղծած ներքին եւ արտաքին կրկնակ ճակատներու վրայ:

Ներքին ճակատին վրայ եղբայրասպան կռիւները դադար չեն առած: Պաղեստինի ազատագրութեան անունով գործող թունդ ազգայնական — նոյնիսկ «մէյազդայնական» — կազմակերպութիւնները անհաշտ կռիւ կը մղեն Հիւսէյն Թագաւորին եւ իր կառավարութեան դէմ: Ամէն օր երկուստեք բազմաթիւ զոհեր կ'ինկնան Ամմանի փողոցներուն եւ Յորդանանի հարաւային շրջանին մէջ:

Հաշէմի Թագաւորը արտակարգ քաջութեամբ կը դիմակայէ ամէն կողմէ իրեն դէմ ուղղուած յարձակումներուն: Քանի նկատի առնուի, որ ճամբորդներուն մէջ կը գտնուին նաեւ ծադումով Հրեաներ: Լոնտոն, Պերն եւ Պոն ընդունելով առեւանդիչներուն պայմանները կը պահանջեն, որ այս վերջինները վերադարձնեն բոլոր ճամբորդները, առանց դաւանանքի կամ ազգի խորակատութեան: Պաղեստինեան Ազատագրական Ճակատը ճնշում բանեցնելու մտօք Իսրայէլի վրայ, կրնայ մերժել: Շատեր հաւանական կը գտնեն այս պարագան:

Անգլիոյ Արտաքին նախարարը՝ Սըր Ալէք Տըկլաս Հիւմ երեք կառավարութիւններու (Անգլիա, Գերմանիա եւ Զուիցերիա) անունով դիմում կատարեց Լոնտոնի Իրաքի, Եգիպտոսի, Յորդանանի, Լիբանանի, Քուէյթի եւ Սէուտական Արաբիոյ դեսպաններուն, որպէսզի իրենց երկիրները միջամտեն Պաղեստինցիներու մօտ:

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան յայտարարութեան մը ընթացքին «ոճրային ցաւալի պարագք» որակեց օդանաւահրոս առեւանդումը:

Վերջին լուրերու համաձայն, ճամբորդներու վիճակը ողբալի դարձած է, նկատի առնելով, որ երեք օրէ ի վեր «բանտարկուած» կը մնան օդանաւերուն մէջ՝ առանց անհրաժեշտ խնամքն ու հանգիստի պայմանները ունենալու: Պատանդի վիճակին մէջ կը գտնուին նաեւ այն 120 ճամբորդները, որոնք Ամմանի պանդոկներէն մին փոխադրուած էին առաջին օրը:

Ակնկալենք, որ Պաղեստինցիներուն պայմանաժամը կը լրանար Հինգշաբթի ժամը 14ին:

× ՄԱԿի Իսրայէլի ներկայացուցիչը՝ Թեքոա, Թել Ավիվէն Նիւ Եորք վերադարձաւ, ուր պաշտօնապէս Եարինկի փոխանցեց Իսրայէլի մերժումը չարունակելու բանակցութիւնները, ցորչափ Եգիպտոս իրենց նախկին դիրքերուն չի վերադարձներ զինադուլի ընթացքին տեղափոխուած հրթիռները:

× Պաղեստինեան դիմադրական չարժումի կեդրոնական կոմիտէն չեղեալ նկատեց իրենց եւ Յորդանանցիներու միջեւ կնքուած համաձայնագիրը, որով վերջ կը տրուէր ներքին կռիւներուն: Այս քայլը, համաձայն քաղաքական շրջանակներուն, կը հաստատէ ծայրայեղ տարրերու ազդեցութեան զօրացումը կեդրոնական կոմիտէի կազմէն ներս:

Ակնկալենք, որ առջի օր եւս բուռն կռիւներ տեղի ունեցան արձակադէններ եւ յորդանանեան բանակի զինուորներու միջեւ այս անգամ Իրպիտի մէջ: Երեսուն պաղեստինցի սպաննուած է: Բախումներ արձանագրուած են նաեւ Ամմանի մէջ:

× Ալժերիոյ մամուլի գործակալութիւնը խիստ քննադատութեան ենթար-կեց «Ալ Ահրամ»ի վերջին խմբագրականը, որով խմբագրապետը Հէյքըլ խնդրոյ առարկայ կը դարձնէր Ալժերիոյ եւ նախագահ Պումետիէնի վարած քաղաքականութիւնը: Ալժէի համար Հէյքըլ «արար պարտութեան տեսաբանն է»: Ակնկալենք, որ 1965էն ի վեր սերտ չեն Ալժէ-Գահիրէ յարաբերութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ Քուշինկ առողջական պատճառներով հրաժարած է Պոսթընի արքեպիսկոպոսի իր պաշտօնէն:

ՊՐԱՋիլի հիւսիս – արեւելեան շրջաններուն մէջ սովամահ դիւղացիներ կողոպտած են խանութներ եւ փոխադրակառքեր: Երկար ժամանակէ ի վեր չորջանը ենթակայ է երաշտի:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ուժերու թիւը չորս հարիւր հազարէն նուազ է, ներկայիս, Հարաւային Վիէթնամի մէջ, յայտարարեց Սայկոնի ամերիկեան սպայակոյտի բանբերը: Կը ճշդուի այս առթիւ, որ այս թիւը երբեք չէր արձանագրուած 1967 Յունուարէն ի վեր:

ՄԱՏրիտի մէջ 15·000 չինարարներ գործադուլի դիմեցին: Կը պահանջեն օրական նուազագոյն 28 ֆրանքի վճարում, չորեքշաբթեան 44 ժամուան աշխատանք եւ տարեկան մէկ ամսուան արձակուրդ: Շատեր ներկայիս կը չահին օրական 14 ֆրանք:

ՋԱՄՊիի մայրաքաղաքին՝ Լիւսաքայի մէջ բացումը կատարուեցաւ ոչ-յանձնառու երկիրներու երրորդ համագումարին: Առաջին առթիւ տարակարծութիւն ծագեցաւ Քամպոճի ներկայացուցչի մասին, քանի որ Զօր. Լոն Նոլ եւ իշխան Սիհանուք առանձին պատուիրակութիւններ ղրկած էին ներկայացնելու համար Քամպոճը: Ժողովը միջին ճամբայ որդեգրելով որոշեց թափուր թողուլ Քամպոճի աթոռը: Լիբանանի ներկայացուցիչն է՝ Խալիլ Պալիկեան:

ԽՈՐՀՐԴԱԳԻՆ դիտնական մը՝ Միքայէլ Մակարենկօ, որ դրական ակումբի մը տնօրէնն էր Ակադեմգորոդոկի մէջ, Սիպերիա, «հակախորհրդային գործունէութեան» մեղաստանութեամբ դատի կանչուեցաւ Մոսկուայի մէջ: Գիտնականը միշտ քաջալերած էր իշխանութիւնները, որ ներու կողմէ քննադատուած բազմաթիւ արուեստագէտներու եւ բանաստեղծներու աշխատանքը: Օտար մտաւորականներ ալ հրաւիրած էր ակումբ:

ՋՕՐ. ՔԻՕՆիկի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երեքշաբթի առաւօտ Սէն-Լուի տէ ղ'Ենվալիտ եկեղեցւոյ մէջ: Դամբանականը արտասանեց Պաշտպանութեան նախարար՝ Միշէլ Տըպրէ եւ չեչտեց. «Երիտասարդները լաւ չեն պատկերացներ Պիր Հաքէմի փայլը: Կուզուղ եւ ազատ Ֆրանսայի զինուորներուն համար կը հնչէր նման նուիրագործումի մը»:

Ժ. Ժ. ՍԵՐՎԱՆ-ՇՐԱՅՊԷՐ կը չարունակէ իր ընտրապայքարը: Ի վերջոյ Արմատական կուսակցութիւնը որոշեց զօրավիզ կենալ իրեն եւ արտակարգ նիստ չեն պահանջեր այլեւս այն արմատականները, որոնք համաձայն չեն իրենց պատրաստութեան:

ՍերվանՇրայպէր յայտարարեց թէ չի կրնար անհետացնել կառավարութեան բոլոր անդամները, բայց այնպէս պիտի ընէ որ միշտ չքնանան:

ՖՐԱՆՍԱՅի Արտաքին նախարարը՝ Մօրիս Շուման Հելսինքի մեկնեցաւ, ուր չորս օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ:

Չեխ 75 փրոֆեսէօրներ, որոնք կը դատապարտէին քաղաքական վարժարանին մէջ, նախաճեռնուած Զեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի կողմէ, արտաքսուեցան կուսակցութեան շարքերէն:

ՀՄԵՐ ուժերը Քամպոճի մէջ լայնածաւալ յարձակումի դիմեցին Հանօյի արձակադէններու դէմ: Յարձակող ուժերու թիւն է 8000:

ՍԷՈՒԼԷն կը հաղորդեն, թէ Հիւս. Քորէացի զինուորներու փորձ մը անցնելու սահմանը ձախողեցաւ:

ՊԱՆԿՈՒՆԿէն կը հաղորդեն, թէ մինչեւ 1971 Յուլիս, Թայլանտէն պիտի հեռանան 8000ի մօտ ամերիկացի զինուորներ: Անցեալ Յուլիսին վեց հազար Ամերիկացի հեռացած էր երկրէն: Ամերիկա օդանաւային կարեւոր կայաններ հաստատած է Թայլանտի մէջ:

ՁԱՓՈՆ պատերազմի պարտութէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով զինուորական հսկայ օդանաւ մը չինեց, որ ի վիճակի է 600 զինուոր փոխադրել 2000 մղոն տարածութեան վրայ: Ձարմն կը յուսայ նմանօրինակ 50 օդանաւ արտադրել յառաջիկայ տարի:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ էքս-Ան-Փրովանսի իր բնակարանին մէջ յանկարծական մահ եղած է Տիկին Սիփրիէն Փորթու-գալեան: Ողբացեալը իր ամբողջ կեանքի ընթացքին բեղուն գործունէութիւն ունեցած է իր ամուսնոյն՝ Վահան Փորթուգալեանի կողքին Մերձաւոր Արեւելքէն մինչեւ Ֆրանսա:

Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Վահան Փորթուգալեանի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ՁԱՄԲՈՐԴՆԵՐ ԴԵՌ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

—o—

ԱՄԷՆՔԸ ՏԵՂԻ ՏՈՒԻՆ ԲԱՑԻ ԻՍՐԱՑԷԼԷ

Առեւանդուած երկու օդանաւերու հարցը կը չարունակէ զլխաւոր մտահոգութիւնը կազմել չհադրզռուած երկիրներուն: Արդէն երեք դիչեր է, որ երկու հարիւրի մօտ ճամբորդներ Յորդանանի անապատային չրջանի մը մէջ «բանտարկուած» կը մնան իրրեւ պատանդ: Արդարեւ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Պաղեստինցիները ճամբորդներուն եւ զոյգ օդանաւերուն վերադարձը կ'ապահովեն, եթէ երբեք զործադրուին իրենց պահանջները — ազատ արձակումը ձերբակալուած Պաղեստինցիներու Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ: Ակնկալելի, Պաղեստինի Ազատագրական Ճակատը, այլ խօսքով կազմակերպիչը օդանաւերու առեւանդումին, կը պահանջէ պաղեստինցի զերիներու (կը ճշդուի թէ երեք հազարի կը հասնի Իսրայէլի մէջ), ինչպէս նաեւ երկու ալժերացի զիւանագէտներու ազատ արձակումը Իսրայէլի կողմէ:

Մինչ առեւանդուած օդանաւորդներու ճամբորդները անապատի կիզիչ արեւին եւ պիչերային ցուրտ օդին տակ զժնդակ ժամեր կ'անցընեն, անդին Դաչնակից – ին Գերմանիա, Զուիցերիա եւ Անգլիա միատեղ խորհրդակցութենէ մը ետք կ'որոչեն կարմիր Խաչի ճամբով բանակցիլ առեւանդիչներուն հետ: Պոնէն եւ Պերնէն ետք Անգլիա եւս ընդունեցաւ ընդառաջ երթալ Պաղեստինցիներու պահանջին:

Այնուամենայնիւ հարցը անել կացութեան կը մատնուի, քանի որ Թել Ավիվ բացարձակ կերպով կը մերժէ խօսակցութեան նստիլ պաղեստինեան կազմակերպութիւններու հետ եւ ընդունիլ այս վերջիններուն պայմանները: Արդէն փերէսկէն ետք, որ Իսրայէլի Փոխարդարութեան նախարարն է, Ա. Լեվավի, Պերնի Իսրայէլի դեսպանը, ինչպէս նաեւ Թեքոա (ՄԱԿի մօտ Իսրայէլի ներկայացուցիչ) նոյնիմաստ արտայայտութիւններ ունեցան, այսինքն դէմ արտայայտուեցան Պաղեստինցիներու պայմանները ընդունելու մխքին:

Հարցին լուծումը աւելի եւս կը դժուարանայ երբ նկատի առնուի, որ ճամբորդներուն մէջ կը գտնուին նաեւ ծադումով Հրեաներ: Լոնտոն, Պերն եւ Պոն ընդունելով առեւանդիչներուն պայմանները կը պահանջեն, որ այս վերջինները վերադարձնեն բոլոր ճամբորդները, առանց դաւանանքի կամ ազգի խորակատութեան: Պաղեստինեան Ազատագրական Ճակատը ճնշում բանեցնելու մտօք Իսրայէլի վրայ, կրնայ մերժել: Շատեր հաւանական կը գտնեն այս պարագան:

Անգլիոյ Արտաքին նախարարը՝ Սըր Ալէք Տըկլաս Հիւմ երեք կառավարութիւններու (Անգլիա, Գերմանիա եւ Զուիցերիա) անունով դիմում կատարեց Լոնտոնի Իրաքի, Եգիպտոսի, Յորդանանի, Լիբանանի, Քուէյթի եւ Սէուտական Արաբիոյ դեսպաններուն, որպէսզի իրենց երկիրները միջամտեն Պաղեստինցիներու մօտ:

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան յայտարարութեան մը ընթացքին «ոճրային ցաւալի պարագք» որակեց օդանաւահրոսութեան առեւանդումը:

Վերջին լուրերու համաձայն, ճամբորդներու վիճակը ողբալի դարձած է, նկատի առնելով, որ երեք օրէ ի վեր «բանտարկուած» կը մնան օդանաւերուն մէջ՝ առանց անհրաժեշտ խնամքն ու հանգիստի պայմանները ունենալու: Պատանդի վիճակին մէջ կը գտնուին նաեւ այն 120 ճամբորդները, որոնք Ամմանի պանդոկներէն մին փոխադրուած էին առաջին օրը:

Ակնկալենք, որ Պաղեստինցիներուն պայմանաժամը կը լրանար Հինգշաբթի ժամը 14ին:

× ՄԱԿի Իսրայէլի ներկայացուցիչը՝ Թեքոա, Թել Ավիվէն Նիւ Եորք վերադարձաւ, ուր պաշտօնապէս Եարինկի փոխանցեց Իսրայէլի մերժումը չարունակելու բանակցութիւնները, ցորչափ Եգիպտոս իրենց նախկին դիրքերուն չի վերադարձներ զինադուլի ընթացքին տեղափոխուած հրթիռները:

× Պաղեստինեան դիմադրական չարժումի կեդրոնական կոմիտէն չեղեալ նկատեց իրենց եւ Յորդանանցիներու միջեւ կնքուած համաձայնագիրը, որով վերջ կը տրուէր ներքին կռիւներուն: Այս քայլը, համաձայն քաղաքական շրջանակներուն, կը հաստատէ ծայրայեղ տարրերու ազդեցութեան զօրացումը կեդրոնական կոմիտէի կազմէն ներս:

Ակնկալենք, որ առջի օր եւս բուռն կռիւներ տեղի ունեցան արձակադէններ եւ յորդանանեան բանակի զինուորներու միջեւ այս անգամ Իրպիտի մէջ: Երեսուն պաղեստինցի սպաննուած է: Բախումներ արձանագրուած են նաեւ Ամմանի մէջ:

× Ալժերիոյ մամուլի գործակալութիւնը խիստ քննադատութեան ենթարկեց «Ալ Ահրամ»ի վերջին խմբագրականը, որով խմբագրապետը Հէյքըլ խնդրոյ առարկայ կը դարձնէր Ալժերիոյ եւ նախագահ Պումետիէնի վարած քաղաքականութիւնը: Ալժէի համար Հէյքըլ «արար պարտութեան տեսաբանն է»: Ակնկալենք, որ 1965էն ի վեր սերտ չեն Ալժէ-Գահիրէ յարաբերութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ Քուշինկ առողջական պատճառներով հրաժարած է Պոսթընի արքեպիսկոպոսի իր պաշտօնէն:

ՊՐԱՋիլի հիւսիս – արեւելեան շրջաններուն մէջ սովամահ դիւղացիներ կողոպտած են խանութներ եւ փոխադրակառքեր: Երկար ժամանակէ ի վեր չորջանը ենթակայ է երաշտի:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ուժերու թիւը չորս հարիւր հազարէն նուազ է, ներկայիս, Հարաւային Վիէթնամի մէջ, յայտարարեց Սայկոնի ամերիկեան սպայակոյտի բանբերը: Կը ճշդուի այս առթիւ, որ այս թիւը երբեք չէր արձանագրուած 1967 Յունուարէն ի վեր:

ՄԱՏրիտի մէջ 15·000 չինարարներ գործադուլի դիմեցին: Կը պահանջեն օրական նուազագոյն 28 ֆրանքի վճարում, չորեքշաբթեան 44 ժամուան աշխատանք եւ տարեկան մէկ ամսուան արձակուրդ: Շատեր ներկայիս կը չահին օրական 14 ֆրանք:

ՋԱՄՊիի մայրաքաղաքին՝ Լիւսաքայի մէջ բացումը կատարուեցաւ ոչ-յանձնառու երկիրներու երրորդ համագումարին: Առաջին առթիւ տարակարծութիւն ծագեցաւ Քամպոճի ներկայացուցչի մասին, քանի որ Զօր. Լոն Նոլ եւ իշխան Սիհանուք առանձին պատուիրակութիւններ ղրկած էին ներկայացնելու համար Քամպոճը: Ժողովը միջին ճամբայ որդեգրելով որոշեց թափուր թողուլ Քամպոճի աթոռը: Լիբանանի ներկայացուցիչն է՝ Խալիլ Պալիկեան:

ԽՈՐՀՐԴԱԳԻՆ դիտնական մը՝ Միքայէլ Մակարենկօ, որ դրական ակումբի մը տնօրէնն էր Ակադեմգորոդոկի մէջ, Սիպերիա, «հակախորհրդային գործունէութեան» մեղաստանութեամբ դատի կանչուեցաւ Մոսկուայի մէջ: Գիտնականը միշտ քաջալերած էր իշխանութիւնները, որ ներու կողմէ քննադատուած բազմաթիւ արուեստագէտներու եւ բանաստեղծներու աշխատանքը: Օտար մտաւորականներ ալ հրաւիրած էր ակումբ:

ՋՕՐ. ՔԻՕՆիկի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երեքշաբթի առաւօտ Սէն-Լուի տէ ղ'Ենվալիտ եկեղեցւոյ մէջ: Դամբանականը արտասանեց Պաշտպանութեան նախարար՝ Միշէլ Տըպրէ եւ չեչտեց. «Երիտասարդները լաւ չեն պատկերացներ Պիր Հաքէմի փայլը: Կուզուղ եւ ազատ Ֆրանսայի զինուորներուն համար կը հնչէր նման նուիրագործումի մը»:

Ժ. Ժ. ՍԵՐՎԱՆ-ՇՐԱՅՊԷՐ կը չարունակէ իր ընտրապայքարը: Ի վերջոյ Արմատական կուսակցութիւնը որոշեց զօրավիզ կենալ իրեն եւ արտակարգ նիստ չեն պահանջեր այլեւս այն արմատականները, որոնք համաձայն չեն իրենց պատրաստութեան:

ՍերվանՇրայպէր յայտարարեց թէ չի կրնար անհետացնել կառավարութեան բոլոր անդամները, բայց այնպէս պիտի ընէ որ միշտ չքնանան:

ՖՐԱՆՍԱՅի Արտաքին նախարարը՝ Մօրիս Շուման Հելսինքի մեկնեցաւ, ուր չորս օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ:

Չեխ 75 փրոֆեսէօրներ, որոնք կը դատապարտէին քաղաքական վարժարանին մէջ, նախաճեռնուած Զեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի կողմէ, արտաքսուեցան կուսակցութեան շարքերէն:

ՀՄԵՐ ուժերը Քամպոճի մէջ լայնածաւալ յարձակումի դիմեցին Հանօյի արձակադէններու դէմ: Յարձակող ուժերու թիւն է 8000:

ՍԷՈՒԼԷն կը հաղորդեն, թէ Հիւս. Քորէացի զինուորներու փորձ մը անցնելու սահմանը ձախողեցաւ:

ՊԱՆԿՈՒՆԿէն կը հաղորդեն, թէ մինչեւ 1971 Յուլիս, Թայլանտէն պիտի հեռանան 8000ի մօտ ամերիկացի զինուորներ: Անցեալ Յուլիսին վեց հազար Ամերիկացի հեռացած էր երկրէն: Ամերիկա օդանաւային կարեւոր կայաններ հաստատած է Թայլանտի մէջ:

ՁԱՓՈՆ պատերազմի պարտութէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով զինուորական հսկայ օդանաւ մը չինեց, որ ի վիճակի է 600 զինուոր փոխադրել 2000 մղոն տարածութեան վրայ: Ձարմն կը յուսայ նմանօրինակ 50 օդանաւ արտադրել յառաջիկայ տարի:

ԱՅՆԹԱՊԻ ՀԱՅՈՑ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(1920–1921)

(ԽՏԱՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՒԹԻՒ)

Բ.

Անցան օրեր, ո՛չ այնքան շատ, եւ ինչ որ ակնկալութիւն էր, ե՛ւ յոյս ե՛ւ հաւատք, եղան պատրանք եւ խաբուսիկ երազ:

Թուրք Միլլիեի չարժումը, որ փոխանցման այդ չրջանին ծաղում առած էր, սկսաւ ծաւալիլ եւ ուժովնալ, մինչեւ որ անոր կայծերը երեւցան նա՛եւ Այնթապի մէջ: Նախ՝ զաղտնի, քիչ ետքը՝ ակնյայտնի զինուեցաւ թուրք խուժանը: Շատ մը ոճրագործ եւ չարղարար թուրք գործիչներ, որոնք հեռացած էին նախապէս, վերադարձան: «Պոյքոթ»ը ծայր առաւ: Թուրք զաղտնի կազմակերպութեան մը կողմէ արդիլուեցաւ Ֆրանսացիներուն եւ Հայերուն արմտիք ծախել: Սկսաւ հայկական կալուածներու բռնագրաւումը: Կատարուեցան մասնակի անթիւ սպանութիւններ, վկայ՝ Մարաչի եւ Քիլիսի ճամբաներուն եղերքը եւ նոյնիսկ Այնթապէն ժամ մը հեռաւորութիւն ունեցող Գըզըլհիսարի բլուրները որսի զացող սպայ եւ թիկնապահ Ֆրանսական զինուորներու արիւնլուայ դիակները: Վկայ՝ Դեկտեմբերին դէպի Մարաչ թըզթատար զինուորներու անյայտացումը: Վկայ՝ Քիլիսի եւ Այնթապի ճամբուն վրայ, Զափարլըի կամուրջին քով, անեռելականելի վայրագութեամբ խողխողուած երկու յայտնի Ամերիկացիներու՝ Ճոնսընի եւ Բերրիի (Ուայ Էմ Սի Էյի քննիչ տնօրէններ) եւ իրենց շոֆէօրին բզքտուած եւ անարդուած մարմինները: Վերջապէս, վկայ՝ չրջակայ գիւղերու եւ այդիներու մէջ սպաննուած բազմաթիւ հայ գործաւորներու անթաղ ոսկորտիքը:

Կացութիւնը օրէ օր դժոխային կը դառնար: Թոյլ քաղաքականութիւն մը կը տիրէր հանդէպ Թուրքերուն: Այս բանէն երես առած կը չփանային անոնք: Օրին մէկը, հեռեւեալ նպատակաւոր առաջարկի մը մէջ զտնուեցան Միւթէսարըֆի միջոցաւ, թէ թուրք ժողովուրդը խաղաղասէր ըլլալով, երբեք համամիտ չէ որեւէ դէպք մը պատահի նաեւ այս քաղաքին մէջ: (Մարաչի եղեռնը կատարուած ու Ֆրանսական ուժերը նահանջած էին): Ասոր համար ալ, յարմար պիտի ըլլար հայ լեգէոնականներու եւ ոչ այնքան Հայոց հեռացումը Այնթապէն: Ասոնց ներկայութենէն կը խրտչի Թրքութիւնը եւ նոյնիսկ, մեր մանուկներն ու կիները կը սոսկան ձեր բերած հայ զինուորներու եղջիւրանման դղակներէն: Եւ վստահեցուց Միւթասարըֆը, թէ լոկ այս ձեւով է որ, հաւանական անհաճոյ դէպքերու առջեւը կրնայ առնուիլ:

Հայ կամաւորները ճամբայ դրուեցան: Թուրքը պէտք է սիրաշահիլ:

Քաղաքը լեցուեցաւ ոստիկան – չէթէներով, որոնք սիվիլներէն կը զանազանուէին իրենց թեւերուն վրայի կարմիր պարեզօտով մը: Ասոնց թոչակը կը վճարուէր Ֆրանսական սնտուկէն:

Թուրքերը երես առին, չփացան եւ ուրիշ օր մը, պահանջեցին որ մասնաւոր արտօնագրով, քանի մը մատակարար զինուորներէ, զատ ուրիշ ոչիք պէտք չէ տեսնուի քաղաքին չուկաներուն մէջ:

Եւ այդպէս ալ եղաւ:

Այսօրինակ պարագաներուն տակ, զբաղուար չէ երեւակայել Հայերուն վիճակը: Կատարեալ անապահովութիւն: Արդէն Նոյեմբերէն սկսեալ, քաղաքը երկուքի բաժնուած էր: Հայերը սլ չուկայ չէին իջներ, զործ եւ առեւտուր դադրած էին:

×

Ի տես այս բոլորին, Այնթապի Հայութիւնը անտարբեր չէր կրնար մնալ: Մարաչի ցաւալի վախճանը մեր աչքին առջեւն էր: Զմեռ ու ձիւն ըլլալով, ճամբաները զոց էին: Ֆրանսացին նոր ուժ չէր կրնար ստանալ, եւ զարմանալի, իրենց Այնթապ հասած օրէն սկսած էին ամրացնել ամերիկեան զոլէժը, բուն բանակատեղին:

Այլեւս մեզի կը մնար ապաւինիլ մեր սեփական ուժին, արթուն կենալ, եւ եթէ վերապահուած է մեռնիլ, մեռնիլ՝ պատիւով եւ կռուելով:

Ինքնապաշտպանութեան զաղտնի մարմին մը կազմուած էր արդէն: Թաղերը չրջաններու բաժնուած էին, եւ որոշ ատենէ մը ի վեր, զիշեր ցորեկ պահակներ կը հսկէին: Թուրքերը անտեղեակ էին մեր զործունէութեան. լուր չունէին անոնք, որ մենք փոխուած էինք, միտք չունէինք սարկօրէն մեռնելու:

Թուրքերը կազմ ու պատրաստ էին, չէին վախնար Ֆրանսացիէն ու կը սպասէին առիթի մը, որպէսզի օտարը դուրս քչեն եւ եռքէն ալ Հայութիւնը արժանացնեն Մարաչի Հայոց բախտին:

Ահա՛ սպասուած պատեհութիւնը:

Ապրիլ մէկ, 1920: Քանի մը օր առաջ, քաղաքս ժամանող Ֆրանսական զօրասիւն մը (որ փրկութեան հրեչտակի մը պէս կը սպասուէր ամիսներէ ի վեր) ե՛ւ պիտի մեկնի դէպի Քիլիս, որուն պիտի ընկերանայ նաեւ հայ լեգէոնականներու դունդը:

Հայ կամաւորը, որուն վրէժխնդիր հոգին եւ հատու հարուածը սարսափ ձգած է թրքական հորդաներու մէջ, կը մեկնի:

Այլեւս բացէն, Միլլիեիները նկատելով ներկայ առիթը յարմարազոյններէն, դիմեցին արդէն ամրացած էին Քռնվուայի ճամբուն եղերքի բլուրները: Անառիկ դիրքեր:

Մասնաւոր չէթէական ուժեր, զետեղուած էին Գըզըլ–Հիսարի անցքը, որպէսզի մեկնող զօրասիւնին ջարդը ապահովուէր: Այս մեկնումին առիթով, հարիւրէ աւելի հայ երիտասարդներ եւ պատանիներ կանչուած էին ողջերթ մաղթելու հայ կամաւորներուն:

Հաղիւ թէ ֆրանսական վերջապահ հեծելազօրքը աչքէ անհետացած էր, ահա թնդանօթի որոտումներ կը հասնէին մեր ականջին, վերոյիշեալ անցքի կողմերէն: Նոյն ժամուն, բուռն հրացանաձգութիւն մը ծայր առաւ քաղաքին մէջ: Թուրքերը կրակ բացին հայկական թաղերուն վրայ:

Հրա՛չք, երկվայրկեանի մը մէջ կարծես, բոլոր մուտքերը հիւսուած էին: Սալայատակներուն սեւ քարերը խօսքը մէկ ըրած, իրենք իրենց քարեր եւ իրարու վրայ չարուած էին՝ թշնամիին դէմ: Ամէն տուն մէկ մէկ մարտկոց էր, ուր հայ պահակը կը դիմադրէր՝ խուժանի յարձակումներուն:

Նոյն օրուան դիչերը, Ֆրանսական բանակատեղին յարձակումներու ենթարկուեցաւ: Մենք սպասեցինք թնդանօթներու որոտումին...

Մեր Ազգային Միութիւնը, դրաւոր կերպով, կացութիւնը հաղորդեց Գոլունկիլին, խնդրելով օգնութիւն: Պատասխանը զօտեպնդիչ էր, «մի՛ վախնաք, թնդանօթներս կարող են վայրկեանապէս վերահաստատել խաղաղութիւնը. իմացուցած եմ, նոր ուժ պիտի զայ»:

×

Մեր ինքնապաշտպանութիւնը սկսած էր: Մեծով, պզտիկով, ամէն մարդ լծուած էր դիմադրական մեքենային: Թշնամիին բազմապատիկ յարձակումները միշտ կը բախէին հայ դիմադրական մեծ կորովին, անոր պատճառելով ամէն անդամին, տասնեակներով զոհեր:

Թուրքին առաջին քայլը վիժեցաւ: Անոր ուժը հասաւ միայն այն առաւօտ, չուկայ իջնող քանի մը անպաշտպան կիներ եւ մանուկները վայրագօրէն կացինահար ընելու: Հայկազուն անունով հայ երիտասարդ կամաւոր մը, որ Գոլունկիլին թրուցիկին էր, յօշոտուեցաւ չէթէներէն, Սուպուրճը թաղը:

Ասոնք առաջին զոհերն եղան Այնթապի ինքնապաշտպանութեան: Առաջին նահատակները:

×

Հայկական ինքնապաշտպանութիւնը կը զործէ պաղարիւնով եւ արթուն: Մեր զինուորական պատասխանատու պետ – վարները անձնուրացութեան նմոյշներ ձն: Թուրքերը խաբուած էին: Այնթապցին նախկին Հայը չէր, որ թուրք խուժանը անոր թաղերուն մէջ մտնէր, պարզ զաւազան եւ կացինով մը եւ առանց ընդդիմութեան մը հանդիպելու, թալէր, թալանէր անոր արդ՝ը քրտինքին արդասիքը:

Ապրիլի առաջին գիչերները, տեսնել պէտք էր հայ հասարակութիւնը Այնթապի մէջ: Ոչ ոք քնացաւ. կիներ, ծերեր, մանուկներ, դեռատի աղջիկներ, բոլո՛րը բահերով ու բրիչներով բանուոր եղած էին: Խրամ փորել, պատնէշ կանգնել, դիրքեր ամրացնել: Ֆրանսացիք Գոլէժը եւ Մարտիները իրարու հետ յարաբերութեան դնող, աւելի քան երկու հազար մեթրնոց թրանշէէ կը պարտին հայ կիներու դիչերային աշխատանքին: Այդ օրերուն, իւրաքանչիւր երիտասարդ ռազմիկ եւ իւրաքանչիւր ռազմիկ, հերոս մը դարձած էր:

Մենք ոչ միայն չայող էինք մեր դիմադրութեան մէջ, այլեւ ձեռնարկեցինք յարձակողականի՝ դրաւելու համար ռազմական անհրաժեչտ քանի մը դիրքեր: Անհաւասար կռիւներ մղեցինք ձեռք ձգելու համար Սոդանկիը–Պուճաղը, փաչա – Սոգաղը, Քիւրտ – Մահալէսի եւայլն թաղեր: Գրաւուեցան Պիւղպիւլ Հոճային տունը եւ Առաջին Շրջանագծի, հարաւային մասին վրայ գտնուղ չորք մը դիմեռտուններ (տիսթիլլըրի) որոնք վտանգաւոր դիրք կը ներկայացնէին մեր թաղերուն համար: Այսպէս, ընդամէնը 42 հրացան եւ քանի մը հարիւր պատմպանեռով, ապչեցուցինք թշնամին, մեր թաղերը վերածելով զուտ ռազմագօտիի մը, որ կը բաժնուէր Թրքականէն նորաչէն պողոտայով մը:

Թուրք չէթէապետներ, զանազան ստորագրութիւններով վերջնագիրներ կ'ուղարկէին մեզի, որպէսզի զինադադար ու յանձնուինք: Չայողեցան խրել մեզ: Վերջնագիրներ կը ստանային նաեւ Ֆրանսացիներ եւ Ամերիկացիներ:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ն. ԱՂԱՅԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴԻՄԱՔԵՐ, գրեց Նշան Պէչիկթաչլեան, հրատարակութիւն Գէորգ Մելիտինեցի դրական մրցանակի: 1970, Պէյրութ, տպարան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի:

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

Ցաչորդող օրերուն մէջ ծուլածաւալ ժողովուրդը բանտերու դռներուն առջեւ խռնուած, կ'ուզէին խորտակել դռներն ու բանտարկեալները ազատել. հարկ չմնաց ատոր, որովհետեւ իրօք Յուլիս 12ի առաւոտուն բանտի դուռները բացուեցան եւ բանտարկեալները դուրս հանուեցան:

Վահան ալ օգտուած էր այս աղատութենէն եւ չունչը չիտակ Թոքաթլեան առած էր:

Թոքաթլեան օթէլին մէջ հաստատուեր էն ի վեր չորս օրեր անցած էին: Կիրակի առաւօտ մը երբ օթէլին սրճարանը նստած կը մտածէր, յանկարծ տեսաւ որ բարեկամ էֆէնտիի զաւակը՝ Արամը կ'անցնէր:

Վահան անմիջապէս ձայնեց: Արամ ուրախութեան ճիչ մը արձակելով ներս վազեց սրճարանէն, զրկախառնուեցան, յետոյ Արամ յայտնեց թէ իր ծնողքն ու քոյրը այդ օրը կը հասնէին Եւրոպայէն Մեսաժըռիի «Սենեկալ» չոգենաւով:

Արամ թախանձեց որ Վահանն ալ իրեն ընկերանայ:

Վահան սիրով ընդունեցաւ այս առաջարկը եւ երկուքը մէկ դուրս ելան Թոքաթլեանէն. հաղիւ թէ դուրս ելած էին, երբ Մարտիկ էֆէնտի դիմաւորեց զիրենք:

Մարտիկ էֆէնտին ալ սիրով ընդունեցաւ ընկերանալ երկու երիտասարդներուն:

Երբ երեք ընկերները քարափ հասան, բազմութիւնը արդէն խռնուած կը սպասէր Մեսաժըռիի չոգենաւին մօտենալուն, որ Սարայ Պուռնուն առջեւ կը դտնուէր:

— «Սենեկալն» է, ըսաւ Արամ, չոգենաւին ակնարկելով:

— Այո, հաստատեց Վահան, երկու անգամ ճամբորդած եմ այդ չոգենաւով:

Հարկ եղաւ կէս ժամէ աւելի սպասել մինչեւ որ «Սենեկալ» կրցաւ մեծ չրջան մը ընելէ ետքը, մատչիլ քարափին:

Կամրջակին վրայ հաւաքուած էին ուղեւորները: Երկու երիտասարդները չուռով կրցան նշմարել իրենց սպասած անձերը:

— Ահաւասիկ Զարուհին ու հայրս, դժեց Արամ ուրախութեամբ:

Եւ պոռաց անոնց անունը ատլով:

Կամրջակէն տեսան զիրենք ու քարեւներ փոխանակեցին:

Վահան՝ սրտատրոփ, կը դիտէր մանկամարդ կինը, որ կարծես թէ աւելի զեղեցկացած կը դառնար փարիզէն:

Հոգեկան անձկութեան մը մատնուած էր սակայն երիտասարդը: Չէր գիտեր թէ ինչ ընդունելութեան պիտի արժանանար: Պիտի կրնա՞ր այդ զեղանի կնոջ սիրտը դրաւել, թէ իր ամբողջ տառապանքները ի զուր քաչած պիտի ըլլար:

«Սենեկալ» թէեւ մօտեցած էր քարափին, բայց տակաւին հարկ էր քաւոր – դէն աւելի սպասել որպէսզի ցամաքին հետ հաղորդակցութիւն կարելի ըլլար:

Այս սպասումը չափազանց երկար կը թուէր կարնեցի երիտասարդին, որ աչքերը դէպի կամրջակը յառած անչարժ կը մնար:

Ցանկարծ նշմարեց որ սեւ մօրուքով շիք երիտասարդ մը մօտեցաւ Զարուհիին եւ սկսաւ հետը խօսիլ զուարթ ու ոգեւոր դէմքով մը: Մանկամարդ կինը ժպտելով կը պատասխանէր երիտասարդին:

Վահան սարսուռ մը զգաց:

— Ո՞վ է այդ անծանօթը, սիրահա՞ր մը արդեօք:

Իր յուզումը զսպելով՝ հարցուց Արամին.

— Կը ճանչնա՞ս այն երիտասարդը, որուն հետ քոյրդ կը տեսնուի:

Արամ որ նոյնպէս աչքերը կամրջակը յառած էր՝ պատասխանեց.

— Չէ, ճիշդ ես ալ այդ կը մտածէի հիմա... այս երիտասարդը չեմ տեսած բնաւ, կ'երեւայ որ ճամբորդ մըն է, որուն հետ չոգենաւին մէջ ծանօթացած են: Գիտես որ ճամբորդութեան միջոցին մարդ դիւրաւ բարեկամութիւն կը հաստատէ:

— Այնպէս է, ըսաւ Վահան:

Ցետոյ ինքնիրեն մտածեց.

— Արամ իրաւունք ունի. իրար անցնելու բան չկայ, ու չոգենաւի բարեկամ մը ըլլալու է... միայն թէ իրարու հետ չատ մտերմօրէն կը տեսնուին...

Քիչ ետքը կամրջակին վրայ երեւցան նաեւ Արամի մայրը եւ փոքրիկ քոյրը, որոնք ձեռքով սիրալիր համբոյրներ կը դրկէին երկու երիտասարդներուն:

Վերջապէս չոգենաւը կապուեցաւ քարափին: Սանդուխը վար իջեցուցին եւ դուրսը սպասող բազմութիւնը խուժեց «Սենեկալ»ի վրայ:

Առաջին վեր ելլողներուն մէջն էին Արամ եւ Վահան: Արամ սրտագին համբուրուեցաւ իրենններուն հետ, մինչ կարնեցի երիտասարդը մէկ կողմ քաչուած կը սպասէր իր կարգին, յարդանքներ մատուցանելու համար:

Բարեսէր էֆէնտի, ամէնէն առաջ, եկաւ իր քոյրը եւ ձեռքը թօթվելով՝ երեսը համբուրեց «զաւակս» կոչելով զայն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(203 – Շար.)

ԱՅՑ ՄԸ ԿԻԼԻԿԻԱ

Բ (*)

ՍԻՍ

Ձիւղ մը տարի օտարութեան մէջ անցընելէ ետք, անոր բերդը հեռուէն տեսայ, այս անգամ, հակառակ շար – ժումով կամ ուղղութեամբ, մօտենալով: Ծիսուն տարի առաջ, անկէ հեռանալով կ'ըսէի, արդեօք անգամ մըն ալ է՞րբ պիտի տեսնեմ զայն:

Այդ երկա՞ր չէրջանին երազածէս 'որ– քան աւելի դեղեցիկ է եղեր սրբազան լե– ռը...: Իր անմերձենալի առանձնութեան մէջ, չուրջի հմայքոտ լեռնապարներու կեդրոնը:

Իր բոլոր առաւելութիւններուն վրայ, ըստ իրողութեան, քառակերպ անուն մը ասելցնելու է· իրական Միջագետք, ե– րեք պաշարուած ըլլալով մօտէն եւ հեռ– ուէն, Սիհունով, Ձիհունով, անոնց բազ– մաթիւ գետակներով, մինչեւ իր սահրո– ցը, ամէն կողմէ:

Միջալե՞ռ, Տաւրոսի բազուկներուն մէջ:

Միջնադա՞շտ, Կիլիկիոյ դաշտին մէջ:

Միջածո՞ւք, սքանչելի կանանչ գօտիով պարուրուած:

Գագաթէն կամ բարձր բերդէն համայ– նանկարը հրաշալի է, անբացատրելի:

Մէկ խօսքով, քարացած զեղանի մը, որ իր ղլուխն թագ՝ իր լայն լանջը արե– ւելքին է ուղղուած:

Բերդը կ'իյնէ, թէեւ միշտ լքուած: Ուսումնասիրեցի մանրամասնօրէն:

ՀԻՆԸ ԵՒ ՆՈՐԸ

Սիսի մասին խօսելու համար հինի եւ նորի զանազանութիւն ընելու է, իր ա– ճումին հետ ալ: Սիս անունը լքուած է մոռացութեան ծոցը նետուելու ձգտու– մով, ան Գողան կը կոչուի, անուն մը, որուն տէրերը ա՛յնքան վնասակար եղած են զարերու ընթացքին, ոչ միայն հայ ցեղին, այլ նոյնիսկ օսմանեան կայսրու– թեան: Զայս զարմանքով զգալ տուի նոյնիսկ պաշտօնական տեղեր:

Հինը, իր բոլոր պատմական յիշատա– կարաններով, յատկապէս աւերակոյտ է: Մարխած մասեր, անհոգ թողուած ըզ– զեստներուն պէս, մաշած են, նորոգուած թաղերուն քով:

Նոր թաղեր, քիչ մը աճապարանքով կամ ոչ այնքան ճաշակով շինուած, զբ– ւարթ երեւոյթ մը կուտան սակայն աւե– լի տարածուն զանգուածին, Համբնի ճամբուն վրայ:

Աւելցած կանանչութիւնը մասամբ մը կը ծածկէ աւերածութիւնը:

Կպրապատ փողոցներ տեղ տեղ աւելի մերձենալի զարձուցեր են զէթ կարգ մը հին թաղեր:

Այս առաւելութեանց դիմաց տեսնենք միւս երեսը լքուած զեղանիին:

Տխուր տեսարան... Ֆանդումի չար ոդին կատաղօրէն գործած է ամէն տեղ ... մանաւանդ սրբավայրերուն դէմ: Այս ցաւալի իրողութիւնը լաւ հասկցնե– լու համար ընթերցողին, պէտք է զէթ համառօտակի տալ պատկերը կամ տե– սարանը Սիս քաղաքին, 1915էն առաջ ե– ղած վիճակին, սրբավայրերու թիւին ու դիրքին համեմատելով նոյնիսկ աւերակ երեւոյթին տակ:

Երբեմնի մեծ կրկնապէս մայրաքալա– քին փոքրացած կամ վերածուած տա – րածութեան վրայ, զանազան տեղեր տասնեակ մը եկեղեցիներ ու մատուռներ կային, հինէն մնացած:

Անոնցմէ եօթը հատը կանգուն էին եւ պաշտամունքի սրբատեղիներ: Միւսները թէեւ կիսաւեր, սուրբերու տօնին օրը կը կենդանային արարողութեանց չուն – չով: Եւ միանդամայն վկայ՝ անցեալի փառքերուն:

Անհետ կորած են ամէնքն ալ, ի բաց առեալ բարձունքին վրայ տիրող մատուռ մը... որ ախոռի վերածուելով փրկուած է, երկու վանքերէն զրեթէ հաւասար հեռաւորութեան մէջ, մէնեանց գծին վրայ, բերդին տօորոտը, քանդուած զըռ– ներով, պատուհաններով՝ աչքերը հան – ուած, չրթները պատառուած մարդու մը նման:

Երկար պիտի ըլլար այստեղ նկարա – դրել անոնց... ոչնչացումը: Լայով յի– չեցի տեղերուն վրայ զարհուրելի խօսքը հռոմայեցի Յուվենալ բանաստեղծին. «Աւերակներն անգամ կորսուած են»:

Ոմանց տեղը ծառաստանի վերածուած է, ուրիշներունը՝ վայրի խոտերու ար– շաւաստանի:

Հայ կաթողիկէ զեղեցիկ վանատունը տեղի է տուեր կառաւան: Անհետանալէ յետոյ:

Աւետարանական համայնքին ժողովատե– ղին քանդուած է, այլ չէնքերը խնայ – ուած կը մնան դուրսի զեղեցիկ դռռով, անչուշտ ծերացած տարիքով:

Հին վանքէն աւազ խորանի պատառիկ մը կարծես ծակած աչքով, իր վճռացած անդամներուն թողած ամայութեամբ չը– փոթած, ցամքած, կը նայի չուրջի խո – պան մնացած տարածութեան:

1223ին իր առաջին աթոռանիստ կաթո– ղիկոսին՝ Գրիգոր Է· Անաւարզեցիին (1293–1307) շիրիմին հետ չատ մը յա– ղորդներուն պղծուած, չքացած դամբա – րաններու քարքարուտը կը դիտէ... ան– հետացած տաճարին անհետ բակին մէջ:

ՆՈՐ ՎԱՆՔԸ

Նուազ քանդում չէ կրած այս սրբա – վայրն ալ: Տաճարին եւ չէնքերու հսկա– յական տարածութենէն հազիւ քանի մը հետքեր մնացած են:

Մայրաքաղաքէն դեռ կանգուն կը մնայ վերի պարիսպներուն մեծ մասը, հարաւ– արեւմուտքէն պատռուած դիրքով: Հա – րաւային աւանդատան պատի չերտ մը ցցուած է քանի մը մեթր երկայնու – թեամբ, փոքրիկ պատուհանով մը:

Աւազ խորանին ամրաչէն հիմքը, ու– ժանակի քանդիչ զօրութեան դիմանալով կորսուտ փրկուած է արեւելեան հզօր պարիսպին վրայ հաստատուած: Անոր ընդարձակ նկուղին, երկու ծայրի հոր– րով պեղումներու, դանձերու խուզար – կումի ենթարկուած՝ խորտ ու բորտ հո– ղակոյտերով ողղդուած է, ուր ձախա – կողմի աստիճանով կարելի է իջնել:

Աստնք լոկ այս վիճակով իսկ կը վկա– յեն թէ տաճարը ինչպիսի սքանչելի ամ– րակուռ կոթող մը եղած է որ 1224էն ի վեր կանգուն մնացած է, զէթ հիմերով բիրտ ուժին դէմ անդամ, ի վկայութիւն Հեթումի հօր, իր եւ Զապէլ թագուհիին չինարար բարեպաշտութեան:

Սրբավայրին ներքին մասին կամ նա – ւակին տեղ խոշոր ջրամբար մը չինուած է, հողով ծածկուած ու բարձրացուած:

Շուրջը, ամերիկեան փորիչ մեքենա – ներ երկիրն անդամ տակն ու վրայ ըրած են խոշոր ժայռեր դուրս հանելով, այն– պէս որ ամենաղօր երեւակայութիւնն ան– դամ չի կրնար րոպէ մը պատկերել այն տեղերուն երբեմնի ընդարձակ այն պատ– կառազդու կառուցուածքները: Դէպի բերդ մաղլցող օձապտոյտ ճամբուն քանի մը օղակները զալարուն կ'անցնին անկէ, լաւ եւս կը մնան հոն նման վիրաւոր եւ ննջող օձերու...

Տաճարին արեւելեան սուորոտի երբեմ– նի դրախտանման պարտիզակը օձարնակ զարհուրելի քարատուն մը զարձած է:

Քիչ մը անդին, դէպի հիւսիս–արեւելք, Մեծն Լեւոնի պալատին կամ զարպասին երկու սլացիկ կոթողները միշտ կը հսկեն ամբողջ քաղաքին վրայ:

Ուշադրաւ բան մը· տասնեակ տեղեր, ամբողջ քարերու չարքին վրայ «լորէն»ի կոչուած խաչեր քանդակուած են տասը– տասնեհինգ սանթիմ մեծութեամբ եւ հիւսիսային կոթողին վերի մասին վրայ արձանագրութեան, յղկուած քար մը կ'երեւի: Հնար չեղաւ ընթեռնուլ, ջա – նացի լուսանկարել:

Սիսի չուրջի բոլոր վանքերն ու եկե – ղեցիներն ալ նոյն վիճակի մատնուած են: Կառավարութիւնը սկսած է նոր ճիգ մը թափել, պահպանելու զէթ աւերակները:

Այդեստաններէ եւ պարտէզներէն մաս մը մշակուած է ու չատ տեղեր, լքուած անխնամ, կարօտ՝ ճարտար ձեռքերու...:

ՊԵՏՐՈՍ Վ· ԱԴԱՄԵԱՆ

(2 – Շար·)

(*) Ա· մասը տես «Յառաջ» Սեպտ· 3:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օգոստոսին սովորականէն աւելի տաք եղած է եղանակը Հայաստանի մէջ: Մի– ջին հաշուով մէկ երկու աստիճան աւելի հարաւային, իսկ 1,5–2,5 հիւսիսային շրջաններու մէջ:

× Արփի – Սեւանի ջրատարին երկա– րութիւնը Օգոստոսի կիսուն հասած է 24·150 մեթրի: Պեթոնապատուած է այդ տարածութեան մօտ 15 քիլոմեթրը:

× «Լոյս» հրատարակչականը, Հայաս– տանի հեռագրական գործակալութեան հաղորդած տեղեկատուութեան համա – ձայն, արտաստմանի տարրական եւ միջնակարգ դպրոցներուն համար տպա – գրութեան յանձնած է «Այբբենարան», «Մայրենի լեզու» եւ «Հայ գրականու – թիւն» դասագիրքերը: «Այս տարի ըս – փիւռքի հայ դպրոցներուն կ'ուղարկուին 250·000է աւելի դասագիրքեր», կը հա – ղորդէ գործակալութիւնը:

× Որսի եղանակի բացման առթիւ կը չեշտուի, թէ որսորդներու եւ ձկնորսնե– րու միութիւններուն կ'անդամակցին տասնեւմէկ հազար անձեր:

× Հայաստանի քաղաքական դաստիա– րակչական աշխատանքի քաղաքական բաժնի պետը՝ Վ. Սեւեան «Անչափահա– սը, ընտանիքն ու դպրոցը» յօդուածին մէջ («Սով. Հայաստան», Օգոստ. 9) դիտել կուտայ, թէ «խոր մտահոգութիւն կը պատճառէ այն փաստը, որ կ'աւել – նան քրէական պատասխանատուութեան կանչուած անչափահասներու թիւը: Աւե– լին, յատկապէս վտանգաւոր յանցանք – ներու մէջ թարձր է անչափահասներու կատարած արարքներուն տեսակարար կը– չիռը: Անցեալ տարի անչափահասներն են կատարած բացայայտուած մարմնական ծանր վնասներուն, դողութիւններուն, ինքնաչարժ դողնալու դէպքերուն զգալի մասը»:

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Խեղճ Մարզարի մասին այնքա՛ն զէշ կը խօսէին, մինչդեռ այժմ կ'իմանանք, որ իր ամբողջ ունեցածը որբանոցի մը ձգած է:

— Շա՞տ է ձգածը:

— Հինգ մանչ եւ երկու աղջիկ:

×

Գիւղացի մը, օր մը քահանային կ'ըսէ:

— Տէր Հայր, Աստուած ինչո՞ւ այծե– րուն մօրուք տուած է:

Քահանան կը պատասխանէ·

— Որպէսզի էշերէն զանազանուին:

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Սպասէ, սպասէ, քաւ Վրոնսքի ա– նանց իր յօնքերուն չար ծալքը ջնջելու, բայց անոր թեւէն բռնելով:

— Ի՞նչ բանի վրայ է խնդիրը, վեր – սիսաւ Վրոնսքի, ըսի որ մեր մեկնումը պէտք է յետաձգենք մինչեւ երեք օր եւ դուն ալ ըսիր որ կը սահի ու անպատեհ մարդ մըն էի:

— Այո, կը կրկնեմ թէ մարդ մը որ երեսիս կուտայ ինձի համար ըրած զո– հողութիւնները... — հին վէճի մը առեն թերնէ փախած խօսքերը կը յիշէր, — լաւ, կ'ըսեմ որ այդպիսի մարդ մը ան– պատիւէն զէշ բան մը՝ անսիրտ մարդ մըն է:

— Ո՛հ, ոչ, համբերութիւնը սահման ունի, դոչեց Վրոնսքի:

Եւ Աննայի թեւը թողուց:

— «Ցաւանի է որ զիս կ'սատէ», քաւ Աննա ինքնիրեն:

Առանց բառ մը արտասանելու, առանց եաին դառնալու, սենեակէն դուրս ելաւ հաստատ քայլով մը:

«Ուրիշ մը կը սիրէ, ասիկա ալ աւելի յայտնի է», մտածեց Աննա... սէր կը պահանջեմ ու ալ սէր չկայ, ուրեմն ամէն բան լմնցած է... այո, պէտք է վերջ մը տալ:

«Բայց ի՞նչպէս:

Հայելիի մը առջեւ թիկնաթոռի մը վրայ նստեցաւ: Մտածումները իր ուղեղը պա– շարեցին: Ո՞ւր պիտի երթար հիմա: Մօ– րաքրոջը որ զինքը մեծցուցա՞ծ էր, Տոլ– լիէ՞ն, արտասահմա՞ն: Ի՞նչ կ'ըսէ Վրո– նսքի սենեակին մէջ առանձին: Արդեօք վերջնական խզո՞ւմ մըն է թէ հաշտու – թիւնը կարելի է տակաւին: Ի՞նչ պիտի ըսեն բոլորը փեթերսպուրկի մէջ· ի՞նչ պիտի մտածէ Քարենին:

Բոլոր այս մտածումները եւ ուրիշներ ալ զինքը կը տանջէին, բայց ամբողջ հոգիովը անոնց անձնատուր չէր ըլլար, միակ մտածում մը, տակաւին մչուշա – պատ, բայց որ զինքը կը լսկէր, հետզհե– տէ կը տիրէր իր մտքին:

Կրկին մտածեց Քարենինի վրայ, տղա– քերքէն եաքը ունեցած հիւանդութեանը եւ մեռնելու քաղձանքին, որ այն տեն ունեցած էր:

«Ինչո՞ւ չմեռայ»: Իր խօսքերը յիշեց եւ բոլոր այն զգացումները, զորս այն տեն կրած էր:

«Ինչո՞ւ չմեռայ»: Եւ մէկէն հասկցաւ ինչ որ ունէր հոգիին խորը:

Այո, այդ մտածումն էր որ կրնար ել– քի մը յանգիլ:

«Մահը ամէն բան կը քաւէ. Քարենի– նին ու Սերիոժային ամօթը եւ իմ ալ ա– մօթս: Երբ մեռնիմ՝ պիտի զղջայ, վրաս պիտի ցաւի, պիտի սիրէ զիս, ինձի հա– մար պիտի պարապի:

Թիկնաթոռին մէջ նստած էր ու ինք – զինքին համար կարեկցութեան ժպիտ մը իր շրթունքը կը փայլեցնէին: Ու ձախ ձեռքի մատնիները հանելով եւ տեղը դը– նելով հանդերձ, կ'ներեւակայէր ինչ որ Վրոնսքի պիտի զգար երբ մեռնէր:

Ոտնաքայլեր, անոր ոտնաքայլերը, ո– րոնք կը մօտենային, զինքը չեղեցուցին այս մտածումներէն:

Իր մատնիններով զգալով կեղծեց եւ անոր ուշադրութիւն չդարձուց:

Վրոնսքի անոր մօտեցաւ, ձեռքը բըռ– նեց եւ ըսաւ·

— Աննա, վաղը չէ միւս օր կը մեկ – նինք, եթէ կ'ուզես, ամէն բանի կը հա– ւանիմ:

Աննա չպատասխանեց:

— Լաւ ուրե՞մն, հարցուց:

— Պատասխանս դիտես:

Աւելի չկրցաւ ինքզինք զսպել եւ հեծ– կըլտալ սկսաւ:

— Թո՛ղ զիս, լքէ՛ զիս, կ'ըսէր իր ա– չունքներուն մէջէն... վաղը կը մեկնիմ, աւելին կ'ընեմ... որովհետեւ ի՞նչ եմ ես: Կորսուած կին մը, վզիդ կապուած քար մը, զիս քեզմէ պիտի ազատեմ, զիս չես սիրեր, ուրիշ մը կը սիրես...:

Վրոնսքի կը պաղատէր որ հանդարտի եւ կը վստահեցնէր թէ նախանձելու պատճառ մը չունէր· թէ երբեք չէր դաղրած ու պիտի չդադրէր զայն սիրելէ եւ թէ առաջուընէ ալ աւելի կը սիրէր:

Անոր ձեռքերը կը համբուրէր եւ կը կրկնէր·

— Աննա, Աննա, ինչո՞ւ բոլոր այս տանջանքները:

Վրոնսքի դուրդուրանքով ողողուած էր եւ Աննա կարծեց անոր ձայնին մէջ ար– ցունքներ լսել ու անոնց ցօղը զգալ ձեռ– քին վրայ:

Վայրկեանապէս իր նախանձը մարե – ցաւ ու ինքն ալ հրայրքոտ ու անսահման դուրդուրանքով մը համակուեցաւ, զայն կը զրկէր ու համբոյրներով կը ծածկէր անոր գլուխը, վիզը եւ ձեռքերը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար·)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ծնունդ Լիւլէճեան եւ զաւակները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՍԱՏՈՒՐ ԼԻՒԼԷՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ (Օգոստ. 30):

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի Խաչվերացի տօն է: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8, պատարագ ժամը 10ին:

Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր-Անդաստան:

×

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ցիշատակ է Մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պիտի մատուցուի պատարագ եւ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ ՏԻՐ ՊԵՏՐՈՍ ԿՀՆՑ. ՏԻՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (Պոլսէն):

Ցաւարտ պատարագի՝ խաչհանդիսա, ինչպէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյն վաստակաւոր հոգեւոր հովիւ Տէր Եսայի Խաչակիր Քհնյ. Ալթունեանի վախճանման 6րդ տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուի համայն հաւատացեալ ժողովուրդը իր ներկայութեամբ յարգելու հանդուցեալին յիշատակը:

ԼԻՈՆ. — Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս կիրակի, Վերացման Խաչի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Պատարագէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն հանդուցեալ Վռամշապուհ Ս. Քհնյ. Գարիպեանի հոգւոյն, վախճանման քառասունքին առթիւ: Ապա աւանդական Թափօր – անդաստան:

ՆՈՒԷՐ

Պր. Անդրէաս Պաղտասեան 20 ֆր. կը նուիրէ Ն. Սերունդին, Վ. Թորոսեանի հոգեհանգստեան առթիւ:

ԱՅՑԵԼԵՑԻՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1970 ՏԱՐԻՈՑ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
18 ՆՈՅԵՄԲԵՐԷՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԵՒ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԳԻՆ՝ 2200 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ կ. ՕՒՆՃԵԱՆի, ամէն Շորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆի մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆի՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍի մէջ՝ ՆԱՋԱՐԵԱՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի

ՏԵՍԻՆի մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Յակոբ Տոլպաչեան եւ զաւակը Օր. Նուարդ, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տոլպաչեան եւ որդի, Տիկին Տիրուհի Սէրէն-կիւլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ զաւակները իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր միութիւններու, ընկերներուն եւ բարեկամներուն, որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին հետ ապրիլներով, ծաղկեպսակներով եւ նուիրատուութիւններով, Մանիկ Տոլպաչեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կրօն. ընկ. չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները հանդուցեալ Պր. Աւետիսեան Պետրոսի թաղման առթիւ.

Նիկողոսեան ընտանիք եկեղեցւոյ 25 ֆ. Պուլ. Օտոյի Կ. Խաչին 25 ֆր., Տէր եւ Տիկին Արշակ Միրոյեան եկեղեցւոյ 20, Կապոյտ Խաչին 20 ֆրանք Աղքատախը – նամին 10 ֆ. Հանդուցեալ Մովսէս Յա – կոբեանի մահուան քառասունքի հոգե – հանգստեան առթիւ Պր. Փօլ Յակոբեան եկեղեցւոյ 200, Պուլ. Օտոյի Կ. Խաչին 50, Պր. Աշոտ Յակոբեան եկեղեցւոյ 50, Պուլ. Օտոյի Կ. Խաչին 50: Տէր եւ Տիկին Շամիրեաններու փորիկին՝ Վազգէնի մկրտութեան առթիւ Տիկին Շամիրեան եկեղեցւոյ 50, Պլ. Օտոյի Կ. Խաչին 50: Տէր եւ Տիկին Մանուկեան եկեղեցւոյ բարեզարդման համար 10 ֆրանք:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս կիրակի Խաչվերաց եւ Տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Գրիգորեան իրենց սանահօր վարագդատ Գասպարեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն 50 ֆր. Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին, 50 ֆր. Կարմիր Խաչին եւ 50 ֆր. Աղքատախնամին: (Տառնալ «Յառաջ»էն):

ՃՇԴՈՒՄ

Կիրակի, Սեպտ. 6ի «Յառաջ»ի մէջ (Դ. էջ) Վիդէն Թորոսեանի յիշատակին 500 ֆր. կը նուիրէր օգափոխութեան կայանին, Կապոյտ Խաչի ՍԵՒՐԱՆի մասնաճիւղը:

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարւոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ:

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի:

Ճոխ յայտագիր մը դիւսապատոյտներով եւ այցելութիւններով:

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ որ վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.15ին կառ Տիւ Նորի քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ:

Մեկնում 7.30ին դէպի Վերտէօն, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մեներհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հեռուսական քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ:

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.:

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզէլի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը: Երեկոյեան ճաշ:

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաչերաք եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ: Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի ատենները:

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

Մինչեւ Սեպտ. 10, արձանագրուիլ նամակով (գրասենեակը փակ ըլլալով):

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ՅՏ. ՃԻՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Ց. Դ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը 12 Սեպտեմբեր շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: կարեւոր օրակարգ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը: Ներկայանալ անդամատետրով: կարեւոր օրակարգ:

×

ԱՐՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ Հ. Ց. Դ. վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Entrepreneurs, ouvriers à domicile pour ensemble. S'adresser :
BASMA
5, Rue Chénier, Paris (2ème)
Tél. 236-51-03
Métro Strasbourg St-Denis

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի մուտքը կը կատարուի, կիրակի Սեպտ. 20 ժամը 15էն սկսեալ:

×

ՄԱՐՍԷԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտ. 17ին Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9–11,30, ուսուցչութեամբ Տիկ. Հերմինէ Պողոսեանի:

Արձանագրութեան համար դիմել Միութեան գրասենեակը ամէն օր, կէսօրէ ետք ժամը 14–17 (7 Ռիւ Փափէո):

×

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին՝ Հինգշաբթի, 17 Սեպտ. առաւօտէն:

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

× *Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 15 Ռիւ ժան կուժոն, Փարիզ 8րդ, Կիրակի օրեր ժամը 9,30էն 12:*

× *Ալֆորվիլի էֆոլ Փրիմէր ժորժ լափիերի մէջ, Ռիւ որ Շուազի, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30:*

× *Ժանթիլիի մէջ, 22 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30:*

× *Շաւիլի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 4 Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30:*

× *Պանէէօ – Քաշանի մէջ, 43 Ռիւ Մատամ Քիւրի, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30:*

× *Պուա Քոլոմպի մէջ, 4 Ռիւ Մարի Լօռ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 5:*

Կոչ կ'ընենք յարգելի ծնողքներուն, որպէսզի նախանձախնդիր ըլլան եւ անպայման իրենց զաւակները առաջնորդեն հայկական դպրոցները:

— Ծրագրուած է նաեւ Փարիզի մայր եկեղեցւոյ մէջ հաստատել Հինգշաբթիօրեայ դասընթացք մը: Անոնք որոնք կը փափաքին ուղարկել իրենց զաւակները, թող հաճին տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանին, ըստ այնմ կարգադրութիւններ ընելու համար:

ԴԻՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

×

Սէն Ժեռմէն թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թաղի եւ չրջակայից հայրենակիցներուն, թէ դպրոցին բացումը կը կատարուի 15 Սեպտեմբերին, ուսուցչուհի Տիկին Մանուչ Շամիրեանի գլխավորութեամբ: Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան Հինգշաբթի ժամը 9–12 եւ Շաբաթ 2–5: Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

Կ'ՈՒԶԵՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ
ՈՐՊԷ՞Ս ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez
THOMLAC
16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91
DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61
ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
11
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
11 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 11.911

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.911

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱԻ ՅՈՐԴԱՆԱՆ

—o—

Առաջին աշխարհամարտը վերջացած էր Թուրքիոյ Յախճախիչ պարտութեամբ: Օսմանեան կայսրութիւնը ընդմիշտ կը կործանէր, կորնցնելով Ալեքսանտրէթի ծոցէն դէպի Մուսուլ քաշուած ուղիղ գիծի մը հարաւակողմի հսկայ տարածութեամբ հողամասերը, — Սուրիա–Լիբանանէն մինչեւ Միջագետք ու Պարսից ծոց, Պաղեստինէն մինչեւ արաբական թերակղզին ու Եմէն:

Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտի 22րդ յօդուածին 4րդ հատուածը խմբագրուած էր այսպէս.

«կարգ մը հաւաքականութիւններ, ռոմի երբեմն կը պատկանէին օսմ. կայսրութեան, հասած են զարգացումի այնպիսի աստիճանի մը, որ անոնց գոյութիւնը իբրեւ անկախ ազգեր կրնայ ճանչցուիլ ժամանակաւորապէս, պայմանաւ որ հոգատարի մը խորհուրդներն ու օժանդակութիւնը առաջնորդեն անոնց վարչութիւնը մինչեւ այն վայրկեանը, ուր անոնք կարող պիտի ըլլան առանձինն կառավարելու իրենք զիրենք: Հոգատարի ընտրութեան համար նախապէս պէտք է առնուի այս հաւաքականութեանց բաղձանքը»:

Այս յօդուածի հիման վրայ է, որ օսմանեան կայսրութեան փլատակներուն տակէն կեանքի կոչուեցան արաբական երկիրները: Մէկ մասը հոգատարութեան չրջանի մը վերջ, ուրիշներ անմիջապէս անկախութեան տիրացան:

Հայաստան հոգատար չունեցաւ: Օսմանեան կայսրութեան փլատակներէն ալ ոչ միայն բաժին չհնկաւ Հայերուն, այլ եւ ջարդարարներու ժառանգորդները բռնագրաւեցին մեր հայրենի հողերը:

Թուրքիոյ պարտութեան մէջ դխաւոր դերը կատարած էր Անգլիա, որ Զինաքաղաքէն եռք լիուլի վարձատրեց բոլոր անոնք, որ աջակցած էին իր զէնքերու յաղթանակին:

Վարձատրուողներու առաջին դիծին վրայ կուգային Մէքքէի Շէրիֆ Հիւսէյնը եւ իր զաւակները՝ Ալի, Ապտալլահ և Ֆէյսալ, որոնք դնդապետ Լօրէնսի կողքին իրենց արաբ. լեգէոններով նահանջի ստիպած էին օսմանեան «մեծաղօր» բանակը: Էմիր Ֆէյսալ յաղթական մուտք գործած էր Դամասկոս:

Հաշէմի Շէրիֆ Հիւսէյն, մարզարէի սերունդէն, դարձաւ Հիճազի թագաւոր: Ֆէյսալ՝ Ֆրանսացիներու ճնշումին տակ՝ Սուրիայէն հեռանալով ստացաւ Իրաքի գահը:

Անհրաժեշտ էր վարձատրել նաեւ Էմիր Ապտալլահը: Անգլիա իր հոգատարութեան ենթակայ Պաղեստինէն մաս մը թեան ենթակայ Պաղեստինէն մաս մը անջատելով ստեղծեց « Անդրյորդանան »ի իշխանապետութիւնը Շէրիֆ Հիւսէյնի այս զաւակին համար:

«Անդրյորդանան» անունով երկիր մը գոյութիւն չունէր: Անգլիացիք արուեստականօրէն ստեղծեցին զայն, նեղ սահմաններով, Յորդանան գետի արեւելեան ափերուն վրայ:

Ապտալլահ կարելին ըրաւ այդ յետագային չրջանի բարգաւաճման համար: Սակայն իր կարգ մը պաղեստինցի ազգակիցներու նախանձին ենթակայ՝ չրջապատուած էր թշնամիներով: Գլխաւոր հակառակորդն էր Երուսաղէմի հոչակաւոր մուֆթի Համ Ամին էլ–Հիւսէյնին,

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԵՒՍ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԵՑԱՒ

—o—

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ ՊԱՑՄԱՆԱԺԱՄԸ ԵՐԿԱՐԱՁԳԵՑԻՆ

—o—

Մինչ բանակցութիւնները կը կատարուին Միջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչին եւ Պաղեստինեան Ազատագրական Ճակատի միջեւ, որպէսզի համաձայնութեան եզր մը գտնուի եւ կարելի ըլլայ վերջ տալ առեւանգուած զոյգ օդանաւերու ճամբորդներու դժբախտ կացութեան, անդին Պաղեստինցիները կը յայտնին երրորդ օդանաւ մըն ալ, անգլիական Պի Օ էյ Սի ընկերութեան պատկանող, առեւանգել իր 114 ճամբորդներով եւ անձնակազմով: Օդանաւը այս անգամ առեւանգուեցաւ Պահրէյնէն Պէյրութ ճամբուն ընթացքին: Պարսից ծոցէն ճամբայ ելլող օդանաւը, առեւանգիչներու սպառնալիքին առջեւ, որ վերջին պատերազմին դործակցեցաւ Հիթլէրի հետ:

1948 Մայիս 14ին, երբ Անգլիա լքեց Պաղեստինի հոգատարութիւնը, մէկ կողմէ Իսրայէլ անկախութիւն հռչակեց, միւս կողմէ Ապտալլահ թագաւորի արաբական Լեգէոնը, անգլիացի կլըպ փաշայի հրամանատարութեամբ, դրաւեց Պաղեստինի այն մասերը, որոնք չէին մրտած Իսրայէլի անկախ պետութեան սահմաններուն մէջ, ըստ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովի 1947 Դեկտ.ի որոշման: Մինչեւ Երուսաղէմ:

Յորդանան գետի արեւմտեան մասի (Այսրյորդանանի) հողերուն միացումով Անդրյորդանան դարձաւ պարզապէս Յորդանան:

Պաղեստինի Արաբները — գաղթական կամ ոչ — դարձան Յորդանանի թագաւորին հպատակ:

Դաւադրութիւնները չարունակուեցան նախկին միւֆթիին կողմէ: Պաղեստինցի դնդապետ Ապտուլլահ ալ–Թէլ Գահիրէէն կազմակերպեց մահափորձ մը Հաշէմի թագաւորին դէմ: Ապտուլլահ Երուսաղէմի էլ–Աքսա մեծ մզկիթին առջեւ դաւադրօրէն սպանուեցաւ 1951 Յուլիս 20ին՝ գլխուն պարպուած ատրճանակի գնդակով մը: Իր մօտն էր թոռը՝ Հիւսէյն՝ ներկայ թագաւորը, որու սրտին ուղղուած գնդակը հանդիպած էր կուրծքէն կախուած չքանչանի մը եւ հրաշքով փրկուած:

Գահաժառանգը՝ Թալալ, որ Զուիցերիոյ մէջ կը դարմանուէր, 1951 Սեպտ. 6ին գահ բարձրացաւ: Սակայն մտային խանգարման հետեւանքով, Ամմանի Ազգ. Ժողովը 1952 Օգոստոս 11ին գահընկէց ըրաւ զայն: Ու միաժամանակ թագաւոր հռչակեց իր երեք զաւակներուն երիցագոյնը՝ Հիւսէյն, որ տակաւին անչափահաս էր: Խնամակալ Խորհուրդը 1953 Մայիս 2ին կատարեց Հիւսէյնի թագադրութեան եւ երդման հանդիսաւոր արարողութիւնը:

Այդ թուականէն ի վեր Յորդանանի գահին վրայ հաստատ կը մնայ երիտասարդ թագաւորը, կուրծք տալով ամէն կողմէ իրեն դէմ ուղղուած յարձակումներու:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

հարկադրուեցաւ Պէյրութ իջնել պարբերաբար, նաւորուելու համար, ապա իր թռիչքը ուղղել դէպի Զարքա, որ այլեւս առեւանգուած օդանաւերու կայան մը դարձած է: Աւելցնենք, որ լիբանանեան իշխանութիւնները, որոնք փորձած են մի քանի ամիս առաջ ազգային ճակատի մարդոց մօտ (Փիէր Ճեմայէլ, Լիբանանի Փոխադրութեան նախարարը, անձամբ միջամտած է՝ օդակայան փութալով) նախ մերժած են վառելանիւթ հայթայթել օդանաւին, սակայն վախնալով որ առեւանգիչները օդը կը հանեն օդանաւը, տեղի տուած են:

Այս առեւանգումով ներկայիս 114 հոգի եւս կ'աւելնայ իրենց պատանդ եւ անոնց թիւը կը հասնի այժմ, Զարքայի անապատին մէջ՝ 311ի: Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել Ամմանի պանդոկի մէջ արգելափակուած հարիւրէ աւելի անձերը:

Բանակցութիւնները ցարդ արդիւնք չտուին, քանի որ Թել Ավիվ բացարձակապէս կը մերժէ տեղի տալ եւ ընդունիլ Պաղեստինցիներու պահանջները: Ինչպէս հաղորդած էինք, Անգլիա, Գերմանիա եւ Զուիցերիա տրամադիր են Պաղեստինցիներուն յանձնելու ձերբակալուած ահաբեկիչները: Արդէն կը խօսուի կարգադրութիւններու մասին, ինչպէս բանտէն արձակում եւայլն:

Բանակցութիւնները, բարեբախտաբար, մէկ դրական լուծում մը ապահոված են: Այսպէս պայմանաժամը, որմէ ետք «բան մը պիտի պատահէր», ինչպէս կը յայտարարէին Պաղեստինցիները, երկարաձգուած է անորոշ ժամանակի համար:

Ծանօթ է արդարեւ, որ Պաղեստինցիներու պայմանաժամը, որ վերջնագիրի մը բնոյթն ունէր, կը վերջանար Հինգշաբթի առաւօտ Ֆրանսական ժամով 3ին:

Աւելցնենք, որ ամերիկեան վեց դիւանագիտական փոխադրական օդանաւեր Թուրքիա հասած են, ինճիրլիքի ամերիկեան կայանը: Բոլորն ալ պատրաստ են անմիջական օժանդակութիւն ցոյց տալու ճամբորդներուն, զանոնք տեղափոխելով Ատանա, ուր Ամերիկացիները անհրաժեշտ օդնութեան եւ խնամքի միջոցներ ձեռք առած են:

Մինչ հանրային կարծիքը վրդովումով կը հետեւի անցքերուն, անդին Նիւ Եորքի մէջ Ապահովութեան Խորհուրդը, Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ պահանջին յատուկ նիստ մը կը գումարէր քննելու համար հարցը: Ապահովութեան Խորհուրդի մաս կազմող բոլոր երկիրներն ալ միաձայնութեամբ դատապարտեցին օդանաւային առեւանգումը, պահանջելով, որ անմիջապէս ազատ ձգուին բոլոր ճամբորդներն ու անձնակազմերը:

Յատկանշական կը նկատուի Սուրիոյ ներկայացուցիչին դիրքը Ապահովութեան Խորհուրդի մէջ: Այս վերջինը, արդարեւ, քուէարկեց յ նպաստ ամբաստանադրին:

Քաղաքական չրջանակները, միւս կողմէ, մօտէն կը հետեւին յորդանանեան ներքին կեանքին, որ չատ վտանգաւոր փուլի մը մէջ մտած է: Համաձայնութիւնը չեղեալ նկատելէ եռք, բուռն կռիւներ սկսած են Պաղեստինցիներու եւ Յորդանանցիներու միջեւ, Ամմանի մէջ: Քաղաքը դարձած է ռազմաբեմ, ուր յորդանանեան բանակը հրետանիով կը ռմբակոծէ Պաղեստինցիներու դաղթակայանները: Արձակաղէնները, որ ամուր դիրքեր ապահոված են մայրաքաղաքին մէջ, կը հակադարձեն:

Կռիւներու մանրամասնութիւնները կը պակսին, քանի որ հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները՝ Ամմանի եւ արտաքին աշխարհի միջեւ, բոլորովին խզուած են: Ցաւոնի է, որ քաղաքը ներկայիս «մեռեալ» պատկեր մը կը ներկայացնէ, ինչպէս կը հաղորդեն քանի մը լրագրողներ:

Ստեղծուած ծանր կացութեան ի տես, «փոքրիկ թագաւորը»՝ Հիւսէյն, Զօր.Հատիսայի պարտականութիւն յանձնեց կարուկ միջոցներ ձեռք առնել: Յորդանանեան բանակի պետը կը նկատուի չափաւորական մը, ինչ որ կրնայ որոշ իմաստով դոհացում տալ Պաղեստինցիներուն: Արդարեւ, բանակին մէջ եւս կան ծայրայեղներ, որոնք կ'ուզեն վերջ տալ Պաղեստինցիներու ոտնձգութիւններուն:

Ցամենայն դէպս Յորդանանի համար չատ մտահոգիչ կացութիւն մը ստեղծուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻԷՐ ՍՈՒԼԻԷ ֆրանսական բժշկութեան մեծանուն դէմքերէն մէկը, սրտի աչխարհահռչակ մասնագէտ, մեռաւ առջի օր 67 տարեկան Նէօյիի ամերիկեան հիւանդանոցը: Փրոֆ. Սուլիէ, բժշկապետ Պրուսէ հիւանդանոցի սրտի բաժնին, հսկայ աչխատանք տարած է սրտաբանութեան մէջ, թէ դիւտերով եւ թէ դարմանումի ճիւղին մէջ: Իր մահը մեծ կորուստ մըն է թէ ֆրանսական թէ մի ջազգային բժշկութեան համար:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Նախարարաց Խորհուրդը միաձայնութեամբ քուէարկեց 1971ի պիւտճէն, զոր ներկայացուց Ելմտական Նախարար՝ Ժիսքար տ'Էսթէն: Առաջին անգամ ըլլալով կրթական նախարարութիւնն է որ կը ստանայ ամէնէն կարեւոր վարկերը:

ԵՈՒՐԻ ՏԱՆԻԷԼ, խորհրդային գրագէտը, որ 1966ին հինդ տարի «ազատութեան զրկումի» դատապարտուած էր « հակախորհրդային քարոզչութիւն » ըրած ըլլալու յանցանքով, ազատ պիտի արձակուի Սեպտ. 12ին: Այն առեն ակնդրունքով կրնայ ընտրել իր բնակութեան վայրը, այլ խօսքով Մոսկուա մնալ կամ երթալ կնոջը քով, որ պարտադիր բնակութեան դատապարտուած է Սիբիր:

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻն կը հաղորդեն որ Նովոստի մամուլի գործակալութեան նոր տնօրէն նչանակուած է պատմաբան Իվան Ուդալցով, փոխարինելով Բորիս Բուրկովը, որ 1961էն ի վեր այդ պաշտօնը կը վարէր: Անցեալ գարնան սկսաւ խորհրդային լրատուութեան ապաստարկութեանց մէջ բարեփոխումներու չարք մը, որ կը չարունակուի:

ՌԸՆՕ պիտի մասնակցի փոխադրակառքերու գործարանի մը չինութեան ծրագրին, Խորհ. Միութեան մէջ: Գործարանը տարեկան պիտի արտադրէ 150·000 ինքնաչարժ:

ՓԵՔԻՆԷն կը հաղորդեն, որ կեդր. կոմիտէն որոշած է գումարել տալ Չինաստանի Համայնավար կուսակցութեան խորհրդաժողովը, որ վերջին անգամ տեղի ունեցած էր 1964 Դեկտեմբերին, 3000 պատուիրակներու մասնակցութեամբ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՑ կեդրոնական մասը երեք ցնցումներ արձանագրեց: Նիւթական վնասներ կան միայն:

ՄՈՍԿՈՒԱ պատասխանելով Ուաչինկթընի դիտել տուաւ, թէ թէեւ Եգիպտոս դինադուլէն ի վեր Սամ–3 հրթիռներ չէ տեղափոխած Սուէզի ջրանցքի չրջանին մէջ, այսուհանդերձ Գահիրէի իրաւունքն է նման տեղափոխում կատարել, եթէ անհրաժեշտ դտնէ:

ՈՒԱՇԻՆԿԹընի լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Մ. Նահանգները ընդունած են Իսրայէլի ծախել 16էն 18 փանթոմ օդանաւ:

ԱՅՆԹԱՊԻ ՀԱՅՈՑ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(1920–1921)

(ԽՏԱՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ)

Գ.

Ապրիլ 19ին, Ժէներալ Տըլամոթ քաղաքս այցելեց, ժամանելով սաւառնակով: Հաւատաք ընծայելով Թրքական կարգ մը խաբեբայութիւններուն, եկած էր անձամբ քննելու այս աճակնկալ դէպքին պատճառը: Ժէներալը իր մեկնելէն առաջ տեսակցեցաւ Ազգ. Մխութեան հետ, եւ յայտարարեց որ Հայերը որեւէ պատասխանատուութիւն չունին ներկայ կրնաւներու ծագման մէջ:

Ապրիլ ամսուան ընթացքին, երկու օդնական ուժեր հասան Այնթապ: Գոլոնել Նորման, իր դունդերով քաղաքը պահեց արեւելքէն, իսկ Գոլոնել Տըպիւէօվըր՝ հիւսիսէն: Ընդհարումներ ունեցան Թուրքերուն հետ, ամբակոծեցին քաղաքը, եւ այն պահուն (ըստ վերջէն իմացուած տեղեկութիւններու) որ թշնամին տրամադրուած էր յանձնուիլ, վերոյիշեալ ուժերը, դիշեր առին հեռացան դաշտին առանց դրական արդիւնքի մը:

Օդնական ուժերու մեկնումէն յետոյ, Թուրքերը քաջալերուած, սկսան կրակ ձգելու փորձեր ընել՝ հայկական թաղերու մէջ:

Կ'արժէր տեսնել հայ պատանին ու կինը հրդեհի պահուն: Այս տակաւ արարածները, կարծես մէկ մէկ յորդառատ աղբիւրներ կը տեղծէին բռնկած չէնքին կիզ...

×

Քաղաքական աշխարհի անցուդարձերուն անտեղեակ ենք: Ֆրանսացիք զրական քայլ մը չեն առներ: Որոշ է, որ մինակ ենք Թուրքին դէմ: Ապրիլի վերջերը, Գոլոնէլ Ֆլի–Սէնք–Մարիին յաջորդեց Գոլոնէլ Ապատին: Սէն–Մարին, մեկնելէն առաջ հետեւեալ հրապարակային չնորհակալութիւնը յայտնեց Այնթապի Հայութեան:

«Այնթապի հայ ժողովուրդին ցուցուցած եւ տակաւին ցուցնելու վրայ եղող քաջութեան համար, իմ ջերմագին չնորհաւորմներս ուղղելով երջանիկ եմ: Կը չնորհաւորեմ զայն, ինչպէս նաեւ իր կազմակերպութեան ոգիին եւ իր քաջասիրտ կորովին համար:

«Պէտք է հիմա ցուցնել՝ դիմուորական երկու մեծ յատկութիւններ, որոնք են՝ անդորրութիւն եւ պաղարիւնութիւն:

«Աստուած պիտի ապահովէ յաջողութիւնը: Ես պիտի չարունակեմ, իմ կողմանէս, ոգորիլ բոլոր ուժովս, մօտաւորապէս ամիսէ մը ի վեր տեղի ունեցած դադարը մը կնքուած է Պէյրութի մէջ, զօրավար Կուրոյի եւ Մուսթաֆա Քէմալի պատուիրակներուն միջեւ: Ըստ այդ Զինադադարի տրամադրութեանց, թուրք պատուիրակներ տեսակցութիւն պիտի ունենան Ժենեռալ Տըլամոթի հետ, որչափ Այնթապի բախտը:

Հետեւեալ օրն իսկ, Ժէներալը պաշտօնապէս հաղորդեց Ազգ. Մխութեան, թէ Մայիս 31էն սկսեալ, քսան օրուան համար Ֆրանքօ–Թուրք զինադադար մը կնքուած է: Այս ժամանակամիջոցին, թուրք պատուիրակներուն հետ տեսակցութիւններ պիտի ունենամ Քիլիսի մէջ: Հոն իրրեւ դլխաւոր պայման պիտի դնեմ Այնթապի Հայութեան պարենաւորումը: Արդ, իրերը ուրիշ ձեւ առած ըլլալուն, առ այժմ հարկ չեմ տեսներ արտաղաթը, զոր նախապէս յարմար տեսած էի պարենաւորման տադնապին համար:

Ցաջորդ օրը, Գոլոնէլէն հետեւեալ ծանօթութիւնները ստացուեցան:

«Կուրոյի եւ Քէմալականներու միջեւ կնքուած զինադադարը ծանօթ է ձեզ: Անոր հիման վրայ Ֆրանսացիք պիտի քաշուին քաղաքին ներքին մասերէն եւ պիտի պարիսակուին Գոլէճի մէջ, առանց որեւէ կապ եւ հաղորդակցութիւն ունենալու Հայերուն հետ: Այս ժամանակամիջոցին դուք Թրքահպատակները էք եւ Ապրիլ մէկէ առաջուան բնականոն (?) վիճակը պիտի տիրէ Այնթապի մէջ: Իսկ եթէ Հայերը յամառին չքանդել իրենց պատնէշներն ու խրամները, եւ կռիւը դադրեցնելով չհամաձայնին Թուրք կառավարութեան հետ, հետեւանքը պիտի ըլլայ՝ դաշնակից պետութիւններու հակակրանքը Հայերուն եւ իրենց ազգային ընդհանուր դատին հանդէպ:

«Այսուհանդերձ, ընդհանուր ջարդի մը կասկածը անտեղի է. ձեր բոլոր իրաւունքները նկատի պիտի առնուին ստորագրուելիք պայմաններու մէջ: Բայց եթէ ձեր մէջ կան աչքառու դէմքեր (ռոմփրոմի) որոնք դեր ունեցած են ինքնապաշտպանութեան գործին մէջ ու կը վախնան, այդպիսիներուն համար կը յանձնարարեմ, որ անոնք առաջին ֆոռվուայով մեկնին Այնթապէն»:

Քիչ ետքը, մասնաւոր հրահանգով մը, Գոլոնէլը կ'արդիլէր կրակը՝ Թուրքերուն դէմ:

Ուճապի մատնուեցաւ խեղճ ժողովուրդը: Հարցը մաչեցուցիչ էր: Երկու ամիս, 40–50 խեղճ ու կրակ դէնքերով, անօթի ու ծարաւ դիմադրել՝ մեզմէ անհամեմատ աւելի ուժեղ Թուրքին, յաղթել զայն, եւքն ալ, իբր պարտուած, երթալ խոնարհիլ անոր առջեւ: Համաձայնիլ հեռը, սեղմել անոր ոճրագործ ու արիւնոտ ձեռքը եւ վերջապէս հպատակիլ անոր՝ երկուան մեր դահիճներուն...:

Եւրոպական պռոնի՛կ քաղաքականութիւն...

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ն. ԱՂԱՅԵԱՆ

(3 – Շար.)

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Վահան՝ յուզուած, քանի մը բառ թոթովեց եւ յետոյ յառաջացաւ դէպի Սուրբիկ հանըմ եւ Զարուհի, որոնք քով–քովի կեցած էին: Քիչ մը անդին կ'երեւար սեւ մօրուքով շինք երիտասարդը, որ հետաքրքիր կը դիտէր այս տեսարանը:

Մայր ու աղջիկ չատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրին Վահանին:

— Չէինք յուսար որ ձեզ այստեղ պիտի տեսնէինք, ըսաւ Զարուհի զուարթ դէմքով մը:

— Ինչո՞ւ համար, տիկին, հարցուց երիտասարդը:

— Որովհետեւ կը կարծէինք թէ Պոլիսէն դուրս կը դտնուիք:

— Պոլիս բանտն էի, պատասխանեց Վահան, եւ ահմանադրութենէն ետքը ազատ արձակուեցայ:

— Բա՞նտը, դոչեց Զարուհի, բայց խոյս տուած էիք բանտէն:

— Իմ պատմութիւնս երկար է, տիկին, պատասխանեց Վահան, որովհետեւ կըրկին ձերբակալուեցայ Սելանիկի մէջ եւ Պոլսոյ բանտը փոխադրուեցայ, ուր մընացի մինչեւ ազատութեան օրը:

— Օ՛ն, դուրս ելլենք, դոչեց Աբրամ, բեռնակիրները եկած են արդէն, ո՞ւր են տեսնենք ձեր բեռները:

— Եկուր ցոյց տամ, ըսաւ Զարուհի, եղբօրը հետ անյայտ ը լլալով բազմութեան մէջ:

Սեւ մօրուսաւոր երիտասարդն ալ հետեւեցաւ մանկամարդ կնոջ, ըսելով թէ իր դոյքերն ալ կ'ուղէր յանձնել բեռնակրի մը:

— Այս երիտասարդը դիս կը նեղացնէ, ըսաւ ինքնիրեն:

Քառորդ մը եաքը ամբողջ խումբը դուրս ելած էր չոգենաւէն:

Բարեկեղ էֆէնտի եւ իրենները կը պատրաստուէին տեղաւորուիլ կառքերուն մէջ, երբ մօրուսաւոր երիտասարդը մօտեցաւ իրենց եւ մնաս բարով ըսաւ:

Զարուհի յանկարծ Աբրամին եւ Վահանին դարձաւ, որոնք հոն կեցած էին եւ դոչեց.

— Տեսէք, մոռցայ ձեզի ներկայացնելու մեր ճամբորդութեան ընկերը, պարոն Շաւարշ Աբգարեան:

Երիտասարդը, քաղաքավարութեամբ գլխարկը հանեց եւ բարեւեց Աբրամն ու Վահանը:

— Փարիզէն միասին մեկնեցանք, չորսնակեց Զարուհի, եւ չատ լաւ ժամանակ անցուցինք մինչեւ հոս չնորհիւ պ. Շաւարշին:

— Կ'աղաչեմ, տիկին, ըսաւ երիտասարդը, գիս ամօթով կը թողուք...

— Ես պէտք է որ չնորհակալութիւն յայտնէի ձեզի հետ ծանօթանալուս համար:

Սուրբիկ հանըմ ալ խօսքի խառնուեցաւ:

— Կը յուսանք որ, ըսաւ պ. Շաւարշին ուղղելով խօսքը, մեզ չէք մոռնար:

— Արդէն խոստացաւ գալ այցելելու, դիտել տուաւ Զարուհի, եւ անշուշտ խոստումը պիտի կատարէ:

— Ամենայն սիրով, պատասխանեց երիտասարդը, ինծի համար մեծ պատիւ մը պիտի ըլլայ ձեզմէ հիւրընկալուիլը:

— Վաղուընէ անդին մեր տան դռները բաց են ձեզի համար: Հասցէնիս գիտէք արդէն:

— Այո, տիկին, նշանակած եմ տետրակիս մէջ:

— Ուրեմն կը սպասենք ձեր այցելութեան:

— Եւ կրնաք վստահ ըլլալ որ ձեզի պիտի չսպասցնեմ երկար ատեն:

— Աւելի լաւ ուրեմն:

Պ. Շաւարշ կրկին բարեւելով ամէնքը, հեռացաւ:

— Շնորհքով երիտասարդ մը կը նմանի, ըսաւ Աբրամ իր քրոջը:

— Այո, հաստատեց այս վերջինը, չատ շնորհքով ու համակրելի անձ մըն է, չէն ու զուարթ բնաւորութեամբ, չոգենաւին մէջ մեր պլխաւոր ժամանցն էր: Մինչեւ իրիկուն հնարքներ կը խորհէր մեզ զբօսցնելու համար:

— Գործ կամ արհեստ մը ունի՞:

— Երկրաչափ է եղեր, փոն է Շոսէյնի չրջանաւարտ:

Զարուհիի ետած բոլոր այս բացատրութիւնները Վահան լսած էր յօժարութեամբ:

Արդէն իսկ նախանձի զգացումը կը չարչարէր զինքը:

Ի զուր կը ջանար ինքզինք համոզել թէ ոչ մէկ զրական ապագայ կար որ կարենար այդ տեսակ զգացում մը արթնցնել իր մէջը:

Երբ Բարեկեղ էֆէնտի եւ իրենները մեկնեցան, Վահան առանձին մնաց քարափին վրայ, Մարտիկ էֆէնտիի հետ:

Այս վերջինը նշմարած էր երիտասարդին մտահոգ դէմքը, առանց կարենալ պատճառը բացատրելու:

— Ի՞նչ ունիս, հարցուց մտերմաբար, տխուր եւ մտածկոտ կ'երեւաս:

— Բան մըն ալ չունիմ, պատասխանեց երիտասարդը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(204 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ուսումնական տարեշրջանի վերամուտին՝ Հայաստանի մամուլը չահեկան տեղեկներ կը հայթայթէ ու զանոնք կը ներկայացնէ բարձրագոյն ուսումնարան-ներու մուտքի քննութիւններու, արձակուրդի նպատակով կազմակերպուած յաղորդութիւններու կամ թէ-րութիւններու, այլ մանաւանդ կրթական-դպրոցական կեանքի հետ կապուած խընդիրներու մասին:

Դպրոցական քննութիւնները, որոնք տեղի ունեցած են Օգոստոսի սկիզբները, ընդհանրապէս յաջող եւ կանոնաւոր եղած են, քանի որ այս տարուան ընդունելութեան քննութիւններուն կիրարկուած է դրաւոր քննութեան ձեւը: Միայն կարգ մը բուհեր չեն կիրարկած այս ձեւը:

Կրթական հարցերու մասնագէտները դիտել կուտան, թէ դրաւոր քննութեան մը պարագային աշակերտները հնարաւորութիւն կ'ունենան իրենց միտքերը եւ դիտելիքները թուղթին յանձնել հանդիսատեսի մէջ՝ զերծ մնալով ուսուցիչներու անհարկի միջամտութիւններէն: Ասիկ զուտ ապարդիւն կը դառնայ կողմնակի միջամտութիւնները ուսուցիչներու եւ ծնողքներու, որովհետեւ դրաւորը տուղելէ եւ դնահատականը նշանակելէ ետքն է միայն, որ յայտնի կը դառնայ ուսանողին անունը: «Հաւանաբար այդ է պատճառը, կը գրէր յօդուածագիր մը «Սով. Հայաստան»ի մէջ, որ ծնողքները այժմ քիչ փորձ կը կատարեն «միջնորդներ» դնելու, իմանալով, որ այդ ձեւի միջնորդութիւնները արդիւնք չեն տար»:

Ցաւալի է մանաւանդ, որ ներկայացուած թիւերու համաձայն, բոլոր հիմնարկութիւններուն մէջ ալ անխափ, մեծ թիւ ներկայացուցած են մուտքի դիմում կատարող երիտասարդները. այս-պէս քանի մը թիւեր.

— Հայկական մանկավարժական հիմնարկութեան մէջ իրենց ուսումը շարունակելու դիմում կատարած եւ իրենց քննութիւնները ներկայացուցած են 3·800 երիտասարդներ, երբ կրթարանը միայն 910 տեղ ունի տրամադրելի:

Առանձին ճիւղերու մէջ, ինչպէս պատմութեան, Հայոց լեզուի եւ գրականութեան ֆաքիւլթէները, մէկ տեղի համար թեկնածու ներկայացած են 15էն 20 երիտասարդներ:

Պատկան մարմինները դնահատելի դատողութիւն ունեցած հայկական մանկավարժական հիմնարկութեան մէջ հաստատելու մշակոյթի բաժին մը, որուն կոչումը պիտի ըլլայ պատրաստել ձեռնարկներ, խմբավարներ, դրադարանապետներ եւայլն: Արդարեւ, տարիներէ ի վեր սուր քննադատութիւններ կ'արձագանգուէին ի տես մշակոյթի սպասարկու փորձառու տարրերու կամ աւելի ճիշդ է ըսել մասնագէտ ձեռքերու պակասին: Նոր կրթարանը մուտք գործելու դիմում կատարած են 900է մօտ երիտասարդներ: Առնցմէ պիտի ընդունուին միայն 110 հոգի:

Բարձրագոյն կրթարաններու մէջ իրենց ուսումը շարունակելու եւ մասնագիտութիւն ձեռք ձգելու տրամադրութեամբ կատարուած դիմումներու մեծ թիւը, ինչպէս կը հաստատեն յօդուածագիրները, պատեհութիւն կ'ընծայէ քննիչ յանձնա-ժողովներուն ընտրել լաւագոյնները, այսինքն անոնք որոնք լաւ նիչեր ստացած են միջնակարգ դասարաններու մէջ:

Ցատկանշական երեւոյթ մը եւս արձանագրենք. բաւական կարեւոր թիւ կը կազմեն դիւղէն Երեւան ուսանելու եկող երիտասարդները: Այսպէս, իրրեւ օրինակ թուենք, որ միայն մանկավարժութեան հետեւելու համար դիմում կատարած են երկու հազարէ աւելի դիւղացի երիտասարդներ, իսկ դիւղատնտեսութեան հետեւելու համար՝ հազարէ աւելի երկսեռ երիտասարդութիւն մը:

Ասիկա երկրին համար խիստ օգտակար չարժում մըն է, քանի որ դիւղական չրջանները անհրաժեշտաբար կարիքն ունին ուսուցիչներու, բժիշկներու, դիւղատնտեսներու եւ այլ մասնագէտներու:

Տարբեր հարց է թէ չրջանաւարտ ուսանողութեան քանի՞ տոկոսը տրամադիր կ'ըլլայ դիւղ վերադառնալու և իր ստացած դիտութիւնը ի սպաս դնելու չրջանի պէտքերուն: Արդարեւ, երկրին դլխաւոր հոդերէն մէկն ալ այն է, որ երիտասարդութիւնը ընդհանրապէս կը խուսափի փոքր չրջաններ հաստատուելէ, նոյնիսկ ժամանակաւոր կերպով:

«Սով. Հայաստան»ի Արթիկի թղթակիցը՝ Եր. Յովհաննիսեան թերթին մեզ-տեմբեր մէկի թիւին մէջ խօսելով չրջանի կրթական հոդերու մասին, դիտել կուտար օրինակ, թէ «չրջանի հանրակրթական 29 դպրոցներ ապահովուած չեն երդ – երաժշտութեան, նկարչութեան մասնագէտներով, չէ լրացուած մարմնամարզի ուսուցիչներու պակասը» եւայլն: Արդ, Երեւանի մէջ դումարուած երաժշտական եւ նկարչական դպրոցներու ուսուցիչներու խորհրդաժողովին, Օգոստոս 9ին, Մշակոյթի նախարարութեան ուսումնական հաստատութիւններու բաժնի վարիչը Ս. Քեչէկ ցաւով դիտել կուտար, թէ Երեւանի երաժշտանոցին, ինչպէս նաեւ երաժշտական ուսումնարան-ներու «չրջանաւարտներից քչերն են աշխատանքի մեկնում չրջանները»: (Ի դէպ առ ի ծանօթութիւն աւելցնենք, որ ներկայիս Հայաստանի մէջ կան 66 երաժշտական եւ վեց նկարչական դպրոցներ, 1600 երախաներով):

Արդ, իրաց այս կացութեան մէջ ցաւալի է հաստատել, թէ Լուսաւորութեան նախարարութեան կողմէ չրջանները ուղարկուող երիտասարդ ուսուցիչներ «չեն ներկայանար աշխատանքի» կամ՝ Երեւան ու Լենինական կը վերադառնան փութով: Ցիշատակենք մէկ երկու փաստեր, քաղելով յիշեալ թղթակիցի դրութենէն, որոնք դժբախտաբար մասնակի երեւոյթ-ներ չեն, քանի որ յաճախ նմանօրինակ փաստեր կ'արձանագրուին խորհրդահայ մամուլի էջերուն մէջ:

«Լենինականի Մ. Նալբանդեանի անուան մանկավարժական ինստիտուտի Հայոց լեզուի եւ դրականութեան չրջանաւարտներ Գ. Շատուորեան, Մ. Խաչատրեան, Ա. Յակոբեան, որոնց գործուղել են Արթիկ, մինչեւ օրս չեն ներկայացնել աշխատանքի...: Աւելին, ոմանք գտել են «զօրեղ» միջնորդներ՝ տրուած գործուղումները եւ վերադարձնելու համար: Զանազան պատրուակներով դպրոց չեն ներկայացել նաեւ Երեւանի Ղ. Աբովեանի անուան մանկավարժական ինստի-տուտի չրջանաւարտները... Ուսուց լեզուի նոր ուսուցչուհին հազիւ էր ոտք դրել դիւղ, երբ յաջորդ օրը բոնեց եւ-դարձի ճանապարհը...»:

Այս տխուր երեւոյթը բացատական անդրադարձ կ'ունենայ դիւղական դպրոց-ներու կրթական մակարդակին վրայ, քանի որ, ինչպէս կը յայտարարէ Ս. Խուլա դիւղի դպրոցին տնօրէնը Ս. Խաչատրեան, իրենց դպրոցը 16 տարի է, որ թուաբանութեան որակեալ ուսուցիչ չունի, կամ Լեռնակերտի միջնակարգ դպրոցի տնօրէնին (Ղ. Աւետիսեան) պըն-դումը, թէ ռուսերէն լեզուի 105 ժամուան դասաժամին համար իրենց տրամադրու-թեան տակ ունին մէկ ուսուցիչ միայն:

Ընդունելութեան քննութիւնները հաստատած են, որ ուսանողներու մեծ մասը դրական դնահատական ստացած է, ինչ որ կը փաստէ կրթարաններու դոհացուցիչ մակարդակին մասին: Այսպէս, իրրեւ օրինակ, թուաբանութեան եւ ուսուցդիտութեան դրաւոր քննութիւններուն մէջ հազար երիտասարդներէն մօտ 700ը դոհացուցիչ վկայագիր ստացած է:

Բոլորովին ապարդիւն է մանկավարժական հիմնարկութեան Յոհ. Միութեան պատմութեան ճիւղին արձանագրած արդիւնքներու պատկերը: Քննիչները հաստատած են, որ ուսուցման վիճակը այս նիւթին մէջ, հանրակրթարաններու մեծ մասին մէջ, «բաւարար չի կարելի համարել»:

Օրինակները պերճախօս են: Շրջանաւարտ մը քննութեան ժամանակ յայտարարած է, թէ «Մոնղոլներու արշաւանքը սկսած է 1900ին», ուրիշի մը համար՝ «Բելինսկիի ժամանակաչրջանին բոլշեւիկները կը պայքարէին...» եւայլն: Ահա թէ ինչու քննիչներուն համար «չրջանաւարտները պարզ պատկերացում չունին պարզ ու հասարակ հարցերու մասին, թոյլ է անոնց տրամաբանութիւնը ... պատմական դէմքերն ու դէպքերը կը չփոթեն իրարու հետ» եւայլն:

Այս իրողութեան մէջ բնականաբար իր դերը կը կատարէ Յոհ. Միութեան նըպատակութեան դասագիրքը, որուն բովանդակութեան մասին յաճախ քննադատական արտայայտութիւններ կը լսուին ալ ու ահեակ:

Ժ. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՓԻՂԻ ՄԸ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Երեւանի կենդանաբանական պարտէզի զարդերէն եղած է, երեսուն տարիներէ ի վեր, Վովա կոչուած հնդկական փիղը, 43 տարեկան: Հանդարտաբարոյ կենդանին, յաղուրդ տալով կ'երեւի իր վայրենական բնազդին, վերջերս, անակնկալ կերպով կտրած է իր ոտքի չղթան, քանդած է պինք կաչկանդող վանդակին մետաղեայ ամրակուռ արդելաճողը... եւ ամբողջ երկու օր ահռելաբարձ տարածած թէ՛ կենդանաբանական պարտէզին եւ թէ քաղաքին մէջ: Փիղը քանդած է ցանկապատները, տապալած է ելեկտրահաւիները, դլխիվայր դարձուցած է ջրհան մեքենան:

Պահակները նախ փորձած եւ յաջողած են արդիլել կենդանիին մօտենալու վայրի դազաններու վանդակներուն, սակայն ի դուր անցած է անոնց ճիդը արդիլելու կատղած կենդանիին սրարշաւ վազքը դէպի քաղաքի բանուկ պողոտաներէն մին, որ քաղաքը կը կապէ Նորքի թաղին:

Ժողովուրդը ապմկալից բացագանչութիւններով դիմաւորած է Վովան, որ տապալած է մայթերու եղրին դտնուող ինքնաչարժները: Ցանկարծ յարձակած է բեռնատար կառքի մը վրայ՝ ջախջախելով իր ժանիքները: Վեց թոն կչռող կենդանին պողոտայի ամբողջ երկայնքին վրայ սլացած է այս ու այն ինքնաչարժներու կամ հաւաքուած ժողովուրդին վրայ: Բարեբախտաբար բեռնատար կառք մը յաջողած է փակել երկաթուղիին կամուրջը, որով կենդանին կրնար մինչեւ Երեւանի կեդրոնը սուրալ:

Տասնեակ հազար մարդոց ներկայութեան չատ դժուարութեամբ կարելի եղած է ժամեր տեւող ճիգերէ ետք անշարժացնել կենդանին եւ զայն վերստին դետեղել կենդանաբանական պարտէզի վանդակին մէջ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Զ.

Աննա զգաց որ հաչտութիւնը կատարեալ էր եւ առաւօտնէ մեկնումի պատրաստութիւնները սկսաւ:

Հիմա իրեն համար կարեւորութիւն չունէր ուչ կամ կանուխ մեկնիլը:

Սենեակին մէջ կեցած էր, բայց անտուկի մը առջեւ երբ Վրոնսքի իր մօտը եկաւ սովորական ժամէն առաջ:

— Մայրիկիս կ'երթամ եւ վաղը պատրաստ կրնանք ըլլալ մեկնելու համար, ըսաւ: Իր մօրը այցելութեան այս ակնարկութիւնը վիրաւորեց Աննան հակառակ իր լաւ տրամադրութիւններուն:

— Չէ, ես պատրաստ չեմ կրնար ըլլալ, պիտի տեսնես:

Միեւնոյն տեղն չկրցաւ ինքզինք արդիլել մտածելէ. «Ուրեմն կրցած է դուրս գալ այնպէս մը կարպատրել որ ուզածը ընէ»:

— Ինչպէս կ'ուզես այնպէս կ'ընենք, աւելցուց, դնա ճաչասրահը, ես ալ կուդամ:

Երբ ներս մտաւ, Վրոնսքի իր պիճթէքը կ'ուսէր:

— Չես դիտեր այս սենեակները որքան պիս կը զզուեցնեն դրաւ Աննա... Դիւղին վրայ կը մտածեմ աւետեաց երկրին պէս ... ուրեմն այսպէս վաղը կը մեկնինք:

Բայց յանկարծ դէմքը կարմրեցաւ: Ծառան ներս մտած էր Վրոնսքիէն հեռագրի մը ընկալագիրը ուղելու համար: Այդ հեռագրին մէջ մասնաւոր բան մը չկար, բայց Վրոնսքի բան մը ծածկելու պէս ըսաւ թէ ընկալագիրը իր սենեակն էր, յետոյ կարծես ուշադրութիւնը ուրիչ կողմ դարձնելու համար դոչեց.

— Վագը անպատճառ բոլոր գործերս կ'աւարտեմ:

— Որմէ՞ է այդ հեռագիրը, հարցուց Աննա:

— Սթիվայէն, պատասխանեց Վրոնսքի ակամայ:

— Ինչո՞ւ ինծի ցոյց չտուիր. միթէ գաղտնի բան մը կրնա՞յ ըլլալ Սթիվայի եւ իմ միջեւ:

— Գիտես որ Սթիվա հեռագրելու մեծ նամոլութիւնը ունի... ինչ հարկ հեռագրել երբ տակաւին բան մը որոշուած չէ:

— Ամուսնալուծումի՞ն մասին:

— Այո, բայց կը դրէ. «Դեռ բան մը չկրցայ ձեռք բերել. խոստացաւ չուտով որոշ պատասխան մը տալ...» ինչ որ է, ահա հեռագիրը կարդա՛:

Աննա առաւ հեռագիրը իր դողդոջ ձեռքերուն մէջ եւ կարդաց Վրոնսքիի արտասանած բառերը:

Սակայն Սթիվա աւելցուցած էր. «քիչ յոյս ունիմ, բայց կարելին ու անկարելին պիտի ընեմ»:

— Երէկ քեզի ըսի որ ինծի համար կատարելապէս կարեւորութենէ զուրկ է ամուսնալուծում ստանալ կամ ոչ: Պատճառ չկար այս հեռագիրը ինձմէ ծածկելու:

«Այս կերպով է որ կրնայ ու կը ծածկէ ինձմէ կիներու հետ իր թղթակցութիւնները», մտածեց ինքնիրեն:

Վրոնսքի խօսակցութիւնը փոխելու համար Եաչվինի վրայ խօսք բացաւ:

— Չէ, ըսաւ Աննա, խօսքը կրկին հեռագրին բերելով, ինչո՞ւ կը խորհիս որ այս լուրը կրնայ դիս յուզել ու զայն կը ծածկես... քեզի ըսի որ ամուսնալուծման վրայ չեմ ուզեր մտածել եւ կը փափաքիմ որ դուն ալ անոյ չշահադրգռուիս:

— Ընդհակառակն, ամուսնալուծումը դիս կը շահադրգռէ, որովհետեւ յստակ կացութիւնը կը սիրեմ:

— Յստակութիւնը ձեւակերպութիւններուն մէջ չէ, այլ սիրոյ մէջ, պատասխանեց Աննա:

«Ատուած իմ նորէն սիրոյ վրայ կը խօսի», մտածեց Վրոնսքի ինքնիրեն:

— Ինչո՞ւ այդքան ամուսնալուծում կը փափաքիս, հարցուց Աննա:

— Ինձմէ աղէկ դիտես ատիկա, քեզի ու մեր ունենալիք զաւակներուն պատճառաւ:

— Մէ՛լ զաւակ պիտի չունենանք:

— Շատ ցաւալի է:

— Ամուսնալուծութեան պէտք ունիս զաւակներուն համար, ըսաւ Աննա, բոլորովին մոռնալով որ միւսը ըսած էր. «քեզի ու զաւակներուն պատճառաւ»:

Զաւակներուն այս խնդիրը երկար ատենէ ի վեր կը պատակէր դիրենք եւ Աննան կը բարկացնէր: Ինքնիրեն կ'ըսէր թէ Վրոնսքի այլեւս իր զեղեցկութիւնը չէր դնահատեր:

— Մ՛ո, քեզի համար ըսի, մանաւանդ քեզի համար, ըսաւ Վրոնսքի ճակատը դժնդակօրէն կծկելով: Որովհետեւ վրատահ եմ որ քու ջղայնութենդ դլխաւոր պատճառը վիճակիդ անստուգութիւնն է:

«Այո, այո, նոյնիսկ կեղծկէ դադրեցաւ եւ կը տեսնեմ այն պազ տեսլութիւնը որ կը զգայ իմ մասին», ըսաւ ինքնիրեն Աննա: Ալ անոր խօսքերուն մտիկ չէր ըներ: Բայց սոսկումով կը տեսնէր Վրոնսքիի աչքերուն մէջ որ իր առջեւ պազ ու անգութ դատաւոր մը ունէր:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շաւիղէն Պ. Նուպար Սարաֆեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցա – նեն թէ այս Կիրակի (Սեպտ. 13) Շաւիղի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հո – գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր հոգւոյ՝

ԱՆՈՑՇ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը խնդրուի ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի մուտքը կը կատարուի, Կիրակի Սեպտ. 20 ժամը 15էն սկսեալ։

×

ՄԱՐՍԷԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մաս – նաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտ. 17ին Հինգշաբթի առա – ւօտները ժամը 9–11,30, ուսուցչուհիութեամբ Տիկ. Հերմինէ Պօղոսեանի։

Արձանագրութեան համար դիմել Մի – ութեան գրասենեակը ամէն օր, կէսօրէ ետք ժամը 14–17 (7 Ռիւ Փափէռ)։

×

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղե – ցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին՝ Հինգշաբթի, 17 Սեպտ. առաւօտէն։

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հե – տեւեալ վայրերուն մէջ.—

× *Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կու – ժոն, Փարիզ 8րդ, Կիրակի օրեր ժամը 9,30էն 12։*

× *Ալֆորվիլի Էֆոլ Փրիմէր ժորժ Լա – փիէրի մէջ, Ռիւ տը Շուազի, Հինգշաբ – թի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։*

× *Առնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 31–33, Ռիւ Սէն Ժիւսթ Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։*

× *Ժանթիյիի մէջ, 22 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։*

× *Շաւիլլի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 4 Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։*

× *Պանեէօ – Քաշանի մէջ, 43 Ռիւ Մա – տամ Քիւրի, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։*

× *Պուա Քոլոմպի մէջ, 4 Ռիւ Մարի Լօռ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 5։*

Կոչ կ'ընենք յարգելի ծնողքներուն, որ – պէսզի նախանձախնդիր ըլլան եւ անպայ – ման իրենց զաւակները առաքինորդեն հայ – կական դպրոցները։

— Ծրագրուած է նաեւ Փարիզի մայր եկեղեցւոյ մէջ հաստատել Հինգշաբթիօր – եայ դասընթացք մը։ Անոնք որոնք կը փափաքին ուղարկել իրենց զաւակները, թող հաճին տեղեկացնել եկեղեցւոյ դի – ւանին, ըստ այնմ կարգադրութիւնները ընելու համար։

ԴԻՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

×

Սէն Ժեռմէի թաղականութիւնը կը ծա – նուցանէ թաղի եւ չրջակայից հայրենա – կիցներուն, թէ դպրոցին բացումը կը կատարուի 15 Սեպտեմբերին, ուսուցչու – հի Տիկին Մանուչ Շամիրեանիղեկավա – րութեամբ։ Դասաւանդութիւնները տե – ղի պիտի ունենան Հինգշաբթի ժամը 9–12 եւ Շաբաթ 2–5։ Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։

Փօլ Օհանեանի ընդ Օր. Լորանց Մի – նասեանի ամուսնութեան առիթով Առա – քելեան (Պոլչն) 60 Ֆր., Խոմոն Ալեք – սանեան եւ Օր. Լիլիանի ամուսնութեան առիթով 100 Ֆր։ Եդուարդ Աբրահամեա – նի ընդ Օր. Քլօտիի ամուսնութեան ա – ռիթով Տիկին Նէլլի Արմէն եւ Գ. Ա. Ար – մէն 100 Ֆր։ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սեմիզեան իրենց աղջկան՝ Քրիստիանի ընդ Պ. Լէոնի ամուսնութեան առիթով 60 Ֆր.։ Քարոլ Ճըլնտիկեանի մկրտու – թեան առթիւ Գ. Մինասեան 20, Պոսթը – նաբնակ Տէր եւ Տիկին Ց. Փափազեան ե – կեղեցին այցելութեան առիթով 5 տոլար։ Տարաբախտ Լեւիկ Սապունճեանի մահ – ուան քառասունքի հոգեհանգստին առ – թիւ Տիկ. Լիլիկ Սապունճեան եւ զաւա – կը 50, Զրբաչեան ընտանիք 50, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ալթունեան 50, Փարի – զէն Տիկին Պերնատէթ Պէրթանի 50, Տի – կին Նեկտար Մանասեան 20։ Աննա Զա – լիկեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Ք. Թէրզիպաշեան 50, Տիկին Իսկուհի Մարտումեան 20։ Արուսեակ Թաքաք – ճեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Շվոռեան 30 Ֆր.։ Լուսարար Պ. Ցուսիկ Գարակէօզեան նուէր մը եկե – ղեցւոյ պայծառութեան։

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Entrepreneurs, ouvriers à domicile pour ensemble. S'adresser :
BASMA
5, Rue Chénier, Paris (2ème)
Tél. 236-51-03
Métro Strasbourg St-Denis

Հ. Ց. Դ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր Կո – միտէի ընդհ. ժողովը 12 Սեպտեմբեր չա – բաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին Ա.Հարոն – եան ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներ – կայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինաս – եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Ծանօթ սրահը։ Ներկայ կ'ըլ – լայ Շրջ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԱՐՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ Հ. Ց. Դ. Վար – դան Եթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը։ Դիմել վարժարան,
1, Bld. du Nord — 93 - Raincy
Tél. : 927-01-72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դաչնակցութեան օրը կը տօնուի Վա – լանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին։

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ։

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈՒ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարւոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմա – նիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ։

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի։

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով։

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ։

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօն, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հե – րոսական քաղաքը, այցելութիւն ոսկրա – նոցը եւ ճամբորդութեան չարունակու – թիւն դէպի Լիւքսանպուրկ։

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.։

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզէլի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը։ Երեկոյեան ճաշ։

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պա – չերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռե – նոսի վրայ։ Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքա – հանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէ – պի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի ա – տենները։

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ՀՏ. ՃՔՃԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphonner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՑՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօն է։ Այս առթիւ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսա – ւոր պատարագ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8, պա – տարագ ժամը 10ին։

Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր–Անդաստան։

×

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ցիչատակ է Մեռելոց։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պիտի մատուցուի պատարագ եւ յաւարտ պա – տարագի պիտի կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։ Կը պատարագէ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍ ՔՀՆԾ. ՏԷՐ–ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (Պոլսէն)։

Ցաւարտ պատարագի՝ խաչհանգիստ, ինչպէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյն վաս – տակաւոր հոգեւոր հովիւ Տէր Եսայի Խաչակիր ՔհՑ. Ալթունեանի վախճան – ման 6րդ տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուի համայն հաւատացեալ ժողովուրդը իր ներկայութեամբ յարգե – լու հանդուցեալին յիշատակը։

ԼԻՈՆ. — Ս. ՑԱԿՈԲ

Այս Կիրակի, Վերացման Խաչի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ Լիոնի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ։

Պատարագէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն հանդուցեալ Վռամշապուհ Ա. Քհնյ. Գարիպեանի հոգւոյն, վախճանման քառասունքին առթիւ։ Ապա ասանդական թափօր – անդաստան։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ Տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին։

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Մ. կեդր. վարչական ժողովը այսու կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր ի – րաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 57րդ Ընդհ. ժողովին, որ պիտի պա – տահի Շաբաթ, Դեկտ. 12, 1970, ա – ռաւօտեան ժամը 9·30ին, Առաջնորդա – րանի Կիւլլապի Կիւլպէնկեան Մշակ. կեդրոնի Գաւուքճեան սրահին մէջ, 630 Սեբրնտ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե.,Ամն։

Ներկայս 57րդ ընդհ. ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է։ Կը խնդ – րենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ ի – րաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թո – ւականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Նո – յեմբեր 24, 1970, իրենց փոխանորդա – գրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհ. տնօրէնին, վերեւ նշուած հաս – ցէին։

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա) Ներկայացում եւ վա – ւերացում 1969 տարեշրջանի ընդհ. տե – ղեկագրի։

Բ) Ներկայացում եւ վաւերացում 1969 տարեշրջանի ընդհ. հաշուեստուութեան։

Գ) Նկատառութիւն կանոնագրի բարե – փոխութեանց առաջարկներու։

Դ) Մասնակի ընտրութիւն կեդր. վարչ. ժողովի։

Ե) Մասնակի ընտրութիւն հաշուեքնն – նիչ յանձնախումբի։

Զ) Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։

Է) Գնահատանքի բանաձեւեր։

Ի դիմաց կեդր. վարչ. ժողովի Ատենադպիր՝ Ր. Ֆ. ԿՐԵԿԸՐԻ, Ասե – նապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Օգոստոս 15, 1970
Նիւ Եորք, Ն. Ե.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ SAMEDI 12 SEPTEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.912

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.912

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՔ Կ'ՈՒԶԷ ԽՕՍՔ ՀԱՍԿՑՆԵԼ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

—o—

ՄՏԱՀՈԳԻԶ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՐԴ ՆԱԻԱՏՈՐՄԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԲԱՑԸ

Ցարդ ոչ մէկ համաձայնութիւն դոյացած է բանակցող կողմերու միջեւ: Պերնի մէջ, ուր կազմուած է այսպէս կոչուած «Միջազգային Սպասկոյտ» մը, բաղկացած չհակակից պետութեանց ներկայացուցիչներէն, այսինքն Անգլիա, Գերմանիա, Զուիցերիա եւ Միացեալ Նահանգները, վերապահ լաւատեսութիւն մը կը տիրէ, թէեւ բոլորն ալ կ'ընդունին, թէ իսկապէս անել կացութիւն մը ստեղծուած է: Արդարեւ ո՛չ Պաղեստինցիները եւ ոչ ալ Իսրայէլացիք որամադիր կը դտնուին զիջում կատարելու:

Վերջնագրին պայմանաժամը երկարաձգուած է մինչեւ Կիրակի առաւօտ, ժամը 3: Վերջին բանակցութիւններու ընթացքին, որոնք, ինչպէս հաղորդած ենք, կը կատարուին Միջազգային Կարմիր Խաչի եւ Պաղեստինեան Ազատագրական ճակատի ներկայացուցիչներուն միջեւ, ճշդուած է, որ Պաղեստինցիները որամադիր են ազատ արձակելու բոլոր կիներն ու երախաները, ծերերն ու հիւանդները, եթէ Անգլիա, Գերմանիա եւ Զուիցերիա վերադարձնեն ձերբակալուած ահաբեկիչները: Աւելին՝ պայման կը դնեն նաեւ, որ Իսրայէլ ազատ արձակէ այն երկու ալժերացի պետական անձնաւորութիւնները, որոնք ձերբակալուած էին Իսրայէլեան իշխանութիւններուն կողմէ անդլիական օդանաւի մը մէջ: Ինչ կը վերաբերի առեւանգուած օդանաւերու այր մարդոց՝ Պաղեստինցիք կը մերժեն յանձնել զանոնք, ցորչափ Իսրայէլ բանտերէ դուրս չի հաներ պաղեստինցի ահաբեկիչները:

Այս հարցին կապակցութեամբ յստակ է թել Ավիվի դիրքը: Արդարեւ, ոչ միայն կը մերժէ բանակցիլ եւ ընդունիլ Ազգային Ճակատի պայմանները, այլեւ վարչապետին՝ տիկին Կոլտա Մէյրի բերնով կը յայտարարէ, թէ այս վերջիններէ ոչ մէկը, այսինքն ձերբակալուած ահաբեկիչները, «ոճրագործներ եւ մարդասպաններ են»:

Ցամենայն դէպս, Պերն, Լոնտոն եւ Պոն կը մերժեն ընդունիլ Ճակատի վերջին պայմանը: Իրենց համար կարեւոր է պատ արձակումը բոլոր ճամբորդներուն եւ անձնակազմերուն, որուն փոխարէն որամադիր են եւս վերադարձնելու ձերբակալուած ահաբեկիչները:

Մինչ մէկ կողմէ բանակցութիւնները կը շարունակուին, անդին կարմիր Խաչը յստակ օդանաւերով Զուիցերիայէն ուտեստեղէն, դեղօրայք եւ բժիշկներ ատաքած է Զարքա, ուր 300 «պատանդները» կը շարունակեն անմեղ զոհերը դառնալ քաղաքական բարդ հաշիւներու:

Աւելցնենք, որ Պաղեստինցիները թոյլ տուած են Պի Օ Եյ Սիի 22 արաբ ճամբորդներուն վերադառնալու Պէյրութ: Իրենք յաւելեալ մանրամասնութիւն չունին, որ առեւանգուած ճամբորդները կին մը ծննդաբերութիւն ունեցած են: Այսպէս կ'աւելնայ նոր պատանդ մը: Իրաք, որ ամէնէն խիստ քաղաքական նութիւնն ու դիրքը կը բռնէր Պաղեստինցիներու ի նպաստ, դիմում կատարած է առեւանգիչներուն՝ վերադարձնել օդանաւերն ու ճամբորդները, որպէսզի պատրուակ չստեղծուի «օտար միջամտութեան»:

Այսպէս, Իրաք եւս, թէեւ անուղղակի ձեւով, կը դատապարտէ Պաղեստինեան Ազգային Ճակատի օդահէնութիւնը, ինչ որ շատ յատկանշական է:

Ցորդանանի մէջ կացութիւնը միշտ մտահոգիչ է, հակառակ այն իրողութեան, որ կռիւները յորդանանեան բանակի ուժերուն եւ Պաղեստինցիներու միջեւ զադրած են, վերջին պահուն դոյացած համաձայնութեան մը հետեւանքով:

Լաւատեղեակ շրջանակներու համոզումով, երիտասարդ թագաւորը այլեւս ի վիճակի չէ կառավարելու իր բանակն ու պետութիւնը: Զօր. Հատիտա, յորդանանեան բանակի ընդհանուր հրամանատարը, որ Հիւսէյնի կարդադրութեամբ դարձած է օրուան «զօրաւոր» մարդը, կ'ուզէ վերջ տալ ներքին բախումներուն: Միւս կողմէ, սակայն, բանակին ու կառավարութեան շարքերուն մէջ կը զգտնուին «կարծրերը», ինչպէս Զօր. Նասր, իշխան Հասան եւ ուրիշներ, որոնք անսալով Հիւսէյնի հրահանգներուն, կ'ուզեն միանգամ ընդմիշտ հաշուեյարդարի ենթարկել պաղեստինեան կնճռոտ խնդիրը, Ցորդանանի մէջ:

Ինչ կը վերաբերի այս վերջիններուն, իրենց ձայնասիլուէին միջոցով վերահաստատեցին իրենց անզիջող պայմանները, որոնցմէ մին կը նախատեսէ կազմութիւնը ազգային – ժողովրդական կառավարութիւն մը: Աւելին՝ մաքրագործումը, նոյնիսկ պատժումը «ժողովուրդի եւ յեղափոխութեան թշնամիներու»:

Պաղեստինցիները կը չեշտեն, թէ վերջին բախումներուն, Պեուէիները «ջարդեր» կազմակերպած են՝ կոտորելով եւ խոշտանգելով Պաղեստինցիները:

Ու թան մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին իր մտահոգութիւնը յայտնեց օդահէնութեան դէպքերու այս յարաճուն ծաւալումին համար, որոնք «վտանգի կ'ենթարկեն անմեղ ճամբորդները»:

Ու թան մամուլի իր ասուլիսը տուաւ ՄԱԿի ընդհ. ժողովի բացման առթիւ (25րդը, կը բացուի յաջորիկայ երեք շաբթի): ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը խօսեցաւ նաեւ ալժերացի պետական դէմքերու ձերբակալութեան մասին, ինչպէս նաեւ՝ Միջին Արեւելքի: Զորսերու դիրքը, այս խնդրին կապակցութեամբ, երբեք այսքան հաշտ չէ եղած, դիտել տալեւ ան:

Ու Թանի կարծիքով, համաչխարհային Զինադադարի ՄԱԿի անդամակցութիւնը կարելի կ'ըլլայ իրականացնել 1972 Նոյեմբեր – Դեկտեմբերին: Այս մասին յոյս կայ:

Վերջին լուրերու համաձայն ամերիկեան 6րդ նաւատորմը դիրք բռնած է Կիպրոսի եւ Լիբանանի բացը: Ընդհանուր ձեւով արեւմտեան պետութիւնները կը կարծրացնեն իրենց դիրքերը:

× Հետաքրքրական է նաեւ հարցին իրաւական բնոյթը: Ուրնէ Քասէն որ փոխ–նախագահն է Մարդկային Իրաւանց Եւրոպական Առեանին, դիտել կուտայ թէ Ազահովութեան Խորհուրդը սխալը գործած է չպահանջելու 1907ի Լա Հէյի մի – ջազգային Պայմանագրութեան դործադրութեան, քանի որ ընդունած էր Պաղեստինցիներու «պատերազմիկի» հանդամանքը:

—o—

ԽՄԵՐ բանակը, որ ընդհանուր յարձակման անցած էր Հանոյի ուժերուն դէմ, Քամպոճի մէջ, յաջողեցաւ քանդել Քոմփոնկ Թոմ քաղաքի պաշարման չղթան: Քաղաքը երեք ամիսէ ի վեր պաշարուած էր Հիւս. Վիէթնամցիներու կողմէ:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ԳՈՎԵՆ ՀԱՅԵՐԸ

—o—

«ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՎԱՍՏԱԿԸ ՊԷՏՔ Է ԳՆԱՀԱՏԵԼ, 6–7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԸ ԵՒ ՎԱՐԼԸՔԻ ՏՈՒՐՔԸ ՃԱԿՏԻ ՄՈՒՐ ԿԸ ԿԱԶՄԵՆ»

ԿԸ ԳՐԻ ԹԱԼԷԱԹ ՀԱԼՄԱՆ

—o—

ԽՄԲ.— Մինչեթի մէջ, Թալէաթ Հալմանի մահուան լուրերը կը ցնցէին ամբողջ Մնակեանը, հետեւեալ տողերը կը ցուցիրէ անոր յիշատակին եւ կը դատապարտէ Թուրքերը: Ցանախ չէ որ կարելի է լսել նման խոստովանութիւններ Թուրքերու բերնէն:

Ո՞վ դիտէ արդեօք թէ Մնակեան է – ֆէնտիի մահուան յիսնամեակն է այս տարի: Քանի՞ հոդի կը յիշէ զայն: Թուրք երախտադէտ ազդը պիտի չուզէ՞ արդեօք յիշատակի ողեկոչումով մը մեծարել Մնակեան էֆէնտին, որ Մուհսին Իր – թուղրուլէ առաջ, ամենամեծ ծառայութիւնը մատուցած է Թուրք Թատրոնին: Պիտի չուզե՞նք զայն պատուել դոնէ փոքր հանդիսութիւնով մը, ձայնասփիւռի եւ կամ հեռատեսիլի յայտադրով մը, յիշատակի դրոշմաթուղթով մը եւ կամ, — ինչ որ լաւագոյնն է, — թատերական տօնակատարութեամբ մը:

Այս գրութեանս նպատակն է Մնակեան էֆէնտին խորհրդանշան մը նկատել: Անշուշտ պէտք է արժանապէս մեծարենք Մնակեան էֆէնտին, բայց այս առթիւ պէտք է անդնիմ տարբեր նիւթերու: Օրինակ, փոքրամասնութեանց խնդիրը: Մեր մօտաւոր պատմութեան մէջ, մենք անիրաւութիւններ գործեցինք փոքրամասնութիւններու հանդէպ: Ցիշենք առնուազն «6–7 Սեպտեմբերի» դէպքերը, որոնց 15րդ տարեդարձն է, եւ որոնք առմէջ մը կը կազմեն մեզի համար: Կէսդրոսի համար ցոյց մը պիտի կազմակերպուէր, բայց ան պատրուակ մը եղաւ ոչ–իսլամ հայրենակիցներու կեանքի եւ ինչքի ապահովութիւնը բռնաբարելու համար:

Երկրորդ աշխարհամարտի օրերուն, Հանրապետութեան նախագահ Ինէօնիւի ամէնէն դէշ գործերէն մէկը եղաւ Ունեւորութեան Տուրքը (Վարլըք), որ իրեն թիրախ ունէր հրեայ, հայ եւ յոյն հայրենակիցները: Արտաքին ճնշումներու չքմեղանքով կարելի չէ արդարացնել Վարլըքի տուրքը, որ մեր ժամանակակից պատմութեան միւս մեծագոյն մուրը կը կազմէ:

Մենք ազդ մըն ենք որ օսմանեան կայսրութեան ամենախայտուն չրջաններուն, յարդանք ունեցած ենք տարբեր ազգերու արժանապատուութեան, կրօնքին, լեզուին եւ ինքնութեան: Թուրքերը այս առաքինութիւնը ունեցած են նոյնիսկ իսլամութենէն առաջ: Ցետագային օգտուած են իսլամութեան հաչտարար եւ միաբան ոգիէն եւ իւրաքանչիւր ցեղի եւ ազգի ճանչցած ենք իր սեփական իրաւունքը: Օսմանցիք 1492ին ասպնջական նութիւն ցոյց տուին եւ պահպանեցին Հրեաները, որ Սպանիոյ հաւատաքննութենէն փախուստ կուտային: Օսմանեան պատմութեան մէջ բազմաթիւ են այն ոչ–իսլամները, որոնք պետական ամենաբարձր պաշտօններու տիրացած են: Արուեստի բոլոր ճիւղերուն, մշակութային կեանքի եւ մասնագիտութեանց մէջ փոքրամասնութիւններէն քանի՛ քանի անձեր հասած են:

Պաչակիրներու արշաւանքին արիւնը դեռ չէր չորցած, երբ Մեւլանա իր ազօթատեղին կը հրաւիրէր ամէն կրօնքէ, ամէն ազանդէ մարդիկ, նոյնիսկ սոֆթաներու անհաւատ որակած անձերը: Եւ նոյն էմրէ, որ Թուրք Անատոլուին ամէնէն զեղեցիկ եւ ամէնէն ազնուական ձայնն էր, կը պատգամէր թէ ազգերու միջեւ խորը դնելը կրօնական սկզբունքներու հակառակ է:

Ինչո՞ւ խանգարուեցաւ այս բարեկամութիւնը եւ թշնամութիւններ ծայր տուին: Գլխաւոր չարժառիթը ըմբոստութիւնն էր այն ազգերուն, որոնք կ'ուզէին թաժնուիլ օսմանեան քայքայուող կայսրութենէն: Մեծ պետութիւնները,— Անգլիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Ռուսիա, — կ'ուզէին ժամ առաջ փճացնել այդ կայսրութիւնը, եւ այս նպատակով անխնայ դրդռեցին Թուրքիոյ փոքրամասնութիւնները: Մեր իսլամ հայրենակիցներէն շատեր չէին ուզեր որեւէ կերպով ներել ոչ–իսլամներու այս ըմբոստութիւնը: Միայն թէ այս կռիւը լոկ կրօնական պայքար մը չէր: Մեզի դէմ գործեցին նաեւ Արաբները, Ալպանացիները, Քիւրտերը, որոնք մեզի պէս իսլամ էին:

Թուրքիոյ պատմութեան մէջ, փոքրամասնութեանց հարցը միշտ ալ ախորժակը գրգռած է թշնամի մեծ պետութիւններուն, որոնք ուզած են մեզ ներքնապէս քանդել եւ այս նպատակով գրգռած են փոքրամասնութիւնները: Անոնց բոլոր ըմբոստութիւններուն բուն յանցապարտը Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Ռուսիոյ նման պետութիւնները են, որոնք մեր դոյութեան դէմ դաւելու համար կազմակերպեցին եւ զինեցին փոքրամասնութիւնները:

Եթէ այս գրգռութիւնները չըլլային, օսմանեան պետութեան հաւատարիմ ոչ–իսլամները պիտի չարունակէին իրենց մատուցած ծառայութիւնները: Անոնցմէ ի՞նչ դէմքեր կան, որոնք սատարած են Թուրք քաղաքական կեանքին, դիտութեան, մամուլին, արուեստին: Ցիշենք Թէոտոր Գասապլի պէս միտք մը, Մնակեանի եւ Կիւլլիւ Ցակոբի (Վարդովեան) Թատրոնի յառաջապահները, Ոսկան էֆէնտիի պէս հասուն քաղաքագէտ մը մեծ վարչադէտ մը, Փափա Լֆֆիկը, որ ծառայեց Անկախութեան Պատերազմին, Աթաթիւրքի գնահատանքին արժանացաւ «Թուրք Օրթոտոքս» եկեղեցին հիմնած ըլլալուն համար բանադրուեցաւ քրիստոնեաներու կողմէ, բայց մնաց հայրենասէր Թուրք կրօնաւոր մը, Աւրամ Կալանթիի նման լուսամիտ քաղաքագէտ մը... փոքրամասնութիւններէն հասած քանի՛ քանի բժիշկները, դրողները, դիտուններ, արուեստագէտները, դործիմարդիկ, երկրաչափները կան այսպէս: Քի՞չ ծառայութիւն մատուցած են Թուրքիոյ:

Վարլըքի տուրքին սխալը պէտք չէ որ անգամ մըն ալ կրկնուի մեր ազգային պատմութեան մէջ: Եւ երբ «6–7 Սեպտեմբերը» յիշենք, պէտք է կարմրինք մեր ամօթին: Թուրք ազգը իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին դիտցած է իրարու չաղուել ամէն ազգի եւ կրօնքի պատկանող հաւատակիցներու եւ ներդաշնակօրէն ապրիլ անոնց հետ: Կրնանք պարծիլ մեր այս բարեմասնութիւնով:

Այսուհետեւ ալ պարծենալու համար, պէտք է որ հաշտ ապրինք փոքրամասնութիւններու հետ, որպէսզի անոնք ալ հաւասարապէս ծառայեն երկրին եւ բոլոր Թուրքիոյ համար: Փոխադարձաբար պէտք ունինք բարեացակամութեան, ծառայութեան եւ դնահատութեան: Մնակեան էֆէնտիի յիսնամեակը իր կարեւորութիւնը ունի: Լոյսերու մէջ հանդչի:

ԱՅՆԹԱՊԻ ՀԱՅՈՑ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(1920–1921)

(ԽՏԱՑՈՒԱԾ ԷԶԵՐ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Դ.

Ի՞նչ ընել հիմա. երթալ սարերո՞ւն իյնալ — անկարելի է. մնալ, կռուիլ ու ի հարկին մեռնիլ՝ պատուով ու ազատ, բայց անօթութի՞ւնը, մանուկնե՞րը, կի – նե՞րը... Ազգային մարմիններուն որա – չումները չզոհացուցին ժողովուրդը: Ժո – ղովական այդ չրջանակները նեղ եկան:

Ցունիս մէկին, Գայաճըդ, բողոքական – ներու Ա. Աղօթարանին մէջ, Րէֆէրան – տում մը տեղի ունեցաւ, ուր ամբողջ քա – ղաքը ներկայ էր: Հոն բացարձակ միա – ձայնութեամբ, հայավայել ու պատմա – կան ժէստով մը որոշուեցաւ՝ չհամակեր – պիլ զինադադարի պայմաններուն, մին – չեւ եաքը վառած մնալ զէնքին, կռուիլ ու մեռնիլ մեր պատնէշներուն վրայ եւ մեր տուներուն մէջ, ի պատիւ մեր զըլ – խուն վրայ ծածանող ֆրանսական եռա – գոյնին: Թող պատմութիւնը արձակէ իր վճիռը:

Ցունիս մէկէն սկսեալ, ութ օր եւս չարունակուեցաւ մեր ինքնապաշտպանու – թիւնը: Նախկին թափով եւ թերեւս ա – ւելի ուժգին զոհողութեամբ:

Ցունիս ութին, Գոլոնէլը պաշտօնապէս կ'ըսէր թէ «քաղաքականութիւնը հիմնո – վին փոխուած է, կը ցաւիմ յայտարարե – լու, որ մենք Ֆրանսացիները, այս օրե – րուս Այնթապէն իսպառ քաշուելու հա – ւանականութեան առջեւ կը դնուինք: Գալիք օրերը ի՞նչ կը ծնին, չեմ գիտեր, միայն կը հրամայեմ՝ համաձայնիլ Թուր – քերուն հետ, անդորրութեամբ ապրելու համար: Կը հասկնամ թէ չատ անտանելի է ասիկա ձեզի համար, դժբախտաբար պիտի չկրնամ օգնել: Անձնապէս, ես ին – ծի համար անարգանք մը պիտի համա – րէի ձեզ նման կացութեան մը մատնե – լով, սակայն արտաքին քաղաքականու – թեան պահանջն է այդ, ու միանգամայն զինադադարի պայմաններէն: Այսօրուընէ սկսեալ թրքահպատակները էք: Թուրքե – րուն հետ թղթակցեցայ, ժամը 11ին պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկեն Ուայ Էմ Սի Էյի չէնքը: Գայէք իրենց հետ հա – մաձայնելու համար տեսակցիլ»:

Առաւ վրայ, երկրորդ րէֆէրանտում մըն ալ եղաւ: Կատարուած սխալը թիւնէլ մը առջեւ պէտք էր համակերպիլ: Թուրք եւ հայ Հաշտարար Կոմիտէն լըծ – ուեցաւ դործի:

Նոյն պահուն, Գոլոնէլէն պաշտօնական հրահանգ մը՝ «Այսօր, կէսօրէն առաջ, մինչեւ ժամը 10, պէտք է որ վար առ – նուին ձեր դիրքերուն վրայ բարձրացուդ ֆրանսական բոլոր դրօշակները: Անոնց ներքեւ կռուիլ ըսել է՝ ոտնակոխել զի – նադադարը, ինչ որ կը նշանակէ դէմ դնել մեզի»:

Եւ դրօշակները վար առնուեցան, ո – րոնց ներքեւ տասնեակներով հայ կարիճ – ներ իրենց արիւնը թափած էին, զանոնք բարձր պահելու համար:

×

Այնթապի Հայոց հայ Դիւանագիտա – կան Մարմինը, խարիսխ ունենալով ինք – նապաշտպանութիւնը, որոշեալ ժամին Թուրք պատուիրակներուն ներկայացուց հետեւեալ պայմանները.

Ա) Կռիւներու ընթացքին կատարուած աւերումներու խօսքը չընել:

Բ) Հայերը զինաթափ չընել: Զէնքի խուզարկում ու գրաւում պիտի չըլլայ:

Գ) Քաղաքական բանտարկութիւն պի – տի չպատահի:

Դ) Պոյքոթ չհայտարարել ու դիւրա – ցնել Հայերուն պարենաւորումը:

Ե) Որեւէ կողմ ճամբորդութեան հա – մար ազատ ձգել Հայը:

Վերոյիշեալ մեր բոլոր պայմանները ընդունելով, Թուրքերու կողմէ ալ ա – ւելցուեցաւ հետեւեալ մէկը.

— Ֆրանքեւթուրք բախումներու միջո – ցին Հայերը կատարեալ չէզոքութիւն պի – տի պահեն:

Ֆրանսային առանձնացաւ Գոլէճին մէջ: Ֆրանսականին տեղ օսմանեան դրօ – շակներ կը ծածանին: Հայկական փրկա – րար պոմպաները լռած են, ու վառօդի հոտ չկայ...

Ֆրանքօ–քէմալական համաձայնութիւն:

Զինադադար:

×

Ցունիս 15էն Ցուլիս 28, Ֆրանքօ – Թուրք զինադադարը չաւրուեցաւ քաղա – քին մէջ: Իսկ դուրսը, Ագչէ–Գոյուն եւ Ճարապլուսի մէջ կռիւները վերսկսած էին: Մենք կը պահէինք գիւեղ խաղա – ղութիւն:

Թուրքերը ուղեցին իրենց էնթրիկնե – րուն գործիք դարձնել մեզ: Ցուլիս 13ին, Ալայ գոմանտանը Րէնիպ պէյ, թելադրեց որ հեռագիր մը քաչենք Մուսթաֆա Քէ – մալ փաչային ու ըսենք որ՝ «Ֆրանսա – կան ուժերուն ներկայութիւնը Այնթապի մէջ պատճառ պիտի ըլլայ ներքին անան – դորութեան: Ուստի պիտի փափաքէինք որ անոնք հեռացուին ի չահ հայ եւ թուրք եղբայրակցութեան» եւայլն:

Ասոր, Դիւանագիտական մեր Մարմի – նը պատասխանեց հետեւեալ կերպով.

— Նկատելով որ քաղաքական ոչ մէկ նպատակ կը հետապնդենք մենք այս երկ – րին մէջ, չենք կրնար նաեւ միջամուխ ըլլալ քաղաքական գործերու, հետեւա – բար կռուող երկու կողմերու հանդէպ, կատարեալ չէզոքութիւն պիտի պահենք այնքան ատեն, որ անոնք չսպառնան մեր դոյութեան:

Զինադադարի ընթացքին Թուրքերը մեզմէ կարդ մը կարեւոր դիրքեր ուզե – ցին մեր թաղերուն մէջ, մենք ընդդիմա – ցանք:

Ցուլիս 27, կէս գիշերին, տենդոտ պատրաստութիւններ ունեցան Թուրքե – րը: 28ին, մեծ յարձակում մը երին Ֆը – րանսացիներուն վրայ: Այսպէս, կռիւը կը վերսկսէր քաղաքին մէջ ալ:

Օգոստոս 11ին, Գոլոնէլ Անտրէայի հրամանին տակ նոր ուժ հասաւ: Քաղա – քը պաշարուեցաւ: Թուրքերը նահանջե – ցին մեծ զոհողութիւններով:

Ստորագրուած Ապատիէ եւ Անտրէայէ, վերջնագիր մը տրուեցաւ Թուրքերուն, բաղկացած հետեւեալ երեք յօդուածներէ.

Ա) Քաղաքութեան վեհաժողովին կող – մէ Թուրք պատուիրակութեան ստորա – գրուելու համար ներկայացուած պայ – մանագրին համաձայն, Այնթապ Ֆրան – սայի հովանաւորութեան յանձնուած է:

Բ) Քաղաքին զինուորական եւ քաղա – քական պաշտօնատարները Միւթասարըֆի առաջնորդութեամբ, պէտք է որ այսօր մինչեւ ժամը 7 (կէսօրէն եաք) ներկա – յանան Ֆրանսական հրամանատարութեան եւ պաշտօնապէս ընդունին Ֆրանսական հովանաւորութիւնը:

Գ) Հակառակ պարագային քաղաքը պիտի ռմբակոծուի մեծ թնդանօթներով, մինչեւ այն ատեն, երբ քաղաքին բերդին վրայ պարզուի անձնատուութեան ճեր – մակ դրօշը:

Թուրքերուն պատասխանը.

Ա) Այնթապի Ֆրանսական հովանաւո – րութեան ներքեւ դրուիլը մեզի պաշտօ – նապէս չէ իմացուցած Մ. Քէմալ փա – շան:

Բ) Ձեր ուղած անձնաւորութիւնները բացակայ են քաղաքէս:

Գ) Կռիւները, քաղաքէն դուրս, Թուրք զինուորականութեան հետ պէտք է ըլլան:

Դ) Քաղաքին Թուրք բնակչութիւնը ան – մասն է ներկայ կռիւներուն մէջ:

Թուրքերու անաստուածին վրայ, դոյդ Գոլոնէլները զայրացած՝ Թրքական քա – ղաքամասը սաստիկ ռմբակոծութեան մը ենթարկեցին: Հարիւրաւոր մեծ ռում – բեր ժամերով տեղացին ու պայթեցան ահռելի ձայնով:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ն. ԱՂԱՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ԱՊԱՔԻՆՈՒԻՄԸ

Վենետիկէն չարունակ «էս–Օ–էս»ի (օդ – նութեան) ազդանշանները կը սփռուին: Արդարեւ, մասնագէտները ճչդած են, որ քաղաքը ամէն տարի կը կորսնցնէ ընդ – միշտ իր դեղանկարչական եւ քանդա – կագործական ստեղծագործութիւններուն աւելի քան վեց տոկոսը:

Կազմուած է ցուցակը արուեստի 16 հազար գործերու, որոնք անյապաղ նո – րոգուելու կարիքն ունին (ասոնց մէկ եր – րորդը վտանգաւոր վիճակի մէջ կը գըտ – նուի): Ստեղծուած են 392 չէնքերու, 86 եկեղեցիներու, 22 վանքերու, 10 գեղար – ուեստական դպրոցներու, ինչպէս նաեւ Ս. Մարկոս տաճարի, Րիալթայի կամուր – ջին, քաղաքի Փարատիզօ թաղամասին իւայատուկ «բժշկական» քարթերը: Նախնական տուեալներով, տասը տար – ուան վերանորոգութեան աշխատանքնե – րուն համար անհրաժեշտ է ծախսել 58 միլիառ լիր:

Վերանորոգման աշխատանքներու կեդ – րոնը կը գտնուի Վենետիկի Սան Կրեկո – րիօ հին եկեղեցիին մէջ, զոր քաղաքի բնակչութիւնը վերանուանած է «Պաս – տառներու հիւանդանոց»: Պատերու ե – կայնքին չարուած են մուրէն սեւցած քանդակները, որոնք յատուկ մշակման կ'ենթարկուին: Սակայն բոլոր նկարներն ալ կարելի չէ «հիւանդանոց» փոխադրել՝ նորոգութեան համար, հետեւաբար, ի – րենք «բժիշկներն» են, որ կը փութան տեղւոյն վրայ նորոգութիւնները կատա – րել: Այսպէս, Սան Փանթալոնէ եկեղե – ցիին մէջ ներկայիս կը նորոգուի աշխար – հի ամէնէն մեծ պատառներէն մէկը, որ գծած է Ճովաննօ Անթոնիօ Ֆումիանի, 1680–1704 թուականներուն: Այդ պատկե – րը, որ նկարուած է իւղաներկով եւ բաղ – կացած է 44 փոքր կտաւներէ, փակցուած է առաստաղին եւ կը գրաւէ 1200 քառ. մեթր տարածութիւն:

Մասնագէտները հիմնականին մէջ ըդ – րաղած են Վենետիկի գլխաւոր տեսար – ժան վայրին՝ Սուրբ Մարկոս տաճարի փրկութեան գործով: Վերջին հետազո – տութիւնները ցոյց տուին, որ այդ հրա – կայ շինութիւնը կանգնած է երերուն հի – մերու վրայ: Անոր հիմը գետեղուած է տիղմի չերտի վրայ. նաւարկութեան հո – սանքներու ազդեցութեան տակ ան միչտ կը թրթռայ եւ կ'ողողուի ջուրով: Տա – ճարին քարէ յատակը կը փքուի, կ'ուռի, մարմարէ սիւները կը ճաճին, պատերը ճեղքեր կ'ունենան: Վտանգ կայ, որ եթէ վճռական քայլեր չառնուին, ամբողջ տա – ճարը օր մը վարդի մը նման կը բացուի եւ «թերթերու» նման կը թափի:

Հոն այժմ կ'աշխատին 30 քարտաշներ, ծեփագործներ, փորագրիչներ, խճանկար – րի եւ այլ մասնագիտութիւններու վար – պետներ, որոնք կը չարունակեն խոս – լացի արհեստաւորներու դեղեցիկ աւան –

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Ընդհակառակն, պնդեց միւսը, մը – տատանջութիւն մը ունիս, արդեօք Թո – րոս պէյին պարապո՞ն է որ քեզ յուզեց:

— Թերեւս, պատասխանեց երիտասար – դը, խօսքը կարճ կապելու համար:

Մարտիկ էֆէնտի Վահանին հետ դէպի թիւնէլ ուղղուեցաւ:

Պահ մը լռելէ եաքը ըսաւ.

— Որքա՜ն դեղեցիկ է տիկին Զարու – հին, այնպէս չէ՞:

— Այո, հաստատեց Վահան, չոր ձայ – նով մը:

— Այդ տարիքին մէջ այրի մնալը ճըշ – մարիտ մեծ դժբախտութիւն մըն է:

— Դժբախտութի՞ւն կը համարիք Լե – ւոնին պէս ամուսինէ ազատիլը:

— Այդ մասին իրաւունք ունիս, վրայ բերաւ Մարտիկ էֆէնտի, աղէկ միտքս ինկաւ, նչմարեցի՞ր որ տիկին Զարուհի սեւ չէր հագած:

— Արդէն եղբայրն ալ Լեւոնի մեռնիլը դեռ նոր լինէմէ իմացաւ, պատասխանեց Վահան:

— Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ անմիջա – պէս չհաղորդեց իրեններուն:

— Արդէն կարծեմ լուրը մեծ ցաւ պի – տի չպատճառէ եւ ոչ մէկուն, դիտել տը – ւաւ Մարտիկ էֆէնտի:

— Գիտեմ որ Արամ դոհ մնաց Լեւոնին այս կերպ վախճանէն:

— Ապահովաբար քոյրն ալ իրեն պէս պիտի խորհի:

— Կ'ենթադրե՞ս որ իր ամուսինը բնաւ չէր սիրեր, հարցուց Վահան խուզարկու նայուածք մը ուղղելով իր բարեկամին:

Մարտիկ էֆէնտի դուչակեց երիտա – սարդին սրտէն անցածը:

— Կարծեմ չեմ սխալիր եթէ ըսեմ որ Զարուհի առաջին օրէն չէ սիրած իր ա – մուսինը, պատասխանեց:

— Ես ալ այդպէս կը կարծեմ, ըսաւ Վահա ն:

Այսպէս խօսակցելով թիւնէլ հասած էին: Երիտասարդը դրդուած վիճակ մը ունէր եւ պէտք կը զդար սկսած խո – սակցութիւնը չարունակելու: Երբ Բերա հասան՝ իր ընկերոջ հարցուց.

— Ո՞ւր պիտի երթաս հիմա:

— Երթալիք տեղ մը չունիմ, պատաս – խանեց Մարտիկ էֆէնտի:

— Ուրեմն եկուր Ճանիին մանենք ու քիչ մը նստինք:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ հիմա տիկին Զա – րուհիի վիճակը, հարցուց երիտասարդը ճամբան չարունակելով:

— Բայց կարծեմ յուսահատական վի – ճակ մը չունի բնաւ եւ ըլլալիքը դժուար չէ դուչակել:

— Ի՞նչպէս...

— Բնականաբար կրկին պիտի ամուս – նանայ:

— Որո՞ւ հետ...

— Այդ ալ դժուար չէ դուչակել, պա – տասխանեց Մարտիկ էֆէնտի խնդալով:

— Իրա՞ւ կ'ըսես... դուչակէ ուրեմն:

— Օրինակի համար յարմարագոյն ան – ձը կամ թեկնածուն, եթէ կ'ուզես, դուն կրնաս ըլլալ:

— Ե՞ս, գոչեց Վահան, կատա՞կ կ'ը – նես:

— Ընդհակառակն, չատ լուրջ կը խօ – սիմ... կարծեմ արդէն ատանկ ծրագիր մը կար ձեր մէջը զոր Թորոս պէյ խան – գարեց եւ պատճառ եղաւ չատ մը դըժ – ուարութիւններու, ինչպէս նաեւ Լեւոնի ամուսնութեան Զարուհիի հետ: Արդ, ահա հիմա ժամանակն է բոլոր ատոնք սրբագրելու...

— Իրաւ է որ Զարուհին նախ եւ առաջ ինծի հետ նչանուած էր, պատասխանեց Վահան:

— Կը տեսնե՞ս ուրեմն, որ առաջնու – թեան իրաւունքը ունիս դուն:

— Բայց իմ դիտաւորութիւնս չի բա – ւեր, դիտել տուաւ երիտասարդը:

— Ի՞նչ պէտք կայ ուրիշ:

— Իր հաւանութիւնը... կը կարծե՞ս թէ Զարուհի պիտի հաւանի կինս ըլլալու:

— Ինչու չէ, քանի որ նչանածդ ըլլա – լու հաւանած է:

— Անկէ ի վեր կրնայ միտքը փոխած ըլլալ:

— Իսկ դո՞ւն, հարցուց Մարտիկ է – ֆէնտի խնդալով:

— Ե՞ս...

Երիտասարդը խօսքը չաւարտեց ու լը – ռեց: Հասած էին Ճանիի պարիզբաղան առջեւ, ուրկէ ներս մտան ու տեղաւոր – ուեցան սեղանի մը քով:

Քիչ մը առաջուան խօսակցութիւնը բո – լորովին վրդոված էր երիտասարդը, որ այլեւս յուզումը կարող չէր ծածկել: Դեռ խօսելիքներ ունէր որոնք սակայն չէր համարձակեր ըսելու: Մարտիկ է – ֆէնտի նչմարեց իր բարեկամին վրդո – վումներն ու վարանումը:

— Վահան, ըսաւ իրեն մտերմաբար, դուն սիրահարած ես: Անկեղծօրէն խոս – տովանէ...

— Ի՞նչպէս, գոչեց երիտասարդը բո – ղոքի ձեւով մը:

— Մի ջանար կեղծել, անօգուտ է, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(205 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը յատուկ ժողովի օրակարգ դարձուցած է նաւազնացութիւնը դեպերուն եւ լիճերուն վրայ կանոնաւորելու հարցը: Համաձայն արուած որոշումին՝ նաւը ունեցող բոլոր անհատ-ութիւնները ու անձերը պարտաւոր են արձանագրել իրենց նաւերը պետական պաշտօնատունը մօտ մինչեւ Հոկտեմբեր մկ: Թե – լաղրուած է նաեւ օդերեւութաբանական կայանին՝ ամէնօրեայ կապ հաստատել նաւերու հետ: Ապօրինի գործերու համար օգտագործուող նաւերն ու նաւակները պիտի ղրաւուին:

× Երեւանի պետական թատերախումբը 44 ներկայացումներ տուած է ամ – դութիւնը: Տաճարին հիմը եւ դլխաւոր վէմերը կ'ամրացուին կրպդիւսի յատուկ լուծոյթի «բուժիչ» սրսկումներով, որ ներս կը մղուին խտացած օդի ճնշումին տակ: Զիերու այն նշանաւոր քառեակը, որ կը զարդարէ տաճարին դլխաւոր դուռը, պիտի փոխադրուի, առժամեայ կերպով, արհեստանոց: Մասնագէտներու կարծիքով, ձիերու այդ նշանաւոր դէմքերը (350ին չինուած, Ք. Ա.) ենթարկուած են «պրոնզի քաղցկեղ» հիւանդութեան:

Յատկապէս պէտք է նկատի ունենալ Մատենա եկեղեցիին նորոգութեան աշխատանքները: Կառուցուած ըլլալով Ժե. դարու սկիզբները, ան վենետիկեան դպրեվանքի ոճին հիանալի նմոյշն է: Վերանորոգման աշխատանքներու մէջ կիրարկուած է ոչ միայն վնասուած մասերը նորոգելու սկզբունքը, այլեւ հեռացնելու այն պատճառները, որոնք կը նպաստեն չէնքին եւ անոր յարակից շինութիւններուն աւերումին: Ամէնէն առաջ նորոգուցան եկեղեցիին դարերու խնամութենէն վնասուած, հողէն երեքէն հինգ մեթր բարձրութեան վրայ գտնուող պատերը: Այնուհետեւ փոխուեցան յատակն ու առնիքը: Կարգի դրուեցան ներսի ծեփածոյ զարդերն ու մարմարէ բեմերը, վերանորոգուեցան եկեղեցին զարդարող եակոպօ և Տոմինիքօ Թինթորեթթօներու, Ջիմա տա Քանեվիանոյի, Պանցոնէի, Փալմոս Ալտի եւ ուրիշներու սքանչելի նկարները:

Վերանորոգութեան աշխատանքներ կատարած են Վենետիկի դլխաւոր զարկերակին՝ Մեծ Ջրանցքի վրայ գտնուող բազմաթիւ պալատներուն մէջ:

Ք.

× Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը յատուկ ժողովի օրակարգ դարձուցած է նաւազնացութիւնը դեպերուն եւ լիճերուն վրայ կանոնաւորելու հարցը: Համաձայն արուած որոշումին՝ նաւը ունեցող բոլոր անհատ-ութիւնները ու անձերը պարտաւոր են արձանագրել իրենց նաւերը պետական պաշտօնատունը մօտ մինչեւ Հոկտեմբեր մկ: Թե – լաղրուած է նաեւ օդերեւութաբանական կայանին՝ ամէնօրեայ կապ հաստատել նաւերու հետ: Ապօրինի գործերու համար օգտագործուող նաւերն ու նաւակները պիտի ղրաւուին:

× Երեւանի պետական թատերախումբը 44 ներկայացումներ տուած է ամսուան մը ընթացքին Կիրովական, Ալավերդի եւ Ստեփանաւան քաղաքներու մէջ: Ներկայացուած թատերախաղերն են՝ «Անուշ», «Աննա Ֆրանքի օրագիրը», «Մետիա», «Ատուածային կատակերգութիւն»: Թատրոնի ղեկավարութիւնը ներկայիս կը պատրաստէ նոր թատերախաղերու շարք մը նիւթ ունենալով Երեւանի դործերը:

× Մրցանակներ յատկացուեցան հետեւեալ դրքոյկներուն՝ «Կոմիտաս» (Մ. Ցարուխիւնեան), «Երեւան» (Լ. Ղարիբջանեան) եւ «Յ. Թումանեան» (Շ. Գրիդորեան): Երեք դրքոյկներն ալ նկատուած են բովանդակալից եւ ճաշակաւոր հանրամատչելի հրատարակութիւններու շարքին մէջ:

× «Հայաստանի բնութիւն» պատկերազարդ հանդէսի առաջին 12 թիւերուն մէջ կ'արձարծուի երկրին բնութիւնը անապարտ պահելու եւ զայն ճոխացնելու կարեւոր հարցը:

× Խորհ. Միութեան դիտութիւններու ակադեմիայի նախագահութիւնը ոսկէ չքանչանով պարդեւատրած է հայ դիտնական մը՝ Ակադ. Բ. Ասատուրով, որ կենսաբանութեան վերաբերեալ շատ կարեւոր աշխատասիրութիւն մը հրատարակած էր վերջերս: Ակադեմականը քանասուն տարիներէ ի վեր կը հետազօտէ Թութի չերամը՝ յայտնաբերելու սեռունդներու սեռային կարգաւորումի ուղին եւ որոշելու սաղմի բջիջներու մէջուկի դերը ժառանգականութեան մէջ: Կիրարկելով իր մշակած մեթոտները Բ. Ասատուրով յաջողած է ստանալ չերամի միասեռ սերունդ: Մասնագէտներու կարծիքով հայ ակադեմականին աշխատութիւնները տեսականին առընթեր ունին նաեւ դործնական նշանակութիւն, քանի որ անոնք հնարաւորութիւն կուտան ապելցնելու մետաքսին եւ բոժոժին արտադրութիւնը:

× Ձարտարապետներու միութիւնը յաճախ փորձ կը կատարէ քանդումէ ղերծ պահելու հին պատմական չէնքեր եւ կառոյցներ Երեւանի մէջ: Յօդուածագիր մը՝ Ռ. Իսրայելեան ցաւով դիտել տալէ ետք, թէ յաճախ կը քանդուին հաղուագիւտ ճարտարապետական կոթողներ, դողտրիկ չէնքեր այն անհիմն պատճառաբանութեամբ, որ անոնք արդելք կը հանդիսանան նոր ծրագիրներու իրագործման, կ'առաջարկէ քանդումէ փրկել միջնադարեան Երեւանի մնացած փոքր մասը: Յօդուածագիրը այլ յիշատակումներ ալ կ'ընէ, նոյն նպատակով:

× Երեւանի դաշնակի դործարանը, որուն արտադրած «Անուշ», «Երեւան» եւ «Կոմիտաս» դաշնակները կը դրկուին Խորհ. Միութեան զանազան երջանները, ինչպէս նաեւ Քուպա, Իրան, Եդիպտոս, Քորէա եւ այլուր, այսուհետեւ պիտի արտադրէ «Անուշ» դաշնակին աւելի կատարելագործուած մէկ տեսակը: Գործարանը յաջողած է պատրաստել նաեւ էլեկտրական կիթառ՝ «Կոմունկ» անունով: Ասոր արտադրութիւնը այս տարի պիտի հասնի 1500ի:

× Հայաստանի լուդորդներու ախոյեանական մրցումներու ընթացքին տասը նոր մրցանիշեր հաստատուած են, որոնք հեռու են բնականաբար միջազդային չափանիշերէ: Այսպէս՝ Մ. Գաբրիէլեան 400 մեթր ազատ լող՝ 5 վայրկեան 35,0 երկվայրկեան, Է. Աբրահամեան՝ 100 մեթր թիկնալող՝ մէկ վայրկեան 19,8 երկվայրկեան, իսկ 200 մեթրը՝ 2 վայրկեան 49,3 երկվայրկեան եւայլն:

× «Արարատ» ոտնադնդակի խումբը պարտութեան մատնած է Քիեւի «Դինամօ»ն 0–2 կէտով: Այս յաղթանակը յատկանշական կը նկատուի: Արդարեւ, 20 տարիէ ի վեր «Արարատ» միշտ կը պարտուէր «Դինամօ»էն:

× Օդոստոսին Հայաստան այցելած են Ֆրանսայի կարմիր Խաչի ներկայացուցիչները՝ դլխաւորութեամբ Կ. Խաչի նախագահ Մարսըլէն Քարոնի: Հիւրերը ընդունած է Հայաստանի Առողջապահութեան նախարարը՝ Զ. Նարիմանով:

× Դասագիրքերու հրատարակութեան դործին մէջ ետ մնացած են այս տարիներուն, քաղդատմամբ խորհրդային միւս երկիրներուն Ադրբեջան, Բելոռուսիա, Հայաստան, Տաճիկիստան եւ Թուրքմենիստան, կը հաղորդէ Թաս դործակալութիւնը: («Սով. Հայաստան», Օդոստոս 27): Դասագիրքերու հրատարակման դործին մէջ նշմարուող այս թերութեան պատճառները թուած է Մ. Մնացականեան, «Մամուլի պետական կոմիտէի Պոլիդրաֆարդիւնաբերութեան վարչութեան պետ»ը, «Գրքերի Աշխարհ» ամսաթերթի թղթակցին. «Մօտաւորապէս դասագիրքերու տպադրութեան աշխատանքները կը սկսին նախորդ տարուան կիսուն: Բայց տպարանը կը ստանայ նաեւ այլ կարեւոր, անյետաձգելի պատուէրներ: Ուշացումներու հիմնական պատճառներէն են նաեւ թուդթի եւ տպադրական այլ նիւթերու անկանոն ստացումը, բանուորական ուժի պակասը, աշխատանքի վատ պայմանները տպարաններու մէջ»:

× Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ տեղի ունեցած է համաչխարհային երկիրներու երիտասարդ ծանրորդներու ախոյեանական մրցումը: Երկու հայ երիտասարդներ՝ Աշոտ Մելքոնեան եւ Հրանդ Թորոսեան, որոնք մաս կազմած էին Խորհ. Միութեան խումբին, երկու ոսկէ մետալ ապահոված են:

× Երեւանի մէջ, Օդոստոսի վերջերը, բացումը կատարուած է ռումանացի նկարիչներու ցուցահանդէսին:

ԱԿԱԴ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Աստղագիտական միջազդային համաժողովը, որ դումարուեցաւ Օդոստոսի ընթացքին, Պրայթընի մէջ, առիթ ընծայեց հաստատելու հայ դիտական մըտքին փայլը Հայաստանէն մինչեւ արտասահման, բոլոր վայրերու մէջ:

Արդարեւ, ուրախառիթ կը հաստատել եօթը հայ դիտնականներու ներկայութիւնը համաժողովին՝ Հայաստանէն, երկու Հայերու՝ Ֆրանսայէն, երկու՝ Մ. Նահանգներէն, Հայուհի մը՝ Մեքսիկայէն եւ Հայուհի մըն ալ Իրանէն:

Ի պատիւ համաժողովին մասնակցող հայ դիտնականներուն՝ Կիրակի, Օդոստոս 23ին, Լոնտոնի հայ դաղութը ճաշով մը հիւրասիրեց զանոնք, Ռամպրանթ պանդոկի չքեղ սրահներուն մէջ:

Ա. Գիւղէլեան յանուն դաղութին ողջունեց հայ դիտնականները, որոնք ամենուրեք՝ հայրենի ափերէն մինչեւ օտար ծագեր իրենց մտքին բերքով կը փառաւորեն մեր ժողովուրդին անունը: Ճաշի ընթացքին խօսք առին նաեւ Պ. Պ. Ս. Քիւրքճեան եւ Ե. Պարսումեան:

Հայ դիտնականներուն անունով ակադ. Վ. Համբարձումեան չնորհակալութիւն յայտնեց դաղութին իր այս դեղեցիկ մտածումին համար: Ակադեմականը ապա ներկաներուն պարդեց հայ դիտնականներուն նուաճումները Հայաստանի մէջ: Խօսելով արտասահմանի մասին, Վ. Համբարձումեան չեշտեց այն միտքը, թէ դաղութներու հիմնական մտահոդութիւնները մէկը պէտք է ըլլայ Հայութեան դիմադիծի անաղարտ պահպանումը ամենուրեք:

Նոյն երեկոյեան հիւրասիրութիւն մը կազմակերպուած էր «Հայ Տան» մէջ: Երեկոյթին բացումը կատարեց Սրբազն Վրդ. Պէրպէրեան, ողջունելով հայ մըտքին ներկայացուցիչներուն մասնակցութիւնը միջազդային դիտական չարժումին:

Այնուհետեւ Վ. Համբարձումեան ժամ մը չափ խօսեցաւ Հայաստանի մէջ ձեռք ձդուած դիտական յաջողութիւններուն եւ նուաճումներուն մասին:

Երեկոյթը փակեց Ա. Կիւղէլեան շնորհակալութիւն յայտնելով հայ դիտնականներուն:

Ասպա Ակադ. Վ. Համբարձումեանի յանձնուեցաւ Անահիտ չաստուածուհիին կիսանդրին պատճէնը՝ յանձնուելու համար Հայաստանի Պատմութեան Թանգարանին: Չաստուածուհիին կիսանդրին կը դտնուի Լոնտոնի Բրիտանական Թանգարանը:

Այս միտքը իրադործուեցաւ Պ. Պ. Ալեքսեանի, Յովհ. Չալըքեանի, Վ. Շահպազեանի, Ս. Քիւրքճեանի եւ Ե. Պարսումեանի նիւթական նուիրատուութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (162)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Կը սխալիս, ըսաւ, եւ չեմ հասկըներ թէ բացարձակապէս քու իշխանութենդ ներքեւ ըլլալու պարագան ինչպէս իմ ջղայնութեանս պատճառ կրնայ ըլլալ:

— Կը ցաւիմ որ չես կրնար հասկնալ թէ քեղի երեւցածին պէս ապատ չեմ...

— Այս մասին կրնաս կատարելապէս հանդարտ ըլլալ, պատասխանեց Աննա, յետոյ ղլուխը դարձնելով՝ սուրճը խմեց:

— Ինչ որ մայրդ կը մտածէ եւ այն կերպը զոր կը դործածէ քեզ ամուսնացնելու համար, բացարձակապէս անտարբեր կը թողուն զիս, ըսաւ:

Աննայի ձեռքը դողաց երբ դաւաթը դետինի դրաւ:

— Բայց այդ մասին խնդիր չկայ, ըսաւ Վրոնսքի:

— Այո, բո՛ւն ատոր վրայ է խնդիրը... եւ հաւատա ինծի, կին մը որ սիրտ չունի, պաւաւ կամ երիտասարդ ըլլայ, մայր կամ օտարական ըլլայ, դիս քնաւ չի չահադրդռեր եւ չեմ ուղեր զայն ճանչնալ:

— Աննա, կը խնդրեմ, անարդանքով մի խօսիր մօրս վրայ:

— Կին մը որուն սիրտը չկրցաւ դուշակել թէ ի՞նչ բանի մէջ կը կայանար իր զաւկին երջանկութիւնն ու պատիւը, այդպիսի կին մը սիրտ չունի:

— Քեղ կը կրկնեմ խնդրանքս, որ անարդանքով մօրս մասին չխօսիս, զոր կը յարդեմ:

Վրոնսքի ձայնը բարձրացուց եւ խստօրէն Աննայի նայեցաւ:

Աննա չպատասխանեց, աչքերը ուղղեց Վրոնսքիի դէմքին վրայ եւ յիշեց նախորդ օրուան հաչտութիւնն ու բոլոր հրայրքոտ դիտուքները:

«Ատոնք դիտուքներ են զորս ուրիշ կիներու տուած է, տակաւին պիտի տայ, եւ կ'ուղէ տալ ուրիշներուն», մտածեց Աննա:

— Մայրդ չես սիրեր, ըսաւ, բոլոր ատոնք խօսքեր են, խօսքեր, պարապ խօսքեր:

Ցաւատանջ կերպով Վրոնսքիի նայեցաւ:

— Եթէ այդպէս է, պետք է...

— Ո՞ւթ է որոշում մը տալ, լաւ ուրեմն ես տուած եմ, ըսաւ Աննա: Ուղեց սրահէն դուրս ելլել, բայց միեւնոյն վայրկեանին Եաչվին ներս մտաւ:

Աննա ձեռքը անոր երկարեց եւ հեգաւ:

Աննա, փոթորկայոյզ հոդիով, կը զդար որ իր կեանքին մէկ վճռական չրջանին մէջ կը դտնուէր որ կրնար սարսափելի հետեւանքներ ունենալ, եւ առանց հասկընալու այն պատճառը որ դինքը կը ստիպէր այս օտարին առջեւ կեղծելու, ծածկեց իր ներսիդին ունեցած պայքարը, նստաւ եւ խօսակցութեան սկսաւ:

Յետոյ Վրոնսքի դուրս ելաւ Եաչվինի հետ, ամբողջ օրը դուրսը անցուց եւ դիշերը ուշ առեն եկաւ, երբ Աննա պատկած էր արդէն, սպասուհիին պատուիրելով որ Վրոնսքիի ըսէ թէ դլուխը կը ցաւի եւ խնդրէ որ իր սենեակը չմտնէ: Առաջին անգամն էր որ կռիւ մը ամբողջ օր մը կը տեւէր:

Երբ Վրոնսքի տուն դարձաւ Աննա լսեց անոր դալը եւ սպասուհիին հետ խօսիլը:

«Տուած պատուէրս լուրջի առաւ, ըսաւ ինքնին Աննա եւ փոյթ չըրաւ դիտնալու թէ ի՛նչպէս եմ, իր սենեակը մտաւ, ուրեմն ամէն բան լմնցած է»:

Ու այն առեն Աննա յստակօրէն տեսաւ որ իր մահը միայն կրնար կրկին վառել Վրոնսքիի սէրը, զայն պատժել եւ իրեն ապահովել յաղթութիւնը այն պայքարին մէջ որ չար ոդին, իր սրտին մէջ մտնելով կը մղէր անոր դէմ:

Իրեն համար կարեւորութիւն չունէին մեքենիլը կամ մնալը, ամուսնալուծում առանալ կամ ոչ, առանց եւ ոչ մէկը կարեւորութիւն ունէին... բանի մը միայն պէտք ունէր. զայն պատժել:

Մինչ աֆիոնի կաթիլներ կը համրէր, մտածեց որ կը փաւէր ամբողջ սրտակը խմել մեռնելու համար. ու մահը իրեն թուեցաւ այնքան պարզ ու դիւրին բան մը որ կրկին հրճուանքով խորհեցաւ այն վայրկեանին վրայ, ուր Վրոնսքի պիտի դղջար, խղճահարութեամբ չարչարուած, ու իր յիշատակը պիտի փնտռէր երբ ալ չատ ուշ էր: Անկողնին մէջ երկնցած էր, աչքերը բաց, մարմրող ճրագի մը լոյսովը դիտելով ձեղունը եւ կ'երեւակայէր Վրոնսքին երբ ինք ալ դոյութիւն պիտի չունենար եւ միայն իր դոյութեան յիշատակը պիտի մնար:

«Ի՞նչպէս կրցայ այդ անգութ խօսքերը ըսել իրեն, պիտի մտածէր Վրոնսքի, ի՞նչպէս կրցայ սենեակէն ելլել առանց մխիթարական խօսք մը ուղղելու: Ու հիմա մեռած է, յաւիտեան թողուց մեզ, հո՛ն է...»:

Ցանկարծ սոսկում մը զդայ:

«Չէ, լաւագոյն է ամէն բան կրել քան մեռնիլ... դինքը կը սիրեմ ու ինքն ալ դիս կը սիրէ, մեր թիւրիմացութիւնները պիտի ցրուին, ըսաւ Աննա զդալով որ կեղտանի ըլլալը հաստատող ուրախութեան արցունքներ այտերուն վրայ կը սահէին: Ու իր սոսկումը ծածկելու համար, վազեց Վրոնսքիի սենեակը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ԼԻՒՍԻ ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Միլանոյէն Տոքթ. Երուանդ Արզու – մանեան 50 հազար լիր կը նուիրէ «Յառաջ»ի, իր կնոջ՝ Լիւսի Սեւումեան – Արզումանեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԵՍԻՆ.— Լեւոն Աստուրեան եւ զա – ւակները, Ռուբէն Կանճոյեան եւ զաւակ– ները եւ ընտանեկան պարագաները կը Յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ– տօն կը կատարուի այս Կիրակի (Սեպտ. 13) առաւօտեան ժամը 10ին, Ս. Աստ – ուածածին եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՄԵՐՏԻՆ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Կանճոյեան)

յիշատակին, անոր մահուան քառասուն– քին առթիւ:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Յարութիւն Նօտարեան մէկ տարե– կան «Յառաջ» կը նուիրէ Տէր եւ Տիկին Միսիրլեանի (Նիս):

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի Խաչվերացի տօն է: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսա– ւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8, պա– տարագ ժամը 10ին:

Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր–Անդաստան:

×

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ է Մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պիտի մատուցուի պատարագ եւ յաւարտ պա– տարագի պիտի կատարուի Հոգեհանգիստ վասն հանգուցեալաց:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ ՏԻՐ ՊԵՏՐՈՍ ՔՀՆՑ. ՏԻՐ–ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (Պոլսէն):

Յաւարտ պատարագի՝ խաչհանգիստ, ինչպէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյն վաս – տակաւոր հոգեւոր հովիւ Տէր Եսայի Խաչակիր Քհնյ. Ալթունեանի վախճան – ման 6րդ տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուի համայն հաւատացեալ ժողովուրդը իր ներկայութեամբ յարգե– լու հանգուցեալին յիշատակը:

ԼԻՈՆ. — Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս կիրակի, Վերացման Խաչի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Պատարագէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն հանգուցեալ Վռամշապուհ Ա. Քհնյ. Գարիպեանի հոգւոյն, վախճանման քառասունքին առթիւ: Ապա աւանդական Թափօր – անդաստան:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Entrepreneurs, ouvriers à domicile pour ensemble. S'adresser :
BASMA
5, Rue Chénier, Paris (2ème)
Tél. 236-51-03
Métro Strasbourg St-Denis

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վա– լանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կո– միտէի ընդհ. ժողովը 12 Սեպտեմբեր շա– բաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին Ահարոն – եան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներ – կայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի մուտքը կը կատարուի, Կիրակի Սեպտ. 20 ժամը 15էն սկսեալ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մաս– նաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտ. 17ին Հինգշաբթի առա– ւօտները ժամը 9–11,30, ուսուցչուհիութեամբ Տիկ. Հերմինէ Պօղոսեանի:

Արձանագրութեան համար դիմել Մի – ութեան դրասենեակը ամէն օր, կէսօրէ ետք ժամը 14–17 (7 Ռիւ Փափէո):

×

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղե– ցւոյ Հովանաւորութեան տակ գտնուող հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին՝ Հինգշաբթի, 17 Սեպտ. առաւօտէն:

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հե– տեւեալ վայրերուն մէջ.—

× Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կու– ժոն, Փարիզ 8րդ, Կիրակի օրեր ժամը 9,30էն 12:

× Ալֆորվիլի էֆոլ Փրիմէր ժորժ Լա– փիէրի մէջ, Ռիւ սը Շուազի, Հինգշաբ– թի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30:

× Առնուվիլ լէ Կոնէսի Վարադայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 31–33, Ռիւ Սէն Ժիւսթ Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30:

× Ժանթիյիի մէջ, 22 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30:

× Շաւիլլի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 4 Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30:

× Պանեէօ – Քաշանի մէջ, 43 Ռիւ Մա– տամ Քիւրի, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30:

× Պուա Քոլոմպի մէջ, 4 Ռիւ Մարի Լօռ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 5:

Կոչ կ'ընենք յարգելի ծնողքներուն, որ– պէսզի նախանձախնդիր ըլլան եւ անպայ– ման իրենց զաւակները առաջնորդեն հայ– կական դպրոցները:

— Ծրագրուած է նաեւ Փարիզի մայր եկեղեցւոյ մէջ հաստատել Հինգշաբթիօր– եայ դասընթացք մը: Անոնք որոնք կը փափաքին ուղարկել իրենց զաւակները, թող հաճին տեղեկացնել եկեղեցւոյ դի – տանին, ըստ այնմ կարգադրութիւնները ընելու համար:

ԴԻՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

×

Սէն Ժեռմէի Թաղականութիւնը կը ծա– նուցանէ թաղի եւ շրջակայից հայրենա– կիցներուն, թէ դպրոցին բացումը կը կատարուի 15 Սեպտեմբերին, ուսուցչու– հի Տիկին Մանուչ Շամիրեանի դեկավա– րութեամբ: Դասաւանդութիւնները տե – ղի պիտի ունենան Հինգշաբթի ժամը 9–12 եւ Շաբաթ 2–5: Մնդրքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Օդառուեցէք լաւագոյն եղանակէն Հայաստան այցելու համար

Ա· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Սեպտեմբեր 11էն 25
Բացառիկ ճամբորդութիւն : ԵՐԹԻՆ՝ մէկ օր Մոսկուա այցելութիւններով: ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ՝ երկու օր Լենինկրատ այցելութիւններով : Առաջին կարգի սպասարկութիւն Մոսկուա, Լենինկրատ եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ) Հայաստանի մէջ ամէնօրեայ պտոյտներ տեսարժան վայրերու
Գին՝ 2450 ֆրանք

Բ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Հոկտեմբեր 1էն 15
Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՈՒԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱՁԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները :
Ա. կարգի բնակութիւն եւ սպասարկութիւն Մոսկուա եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ)
Գին՝ 2350 ֆրանք

Այս գիները կ'ընդգրկեն օդանաւով երթուղարձը, փոխադրութիւնները, ամ – բողջ փանսիոնը եւ ամէնօրեայ պտոյտները :

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
Tous les jours de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ Տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարեց, կիսովին անկար եւ առանձին տիկնոջ մը համար կ'ուզուի դիչերօթիկ օգնականուհի մը:

Հեռաձայնել՝ 605–65–04 առաւօտները ժամը 9էն առաջ:

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphonner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿՈՒԶՈՒԻ՝

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը: Դիմել վարժարան,
1, Bld. du Nord — 93 - Raincy
Tél. : 927-01-72

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարեսյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմա– նիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ:

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի:

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով :

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մետրօ Շաթօ սը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նորի քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ:

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօն, Մո, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մենեհուլտ, (տերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հռ– րոսակաև քաղաքը, այցելութիւն ոսկեր– նոցը եւ ճամբորդութեան չարունակու – թիւն դէպի Լիւքսանպուրկ :

Այցելութիւն, դնում, պտոյտ եւն.:

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզելի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը : Երեկոյեան ճաշ :

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պա– չերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռե– նոսի վրայ: Յերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքա– հանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէ– պի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի ա – տենները :

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՋԴ	60 Ֆ·	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՑՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑԱՑ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՒՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշմարտուած ծանրով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1970–1971 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել Տնօրէնութեան,
1, Պուլ տիւ Նորտ, Ռէնսի,
Հեռաձայն 927–01–72:

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագի – րը, անդլերէն եւ սպաներէն լեզուներով եւ կ'աւանդէ նաեւ հայերէն լեզուն իր բո– լոր ճիւղերով:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
13
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
13 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.913

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.913

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱԿ ԲԱՆԱԻՈՐ ՁԱՄԲԱՆ

Վերջին օրերու ղէպքերը ատիճան մը աւելի հեռացուցին մօտալուտ խաղաղութեան մը յոյսերը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

Իսրայէլացիք առաջին օրէն իսկ պատրաստակներ փնտռեցին ձախողութեան մատնելու համար Կունար Եարինկի հաշտութեան փորձերը։ Ակներեւ էր, որ Կոլտա Մէյրի կառավարութիւնը ակամայ ընդունած էր Ռոճըրսի ծրագիրը, տեղի տալով Ուաշինկթընի ճնշումներուն։

Ամերիկեան ծրագրի դլխաւոր պայմանն էր զրաւեալ հողերու պարպումը Իսրայէլեան բանակին կողմէ։ Ծանր էր այս պայմանը, որ մեծապէս կը նպաստաւորէր Արաբները, առանց համապատասխան չափեր ապահովելու Իսրայէլի։

Ռոճըրսի ծրագիրը եկաւ անդամ մը եւս հաստատելու, որ ներկայիս աշխարհի ճակատագիրը տնօրինողները երկու Մեծերն են, — Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը։

Այս վերջինը իր դիրքերը ամրապնդեց արաբական աշխարհին մէջ՝ օգտուելով Ամերիկացիներու սխալ քաղաքականութենէն։

Աւանդի ամբարտակի կառուցումը մերժելով, արեւմտեան պետութիւնները Մոսկուայի դիրկը նետեցին Եդիպտոսը, որ դարձաւ կամրջակողմ մը խորհրդային աղդեցութեան եւ «ընկերվարական» դաղափարախօսութեան տարածման համար Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

Ներկայիս Արաբները կը վայելեն Կրեմլինի անվերապահ աջակցութիւնը ընդդէմ Իսրայէլի, որուն թիկունքը կանդնած է Ամերիկա։

Երկու Մեծերու մենամարտն է, որ տեղի կ'ունենայ փոքրերու կռնակին վրայ։

Մինչ արտաքին, դիւանագիտական ճակատին վրայ կը չարունակուին հակամարտութիւնները՝ ընդ հովանեա ՄԱԿի, ներքին ճակատին վրայ կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ, յանդելով ծանրակշիռ ողբերդութեան։

Պաղեստինի ազատագրական կազմակերպութենէն եւ Յորդանանի կառոյցէն ներս բանակին միջեւ եղբայրասպան կռիւները կը ջլատեն Արաբներու դիմադրականի ուժը, իւղ քսելով Իսրայէլացիներու հոգին։ Փոխանակ միանալու եւ ճակատ յարդարելու հասարակաց թշնամիին դէմ, ֆէտայիները իրենց զէնքը կ'ուղղեն օրինաւոր իշխանութեան դէմ։

Պաղեստինցի գաղթականները Յորդանանի բնակչութեան կէսէն աւելին կը կազմեն՝ 1967ի վեցօրեայ կռիւներու բանապաղթէն ի վեր։ Կ'ուզեն դառնալ պետութեան մէջ պետութիւն։ Զեն ուզեր ճանչնալ Հիւսէյն Թագաւորի հեղինակութիւնը եւ կը մերժեն ընդունիլ Ռոճըրսի ծրագիրը։ Միանգամ ընդմիշտ հակառակ են «Իսրայէլ»ի գոյութեան։ Պաղեստինը կը նկատեն մի եւ անբաժանելի, որ կը պատկանի միայն Արաբներուն, ուսկից պէտք է հեռանան Հրեաները։

Այսքան արմատական նշանախօսքերով առաջնորդուող «ազատագրական», «յեղափոխական», «ծայրայեղ ճախակողմանեան» կազմակերպութիւնները ի՞նչ միջոցներով պիտի կարենան իրագործել իրենց ծրագիրը։ Որո՞ւն վրայ պիտի կրթնին, երբ փաստ է, որ հակառակ արտաքին օժանդակութենէն, արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը, Յորդանան, Սուրիա եւ Իրաք երեսունեւհինգ ամիսէ ի վեր չկրցան իր տեղէն խախտել Գրաւման բանակը։

Օդանաւերու բռնագրաւումը ֆէտայի ներու համար որոշ յաղթանակ է անշուշտ։ Սակայն օտար հանրային կարծիքին աչքեր Պաղեստինցիներու դառը հող կը կորնչնչէ նման արարքներով։

Արաբական միացեալ ճակատի կազմութիւնը միակ բանաւոր եւ հնարաւոր ճամբան է վերջնական յաղթանակի համար։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ԽԻՍՏ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ ԿՈՒՏԱՅ

ՋԻՆԵԱԼ ՊԱՀԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Շաբաթավերջը կը լրանար որոշ լռատեսութեամբ։ Աւդարեւ, կը հաղորդուէր զանազան աղբիւրներէ, թէ Զարքայի «պատանդ»ները յատուկ փոխադրակառքերով Ամման կը տեղափոխուին եւ, միւս կողմէ, յորդանանեան երկու օդանաւեր 64 ապա 22 ճամբորդներ փոխադրած են Նիկոսիա, Կիպրոսի մայրաքաղաքը։

Այս լուրը անակնկալ եղաւ չատերու համար, քանի որ մինչեւ վերջին պահը դիտել կը տրուէր, թէ Պաղեստինցիները անդիջող դիրք մը որդեդրած են։ Լատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, պաղեստինեան դիմադրական չարժումի կեդրոնական կոմիտէն, ուր իրենց ներկայացուցիչներն ունին Ֆէտայական բոլոր կազմակերպութիւնները, բաւական եր կար վիճաբանութիւններէ ետք որոշած է պատանդներուն տեղափոխումը Ամման եւ ոչ-հրեայ ճամբորդներուն աղատ արձակումը։ Հանրային կարծիքի մէջ ըստեղծուած աննպաստ մթնոլորտին եւ, մանաւանդ, արաբ աշխարհի բոլոր պետութիւններու քննադատական վերաբերումին ի տես, Արաֆաթ ճնշում բանեցուց Հապաշի ծայրայեղ տարրերուն վրայ միջին ճամբայ մը դտնելու համար։

Վիճաբանութիւնները երկար տեւած են պաղեստինեան դիմադրութեան կազմակերպութենէ ներս։ Մէկ կողմը՝ Արաֆաթ, էլ Ֆաթի պարագլուխը որ չափաւոր կը նկատուի ու դիմացը՝ Ժորժ Հապաշ ծայրայեղ հոսանքին պարագլուխը։ Ի վերջոյ կը թուէր թէ Արաֆաթ յաղթած է։ Այս յաղթանակին հետեւանքով է որ առաջին օդանաւ մը կը հասնէր Նիքոզիա, 64 պատանդներով, որոնք Սիւիսէռի ճամբորդներուն մէկ մասը կը կազմէին։

Շաբաթ առաւօտ սակայն, ստացուած տեղեկութիւնները բաւական հակասական էին եւ կարելի չէր յստակ գաղափար մը կազմել։ Այսպէս պաղեստինեան քոմանտոներու մէկ բանբերը կը յայտարարէր թէ մնացեալ պատանդները Զարքայի «յեղափոխութեան օդակայանէն» Ամման պիտի փոխադրուին օրուան ընթացքին, նոյնը կ'ըսէր պաղեստինեան Ազատագրութեան կազմակերպութեան մէկ դեկոյցը, բայց Ամմանէն հասած ուրիշ հեռադիր մը կը յայտնէր թէ պաղեստինցիք փոխած են իրենց որոշումը եւ պիտի արձակեն միայն 60 հոգի, զլխաւորաբար կիներ եւ երախաներ։

×

Նախագահ Նիքսըն չատ խիստ յայտարարութիւն մը ըրած է այս առեւանդումներուն մասին։ Նախ որոշած է որ դին – եալ պահակները ըլլան յետ այսօրիկ ամերիկեան կարգ մը օդանաւերու վրայ։ Նիքսըն ըսած է նաեւ՝ ժամանակին Ամերիկացիք պարպարի Քոսթի ծովահէններ – րուն խօսք հասկցուցած են, հիմա ալ կրնան։ Նիքսըն կը թելադրէ նաեւ որ աշխարհի բոլոր երկիրները զադրեցնեն իրենց օդանաւային յարաբերութիւնները այն ազգերուն հետ որոնք կը մերժեն դատապարտել օդահէնները եւ ապաստան կուտան անոնց։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՆԵՏԻԿի մէջ անակնկալ եւ քանի մը վայրկեան տեւող բուռն մրրիկի մը հետեւանքով 40 անձեր խեղդուեցան եւ 200ի մօտ ալ անձեր վիրաւորուեցան։ Մրրիկը ջրամոյն ըրաւ փոխադրանաւ մը։ Նիւթական վնասներ կան։

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՈ յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է «ժողովրդավարականացնել յեղափոխութիւնը»։ Քասթրօ դիտել տուաւ նաեւ, թէ «դժբախտաբար, առանձնաչնորհեալ եւ չահագործող նոր տարր մը երեան եկած» է դեկավար շրջանակներու մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նախակրթարաններն ու երկրորդական վարժարանները, Երկուշաբթի օր կը բանան իրենց դուռները 9·854·000 աշակերտներու առջեւ։ Նախակրթարան պիտի յաճախեն՝ 6·245·000, իսկ երկրորդական՝ 3·609·000 աշակերտ։

ՊՈՐՏՈՑԻ ընտրութեանց համար կատարուած հանրային կարծիքի քննութիւն մը Սիւա–Ուէսթ օրաթերթին համար, հետեւեալ պատկերը կուտայ.— Շապան Տելմաս ձայներու 57 առ հարիւրը, Սերվան–Շրայէրը՝ 16 առ հարիւր։ Աւելցնենք թէ Շապան Տելմաս կարեւոր օժանդակութիւն մը ստացաւ վերջին 24 ժամուան ընթացքին Անթուան Փինէյի իրեն ի նպաստ յայտարարութեամբ։

ԹՈՒՐՔԻՍ. որոշեց չարդիլել մեկնիլ բոլոր մշակութիւնները երկրին մէջ, հակառակ Մ. Նահանգներու կրկնակի պահանջներուն։ Համաձայն պաշտօնական աղբիւրներու, Թուրքիոյ ներկայացուցիչները Սեպտեմբեր 28ին պիտի հաղորդեն ՄԱԿի թմրեցուցիչներու արտադրութիւնը հակակշռի ենթարկող մարմնին, թէ տրամադիր են նուազեցնելու թիւը այն նահանգներուն, ուր օրէնքով արտօնուած է մեկնիլի մշակութիւնը։ Թուրքիա տարեկան 120 Թոն թմրեցուցիչ կ'արտածէ։ Կառավարութիւնը նոր օրէնքով պիտի խստացնէ պատիժները մաքսանենգներու դէմ։ Ուաշինկթընի հաշուով, Ամերիկա մուտք դործող թմրեցուցիչներուն 80 տոկոսը կուգայ Թուրքիայէ։ Սեւ չուկայի արտադրութիւնը 50 Թոն է Թուրքիոյ մէջ։ Ցունիսէն ի վեր երեք ցոյցեր կատարուեցան Թուրք դիւղացիներու կողմէ։

ՓԱՐԻԶի Մեթրոյի կայարաններէն մէկուն անունը փոխուեցաւ։ Պահեցէք կայարանը այսուհետեւ պիտի կոչուի «Ալեքսանտր Տիւմա»։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը, որ միշտ հոդածու է իր հպատակներուն նկատմամբ, հրաւիրեց Յորդանանի իր 400 հպատակները, որ Անդլիա վերադառնան, քանի ուշ չէ։

ՍԵՑԼԱՆԻ վարչապետը Տիկին Սիրիմաւօ Պանտարանայք, պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Փարիզ Սեպտեմբեր 16էն 19։ Վարչապետը պիտի ընդունուի Նախագահին, Նախարարապետին եւ Արտաքին Նախարարին կողմէ։ Սեյլանի վարչապետին քաղաքական ուղեղիծը կը միտի ճանչնալ Փեքինն ու Հանոյը։ Ընտրութենէն ետք յարաբերութիւնները խզուեցան Սեյլանի եւ Իսրայէլի միջեւ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՕՍՔԶՆԵՐ

— Ամենք մեր ժողովրդի կենացը, ասաց տանտէրը, որ օրօրուում էր ոտքի վրայ։ Ամենք ոտքի վրայ, մեր տանջուած ժողովրդի կենացը, մեր...

Բոլորը կանդնեցին։

Սեղանակիցներից մէկը, բաժակը ձեռքին, սկսեց երգել «Սուրբ անունդ պիտի յիշուի դարէ դար...»։ Անդրանիկ զօրավարի մասին է երգը։ Ես չատ եմ սիրում։ Երդում էր Թուրքերէն կլկլացնելով, իսկ ձեռքը դհոլի պէս երեսին էր պահել։ Երեւի զերեզմանատանն է երդում կամ հարսանիքներում։

Մէկը բաժակաճառ է ասում։

— Ես ղուրբան մեր ազդին, նա, ով իր ժողովրդին բոլորից վեր չի դասում, նա մարդ չի, մարդ չի։

Ուրիշներն էլ ինչ-որ բան են ասում։ Ես չեմ լսում։ Չեմ կանդնում։ Չեմ ուզում խմել մեր տանջուած ժողովրդի կենացը, որը բոլորից վեր է։ Ես յոդնել եմ այդ կենացից եւ ինձ համար, ինչ մեղքս թաքցնեմ, մեր ժողովուրդը բոլորից վերը չէ։ Մեր ժողովուրդը իմն է՝ ինչպէս իմ աչքերը, մայրը, իմ հիւանդութիւնը, յիշողութիւնը, իմ կարօտը, իմ վիշտը։ Իսկ ո՞վ է խմում իր աչքերի, իր կարօտի, իր հիւանդութեան կենացը։ Ես եղել եմ Տէր-Զօրում, Կարսում, Նայել եմ Մուսա-լեռին, անուժ նստել եմ Եփրատի ափին, եւ ինձ ազդասիրութեան դաս դժուար է տալ։ Բայց ես չեմ խմում այդ կենացը։ Չեմ խմում։ Թամադան տեսնում է, որ չեմ խմում։ Չեմ կանդնել։ «Անդրանիկ» երդողը հիմա էլ մուդամ է կլկլացնում, եւ ինչ-որ մէկը յամառօրէն չարունակում է բաժակաճառը մեր «տանջուած» ժողովրդի մասին։

Ես անաղմուկ սեղանին եմ դնում չխմած բաժակս, դուրս դալիս փողոց։ Փողոցներում իմ «տանջուած» ժողովուրդն է՝ հրաչք-աղջիկները, հաղնուած ինչպէս Փարիզում, չռայլող, գործնական տղամարդիկ, որոնց հայեացքին ասես ելեկտրական հոսանք է միացրած, չչտապող ծերունիները, յղի կանայք, չէնքեր։ Մի քանի օր առաջ, յիշում եմ, ես նայում էի գպրոցական լուսանկարներս եւ տեսայ, որ չորս դասարանում ես նոյն բլուզով եմ նկարուած։ Պատերազմ էր։ Բայց ես չեմ ուզում ամէն օր վերյիշել, այդ մասին ամէն օր պատմել իմ աղջկան, համոզել, թէ նա ինձնից երջանիկ է։ Ես նայում եմ Արարատին, որին համեմատել են աշխարհում ամէն ինչի հետ, եւ նա կամաց-կամաց կորցրել է իր քարութիւնը։ Բոլոր ծեր մարդիկ երիտասարդ են եղել եւ ինչ-որ ժամանակ, դժուար օրերին, վերյիշում են իրենց ջահելութիւնը։ Ոչ մի ծեր մարդ չի սիրում կրկնել, որ ինքը ծեր է։ Մենք ծեր ժողովուրդ ենք, դուցէ եւ յոդնած, մեր հաւաքական դէմքին կնճիռներ կան, մեր հաւաքական սիրտը հազար էնֆարքթիւս է տպրել, բայց հարկաւո՞ր է ամէն օր յիշել այդ մասին, յիշել, կրկնել, դիմել բաժակաճառի, հոդոցների, հարկաւո՞ր է... Ես յանկարծ ուզում եմ, որ հրաչք պատահի, որ գոնէ մի յիսուն տարով մեր ժողովուրդը կորցնի իր յիշողութիւնը, մոռանայ, որ Գառնի է կառուցել, որ մեր թատրոնը 2000 տարեկան է, որ եղել է 1915 Թուական, որ Աբարատը ամենադեղեցիկ սարն է։ Մտածի, որ նոր է ծնուել, որ ամէն ինչ նոր-նոր պիտի սկսի... Բացի առաջին առուն, դնի առաջին քարը, դրի առաջին հայատառ նախադասութիւնը, ծնի առաջին տաղանդաւոր հայորդուն։

Ցետոյ ես, այնուամենայնիւ, մտնում եմ մի սրճարան եւ, մի բաժակ օղի վերցնելով, խմում եմ մեր ժողովրդի կենացը։

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԱՅՆԹԱՊԻ ՀԱՅՈՑ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(1920–1921)

(ԽՏԱՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ)

(Ե· եւ վերջին մաս)

Թէեւ չէզոք ենք, բայց մեր համակրութիւնը, անտարակոյս, Ֆրանսացիին հետ է: Ուշի ուշով կը հետեւինք իրենց յաջողութիւններուն: Ֆրանսացի սպանեցուն հետ չատ սիրալիր կ'ընթանան մեր յարաբերութիւնները: Մեղմէ չատեր, Հալէպէն Այնթապ պարէնի փոխադրութեան համար կ'ընկերանան բռնվուանեցուն, դէթ մէկ տասներորդը հայթայթելով ժողովուրդի սնունդին: Մեծ մասմբ, մեր կեանքը կը քաղենք չրջակայ այդիներէն, հակառակ մեր վրայ կատարուած յարձակումներուն:

Առ հասարակ պատանիները են խաղողի հայթայթիչները: Հայ զինուորը քանի անդամ կռուած է «Իպրէհէմլի»ի, «Տաղթաղան»ի եւ «Գարաքաշ»ի բլուրներուն վրայ, ազատելու համար Թուրքեցուն կողմէ պաշարուած, մեր պատանի խաղողի գողերուն բանակը... Բացօթեայ այս կռիւներուն՝ մղուած մեր զինուորներուն կողմէ, Ֆրանսացիք հիացած են:

Ապրիլեան կռիւներուն պիտակը, իսկ զինադադարէն ետք խաղողը, ահա ասոնք կազմած ու եփած են մեր ծուծը, այդ անիրաւ օրերուն...:

×

Գոլոնէլ Անտրէայի ժամանումէն հինգ օր ետքը, երկու նամակներ ստացուեցան ստորագրուած Անտրէայէն: Մէկը՝ Ազգ· Միութեան, միւսը Զին· Պետին, հետեւեալ պարունակութեամբ·

«Վեհաժողովին կողմէ, այս քաղաքը մեղի տրուած է: Դուք Հայերդ պէտք չէ Թուրքերուն հետ յարաբերութիւն ընէք: Մենք զանոնք թշնամի կը նկատենք: Թոյլ մի տաք, որ անոնք Մեծ Պաղտայէն ասդին անցնին: Անասասողները բերէք մեզի»:

Երկու սուրի մէջ:

Արդիւնքով Թուրքերը մեր սահմաններուն մէջ, պիտի զրկուէինք օրական մեր պարէնէն եւ մի դուցէ վտանգ հասցուցած պիտի ըլլայինք, Թուրքերուն հետ թշնամանալով, տակաւին՝ քէմալական հողերուն վրայ գտնուող հազարաւոր մեր եղբայրներուն:

Միւս կողմէ, չարունակելով մեր յարաբերութիւնները Թուրքին հետ, այս անդամ ալ թշնամի պիտի նկատուէինք Ֆրանսացիներէն: Պիտի ենթարկուէինք պատերազմական սաստկութիւններու:

Մեր չէզոքութեան խախտումը ճակատագրական պիտի ըլլար:

Կռիւներու վերսկսումով, յայտնի էր որ Այնթապ Կիլիկիոյ մաս կը կազմէր եւ որուն հովանաւորութիւնը վստահուած էր Ֆրանսայի:

Սեպտեմբերին վերջերն էր· Զինուցրական ներմպալատներու բացառիկ ժողով մը կանչուեցաւ Զին· Պետին կողմէ, որ քուէարկեց հետեւեալ բանաձեւը՝ մտուցուելու համար Գոլոնէլին:

«Հաշտութեան ժողովին բարեղէպ ընդունումովը Այնթապ ժամանող Ֆրանս· Գրաւման Բանակին զալուստէն մինչեւ այսօր, հայ ազգը ամէն տեսակ աջակցութիւն վայելած է Ֆրանսական ազնիւ կառավարութենէն: Մեր ջերմագին շնորհակալութիւնները:

«Ապրիլ մէկի միջադէպէն մինչեւ զինադադարի օրը, հայ ազգին չտալուած ամէն տեսակ օժանդակութիւններ երախտապարտ ձգած են մեզ ընդմիշտ:

«Զինադադարէն ի վեր, անձկանօք ըսպասուած Ֆրանս· մեծազօր ուժին ժամանումը ուրախութեան արցունքները խըլած է ամբողջ Հայութեան աչքերէն:

«Հայ ազգը անցեալին մէջ, հիմա եւ միշտ ջերմ պաշտպան մը գտած է յանձին Ֆրանս· կառավարութեան:

«Իբրեւ հաւատիքը մեր երախտագիտական զգացումներուն, կուզանք, այս անդամ եւս, դրաւորապէս յայտնելու մեր հաւատարմութիւնը Զերդ կառավարութեան մատուցանելով, միւնոյն ատեն մեր սպասարկութիւնը, եթէ երբեք չզլացուի մեզի այդ չնորհը: Կրկին մատուցանելով Այնթապի հանուր Հայութեան հպատակութեան եւ յարդանաց հաւատիքը, կը խնդրենք որ բարի ըլլաք հաղորդել մեր զգացումները Ժէներալին»:

Սեպտ· 29ին, հարիւր Ֆրանսացի զինուորներ կը տեղաւորուին հայկական թաղերու ռազմաճակատին վրայ:

Ապրիլ ամսուան պէս կը մասնակցէինք կռիւին: Ենթարկուեցանք Թրքական Թընդանօթներու ռմբակոծութեան: Անհամեմատ աւելի զոհեր տուինք: Սմբապետներ, տասնապետներ, կիներ, մանուկներ... Ձմեռը մօտեցաւ, խաղաղութիւնը կ'ուշանար: Ո՛չ ուտելիք ո՛չ վառելիք: Սահմռկեցուցիչ արտագաղթ մը սկսաւ: Իւրաքանչիւր Ֆռնվուային հետ հարիւրաւոր հոգիներ կը մեկնէին անօթի, ծարաւ, մերկ, բոպիկ, կ'երթա՛ն անոնք, գուցէ անգամ մըն ալ չվերադառնալու համար...:

×

Ֆրանս· Սպայակոյտը կ'որոշէ Այնթապի լիակատար պաշարումը, իբր միակ միջոց անոր գրաւման: Ժէներալ Ղուպոյին վիճակուեցաւ այս պաշտօնը, որ կարեւոր ուժով մը ժամանեցաւ 21 Նոյեմբերին: Իր դիմաց՝ Թրքական Դուրսի Ուժերու հրամանատար Քէնան պէյ, մեծ կորուստներ կը պատճառէր Ֆռնվուանեցուն: Դիւանագիտական ու ռազմական մեծ աշխատանք թափեց Ժէներալ Ղուպոն քաղաքը ձեռք ձգելու համար, բայց Դեկտեմբեր 18ին մեկնեցաւ ձեռնունայն: Պաշարումը պէտք է պահուէր մինչեւ որ Թուրքերը նեղուէին անօթութենէ:

Եկաւ Նոր Տարին, 1921:

Տաղտուկը սկսած էր Թուրքերուն մէջ: Դիմադրականութիւնին օրէ օր կը տկարանար: Ախիկա յայտնի էր «արջը օր հասականք»ի իրենց մարտնչումներէն: Եւ այսպէս, փետր· 7ի գիշերը, աննախընթաց սաստիկ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ պաշարման դէմ հիւսիս – արեւելեան կողմը: Թուրք բանակը յաջողած էր ճեղքել Հաճի–Պապայի աղ թեւը եւ դուրս պրծիլ:

Առտու կանուխ, փետր· 8, 1921, երկու Թուրք պատուիրակներ, սպիտակ դրօշակի մը առջնորդութեամբ, մեր սահմանէն ներս առնուեցան եւ փութաք յայտնեցին տեսակցիլ Գոլոնէլին հետ:

Այնթապի Թուրք ժողովուրդը յանձնուեցաւ:

Այնթապի հայ ժողովուրդը վարձատրուած էր:

Ֆրանսական հովանաւորութեան տակ, խաղաղ եւ չինարար աշխատանքի ժամը կը հնչէր...:

×

Վերջացող կռուի ամբողջ տեւողութեան հայկական կազմակերպութիւնը միշտ արժանացած է օտարներու գնահատութեան:

Ամերիկացի մը այսպէս կը գրէր Գոլոնէլ Ֆլի–Սէնթ–Մարիին· «Հայերը եղան ձեր եւ մեր ազատարարը այս քաղաքին մէջ, եթէ ոչ, Մարաշի եւ Ուրֆայի դէպքերը անխուսափելի էին հոս ալ»:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ն· ԱՂԱՅԵԱՆ

Մարսէյլ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ԱՅՑ ՄԸ ԿԻԼԻԿԻԱ

(Գ· եւ վերջին մաս)

Այլ վայրեր անցնելէ առաջ հարկ է ըսել, որ Սիս վերջացող Կիլիկիոյ դաշտը բաւական լաւ մշակուած է· կրկին բերքի մայր, մէկ տարուան ընթացքին:

ԱՆԱԻԱՐԶԱ

Սիսի մօտալոյն աւերակ քաղաքը Անաւարզան է, փոքր դիւղի մը վերածուած:

Ամեհի լերան մը վրայ կանգուն դեռ կը մնայ բերդը, իսկ տարածուն հսկաներու կերտած հսկայական... աւերակները· մեծդի քարերով կերտուած պարիսպներ, փլատակ երկար ուղիներ, կրկին չարքերով եղերուած այնպիսի զանգուածներով, որ սովորական մահկանացուներէ բերուած, յղկուած ու տեղաւորուած չեն կրնար երեւակայել: Հնութիւններու աչխարհ մըն է, ուր բազմաթիւ քաղաքակրթութիւններ իրենց դրոշմը թողած են:

Հայկականն ալ իրենինը դրած է, Թորոս իչխանէն սկսեալ, հակառակ անոր որ ասոր կերտած եկեղեցին կործանած է:

Շարժուն հնութիւններ չեն պակսիր· առատ են...

Հին քաղաքին պարիսպներուն բարձր դռները կլխափուլ՝ դեղեցիկ են եւ դեռ կանգուն ընդհանուր զանգուածով:

Հին հին հրաչալիքներ մերթ երեւան կ'ելլեն, ինչպէս այս համայիլ խճանկարը, որ պարիսպներէն դուրս դաչտին մէջտեղ գտնուած է հոգի երեսէն հաղիւ կէս մեթր խորութեամբ, ուրիչ նոյնանման յունական գործի հետ:

Այնպէս որ Անաւարզա ըսել թանգարան ըսել է:

ՎԱՀԿԱ

Սիսէն եօթանասուն քիլոմեթր դէպի հիւսիս կը գտնուի այս արձուարոյնը Կոստանդին իչխանին, որ հոն հաստատուեցաւ 1080ի տարեներուն հայկական նոր պաղատիով մը, Ցոյներու քով:

Տաւրոսի դեղեցիկ անտառներուն մէջ – ջէն կպրպատած ուղին, չատ մը տեղեր, Սիհուն գետին վերին ափունքներէն ի վեր կ'առաջնորդէ ճամբորդը հոն, ատ՛որ, այսօր գտնելու համար... ոչ իսկ աւերակները...: Վահկա անէացած է: Լոկ հսկաներու կերտուածքը՝ բերդը կանգուն կը մնայ, խրոխտ, իշխելով դեղեցկութենց վրայ ամայութեան լեռներուն: Քաղաքին տեղ ցորեն ցանուած է:

Քսան քիլոմեթր վարը, Սիհունի վերին ափին վրայ, նոր մը չինուած է նոր անունով: Գլխաւոր ճամբուն եղերքին, Զարուհի այսօր–վաղը պիտի իմանայ իր ամուսնոյն եղերական մահը, թերեւս քիչ մը յուզուի, բայց դիւրաւ պիտի մոռնայ իր ցաւը եւ այն ատեն հաւանութիւն կրկին ամուսնանալու խորհուրդը պիտի յղանայ: Ահա ճիշդ այդ միջոցին պէտք է որ քու թեկնածութիւնդ ղնես նոյնիսկ քիչ մըն ալ առաջ:

— Երբեք պիտի չհամարձակիմ առանձին բան մը ընել:

— Դուն համարձակութիւն չունի՞ս առանձին բան մը ընելու, դուն որ յեղափոխական մըն ես ու այնքան վտանգաւոր գործերու մէջ մատ ելած:

— Ան տարբեր բան, ասիկա յեղափոխութեան չի նմանիր:

— Լաւ ուրեմն, վստահ եմ որ Շաւարշ քեզմէ աւելի քաջասիրտ պիտի փրթի ու պիտի համարձակի...

— Կրնայ ըլլալ...

— Բայց դոնէ եղբօրը, որ քու մտերիմ բարեկամդ է, կրնաս խօսք բանալ:

— Եւ ոչ իսկ անոր կը համարձակիմ բան մը ըսել, պատասխանեց երիտասարդը:

— Այն ատեն քու կողմէդ փոխանորդ մը կարգէ:

— Ո՞վ յանձն կ'առնէ այդպիսի պատասխանատուութիւն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(206 – Շար·)

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Կ'երեւայ որ քիչ մը առաջ մեր ըրած խօսքերէն կը դուչակես ատիկա, ըսաւ Վահան, բայց ոչ, իրրեւ կատակ խօսեցայ:

— Չէ, կատակ չկայ խնդրին մէջ, ասկէ դատ դեռ խօսքը չըրած արդէն դուչակած ու տեսած էի ամէն բան:

— Ի՞նչ տեսած էիր:

— Տեսայ որ Զարուհիին դալէ ի վեր նոյն մարդը չես, յանկարծ վրդովմունք մը տիրեց վրադ:

— Միայ ենթադրութիւն...

— Ընդհակառակն, չատ ճիշդ է: «Սենեկալ» քարափին մօտենալէն ի վեր յանկարծ փոխուեցար: Մի ուրանար, ես քիչ մը հոգեբան եմ:

— Թերեւս, այո, քիչ մը յուզուեցայ տեսնելով մանկամարդ կին մը որ նշանած եղած էր:

— Չէ, պարզ յուզում մը չէ որ ունիս, այլ բուռն վրդովում մը եւ հիմա քիչ մը առաջ պիտի երթամ եւ պիտի ըսեմ, նոյնիսկ նախանձի զգացում մը կը խռովէ քեզ...

— Նախա՞նձ, ի՞նչ նախանձ, որմէ, դոչեց Վահան:

— Որմէ՞, այդ հարցումը ըրի ես ալ ինքնիրենս եւ պատասխանը գտայ:

— Ուրեմն ինծի ալ հաղորդէ:

— Զարուհին կը նախանձիս այն երիտասարդէն որուն հետ ճամբորդած են փարիզէն մինչեւ հոս եւ որ քարափին վրայ մեզ ներկայացուցին եւ որուն անունն ալ արդէն մոռցայ:

— Պ· Շաւարշ Աբգարեա՞նը:

— Այո, քու յիշողութիւնդ աւելի զօրաւոր է եղեր: Լաւ ուրեմն խոստովանէ որ այդ երիտասարդը հաչտ աչքով մը չդիտեցիր եւ իր ներկայութիւնը Զարուհիին քովն ի վեր բնաւ հաճոյք չպատճառեց քեզի:

— Իրաւ է, խոստովանեցայ երիտասարդը, այդ Պ· Շաւարշը թեթեւսոլիկին մէկը թուեցաւ ինծի, որուն քիչ մը չափազանց երես կուտային:

— Ահաւասիկ հիմա ղիրար հասկցանք, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի խնդալով, ասկէ ետքը դործերնիս կը դիւրանայ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Նախ ըսել կ'ուզեմ որ Զարուհիին սիրահարած ես եւ երկրորդ՝ թէ կը նախանձիս Շաւարշէն:

— Ենթադրենք որ ճիշդ ըլլան այդ ըսածներդ, ի՞նչ կրնաս հետեւցնել:

— Ոչինչ, միայն խորհուրդ պիտի տամ քեզի որ փոխանակ յուսահատ սիրահարի ձեւեր առնելու, աւելի գործնական ըլլաս եւ աշխատիս նպատակիդ հասնելու:

— Ի՞նչ կերպով:

— Ամենապարզ կերպով... այսինքն աճապարէ ամուսնութիւն ուզելու Զարուհիէն:

— Երբ տակաւին իր ամուսնոյն մահը չէ՞ խմացած:

— Բնական է որ մինչեւ վաղը լրտղութիւնը պիտի խմանայ:

— Եւ միթէ՞ կարելի է անմիջապէս լրտեւ թեկնածու ներկայանալ:

— Ոչ անմիջապէս, բայց առանց ժամանակ կորսնցնելու, քանի որ կ'ենթադրես որ հակառակորդ մը ունիս յանձին Պ· Շաւարշի:

— Եթէ տիկին Զարուհի միտքը դրած է Շաւարշի հետ ամուսնանալ...

— Բայց ի՞նչպէս առանկ միտք մը կըրնայ ունենալ, ընդմիջեց Մարտիկ էֆէնտի, քանի որ դեռ իր ամուսնոյն մեռնիլը չի պիտեր:

— Իրա՛ւ է, այդ կէտը մոռցայ, ըսաւ երիտասարդը:

— Ուրեմն կացութիւնը սապէս կ'ամփոփիմ, վրայ բերաւ Մարտիկ էֆէնտի, Զարուհի այսօր–վաղը պիտի իմանայ իր ամուսնոյն եղերական մահը, թերեւս քիչ մը յուզուի, բայց դիւրաւ պիտի մոռնայ իր ցաւը եւ այն ատեն հաւանութիւն կրկին ամուսնանալու խորհուրդը պիտի յղանայ: Ահա ճիշդ այդ միջոցին պէտք է որ քու թեկնածութիւնդ ղնես նոյնիսկ քիչ մըն ալ առաջ:

— Երբեք պիտի չհամարձակիմ առանձին բան մը ընել:

— Դուն համարձակութիւն չունի՞ս առանձին բան մը ընելու, դուն որ յեղափոխական մըն ես ու այնքան վտանգաւոր գործերու մէջ մատ ելած:

— Ան տարբեր բան, ասիկա յեղափոխութեան չի նմանիր:

— Լաւ ուրեմն, վստահ եմ որ Շաւարշ քեզմէ աւելի քաջասիրտ պիտի փրթի ու պիտի համարձակի...

— Կրնայ ըլլալ...

— Բայց դոնէ եղբօրը, որ քու մտերիմ բարեկամդ է, կրնաս խօսք բանալ:

— Եւ ոչ իսկ անոր կը համարձակիմ բան մը ըսել, պատասխանեց երիտասարդը:

— Այն ատեն քու կողմէդ փոխանորդ մը կարգէ:

— Ո՞վ յանձն կ'առնէ այդպիսի պատասխանատուութիւն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(206 – Շար·)

նուազ օդասուն, որ ըստ վկայութեան քանի մը տեղացիներու, կեանքը կարճեցուցած է, մինչ հինին մէջ, տղաներս դրուին հայրը 133 տարի ապրած է հոն, ինչ. եւ ԺԹ. դարերու ընթացքին:

Հին յիշատակ մը, երկու տարի առաջ, բերդին ղեմացի ամէհի ժայռին գագաթը, հաւանաբար Ռուբինեանց անունը, գտած են. կոյժ մը՝ լի արծաթ դրամով... վաճառուած՝ անծանօթնե – րու:

Վահկայի առորոտը, Բիւզանդական հըրաւանգական մը հոյակապ կմախքը իր աւերը կը սպայ գանդուածներու մէջ: Կառուցուածքին մուտքին ձախ կողմը, հսկայ չիրմանման կերտուածքին քարե – րէն մէկուն վրայ դեղեցիկ խաչ մը, քովն ալ յունարէն անընթեռնելի արձանագրու – թիւն մը անցեալը կը պատմէ:

ՀԱՃԸՆ

Հեթումներու արծուեբոյնը ոչ եւս է... ի զո՛ւր աչքերս այդտեղ վերի թաղերը, ան աւերակ մը որոնեցին...:

Միակ եկեղեցւոյ մը, կամ վանքի մը առաքը քարուքանդ՝ երբեմնի քաղաքին ծայրը, անդունդին վրայ, քարացած ոզ – ու մը նման լուռ կը սպայ: Խռովայոյզ սրտով աղօթեցի բոլոր նահատակներուն համար: Հաճընի տեղը անառիկ հրուան – դան մըն է, արեւմուտքէն, հիւսիսէն ու հարաւէն, բնական կերպով պաշտպան – ուած: Արեւելքը կանդուած է բարձր լերան՝ որուն դէմ պաշտպանութիւն հարկ եղած է, առաւելաբար կռիւներու ըն – թացքին:

Հերոսական դիմադրութիւն մը, որ Թուրքերուն մտքին մէջ սպանուածներու առասպելական թիւեր բուսցուցած է, իրրեւ թէ Հայերը վաթսուն հազար Թուր – քեր ջարդած են հոն: Բազմիցս հերքել հարկ եղաւ չափազանցութիւնը: Ուստի հայոց դէմ զառնութիւններին դեռ թարմ է:

Իրենց հերոսներուն հետ, անոնց յի – շատակարանը կանգնած են դիմացի հա – րաւ–արեւմտեան բարձունքին վրայ, հին Հաճընը քանի մը մեթր հեռուն, դեռէն անդին:

Երկուքին սառորոտը, թէ՛ հին Հաճընին եւ թէ նոյն յիշատակարանին ճորին մէջ, Սիհուն դեղին եղերքը, Հաճընէն մնա – ցածին քով, տուներ աւելցուցած են, իրրեւ նորեր, անունն ալ փոխելով: Բուն Հաճընը պէտք էր անէացնել ամէն կեր – պով:

Վահկայի, Հաճընի եւ շրջակայ հայ – կական նախկին բնակավայրերու մասին կարելի եղած յուշեր հաւաքելով Յունիս 6ին Սիս վերադարձայ խոր յուզումնե – րով, ճամբան դեղեցիկ բնութեան մէջ, վանքերու աւերակներ այցելելով ու դի – տելով:

Յաջորդ օրը, Յունիս 7, Կիրակին, հայրենի ձիթաստանը, նշաստանը տես – նելու գացի: Օրս հոն անցուցի:

Այս երկու տողով իրականութիւն մը հասկցնելու համար ըսեմ որ հայրենի կալուածներու աւելի քան հազար ձի – թենիէն հատիկ մը հրամցնող կամ խոս – տացող չեղաւ: Ոչ ալ պապենական ըն – դարձակ նշաստանէն միակ տասնեակ մը մնացած նշենիներէն՝ հազարաւորներէն կարելի չեղաւ, նոր կալուածատէրի բա – րի տրամադրութեամբ իսկ, հակառակ անոր, զայն Նիւ Եորքաբնակ քեռիս՝ Պ. Քարամ Պէքմէզեանի իրական սեփա – կանատիրոջ, ուղարկելու համար իրրեւ նուէր...:

Յունիս 8ին, առաւօտը, պաշտօնական այցելութիւններ տալէ յետոյ, վերջին այց մը կատարեցի դրեթէ ամբողջ Սիս, դայմագամին տրամադրած կառքով, կրկին տեսնելով մօրս ղերեզմանը, վեր – ջին պահուն, որ, նախախնամական կար – գադրութեամբ, Նոյի տապանին պէս վերապրած է Աւերներու Ովկէանին վը – րայ...: Միակը...:

Կիլիկիա ա՛լ Հայեր չկան, եկեղեցիներ դերեզմաններուն ալ չկան, անշուշտ Հա – յոց:

Կրկին Ատանա վերադառնալով, Յու – նիս 8էն մինչեւ 11 շրջապտոյտներ կա – տարեցի Սելեւկիա, այցելելով Մերսին, Տարսոն եւ շրջակաները:

Այս կողմերը աւելի յառաջդիմութիւն կայ, բայց կայ նաեւ հին աւերակներու աշխարհ մը:

Ի մէջ այլոց՝ դտայ «Քըզլար Քալէսի» կղզիին մէջ, չինքի մը ճակատը, հայկա – կան չքեղ արձանագրութիւն մը: Վերջին այցելութիւնս եղաւ Տարսոնի մէջ, Ս. Ներսէս Լամբրոնացիի եկեղեցին, մզկիթի վերածուած, «Քիլիսէ ճամիսի»:

Այսպէս դրեթէ ամբողջ Կիլիկիան շըր – ջած կ'ըլլայի, դրեթէ տեսած, Մայիս 31 – Յունիս 11:

Այս քանի մը էջերը փակելէ առաջ, հարկադրուած կը զդամ, քանի մը կարճ խորհրդածութիւններ ընելու, եւ սրտի երկու արտայայտութիւններ ունենալու:

Կ'ենթադրուի թէ հարցեր ծեծուեցան, իմ ճամբորդութեան ընթացքին Կիլիկիա:

Անցեալը անշուշտ այնքան ալ դիւրին մոռցուելիք չէ:

Շատ մը տեղեր կարդ մը խնդիրներու մասին խօսուեցաւ:

Թուրքեր իրենք յարուցին կրօնական, ցեղային, քաղաքական եւ այլ տեսակի հարցեր:

Հայոց եւ իրենց միջեւ եղած անցեալի ահաւոր դէպքերու ամփոփում մը տալ հարկ էր:

Երեք կէտեր իրենց աչքին առջեւ կը պարզէի պարզօրէն:

Բոլոր եկած չարիքներուն աղբիւրները կամ պատճառները երեք են եղած կ'ըսէի.

Ա.) Դարերէ ի վեր ցեղապետերուն չա – րաշահութիւնները, որոնք Թուրք ժո – ղովուրդը ամէն տեսակ չարիքի կը մղէին:

Բ) Ազատիւ Համիտի ոճիրները:

Այս կէտին չուրջ իրենք ալ նման ար – տայայտութիւններ ունեցան, անկէ ջար – դուած Թուրքերու մասին:

Հարկ կ'ըլլար ըսելու թէ մէկը միւսը չի հերքեր, կամ մոռացութեան չի կրնար մատնել:

Գ) Մանաւանդ «Իթթիհատ–Թերաքի»ի ցեղասպանութիւնը:

Այս հաստատումին չուրջ կարելի է ամփոփել պատասխանը Կիլիկիոյ մէջ ա – մէնէն աւելի զարդացած եւ նշանաւոր Սիսի գաւակ Ահմէտ Պէկ Զամբրատեանի որ ծանօթ է բոլոր հին սիսեցի Հայերուն:

Սա, առիթով մը, այս նիւթին չուրջ խօսակցութեան մը ընթացքին, բարկա – ցած ոտքի ելաւ ու գոչեց. «Բոլոր անօ – րէնութիւններն ու չարիքները, այդ ա – նօրէններուն երեսէն ելան. ձեզ ալ կոր – ծանեցին, օսմանեան կայսրութիւնն ալ փճացուցին»:

Կարճ պատասխան մը կամ հաստատում մը տրուեցաւ... մենք ալ ուրիշ բան չենք ըսեր:

Ահա պատճառը հեռանալու Կիլիկիա – յէն եւ այլ տեղերէն վերապրող Հայե – րուն:

ՊԵՏՐՈՍ Վ. ԱԴԱՄԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նորընտիր նախագահին Հա – յութեան չնորհաւորութիւնները ներկա – յացուցած է, Սպտեմբեր 2ին, Պութրոսի պալատին մէջ, Խորէն Ա.: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին ընկերակցած են Զբօսաշրջիկութեան նախարար Մէթր Խ. Պապիկեան, երեսփոխաններ Մ. Տէր – Գալուստեան, Ս. Խանամիրեան եւ Ա. Թապուրեան: Նորընտիր նախագահը՝ Սլէյման Ֆրանճիէ չուրջ կէս ժամուան մտերմիկ տեսակցութիւն ունեցած է Խո – րէն Ա.ի եւ հայ երեսփոխաններու հետ:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ հանրակառքի ծանր արկած ունեցած է ազգային եւ հանրա – յին դործիչ ընկ. Արշալոյս Աստուածա – տրեան: Արկածեալ ընկերը, որուն սր – տունքները կոտրած են, հիւանդանոց փո – խադրուած է:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՑ «Ցառաջդիմասէր» ակումբի մէջ չքեղ ընդունելութիւն մը կազմակերպուած է ի պատիւ հայ շրջա – նաւարտներու: Ներկայ եղած են 600 հանդիսականներ, Ազդ. իշխանութեան անդամները, ինչպէս նաեւ համալսարա – նէն եւ երկրորդական վարժարաններէ շրջանաւարտ երկսեռ երիտասարդութիւ – նը: Ցիսունի հասնող շրջանաւարտներէն չորսը ստացած են հայկական բարձրա – դոյն նախակրթարանի վկայական: Հան – դիսութեան բացումը կատարած է «Ցա – ռաջդիմասէր» Մշակութային Ընկերակ – ցութեան նախագահը՝ ընկ. Վահան Գա – վուքճեան: Խօսք առած են դրագէտ Գար – րիէլ Թադոռեան եւ ուրիշներ ազգային իշխանութեանց անունով:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՑ «Կամք»ը, որ եղիպ – տահայ գաղութի ամէնէն հին մարզական ակումբն է, աւելի քան իր կէս դարու գործունէութեան ընթացքին միշտ չեչտը դրած է հայապունչ ոգիին վրայ: Օգոս – տոս 23ին, «Կամք»ի մարզադաշտին մէջ, հովանաւորութեամբ առաջնորդական տե – ղապահ Զաւէն Եպս. Զինչինեանի, տեղի ունեցած է մարզախաղերու մրցում մը: Մարզական չորս խումբեր, բաղկացած 80 մարզիկներէ, մասնակցած են մրցախա – ղերուն:

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՑ Հայ Կրթական Հիմ – նարկութիւնը 1969–1970 ուսումնական տարեշրջանին կատարած է կարեւոր յատկացումներ հայ կրթարաններու: 12·500 տոլար Մ. Նահանդներու հայ դպրոցներուն, 6·700 տոլար Մոնթրէալի դպրոցի շինութեան Ֆոնտին, Սուրիոյ վարժարաններուն՝ 5·500 տոլար, Փա – լանճեան ճեմարանին՝ 4000 տոլար, Յու – նաստանի վարժարաններուն՝ 2000 տոլար եւայլն:

ՆԻՒ ՃԸՐՋիի մէջ Օգոստոս 16ին մե – ռած է վաստակաւոր ընկեր մը՝ Սեդրակ Բախտիկեան, որ անցեալին վարած է Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի կեդր. Կոմիտէի քար – տուղարութիւնը եւ «Հայրենիք»ի վար – չութիւնը:

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆի մէջ, Օգոստոս 22ին, մեռած է եղիպտահայ ծանօթ ազգային – ներէն Մարտիրոս Մարաշլեան, սրտի տագնապի մը հետեւանքով: Ողբացեալը անդամ էր Գահիրէի «Ցուսաբեր» Մշա – կութային Ընկերակցութեան: Սիրած էր դործել միշտ լռութեան մէջ:

ԼՈՍ ԱՆՃԼԼԸՍի մէջ Սեպտեմբեր 50ամեակի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցած է Օգոստոս 22ին: Նախագահած է ընկ. Մ. Մինասեան: Խօսած են Ծե – րակուտական Զեթ Հալօֆիլտ, ընկ. Բ. Իսրայելեան եւ ընկ. Կ. Մեհեան: Նա – մակներ ուղարկած են նախագահ Նիք – սըն, Դաշնակցային ընդհ. դատախազ Ճ. Միչըլ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Ու. Թան եւ քաղաքական ու պետական այլ դէմ – քեր:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷն, Պոսթընէն եւ ամերիկ – եան այլ քաղաքներէ եւս Քալիֆորնիա այցելած է ընկ. Կ. Մեհեան: Նիւ Եորքի մէջ Յուլիս 24ին եւ Օգոստ. 14ին յա – ջորդական երկու հանդիսումներ ունե – ցած է Հայ Մշակութային Միութեան անդամներուն հետ, դրական ասուլիսնե – րու չրջանակին մէջ: Ընկ. Կ. Մեհեան արտասանած է նաեւ ճառ մը Հայ Օդնու – թեան Միութեան 60ամեակին եւ 50րդ Պատգամ. Ժողովի դումարման առիթով կազմակերպուած հանդիսութեան:

ՄԱԿ–ի դիտական ժողովի մը կարդացո – ւած է դիտնական Բ. Պետրոսեանի դե – կուցումը, պատրաստուած խումբ մը ա – մերիկացի դիտնականներու հետ, հիւ – լէական ելեկտրակայաններու մասին: Հայ դիտնականը, որ հեղինակն է բազ – մաթիւ կարեւոր աշխատասիրութիւննե – րու, կը բնակի Ալապամա:

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Վրոնսքի խոր քունով մը կը քնանար: Աննա անոր մօտեցաւ եւ երկարօրէն զայն դիտեց անոր դէմքը լուսաւորելով:

Այս վայրկեանին զայն այնքան քուն կերպով կը սիրէր, որ զայն տեսնելով չկրցաւ դուրդուրանքի արցունքները զս – պել: Ջարթնուց եւ իր սենեակը վերա – ձաւ եւ կրկին աֆիոն առնելով առտուան դէմ քնացաւ:

Առտուն դէպի Վրոնսքիի սենեակը ուղ – ղուեցաւ: Երբ սրահէն կ'անցնէր կառքի մը ձայնը լսեց որ վերնատաթախին առ – ջեւ կը կենար: Պատուհանէն նայեցաւ եւ տեսաւ որ ծառայ մը դուռը կը զարնէր, մինչ մանկամարդ աղջիկ մը, դլուխը կառքին դռնակէն դուրս կը հանէր եւ հրաման մը կուտար: Քանի մը րոպէ անցաւ եւ Աննա լսեց Վրոնսքիի ոտնա – ձայնը, որ սանդուխէն կ'իջնէր:

Աննա կրկին պատուհանէն նայեցաւ եւ տեսաւ Վրոնսքին, դլուխը բաց, որ կառ – քին մօտեցաւ: Մանկամարդ աղջիկը լ – րեն ծրար մը տուաւ, Վրոնսքի անոր մէկ քանի խօսք ըրաւ ժպտելով, եւ կառքը մեկնելուն պէս՝ վազելով իր սենեակը եկաւ:

Աննա իսկոյն կոմսին սենեակը մտաւ յուզուած:

— Տիկին Սորոքին եւ իր աղջիկը մայ – րիկիս կողմէ դրամ դանձելու մասին Թուղթեր բերած էին, ըսաւ Վրոնսքի: Երէկ չկրցայ դանձել: Իսկ դուն ի՞նչպէս է դլխուդ ցաւը: Քիչ մը աղէկ, այնպէս չէ՞:

Քաղցրութեամբ եւ հանդարտութեամբ կը խօսէր Աննայի լուրջ ու հանդիսական դէմքը չնչմարել ցոյց տալով: Աննա սեն – եակին մէջտեղը կեցաւ եւ չեչտակի ա – նոր երեսը նայեցաւ առանց բառ մը ը – սելու:

Վրոնսքի անոր վրայ ակնարկ մը նե – տեց, դէմքը խոժոռուց եւ չարունակեց ձեռքը բռնած նամակը կարդալ:

Աննա կռնակը դարձուց եւ յամրաքայլ դուրս ելաւ:

Վրոնսքի չէր կրնար տակաւին զայն կանչել, բայց արդէն սեմին վրայ հասած էր եւ ինք բառ մը չարտասանեց: Միայն նամակաթուղթը դարձնելու ձայնը կը լսուէր:

Բայց երբ Աննա քիչ մըն ալ դնաց Վրո – նսքի ըսաւ.

— Աղէկ միտքս ինկաւ, վաղը կը մեկ – նինք, այնպէս չէ՞:

— Կը մեկնինք առանց ինծի, ըսաւ Ան – նա դառնալով:

— Օ՛ն, Աննա, կարելի չէ տեւկա:

— Կը մեկնինք առանձին, առանց ինծի, կրկնեց:

— Ասիկա պարզապէս անհանդուրժելի կը դառնայ...

— Դուք... դուք պիտի դղջաք, ըսաւ Աննա, եւ սենեակէն դուրս ելաւ:

Ցուզուած՝ այն յուսահատական չէչ – տէն, որով այդ խօսքերը արտասանուած էին, Վրոնսքի սարսռաց եւ ուզեց անոր ետեւէն վազել, յետոյ միտքը փոխեց, նստեցաւ կզակը ուժգին սեղմեց եւ դէմ – քը մթագնեցաւ:

Այդ գահիճ սպառնալիքը զինքը կը սրմտեցնէր:

— Ինչ որ կրնայի ըրի, ալ ինծի ուրիշ բան չի մնար ընելիք, եթէ ոչ կարեւորու – թիւն չտալ:

Հագուեցաւ դուրս ելլելու եւ իր մօրը երթալու համար, որուն առաջապիրներ պիտի տանէր առորադրել տալու համար:

Աննա կը լսէր անոր քալելը իր սենեա – կին եւ ճաչասրահին մէջ:

Սրահին մէջ պահ մը կեցաւ, բայց Ան – նայի քով չեկաւ: Ծառաներուն հրա – մաններ տուաւ: Յետոյ Աննա լսեց որ կառքը վերնատաթախին կը մօտենար, դուռը բացուեցաւ եւ Վրոնսքի երեւցաւ:

Աննա պատուհանին մօտեցաւ եւ տե – սաւ Վրոնսքիի ձեռնոցները առնելը ծա – ռային ձեռքէն, յետոյ կառապանին հրա – ման մը տալը: Վերջապէս, առանց դլու – խը դէպի տուն դարձնելու, նստաւ կառ – քին մէջ, իր սովորական դիրքով, սրունք – ները իրարու վրայ եւ կառքը հեռացաւ մինչ ինք ձեռնոցները կը դնէր: —

Է.

«Մեկնեցաւ, ամէն բան լմնցաւ», ըսաւ ինքնիրեն Աննա, առանց պատուհանին քովէն հեռանալու:

«Չէ, անկարելի է ասիկա», գոչեց:

Իր սենեակը վերադարձաւ եւ զանգա – կը հնչեցուց ուժգին:

Մինակ մնալէ այնպիսի սոսկում մը ունէր որ ծառային դալուն չսպասելու համար զայն դիմաւորելու դնաց:

— Հարցուցէք թէ ո՞ւր է կոմսը:

Ծառան պատասխանեց որ կոմսը ա – խոռը գացած էր եւ հրաման ըրած էր որ սիկինին ծանուցանեն թէ կառքը չուտով պիտի գար, որպէսզի սիկինը կարենար իր պատրաստել:

— Լաւ, վայրկեան մը սպասեցէք: Բառ մը պիտի դրեմ եւ զայն Միքայէլի հետ կարելի եղածին չափ չուտ ախոռը դրկէք:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ԱՅՑԵԼԵՑԻՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1970 ՏԱՐԻՈՑ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
18 ՆՈՑԵՄԲԵՐԷՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ԵՒ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՆ՝ 2200 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Հորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի մուտքը կը կատարուի, կիրակի Սեպտ. 20 ժամը 15էն սկսեալ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտ. 17ին Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9–11,30, ուսուցչուհեամբ Տիկ. Հերմինէ Պօղոսեանի։

Արձանագրութեան համար դիմել Միութեան գրասենեակը ամէն օր, կէսօրէ ետք ժամը 14–17 (7 Ռիւ Փափէո)։

×

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հովանաւորութեան տակ գտնուող հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին՝ Հինգշաբթի, 17 Սեպտ. առաւօտէն։

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

× Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ, կիրակի օրեր ժամը 9,30էն 12։

× Ալֆորվիլի էֆոլ Փրիմէր ժորժ Լափիէրի մէջ, Ռիւ տը Շուապի, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։

× Առնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 31–33, Ռիւ Սէն Ժիւսթ Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։

× Ժանթիյիի մէջ, 22 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։

× Շաւիլի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 4 Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։

× Պանեէօ – Քաշանի մէջ, 43 Ռիւ Մատամ Քիւրի, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։

× Պուա Քոլոմպի մէջ, 4 Ռիւ Մարի Լօռ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 5։

Կոչ կ'ընենք յարգելի ծնողքներուն, որպէսզի նախանձախնդիր ըլլան եւ անպայման իրենց զաւակները առաջնորդեն հայկական դպրոցները։

— Ծրագրուած է նաեւ Փարիզի մայր եկեղեցւոյ մէջ հաստատել Հինգշաբթիօրեայ դասընթացք մը։ Անոնք որոնք կը փափաքին ուղարկել իրենց զաւակները, թող հաճին տեղեկացնել եկեղեցւոյ դպրեանին, ըստ այնմ կարգադրութիւններ ընելու համար։

ԴԻՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

×

Սէն Ժեռմէն Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ Թաղի եւ շրջակայից հայրենակիցներուն, Թէ դպրոցին բացումը կը կատարուի 15 Սեպտեմբերին, ուսուցչուհի Տիկին Մանուչ Շամիրեանի ղեկավարութեամբ։ Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան Հինգշաբթի ժամը 9–12 եւ Շաբաթ 2–5։ Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին։

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈՓԻ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին։

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ։

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վիէննի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փարիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանդուպեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, Եբեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէննի մէջ։ Մանրամասնութիւնները յայտնուիլ։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պատանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ Եբեկոյեան, Պրոնի օգակայանին մէջ։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խոչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառլոնիէռի սրահներուն մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԽԱՉԻԿ ԳՐԻԳՈՐԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ, ծնած 1901ին, մօր անունը Հռիփսիմէ, կինը՝ Հրանոյշ, աղջիկները Սեդա եւ Կատուշա։ Նախապէս կը բնակէր Թիֆլիս՝ Հաւլաբար, Մուքուզանակի թիւ 4։ 1941ին անցած է Ֆրանսա։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի դրել Տիկին Հրանոյշ Խաչատրեանի, Ֆրունզէ Փողոց թիւ 164, Լենինական (Հայաստան)։

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Entrepreneurs, ouvriers à domicile pour ensemble. S'adresser :
BASMA
5, Rue Chénier, Paris (2ème)
Tél. 236-51-03
Métro Strasbourg St-Denis

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ

Ճիպէլլի Ամերիկեան Որբանոցի
1920–1925
(Հրատարակութիւն նախկին սաներու)
Դիմել Հրանտ-Սամուէլ եւ Բալուեան ղրաատուները։

Գին՝ 20 ֆր.

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարուոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ։

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, կիրակի։

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով։

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նորի քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ։

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերսէօն, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մենէհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հռոմանական քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ։

Այցելութիւն, դնում, պտոյտ եւն.։

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզելի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը։ Երեկոյեան ճաշ։

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաչերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ։ Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի աւտոները։

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Լ.Տ. ՃԼՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնոջ վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը։ Դիմել վարժարան,
1, Bld. du Nord — 93 - Raincy
Tél. : 927-01-72

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Սեպտեմբեր մէկէն ի վեր սկսած ենք հաշուեցոյցները ղրկել մեր այն բաժանորդներուն, որոնց բաժանորդագրութեան հաշիւները առկախ կը մնան։ կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն, որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ հաշիւները, առաջքն առնելու համար որեւէ ընդհատումի թերթին առաքումին մէջ։

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ թերթերու բաժանորդագրութիւնները կան-խիկ կը վճարուին եւ չնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր այն բաժանորդներուն, որոնք յարգելով այս տարրական սկզբունքը կը դիւրացնեն վարչութեան դործը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԽՉՏՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալիոն ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽՉՏՐԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ MARDI 15 SEPTEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 11.914

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.914

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՈՐՈՒՍՏԷ ՓՐԿԵԼ

—o—

Քանի՜ չորս ժամուան կեանք ունի օրաթերթը:

Արագութեան դարն է:

Մարդիկ հապճեպով կը կարդան օրուան լուրերը ու կ'անցնին: Երբեմն ալ արեւագալէ ընթերցողներ ժամանակ կը գտնեն աչք մը պտըտցնելու խմբագրականին եւ ներքի էջերու յօդուածներուն վրայ՝ թերթը զամբիւղ նետելէ առաջ:

Նոյնն է պարագան պարբերաթերթերուն համար, միայն թէ անոնք աւելի երկար կեանք ունին: Ու եթէ դրասէր մարդիկ տարուէ տարի կազմուած հաւաքածոյի վերածեն զանոնք՝ կրնան հետաքրքրուիլ:

Ահա՛ թէ ինչու թերթերու խմբագիր-ներ կամ աշխատակիցներ կը փափաքին դրքի ձեւով առանձին հատորներու մէջ հրատարակուած տեսնել իրենց դրուագները, կորուստէ փրկելու համար զանոնք:

Այսպէս է, որ Հայրենիք ամսագրի եւ այլ պարբերաթերթերու մէջ լոյս տեսած յուշեր, պատմուածքներ, դրական էջեր կամ քննադատական ուսումնասիրութիւններ եղէն դրքի վերածուած են, մատչելի դառնալով ընթերցողներու աւելի լայն շրջանակի մը:

Իրեւ օրինակ յիշենք՝ Ռուբէնի Հայ յեղափոխականի մը յիշատակները, 7 հատոր, Լոս Անճըլըս, 1952, Ա. Խատիսեանի Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Աթէնք եւ Պէյրութ, Արմէն Գարոյի Ապրուած օրերը, Պոսթըն 1948, Ա. Փիլլսպանդանեանի Հայ-թաթարական ընդհարումները, Փարիզ, 1933, Կ. Սասունիի դրուագները Հայ-եզիդական յարաբերութեանց եւ Հայ-եզիդ պատերազմի մասին, Գ. Մխիթարեանի քառորդ դար դրականութիւնը, Գահիրէ, 1946 եւ Հերկ ու ցանը, Պոսթըն, 1966, եդ. Պօյաճեանի Դէմքերը (Բագինէն), Պէյրութ, 1966, Միհրդատ Թիր-եաֆեանի Մտքի շողերը, Պետիկեանի Գիսակարաւը՝ Ամերիկա, Եւայլն, Եւայլն:

Մեր վաստակաւոր աշխատակիցը՝ ողբացեալ Շաւարշ Նարդունի սովորութիւն էր ըրած Յառաջի մէջ լոյս տեսած իր դրուագները — դրական էջեր, պատմուածքներ, ուսումնասիրութիւններ եւ ճառեր — ամփոփել առանձին հատորներու մէջ եւ իրեւ դրքեր հրատարակել՝ կորուստէ փրկելով զանոնք:

Յետ մահու 1958ին Օրեր եւ ժամեր խորագրով հատաքածոյի մը մէջ լոյս ընծայուեցան մեր յաւէտ ողբացեալ հիմնադիր-խմբագրապետին՝ Շաւարշ Միսաք-եանցի չորս հինգ տասնեակ տարիներու ընթացքին զանազան թերթերու մէջ հրատարակուած կարգ մը դրուագները, սկսեալ Պոլսոյ Ազդակէն ու Ազատամարտ շաբաթօրեակէն, կարնոյ Յառաջէն ու Պոլսոյ Ճակատամարտէն մինչեւ Փարիզի Յառաջը:

Քանի մը օր առաջ առացանք Ամերի-կայի մեր ընկերներէն Գ. Մելիտինեցիի (Թէոդոր Թօփալեան) Ապրումներու Բ. հատորը, Պէյրութ, 1969, 752 մեծադիր էջերով դրքը մը, որ կը պարունակէ հեղինակին Հայրենիք օրաթերթերին մէջ լոյս տեսած դրուագները, դասաւորուած զանազան դլուխներու տակ: Առաջին հատորը հրատարակուած էր 1963ին:

Մելիտինեցի անխոնջ աշխատակից մըն է եղած Հայրենիքի՝ դրելով հայ կեանքը հետաքրքրող այժմէական նիւթերու շուրջ, պարզ լեզուով, սահուն ոճով ու ողջամիտ դատումներով: Հեղինակը իր դրասէր, ի կենդանութեան անմահացուց իր անունը, 1966ին հիմնելով Գ. Մելիտինեցի գրական մրցանակը, յիսուն հազար տոլարի մայր դրամագլուխով, որուն տոկոսը — 1000-2000 տոլար — ամէն տարի պիտի յատկացուի արժանաւոր դրողի մը:

Նոր լոյս տեսաւ նաեւ Անթիլիասի Կաթողիկոսութեան տպարանէն, Հայաստանագնաց Նուպար Տէր-Միքայէլեանի «Յօդուածների ժողովածու»ն, որ կը պարունակէ հեղինակին զանազան դրուագները՝ հրատարակուած Երեւանի Պատմա-բանասիրական Հանդէսին, Գարունին, Հայրենիքի Ձայնին, ինչպէս նաեւ Գահիրէի, Պոսթոնի, Պէյրութի եւ Թէհրանի թերթերուն մէջ:

Կ'արժէ յիշատակել իր ուսումնասիրութիւնները հայագրի զօրավարներու, նահապետ Յովհաննէս Երուսաղեմացիի, Սուքիաս Ջրանցքի, մանաւանդ Եդիպտահայոց դաղութի ԺԱ.-ԺԲ. դարերու պատմութեան մասին:

Յատկանշական երեւոյթ է հայրենակցական հեղինակի մը դրքին հրատարակութիւնը սփիւռքի մէջ արեւմտահայ դպրոցական ուղղագրութեամբ:

Ցաւանք, որ այս նախընթացը օրինակ դառնայ Հայաստանեան ուրիշ հեղինակներու եւս, աւելի սերտացնելու համար հայրենիք - սփիւռք մշակութային կապերը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԵՌ 50 ՊԱՏԱՆԴ ԿԸ ՄՆԱՅ

—o—

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ ՊԱՐԱՊ ՕԴԱՆԱՒԵՐԸ ՕԴԸ ՀԱՆԵՑԻՆ

Ներկայ չաբաթը սկսաւ կացութեան աւելի յստակ պատկերացումով: Արդարեւ, վերջին օրերու լուրերը ճշդրիտ տեղեկութիւններ հայթայթեցին առեւանդուած օդանաւերու եւ պատանդ առնուած ճամբորդներու մասին:

Առաւելաբար Արաֆաթի եւ իրեն հաւատարիմ ղեկավար տարրերու ճնշումին վրայ է, որ պաղեստինեան Ազդային Ճակատը հարկադրաբար թոյլ տուած է ճամբորդներուն տեղափոխութիւնը Զարքայէն Ամման, ապա պնդուն ազատ արձակումը պանդոկէն: Այսուհանդերձ, Ժորժ Հապաշ, որ ղեկավարն է առեւանդիչներու կազմակերպութեան, մերժած է ամբողջովին ընդունիլ պաղեստինեան չարժումը ղեկավարող կեդրոնական Կոմիտէի պահանջը, քանի որ հակառակ բոլորին բաղձանքին՝ յիսունի մօտ զուբերացի, դերմանացի, անդլիացի, ամերիկացի եւ իսրայէլացի կամ երկու հպատակութիւն միաժամանակ ունեցող ճամբորդներ, որոնց մէջ նաեւ հինդ իսրայէլացի կիներ, իրրեւ պատանդ տեղափոխած է Ֆէյտայական զաղտնի կայան մը:

Առեւանդիչները, միեւնոյն ժամանակ, ուժանակներով օդը հանած են առեւանդուած երեք օդանաւերը, որոնք, ինչպէս ծանօթ է, կը պատկանէին զուիցերական, անդլիական եւ ամերիկեան օդանաւային ընկերութիւններու:

Այս արարքը, ինչպէս նաեւ յիսունի մօտ պատանդներու տեղափոխումը դէպի անծանօթ վայր մը, դժգոհութեան առիթ ստեղծած է պաղեստինեան չարժումի ղեկավար շրջանակներուն մէջ, որոնք վերջին օրերուն ըմբռնեցին, թէ նման օդահէնութեան դէպքերով իրենց դատը ոչ միայն չի չահիր, այլեւ իրենց նկատմամբ հակակրութիւն մը կը ստեղծէ հանրային կարծիքի մօտ: Այս է պատճառը, որ դիմադրական չարժումի ղեկավար մարմինը՝ կեդրոնական կոմիտէն, որուն կ'անդամակցին տասնեւմէկ պաղեստինեան կազմակերպութիւններ, պաշտօնապէս հաղորդագրութեամբ մը ճշդեց, թէ Հապաշի կազմակերպութիւնը վտարուած է իրենց մարմինէն: Այլխօսքով, բոլորն ալ չեն ուզեր բաժնել Պաղեստինեան Ազատագրական Շարժումի խելայեղ արարքներուն պատասխանատուութիւնը:

Հապաշ իր պատանդները կ'ուզէ օգտագործել ճնշում բանեցնելու համար Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ եւ Իսրայէլի վրայ, որպէսզի ազատ արձակուին ձերբակալուած ահաբեկիչները: Իրաց այս կացութեան մէջ, միջազգային կարմիր Խաչի ներկայացուցիչները Ամմանէն Պերն վերադարձան յայտարարելով, թէ իրենց առաքելութիւնը վերջ գտած է: «Մեր գործը մարդասիրական է եւ ոչ թէ քաղաքական», դիտել տուած են կարմիր Խաչի բանագնացները, որոնք ճշդած են նաեւ, թէ այսուհետեւ պետութիւններուն կ'իյնայ բանակցիլ առեւանդիչներուն հետ: Արդարեւ, պաղեստինեան Ազդային Ճակատը կը միտի իր պատանդներուն միջոցաւ ճնշում բանեցնել չահադրգռուող կառավարութիւններուն վրայ, որոնք միչտ ալ պաչտպանած են այն տեսակէտը, թէ խորութիւն պէտք չէ դրուի ճամբորդներու աղդութեան մէջ:

Ցամենայն դէպս, Լոնտոն, Պերն եւ Պոն առաջին օրէն իսկ տրամադիր եղան վերադարձնելու ձերբակալուած Պաղեստինցիները, ի փոխարէն պահանջելով ազատ արձակումը բոլոր պատանդներուն եւ վերադարձը երեք օդանաւերուն:

Կացութիւնը այժմ փոխուած է, քանի որ օդանաւերը քանդուած են եւ յիսունի մօտ պնձեր ալ ի պահ դրուած անապատի մը խորը:

Իսրայէլացիք, ապահովաբար իրենց կարդին ճնշում բանեցնելու մտադրութեամբ Պաղեստինցիներու վրայ, 450 տարբ ձերբակալեցին Այսբյորդանանի եւ Կազայի շրջանին մէջ: Ձերբակալուած են Ազդային Ճակատին ի նպատա գործած կամ անոր հետ գործակցած ըլլալու մեղադրանքով: Դիտել կը տրուի այս առթիւ, թէ ձերբակալուածներուն մէջ են Հապաշի ընտանիքի անդամներ, Ազդային Ճակատի մարդոց ազգականներ: Միւս կողմէ, վեց արաբ անձնաւորութիւններ, դէնքի ուժով լիբանանեան սահմանը տարուած են՝ արտաքսուելով Իսրայէլէն: Պէյրութ բողոք ներկայացուց այս մասին:

× Արիւնալի բախում մը տեղի ունեցած է Ալ Սուրայի մէջ, Պաղեստինցիներու եւ Յորդանանցիներու միջեւ: 12 Ֆէտայի սպաննուած է:

× Պապը դատապարտեց օդանաւային առեւանդումները, ինչպէս նաեւ խոշտանդումները բանտերու մէջ (ակնարկը Պրազիլի մասին է, ուր կ'ըսուի թէ խոշտանդումներ կը կատարուին քաղաքական բանտարկեալներու վրայ):

ՊՈՐՏՈՅԻ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

ԹԵԹԵՒՕՐԷՆ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ Է ՄԻՀՐԱՆ ՄԱԼՈՒՄԵԱՆ

Պորտոյի մասնակի ընտրութիւնը չատ բուռն երեւոյթ մը ստացած է, ինչ որ սովոր չէ մասնակի ընտրութեան մը համար: Շապան Տելմասի եւ Սերվան-Շրայպէրի անձնաւորութիւնները ու նաեւ անոնց յայտարարութիւնները մասնաւոր բնոյթ մը տուին անոր:

Շաբաթ իրիկուն Պորտոյի մէջ, Սերվան-Շրայպէրի հանրաժողովը խանդարուած է «Նոր Կարգ» ծայրայեղ տարրերու կողմէ, որոնք փողոցէն սալայատակներ ժողված էին, սկսան քարկոծել ներկաները, որոնցմէ վեց հոգի վիրաւորուեցան: Ասոնց մէջ է Արմատական կուսակցութեան փոխ-քարտուղարը՝ Նիք (Միհրան) Մալումեան, որ կուրծքէն թեթեւօրէն վիրաւորուած է բայց անհրաժեշտ չէ գտնուած զինքը հիւանդանոցը պահել:

Ակէ զատ Սերվան-Շրայպէր «ռումբ» մը պայթեցուցած է երկուշաբթի առաւօտ հրատարակել տալով Սիւտ-Ուէսթ օրաթերթին մէջ, Հանրի Ֆորտի Օգոստ. 24 թուակիր նամակը որու մէկ պարբերութենէն կը պարզուի որ Պորտոյի եպեսխոսանին մահէն ետք է, որ Ֆորտ որոշած է գործատուն մը հաստատել Պորտոյի շրջանը, մինչ Շապան Տելմաս կը պնդէր որ ամերիկեան ընկերութիւնը այդ որոշումը տուած էր Յունիսին, այսինքն երբ Պորտոյի համար նոր ընտրութիւն մը չէր նախատեսուած: Այս ձեւով Սերվան-Շրայպէր կ'ուզէ փաստել որ Նախարարապետը սուտ խօսած է: Երկուշաբթի ցերեկ Շապան Տելմաս մամուլի ասուլիս մը ունէր եւ կը սպասուէր իր արդարացումին:

Համայնավարներն ալ կը պայքարին երկու թեկնածուներուն դէմ, որոնք իրենց համար տարբերութիւն չեն ներկայացներ իրրեւ հոսանք, երկուքն ալ ըլլալով դրամադլուխներու եւ մենաշնորհներու մարդիկ:

Կուսակցութեան փոխ - քարտուղարն է Ժորժ Մարչէ, որ Կիրակի օր, Իւմանիթէի տարեկան դաչտահանդէսին մօտ 600 հազար հոդիի առջեւ, անդրադարձած է Պորտոյի ընտրութեան, ձաղկելով երկու թեկնածուները, իրրեւ կեղծ բարեփոխողներ:

Իւմանիթէի դաչտահանդէսը այս տարի ալ, հակառակ անյապաստ օդին մեծ յաջողութիւն արձանագրած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՖ ՓԻԼՍ, Ֆրանսայի արուեստագէտը որ յաջորդաբար եղած էր Ժաքըլին Պուվայէի եւ Էմիթ Փիաֆի ամուսինը, զոհ գնաց սրտի տաղնապի մը, Փարիզի մէջ: 64 տարեկան էր:

ՕՍԱՔԱՑի (Ճափոն) միջազգային ցուցահանդէսը այցելած են 64 միլիոն անձեր: Ցուցահանդէսը, որ վերջ գտաւ Կիրակի, Սեպտեմբեր 13ին, դուռ չհ ձգած է 150 միլիոնէն 180 միլիոն նոր Ֆրանք: Ֆրանսական տաղաւարը այցելած են 9 միլիոն այցելուներ:

ՄԱԿԱՐԻՈՍ Արք. պաշտօնական այցելութեան մեկնած է Աթէնք: Կիպրոսի Հանրապետութեան Նախագահը պիտի տեսակցի յոյն պետական դէմքերու հետ: Խօսակցութեան նիւթ պիտի դառնան՝ Կիպրոսի ներքին վիճակն ու թագաւորին հաւանական վերադարձը Յունաստան:

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ դիտնականները դէպի լուսին արձակեցին «Լիւնա 16» այերանաւը, որ դիտական տեղեկութիւններ պիտի հայթայթէ, յաջող վայրէջքի մը պարագային, մեռած մոլորակի մասին:

ՑՈՑՆ սպայ մը զինուորական օդանաւով Յունաստանէն Մոր. Միութիւն փախած է՝ քաղաքական ապաստան խնդրելու համար: Մեքսիկայի մէջ, ուր խորհրդային «Մոյիսեւ» պարախումբը կը չարունակէ իր չրջապտոյտը, պարախումբի անդամներէն երկրորդ մը եւս քաղաքական ապաստանի իրաւունք խնդրեց իշխանութիւններէն:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Նիսէն Տիկին Վառնաճեան խմբագրա – ռուն իր այցելութեան առթիւ 100 ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

×

Պ· Կ· Զիֆթճեան, Կրընոպլէն 20 ֆր· կը նուիրէ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Լիոնի Ազգ· Միութեան Կրթ· Մարմ – նոյ կազմակերպութեամբ եւ Օ· Էն· Թէ· Էֆ·ի բարեհաճ տնօրինութեամբ այս Հինգշաբթի ժամը 15էն 16,45 կարճ ա– լիքի վրայ 25, 31, 35 եւ 48 մեթրի վրայ պիտի սփռուի հայկական վարժարանի երկսեռ աշակերտութեան եւ Նոր Սե – րունդի պարախումբի երգիչներու եւ նուագախումբի մասնակցութեամբ հայկ· երգեր ու պարեր։

Նաեւ ընդհ· զեկուցում Ֆրանսահայու– թեան մասին։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի մուտքը կը կատարուի, կիրակի Սեպտ· 20 ժամը 15էն սկսեալ։

×

ՄԱՐՍԷՑԼ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի մաս– նաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտ· 17ին Հինգշաբթի առա– ւօտները ժամը 9–11,30, ուսուցչութեամբ Տիկ· Հերմինէ Պօղոսեանի։

Արձանագրութեան համար դիմել Մի – ութեան գրասենեակը ամէն օր, կէսօրէ ետք ժամը 14–17 (7 Ռիւ Փափէռ)։

×

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղե– ցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին՝ Հինգշաբթի, 17 Սեպտ· առաւօտէն։

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հե– տեւեալ վայրերուն մէջ·—

× Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կու– ժոն, Փարիզ 8րդ, կիրակի օրեր ժամը 9,30էն 12։

× Ալֆորվիլի էմոլ Փրիմէր ժորժ Լա– փիէրի մէջ, Ռիւ տը Շուազի, Հինգշաբ– թի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։

× Առնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 31–33, Ռիւ Սէն Ժիւստ Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։

× Ժանթիյիի մէջ, 22 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։

× Շաւիլլի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 4 Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։

× Պանեէօ – Քաշանի մէջ, 43 Ռիւ Մա– տամ Քիւրի, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30։

× Պուա Քոլոմպի մէջ, 4 Ռիւ Մարի Լօռ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 5։

Կոչ կ'ընենք յարդելի ծնողքներուն, որ– պէսզի նախանձախնդիր ըլլան եւ անպայ– ման իրենց զաւակները առաջնորդեն հայ– կական դպրոցները։

— Մրագրուած է նաեւ Փարիզի մայր եկեղեցւոյ մէջ հաստատել Հինգշաբթիօր– եայ դասընթացք մը։ Անոնք որոնք կը փափաքին ուղարկել իրենց զաւակները, թող հաճին տեղեկացնել եկեղեցւոյ դի – ւանին, ըստ այնմ կարգադրութիւնները ընելու համար։

ԴԻՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

×

Սէն Ժեռմէի Թաղականութիւնը կը ծա– նուցանէ թաղի եւ շրջակայից հայրենա– կիցներուն, թէ դպրոցին բացումը կը կատարուի 15 Սեպտեմբերին, ուսուցչու– հի Տիկին Մանուչ Շամլըեանի ղեկավա– րութեամբ։ Դասաւանդութիւնները տե – ղի պիտի ունենան Հինգշաբթի ժամը 9–12 եւ Շաբաթ 2–5։ Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները։

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վար– չութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Սէրէնկիւլ– եանի, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէն – կիւլեանի, Պ· Տօլպաչեանի եւ իրենց զաւակներուն, իրենց զաւկին, քրոջ, կնոջ եւ մօր՝ ընկերուհի Մաննիկ Տօլպաչեանի ցաւալի մահուան առթիւ։

×

Կ· Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւ– նը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերուհի Լիւսի Կարապետեանի, իր ամուսնոյն՝ Յարութիւն Կարապետեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչու– թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները·

Խարբերդի Ուսումնասիրացէն ողբաց – եալ Սուլթան Եղիազարեանի յիշատակին 20 ֆր·, Տիկին Շամչոյեանէ Բալամուտ– եանի մահուան քառասունքին առթիւ 30, Պ· Յովհաննէսեանէ Պ· Իսրայելեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ 10, Տի– կին Գորթոչեանէ, Լիւսի Յակոբեանի մահուան առթիւ 20, Տիկին Պուքէէ Ան– նա Զալըգեանի մահուան առթիւ 50 ֆ·։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Սեբաստացի Համբար – ձում Դիլանեան Առաքելի կը փնտռէ իր հօրեղբօր որդիները՝ Մխիթար եւ Կիւլ– պէնկ Դիլանեան։ Հօրը անունը՝ Յովհան– նէս, մօրը՝ Գոհար։ Տեղեկացնել՝

Madame Dilanian
71, Rue de Bordeaux
95 - Arnouville-les-Gonesse (France)

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Entrepreneurs, ouvriers à domicile pour ensemble. S'adresser :

BASMA
5, Rue Chénier, Paris (2ème)
Tél. 236-51-03
Métro Strasbourg St-Denis

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վաղանսի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ա·Ճարմնեան սկսումը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներ– կայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին։

ԿՈՒԶՈՒԻ՝

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը։ Դիմել վարժարան,

1, Bld. du Nord — 93 - Raincy
Tél. : 927-01-72

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԽԱՉԻԿ ԳՐԻԳՈՐԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ, ծնած 1901ին, մօր անունը Հռիփսիմէ, կինը՝ Հրանոյշ, աղջիկները Սեդա եւ Կատյու– շա։ Նախապէս կը բնակէր Թիֆլիս՝ Հաւ– լաբար, Մուքուզանակի թիւ 4։ 1941ին անցած է Ֆրանսա։ Տեղեկութիւն ունե – ցողներէն կը խնդրուի դրել Տիկին Հրա– նոյշ Խաչատրեանի, Ֆրունզէ փողոց թիւ 164, Լենինական (Հայաստան)։

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարւոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմա– նիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ։

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ,
վերադարձ Սեպտեմբեր 27, կիրակի։

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով։

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինէս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նորի քաֆէ Քիւվէօրի առջեւ։

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօն, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մեներեոլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հռ– րոսական քաղաքը, այցելութիւն ռոկրա– նոցը եւ ճամբորդութեան շարունակու – թիւն դէպի Լիւքսանպուրկ։

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն։

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզէլի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը։ Երեկոյեան ճաշ։

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պա– չերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռե– նոսի վրայ։ Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքա– հանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէ– պի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի ա – տեններդը։

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Ա.Լ· ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ· տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր·
Ն· ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր·
Ս· ՎՐԱՑԵԱՆ, կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր·
Ա· ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր·
ՀԱՑԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր·
Ե· ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Խնուս (Տարօնի չրջանի պատմութիւն)	15 ֆր·
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաքգակազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր չրջակաները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 ֆր·
ԳՐ· ԵՊՍ· ՊԱԼԱԴԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ· հատոր, Փարիզ	15 ֆր·
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր·
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր·
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վա– լանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին։

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վի– էննի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փա– րիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանգստեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, Ե– րեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէնի մէջ։ Մանրամասնութիւնները յայտնուիլ։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ։

Լաքգակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ։

Գինը 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

"ԱՂՕԹԱՋԱՅՆ ՔԱՐԵՐ"

Ա.

Յուլիս 11ին, տեղի ունեցած է, Հայ Եկեղեցւոյ հիմնադիր Թադէոս առաքեալի նահատակութեան տեղւոյն վրայ կառուցուած պատմական վանքին Ս. Թադէի ուխտագնացութիւնը:

Ամէն տարի, Պարսկաստանի չորս ծագերէն բազմահազար Հայեր ի մի կը հաւաքուին, ուխտի պատարագին ներկայ կը գտնուին եւ կը մասնակցին Եկեղեցւոյ շուրջ կատարուող թափօրին:

Եկեղեցական հանդիսութիւններէն հետ, տեղի կ'ունենայ ժողովրդական պար, որուն կը մասնակցին շատերը, ստեղծելով ազգային մեծ խանդավառութիւն:

Այս տարի ուխտագնացութեան պատրաստը մատուցանելու եւ խրոզելու հրաւիրուած էր Գարեգին Եպիսկ. Սարգիսեան: Ստորեւ կուտանք անոր խրոգին գլխաւոր մասերը:

×

«Եւ ժողովուրդ որ նստէր ի խաւարի', տեսին զոյս մեծ»:

Այս սրբազան բառերով միայն կարելի է բնորոշել եւ մեր դիտակցութեան, հաւատքի իմացողութեան մէջ արժեւորել իմաստը այսօրուան ուխտագնացութեան Մ. Թադէոս Առաքեալի նահատակութեան այս խորախորհուրդ սրբավայրին մէջ: «Ժողովուրդ մը, որ հեթանոսութեան խաւարին մէջ կ'ապրէր, տեսաւ մեծ լոյսը»: Այստեղ, պատմականօրէն այնքան հարուստ եւ պերճախօս Արտազ դաւառի այս լեռնային բարձունքներուն վրայ, ծագեցաւ քրիստոնէական հաւատքի լոյսը հայ ժողովուրդի հոգիին մէջ, ինչպէս առաւօտուն արեգակը կը ծագի մարդու աչքերուն մէջ...: Առաջին լուսարարը, որ իմանալի այդ լոյսին անտեսանելի կանթեղը վառեց մեր հոգի–տաճարնե–րուն մէջ՝ եղաւ Քրիստոսի երկոտասան առաքեալներէն Թադէոսը, որ իրրեւ դին իր լուսարարութեան սուրբ պարտքին՝ տուաւ իր արիւնը հեղլով այն հողին վրայ, ուր կանգներ ենք այժմ ուխտաւորի երկիւղածութեամբ: Մեր հայկական, դարաւոր աւանդութիւնը, այնպէս՝ ինչպէս փոխանցուեր է ան մեզի Թադէոս Առաքեալի և Սանդուխտ Կոյսի վկայաբանութեան մէջէն, կ'ըսէ թէ՝ երբ սրամահ եղաւ Առաքեալը, յանկարծ երկինքէն լոյս մը չոզաց, երկիրը չարժեցաւ եւ ժայռը պատռուելով իր մէջ ընդունեցաւ Սուրբին մարմինը...: Հաւատացեալները, առա–ջին հայ նորադարձ քրիստոնեաները, փայլատակող լոյսի ճառագայթներով լեցուեցան, պայծառացան ու զօրացան: Թադէոս Առաքեալ լոյս էր դարձեր իրենց մէջ: Իրենց սրտի խորերէն ձայն մը կը բարձրանար դէպի երկինք ու կ'ըսէր. «Ով հայր մեր, Սուրբ Առաքեալ, յիշէ զմեզ, մի մոռնար զմեզ»: Նահատակութեան այդ արիւնոտ պահուն, Առաքեալին հաւատքին լոյսը այնպէս ուժեղ եւ խոր թափանցեց ականատեսներու հոգիներուն մէջ, որ երեք հազար չորս հարիւր երեսուն եւ երեք անձեր, այր ու կին, քրիստոնեայ դարձան:

Եւ ահա, այդ վայրկեանէն սպին, դարեր չարունակ հայ մարդը աղօթեց այս ժայռին վրայ, իր հաւատքի ապրումներով նուիրագործեց զայն, միշտ լեցուելով անկէ բխող լոյսի ճառագայթներով:

Հայ ժողովուրդը այդ ԺԱՅՌԸ վերածեց ՏԱՃԱՐի, աստուածակերտ գերեզմանը՝ հայկական վանքի, հոգեւոր ներչնչման եւ հաղորդութեան անսպառելի աղբիւրի: Դարերով աղօթարար հայ մարդը իր աղօթքին մրմունջները, իր արցունքին չիթերը, իր մոմին անմար ցոլքերը, իր խունկին քուլայ–քուլայ ծուխները, իր չրթունքներուն սուրբ համբոյրը խառնեց, ընդելուծեց, տարրայուց այս քարերուն հետ, որոնց մէջ տեսաւ, որոնցմէ քաղեց այն լոյսը, կեանքի այն ճշմարտութիւնները, որոնք Առաքեալին նահատակութեամբը նուիրագործուեցան եւ դարձան հայ հոգիին հարազատ արտայայտութիւնը յետագայ դարերուն:

Ես այնպէս կը զգամ, որ կարելի չէ այս խորանին վրայ քարոզել, որովհետեւ այստեղ քարերը խօսք կ'առնեն եւ այնպէս խորունկ եւ սրտառուչ պատգամներով կը բարբառին, որ մարդկային որեւէ բառ ու խօսք կը նսեմանան անոնց հզօր եւ հոգեթով խօսքին առջեւ: Այս տաճարը դարերու հայ հաւատքին խոստացեալ լեզուն է, զոր կրնան լսել եւ հասկնալ անոնք միայն, որոնք այս պահուն գիտեն իրենց հոգիները բանալ ա–նոր առջեւ եւ զառնալ ունկնդիր անոր պատգամին, անոր մէջէն քակուող եւ մեր հոգիներուն մէջ բացուող մեր սրբազան հայրերու, նահատակներու, սուրբերու ոգեղէն, քրիստոնէաշունչ եւ հայադրոշմ ձայներուն: Պէտք է միայն խոնարհիլ, երկրպագել այս տաճարին մէջ, լռել, փակուիլ աշխարհին, ներկային, մեր առօրեայէն մեզի եկող հազար ու մի ձայներուն, յաճախ աղմկոտ ու ժխորային, կարենալ լսելու համար երկնաչունչ եւ առինքնող, վեհացնող եւ զօտեպնդող ձայնը հոգիացեալ այս քարերուն, աղօթաձայն այս կամարներուն, որոնք կը պատմեն մեզի անպատմելի փառքը մեր հայրերու նահատակութեան եւ այդ նահատակութեան իսկ գնով չահուած մեր անմահութեան, ժամանակին ու աշխարհին դէմ տարուած մեր յաղթանակին:

Դիտեցէք ու կարդացէք սա հոյակերտ ամրակառոյց պատին վրայ լոյսի նըման ճառագայթող երկաթագիր բառերը՝ քարի վրայ փորագրուած. «Այս տաճար լուսակիր եւ երկնաւանման առկայացեալ հաստատագոյն հիմամբ ի վերայ Աստուածաբնակ շիրմին Սուրբ Առաքելոյն Թադէոսի»: Այո, սա իր մէջ լոյս կրող տաճար է, սա երկինքն է երկրի վրայ. սա մեզ երկնայայտնող, հրաշագործ չինուածք է՝ մեր հայրերու ձեռքերով կերտուած, անոնց հաւատքի չաղախով ամրացուած, անոնց արիւնով ոսկեզօրուած: Սա Առաքեալի նշխարներով հայ հողի վրայ արմատ նետած անխորտակելի բերդ է հաւատքի եւ զոհողութեան: Ջոհը պըտակն է սիրոյն, եւ առանց զոհողութեան, առանց ինքզինք կարենալ ընծայ ընելու գերագանց քաջութեան, սէրը սոսկ զգայական վիճակ է եւ ոչ կեանքի սկզբունք, լոկ խօսք է չրթունքներու վրայ եւ ոչ ճշմարտութիւն՝ անփոխարինելի եւ անգերազանցելի արժէքով ըմբռնուած: Առաքեալի զաղափարը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ զաղափարը այն անձին, որ դիտէ իր հաւատացած ճշմարտութեան յաղթանակին համար ինքզինքը տալ որպէս գին: Առաքելութեան ոգին ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ այն ուժը մարդուն մէջ, որ մարդէն աւելի վեր կը ճանչնայ այն հաւատքը, զաղափարը կամ արժէքը, որոնց համար մարդը կը մղէ տալու իր կեանքը, իր գերագոյն հարստութիւնը անոնց պահպանումին եւ ծաղկումին, տարածումին եւ յաղթանակին ի խնդիր:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ԲԵՂՆԱԻՈՐ ՈՒՂԻ

Հայաստանի գրական միտքի կեդրոնը՝ Գիտութիւններու Ակադեմիան, հիմնուած է 1943ին: Անոր հետ նաեւ այդ թուա–կանին հրատարակչականը:

Սկիզբը մեծ չէ եղած արտադրութիւնը, ընդամէնը փոքր տպարան մը, փոքր թիւ ներկայացնող բանուորական կազմով: Այդ օրերու 123 մամուլ տպագրա–կան արտադրութիւնը ներկայիս հասած է 2·616 մամուլի:

Միայն վերջին հինգ տարիներու ըն–թացքին հրատարակուած են 804 գիրքեր՝ մէկ միլիոն 274·000 տպաքանակով մե–նագրական ուսումնասիրութիւններ, գի–տական աշխատութիւններու հատոր–ներ:

Առաջին տարիներուն մենագրական հետազօտութիւնները կը կազմէին ծրագրին աննշան տոկոսը: Ցետագային աւելցաւ ասոր քանակը՝ հասնելով հրատարակուող գիրքերու կէսէն աւելիին:

1944ին լոյս տեսաւ Ակադ. Մ. Աբեղեանի «Հայոց հին գրականութեան պատմութիւն»ը: Այդ գիրքին Բ. հատորը լոյս տեսաւ 1946ին: 1952էն սկսեալ լոյս կը տեսնէ Ակադ. Հր. Աճառեանի «Լիակատար քերականութիւն Հայոց լեզուի, համեմատութեամբ 562 լեզուների» տասը հատորներէ կազմուած պատկառելի գործը: Արդէն լոյս տեսած է վեց հատորը: Մեծավաստակ լեզուագէտին այս աշխատութիւնը մեծ արժէք ունի հայագիտութեան, մասնաւորապէս հայ լեզուաբանութեան զարգացման գործին մէջ:

Հրատարակուած են նաեւ Ղ. Ալիշանի երկերուն լիակատար հաւաքածոյին տասը, Մ. Նալբանդեանի, Գ. Սունդուկեանի գործերուն չորս հատորները, Ց. Թումանեանի հաւաքածոյին հատորները: Այդ աշխատութիւնները հրատարակուած են ինքնագիր գրութիւններու հիման վրայ: Աւարտեցան Նոյնպէս Ե. Չարենցի եւ Ցովհ. Ցովհաննիսեանի գործերուն ակադեմական հրատարակութիւնները:

Անցեալի վերաբերող լոյս տեսած գիրքերու չարքին են Գ. Ցովնանի «Մաքսիմ Գորկին եւ հայ մշակոյթը», «Ռուս–հայ գրական կապերը ԺԹ.–Ի. դարերում» գիրքերը եւ բազմաթիւ ուրիչ աշխատութիւններ: Ուշադրաւ աշխատանք կատարած են Է. Սարգսեան՝ հրատարակելով «Օսմանեան կայսրութեան նուաճողական քաղաքականութիւնը Անդրկովկասում» եւ Ա. Սաֆրաստեան՝ «Թուրքական արբիւրները Հայաստանի, Հայերի եւ Անդրկովկասի միւս ժողովուրդների մասին» ծաւալուն աշխատութիւնները:

Հայ թատրոնի պատմութեան նուիրուած ուսումնասիրութիւններ եւս լոյս տեսած են: Առանձին են Գ. Ստեփանեանի երկու հատորով հրատարակուած «Ուրուագիծ արեւմտահայ թատրոնի պատմութեան», «Սովետահայ թատրոնի պատմութիւն» ծաւալուն աշխատութիւնները:

1970–71ի ժամանակաշրջանին պիտի հրատարակուին «Հայ ժողովրդի պատմութեան» Ա. Բ. Ե. Լ. հատորները, «Ժամանակակից Հայոց լեզուի բացատրական բառարանի» Բ. հատորը, Լ. Պետրոսեանի «Ցովհ. Թումանեանի գեղարուեստական երկերի բառարանը», Վ. Մարտիրոսեանի «Հայ եւ վրաց ժողովուրդների համագործակցութիւնը ազատագրական պայքարում» գիրքերը:

Փրոֆ. Գ. Ցովնանի խմբագրութեամբ լոյս պիտի տեսնեն ռուս մատենագիրներու (Մոսկով, Վասիլովսկի, Լունաչարսկի, Մ. Գորկի) Հայաստանի մասին գրածները: Ընթացիկ տարուան մէջ կը սկսի հրատարակութիւնը Պ. Դուրեանի երկհատորեակին:

Գիտութեան զարգացումին համար կարեւոր նշանակութիւն ունին Ակադ. Վ. Համբարձումեանի երկու մեծածաւալ հատորներով լոյս տեսած գիտական աշխատութիւնները:

Արժէքաւոր հատորներ են ակադեմա–

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— *Առաջին հանդիպած բարեկամդ... զարմանալի բան, մի՞թէ կարելի է այսպիսի ծառայութիւն մը ղլանալ:*

— *Դուն յանձն կ'առնե՞ս այդպիսի պաշտօն մը, հարցուց Վահան կեղծ լուրջհեգնական չեշտով մը:*

— *Ամենայն հաճութեամբ:*

— *Իրա՞ւ կ'ըսես...*

— *Կ'երդնում որ պատրաստ եմ այս ծառայութիւնը մատուցանելու քեզի:*

Երիտասարդը այս անգամ բոլորովին լրջօրէն իր բարեկամին ձեռքը սեղմեց եւ զգացուած չեշտով մը ըսաւ.

— *Շնորհակալ... չատ չնորհակալ եմ:*

— *Ուրեմն կ'արտօնե՞ս ինծի առաջին առթիւ խօսք բանալու:*

— *Որո՞ւ նախ պիտի խօսիս:*

— *Այդ իմ գիտնալիք բանս է, որու որ յարմար դանեմ, կամ Աբրահին, կամ Բարսեղ էֆէնտիին, կամ Սուրբիկ հանըմին եւ կամ ուղղակի Զարուհիին:*

— *Լաւ ուրեմն, դիտցածիդ պէս ըրէ, պատասխանեց Վահան, բացարձակ վըստահութիւն ունիմ վրադ, միայն թէ գիտցիր որ ամբողջ ապագայ կեանքս եւ երջանկութիւնս քեզ կը յանձնեմ:*

— *Վստահ եղիր իմ վրաս, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի:*

Մարտիկ էֆէնտիի այս յանձնառութիւնը մեծ սիրտիանք մը եղաւ երիտասարդին համար, որուն մատանջութիւնը եւ յուզումը կարծես հանդարտեցան:

Ալ անկէ ետքը սկսաւ աւելի պաղարիւնով տեսակցիլ իր բարեկամին հետ ու խօսակցութեան նիւթը փոխելով՝ օրուան դէպքերով զբաղեցաւ:

Հետեւեալ իրիկունը Մարտիկ էֆէնտի ինքնին ըսաւ.

— *Մէյ մը երթամ Բարսեղ էֆէնտիէնց հանդիպիմ, տեսնենք ինչ կայ չկայ:*

Եւ ուղղուեցաւ դէպի Արզամեանենց բնակարանը: Սուրբիկ հանըմ եւ Զարուհի առանձին էին, եւ տնական հոգերով զբաղած, այսուհանդերձ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրին իրենց տան բարեկամին:

— *Դեռ չէ՞ք տեղաւորուեր, հարցուց Մարտիկ էֆէնտի երբ հիւրասրահը մտան:*

— *Մի՛թէ՞ դիւրին բան է, պատասխանեց Սուրբիկ հանըմ: Ամէն բան տակնուվրայ թողուցինք գացինք եւ հիմա օրեր պէտք է որ կարգի դնենք:*

Մարտիկ էֆէնտի նշմարեց որ Զարուհի սեւեր հագած էր:

— *Կ'երեւայ որ Արամ իմացուցեր է Լեւոնի մեռնիլը, ըսաւ ինքնիրեն:*

— *Երէկ, ըսաւ խօսքը Զարուհիին ուղղելով, ձեզ փայլուն զգեստներով ողջունեցինք չոգենաւէն դուրս ելած առեն–նիդ, իսկ հիմա սեւեր հագեր էք, ի՞նչ է արդեօք ասոր պատճառը:*

— *Պատճառը դուն աղէկ գիտնալու ես, Մարտիկ էֆէնտի, ըսաւ Սուրբիկ հանըմ ... մենք հոս գալէ ետքը իմացանք:*

— *Երէկ հասկցայ որ դեռ չէիք գիտեր, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի, եւ հիմա դիտմամբ այս հարցումը ըրի իրողութիւնը հասկնալու համար:*

— *Աստուծոյ կամքը այս է եղեր, ըսաւ Սուրբիկ հանըմ թաշկինակը աչքին տանելով՝ թէեւ արցունքի հետք չէր երեւար հոն:*

— *Ինչո՞ւ Լեւոն էֆէնտի, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի, իր ձեռքովը ըրաւ ամէն բան: Մեզք իրեն, որովհետեւ խելացի էր ու կրնար ուրիշ կերպով դիրք մը շինել իրեն:*

— *Եղածը եղած է, պատասխանեց Զարուհի անտարբեր ձեւով մը, ինչ որ ալ ըսենք օգուտ չունի... Թերեւս լաւ եղաւ որ այս կերպով վերջացուց իր կեանքը, որովհետեւ եթէ տակաւին ապրեր, հիմա մեծ անպատուութիւն պիտի բերէր մեզի:*

— *Իրաւունք ունիք, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի, ահա Թորոս պէյին օրինակը մէջտեղն է:*

— *Ինչ օգուտ, այդքան փորձանքներ մեր գլխուն բերելէն ետքը, դիտել տըուաւ Զարուհի:*

— *Ամէն բան կը զարմանաս, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի:*

— *Ան չէ՞ր որ պատճառ եղաւ Լեւոնին Զարուհիին հետ ամուսնանալուն, ըսաւ Սուրբիկ հանըմ:*

— *Գիտեմ, տիկին, գիտեմ, բայց ինչպէս ըսի ամէն բան կը զարմանաս, բայց է որ մարդ ոզջ մնայ: Իսկ գալով Լեւոնէ էֆէնտիին, ինչպէս դուք ալ ըսիք, իր մահը մեծ ապտ մը չէ ոչ իրեն համար եւ ոչ ալ մեզի համար:*

— *Իր մահուան մանրամասնութիւնները գիտե՞ս, հարցուց Զարուհի, եղբայրը չուզեց երկար–բարակ պատմել:*

— *Շիտակը ես ալ մանրամասնութիւնները չեմ գիտեր... ինչ որ Վահան էֆէնտին պատմեց ան է գիտցածս:*

— *Վահան էֆէնտի՞ն, հարցուց Զարուհի, ան ո՞ւրկէ գիտէ:*

— *Ի՞նչպէս, դուչեց Մարտիկ էֆէնտի, բայց Վահան էֆէնտին է որ Լեւոնի մահուան լուրը բերաւ մեզի... Արամն ալ եղելութիւնը անկէ իմացաւ:*

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(207 – Շար.)

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՀԱՐՆԵՐ

Նկարչական արուեստի գոհարներ կան Հայաստանի պետական պատկերասրահին մէջ — Ռուպենս, Վան Տայք, Թինթո – րեթթօ եւ ուրիշներ՝ հայ եւ օտար:

Հարց կը ծագի, թէ ի՞նչ ձեւով ձեռք ձգուած են իտալական, Ֆլաման, Հո – լանտական եւ Ֆրանսական նկարչական արուեստի այս ստեղծագործութիւնները, քանի որ անցեալին մասնաւոր թանգա – րաններ գոյութիւն չունէին Հայաստանի մէջ:

Եւրոպական արուեստի նմոյշներուն կարեւոր մասը ձեռք ձգուած է Էրմիտա – ժի թանգարանէն (Լենինկրատ), կը յայ – տարարէ պատկերասրահի քարտուղարու – հին՝ Մարիամ Այվազեան: Սակայն կան նաեւ նկարներ ալ, որոնք տարբեր ճամ – բաներով հասած են մինչեւ Երեւան: Այսպէս, օրինակ, Քուրպէի «Աղջկան գլուխը», զոր Փարիզէն Երեւան բերած է քանդակագործ Երուանդ Քոչար:

Ուրիշ օրինակ մը· Վան Տայքի «Խա – չէն Քրիստոսի վար առնուիլը» մեծադիր նկարը: Զօր· Սուվորով Ֆլաման նկարի – չին այդ գործը Իտալիայէն առնելով նը – ւիրած է Ելիզավետա Բ· կայսրուհիին: Այս վերջինը, իր կարգին, նուիրած է կոմս Պոտեմկինի, իսկ կոմսն ալ Յով – սէփ Արղուէեանի, Ատրպատականի մէջ: Այս ձեւով, Վան Տայքի հոչակաւոր նկա – րը կը դառնայ Ատրպատականի հայկական եկեղեցիին սեփականութիւնը: 1933ին վե – րոյիշեալ նկարը կը յանձնուի Հայաստա – նի պետական պատկերասրահին: Այլեւ – լուները երբեք չեն կրնար երեւակայել, որ իրենց աչքին առջեւ այնքան գեղեցիկ – րէն պարզուած այս պատառը 78 ճեղք ունեցած էր եւ մուրէն ալ գրեթէ սեւցած էր: Կտաւը վերանորոգած է Վարդգէս Բազդասարեան:

Թանգարանի վարպետներէն Լ· Մելի – քով չուկային մէջ գնած է առանց չրջա – նակի նկար մը, որուն վրայ հաղիւ ուր – ուագիծեր կ'երեւէին: Նկարը կը զրկուի Մոսկուա՝ ցոյց տալու մասնագէտներու: Կը պարզուի, որ կտաւի այդ խեղճուկ կտորը Ֆրանսացի նկարիչ Ռոպէր Լէո – փոլտի «Հնձուորներու վերադարձը պոն – տական ճահիճներէն» նկարի էքիւտն է: Նկարը կը գտնուի Լուվր, իսկ էքիւտը կը զարդարէ Հայաստանի պետական պատկերասրահը:

Պատկերասրահին ամէնէն հարուստ բաժինը հայկական արուեստին նուիր – ուած է: Հոս կան զեղանկարչական, քանդակագործական, գծանկարչական, կիրառական արուեստի աւելի քան տասը հազար նմոյշ:

Առանձնապէս հարուստ է Ժ·–ԺԹ· դա – րերու որմնանկարչութիւնը: Ներկայաց – ուած է Տաթեւի վանքի որմնանկարներէն մէկուն պատճէնը՝ բնական մեծութեամբ՝ 24 քառ· մեթր: Այս մեծ որմնանկարը կը կոչուի «Ահեղ դատաստան»: Յուցադըր – ուած են նաեւ Երեւանի Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիի որմնանկարները, որոնք պատ – րաստուած են Է· դարուն, ինչպէս նաեւ Նաղաշ Յովնաթանի կերտած որմնանկար – ներու դրուագները: Մեծ արժէք կը ներ – կայացնէ «Աստուածամօր փառաբանու – թիւնը» կտաւը, որ կը վերապրուի Յա – կոբ եւ Յարութիւն Յովնաթանեաններու վրձինին:

Այվազովսկիի նկարներուն մէջ անեզր ծովը պատկերացուած է՝ անդորրութեան եւ ալեբախութեան պահերուն: Տաղան – դաւոր նկարիչը ծովային բնապատկերին հաղորդած է իր հայկական խառնուած – քին զգայական զօրութիւնը:

Համաչխարհային Բ· պատերազմի տա – րիներուն Հայաստան ապաստան տուաւ իր մեծ զաւկին գործերուն: Սակայն մեր երկրին պատկերասրահը ունի անոր նը – կարներուն հարուստ հաւաքածոն, որուն մէջ կան գլուխ գործոցները — «Անդոր – րը», «Փոթորիկ Նիսի ափին», «Քրիստա – փոր Քոլոմպոս», «Նափոլիի նեղուցը» եւ «Նոյ կ'իջնէ Արարատ լեռէն»:

Ռուսական արուեստի հաւաքածոյին մէջ կան Լեւիցկիի եւ Կիպրենսկիի, Բրիւ – լովի եւ Կրամսկոյի, Ռեպինի եւ Սուրի – կովի, Վրուբելի, Կորովինի, Լեւիտանի, Կոնչալովսկիի, Պլաստովի կտաւները, քանդակագործները Գոլուբկինայի, Շադ – սի, Կոնենկովի գործերը: Այցելուներուն միշտ հպարտութեամբ ցոյց կուտան «Ա – կիմովայի դիմանկարը», որ Վալենտին Սերովի ամէնէն լաւ ստեղծագործութիւն – ներէն է: Նկարիչը զայն գծած է 1908ին Մոսկուայի մէջ, հայ Ակիմովներու հա – րուստ ընտանիքին ապպարանքով, Ակի – մովները երբ արտասահման մեկնեցան՝ զայն յանձնեցին Երեւանի պատկերա – սրահին:

Կը փոխուին դահլիճները, եւ այցե – լուն առջեւ կը կանգնի հայկական ար – ուեստի նոր դարաշրջան մը՝ Գէորգ Բա – չինջաղեանի յուզաթաթաւ բնապատկեր – ները, Վարդգէս Սուրէնեանցի հմայիչ յօրինումները, Մա· Ազալեանեանի ար – տայայտիչ դիմանկարները, Փանոս Թեր – լեմէզեանի, Եղիշէ Թադեւոսեանի եւ այլ նկարիչներու գեղեցիկ նկարները: Բոլորն ալ ստեղծուած են Ժ·–Ի· դարերուն:

Մ· Սարեանին յատկացուած է յատուկ սրահ մը:

Ժամանակակից հայկ· արուեստի յու – ցասրահին մէջ կան գծանկարիչ եւ դե – ղանկարիչ Յակոբ Կոջոյեանի, նկարիչ – ներ Յովհ· Զարդարեանի, Խո· Իսաբեկ – եանի, Մհեր Աբեղեանի, Գր· Խանջեա – նի, քանդակագործներ Երուանդ Քոչարի, Սերգէյ Բազդասարեանի եւ ուրիշներու ստեղծագործութիւնները:

Այսօր դժուար է պատկերացնել, որ Հայաստանի գեղարուեստական հաւաքա – ծոն առեն մը կարելի էր մէկ սենեակի մէջ տեղաւորել: Այժմ Երեւանի պատ – կերասրահը Խորհ· Միութեան ամէնէն հարուստներէն մէկն է: Անոր հաւաքա – ծոները կը պարունակեն 17·000 ստեղ – ծագործութիւն:

Ի· ԴԱԻԹԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Որքա՜ն տարօրինակ է մարդկային կեանքը· Ճակատագիրն անգամ օրէնքնե – րը կը հակակշռէ եւ ամէնէն անհաշ – թչնամին աղնիւ բարեկամի կը վերածէ կամ ամէնէն լաւ բարեկամները թշնամի կը դարձնէ:

ԵՒՐԻՊԻԴԷՍ

Մեր ըրած ամենափոքր բարիքն անգամ կրնայ հարիւրապատիկով փոխադար – ձուիլ:

ԵԶՈՊՈՍ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ մէջ Օգոստոս 23ին բա – ցումը կատարուած է հայկական փառա – տօնին: «Համազգայինի» կողմէ կազմա – կերպուած, եւ այլ միութիւններու ա – ջակցութիւնը վայելած այս ձեռնարկը տպաւորիչ վկայութիւններ տուած է օ – տարներուն, մեր ժողովուրդի 3000ամեայ պատմութենէն: Փառատօնը փակուած է Օգոստոս 26ին:

ՅՈՒՆԱՀԱՑ Թեմական ժողովի որոշու – մով եւ թեմակալ առաջնորդ Սահակ Արք· Ա.ղվազեանի, Ազգ· կեդր· Վարչութեան անդամներու ջանքերով, Գարէգին, կե – սարիանի եւ չրջակայքի Հայութիւնը տէր դարձած է երկու հազար քառ· կան – գուն տարածութեամբ հողամասի, անոր վրայ, կաթլիութեան սահմաններուն մէջ, եկեղեցի մը, հաւաքավայր մը եւ մարզադաշտ մը կառուցանելու ծրագրով:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ մէջ, Սեպտեմբեր 4էն 7, տեղի ունեցած է Հայ Երիտ· Դաշնակ – ցութեան 37րդ ողիմպիականը: Մեծ յա – ջողութիւն արձանագրած է:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ· Մ· Ը· Մ·ի պասքէթ – պոլի իսկական եւ արական խումբերը Պուէնոսայրէս մեկնած են Սեպտեմբեր 5ին: Հայ մարզիկները Պուէնոսայրէսի մէջ հան – դիպումներ պիտի ունենան մինչեւ Սեպ – տեմբեր 15: Հ· Մ· Ը· Մ· հրաւիրուած է Փլովտիվ քաղաքի Թրակիա ակումբի կողմէ:

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Աչխարհահռչակ իրլանտացի դրագէտ եւ թատերագիր Պեռնար Շօ մոլեռանդ բուսակեր էր եւ բարձրահասակ ու նի – հար:

Իսկ հոչակաւոր անգլիացի հեղինակ Ճ· Չեսթըրթըն՝ մոլեռանդ մսակեր եւ դէր ու կարճահասակ էր:

Օր մը, երբ փողոցը իրարու հանդիպե – ցան՝ Չեսթըրթըն Շօյին ըսաւ·

— Քեզ տեսնողը պիտի կարծէ թէ՝ սով կայ Անգլիոյ մէջ:

Շօ անմիջապէս պատասխանեց·

— Քեզ տեսնողն ալ պիտի կարծէ թէ պատճառը դուն ես:

×

Ռոզպախի ճակատամարտէն առաջ, օր մը, Փրուսիոյ Ֆրիտրիխ կայսրը իր զօ – րավարներէն Իլիլհոյի ըսաւ որ, եթէ ճակատամարտը կորնչցնէր, պիտի քաշ – ուէր վենետիկ, ուր բժշկութեամբ պիտի դրաղէր:

Զօրավարը ժպտելով հարցուց·

— Վեհափառ, ըսել է ջարդերը պիտի չարունակէ՞ք···:

— Պարոն կոմսը ախոռին մէջ չդտայ, ըսաւ ծառան:

Աննա վայրկեան մը ափ ի բերան մնաց, յետոյ ըսաւ· «Ուրեմն տոմսակս չկար – դա՞ց»:

— Գնա ու չուտով այդ նամակը տար կոմսուհի Վրոնսքիի տունը, հոն պիտի դտնես կոմսը եւ չուտով բեր պատաս – խանը:

«Իսկ ես ի՞նչ պիտի ընեմ այդ միջո – ցին, հարցուց ինքնիրեն··· Այս, Տոլլիի կ'երթամ, ասիկա լաւ դաղափար մըն է··· եթէ առանձին մնամ, պիտի խենթենամ ··· յետոյ, հեռագիր մը պէտք է դրկել»:

Անմիջապէս հետեւեալ հեռագիրը դըր – կեց·

«Զեղի խօսելիք ունիմ, անմիջապէս եկէք»: Երբ հագուեցաւ եւ գլխարկը դը – րաւ, նշմարեց իր սենեկապանուհին աչ – քերը եւ անոնց մէջ ճշմարիտ կարեկցու – թիւն մը կարդաց:

— Իմ բարի Աննուշքաս, ի՞նչ պէտք է որ ընեմ:

Հեծկլտալ սկսաւ եւ ընկճուած՝ թիկ – նաթոռի մը մէջ ինկաւ:

— Բայց ինչո՞ւ սիրիլը կը տագնապի այսպէս··· Տիկինը պէտք է որ կառքով փոքրիկ պտոյտ մը ընէ, ասիկա իրեն ազդկ պիտի դայ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար·)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Ազնին առջեւ նստաւ եւ դրեց·

«Ցանցառը եմ: Եկուր իրարու բա – ցատրութիւն տանք: Շնորհ ըրէ, չուտով եկուր, կը վախնամ»:

Նամակը կնքեց եւ ծառային յանձնեց:

Սենեակին մէջ առանձին մնալու վախ – ցաւ եւ ծառան մեկնելուն պէս՝ իր տղոց սենեակը մտաւ:

Իր զաղափարները այնքան չփոթած էին որ կը սպասէր սենեակին մէջ գտնե – լու Սերիոժան, չատ զարմացաւ տեսնե – լով իր աղջիկը, վարդագոյն ու կայտառ սեւ գանդուր մազերով:

«Ինչ է, ըսաւ, ո՞ւր են իր կապոյտ աչ – քերը եւ համեստ ժպիտը»:

Փոքրիկ աղջիկը սեդանին քով նստած էր խցանի մը հետ խաղալով զոր փայտին կը զարնէր եւ մօրը նայեցաւ առանց իր սեւ աչքերուն մէջ որեւէ յուզում մը ցոյց տալու: Աննա անոր քով նստաւ եւ ուզեց դէմքը եւ փայլուն աչքերը նշմարելով, որոնք իրեն կը նայէին սոսկումի արտա – յայտութեամբ մը:

«Այո, ես եմ»:

Զգաց որ կ'այրէր Վրոնսքիի համբոյր – ներուն յիշատակովը: Յետոյ ձեռքը չըր – թունքներուն տարաւ եւ համբուրեց:

«Մելքիս կուգայ», ըսաւ:

Սենեակ մտաւ զոր Աննուշքա մաքրելու վրայ էր:

«Քառորդ մը երթալու համար ախոռը եւ քառորդ մը դալու··· անշուշտ հիմա պիտի դայ»:

Փոքրիկ ժամացոյցը հանեց եւ ժամը նայեցաւ:

«Բայց ի՞նչպէս կրցաւ ձգել երթալ դիս այս վիճակին մէջ տեսնելով: Ի՞նչպէս կրնայ հանդիստ ապրիլ հետս չհաշ – տուած», մտածեց:

Պատուհանին մօտեցաւ եւ փողոց նա – յեցաւ· Վրոնսքի կրնար արդէն վերա – դառնալու վրայ ըլլալ··· բայց դուցէ աղէկ հաշուած չէր եւ ամէն մէկ վայր – կեանը համրեց:

Երբ ճօճանակաւոր ժամացոյցին կը մօ – տենար իր ժամացոյցին ճշդութիւնը ըս – տուգելու համար, զրան առջեւ կառք մը կեցաւ:

Վրոնսքիի կառքն էր: Բայց Աննա ոչ ոքի վեր եկաւը լսեց: Աճապարանքով վար իջաւ զրկած ծառան հարցուփորձելու համար:

— Պարոնը ուզեց որ ես ինքս տանիմ, ըսաւ ծառան:

Աննա վայրկեան մը ափ ի բերան մնաց, յետոյ ըսաւ· «Ուրեմն տոմսակս չկար – դա՞ց»:

— Գնա ու չուտով այդ նամակը տար կոմսուհի Վրոնսքիի տունը, հոն պիտի դտնես կոմսը եւ չուտով բեր պատաս – խանը:

«Իսկ ես ի՞նչ պիտի ընեմ այդ միջո – ցին, հարցուց ինքնիրեն··· Այս, Տոլլիի կ'երթամ, ասիկա լաւ դաղափար մըն է··· եթէ առանձին մնամ, պիտի խենթենամ ··· յետոյ, հեռագիր մը պէտք է դրկել»:

Անմիջապէս հետեւեալ հեռագիրը դըր – կեց·

«Զեղի խօսելիք ունիմ, անմիջապէս եկէք»: Երբ հագուեցաւ եւ գլխարկը դը – րաւ, նշմարեց իր սենեկապանուհին աչ – քերը եւ անոնց մէջ ճշմարիտ կարեկցու – թիւն մը կարդաց:

— Իմ բարի Աննուշքաս, ի՞նչ պէտք է որ ընեմ:

Հեծկլտալ սկսաւ եւ ընկճուած՝ թիկ – նաթոռի մը մէջ ինկաւ:

— Բայց ինչո՞ւ սիրիլը կը տագնապի այսպէս··· Տիկինը պէտք է որ կառքով փոքրիկ պտոյտ մը ընէ, ասիկա իրեն ազդկ պիտի դայ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար·)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
16
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
16 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.915

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.915

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՔ ՏԵՂԻ ՉԵՆ ՏԱՐ

—o—

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐ ԿԸՆԷ

Այժմ, երբ առեւանդուած օդանաւերու ճամբորդներուն մեծ մասը ազատ արձակուած է, փորձ կը կատարուի մնացեալ յիսուն ճամբորդներն եւս փրկելու Պաղեստինցիներու ձեռքէն:

Միջազգային Կարմիր Խաչը, որ, ինչպէս դրած էինք երէկ, որոշած էր դադրեցնել իր բանակցութիւնները Ազգային ձակատի հետ, քանի որ այս վերջինը խորութիւն դրած էր առեւանդուածներուն միջեւ եւ, մանաւանդ, կը պահանջէր բանակցել իւրաքանչիւր երկրի հետ առանձին, որոշեց, ապահովաբար ընթացք տալով Պոնի, Պերնի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի խնդրանքին, վերսկսիլ իր խօսակցութիւնները՝ յիսուն պատանդներու ազատ արձակման համար: Այս վերջինները «բանտարկուած» կը մնան զաղտնի վայրի մը մէջ:

Հապաշի կազմակերպութիւնը կը չարունակէ անզիջող դիրք բռնել, հակառակ հանրային եւ, նոյնիսկ, արաբ կարծիքի քննադատութեան: Ցեսս կոչում մը վարկի խախտում պիտի նշանակէր Պաղեստինի Ազգային ձակատին համար: Ցա-մենայն դէպս, Թել Ավիվ միշտ կը մերժէ բանակցել, իսկ Պոն, Պերն եւ Լոնտոն անհրաժեշտ կը դանեն միատեղ խօսակցիլ՝ միջազգային կարմիր Խաչի ճամբով:

«Պրաղա» անուղղակի կերպով դատապարտեց օդահէնութիւնները, հրապարակելով՝ պաղեստինեան չարժումը դեկավարող կեդրոնական կոմիտէի դատապարտաթուղթը, ուր չեչուած է, թէ նման արարքներ կը վնասեն յեղափոխութեան:

Ցորդանանեան աղբիւրները արձագանգ կ'ըլլան լրատուած կացութեան մը այս անդամ Իրպիտի մէջ, ուր, վերջերս, Պեթուինները անխնայ սպաննած էին 40ի մօտ Պաղեստինցիներ: Իրաքեան բանակի զրահապատ ուժեր դէպի Իրպիտ կ'ուղղուին՝ մտահոգութիւն պատճառելով յորդանանեան իշխանութիւններուն: Թագաւորը վերոյիշեալ վերջնագիրը ներկայացուց Պաղեստինցիներուն, որպէսզի յարգեն անդորրութեան համար կնքուած համաձայնագիրը: Այս մասին լաւատես կարելի չէ ըլլալ, կը չեչտեն քաղաքական դէտերը, որոնք նկատած են, որ Պաղեստինցիները ամրացուցած եւ տարածած են իրենց դիրքերը Ամմանի մէջ:

Հիւսէյն «Ֆիկարօ»ի Ամմանի թղթակիցին յայտարարած է, թէ ներկայ կացութիւնը այս ձեւով չի կրնար չարունակուիլ, ֆէտայիները պէտք է յարգեն կնքուած համաձայնագիրը կամ կրեն իրենց արարքներուն հետեւանքները: Բանակը, համաձայն թագաւորին, այլեւս ղաղրզուած է եւ, նոյնիսկ, անհնազանդութեան լուրջ դէպքեր կ'արձանագրուին թագաւորին իշխանութեան եւ հրամանատարութեան դէմ: Բանակին ու Պեդեւինները կ'ուղեն հաշուեյարդարի ենթարկել պաղեստինցի արձակագէններու սան-ձարձակ գործունէութիւնը, ուստի, դժգոհ են թագաւորին տատանումներուն համար:

× Էլ-Ալի օդանաւին մէջ սպաննուած ամերիկացին ազգութիւնը ճշդուած է: Ամերիկացի է:

× Չորս պայթումները արձանագրուած են իսրայէլեան քաղաքի մը մէջ: Նիւթական վնասներ կան միայն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ, Սուսի չրջանը հետախուզական բացառիկ յայտնութիւններ եղած են, որոնց մէջ, Դարեհի պալատին հիմնարկութեան ուխտը եւ Աքեմենեան դաքսերգքսէսի «դրախտ»ի հետքերը: Այս յայտնութիւնները մասնաւոր կարեւորութիւն մը ունին այս միջոցին Պարսկաստանի համար, որ դալ տարի կը պատրաստուի հանդիսաւորապէս տօնելու միապետութեան հիմնարկութեան 2500-ամեակը:

ՇԱՊԱՆ ՏԵԼՄԱՍ յայտարարեց թէ Ֆորտի նամակը զոր Սերվան-Շրայէր հրապարակած էր նեղը դնելու համար Նախարարապետը, կեղծուած թարդմանութիւն մըն է:

ՊՈՒՔՐԻՇԷՆ Փրակա դացող ռումէն օդանաւի մը պարտադրուեցաւ Միւնիխի մէջ վայրէջք կատարել: Երեք Հունգարացիներ իրենց կիներով եւ զաւակներով անմիջապէս քաղաքական ապաստանի իրաւունք խնդրեցին:

ՊԱՊԸ Փիլիպպեան կղզիներն ու Աւրստրալիա պիտի այցելէ Նոյեմբեր 27էն Դեկտեմբեր 3: Այցելութեանց մանրամասնութիւնները դեռ չեն ճշդուած:

ՄԱԿ-ի Ընդհ. քարտուղարը կոչ ուղղեց Մ. Նահանգներուն եւ Խորհ. Միութեան՝ դրական միջոցներ ձեռք առնել, մասնաւորապէս, որպէսզի ճախողութեան չմատնուի Միջին Արեւելքի հարցին լուծումը: Վերջին պատեհութիւնն է այս, դիտել տուաւ Ու Թան: Եգիպտոսի Արտաքին Նախարարը՝ Մահմուտ Ռիատ, ամբաստանեց Ուաշինկթընը, որ «կը սաբոտաժէ» իր իսկ նախաձեռնութեամբ կատարուող խօսակցութիւնները: Իսրայէլի ամբաստանութիւնները՝ զինադադարի պայմաններու խախտումի մասին, «անհիմն ամբաստանութիւններ են», յայտարարեց եգիպտացի դիւանագէտը:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ բացուեցաւ ՄԱԿի 25րդ նստաշրջանը: Նիստերու նախագահ ընտրուեցաւ Նորվեկացի մը՝ Համպրօ:

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ մէջ խորհրդային լրտես մը ձերբակալուեցաւ, երբ կը փորձէր տեղեկութիւններ քաղել Ատլանտեան Ուխտի կայաններու մասին:

ԿԱԼԿԱԹԱՅի մէջ (Հնդկաստան) ահրիւնալի բախումներ տեղի ունեցան ոստիկանութեան եւ չինասէր ուսանողներու միջեւ: Բազմաթիւ ուսանողներ ըմպանուած են:

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ Ֆրանսայի նախկին Նախարարապետը, Ջինաստան պիտի այցելէ ոչ-պաշտօնական հանդամանքով: 1964էն ի վեր, երբ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատուեցան Փեքինի եւ Փարիզի միջեւ, երկու Ֆրանսացի դիւանագէտներ այցելած են Ջինաստան — Մալրօ եւ Պեթանքուր:

ԱԹԷՆՔի մէջ սկսած են Մակրիոս Ա.ր քեպիսկոպոսի եւ վարչապետ Ժորժ Փափանդրէուսի խօսակցութիւնները, ելք դտնելու համար Կիպրոսի թուրք եւ յոյն համայնքներու կռիւներուն:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Արդարութեան նախարարը Փարիզ եկած է Ֆրանսայի իր պաշտօնակիցին հրաւէրով: Օրվան հասած առեն յայտարարած է.— «Իմ ճամբորդութիւնս իրրեւ ղէնսւոր նպատակ ունի ամրապնդել համագործակցութիւնը Ֆրանսայի եւ Եգիպտոսի միջեւ, ուսման, թեքնիք եւ իրաւական մարդերուն մէջ»:

ԼՈՆՏՈՆի սրտաբանութեան համադումարին, Փրոֆ. Տիւպոսթ յայտարարած է թէ այլեւս սրտի փոխարկում պիտի չընէ, առենը դեռ չէ եկած ամէն ապահովութեան համար:

ՀԱՐԱՒԱՑԻՆ Վիւթնամի ծերակուտական ընտրութիւնները չհաձ է հակակառավարական ցնծկը:

ՀԻՆԳ ԿՕՇԻՄԹՆԵՐ բանտարկութեան

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՊՈԼՍՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼԸ ՅԱՒ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մանօթ է որ Պոլսոյ Պատրիարքը երբ Սեպտ. 2ին ճամբայ կ'ելլէր Էչմիածնի օդակայանէն դէպի Հարաւային Ամերիկա, անսպասելի մաքսային խուզարկութեան մը ենթարկուած էր մաքսային պաշտօնեաներու կողմէ, իրրեւ հետեւանք մատնութեան մը: Այս առթիւ Մարմարիայի տնօրէնը՝ Պ. Ռոպէր Հատտէճեան «Ձակատի Մուր մը» խորագրին տակ կը գրէր ի մէջ այլոց.—

«Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքին ամիսներէ ի վեր պաշտօնապէս յայտարարուած ճամբորդութիւնը երէկ առաւօտ սկսաւ վերջապէս: Վաթսուն հազար Հայերու հոգեւոր պետը առաւօտ կանուխ ուղեւորեց նախ Մայր Եկեղեցւոյ եւ վերջն ալ Թոփդափուի Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ մէջ: Էչմիածնի օդակայանը ընդունեցաւ ողջերթի մաղթանքները, տուաւ հրաժեշտի իր հայրական յորդորներն ու պատգամը եւ օրհնեց ողջերթ մաղթելու փութացող հաւատացեալ ժողովուրդը:

Անկէ վերջ պատշաճ էր այլեւս որ մինչեւ մեկնումի պահը հանդիսէր օդակայանի պատուոյ սրահին մէջ: Բայց այդ վայրկեանին պատահեցաւ մէկը այն դառն անակնկալներէն, որոնք մեզի համար դադրած են անակնկալ ըլլալէ: Վաթսուն հազար Հայերու հոգեւոր պետը մաքսային պաշտօնեային կողմէ հասարակ ճամբորդի մը նման հրաւիրուեցաւ իր պայուսակները քննութեան յանձնելու: Եւ եպիսկոպոսներու, քահանայ հայրերու, հոգաբարձուներու, թաղականներու եւ լրագրողներու զարմացկոտ նայուածքներուն տակ, Թրքահայոց Պատրիարք մը, թերեւս պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, մաքսատան պաշտօնեայի մը առջեւ բացաւ իր պայուսակները եւ դլխիկոր սպասեց որ խուզարկու երկու ձեռքեր փաստօրէն ապացուցանեն անոնց բովանդակութեան անմեղութիւնը: Ցետոյ կրկին փակուեցան պայուսակները եւ Սրբազան Պատրիարք Հայրը գրաւեց սաւառնակին մէջ իրեն վերապահուած տեղը, խիստ հաւանաբար ծայր աստիճան ընկճուած սրտով մը: Եւ այս պատահեցաւ, որովհետեւ լրատուութիւն մը եղած էր...:

×

Այո, այս բոլորը պատահած էր որովհետեւ լրատուութիւն մը կատարուած էր ապահովութեան տնօրէնութեան մօտ: Պզտիկ մարդ մը, վատդի արարած մը, դարձեալ միջոցը գտած էր մութին մէջ անօրրելի արատ մը քսելու ամբողջ Թըրքահայութեան ճակտին, որովհետեւ այն ամօթը, այն վարկաբեկումը, որուն այս կերպով կ'ենթարկուէր Պատրիարքական

դատապարտուեցան առջի օր Ապահովութեան Ատեանին կողմէ եւ երկու ուրիշներ ալ ազատ արձակուեցան նոյն օրը: Միւս կողմէ Ժան-Փօլ Սարթրէն եւս, որ ստանձնած է «Ժողովուրդին Դատ»ին կոչնթ հրատարակութեան տնօրէնութիւնը, իր կինը՝ Սիմոն տը Պովուար դարձած է ուրիշ կօչիմթ ամսաթերթի մը՝ «Լ'Իտիո Ինթերնասիոնալ»ի տնօրէնուհին:

ՎԵՐՋԻՆ չարաթավերջի կառքի արկածներու հաշուեկշիռն է՝ 93 մառեալ, 922 վիրաւոր որոնց՝ 323ը ծանրօրէն: Նախորդ չարաթը 77 մեռեալ կար:

Աթոռի մը Գահակալը, կը դառնար մեր բոլորին ամօթն ու վարկաբեկումը: Վաթսուն հազար Հայեր, մեծով պզտիկով, կը նախատուէինք մեքսատան պարզ պաշտօնեայի մը առջեւ եւ կը ստիպուէինք փաստելու որ չարաչար կը սխալէին, որ հասարակ մաքսանենգ մը, հասարակ զող մը չէր որ ունէինք իբր Հոգեւոր Պետ: Վաթսուն հազար Հայեր, մեր փառաւոր անցեալով եւ պարկեշտ քաղաքացիի մեր անվիճելի համբաւով, ո՛վ գիտէ ինչպիսի չիլ հաշիւի մը կամ պոչի ցաւի մը սիրոյն, վատդիի մը կողմէ կը խաչուէինք հազարաւոր օտարներու աչքին առջեւ: Արդ՞ը էր որ այս նուաստացուցիչ ճակատագիրը վերապահուած ըլլար մեզի, մեր այնքան դուրգուրանքին եւ յարգանքին արժանի Հոգեւոր Պետին եւ անոր ներկայացուցած Աթոռին: Ա՛յս աստիճան ցած իջած էինք ուրեմն որ մենք մեր ձեռքով պաշտօնական իշխանութիւններու կը յանձնէինք առանձինն մնացած մեր Սրբազան Հայրը, որ այս երկրէն պահ մը կը հեռանար ոչ թէ այս երկրին եւ այս համայնքին չարիք հասցնելու մտադրութեամբ, այլ ընդհակառակն դուրսէն մեր երկրին եւ մեր հաստատութիւններուն նիւթական բարիք, նիւթական անգին օժանդակութիւն բերելու ազնիւ նպատակով»:

×

Այս տխուր դէպքին առթիւ, Մարմարա Սեպտ. 8ի իր թիւին մէջ կուտայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

— Ժողովրդական այս խոր ընդվզումին արձագանգ ըլլալու նպատակով Մարմարա իրեն պարտականութիւն նկատեց դիմել Իսթանպուլի քաղաքապետ Վէֆա Փոյրազի: Կուսակալը, այս առաւօտ մէկդի ընելով իր բոլոր ժամադրութիւնները, ընդունեցաւ թերթիս անունով մեր աչխատակից Պ. Կարօ Եարըճլեանը:

Պ. Կարօ Եարըճլեան մանրամասնօրէն պատմեց մեր Հոգեւոր պետին նկատմամբ օդակայանը ընդդրկուած ընթացքը, ցոյց տուաւ այս առթիւ լուսանկարները եւ յօդուածները որոնք հրատարակուած էին «Մարմարա»յի մէջ:

Կուսակալը խոր զարմանքով եւ ընդվզումով տեղեակ դարձաւ դէպքին, խկոյն, մեր աչխատակիցին ներկայութեան, չէման մէջ մտաւ մաքսային ընդհանուր տնօրէնին հետ եւ իր ցաւը յայտնեց վաթսուն հազար Հայերու Հոգեւոր պետի մը հասարակ ճամբորդի մը նման մաքսային քննութեան ենթարկուած ըլլալուն պատճառաւ: Կուսակալը մաքսային տնօրէնին հրահանգեց խկոյն եւ վերադարձնել չարժանկարի այն երկու ժապաւէնները որոնք զրաւուած էին քննութեան ընթացքին եւ նոյնութեամբ, ըսաւ. «Այսպիսի պաշտօնեաներ թէ՛ ձեզ եւ թէ մեզ նեղ կացութեան կը մատնեն եւ պզտիկ կը թողուն: Ես մեծ ցաւ զգացի որ Հայոց Պատրիարք մը այսպիսի քննութեան մը ենթարկուած ըլլայ»:

Կուսակալը յետոյ Պ. Կարօ Եարըճլեանէ խնդրեց որ մեր թերթին միջոցաւ մեր ժողովուրդին յայտնուի իր ցաւը այս անակնկալօրէն տեղի ունեցած դէպքին առիթով: Կուսակալը հաւաստիք տուաւ նաեւ թէ անդամ մըն ալ նման դէպք մը չի կրնար պատահիլ եւ իր վերադարձին բոլոր միջոցները ձեռք պիտի առնուին, որպէսզի Պատրիարք Հայրը դիմաւորուի արժանավայել պատիւներով:

×

Պոլսոյ Պատրիարքը Սեպտեմբեր 6ին պատարագած է Ֆրնեւի մէջ, ապա Լիզպոնի ճամբով Արժանթինի մեկնած, ուր հասած է Սեպտ. 11ին:

"ԱՂՕԹԱՋԱՅՆ ՔԱՐԵՐ"

(Բ. եւ վերջին մաս)

« ԱՍՏՈՒԱԾԱԿ ՇԻՐԻՄ » է այս տաճարը: Թադէոս Առաքեալի մասունքնե-րուն մէջ մենք կ'ողջունենք Աստուծոյ ներկայութիւնը եւ այսօր, ուխտազնացութեան այս նուիրական պահուն, ընդառաջ կ'ելլենք Աստուծոյ այլեւս այս վեհավայրին մէջ: Թադէոս Առաքեալի նահատակութեան դրուագին մէջ հայ ժողովուրդը ըմբռնած է աստուածային, քրիստոնէական այն ճշմարտութիւնը, թէ «ՀՈԳԻ ԱՌԱՒԵԼ Է՛ՔԱՆ ՁՄԱՐՄԻՆ», թէ՝ ճշմարտութեան, բարիին, հաւատքին, սիրոյն, կեանքի ազնուագոյն արժէքներուն եւ վերադոյն գաղափարներուն համար՝ կ'արժէ կեանք տալ, արիւն հեղուլ, որպէսզի ապրին եկեղեցին ու ազգը, կրօնն ու հայրենիքը, դիրն ու լեզուն, մշակոյթն ու արուեստը, առանց որոնց մարդիկ ու ազգեր ոչինչ կ'արժեն պատմութեան դանճանակին մէջ, թեթեւ կը կշռեն պատմութեան կշիռի նժարին մէջ եւ ակնթարթային արագութեամբ կ'անցնին աշխարհի թատերաբեմին վրայէն:

Ուխտաւորներու բազմութեամբ այսօր այցելուած, այլապէս մենաւոր, այս տաճարը, բնութեան սա ամայի տարածքին վրայ որպէս աղօթք դէպի երկինք սլացող, ԹԱՓՕՐ ԼԵՌ Է մեզի համար:

Ինչպէս Ցիսուս իր առաքեալներէն եւրեքին հետ միասին լեռ բարձրացաւ, Աստուծոյ ներկայութեան մէջ աստուածային լոյս ղգեցաւ ու պայծառակերպ ճառագայթեց եւ ամպերու խորքէն աստուածային ձայնին հետ միասին լոյսի ճառագայթներուն տակ յայտնուեցան երրայեցի ժողովուրդի մեծագոյն երկու դէմքերը, Եղիան ու Մովսէսը, այնպէս եւ մենք այս պահուն Ս. Թադէի վանքի դարերու փոթորիկներուն, բնութեան արհաւիրքներուն դիմաց կանգուն մնացած եւ վեհօրէն սլացիկ գմբէթին տակ համախմբուած, կը ղգանք որ մեր հոգիներուն մէջ կեանք կ'առնեն այն կենսատու ապրումներն ու զգացփարները, որոնք առընչուած են Ս. Թադէոս Առաքեալի եւ առհասարակ նահատակութեան ու մասնաւորաբար հայ ժողովուրդի մարտիրոսութեան հետ: Զոհողութեան, նուիրումի, ինքնընծայումի, անձնդիր եւ ինքնամոռաց ծառայութեան առաքինութիւններն են, որ կենդանի պահած են մեր ժողովուրդը դարերու փորձալից, մահուամբ միշտ սպառնացուած ճամբաներուն վրայ: Անոնք են, հոգեկան այդ ուժերն ու քրիստոնէական առաքինութիւնները, որոնք հայացուելով, ներթափանցելով Հայու էութեան եւ կեանքի մայր ջիղերուն ու երակներուն մէջ՝ մեր ազգի կեանքն ըրած են արժէքներով ծաղկուն, հոգեկան, իմացական, մշակութային անոնց իրազործումներով իմաստալից եւ հարուստ կեանք մը:

Երբ այս ճշմարտութեանց դիտակցութեամբ կը պայծառակերպուին մեր հոգիները Թադէական այս բարձունքին վրայ, կը ղգանք մեր չուրջը ներկայութիւնը մեր՝ Հայոց պատմութեան՝ Եղիաներուն եւ Մովսէսներուն: Պատարագի, աղօթքի եւ ուխտի, ինքնամփոփման եւ ներհայեցողութեան սա գերերջանիկ պահուն, աղօթաճաշն ու պատգամախօս այս քարերուն մէջէն մեզի այցի են եկեր Թադէոս Առաքեալի եւ առաջին վկայուհի՝ Սանդուխտ Կոյսին հետ միասին մեր պատմութեան անմահ դէմքերը — Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉԸ, իր հաւատքի կանթեղով Արագածի դագաթին անպարան կախուած երկինքէն եւ փոխան լուղի՝ մեծ Սուրբին աղօթք — արցունքով մշտավառ, — Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԸ, Սահակ Պարթեւ Կաթողիկոսի հովանիին ներքեւ, իր աստուածապարգեւ ոսկի տառերով հայ ոսկեղինիկ լեզուին, — ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆԸ, Ղեւոնդ Երէցի կողքին, սուրն ու խաչը, սրբազան նախանձախնդրութիւնն ու անմխիթարելի զոհողութիւնը իրար եղբայրացուցած՝ ի սպաս հայ հաւատքին եւ հայրենիքին.— ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻՆ, Թարգմանչաց անզուգական սերունդի միւս դէմքերուն՝ Կորիւնի, Եզնիկի, Եղիշէի, Փարպեցիի թափօրով միասին, Հայոց պատմագիրքը եւ մագաղաթեայ մեր սուրբ մատեանները որպէս դրօշ անմահութեան՝ մեր աչքերուն առջեւ պայծառօրէն պարզած: Դեռ ուրիշներ, անհամար թիւով հոյլը մեր սուրբերուն եւ նահատակներուն, հայրապետներուն եւ վարդապետներուն, թագաւորներուն եւ իշխաններուն, զրողներուն եւ գրիչներուն, քարին հոգի տրողներուն, մաղաղաթներուն կեանք տուող ծաղկողներուն եւ յղկողներուն, հերոսներուն եւ հայդուկներուն, բոլոր անոնց, որոնք առաքելութեան գաղափարով ապրեցան եւ արժեւորեցին իրենց կեանքը, կենդանի կամ արեամբ նահատակութեամբ վկայեցին իրենց սիրոյն մասին հանդէպ Աստուծոյ, հայրենիքի եւ ազգին, ազնուական գաղափարներուն, անկորնչելի արժէքներուն, եւ իրենց զոհողութեամբ մեզի կեանք տուին, «ԱՌԱՒԵԼ ԿԵԱՆՔ» խմաստով, գաղափարով, արժէքով լեցուն կեանք, որով մենք կըրնանք ըլլալ միայն հպարտ:

Ահա այսպէս քարերն այսօր, այս տաճարին մէջ, խօսք են ու պատգամ, ոգի են եւ կեանք, աղօթք են եւ ներշնչում: Ես այնպէս կը զգամ, որ իրենք են այսօր պատարագիչը այս խորախորհուրդ խորանին վրայ եւ ես միայն դպիր ու սարկաւագ՝ խունկ ծխելու համար իրենց անմահ պատարագին:

Անցեալի փառքը այսօր կեանք է մեզի համար: Հարուստ ենք մենք մեր անցեալով՝ պերճխմաստ դրուագներով, յուշարձաններով, արժէքներով: Բայց մենք անցեալ չենք որպէս Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցի եւ Հայկազնեան ժողովուրդ: Հաղարամեակներու վրայ տարածուած հնամեայ պատմութիւն ունինք. բայց մենք պատմութիւն չենք, պատմութեան դանճարանին մէջ բանուած ժողովուրդ: Պատմութեան ամենախոր ընդերքներուն մէջ արմատներ նետած ժողովուրդ ենք, բայց դերեզմանուած ազգ չենք: Մեր երկիրն ամբողջ Թանգարան է, մեր ստեղծագործութիւններով ամենամեծ Թանգարանի ժողովուրդ ենք, բայց Թանգարանուած ազգ չենք:

Մենք ներկային մէջ ապրող եւ դէպի ապագան նայող ժողովուրդ ենք: Ցուշով եւ յիշատակով չենք ապրիր միայն: Ցամառ, անտեղիտալի պայքարով մեր գոյութիւնը տեւականացնող եւ արժեւորող ազգ ենք այսօր ու ամբակուռ կամքով պրկուած՝ ի խնդիր վաղուան, ապագայի մեր լուսաւոր, պայծառ հեռանկարներով:

Մեր հայեացքները յաճախ անցեալին կ'ուղղուին, բայց հոն չեն սեւեռուիր, հոն չեն սառիր: Անկէ կրակ ու լոյս, տեսիլք ու թռիչք կ'առնեն դառնալու համար մեր ներկային եւ սեւեռուելու համար մեր ապագային վրայ: Վա՛յ այն ժողովուրդին, որ անցեալով միայն կ'ապրի: Վա՛յ այն ժողովուրդին որ անցեալէն կը տրուած ազգ է, մոռցած իր հայրերու ժառանգութիւնը, աւանդը, վկայութիւնը: Արմատներէն կտրուած ծառին նման չուտով կը խամրի, օր մը չորնալու եւ կրակին ծառայելու համար: Ազգերը խեղճ են առանց անցեալի այնպէս եւ այնքան՝ ինչպէս խեղճ են երբ կ'ապրին սոսկ անցեալով:

Ս. Թադէի վանքը անցեալ մըն է մեր պատմութեան մէջ, իր մէջ իրազործուած կեանքով խօսուն մինչեւ վերջին ժամանակներու մեր հերոսական մարտնչում-ները՝ ի խնդիր մեր ազատութեան եւ մեր ցեղային արժանապատուութեան: Արմատ մըն է ան խորասոյզ հայ անցեալին հողին մէջ: Գրեթէ միս-մինակ է այն, առանձին եւ իր երկնաբնակ մտերմութեան հետ խօսակից, իր ողիով չնչաւոր, իր քարերու անձայն աղօթքով կենդանի: Ինք իր հետ, ինք՝ իր Աստուծոյ հետ, ինք՝ Թադէոս Առաքեալին հետ, ինք՝ իր վանահայրերուն, վանականներուն, չի-նականներուն եւ իր ծոցին մէջ ապաստանած հերոսներուն հետ:

Բայց այսօր, ուխտագնացութեան այս օրերուն, Ս. Թադէի վանքը դուրս կուգայ իր պատմութեան շրջագանգէն, վեր կը կանգնի հողի ընդերքներէն, վերջ կուտայ միայնութեան մենախօսութեան եւ լոյս կը ղգենու մեր ներկային մէջ եւ մեզի հետ կը նստի զրոյցի, կ'ունկնդրէ մեր աղօթքներուն, խնդրանքներուն, վառաբանական խօսքերուն, կը մասնակցի մեր ցնծութեան, կը բաժնէ մեր վիշտն ու տառապանքը: Կը խօսի մեզի, կը մեղմէ մեր վիշտը, կը փարատէ մեր հոգեկան տագնապը (այնքան տառապանք է տեսեր ինք ու վէրք են կրեր իր քարերը, որ մեր տառապանքները ամպի նման կը փարատին ի տես մահասարսուռ տառապանքին վրայ իր տարած յաղթանակին), յոյս կը ներշնչէ մեզի, ուժ կը ջնջէ մեր կուրծքերուն մէջ: Մէկ խօսքով՝ այսօր Ս. Թադէն կը նոյնանայ մեզի հետ, կը մարմնանայ մեր ներկային հետ, կը թափանցէ մեր ողջ գոյութեան մէջ եւ մեզ կը մղէ դէպի մեր ապագան հաստատ հաւատքով, վճռական կամքով, քաջարի կեցուածքով, անցեալէն ամբարուած իր ոգեկան ուժը հեղլով մեր երակներուն մէջ որպէս նոր արիւն՝ ի խնդիր կեանքին ու յաղթանակին: Այսօր Ս. Թադէն անցեալէն դէպի ապագայ նետուող հոգեկան կամուրջ է մեզի համար: Մեզի կըսէ, — եթէ դիտենք լսել, — թէ կուզանք անցեալէն հպարտ ճակատներով եւ կ'երթանք ապագային պայծառ տեսիլքներով:

Ես վստահ եմ, որ այս պահուն ձեր բոլորի հոգիներէն աղօթքի մրմունջներ կը վերթեւեն դէպի կամարներն այս տաճարին, կամարներէն վեր՝ հասնելու համար մեր Աստուծոյն: Ամէն մէկ հաւատացեալ իրեն յատուկ աղօթք մը ունի, աղաչանք մը, խնդրանք մը, ձգտում մը: Այստեղ սակայն մենք չենք եկած իրրեւ մէկ եկեղեցիի զաւակներ, մեր ազգի անդամներ, եկած ենք իրրեւ մէկ մարմին, առաքելահիմն ու լուսաւորչահունդ եկեղեցիի, Հայկազնեան տոհմի հաւաքականութիւն: Մեր անձնական, անհատական աղօթքներուն չարքին պէտք է ունենանք մեր հաւաքական, միասնական աղօթքը: Որպէս ժողովուրդ, որպէս ազգ տեսանք «ՄԵԾ ԼՈՑՍ»ը, որ այնտեղ ճառագայթեց մեր նախահայրերու հոգիներուն մէջ եւ անցաւ մեր հոգիներուն: Եկէք այդ լոյս հաւատքով եւ խորագոյն անկեղծութեամբ մեր ձայնը բարձրացնենք դէպի երկինք միաբերան գոչելով:

— Ո՛վ Տէր երկնի եւ երկրի, ո՛վ Աստուած Ս. Թադէի եւ մեր բոլոր առաքելատիպ սուրբերուն լսէ մեր ձայնը «ԱՍՏՈՒԱԾԱԱՐՆԱԿ» այս շիրիմի, «ՎՈՒՍԱԿԻՐ ԵՒ ԵՐԿՆԱՆՄԱՆ» այս տաճարի աղօթաձայն քարերուն մրմունջներով.—

— Տուր մեր ազգին զոհողութեան պիտակցութիւն, Թադէական առաքելութիւն:

— Տուր մեր ազգին սէր, միութիւն, եղբայրութիւն:

Եւ՝

Քեզ փառք յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊՍԿ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Վահան ի՞նչպէս դիտեր ասիկա, հարցուց Զարուհի:

— Բայց ամէնէն բնական կերպով, Լեւոնը սպաննուած միջոցին ինքն ալ Սեւանիկ էր եւ նոյնիսկ չատ մօտէն տեսած է ամէն բան:

— Արդեօք յարաբերութի՞ւն ունէր Թուրք յեղափոխականներուն հետ:

— Այո, կարծեմ, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի վարանումով, որովհետեւ ամբողջ մանրամասնութիւններուն տեղեակ էր:

— Շատ կը փափաքէի իրմէ իմանալ ամէն բան, ըսաւ մանկամարդ կինը:

— Անցած գացած բան է, ի՞նչ պիտի ընես, միջամտեց մայրը, ինչպէս կ'ուզէ Թող այնպէս մեռած ըլլայ...:

— Ոչ, կ'ուզեմ ամէն բան իմանալ, պնդեց Զարուհի:

— Բայց առիւծ դիւրին բան չկայ, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի, առաջին անգամ որ Վահան ձեզի դայ կրնաք զինքը խօսեցնել, անշուշտ պիտի փութայ իր ամէն դիտցածը պատմելու, երբոր դուք խընդրէք իրմէ:

— Ո՛վ դիտէ, պատասխանեց մանկամարդ կինը, կասկածոտ ղէմքով մը:

— Ի՞նչպէս, կը կասկածի՞ք այս մասին:

— Թերեւս ամէն բան ճիշդ ու ճիշդ պատմել չուզեր:

— Չեմ հասկնար թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Անորոշապէս լսեցի որ Լեւոնը դատաստանի ենթարկուեր, դատապարտուեր եւ մահուան պատիժը կրեր է:

— Այո, յեղափոխականներուն ձեռքով, ես ալ ատանկ բաներ մը լսեցի, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի:

— Լաւ ուրեմն, հիմա լսեցի որ Վահանն ալ անոնց հետ է եղեր...

— Ի՞նչ կը հետեւի ասկէ:

— Այն կը հետեւի որ Թերեւս Լեւոնի դէմ արուած մահավճռին մէջ ինքն ալ բաժին ունի, պատասխանեց Զարուհի յուզուած ձեւով մը:

Մարտիկ էֆէնտի զարմացած՝ մանկամարդ կնոջ երեսը նայեցաւ: Երբեք չէր սպասեր այդ տեսակ հետեւութեան մը, թէեւ շատ ալ բնական էր:

— Բայց, Թոթովեց, թէեւ մանրամասնութիւնները չեմ դիտեր, այսուհանդերձ չեմ կարծեր որ Վահանը գործօն դեր մը ունեցած ըլլայ այդ ամէնուն մէջ:

— Պարզ կարծիք մըն է ձերինը, որ նշանակութիւն չի կրնար ունենալ եւ անոր հակառակն ալ նոյնքան հաւանական է, դիտել տուաւ Զարուհի:

— Իրաւունք ունիք, խոստովանեցաւ Մարտիկ էֆէնտի:

— Ահա ճիշդ ասոր համար կ'ուզէի դինքը տեսնել եւ ամէն բան իմանալ, ըսաւ մանկամարդուհին:

— Եթէ կ'ուզէք դինքը հոս դրկեմ:

— Չէ, պէտք չկայ, ինք անշուշտ պիտի դայ մեզ տեսնելու... նոյնիսկ կը խնդրեմ որ մեր այս խօսքերուն մասին բան մը չըսէք իրեն: Պարապ տեղը կասկածներու պիտի երթայ, իսկ գալով իմ հետաքրքրութեանս, ասոր պատճառը օր մը կը բացատրեմ ձեզի:

Մարտիկ էֆէնտի նչմարեց որ մանկամարդ կինը ալ ուելի յուզուած էր հիմա եւ հոգեկան խռովութեան մը մատնուած, հետեւաբար խոհեմութիւն համարեցաւ խօսակցութեան նիւթը փոխել եւ սկսաւ տեղեկութիւն հարցնել Մարիկեան էֆէնտիի եւ անոր ընտանիքի մասին:

— Անոնք ալ քանի մը օրէն Պոլիս պիտի վերադառնան, պատասխանեց Սուրբիկ Հանըմ:

— Իսկ փեսանին, մըսթըը Ճոն Կորեկը:

— Ան ալ պիտի դայ եւ Թերեւս վերջնակատակէս հոս հաստատուի... Գիտե՞ս որ Ճոն Կորեկն ալ յեղափոխականներուն մէկացաւ:

— Ի՞նչ կ'ըսես, գոչեց Մարտիկ էֆէնտի զարմացած:

Սուրբիկ Հանըմ պատմեց այս մասին իր դիտցածները, որոնք չատ հեռու էին ճշմարտութենէ: Նոյն միջոցին Զարուհի դուրս ելաւ սենեակէն:

Մարտիկ էֆէնտի օգտուելով մանկամարդ կնոջ այս բացակայութենէն, ըսաւ.

— Խե՛ղճ տիկին Զարուհի... Շիտակը չատ մեղքնալիք վիճակ մը ունի:

— Ինչո՞ւ համար, բողոքեց մայրը:

— Վերջապէս այս տարիքին մէջ այրի մնալը դիւրին բան չէ:

— Արդէն առաջին ամուսնութիւնը ամուսնութիւն չըսուիր որ, դիտել տուաւ Սուրբիկ Հանըմ, բոլի եղած բան մը... ասկէ զատ քանի՞ տարի միասին ապրեցան:

— Ճիշդ ատոր համար ես ալ իր վիճակին վրայ կը ցաւիմ:

— Հիմա որ Լեւոնը մեռեր է, աղջիկը դարձեալ իր ազատութիւնը գտաւ...

— Անշուշտ, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի:

— Իշալլահ այս անգամ աւելի չնորհքով մէկը գտնէ ու կ'ամուսնանայ:

— Բնականաբար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(208 – Շար.)

ԿՐԿԻՆ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

Ուշադրութեամբ կարդացի «Յառաջ»ի մէջ, Պետրոս Վրդ. Ադամեանի Կիլիկիա այցելութեան առթիւ զրի առած տպաւորութիւնները:

կիսաքանդ, ամայի եւ ողբալի վիճակ ամէն տեղ:

Թէեւ ամուսնացած եմ Առանայի մէկէն, սակայն Կիլիկեցի չեմ. ծնած ու մեծցած եմ Պոլսոյ մէջ, բայց եւ այնպէս չափազանց խոր տպաւորութիւն թողած է վրաս այդ գեղեցիկ ու պատմականօրէն Հայութիւն բուրող երկիրը եւ ստեղծած՝ հոդիս մէջ խորունկ սէր ու համակրանք:

Ինչո՞ւ արդեօք Կիլիկիան վերապար-ձուեցաւ Լարդարարին. որպէսզի աւերա-կի՛ վերածէ զայն:

Կիլիկիա՛, մեր թաղաւորներու այս ղեղեցիկ ժառանգը, ինչո՞ւ պիտի ենթարկուէր այսօրուան վիճակին, երբ կարելի էր, եւ հնարաւորութիւն ալ ստեղծուած էր զայն ծաղկաստանի վերածելու:

Ուրիշ անգամ մը տուած եմ փաստը ու տեղին է կրկնել նաեւ հոս: Չեմ խօսիր Հայաստանի մէջ տիրող վերաշինման աշխատանքներու մասին, չատերը չեն տեսած զայն տակաւին, ուստի ինձի ծանօթ Հալէպը կ'առնեմ իբրեւ օրինակ:

Ամայի բլուր մը կար, լերկ, որսորդներու ժամադրավայր, այժմ կը կոչուի «նոր Թաղ», ո՞վ չիննեց այդ Թաղը: Քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին Հայ գործ վերածեց լայնածաւալ Թաղամասի մը, ոչ մէկ պետական օժանդակութիւն, այլ միայն ճակատի քրտինքներով չահուած վաստակով, հազարաւոր տուներ, հանրակառքի երկու դիծերով քաղաքին կապուած:

Եթէ Հայը մնար սեփականատէրը այդ պապենական երկրին, Կիլիկիային, ինչ՛ր պիտի չընէր զայն դրախտի վերածելու համար:

Ադամեան վարդապետ պատճառ եղաւ որ կրկին յիշատակներ վերազարթնուն մէջս, որպէսզի խօսիմ զարձեալ անոնց մասին:

Հայոց ժողովուրդը, դրաւման չրջանին, ամէն կողմէ կը թափուէր Կիլիկիա, աքսորէն ողջ մնացողները, զաղթական-ները, բոլո՛րը կը փութային երկիր, քաջալերուած եւ յուսադրուած Ֆրանսայի պետական անձնաւորութեանց չըն-դալից խոստումներէն եւ խանդավառուած՝ մասնաւորաբար հայկական Լէգէոնի կամաւորներու ներկայութենէն:

Այս լեգէոնը որ կազմուած էր ձէպել Մուսայի (Սուէտիոյ) քաջամարտիկ հե-րոսներու կորիզով, չուտով ծաւալ պիտի դոնէր ու կամաւորներու թիւը պիտի հասնէր մօտ 4000ի, վրէժխնդիր հայ ե-րիտասարդներով, ոմանք եկած մինչեւ հեռաւոր Ամերիկայէն, Եգիպտոսէն եւ այլ չրջաններէ:

Այս կամաւորները իրենց արիւնը ի սպաս դրած էին, պատրաստակամ զոհ ուելու, ի նպաստ հայ դատին:

Ի՞նչ մնաց իրենց ու Հայութեան այս բոլորէն եաք, կորուստ ժամանակի եւ կրկին զաղթականական ցուպ...:

Բացի հայ կամաւորներէ, որոնց տո-ղանգներու ստեղծած խանդավառ տպաւորութիւնը անմոռանալի պիտի մնայ ապրողներուն մէջ, ոստիկանութիւնն ալ հայկական էր եւ սքանչելի կը գործէր:

Վերջին ոստիկանապետն էր Գրիգոր Զօլաքեանը, նախապէս կարծեմ այդ պաշ-տօնը վարած են Եսայի Պղտիկեան եւ Վա-հան Պետրոսեան:

Կը յիշեմ սիրելի Զօլաքեանը իր երկաթ կառքին մէջ չրջան ըրած ժամանակ. նմանապէս մեր Մարսիլիոնակ ընկ. Յա-կոբ Պապիկեանը, իբր օգնական ոստի-կանապետ, խալըախը գլուխը եւ զաւա-զանիկը թեւին տակ:

Հապա զաղանի ոստիկանութի՛ւնը, կա-բապետ Ծաղկունին էր ոստիկանապետը, կրակոտ ու հնարամիտ իր գործելակեր-պին մէջ:

Երբ կը խօսինք Կիլիկիոյ մասին, կա-րելի չէ միայն յիշել կամաւորներն ու ոստիկանութիւնը. ի՞նչպէս կարելի է չյիշել Հաճընը, Սիսը, Մարաշը, Այն-թապը եւ ուրիշ բազմաթիւ չրջաններ, որոնց ժողովուրդը ցոյց տուաւ սքանչելի դիմադրական ուժ, դէն ի ձեռին կուրծք տալով Թուրքին դէմ եւ հերոսամարտ-ներ արձանագրեց Կիլիկեան պատմու-թեան մէջ:

Հայ կեանքը կեա՛ր Կիլիկիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ:

Ամէն Կիրակի Արզարեան վարժարանի — որու տնօրէնն էր Զաքար Զարըք — ընդարձակ պարտէզին մէջ տեղի կ'ունե-նային բանախօսութիւններ: Կուսակցու-թեանց ներկայացուցիչները, կարդով խօսք կ'առնէին հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Դաշնակցութեան կողմէ առհասարակ ընկ. Զուլէրեանն էր, Հըն-չակեաններու կողմէ, Ամերիկայէն եկած ամբոխավար Սեդրակ Շահէնը, որ իր դաւեչտական ձեւերով բոլորին ծիծաղը կը չարժէր, երբ ժողովուրդը կը ծափա-հարէր, կը պոռար «քանի որ ծափահարել դիտցար անգամ մը եւս ծափահարէ Հա-յոց ժողովուրդ, եւ որովհետեւ երկու անգամ ծափահարել դիտցար, ապրի՛ս Հայոց ժողովուրդ, անգամ մը եւս ծա-փահարէ»:

Ամուսնացողներուն թիւը անհաւատալի չափի հասած էր Կիլիկիոյ մէջ այդ չըր-ջանին. անոնք տեղի կ'ունենային երկու տասնեակներով: Անգամ մը ներկայ գըտ-նուեցայ եկեղեցին, քահանան 16 զոյգեր մէկէն կը պսակէր:

Հարսնեւորներու թափօրներ փողոցնե-րու մէջ, հարս ու փեսան առջեւէն ո-րուն գլխուն ֆէսին վրայ նարօտի խաչը կախուած, սովորաբար «Հերոս մռնչեց»ը կ'երգէին միաբերան.

Իսկ դու դաւաճան ո՞ւր պիտի փախչիս
Որ հայ կամաւորին ձեռքէն ազատի՛ս...
Ջենքի շաչիւնէն թնդում է երկինք
Հերոս հայրենեաց օգնութեան հասէ՛ք»:

Վերջին «օգնութեան հասէք»ը, կո-րդնին պատռելով ու վեր վեր ցատկե-լով կ'երգէին: Հարսանիքի հրաւէր չկար: Փափաքողը իրաւունք ունէր եր-թալու եւ ուտել խմելու, չէ՞ որ հայկա-կան հարսնիք էր հայկական կիլիկիոյ մէջ, ազատ էր ամէն ինչ: Մեր «Կիլի-կիա» թերթին զրաչար Գէորգ Գանատ-եանի հարսնիքը անմոռանալի պիտի մը-նայ մտքիս մէջ:

Դաշնակցականներուն հարսանեկան խնջոյքները առ հասարակ տեղի կ'ունե-նային մեր ակումբին մէջ, հայկական ու եւրոպական պարերով: Ընկերներ Մորէն Սուքիասեան, Տօքթ. Քիրէմիճեան ու ատորադրեալս, ամէնուն կողմէ փնտըռ-ուած երջորդութիւն մըն էինք իբր խանդավառող ուժ, կը պարտադրէին մեզ որ անպայման ներկայ ըլլանք ամէն տեղ: Երբ Առանայի մասին խօսինք, կա-րելի՞ է չյիշել խանդավառ ուժերու մա-սին. միաքս մնացածներէն, կրընոպլի Վահան Սալէնչեանը, կրակոտ եւ թունդ ազգայնական, Բարսեղ Կանանչեանը իր ջութակով, Լեւոն Մոզեանը, Տէր-Կարա-պետեանը, Մ. Տ. Գալուստեանը, Ղազար Զարըգը, Գէորգ Սազճեանը, Գալուստ Սարաֆեանը, Մաստիկեան եղբայրները եւ բազմաթիւ ուրիշներ:

Հասկնալի պատճառներով չէ կարելի չատ ընդարձակ խօսիլ Կիլիկիոյ կեանքի դանազան դէպքերու մասին հրապարա-կաւ: Դէպք մը միայն յիշեմ:

Իրիկուն մը, տասնեակ մը սուինաւոր զինուորներ հետս առած փաքրուկի ելած էի. փողոցէ մը երբ կ'անցնէինք, յան-կարծ եռեւեթս, զինուորներէս Զէյթունցի Զազրեանը պոռաց. «զիմացէն եկող Թուրքը տասնեակներով հայ աղջիկներու արիւնը մատ է»: Սուինդ զործածէ՛ հը-րահանդեցի: Երկրորդ անգամ կրկնելու պէտք չմնաց:

Յաջորդ օրը կանչուեցայ Ֆրանսայի հաղարապետին մօտ. հարցուց թէ նա-խորդ իրիկուն մեր փաքրուկին ընթաց-քին ի՞նչ տեսած էինք: Պատասխանեցի թէ ինչպէս տեղեկագրիս մէջ յիշած եմ այդ մասին, փողոցի մը մէջտեղը դիակ մը տեսանք նոր մեռած ու առինք մէկ կողմ դրինք...:

«Տասնեւհինգ օր պատիժ ունիս», ը-սաւ: Երբ զարմացած մնացած էի, երեսս նայեցաւ ու «անմիտներ դրպանիդ դա-նակ մը չունէի՞ք, ինչո՞ւ Ֆրանսական սուինը գործածեցիք որ ծայրը քառա-կուսի ըլլալուն յայտնի եղած էր եւ խըն-դիր ստեղծուած Թուրքերուն հետ: Խոս-տովանիմ որ այդ ներքութեան մասին մը-տածելու ժամանակ չէինք ունեցած տեղ-ւոյն վրայ...: Յայտնեմ սակայն որ այդ պատիժս երբեք չգործադրուեցաւ:

Ուրիշ դրուագ մը եւս մեր կամաւոր-ներու կեանքէն ու վերջացնենք:

Առանայի հին կայարանին մօտ զըտ-նուող պարտէզի մը մէջ Քաֆէ Շանթան մը կար, ուր ծանօթ հայ երգչուհի մը կար, ամէն իրիկուն Թուրքերէն երգեր կ'երգէր նուագի ընկերակցութեամբ. հանրածանօթ Թուրք Քաճոն նուագող կոյր Ալիի:

Կամաւորներս որոշեցինք արդիլել այդ երգչուհին, ու տակնուվրայ ընել ամէն ինչ. իրիկուն մը տասնեակներով լեցուե-ցանք պարտէզը, սկսանք պոռալ կանչել, լոլիկներ նետել, խանգարեցինք եւ վերջ տուինք իրենց երգերուն:

Քանի մը զիչեր յետոյ լուր առինք որ կրկին պիտի բացուի. նորէն լեցուեցանք պարտէզը աւելի մեծ թիւով, միչտ պատ-րաստ յարձակելու առաջին իսկ երգին կրկին տակնուվրայ ընելու:

Ի՛նչ տեսնենք, անհաւատալին, Թուրք «քանոն»ի Ալին, հայերէն երգ սորված էր: Եկաւ բեմ, նստաւ, գործիքը դրաւ ծունկերուն վրայ ու սկսաւ երգել Թրքա-կան ոճով՝

Հայաստանէն եկած գինուո՛ր... օ՛ր
Հայաստանէն եկած գինուոր...
Էն ի՛նչ ադուռ եէ՛ն Հայե՛րը
Էլ ի՞նչ ուզում են Քիւրտերը:

Շուարած՝ սկսանք ծափահարել: Այդ միջոցին երգչուհին բեմ եկաւ ձեռքը ե-ռադոյն դրօչ մը, կանչեց իր աղջիկը ո-րուն հազուեցուցած էր հայ կամաւորի հագուստ, ուսին ալ հրացան ու սկսաւ երգել.

Ելիր կապեմ սուրը մէջքիդ, ասպար
կախեմ բու ուսէդ
Եւ սուրբ դրօշակն հայրենիքիդ
Թող ծածանի այ թեւէդ

Հուրրաները եւ ծափերը թնդացուցին ամբողջ Թաղը: Այնուհետեւ ամէն իրի-կուն հայկականի վերածուած էր ամէն ինչ. նմանը չտեսնուած բազմութիւն, ո-գեւորութիւն:

Կիլիկեան այս խանդավառ զինուո-թիւնը վերջացաւ աւա՛ղ, ու այսօր այդ երկրին մէջ լուրերը իրենց ողբը կուլան: Պատճառ եղողին մեղքը վիզը:

Գալով մեղի, այժմ տարիքնիս առած ենք եւ յուշեր զրելով կը մխիթարուինք: Աւելորդ չըլլայ թերեւս կարդ մը խոր-հըրդածութիւններ ընել փակելէ առաջ:

Մեր կեանքին չորս տարիները յումպէտս կորսնցուցինք, յանուն Հայութեան եւ հայ զատին, կրնայինք մեր կեանքը վրայ տալ, դժուար է մեղի համար մեր չուրջը տեսնել կարդ մը անհատներ որոնք ար-տասահման նստած, մատերնին մոխիրը չեն թաթխած, կ'ելլեն ազգասիրական դասեր կ'ուղեն տալ մեղի:

Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆ– (165)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Այո, զուրս պիտի ելլեմ, ըսաւ Աննա ոգի ելլելով, եւ ինքզինքի տէր զտնելով: Եթէ իմ բացակայութեանս հե-ռագիր մը զայ, իշխան Օպլոնսքիի տու-նը ղրկեցէք... չէ՛, չէ՛, պահեցէք, ես կուզամ կ'առնեմ...:

«Գլուխ չէ մտածումներու անճնատուր ըլլալ, պէտք է զբաղիլ, հոսկէ մեկնիլ»: Սոսկումով մտիկ ըրաւ իր սրտին բա-խախտմները, աճապարանքով տունէն ե-լաւ եւ կառքը նստաւ:

— Ո՞ւր պէտք է տանիմ տիկինը, հար-ցուց կառապանը:

— Իշխանուհի Օպլոնսքիի:

Ձամբան աչքերը արցունքով թրջեցան եւ տեսաւ որ երկու մանկատի աղջիկներ կ'անցնէին որոնք կը ժպտէին:

«Ո՛հ, կը ժպտին, որովհետեւ սիրոյ վայ կը խորհին, չեն գիտեր թէ ո՞րքան ուցած բան մըն է...»:

Երեք տղաք անցան խաղալով եւ իր Սերիոժային վրայ մտածեց.

«Ամէն բան պիտի կորսնցնեմ եթէ վրոնսքի չվերադառնայ: Գուցէ կառա-խումբը փախցուց եւ ո՞վ գիտէ, կարելի է այժմ զալու վրայ է»:

«Ա՛հ, նոր սառընացումներ կ'ուզես, ըսաւ Աննա ինքնիրեն... չէ, Տոլլիի պիտի երթամ եւ ամէն բան ըսեմ անոր: Իրեն պիտի խոստովանիմ որ զժբախտ եմ... արժանի եղայ զժբախտ ըլլալու, բայց եւ այնպէս կը տառապիմ... այս ձիերը, այս կառքը... տեսնել կը թուին այս կառքին մէջ: Այս ամէնքը իրեն կը պատկանին, բայց ալ չեմ ուզեր»:

Տոլլիի ըսելիք խօսքերուն վրայ մտա-ծելով հանդերձ սանդուխէն վեր ելաւ:

— Տիկինը այցելութի՞ւն մը ունի, հարցուց ծառային:

— Տիկին Լեվինը հոս է, պատասխանեց ծառան:

«Քիթթի, այդ Քիթթին զոր տակաւին գուրգուրանքով կը յիշէ, որուն հետ ա-մուսնացած չըլլալուն ցաւ կը զգայ... կը ցաւի ինծի հետ կապուած ըլլալուն եւ զիս տեղւոյթեամբ միտքը կը բերէ»:

Աննայի ներս մտած միջոցին երկու կի-ները կը խորհրդակցէին՝ Քիթթիի նո-րածինին տրուելիք լաւագոյն խնամքնե-րուն վրայ:

Իշխանուհին առանձին եկաւ իր հիւրը դիմաւորելու որ այս միջոցիս իրենց խո-սակցութիւնը կը խանդարէր:

— Ա՛հ, ի՞նչպէս, տակաւին դիւղ չես զացած, միտքս դրեր էի քեզ տեսնելու: Այսօր Սթիվայչն նամակ մը ստացայ:

— Մենք ալ հեռագիր մը առինք, ըսաւ Աննա ջանալով Քիթթիին նչմարել դիմա-գի սեւեռակին մէջ:

— Սթիվա կը գրէ թէ չի կրնար հաս-կընալ Քարենինի ուզածը, բայց եւ այն-պէս փեթերսպուրկէն պիտի չմեկնի ա-ռանց վերջնական պատասխան մը առնե-լու:

— Կրնա՞մ նամակը կարդալ... բայց մէկը ունի՞ս հոս...:

— Այո, Քիթթին, պատասխանեց Տոլ-լի չփոթած, տղոց քովն է, չատ հիւանդ էր:

— Լսեցի... կրնա՞մ Սթիվայի նամակը կարդալ:

— Հիմա կը բերեմ... Քարենին չի մերժեր, ընդհակառակն, Սթիվա յոյս ունի, ըսաւ Տոլլի զրան սեմին վրայ դառ-նալով:

— Իսկ ես քան մը չեմ սպասեր եւ բան մը չեմ բաղձար, ըսաւ Աննա:

«Արդեօք Քիթթի նուաստացուցի՞չ կը համարի ինծի հանդիպիլը, հարցուց ինք-նին Աննա, երբ առանձին մնաց... Թէե-ւս իրաւունք ունի... բայց իրեն չի վայելեր, իրեն որ զայն սիրած է, այդ բանը ինծի զգացնել...: Գիտեմ որ ոչ մէկ պատուաւոր կին կրնայ զիս ընդու-նել այս կացութեան մէջ: Գիտեմ որ ամէն բան զոհեցի անոր այն վայրկեանին ուր ինքզինքս անոր տուի... Եւ ահա՛ փոխարինութիւնը... ո՛հ, որքա՛ն կ'ա-տեմ զինքը... եւ ի՞նչ ընելու եկայ հոս: Ա՛լ աւելի կը տանջուիմ... ու ի՞նչ պի-տի ըսեմ հիմա Տոլլիին: Քիթթիին հա-ճո՞յք պատճառել զժբախտութիւնս լսե-լով... իր պաշտպանութի՞ւնը կրել... Չէ, Տոլլի զիս պիտի չհասկնայ, իրեն բան մը պիտի չըսեմ: Կ'ուզեմ միայն Քիթթիին տեսնել եւ իրեն ապացուցանել որ ամէն բան կ'արհամարհեմ եւ թէ ա-մէն բան կարեւորութիւն չունի այժմ ինծի համար»:

Տոլլի վերադարձաւ նամակը ձեռքը բռնած, Աննա կարդաց եւ իրեն տուաւ:

— Բայց ինչո՞ւ համար: Ընդհակա-ռակն, ես չատ յոյսով եմ, ըսաւ Տոլլի Աննայի նայելով հետաքրքրութեամբ:

Տակաւին Աննան տեսած չէր այս տո-հմիճան զերազդեցութեան մը մէջ:

— Ե՞րբ կը մեկնիս, հարցուց անոր:

Աննա աչքերը քթթեց եւ առանց պա-տասխանելու տարտամօրէն նայեցաւ:

Ճանկարծ կարմրեցաւ եւ տղոց սենեա-կին նայելով ըսաւ.

— Արդեօք Քիթթի ինձմէ խո՞յս կու-տայ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Վանուհի Միքայէլեան, Պ. Ստեփան Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Վիթիա Միքայէլեան, այրի Տիկին Աստղիկ Հախնազարեան և ընտանեկան պարագլուխները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ աղգականին՝

ՎԱՆՈՒՇ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 13ին իր բնակարանը, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտ. 15ին, Մոնթրէօյ-օ-Լիոնի եկեղեցին, ժամը 15,30ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հասցէ.
43, Rue de la Victoire, Paris (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յակոբ Տօլպաչեան եւ զաւակը Նուարդ, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տօլպաչեան եւ զաւակը, Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Վաղդէն Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Փիրայր Ոսկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Սեպտ. 20) Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր եւ աղգականին՝

ՄԱՆՆԻԿ ՏՕԼՊԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ Աղգ. Մխիթեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Ֆ. Տօլմաճեանի եւ զաւակներուն, Տօլմաճեան եղբայրներուն եւ բոլոր պարագաններուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ աղգականին, ողբացեալ Սեդրակ Տօլմաճեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Վիէնի Հայ Աղգ. Մխիթեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պր. Ն. Ալեքսանեանին, զաւկին, Տէր եւ Տիկին Փափազեանի, Տէր եւ Տիկին Ր. Առաքելեանի եւ Փափազեան եղբայրնե-րուն իրենց կնոջ, մօր եւ աղգականին, ողբացեալ Տիկին Մարի Ալեքսանեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Յակոբ Տօլպաչեանի, Օր. Նուարդին, Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեանի, Տէր եւ Տիկին Վաղդէն Սէրէնկիւլեանի, ընկերուհի Մաննիկ Տօլպաշեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Օգտուեցէք լաւագոյն եղանակէն Հայաստան այցելու համար

Ա. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Սեպտեմբեր 11էն 25
Բացառիկ ճամբորդութիւն: ԵՐԹԻՆ՝ մէկ օր Մոսկուա այցելութիւններով:
ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ՝ երկու օր Լենինկրատ այցելութիւններով:
Առաջին կարգի սպասարկութիւն Մոսկուա, Լենինկրատ եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ) Հայաստանի մէջ ամէնօրեայ պտոյտներ տեսարժան վայրերու
Գին՝ 2450 ֆրանք

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Հոկտեմբեր 1էն 15
Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ՋՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

Ա. կարգի բնակութիւն եւ սպասարկութիւն Մոսկուա եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ)
Գին՝ 2350 ֆրանք

Այս գիները կ'ընդգրկեն օդանաւով երթուդարձը, փոխադրութիւնները, սմբողջ վճանիռնը եւ ամէնօրեայ պտոյտները:

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
Tous les jours de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՆՈՒԷՐ

Մոնմորանսիի հանդստեան տան պատասխանատուներէն Մխիթարեանները, 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Սիմոն Վրացեանի եւ Շաւարշ Նարդունիի քաղցր յիշատակին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վարձու անկախ յարկաբաժին մը կը փնտռուի, երեք սենեակ, խոհանոց, բաղնիք եւ ամէն յարմարութիւններով փարիզ կամ մօտակայ արուարձան:

Հեռաձայնել Պ. Յակոբ Գուլումճեանի 770–07–25:

ՍՏԻՊՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Entrepreneurs, ouvriers à domicile pour ensemble. S'adresser :

BASMA
5, Rue Chénier, Paris (2ème)
Tél. 236-51-03
Métro Strasbourg St-Denis

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Լիոնի Աղգ. Մխիթեան Կրթ. Մարմնոյ կազմակերպութեամբ եւ Օ. Էռ. Թէ. Էֆ.ի բարեհաճ տնօրինութեամբ այս Հինգշաբթի ժամը 15էն 16,45 կարճ ալիքի վրայ 25, 31, 35 եւ 48 մեթրի վրայ պիտի սիտուի հայկական վարժարանի երկսեռ աշակերտութեան եւ Նոր Սերունդի պարախումբի երգիչներու եւ նուագախումբի մասնակցութեամբ հայկ. երգեր ու պարեր:

Նաեւ ընդհ. դեկուցում Ֆրանսահայութեան մասին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհի մը: Դիմել վարժարան,

1, Bld. du Nord — 93 - Raincy
Tél. : 927-01-72

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽՄԱՋԻ վարժանի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ա.Տարոնեան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, նոր ակումբին կողքի սենեակին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի մուտքը կը կատարուի, Կիրակի Սեպտ. 20 ժամը 15էն սկսեալ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Բ. Ը. Մխիթեան Մարսէյլի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտ. 17ին Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9–11,30, ուսուցչութեամբ Տիկ. Հերմինէ Պօղոսեանի:

Աբճանագրութեան համար դիմել Մխիթեան դրասենեակը ամէն օր, կէսօրէ ետք ժամը 14–17 (7 Ռիւ Փափէռ):

×

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ Հովանաւորութեան տակ գտնուղ հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին՝ Հինգշաբթի, 17 Սեպտ. առաւօտէն:

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

× Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ, Կիրակի օրեր ժամը 9,30էն 12:

× Ալֆորվիլի էֆոլ Փրիմէր ծորժ Լափիէրի մէջ, Ռիւ սը Շուազի, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30:

× Առնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 31–33, Ռիւ Սէն Ժիւսթ Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30:

× Ժանթիյիի մէջ, 22 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30:

× Շաւիլլի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 4 Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30:

× Պանեէօ – Քաշանի մէջ, 43 Ռիւ Մատամ Քիւրի, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 4,30:

× Պուա Քոլոմպի մէջ, 4 Ռիւ Մարի Լօռ, Հինգշաբթի օրեր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 5:

Կոչ կ'ընենք յարգելի ծնողքներուն, որպէսզի նախանձախնդիր ըլլան եւ անպայման իրենց զաւակները առաջնորդեն հայկական դպրոցները:

— Ծրագրուած է նաեւ Փարիզի մայր եկեղեցւոյ մէջ հաստատել Հինգշաբթիօրեայ դասընթացք մը: Անոնք որոնք կը փափաքին ուղարկել իրենց զաւակները, թող հաճին տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանին, ըստ այնմ կարգադրութիւնները ընելու համար:

ԴԻՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

×

Սէն Ժեռմէի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թաղի եւ շրջակայից հայրենակիցներուն, թէ դպրոցին բացումը կը կատարուի 15 Սեպտեմբերին, ուսուցչուհի Տիկին Մանուչ Շամիրեանի ղեկավարութեամբ: Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան Հինգշաբթի ժամը 9-12 եւ Շաբաթ 2–5: Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարեյոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ:

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ,
վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի:

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով:

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ սը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ:

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօճ, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հեռուսկան քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ:

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.:

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզելի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը: Երեկոյեան ճաշ:

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաչերաս եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ: Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի աոտեները:

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Լ.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
17
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
17 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·916

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.916

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

(Յիսնամեակին առթիւ)

Ա.

ԺՈՂՈՎԻ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԲԱՑՈՒՄԸ

Յիսուն տարի առաջ, 1920 Սեպտեմբեր 1-7 Բագուի մէջ տեղի ունեցաւ Արեւելքի ժողովուրդներու Առաջին Համագումարը, Մոսկուայի բոլշեւիկեան իշխանութեանց նախաձեռնութեամբ եւ հրաւէրով։

Պատահական մըն էր այս, որուն կը մասնակցէին 26 երկիրներէ 47 պզտիկ ազգերու 1891 ներկայացուցիչները։ Ասոնք եկեր էին Թուրքիայէն, Իրանէն, Աֆղանիստանէն, Չինաստանէն, Ճափոնէն, Քորէայէն, Սուրիայէն, Պաղեստինէն, Արաբիայէն, Եգիպտոսէն, Ուզբեկիստանէն, Կիրղիզիայէն, Թուրքեստանէն, Վրաստանէն, Հայաստանէն եւ այլ երկիրներէ։

Լենին մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէր Արեւելքի ժողովուրդներուն, մանաւանդ իսլամներուն, դիւրութեամբ եւ յաջողութեամբ իրականացնելու համար «համաշխարհային յեղափոխութիւն»ը, որ իր ղեկաւար երազն էր։

1917ի Դեկտեմբերին Լենին հրատարակած էր «Աշխատաւոր եւ շահագործուող ժողովուրդներու իրաւունքներու դեկլարացիա»ն, ուր յատուկ կէտ էր նուիրուած Արեւելքի ժողովուրդներու ազատագրութեան հարցին։ Այնտեղ մանաւանդ կը չեշտուէր հետեւեալը բոլշեւիկներն հայերէնով. — «... Պէտք է լովին վերացուի բուրժուական քաղաքակրթութեան բարբարոսական այն քաղաքականութիւնը, որը մի քանի ընտրեալ ազգերի մէջ եղած չահագործողների բարօրութիւնը կառուցում էր բազմամիլիոն աշխատաւոր բնակչութեան ստրկացման վրայ Ասիայում, ընդհանրապէս գաղութներում ու մանր երկիրներում»։ (Վ. Ի. Լենին, Երկեր, հատոր 26, էջ 518–519, յիշատակուած Ա. Բ. Յարութիւնեանի (Հարենց) կողմէ, «Արեւելքի ժողովուրդներուն առաջին համագումար, Երեւան, 1960, էջ 4)։

Մ. Ի. Կալինին 1919 Մայիսէն մինչեւ 1920 Դեկտեմբեր երկրի աւելի քան 260 քաղաքներուն եւ դիւղերուն մէջ մնալով 270 օր, քարոզչութիւն կատարեր է «Արեւելքում պրոլետարիական ռեվոլուցիայի խնդիրների մասին»։

1920 Յունիսին Լենին հեռագրեր է Բաքու՝ Օրջոնիկիձէին, որ զբաղի Համագումարի կազմակերպութեան հարցերով, իրեւ սկզբունք ունենալով «միաւորել Արեւելքի աշխատաւոր մասսաների ուժերը եւ մշակել իմպերիալիզմի դէմ դուր ձելու ընդհանուր պլան»։ Նախապատրաստական աշխատանքներուն մասնակցեր է նաեւ Անաստաս Միկոյեան։

Հանրածանօթ իրողութիւն է, որ Համագումարին հոգին էր Զինովիեւ, Երրորդ Միջազգայինի նախագահը, որուն անունը այժմ երբեք չի յիշուիր Բաքուի պատմական հաւաքոյթի առընչութեամբ։ Զինովիեւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան գլխաւոր դերակատարներէն էր։ Բուն անունն էր Գրիգորի Եւսեւիչ Ափֆելպաում։ Վաղեմի գործակիցն էր Լենինի, որուն հետ դաղտնի Ռուսիա մտած էր 1917 Ապրիլին։ Լենինի երկրորդ հիւանդութեան օրերուն կամենեւի եւ Սթալինի հետ կազմած էր բոլշեւիկեան «երրորդութիւն»ը (Թրոյքա)։ 1936

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ

Յորդանանի ներքին կացութեան մասին յատակ պատկերացում մը կուտայ Ամմանի ճանապարհին կոչը՝ ուղղուած Յորդանացիներուն եւ Պաղեստինցիներուն հաւասարապէս։ Ճանապարհը, արդարեւ, աղերսագին լեզուով խնդրեց բոլորէն «Յորդանանը փրկել քանդումէ եւ քաոսէ»։

Առջի օր եւս արիւնալի բախումներ տեղի ունեցան Պաղեստինցիներու եւ յորդանանեան զրահապատ ուժերու միջեւ, Ջարքայի մօտերը։ Պաղեստինեան ազբիւրներու համաձայն, երեք–չորս հրա–սայլ քանդուած է։ Ցամենայն դէպս սպաննուածներ եւ վիրաւորներ կան երկուստեք։

Մթնոլորտը չղաղրիւս դարձած է, քանի որ երկու կողմերն ալ, հակառակ իրենց միջեւ կնքուած նոր համաձայնագրի մը, որով կրկին համաձայնութիւն կը դոյացուի կռիւները դադրեցնելու մասին, իրարու մարտահրաւէր կը կարդան։

Այսպէս, Պաղեստինցիները ոչ միայն դիրք բռնած են մայրաքաղաքին մէջ, այլեւ, համաձայն ականատես լրագրող–ներու, դրեթէ զրաւած են, կամ Պաղեստինցիներու բացատրութեամբ «աղատագրած» են Յորդանանի դրեթէ ամբողջ հիւսիսային չրջանը։ «Փիկարօ»ի թղթակիցներուն նկարագրութեամբ, Ջարքայէն մինչեւ Իրպիտ, որ երկրին երկրորդ մեծ քաղաքն է, Պաղեստինցիները տէր ու տիրական դարձած են։ Բանակն ու ոստիկանութիւնը քաշուած են քաղաքէն եւ մօտակայ վայրերէն։ «Իրպիտը մեր Հանօյը պիտի ըլլայ, հանրապետութիւն պիտի հռչակենք», կը յայտարարեն ծայրայեղ Պաղեստինցիները։ Միւս կողմէ, թագաւորն ու դահը պաշտպանելու լուրջ չարժում մը կը նշմարուի Պետերիններու մէջ։ Այսպէս, չէյխ Ֆայսալի դլխաւորութեամբ Ամման հաւաքուած են անապատի բոլոր չէյխերը։ Միեւնոյն ատեն տասնեակ հազարաւոր Պետուիներ դինուած կը պատրաստուին պաշտպանելու իրենց թագաւորը, ինչպէս յայտարարած է Ֆէյսալ օտար լրագրողներու։

Իսրայելեան «Ջերուսալեմ Փոսթ»ի համաձայն, իրաց այս կացութեան մէջ, Հիւսէյն մտադրութիւն ունեցած է հրաժարելու դահէն, սակայն, նախագահ Նասրի պնդումին վրայ յետս կոչած է իր միտքը։ Արդարեւ, Նասր մտահոդ է Յորդանանի մէջ ստեղծուած կացութեան ի տես։

Երեքշաբթիէն Զորեքշաբթի լուսնալիք դիշերը Յորդանանի դահլիճը հրաժարեցաւ։ Նախապէս Հիւսէյն մերժած էր ընդունիլ դահլիճին հրաժարականը, սակայն, յետագային, ընթացք տուած է կազմելով դինուորական դահլիճ մը, որ անմիջապէս պատերազմական վիճակ յայտարարեց երկրին մէջ։

Այս դահլիճը, որ բաղկացած է միայն ու միայն դինուորականներէ, իրրեւ Նախարարապետ ունի Զօր. Մոհամմէտ Տաուտը, Պաղեստինցի մը, ծնած՝ Երուսաղէմ։ Առաջին անդամն է որ յորդանեան դահլիճ մը պաղեստինցի վարչապետ մը կ'ունենայ, ինչ որ ըսել չէ թէ Հիւսէյն տեղի կուտայ Պաղեստինցիներու, ընդհակառակն, քանի որ Զօր. Տաուտ դլխաւոր յատկանշական դիծն է հրաժարականը հազանդ ըլլալ թագաւորին, այլ խօսքով Տաուտ Հիւսէյնի «մարդն է»։ Անցեալին ինք է, որ դլխաւորած է յորդանանեան դինադադարի պատուիրակութիւնը, 1948–1949ի դինադադարի ժողովին։

Նորակազմ դահլիճը անմիջապէս յայտարարութիւն մը հրապարակած է, ուր կը չեշտէ թէ կառավարութիւնը «երկաթէ բռունցքով» պիտի ճզմէ բոլոր անոնք որոնք անկարգութիւն կը հաստատեն երկրին մէջ։ Նոյն յայտարարութեան մէջ կ'ըսուի թէ Յորդանան զօրավիդ պիտի կենայ պաղեստինեան դատին ճակատներու վրայ, բայց պիտի չհանդուրժէ որեւէ խառնակութեան։

×

Ցիսունէ աւելի պատանդներու խնդիրը դեռ չէ կարդադրուած, որովհետեւ մէկ կողմէ Պաղեստինեան Ազգային ճակատը կը չարունակէ պահանջել առանձին բանակցութիւններ Լոնտոնի, Պերնի, Պոնի եւ Թել Ավիվի հետ, իւրաքանչիւրէն դիւմումներ ձեռք ձգելու մտադրութեամբ եւ, միւս կողմէ, չահագրդռուող պետութիւնները հաստատ կը մնան իրենց որոշումին վրայ՝ կարմիր Խաչի ճամբով բանակցիլ միասնաբար։ Մնաց որ Թել Ավիվ միշտ կը մերժէ ընթացք տալ պաղեստինեան պահանջներուն։ Արդէն Ա. Խան, Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, կրկին դիտել տուաւ, թէ տրամադիր չեն իրրեւք «տեղի տալու պաղեստինեան շանթաժին ազատ արձակելով իսրայելեան բանտերու մէջ գտնուող պաղեստինցի ահաբեկիչները։

Այսուհանդերձ, որոշ չրջանակներ դիտել կուտան, թէ բանակցութեանց ճգձգումները պատճառ պիտի դառնան, որ, ի վերջոյ Լոնտոն, Պերն եւ Պոն իրենց քաղաքացիներու ազատ արձակումը ապահովելու մտադրութեամբ փորձեն առանձին համաձայնութեան գալ ճակատի մարդոց հետ։ Նոյն չրջանակները ան–հաւանական չեն դտներ նաեւ բարոյական ճնշում մը թել Ավիվի վրայ, այս վերջինիներուն կողմէ։

Ցամենայն դէպս, Պաղեստինցիները վերանորոգեցին իրենց ծանօթ պահանջները կրկնելով այս անդամ, թէ հարցը տեւական կերպով չի կրնար ձգձգուիլ։ Ասիկա լուրջ սպառնալիք մը կը նկատուի։

Իրաց այս կացութեան մէջ, Միջազգային Կարմիր Խաչը երկու նոր բանագնացներ ճամբեց Ամման։

× Ու Թան առաջարկեց միջազգային դատարանի մը հաստատումը օդահէնին–րու համար։

× Սպիտակ Տան բանբերը դիտել տուաւ, թէ բացարձակապէս անընդունելի է ամերիկացի պատանդներու բանտարկութիւնը։

× Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը՝ Մահմուտ Ռիատ, անդրադառնալով Ուաշինկթընի տրամադրութեան՝ «Ֆանթոմ» օդանաւեր յանձնելու Իսրայէլի, յայտարարեց, թէ այս միջոցառումով Ուաշինկթըն վերջ կուտայ իր խաղաղութեան նախաձեռնութեան։ Արտաքին նախարարը կ'առաջարկէ ընդունիլ Ֆրանսայի առաջարկը՝ Յորսերու խորհրդակցութեան վերսկսումը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՄՄՈՆ ՄԻՇԼԷ, Ֆրանսայի Մշակութային Հարցերու նախարարը ուղեղի կաթուած մը ունեցաւ Երեքշաբթի օր եւ Ֆոչ Հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ, ուր վիճակը մտահոդիչ չի նկատուիր։ Միշլէ 71 տարեկան է եւ իր վերջին հրապարակային ելոյթն էր՝ իր դամբանականը, զոր արտասանեց Ֆ. Մօրիաքի յուղարկաւորութեան, յանուն կառավարութեան։

ՊՈՐՏՈՑԻ ընտրապայքարը կը չարունակուի նոյն սաստկութեամբ։ Արմատական կուսակցութենէն հրաժարեցաւ եւ ի նպաստ Շապան Տելմասի դիրք ճշդեց Պուրժէս – Մօնուրի։ Միթերան հաւատարիմ կը մնայ ընկերվարական թեկնածու՝ Թայքսի։

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍԿՈՑԻ օդակայանին մէջ օդահէնութեան փորձ մը ձախողութեան դատապարտուեցաւ, երբ օդանաւի պահակը սպաննեց ամերիկացի օդահէնը, որ կ'ուղէր Հիւս. Քորէա երթալ ատրճանակի սպառնալիքին տակ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆ Եւրոպա պիտի այցելէ Սեպտեմբերի վերջ։ Նիքսընի եւրոպական չրջապտոյտին մէջ կը յիշուին հետեւեալ երկիրները — Իտալիա, Սպանիա եւ Անգլիա։ Հաւանարար նաեւ Եուկոսլավիա եւ Ֆրանսա։ Եւրոպա այցելութեան ընթացքին, որ պիտի սկսի Սեպտեմբեր 27ին, Նիքսըն մտադիր է այց մը կատարել նաեւ Միջերկրականի ամերիկեան 6րդ նաւատորմին։ Այս ձեւով նախագահը կ'ուզէ հաստատել Մ. Նահանգներու «ներկայութիւնը» Միջերկրականի վրայ։

ՊԱՊԸ որոշեց ջնջել Վատիկանի դինեալ ուժերը։ Այլեւս Ս. Պետրոսի հրապարակը պիտի չեն նայուին պապական ոստիկաններ, պալատական պահակներ եւայլն։ Պիտի մնան միայն ծանօթ զուիցերացի պահակները։

ԱԽՍՏՐԻԱՆ ԱՅՍՕՐ

ՊԱՐԵՐԸ ՉԵՆ ՄՈՌՑԱԾ

«72 միլիոն բնակչութեամբ կայսրու – թիւն մըն էինք, վաթսուն տարի առաջ: Աւելի քան 12 ազգեր մեր կայսրին իշխա– նութեան տակ կ'ապրէին: Աւելի քան եր– կու դարու ընթացքին մենք ուղղութիւն կուտայինք Եւրոպայի վարիչներուն:

«Առաջին համաշխարհային պատերազ – մը կազմալուծեց մեր կայսրութիւնը եւ մենք զարձանք պզտիկ Աւստրիա մը, անանկացած եւ թշուառ: Համակերպե – ցանք մեր նոր վիճակին. սկսանք կարգի բերել մեր երկիրը, մոռցանք նախկինը՝ հիթլէրական դրաւումը, եւ մեր ակամայ մասնակցութիւնը համաշխարհային երկ– րորդ պատերազմին, աւերակի վերածեց մեր հայրենիքը: Անդամ մը եւս պար – տուած երկիր մը եղանք: Ապրեցանք զինուորական դրաւման տակ տարիներ շարունակ:

«Այսօր եօթը միլիոնոց փոքրիկ երկիր մըն ենք: Մեր մայրաքաղաքին Վիէննա– յի մէջ կ'ապրի ամբողջ երկրին բնակչու– թեան մէկ քառորդը:

«Բայց այս աղքատութեան մէջ մեզի մնայ մեր պատմական բարձր մշակոյթը, մեր արուեստը, նկարչու – թիւնը, դրականութիւնը եւ նուագը, մեր հռչակաւոր երաժշտագէտներով: Հպարտ ենք որ դարերու ընթացքին մեր մշակոյ– թով օգտակար եղանք մարդկութեան»:

Այսպէս կը խօսէր ինձ Աւստրիացի հին բարեկամ մը, երբ անդամ մը եւս կը շրջէինք զեղեցիկ Վիէննայի պարտէզնե – րուն մէջ:

Երբ Գերմանիոյ հարաւային անտառներ երկրամասէն անցնելով Սալցպուրկ կը հասնիք, ամէն ինչ դունաւոր է, քաղաքը զարդարուած է եւրոպական դրօշակնե – րով ի պատիւ նուագի փառատօնին:

Ժպտուն եւ հանդարտ ժողովուրդի մը կը հանդիպիք, կարծէք բոլորին վրայ աղնուութեան քօղ մը կայ: Արդարեւ, այսօրուան Աւստրիան «չէզոք» պետու – թիւն մը, առանց զինուորական ուժերու, առանց մեծ ճարտարարուեստի, կը մնայ մեծ երկիր մը իր մշակոյթով իր ներկայ քաղաքական հասկացողութեամբ, իր պատմութեամբ, մշակոյթով եւ իր պատմական պալատներով:

Երբ համաշխարհային երկրորդ պա – տերազմը վերջացաւ, անդամ մը եւս «պատժուեցաւ» Աւստրիան: Ֆրանսական, անգլիական, ամերիկեան եւ ռուսական քանակները տասնեակ մը տարիներ զին– ուորական դրաւման տակ պահեցին եր– կիրը:

Ռուսական դրաւման վերջանալը մին – չեւ այսօր ալ «մեծագոյն հրաշքը» կը նկատուի ժողովուրդին կողմէ: Աւստրիա սկսաւ անդամ մը եւս զարմանալ իր վէր– քերը, եւ հետզհետէ տարիներու ընթաց– քին ժողովուրդը հասաւ բնական եւ ինք– նուրոյն կեանքի մը:

Երկիր մը, որուն տարածութեան մի– այն մէկ երրորդը դաշտային է, որուն միայն երկու կարեւոր քաղաքները ճար– տարարուեստի բարձր մակարդակ ունին, դժուարութեամբ կրնայ հասնիլ զոհացու– ցիչ վիճակի մը:

Դժուարութիւնները շատ էին, բայց իսկոյն կառավարութեանց շնորհիւ այ– օրուան Աւստրիան խաղաղ եւ բարեկեցիկ երկիր մը դարձած է կրկին:

Պատերազմին հետքերը անհետացած են. չինութիւնները անպակաս, շատ մը նոր ճամբաներ շինուած կամ սկսած, արդիական երկրի մը բնոյթ կուտան Ա– ւստրիոյ: Բայց Աւստրիոյ սիրտը միշտ իր մայրաքաղաքն է, զեղեցիկ, մաքուր եւ հրապուրիչ: Զրօսաշրջիկները կու – գան մեծ խումբերով, մանաւանդ Ամե– րիկացիները, որոնք կը հիանան Վիէննայի վրայ:

Զախէր նշանաւոր ճաշարան եւ անու– շեղէնի ճաշարանը միշտ լեցուն է զրօսաշրջիկ – ներով. կը գնեն նշանաւոր անուշեղէն եւ կարկանդակները, որոնք մասնաւոր ծը– րարներով կրնան մինչեւ Ամերիկա տա– նիլ միասին... Վիէննացի ժողովուրդը հանդարտ է եւ համբերող: Զկայ միւս մայրաքաղաքներու հետ ի հեւս. կարծես մասնաւորապէս ուշադրութիւն կ'ընեն չչղայնանալու եւ չյողնելու: Բայց միշտ կը մնան մարդամօտ եւ հաճոյակատար:

Պատերազմի վերջաւորութեան միակ կարեւոր յիշատակարանը «Սովետական Ազատարար Զինուորի» արձանն է: Հըս – կայական, բարձր շինութիւն մը քաղա – քին կեդրոնական մասին մէջ, շրջապատ– ուած զանազան պզտիկ արձաններով:

Բոլոր խանութները ճաշակաւոր են, ա– մէն բան կարելի է գտնել, ամէն ինչ ճաշակաւոր:

Վիէննայի ժողովուրդը կ'ապրի լաւ պայմաններու տակ, միշտ սիրահար ե– րաժշտութեան եւ արուեստի:

Օփերան եւ թատրոնները լեցուն են ա– մէն երեկոյ, եւ շատ մը մեծ սրճարան– ներու մէջ կը լսուին վիէննական վալ – սերը:

Տարօրինակ կը թուի հիփիներու հալիք– ճիֆներու չդոյութիւնը. շատ քիչ է այդ տեսակներուն թիւը, ինչ որ բարեբախ – տութիւն մըն է: Քաղաքական մեծ հոգեր չունի ներկայիս Աւստրիա: «Չէզոք» պե– տութիւն մը, բայց ոչ անտարբեր Եւրո– պայի հանդէպ: Իր երդն է երկրորդ Զուիցերիա մը դառնալ: Արդէն քանի մը տարիէ ի վեր միջազգային ժողովներ տեղի կ'ունենան, եւ շատ մը կարեւոր հանդիպումներ ռուս եւ ամերիկեան պաշ– տօնական պատուիրակներու միջեւ, Վիէն– նա:

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ Աւստրիոյ մար– դասիրական ընթացքը՝ հանդէպ Հուն – գարացիներու եւ Չեխերու երբ անոնցմէ շատերը ձգեցին իրենց երկիրը 1956ի եւ 1968ի դէպքերէն ետք: Հազարաւորները ապաստանեցան Աւստրիա եւ արժանա – ցան խնամքի եւ օգնութեան:

Հին ցաւերը չեն մոռցուած, ոչ ալ հին փառքերը: Ներկայիս ընկերվարա – կան կառավարութիւն մը ունի Աւստրիա. ամէն օր նոր բարեփոխումներ կը կա – տարուին եւ միջազգային ներկայ կացու– թեան մէջ խաղաղութիւնն է երկրին միակ փափաքը: Մանաւանդ ոչ մէկ վախ ունի Աւստրիան: Արդէն ներկայ միջազգային քաղաքական պայմաններուն տակ, կար – ծես թէ պզտիկ երկիրները, որոնք ան – կախ են, աւելի ապահով կը զգան իրենք զիրենք քան թէ մեծերը:

Դարերէ ի վեր Աւստրիա մեծ դեր կա– տարած է Եւրոպայի մէջ, իր փառքերէն ետք չարաչար պարտութիւններ եւ թշ – ուառութիւն յաջորդած են:

Այսօր, պարերու եւ երաժշտութեան սիրահար Աւստրիային, շատ խելացի կերպով համակերպած է իր նոր կոչու – մին:

Դիտակից իր անցեալ մեծութեան, կ'ու– զէ խաղաղութեան ովասիս մը ըլլալ: Սահմանակից Հունգարիոյ եւ Չեխոսլո – վաքիոյ, ինչպէս նաեւ արեւելեան բոլոր դրացիներուն հետ լաւագոյն յարաբերու– թիւններ կը մշակէ:

Պարերը եւ երջանիկ օրերը չեն մոռ – ցուած, ոչ ալ հին մշակոյթը:

Փոքրիկ եւ աղնիւ ժողովուրդ մը, որ կ'ուզէ արժանի մնալ իր անցեալին եւ այսօր իրատես, կ'ուզէ ապրիլ իր դիտ– ցած կերպով, հանդարտ եւ լաւատես:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ ՊԱՏՄԱՀՕՐ ՄԱՍԻՆ

Վերջերս լոյս տեսաւ Հայաստանի Գի– տութիւններու Ակադեմիայի թղթակից – անդամ, փրոֆ. Մ. Մկրեանի «Մովսէս Խորենացի» աշխատութիւնը՝ հայերէն եւ ռուսերէն:

Փրոֆ. Մկրեանի համար Մ. Խորենա – ցիի «Հայոց պատմութիւնը» միայն պատ– մագրական գործ մը չէ: Նախաթելով հի– նէն ի վեր կարծրացած աւանդութիւնը, հեղինակը բազմաթիւ փաստերով ցոյց կուտայ, որ Մ. Խորենացիի գործը ոչ միայն դիտական մտքի, այլեւ դեղար – ուեստական ճաշակի եւ ըմբռնումի ա– մէնէն ցայտուն արտայայտութիւններէն մէկն է: Եւ ասիկա, ի հարկէ, ոչ այն պատճառով, որ հոս առատօրէն օգտա – գործուած է հայ հին բանահիւսութիւնը, որ, ինքնին, խիստ չահեկան աղբիւր է, այլեւ այն պատճառով, որ դիտական չա– բաղրութիւնը իրականացած է դեղար – ուեստական ստեղծագործութեան բնորոշ

1968ի դէպքերէն ետք: Հազարաւորները ապաստանեցան Աւստրիա եւ արժանա – ցան խնամքի եւ օգնութեան:

Հին ցաւերը չեն մոռցուած, ոչ ալ հին փառքերը: Ներկայիս ընկերվարա – կան կառավարութիւն մը ունի Աւստրիա. ամէն օր նոր բարեփոխումներ կը կա – տարուին եւ միջազգային ներկայ կացու– թեան մէջ խաղաղութիւնն է երկրին միակ փափաքը: Մանաւանդ ոչ մէկ վախ ունի Աւստրիան: Արդէն ներկայ միջազգային քաղաքական պայմաններուն տակ, կար – ծես թէ պզտիկ երկիրները, որոնք ան – կախ են, աւելի ապահով կը զգան իրենք զիրենք քան թէ մեծերը:

Դարերէ ի վեր Աւստրիա մեծ դեր կա– տարած է Եւրոպայի մէջ, իր փառքերէն ետք չարաչար պարտութիւններ եւ թշ – ուառութիւն յաջորդած են:

Այսօր, պարերու եւ երաժշտութեան սիրահար Աւստրիային, շատ խելացի կերպով համակերպած է իր նոր կոչու – մին:

Դիտակից իր անցեալ մեծութեան, կ'ու– զէ խաղաղութեան ովասիս մը ըլլալ: Սահմանակից Հունգարիոյ եւ Չեխոսլո – վաքիոյ, ինչպէս նաեւ արեւելեան բոլոր դրացիներուն հետ լաւագոյն յարաբերու– թիւններ կը մշակէ:

Պարերը եւ երջանիկ օրերը չեն մոռ – ցուած, ոչ ալ հին մշակոյթը:

Փոքրիկ եւ աղնիւ ժողովուրդ մը, որ կ'ուզէ արժանի մնալ իր անցեալին եւ այսօր իրատես, կ'ուզէ ապրիլ իր դիտ– ցած կերպով, հանդարտ եւ լաւատես:

արտայայտչական միջոցներով, պահպան – բաւոր դիւտերով եւ տիպարներու նո – կայացումով: Այսպէս է, որ Փրոֆ. Մ. Մկրեան չատոնց արդէն յիշատակուած լեզուի եւ ոճի քանի մը առանձնայատ – կութիւններու հետ միասին, առաջին ան– գամ ըլլալով ուշադրութեան կը հրաւիրէ Մ. Խորենացիի, անոր մեկենասին՝ Սա – հակ Բաղրատունիի, Աբշակ Բ.ի, Սահակ Պարթեւի եւ Մեսրոպ Մաշտոցի վրայ՝ իրրեւ դրական կերպարներ, եւ «Հայոց պատմութեան» համապատասխան հատ – ուածներու վարպետ վերլուծութեամբ կը ներկայացնէ անոնց բնութագիրը: Այ, այնուհետեւ, կը հաստատէ դեղարուես – տական պատկերալից նկարագրութիւննե– րը (պատերազմի տեսարաններ, երեսա– դակերտի նկարագրութիւն եւայլն), ո – րոնք աչքի կը զարնեն իրենց հարուստ դործողութիւններով, վիպականութեամբ եւ յոյզով: Պատմագէտը բազմաթիւ փաս– տերով կը հաստատէ, որ հակառակ «Հա– մառօտաբանութեան ու արուեստաբանու – թեան» հարկադրանքին, Խորենացի չատ յաճախ կը պատկերացնէ մարդկային ա– րարքներու եւ նկարագիրներու, գործո – ղութիւններու եւ տեսարաններու այն – պիսի մանրամասնութիւններ, որոնք «դուրս են դալիս զուտ պատմադրական – դիտական անհրաժեշտութեան չրջանակ – ներից ու տանում են դէպի դեղարուես– տական դրականութեան առանձնայատուկ սահմանները»: Գրական վերլուծումի ճամբով փրոֆեսէօրը կը բացայայտէ Խո– րենացիի դեղարուեստական ըմբռնումին մակարդակը: Ասոր լաւագոյն ապացոյցը բանահիւսութեան մասին Խորենացիի ու– նեցած բարձր դնահատութիւնն է ու ա– նոր առաջ օգտագործումը, որուն քին– նութեան ալ նուիրուած է աշխատութեան դլուխներէն մէկը:

Փրոֆեսէօրը օգտագործելով խորհուա – դիտդիտութեան լաւագոյն աւանդները, քննութեան կ'ենթարկէ «Հայոց պատ – մութեան» բանահիւսական զոհարներու ձեւաւորման ժամանակի եւ վայրի հար– ցերը, անոնց դաղափարական հարուստ բովանդակութիւնն ու դեղարուեստական արժանիքները: Ի պահու հեղինակին պէտք է նկատենք, որ այս հարցերը քին– նութեան առած է պատմական իրողու – թիւններու դիծին վրայ, եւ հայ ժողո – վըրդական ստեղծագործութեան անսպառ կարողութիւնները իմաստ ունենալով եւ իսկապէս, ըստ ամենայնի հերքելով կարդ մը հայագէտներու կարծիքները, ան կ'աշխատի հիմնաւորել, օրինակ, որ «Արա դեղեցիկ եւ Շամիրամ» առասպելը ոչ թէ վերապաւութիւն է, այլ Աստղա – տանդիներու եւ Բիայնացիներու մթին մղուած երկարատեւ պատերազմներու արդիւնք, բիայնական հոդի արդասիք: Մեր պատմահայրը մեր առասպելները ա– ւելի հին է համարել, քան՝ յունականը, եւ աւելի լաւ, քան՝ պարսկականը: Ան ցոյց կուտայ, որ Խորենացիի իակալ տի– պարները, (Արտաչէս, Տիգրան եւ ու–

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Թէեւ հիմա աւտր վրայ խօսելու ժամանակը չէ, չարունակեց Սուրբիկ հանըմ:

— Տիկին Զարուհիի պէս այրի մը հազ– ուադիւտ կը դանուի, դիտել տուաւ Մար– տիկ էֆէնտի:

Պահ մը լռութիւն տիրեց: Սուրբիկ հա– նըմ չէր պատասխաներ եւ Մարտիկ է– ֆէնտի ի դուր միջոց մը կը փնտռէր խօս– քը նոյն նիւթին վրայ չարունակելու:

— Եթէ չեմ սխալիր, տիկին Զարուհի տակաւին քանի տարեկան չկայ, ըսաւ:

— Հազիւ թէ, պատասխանեց մայրը:

— Սա անիծեալ Թորոս պէյը եթէ չըլ– լար, չարունակեց միւսը, հիմա գոհ եւ երջանիկ պիտի ըլլար անշուշտ, քանի որ ամուսնացած պիտի ըլլար Վահան Նա – պիկեանի հետ, որ ամէն կերպով իրեն յարմար ու իրեն արժանի ամուսին մը պիտի ըլլար: Այդ տղան չիտակը շատ սիրած եմ, շատ լուրջ ու շատ խելացի երիտասարդ մըն է եւ իրենպէսները հի– մա քիչ կը դտնուին:

— Այնպէս է, պատասխանեց Սուրբիկ հանըմ չոր կերպով, բայց ի՞նչ ընենք որ բախտը ուրիշ կերպով կարդադրեց ա– մէն բան:

— Բախտը հիմա իր սխալմունքը կէս մը սրբադրեց, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի թեթեւ մը խնդալով, մնացած կէսն ալ մենք կրնանք սրբադրել:

Սուրբիկ հանըմ շատ նուրբ հասկաց– ողութիւն մը չունէր, ուստի չկրցաւ ըմ– բռնել թէ ինչ ըսել կ'ուզէր իր խօսակից– ը եւ հարցուց.

— Ի՞նչ ըսիր, Մարտիկ էֆէնտի:

— Ըսի որ բախտին սխալմունքը հիմա կարելի է ուղղել:

— Չեմ հասկնար թէ միտքդ ի՞նչ է:

— Բայց շատ պարզ է ըսածս: Հիմա որ Լեւոն էֆէնտին մեռած է, տիկին Զա– րուհի բոլորովին ազատ է ու կրնայ, օ– րինակի համար, Վահանին հետ ամուս – նանալ ինչպէս նախապէս որոշուած էր եւ այն ատեն բախտին սխալմունքը սըր– բագրուած կ'ըլլայ:

— Հա՛, ա՞ռ կ'ուզէիր հասկցնել, ըսաւ Սուրբիկ հանըմ, անշուշտ ըսածդ ճիշդ է, բայց առը համար դեռ ժամանակ ունինք, ասկէ շատ տեսնենք տղան ի՞նչ դիտաւորութեան վրայ է:

— Վահա՞նը... այդ մասին վստահ կրնաք ըլլալ որ պատրաստ է տիկին Զա– րուհիին հետ ամուսնանալու:

— Դուն ինչէ՞ն դիտես, հարցուց Սուր– բիկ հանըմ:

— Գրեթէ բացուած է ինծի...

— Հիմակուընէ՞...

— Այսինքն Լեւոն էֆէնտիին մահուը– նէն ի վեր:

— Բայց առով խնդիրը չի լմննար... Զարուհին տեսնենք ի՞նչ միտք ունի:

— Կը կարծե՞ս որ հակառակի:

— Ի՞նչ դիտնամ, Մարտիկ էֆէնտի, հիմակուան աղջիկներուն բնաւ խելք չի հասնիր, ոչ ուզածնին կը հասկցուի, ոչ չուզածնին:

— Ինչ որ է, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի, խօսքը եղրակացնել ուզելով, հիմա դուն պէտք եղածը դիտես, հետեւաբար երբ առնը դայ, այն ատեն աւելի մանրա – մասնօրէն կը խօսինք:

Նոյն միջոցին դուռը բացուեցաւ եւ Բարսեղ էֆէնտի ներս մտաւ: Վահանա– կանը չատ գոհ ու դուարթ կերպարանք մը ունէր, մինչեւ Պոլիս դացեր պատյա մը ըրեր էր ու հիմա կը վերադառնար: Տեսածները իրեն զարմանք եւ ապշութիւն պատճառած էին:

— Մարդուս հաւատալը չի դար, ըսաւ իր տպաւորութիւնը հաղորդելով Մար – տիկ էֆէնտիի, այս ի՞նչ ոդեւորութիւն, այս ի՞նչ ազատութիւն ամէն կողմ, ա՛ր – տրատյայտչական միջոցներով, պահպան – բաւոր դիւտերով եւ տիպարներու նո – կայացումով: Այսպէս է, որ Փրոֆ. Մ. Մկրեան չատոնց արդէն յիշատակուած լեզուի եւ ոճի քանի մը առանձնայատ – կութիւններու հետ միասին, առաջին ան– գամ ըլլալով ուշադրութեան կը հրաւիրէ Մ. Խորենացիի, անոր մեկենասին՝ Սա – հակ Բաղրատունիի, Աբշակ Բ.ի, Սահակ Պարթեւի եւ Մեսրոպ Մաշտոցի վրայ՝ իրրեւ դրական կերպարներ, եւ «Հայոց պատմութեան» համապատասխան հատ – ուածներու վարպետ վերլուծութեամբ կը ներկայացնէ անոնց բնութագիրը: Այ, այնուհետեւ, կը հաստատէ դեղարուես – տական պատկերալից նկարագրութիւննե– րը (պատերազմի տեսարաններ, երեսա– դակերտի նկարագրութիւն եւայլն), ո – րոնք աչքի կը զարնեն իրենց հարուստ դործողութիւններով, վիպականութեամբ եւ յոյզով: Պատմագէտը բազմաթիւ փաս– տերով կը հաստատէ, որ հակառակ «Հա– մառօտաբանութեան ու արուեստաբանու – թեան» հարկադրանքին, Խորենացի չատ յաճախ կը պատկերացնէ մարդկային ա– րարքներու եւ նկարագիրներու, գործո – ղութիւններու եւ տեսարաններու այն – պիսի մանրամասնութիւններ, որոնք «դուրս են դալիս զուտ պատմադրական – դիտական անհրաժեշտութեան չրջանակ – ներից ու տանում են դէպի դեղարուես– տական դրականութեան առանձնայատուկ սահմանները»: Գրական վերլուծումի ճամբով փրոֆեսէօրը կը բացայայտէ Խո– րենացիի դեղարուեստական ըմբռնումին մակարդակը: Ասոր լաւագոյն ապացոյցը բանահիւսութեան մասին Խորենացիի ու– նեցած բարձր դնահատութիւնն է ու ա– նոր առաջ օգտագործումը, որուն քին– նութեան ալ նուիրուած է աշխատութեան դլուխներէն մէկը:

Փրոֆեսէօրը օգտագործելով խորհուա – դիտդիտութեան լաւագոյն աւանդները, քննութեան կ'ենթարկէ «Հայոց պատ – մութեան» բանահիւսական զոհարներու ձեւաւորման ժամանակի եւ վայրի հար– ցերը, անոնց դաղափարական հարուստ բովանդակութիւնն ու դեղարուեստական արժանիքները: Ի պահու հեղինակին պէտք է նկատենք, որ այս հարցերը քին– նութեան առած է պատմական իրողու – թիւններու դիծին վրայ, եւ հայ ժողո – վըրդական ստեղծագործութեան անսպառ կարողութիւնները իմաստ ունենալով եւ իսկապէս, ըստ ամենայնի հերքելով կարդ մը հայագէտներու կարծիքները, ան կ'աշխատի հիմնաւորել, օրինակ, որ «Արա դեղեցիկ եւ Շամիրամ» առասպելը ոչ թէ վերապաւութիւն է, այլ Աստղա – տանդիներու եւ Բիայնացիներու մթին մղուած երկարատեւ պատերազմներու արդիւնք, բիայնական հոդի արդասիք: Մեր պատմահայրը մեր առասպելները ա– ւելի հին է համարել, քան՝ յունականը, եւ աւելի լաւ, քան՝ պարսկականը: Ան ցոյց կուտայ, որ Խորենացիի իակալ տի– պարները, (Արտաչէս, Տիգրան եւ ու–

— Վահա՞նը... այդ մասին վստահ կրնաք ըլլալ որ պատրաստ է տիկին Զա– րուհիին հետ ամուսնանալու:

— Դուն ինչէ՞ն դիտես, հարցուց Սուր– բիկ հանըմ:

— Գրեթէ բացուած է ինծի...

— Հիմակուընէ՞...

— Այսինքն Լեւոն էֆէնտիին մահուը– նէն ի վեր:

— Բայց առով խնդիրը չի լմննար... Զարուհին տեսնենք ի՞նչ միտք ունի:

— Կը կարծե՞ս որ հակառակի:

— Ի՞նչ դիտնամ, Մարտիկ էֆէնտի, հիմակուան աղջիկներուն բնաւ խելք չի հասնիր, ոչ ուզածնին կը հասկցուի, ոչ չուզածնին:

— Ինչ որ է, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի, խօսքը եղրակացնել ուզելով, հիմա դուն պէտք եղածը դիտես, հետեւաբար երբ առնը դայ, այն ատեն աւելի մանրա – մասնօրէն կը խօսինք:

Նոյն միջոցին դուռը բացուեցաւ եւ Բարսեղ էֆէնտի ներս մտաւ: Վահանա– կանը չատ գոհ ու դուարթ կերպարանք մը ունէր, մինչեւ Պոլիս դացեր պատյա մը ըրեր էր ու հիմա կը վերադառնար: Տեսածները իրեն զարմանք եւ ապշութիւն պատճառած էին:

— Մարդուս հաւատալը չի դար, ըսաւ իր տպաւորութիւնը հաղորդելով Մար – տիկ էֆէնտիի, այս ի՞նչ ոդեւորութիւն, այս ի՞նչ ազատութիւն ամէն կողմ, ա՛ր – ան են այն հին ատենուան խոժոռ դէմքով իաֆիէները որոնք ամէն քայլիդ սպառ– նական դէմդ կ'ելլէին, հատ մը չէ մնա– ցեր մէջտեղը:

— Ամէնքը ծակէ ծակ մտած են, դիտել տուաւ Մարտիկ էֆէնտի:

— Աստուած պէլանին տայ, պատաս – խանեց վաճառականը, տարիներով փոր– ձանք եղած էին մեղի:

— Դեռ հիմա բան մը չէ· դուն Պոլիս ասկէ ամիս մը առաջ, Սահմանադրու – թեան առաջին օրերուն տեսնելու էիր:

— Անանկ կ'ըսեն...

Ցետոյ, պահ մը լռելէ ետքը, բարեւեց էֆէնտի հարցուց Մարտիկ էֆէնտիին.

— Մխսիւ Վահանը տեսա՞ր այսօր:

— Առաուն տեսայ, պատասխանեց միւ– սը:

— Ինչո՞ւ մեղի չեկաւ:

— Շոգենաւ եկած էր դիմաւորելու:

— Այո, դիտեմ, տեսայ դինքը, բայց հոս տուն չեկաւ տակաւին:

— Հոս ալ կուդայ անշուշտ: Թերեւս կը սպասէ, որ տեղաւորուիք:

— Ինք հիւր չի սեպուիր, տան տղան է, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի, պէտք չունի այդ տեսակ ձեւականութիւններու:

— Եթէ այդքան կը փափաքիս դինքը տեսնել, ըսեմ իրեն, այս իրիկուն հա– ւանօրէն իրեն պիտի հանդիպիմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(209 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՄԵԼՈՒ ՋՈՒՐԸ

ԽՄԲ.— Ջուրի չափաւոր օգտագործման հարցը խիստ կարեւորութիւն ստացած է յատկապէս Երեւանի համար, որ օր աւուր ընդլայնելու եւ բնակչութեամբ մեծնալու հոլովոյթին մէջ կը գտնուի:

«Գրական Թերթ»ի Օգոստոս 21ի թիւին մէջ, բժշկական գիտութիւններու թեկնածու՝ Ս. Աւետեան, շահեկան տուեալներ կը հայթայթէ եւ կարգ մը ցուցումներ կը կատարէ այս մասին:

×

Ջուրը բոլոր կենդանի մարմիններու համար կենսական է: Մարդու մարմնին ծանրութեան 65 տոկոսը բաղկացած է ջուրէ: Եթէ ատոր տասը տոկոսը կորուսանի՝ ենթարկուի՝ օրկանիզմին մէջ յառաջ

րիչներ), ոչ այնքան պատմական անձնաւորութիւններ են, որքան անոնց բանաստեղծական – վիպական ստեղծագործութիւնները, այսինքն՝ ժողովուրդին երազած սիպարները:

Հայ բանահիւսութեան դաղափարական եւ գեղարուեստական արժանիքները ինքնատիպ հրաշագործ գրչին տակ նոր ձեւ ու փայլ ստանալով՝ խորապէս կ'ազդեն միջնադարեան պատմագրութեան ու հայ գրականութեան զարգացման հոլովոյթին վրայ, հասնելով ընդհուպ մինչեւ մեր օրերը, մինչեւ Դ. Դեմիրճեան եւ Ստ. Զօրեան, Ե. Չարենց եւ Ն. Զարեան: Այս հարցը, ըստ էութեան, կ'առաջադրուի առաջին անգամ՝ Փրոֆ. Մ. Աբեղեանի կողմէ, եւ, թէեւ համաձայնելի, յատակ կը դծուի «Հայոց պատմութեան աղբիւրագիտութեան չառաւիղը, որ չատ մեծ է եւ արդիւնաւէտ: Հարցի լուծման ժամանակ պատմագիտական եւ գրականագիտական խոր ըմբռնումներու հետ միասին հանդէս եկած են անոր գեղագիտական եւ նուրբ ճաշակը, փաստերը նոր տեսանկիւնէ դիտելու եւ անոնց նոր կողմերը բացայայտելու կարողութիւնը: Այս կապակցութեամբ տեղին է նկել դիրքին փաստական հարուստ նիւթը, անոր հմուտ օգտագործումը եւ դիրքի կառուցուածքին եւ չարադրութեան կուռ արմատաբանութիւնը. ասիկա առանձնապէս կը փայլի «Ցաւելուած»ի բաժնին մէջ, ուր քննութեան կ'առնուի հայ ժողովուրդին կազմաւորման եւ հայկական լեռնաշխարհի մէջ դրաւոր խօսքի ակզնաւորման հարցը:

ԳՐ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

«Սով. Հայաստան»

կուղան ծանր երեւոյթներ, իսկ 20–25 տոկոս կորուստի պարագային մարդ կը մեռնի: Մարդոց օրուան ջուրի պահանջը 2–11 լիթր է, որ կախում ունի օդի տաքութեան, խոնաւութեան աստիճանէն եւ ֆիզիքական աշխատանքի ծանրութենէն:

Ջուրի պաշարները մեր հողագունդին վրայ անսահմանափակ չեն, եթէ հաշուի առնենք անուշ ջուրի օր աւուր աճող պահանջը՝ կապուած արդիւնաբերութեան բուռն զարգացումին եւ մարդոց ապրելակերպի պայմաններու բարելաւման հետ: Կարդ մը դիտնականներու տեսակէտով, յառաջիկայ 15–20 տարիներու ջուրի պահանջը կը կրկնապատկուի: Սակայն նոյն ժամանակամիջոցին ջուրի պաշարները կը մնան անփոփոխ: Ասիկա կը նշանակէ, որ յառաջիկայ տասնամեակներուն անպայման պիտի ղգացուի ջուրի պակասը:

Երեւան 1926ին ստացած է 0,65 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր, իսկ 1966ին՝ 89,6 միլիոն խորանարդ մեթր, այսինքն՝ քաղաք բերուած ջուրին քանակը 40 տարիներու ընթացքին աւելցած է 13,8 անգամ: Իսկ նոյն ժամանակամիջոցին բնակչութեան թիւը աւելցած է 10,4 անգամ, արդիւնաբերական արտադրութիւնը՝ 81 անգամ: 1970–71 եւ յետագայ տարիներուն ջուրի այդ քանակը ղգալի կերպով պիտի աւելնայ, սակայն ատով վերջնական չի լուծուիր Երեւանի խմելու ջուրի խնդիրը: Ասիկա կը նշանակէ, որ յառաջիկային եւս պէտք է հետախուզուին եւ յայտնաբերուին նոր աղբիւրներ՝ մէկ միլիոն բնակչութեան պահանջներուն եւ բուռն զարգացած արդիւնաբերութեան արտադրութեան կարիքներուն համար: Սակայն ոչ մէկ ճեւով կարելի չէ լուծել խմելու ջուրի խնդիրը, եթէ արդիւնաբերական արտադրութիւնը՝ ինչպէս նաեւ ոռոգելի հողերու ոռոգումը ջուրով չապահովուին:

Ջուրի պակասը այսօր իսկ լուրջ դժուարութիւններ ստեղծած է բազմաթիւ երկիրներու մէջ: Մարդիկ նախկին անտառներու եւ ճահիճներու տեղ կը կառուցանեն նոր քաղաքներ, բնակավայրեր, արդիւնաբերական կեդրոններ եւլն.: Ասիկա կը նշանակէ, որ մենք արուեստական կերպով կը նուազեցնենք խոնաւութիւնը կարդի դնող բնական դործօնները, հետեւաբար նաեւ անձրեւներու քանակը: Այս միջին հաշուով կը պակսեցնէ ստորերկրեայ ջուրերու քանակը կամ կը խախտէ անոնց կշիռը: Օրինակ, դիտնականներու կարծիքով, Մ. Նահանգներու ջուրի պաշարները, ըստ 1970ի տուեալներուն, խիստ պակասած են եւ այդպէս չարունակուելու պարագային 1974ին հարկադրաբար պիտի սահմանափակուին անոնց գործածութիւնը 1723 քաղաքային համայնքներու մէջ: Անուշ ջուրերու պաշարները սահմանափակ ըլլալով, բազմաթիւ դիտնականներ փնտռտուքներ կը կատարեն ծովերուն եւ ովկիանոսներուն ջուրը խմելու նպատակով օգտագործելու համար: Ցիշենք, որ ստորերկրեայ ջուրերու պաշարները չատ դանդաղ կերպով կը վերահատուցուին: Հետեւաբար, անոնց մակարդակը երբ իջնէ, աղբիւրներու ջուրերը կը պակսին, եւ զանոնք ակերէն դուրս բերելու համար անհրաժեշտ կը դառնան կողմնակի միջոցներ՝ յատկապէս ծախքերով, ինչ որ ղգալի կերպով կ'աւելցնէ ջուրին դինը: Այս երեւոյթը արդէն իսկ կը նկատուի Հայաստանի մէջ: Զրատարներու մէջ ջուրի ճնշումի պակասութեան հետեւանքով ե – լեկտրաւժի մեծ ծախքեր կ'ըլլան՝ ջուր հանելով ջուր մղելու համար:

Երեւան քաղաքի մէջ վերջին տասնամեակներուն կառուցուած են 14 մեծ ջրատարներ՝ քաղաքին 20–30 քիլոմ. հեռաւորութեան վրայ: Կը կառուցուին նաեւ նորերը... Սակայն պէտք է ըսել, որ մենք ջուրը խնայողաբար եւ արդարանալու թեամբ չենք օգտագործեր: Հայաստան ըլլալով աղբիւրներու երկիր, միեւնոյն ատեն չունի ջուրի մեծ պաշարներ: Ան հեռու է մեծ ջրամբարներէ, ծովերէ եւ ովկիանոսներէ: Հետեւաբար, մեր ժողովուրդին ամէնէն արժէքաւոր հարստութիւններէն մէկը ջուրն է, առաւել եւս՝ խմելու ջուրը: Իսկապէս, հսկայ աշխատանք կատարուած է մեր լեռներուն առնորակ աղբիւրներու ջուրը քաղաքի բնակչութեան հասցնելու համար: Հարիւրաւոր քիլոմեթր երկարութեան ճամբաներ եւ ջրատարներ կառուցուած են անանցանելի լեռներով, ժայռերով ու ձորերով: Այդ բոլորին չնորհիւ քաղաքն այսօր վայրկեանը կը ստանայ 7·500 լիթը ջուր, որմէ 5500 լիթը խմելու: Հետու չէ այն օրը երբ Երեւան կը ստանայ վայրկեանը 800 լիթր եւս Գառնիի առնորակ աղբիւրներէն, իսկ մէկ երկու տարի ետք նոյնքան մըն ալ Ապարանի աղբիւրներէն: Հակառակ այս կարգադրութիւններուն, բնակչութեան ջրամատակարարման հարցին լուծումը դեռ բաւարար կարելի չէ համարել: Ինչո՞ւ: Պատճառներէն մէկը ջուրի մեծ կարուստներն են բնակարաններու մէջ: Շրջսովետի տնային կառավարչութիւնները ջուրի մսխումին նկատմամբ հսկողութիւն չեն սահմաններ, բնակիչները քաղաքացիական պատասխանատուութեան զգացում չունին, այլապէս մեծ դժուարութիւն ներով բերուած ջուրը անտեղի չէր հոսեր առաջին, երկրորդ յարկերու անսարք առողջապահական հանդոյցներէն: Այսպէս, հաշիւները ցոյց կուտան, որ առանց օգտագործուելու դէպի կոյուղի կը հոսի քաղաք բերուած ջուրին աւելի քան 30 տոկոսը՝ 1700 լիթր վայրկեանը, այսինքն՝ այնքան, որքան Գառնիէն եւ Ապարանէն մօտակայ տարիներուն բերուելիք ջուրին քանակը:

Խմելու ջուրի մեծ չոայլում կայ նաեւ կենցաղ – սպասարկման, արդիւնաբերական եւ սնունդի ձեռնարկութիւններուն մէջ: Ջուրի մեծ կորուստներ կ'արձանագրուին նաեւ խանդարումներու հետեւանքով, որոնց հիմնական պատճառը չի-

ՈՒՐՈՒԿՈՒԻԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

5 ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԻՐ ՆԻՍՏԻՆ ՄԷՋ ՈՐՈՇԵՑ

«ՅԱՐՄԱՐ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵԱՄԲ ՊԱՀԱՆՋԵԼ՝ ՈՐ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒԻՆ ՍԵՒԻՐԻ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՏԷՐ ԴԱՌՆԱՑ ԻՐ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀՈՂԱՑԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ – ՆԵՐՈՒՆ»

Հարաւային Ամերիկայի հանրապետութիւններէն Ուրուկուէյի Խորհրդարանը, 5 Օգոստոսի իր նիստին մէջ օրակարգի հարց դարձնելով Սեւրի դաշնագրի 50 – ամեակը եւ անոր միջազգայնօրէն ճանչցուած տրամադրութիւնները Հայութեան հողային իրաւունքներուն ու անկախութեան մասին, ընդունեւած է հետաքրքրական որոշում մը, որուն ամբողջական պատճէնը լոյս տեսած է Խորհրդարանի պաշտօնաթերթի առնդրական բաժնին մէջ (թիւ 906, Օգոստոս 1970, «ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ» դլուխին տակ եւ «Հայաստանի անկախութիւնը» խոսքով):

Ահատասիկ թարդմանութիւնը որոշումին.

— « Երեսփոխանական ժողովս ներքոչէն կը յանձնարարէ Արտաքին Նախարարութեան՝ որպէսզի յանուն Ուրուկուէյի եւ պատեհ առաջին առիթով Միացեալ Ազդերու Կազմակերպութեան մէջ արծարծէ, ապա նաեւ միջազդային այդ կազմակերպութենէն պահանջէ իրագործումը Սեւրի դաշնագրին տրամադրութեանց. դաշնագիր՝ որուն տասորագրութեան 50ամեակն է այս տարի:

« Այս հիման վրայ եւ այս առիթով՝ Ուրուկուէ պատիւ կ'ընծայէ հերոս ու նահատակ հայ ժողովուրդին, որուն անկախութեան եւ հողային իրաւունքները նուիրագործուած են վերոյիշեալ դաշնագրով »:

Ստորագրութիւններ

Մոնթեվիտէօ, 5 Օգոստոս 1970

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

նարարներու անխուսափելի է:

... Խմելու ջուրի կորուստներուն եւ անոնց կեղտոտման պատճառները չատ են եւ անոնց դէմ պայքարը պէտք է համաժողովրդական բնոյթի կրէ: Պէտք է բոլորն ալ դիտնան ջուրին իսկական արժէքը եւ խնայողաբար ու նպատակին ծառայող ձեւով օգտագործեն այդ մեծ հարստութիւնը:

Ս. Ա.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (166)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Ի՞նչ պարապ խօսք: Այս միջոցիս մանկիկին կաթ կուտայ... չատ գոհ է ... հիմա պիտի գայ... ըսաւ ձախող կերպով մը Տոլլի, որ սաել չէր պիտեր, ամասիկ:

Արդարեւ Քիթթի փափաք չունէր Աննայի հանդիպելու, բայց Տոլլի դինքը հաղած էր որ հարկաւոր էր ներս դալ: Ինքն ալ իր վրայ ջանք մը ըրած էր, եւ ատոց անհանգիստ դուրս ելլելով, դէպի Աննան եկաւ ձեռքը երկնցուցած:

— Շատ երջանիկ եմ ձեզ տեսնելուս, ըսաւ դողդոջ ձայնով մը:

Քիթթի խռոված էր իր ներսիդին տեսի ունեցած պայքարէն, որ կ'անցնէր այդ չար կնոջ մասին զգացած քինա – նդութեան եւ անոր հանդէպ բարեացակամութիւն ցոյց տալու փափաքին միջեւ:

Աննայի դեղեցիկ ու համակրական դէմքը տեսնելուն պէս, ամէն թշնամանք մարեցաւ:

— Պիտի չզարմանայի եթէ ինծի պատահիլ բնաւ չուղիք, ըսաւ Աննա: Ամէն բանի վարժուեցայ: Հիւա՞նդ էիք: Այո, կը տեսնեմ որ քիչ մը տկարացած էք:

Քիթթի զգաց որ Աննա իրեն կը նայէր չարակամ դէմքով մը: Այս ընթացքը բացատրեց այն ստորնացուցիչ կացութեամբը որուն մէջ կը դտնուէր այժմ մանկամարդ կինը որ ատենօք զինքը կը հովանաւորէր:

Քիթթի հիւանդութեան վրայ խօսեցան, յետոյ մանկիկին, Սթիվայի վրայ, բայց անկէ ամէն բանի անտարբեր երեւոյթ մը ունէր:

— Եկայ քեղի մնաս բարով ըսելու, ըսաւ Աննա ոտքի ելլելով:

— Ե՞րբ կը մեկնիք:

Նորէն Աննա չպատասխանեց այս հարցումին, բայց ժպիտով մը խօսքը Քիթթիի ուղղեց ըսելով.

— Այո, իրաւցնէ երջանիկ եմ ձեղի տեսնելուս... ամէնուն կողմէ ձեր պահպանը լսեցի, ձեր ամուսինն ալ մէջը... եկաւ դիս տեսնելու եւ հաճելի եղաւ ինծի, աւելցուց չար դիտաւորութեամբ մը ... ո՞ւր է հիմա:

— Իր ապարակը վերադարձաւ, պատասխանեց Քիթթի ժպտելով:

— Բարեւներս հաղորդեցէք իրեն, չմոռնաք...

— Չեմ մոռնար, պատասխանեց Քիթթի միամտօրէն, Աննայի նայելով կատեկական ակնարկով մը:

— Մնաք բարով, Տոլլի:

Զայն համբուրեց, Քիթթիի ձեռքը սեղմեց եւ սրահէն դուրս ելաւ չտապով:

— Միշտ միեւնոյնն է, միշտ համայիչ, ըսաւ Քիթթի, չատ դեղեցիկ է... իր վրայ բան մը կայ որ դուէ կը չարժէ:

— Այսօր մասնաւոր բան մը կայ վրան, ըսաւ Տոլլի... երբ զինքը նախասենեակ առաջնորդեցի, ինձ այնպէս թուեցաւ որ լալու փափաք ունէր:

Աննա ա՛լ աւելի մտային դժնդակ վիճակի մը մէջ կառք մտաւ:

Իր հին տագնապներուն վրայ կ'աւելնար նոր նա ղդացումը թէ Քիթթի ուղած էր դինքը թշնամանել, եւ թէ ամէնքը զինքը իրենց ծոցէն կը վանէին:

— Տիկինը ո՞ւր հրաման կ'ընէ որ դինքը առաջնորդեմ, հարցուց կառապանը, ո՞ւն պիտի վերադառնայ:

— Այո, պատասխանեց Աննա առանց նոյնիսկ ըսածը դիտնալու:

«Ինչո՞ւ ինծի նայեցան ահռելի, տարօրինակ բանի մը պէս զոր անկարելի է հասկնալ: Լաւ ըրի որ Տոլլիին բան մը չըսի: Որքան գոհ պիտի ըլլար իմ դըժբախտութենէս... ցոյց պիտի չտար, բայց գոհունակութիւն պիտի գգար որ կը պատժուէի այն հաճոյքներուն համար, որոնք իր նախանձը կը գրգռեն: Քիթթի ալ գոհ պիտի ըլլար: Իր հոդիին մէջը կը տեսնեմ: Գիտէ որ չատ սիրալիր եղած էի իր ամուսնոյն հետ ու կը նախանձի... դիս կ'ատէ... իր աչքին՝ անբարոյական կին մըն եմ... բայց եթէ այդպէս ըլլայի կրնայի ինքզինքս սիրցնել իր ամուսնին... նէն... իմ կամքէս կախուած էր... այո, ուղեցի...»:

Ցանկարծ երկու տղաք տեսաւ որոնք պղպեղավաճառի մը առջեւ կեցած էին:

«Ահա այս լակոտները դիտեն թէ ինչ կը փափաքին, ըսաւ ինքնիրեն: Ամէնքս ալ քաղցր ու համեղ բաները կը սիրենք ... եւ երբ մարդ չաքար չունի՝ փողոցի պղպեղավաճառը կը գոհանայ... Քիթթի կրցաւ Վրոնսքին ունենալ, Լեվինը ա – ռաւ... վրաս կը նախանձի, դիս կ'ատէ ... բոլոր մարդիկ զիրար կ'ատեն... ես Քիթթին կ'ատեմ, Քիթթին դիս կ'ատէ... ի՞նչ օգուտ ունին բոլոր այս եկեղեցի – ները, դանդակի ձայները, բոլոր այդ աստուածները: Մարդոց միջեւ սիրոյ աստեղութիւնը ծածկելու համար են այդ բոլորը»:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յակոբ Տօլպաչեան եւ զաւակը Նուարդ, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տօլպաչեան եւ զաւակը, Տիկին Տէրուհի Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Վաղդէն Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ զաւակները կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Սեպտ. 20) Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր եւ աղգականին՝

ՄԱՆՆԻԿ ՏՕԼՊԱՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Ս. Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Մարգարեան կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի (20 Սեպտ.) Լիոնի Հայոց եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՍԱՔ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

(Մշեցի Օղանկ գիւղացի)

մահուան յիշատակին։

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։

×

Բագրատ եւ Եդուարդ Գրգոյեան եղբայրները եւ ընտանեկան պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր՝

Ա.ԶՆԻՒ ԳՐԳՈՅԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարեդարձին առթիւ այս կիրակի (Սեպտ. 20) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Օր. Վերդին Սարգիսեան կը յանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Սեպտ. 20) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր հօր՝

ԱՆԴՐԻԱՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

(Նոր Գիւղացի)

մահուան տարելիցին
մօրը՝

ՓԻԼՈՐ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

(Ծննդ. Խաչատուրեան, Զենկիլէրցի)

եւ Յակոբ Տէր-Օհաննէսեան ղերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Այրի Տիկին Եւգինէ Ա. Պողոսեան եւ զաւակները, նաեւ ամբողջ ընտանեկան պարագաները կը յանուցանեն թէ այս կիրակի (Սեպտ. 20) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ՝

ՏՕՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր եղբօր՝ ՋԱՐԵՀ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ յիշատակին։

Անոնց յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պարթեւեանէ (Սէն-Մօռ) 150 Ֆր. Տիկին Շեբեստան Պօչնաքեանի մահուան առթիւ։

×

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Աղաւնի Աբրահամեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Արծրունի Զրբաչեան 100 Ֆր., Շարլ Կուրտիկեան 30, Ժան Մէլեան 50 Ֆր.։ Աննա Զալըքեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Թէրզիպաչեան 50, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ստեփանեան 20, Տիկին Պոթխէօր 10 Ֆրանք։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Որբերու Օգն. Մարմինը պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սվլանտիաի սրահներուն մէջ։

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Համախարհրդական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ահարոնեանի, Թադպճեան եւ Պօղեան ընտանիքներուն եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր եւ զոքանչին՝ այրի Տիկին Արուսեակ Պօղեանի (Ծնեալ Թադպճեան) ցաւալի մահուան առթիւ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը եւ իր բոլոր մասնաճիւղերը՝ Վիէն եւ Տեսին, խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Պ. Վահան Փորթուգալեանին եւ բոլոր պարագաներուն ողբ. Տիկին Սիփրիէն Փորթուգալեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, նոր ակումբին կողքի սենեակին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆՈՒԻԷՐ

Ընկ. Վիգէն Թորոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ, ընկ. Անդրէաս Պաղտասարեան 20 Ֆր. կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Recherche vendeuses et extra pour magasin Fruits Primeurs à Paris.

Ecrire au journal qui transmettra.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի մուտքը կը կատարուի, Կիրակի Սեպտ. 20 ժամը 15էն սկսեալ։

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՄՆԱՁԻՒՂԻ ՀԱՅՑԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսին Հոկտ. 1 Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ, 17 Ռիւ Պիզօ Միութեան գրասենեակին մէջ, ուսուցչութեամբ Տիկ. Հոխիսիէ Զիլինկիրեանի։

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները արձանագրութեան համար, մանաւանդ որ այդ օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ Ծնողական ժողով մը, որով պարտաւորիչ է իրենց ներկայութիւնը։

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը յանուցանէ թէ Հինգշաբթիօրեայ Դասընթացքի արձանագրութիւնները կը սկսին 17 Սեպտ. Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 8,30 – 11,30։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լենինականէն (Հայաստան) Բաֆֆիկ Թորոսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Յակոբ Զաքարեան, հօրը անունը Գէորգ։ Ծնած Լենինական 1921 Թուականին։ Ընդհ. պատերազմէն ի վեր հետքը կորսուած է. իր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, Մարսէյլ կը բնակի։

Զինք ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին՝ Բաֆֆիկ Թորոսեան, փողոց 16, 67րդ չէնք, 62րդ բնակարան, 10րդ մուտք, Լենինական, Հայաստան, կամ Մարսէյլի Մայր եկեղեցին՝ 339, Աւրնիւ տիւ Փրատօ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը։ Դիմել վարժարան,

1, Bld. du Nord — 93 - Raincy
Tél. : 927-01-72

ԾԱԽՈՒ Է

Պէլվիլի բարձունքին վրայ երկու սենեակով յարկաբաժին մը, երթեւեկի դիւրութեամբ։ Տեղեկանալու համար դիմել՝ հեռաձայնով՝ 336-29-98, ամէն օր ժամը 1էն 3։

ՍՏԻՊՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Entrepreneurs, ouvriers à domicile pour ensemble. S'adresser :

BASMA
5, Rue Chénier, Paris (2ème)
Tél. 236-51-03
Métro Strasbourg St-Denis

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1970 ՏԱՐՒՈՑ ՎԵՐԱԴԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
18 ՆՈՅԵՄԲԵՐԷՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԵՒ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՆ՝ 2200 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Հորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին։

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարւոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ։

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, կիրակի։

Ճոխ յայտադիր մը ղբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով։

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Ֆիւրվէօրի առջեւ։

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօն, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հեռուստական քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ։

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.։

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզելի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը։ Երեկոյեան ճաշ։

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաչերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ։ Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի աւեւները։

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Խ.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Լիոնի Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմնոյ կազմակերպութեամբ եւ Օ. Էդ. Թէֆ.ի բարեհաճ տնօրինութեամբ այս Հինգշաբթի ժամը 15էն 16,45 կարճ ալիքի վրայ 25, 31, 35 եւ 48 մեթրի վրայ պիտի սփռուի հայկական վարժարանի երկսեռ աշակերտութեան եւ Նոր Սերունդի պարախումբի երգիչներու եւ նուագախումբի մասնակցութեամբ հայկ. երգեր ու պարեր։

Նաեւ ընդհ. դէկուցում Ֆրանսահայութեան մասին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈՒ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0, 50

ՈՒՐԲԱԹ
18
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
18 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.917 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.917

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐեՒԵԼՔԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

(Յիսնամեակին առթիւ)

Բ. ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՏԻՐԱԿԱՆ ԴԵՐԸ

Համազումարին մէջ մասնաւորաբար ի պատուի էին Թուրքերը, որոնք կը յա – ւակնէին ղեկավարի դեր կատարել արե – ւելեան ազգերու ազատագրական շար – ժումներուն մէջ։

Քէմալականները կանուխէն զործակ – ցութիւն հաստատեր էին բոլշեւիկներուն հետ։ Անդարայի կառավարութեան կող – մէ 1920 Յուլիսին Մոսկուա զացեր էր պատուիրակութիւն մը՝ նախագահու – թեամբ Արտաքին զործոց Պէքիր Սա – մի պէյի, երբ այնտեղ էր Լեւոն Շանթ։

Բազուն զարձեր էր քէմալականներու զործունէութեան եւ համայնավարներու հետ զործակցութեան կարեւոր կեդրոն մը։

1919 Նոյեմբեր 27ին Բազուի մէջ քէ – մալականներու եւ բոլշեւիկներու միջեւ կնքուած էր համաձայնագիր մը, որով Թուրք զօրքերը Հայաստանի վրայով պիտի անցնէին Դենիքինի թիկունքը բռը – նելու համար։

Յաղիլ փաշա 1920 Յուլիս 20ին Մոս – կուայէն Բազու վերադարձին մեծ հան – դիսաւորութեամբ ընդունուեր էր խոր – հրդային իշխանութեան կողմէ, որ ա – ջակցեր է իրեն՝ երբ անիկա անմիջապէս ձեռնարկեր է « իսլամական բանակ »ի կազմակերպութեան։ Ռուսիոյ զանազան կողմերէն՝ Ուրմիէն, Թուրքիստանէն, Կա – զանէն, Ուֆայէն խումբ խումբ իսլամ երիտասարդներ կը զրկուէին Յաղիլ փա – շայի բանակը, որուն մէջերը էին նաեւ Սիպերիայէն վերադարձող Թուրք զերի – ներ։ Այդ բանակով Յաղիլ փաշան Ղա – րաբաղի եւ Զանգեզուրի վրայով պիտի անցնէր Թուրքիա (Ս. Վրացեան, Հա – յաստանի Հանրապետութիւն, Փարիզ, 1928, էջ 403)։

Քեազիմ Քարապէքիր փաշա եւս չատ կանուխէն կապ կը պահէր բոլշեւիկներու եւ Ադրբեջանցիներու հետ։

Արեւելքի Ժողովուրդներու Առաջին Համազումարին մասնակցելու համար Բազու փութացեր էին Էնվէր եւ Յաղիլ փաշաներու պէս համիտականներ եւ Թու – րանական չարժման զլխաւոր զեկավար – ներ եւ յայտնի հայակեր ջարդարարներ, ինչպէս նաեւ Քիւչիւք Թալէաթ փաշա, Պէհաէտտին պէյ, Իսմայիլ Էֆէնտի եւ ուրիշներ։ Այնտեղ էր նոյնպէս Թուրք համայնավարական չարժման հիմնադիր – վարիչ Մուսթաֆա Սուպհի, որ եաքէն Մ. Քէմալի հրամանով «մաքրուեցաւ» եւ դիակը Սեւ ծով նետուեցաւ։

«Արեւելեան Ժողովուրդներուն Համա – դումարը ոչ միայն միջոց եղաւ յեղափո – խութեան քարոզչութեան Արեւելքում, այլ եւ նրա մէջ հիմք դրուեց բոլշեւիկ – քէմալական զործնական քաղաքականու – թեան Առաջաւոր Ասիայում եւ, մասնա – ւորապէս, Հայաստանի դէմ։ Կասկած չկայ, որ Բազումի զործնական ձեւ ստա – ցաւ նաեւ պատերազմի խնդիրը Հայաս – տանի դէմ։ Ըստ կայացած համաձայնու – թեան, Հայաստանի խորհրդայնացման նպաստելու դիտաւորութեամբ, Թիւրքե – րը պիտի չարժուէին Հայաստանի վրայ մինչեւ Սարըղամիշ» (Ս. Վրացեան, Անդ էջ 410)։

Բազուի Համազումարին մէջ չեչոը դրուած էր «իմպերիալիզմ»ի դէմ մղուե – լիք պայքարին վրայ։ Միջազգային աշ – խարհակալութեան զոհերէն մէկին ալ Թուրքիան էր...։

Կը Թուի Թէ ամէնէն վտանգաւոր «իմ – պերիալիստ»ը Հայաստանի Հանրապե – տութիւնն էր, զոր անհրաժեշտ էր ան – միջական հաչուեյարդարի ենթարկել։

Համազումարի փակումէն երկու չա – բաթ եաք, Սեպտեմբեր 23ին Քեազիմ Քարապէքիրի բանակները յանկարծակի կը յարձակէին Հայաստանի վրայ։

« Իմպերիալիզմ »ը կը ջախջախուէր։ Կարմիր յեղափոխութիւնը կը յաղթանա – կէր։

Արեւելքի Ժողովուրդներու Առաջին Համազումարին մէջ էնվէրներն ու Զինո – վիեւները ձեռք ձեռքի տուած կը վճռէին Հայաստանի բախտը, ճամբայ յարդա – րելու համար դէպի համաշխարհային յե – ղափոխութիւն...։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՏԱՂԻ ԿՐԻԻՆԵՐ ԱՄՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ ԶԷՆՔԻ ԴԻՄԵՑԻՆ

Քաղաքացիական պատերազմի մը վա – խը կար արդէն Զորեքշաբթի առաւօտէն սկսեալ, երբ կազմուեցաւ զինուորական դահլիճը։ Այս դահլիճը, որ կազմուած է ընդհանրապէս «կարծր»երէ, այսինքն Պաղեստինցիները հաչուեյարդարի են – թարկել ուղղակի տարրերէ, պատերազմա – կան վիճակ հռչակելէ եառ, անմիջապէս պահանջեց զինաթափութիւնը արձակա – զէններուն։

Պաղեստինցիները նախ չեղեալ հռչա – կեցին վերջին համաձայնագիրը, որ կընք – ուած էր իրենց եւ նախկին կառավարու – թեան միջեւ, ապա՝ ոչ մէկ ընթացք տուին նոր դահլիճի զինաթափման պա – հանջին։ Ընդհակառակն, ինչպէս կը հաստատեն օտար մամուլի թղթակիցնե – րը, այս վերջինները Ամմանէն մինչեւ Զարքա եւ Իրպիտ (այս վերջին երկու քաղաքները իրենց հակակշռին տակ կը պահուին ամբողջովին) խրամներ կը փո – րեն, ամրութիւններ կը հաստատեն եւ կը պատրաստուին դէմ դնելու բանակի յարձակումներուն։

Միւս կողմէ, պաղեստինեան չարժումի զեկավար մարմինը՝ կեդրոնական Կոմի – տէն, յատուկ նիստի մը ընթացքին, պա – դեստինեան ուժերու ընդհանուր հրամա – նատար նչանակեց Եասէր Արաֆաթը եւ, մեեւնոյն ատեն իր չարքերէն ներս ըն – դունեցաւ Պաղեստինեան Ազատագրական Ճակատը, որ, ինչպէս ծանօթ է, օգա – նաւերու առեւանգումին պատճառաւ հե – ռացուած էր կեդր. Կոմիտէի կազմէն։

Եասէր Արաֆաթ անմիջապէս զօրակո – չի ենթարկեց Պաղեստինցիները հրահան – գելով բոլորին պատրաստ դտնուիլ դէմ դնելու բանակի յարձակումներուն։ Այ – սուհանդերձ, խստիւ արդիլեց նախայար – ձակումի որեւէ փորձ։ Պարզ փոխադար – ձութիւն մը պէտք է ըլլայ, այն ալ յար – ձակման ենթարկուած չրջադիծին մէջ միայն։

Զինուորական դահլիճի կազմութեան եւ, մանաւանդ, Պաղեստինցիներու վրճ – ռակամութեան հետեւանքով, խուճապ առեղծուեցաւ երկրին մէջ։ Զորեքշաբթի ամբողջ օրը փոխադրակառքեր եւ ինք – նաչարժեր խուճապի մատնուած ընտա – նիք — առաւելաբար կիներ եւ երախա – ներ — կը փոխադրէին դէպի Սուրիա եւ Լիբանան։ Քաղաքի բնակչութիւնը կը պաբենաւորուէր՝ ուտեստեղէն հաւաքե – լով եւ ամբարելով տուներու եւ բնակա – րաններու մէջ։

Արաբ մայրաքաղաքները ընդհանրապէս սխալ կը նկատեն Հիւսէյնի միջոցառումը՝ զինուորական դահլիճի մը կազմութիւնը։ Լարուած կացութեան ստեղծումը կը նը – կատեն արդիւնք այս կարզադրութեան։

Ցամենայն դէպս, բանակի ընդհ. հրա – մանատարը՝ Զօր. Մաճալի, որ անհաչտ դիրք բռնած է միչտ Պաղեստինցիներու դէմ, « բացարձակ իրաւասութիւններ » ստացաւ Թագաւորին կողմէ։ Զօրավարը 1957ին բարձրագոյն աստիճան ունեցող սպան էր, երբ Հիւսէյն Թագաւորը որո – չեց բաժնուիլ իր պետեւի լեգէոնի հրա – մանատար կլուպ փաչայէն։ 1967 Յունիսի պատերազմին յորդանանեան բանակի ընդհանուր հրամանատարն էր, թէեւ յե – տագային փոխարինուած էր այդ պաշ – տօնին մէջ, բայց միչտ մնացած էր թա – գաւորին խորհրդատուն։ Զօր. Մաճալի մաս կը կազմէ Մաճալիներու ցեղախում – բին, որուն հաւատարմութիւնը Հիւսէյն Թագաւորին ծանօթ է։

Հինզշաբթի առաւուան լուրերը հակա – սական էին, տրուած ըլլալով, որ Ամմա – նի հետ ուղղակի հաղորդակցութիւնները խզուած են, օդակայանը փակ է եւ հե – ռաձայնային հաղորդակցութիւններն ալ կտրուած են։ Պէյրութէն հասած լուրե – րու համաձայն, օգնաւ մը, որ Պէյրու – թէն Ամման կ'երթար՝ հարկադրուած է ետ դարձ կատարել։

Ցամենայն դէպս կ'ըսուի Թէ կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան մայրաքաղա – քին մէջ, եւ յորդանանեան իշխանութիւն – ները յայտարարած են, Թէ որոշած են ճզմել Փէտայիներու դաւադրութիւնները։ Արդէն բանակը կը ամբակոծէ Ամմանի պաղեստինեան դիրքերը եւ ըստ յորդա – նանեան աղբիւրներու՝ բանակը վերա – դրաւած է Զարքան, Թէեւ Պաղեստինցի – ները միչտ կը պնդեն Թէ իրենց ձեռքն է։

Կարեւոր է գիտնալ Թէ այս կռիւները կղզիացած պիտի մնա՞ն, Թէ ոչ արաբա – կան որոշ պետութիւններ պիտի մտնեն։ Այս առընչութեամբ Դամասկոսէն կը հաղորդեն, Թէ վարչապետը իր մօտ կանչած է Յորդանանի դեսպանը՝ ըսե – լու համար, Թէ Սուրիա կրաւորական դիրքի մէջ չի կրնար մնալ՝ ի տես պա – դեստինեան ուժերու դէմ կատարուած յարձակումներուն։

×

Տիկին Կոլտա Մէյր, Իսրայէլի վարչա – պետը, Թել Աւիվէն Մ. Նահանգներ մեկ – նեցաւ, ընկերակցութեամբ Արտաքին Նա – խարար Ա. Էպանի, տեսակցելու համար Նախագահ Նիքսընի հետ։

Միւս կողմէ Ուաշինկթըն ամբաստա – նեց Իսրայէլը զինադուլի խախտումի հա – մար։ Համաձայն ամերիկեան չրջանակ – ներուն, Իսրայելացիք հետախուզական օդային թռիչքներ կատարած են Սուէզի ջրանցքի վրայ, ինչ որ արդիլուած է զի – նադուլի պայմաններու համաձայն։

Այս ամբաստանութիւնը կը հիմնուի իսրայելեան այն նկարներուն վրայ, ո – րոնք ցուցադրուած էին փաստելու հա – մար Սամ–2 հրթիռներու տեղափոխումը Եգիպտացիներու կողմէ, ռազմաճակա – տին վրայ։ Արդարեւ այդքան յստակ ու ճչդրիտ նկարներ օդանաւերով կարելի է ձեռք ձգել՝ թռիչք կատարելով Սուէզի ճակատին վրայ։

Պէրնէն կը հաղորդեն, Թէ Իսրայէլ հա – մաձայնած է աղատ արձակել երկու ալ – ժերացի պետական անձնաւորութիւնները, փոխարէնը ապահովելու համար առե – ւանգուած յիսուն պատանդներու ազատ արձակումը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հինգշաբթի առաւօտեան հասած լու – րերու համաձայն, կռիւները սաստիկ բնոյթ ստացած են Յորդանանի չորս քաղաքներու մէջ, որոնց կարգին՝ Ամ – ման եւ Զարքա։ Կոմերու վճիռը յըս – տակ է եւ մահու կենաց խնդիր է։

Պաղեստինցիներու վերջին յոյսն է եւ փորձը՝ տապալելու միապետութիւնը։

Թագաւորին ալ վերջին յոյսն ու փորձն է վերջնապէս հաչիւը մաքրելու Պաղես – տինցիներուն։

Սուրիայէն զատ Իրաք եւ Ալժերիա զօ – րավիզ կը կենան պաղեստինեան Ազա – տագրական Ճակատին։ Սուրիական ա – լիքներու վրայ է արդէն որ պաղեստին – եան հրամանատարութիւնը կատայ իր հրահանգները։ Պաղտատ եւ Ալժէ յայ – տարարած են Թէ իրենց ճայնատիւզը Պաղեստինցիներու տրամադրութեան տակ է։ Երբ նկատի առնուի նաեւ Թէ Ամմանի չուրջ կան սուրիական եւ իրաքեան զօր – քերը որոնք մէկ վայրկեանէն միւսը կըր – նան միջամտել, հարց կը ծագի Թէ որո՞ւ վրայ յոյս դրած է Հիւսէյն։ Կը խօսուի անչուշտ ամերիկեան 6րդ նաւատորմի «չարժումներուն» մասին, դէպի Պէյ – րութ։

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «ՃԵՆերըլ Մոթորս»ի ըն – կերութեան բանուորները (320·000) ութ չարթուան ընդհանուր գործադուլի դի – մեցին։ Վերոյիչեալ ընկերութիւնը ինք – նաչարժի արտադրութեան առաջնագոյն հաստատութիւնն է Միացեալ Նահանգնե – րու մէջ։

ՍԵՐՎԱՆ–ՇՐԱՅՊԷՐ յայտարարեց Թէ իր առաջին մտադրութիւնն է նախապա – րատեա ըլլալ մինչեւ եօթը տարի, այլ խօսքով Փոմփիտուի օրով։ Միւս կողմէ հանրային կարծիքը նոր քննութեան մը համաձայն, զոր կատարած է Ինփոփը, Ֆիկարոյի, Եւրոպա Մէկ ճայնատիւզի կայանին եւ Սիւտ–Ոէսթի համար, կը պարզուի որ Շապան Տելմաս պիտի ըն – տրըուի առաջին չրջանին իսկ, այսինքն այս Կիրակի, ճայներու 55 առ հարիւրով Թէեւ Սերվան–Շրայպէրի ի նպաստ ալ 5 առ հարիւրի յաւելում մը կ'արձանա – գրուի (նախապէս՝ 16 առ հարիւր, ներ – կայիս՝ 21 առ հարիւր)։

ՖՈՒԹՊՈԼի Եւրոպայի Բաժակի ախոյ – եան ակումբներու հանդիպումներու կար – գին Սէնթ–Էթիէն 0ի դէմ 3 կէտով պար – տուեցաւ Գալիարիէն (Սարտէնիա)։

ՄՈՍԿՈՒԱ. Նչանակեց իր նոր դեսպանը Փեքինի մօտ։ Զորս ամսուան ի վեր, այս – ինքն 1967 Ապրիլէն ի վեր խորհրդային դեսպանատունը պաշտօնական դեսպան մը չունէր Զինաստանի մէջ։ Նոր դեսպանը կը կոչուի Վասիլ Տոլոտիկով։

ԻՍՐԱՅԷԼի մէջ քոլերայի 145 դէպք արձանագրուած է։

ԺՈՒՖ – ՔՈՒՄԲՕ, Ֆրանսայի անուանի ովկիանոսագէտը, յայտարարեց, Թէ ծո – վու խորերու կենդանական կեանքը փճա – նալու վրայ է՝ չուրի ապականացման հե – տեւանքով։ Ցիսուն տարուան ընթացքին ընդծովեայ կենդանական աչխարհին 40 տոկոսը անհետացած է։ Հազար տեսակ ծովային արարածներ միանգամ ընդմիչտ անհետացած են։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Նոր օրինա – դիծ մը հաստատեց, որով երկու սեռէ նոյնիսկ 16 տարեկան երիտասարդները կրնան զօրակոչի ենթարկուիլ պատերազ – մի, բնական աղէտի կամ տագնապի մը ժամանակ։

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

ԼԵԶՈՒԻՆ «ՊԱՐՏԻԱ»ՅԻ ԱՅԳԻՆ ՉԷ

Երեւանի մէջ յաճախ վէճի նիւթ դարձած է օտար բառերու անճահ, անդէպ ու անտեղի գործածութեան հարցը:

Կան թեր կողմեր, այսինքն՝ օտարը բնիկէն գերազանց ու նախամեծար համարողներ: Կան նաեւ դէմ կողմեր, այսինքն՝ հարազատը անհարազատին դէմ պաշտպանողներ:

Աւելորդ է ըսել, թէ մենք դէմ ենք, — բնիկին հետեւ ենք եւ օտարին դէմ, հարազատին հետեւ ենք եւ անհարազատին դէմ:

Թերեւս կարծողներ կան, թէ օտար բառերը կը հարստացնեն մեր լեզուն, որ աղքատ չէ սակայն եւ բոլոր կենդանի լեզուներուն մէջ թերեւս միակն է, որուն բառամթերքը կրնայ լիովին արտայայտել ամէնէն բարդ մտածումները եւ ամէնէն նուրբ զգացումները: Նման պարագաներու՝ ֆրանսերէնը լատիներէնէն կ'օգտուի, անգլերէնը՝ գերմաներէնէն, գերմաներէնը՝ յունարէնէն: Եւ փոխադարձաբար: Մենք կ'օգտուինք մեր ցեղային ակունքէն եւ մեր լեզուին ներքին հնարաւորութիւններէն:

Ի սկզբանէ անտի, արեւելահայ գրողները, մասնաւորաբար հրապարակագիրները, տեղի-անտեղի կը գործածեն օտար բառեր, որոնց հայերէն համազօրները կան, գոյութիւն ունին եւ ապահովաբար աւելի զեղեցիկ ու աւելի ախորժալուր են: Այսպէս, օրինակ, քաղաքացիութեան իրաւունք ստացած են սա՛ տեսակ բառեր·— գենոցիդ, մոմենտ, ռէալ, ռէալիզմ, պրոբլեմ, տերիտորիա, ռասա, ագրեսիա, էվակուացնել, օրալ, տրադիցիա, մինիատիւր, լեգալ, միսիա, սեսիա, տենդենց, էպոխա, էտապ, եւայլն:

Մարդ ակամայ կը սկսի մտածել, թէ ուրեմն չկա՞ն այս բառերուն հարազատ հայերէնները, որպէսզի մեր գրողներն ու հրապարակագիրները ստիպուած ըլլան գործածել անհարազատները:

Բաղդատութեան համար քով-քովի դնենք անհարազատը եւ հարազատը, օտարը եւ բնիկը. գենոցիդ — ցեղասպանութիւն, մոմենտ — վայրկեան, տերիտորիա — հողամաս, էվակուացնել — պարպել, օկուպացնել — գրաւել, տրադիցիա — աւանդութիւն, էպոխա — դարաշրջան, էտապ — հանգրուան եւայլն: Կը խոստովանինք, որ մեր ականջին խորթ կը հնչեն առաջինները, մինչ ախորժալուր ու զեղեցիկ են երկրորդները: Գեղեցիկ ալ չըլլան, գոնէ հայերէն են:

Ինչո՞ւ սակայն անմբռնելի նախընտրութիւնը օտարին ու անհարազատին եւ անտեսումը բնիկին ու հարազատին: Անոր համա՞ր արդեօք, որ ընթերցողը ունենայ այն տպաւորութիւնը, թէ գրքին հեղինակը կամ յօդուածագիրը շատ լաւ ռուսերէն գիտէ, անգլերէն եւ ֆրանսերէն գիտէ, քիչ մըն ալ չինարէն գիտէ, բայց չինարէնէն պակաս գիտէ այն լեզուն, որով կը գրէ:

Պարզապէս բանգիտութեան, աւելի ճիշդ՝ չտեսութեան վկայագիր մըն է մեզի ներկայացուածը:

Հայրենաբնակ պատմաբաններէն մէկը, կարծելով անշուշտ, որ միջնորդութիւն բառը հասկնալի չէ հայ ընթերցողին, փակագիծի մէջ գրած է անոր ռուսերէնը կամ ռուսացած ֆրանսերէնը՝ մեդիցիա: Է՛հ, — պիտի ըսենք ակամայ, — փառք Աստծու, որ հասկցանք, թէ մեր չգիտցած միջնորդութիւնը պարզապէս մեր··· պիտցած մեդիցիան է:

Երեւանի մէջ ի պատուի է միշտ հրապարակագրական լեզու մը, որ շատ կը նմանի ռուսական «սալաթայի», աղը պակաս, իւղը պակաս, բայց առատօրէն համեմուած կծու պղպեղով: Սակայն մեզի համար հաճելի չէ բարկ պղպեղը, որ ի'մայրէ մեր լեզուն թէ՛ փիլիքական եւ թէ բարոյական իմաստով:

Ալ· Շերվանզատէ, որ հրապարակագիր չէ, լրագրող ալ չէ եւ լատպէս կը տիրապետէ հայ լեզուին, իր վէպերուն մէջ յաճախ գործածած է կլիեւնտ, հնըստիկտ եւ նման բառեր: Ներելի կրնար ըլլալ այս օտարամոլութիւնը, եթէ իրաւամբ չունենայինք այս բառերուն հարազատ հայերէնները՝ յաճախորդ եւ բրնաւագդ: Հայ լեզուով գրուած վէպի մը մէջ ի՞նչ գործ ունին կլիեւնտն ու ինըստիկտը: Կրնայինք ափերով ժողվել այս պիտակները արեւելահայ վէպերուն, թատերախաղերուն, նոյնիսկ բանաստեղծութիւններուն մէջ:

Պիտի ըսենք պարզ ու յստակ·— այս օտարաբանութիւնները, թէ՛ բառերը եւ թէ բացատրութիւնները, պարզապէս կը վիրաւորեն մեր ազգային արժանապատուութիւնը: Աղքատ Ղազարոսի վերարկու մը չէ վերջապէս մեր լեզուն, մեծ աքանչ ու ոսկեղինիկ, որուն բառամթերքին եւ շարահիւսութեան հանդէպ յարգանք ու հիացում ունին օտար լեզուաբաններն իսկ:

Ինծի ծանօթ ուսուցիչ մը, առիթով մը, սա յայտարարութիւնը ըրաւ·

— Օր մը, աշակերտուհիներէս երկուքին հարցուցի, թէ ի՛նչ կերան այսօր· մէկը ըսաւ՝ արգանակ, միւսը ըսաւ՝ կողիկ:

Լեզուական մաքրամոլութեան դէմ եղող լեզուաբանները հաւանաբար շատ պիտի չհասկնան «արգանակ»էն եւ «կողիկ»էն: Կրնային նախակրթարանի մեր աշակերտուհիներէն··· հայերէնի դաս առնել:

Բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու դոկտոր – պրոֆեսոր Վ· Պարտիզունի «Սով· Հայաստան»ի 1964 Դեկտ· 4ի թիւով կը գրէր, «Ի պաշտպանութիւն գրական հայերէնի» խորագրին տակ·

— «Ոմանք, օտար լեզուներից կատարուող փոխառութիւններին դէմ չլինելով հանդերձ, խիստ սահմանափակում են այդ փոխառութիւնների սահմանները եւ «հայաչունչ» բառեր ստեղծելով փորձում են մեր լեզուից դուրս մղել նոյնիսկ տուրիստ, ինտելիգենտ եւ կուլտուրա բառերը: Մի՞թէ կարելի է դրել մշակութային մարդ կամ անմշակութային վերաբերմունք»:

Պիտի ըսենք, որ այս երկու ձեւերն ալ սխալ են, առ նուազն ճիշդ չեն: Բայց եթէ կարելի է «կուլտուրական մարդ» ըսել, ինչո՞ւ կարելի չէ ըսել կամ դրել «մշակութային մարդ»: Տարբերութիւնը այն է, որ մէկը ռուսաչունչ է եւ ռուսավարի, միւսը հայաչունչ է եւ հայավարի: Սակայն մաքուր հայերէնով մենք կ'ըսենք կրթուած մարդ կամ կիրթ վերաբերում կամ անկիրթ վերաբերում:

Յոնարհաբար կը հարցնենք դոկտոր – պրոֆեսորին·— ինչո՞ւ կարելի է տուրիստ ըսել, բայց կարելի չէ զբօսաշրջիկ ըսել: Ինչո՞ւ կարելի է ինտելիգենտ ըսել, իսկ կարելի չէ մտաւորական ըսել: Ինչո՞ւ կարելի է կուլտուրա ըսել եւ կարելի չէ մշակոյթ ըսել:

Ա· Ոսկերչեան դէմ է, օրինակ, երգահան բառին եւ կողմնակից է կոմպոզիտորին: Ինչո՞ւ· որովհետեւ կոմպոզիտորը միայն երգահան չէ (եղեր), այլ նաեւ երաժշտահան է, «միայն երգեր չի յօրինում, այլ նաեւ օպերա, սիմֆոնիա, սոնատ եւ գործիքային այլ երաժշտութիւն»: Իսկ ո՞վ կրնայ պնդել, թէ կոմպոզիտորը կ'արտայայտէ բոլոր այս երբեմներանդերձանները, բայց երգահանը չարտայայտեր:

Մարքսի եւ Էնկելսի «տիալեկտիկա»յին դէմ մեղանչո՞ծ կ'ըլլանք մշակոյթ, զբօսաշրջիկ, մտաւորական, երգահան բառերով ու գրելով: Իսկ մենք կ'ըսենք ահասկի·— յանուն եւ ի պաշտպանութիւն գրական հայերէնի, սկսինք հայացնել մեր լեզուն եւ պատշաճեցնել զայն Սահակի եւ Մեսրոպի «տիալեկտիկա»յին:

Այս է մեր օրիանտացիան լեզուական հարցերու մէջ:

Կրնայինք այստեղ վերջացնել մեր խօսքը, եթէ յանկարծ մեր ուշադրութիւնը չգրաւէր կարճ, բայց խորապէս յատկանշական սա դիտողութիւնը Ա· Ոսկերչեանի· «Պայքարը օտար ծագում ունեցող բառերի դէմ՝ հակասում է պարտիայի ծրագրային դրոյթներին»: Պարզ հայերէնով ըսել կ'ուզուի, թէ պարտիան (կուսակցութիւնը) հակառակ է օտար բառերու դէմ մղուած պայքարին:

Ի՞նչ կը հետեւի ասկէ: Կը հետեւի՞ արդեօք, որ լեզուն պարտիայի սեփականութիւնն է եւ անո՛ր միայն հարկաւոր է:

Եթէ սխալ չէ իմ դիտցածս, աշխարհի մէջ չկայ լեզու մը, որուն տէրը ըլլայ կուսակցութիւն մը: Այո՛, ընկերնե՛ր եւ քաղաքացիներ, լեզուն պետական սեփականութիւն չէ, ազգային սեփականութիւն է: Ուստի անոր տէրը ո՛չ թէ պետութիւն է, մանաւանդ ո՛չ թէ կուսակցութիւն մըն է, այլ այն հաւաքականութիւնը, որ ստեղծած, զարգացուցած եւ պահած–պահպանած է իր լեզուն:

Ոսկերչեան յանկնապէս կ'ուզէ «պարտիայի ծրագրային դրոյթներին» ենթակայ ու հպատակ դարձնել սեփականութիւն մը, որուն միակ իրաւատէրն է ազգը, մեր պարագային՝ հայ ազգը:

Այսքան տարբերական ճշմարտութիւն մը չըմբռնել ու չընդունիլ, կը նշանակէ պղծել վեր դասել կուսակցութիւնը:

Այս կէտին վրայ կանգ կ'առնէ մեր «տիալեկտիկա»ն···

Բ. ԹՈՇԵՄԱՆ

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԱԾ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԿԱՐՃԱՏԵՒ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա. ՀԱՄԱՇԵԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՅՈՒՇԵՐ)

Ա.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՆՈՒՄ

ԽՄԲ·— «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» 1969ի Ա· թիւէն քաղելով, կը ներկայացնենք Արսէն Հացագործեանի ակադեմատեսի յուշերը, որոնք արձանագրուած են առարկայական մօտեցումով եւ պատմական իրողութիւններու հաստատումով:

1915 *թուականի Վանի Ապրիլեան մարտերուն հայ հերոսամարտը պսակուեց յաղթանակով: Մայիս 3–16ի գիշերը Հայոց թեան մեծ զահիճ Էնվեր փաշայի քրոջ ամուսինը, Վանի կուսակալ, ամբարտաւան Ճէվտէթ փաշան, որ տենչում էր վասպուրականի Հայութեան բնաջնջման դահինիներով ներկայանալ իր խնամակալ–մեհապետին, խայտառակ փախուստի դիմեց իր զօրաբանակով՝ հետը տանելով նաեւ Հայերի հարստութեան, դոյքին ու կայքին աչք տնկած Թուրք խաժամուժը:*

Վասպուրականը մնաց իր օրինական տէրերին: Դանակն ընկաւ դահճի արիւնոտ ձեռքից, եւ «Իթթիհատ»ի զոհասեղանի համար նախատեսուած թանկագին զոհը՝ Վասպուրականի ըմբոստ Հայութիւնը, այս անգամ էլ ճողոպրեց դահճի ձեռքից, ինչպէս 96 թուին կարողացել էր ճողոպրել Սուլթան Համիտի եաթաղանից՝ զարձեալ իր վինուած դիմադրութեան շնորհիւ:

Մայիս 5–18ին ռուսական յաղթական բանակի յառաջապահ հայ կամաւորական վաշտերը (*) եւ Մայիս 19ին ռուսական բանակը՝ Զօր· Նիկոլայեւի հրամանատարութեամբ, մտան աղատագրուած Վան: Հայ ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն ցոյց տուեց իր ազատարարներին: Հէնց հետեւեալ օրն իսկ զօրավարը, «գնահատելով Վասպուրականի հայ ժողովրդի հերոսական ջանքերը՝ թուրք կառավարութիւնը անզօր դարձնելու իր աղտասպան քաղաքականութեան մէջ եւ հաւանելով հայ ժողովրդի մշակութային ձգտումները», Վանի հասարակական գործիչ եւ հերոսամարտի ղեկավարներից Մանուկեանն Արամին նշանակեց քաղաքի եւ շրջանի կառավարիչ՝ նրան յանձնարարելով կազմել ժամանակաւոր կառավարութիւն, «որպէսզի քաղաքի եւ շրջակայքի մէջ բնականոն վիճակ ստեղծուի»:

Այսպիսով, Զօր· Նիկոլաեւը փաստօրէն դրաւուած Վասպուրականի քաղաքացիական իշխանութիւնը ամբողջովին Հայերին յանձնեց, քանի որ նրանց քաջարի պայքարի եւ զոհերի շնորհիւ էր ազատարարները մնացել կենդանի:

Ա. Համաշեարհայի պատերազմի նկարագրութեան մէջ կան մի քանի անճշտութիւններ, որոնք ուղղում ենք հետեւեալ կերպ:

Ա) Ռուսական զօրքերի Վան մտնելու օրը Ճէվտէթ փաշան, որ Վանի կուսակալ էր եղել 1914ի Դեկտեմբերից, ոչ թէ «փախել էր Վանից», այլ Մայիս 16ին, երբ ռուսական զօրքերը մտնում էին Վանի արուարձանները, Ճէվտէթ փաշան հրամայեց Վանի ամրոցի հրետանուն՝ կրակել քաղաքի վրայ, որպէսզի ռուսական զօրքերը չկարողանան մտնել քաղաք: Ապա նա իր զօրաբանակով հեռացաւ Վանից:

Բ) Ռուսական զօրքերի Վան մտնելու օրը Ճէվտէթ փաշայի կինը ոչ թէ «փախել էր Վանից», այլ Ճէվտէթ փաշայի հրամանով նրա ամուսինը՝ Վանի կուսակալը, ուղարկել էր Վանի ամրոցը՝ հրետանուն կրակելու քաղաքի վրայ, որպէսզի ռուսական զօրքերը չկարողանան մտնել քաղաք: Ճէվտէթ փաշայի կինը, որ Վանի ամրոցում էր, ստիպուած էր հեռանալ ամրոցից եւ գնալ ամուսնու մօտ:

Գ) Ռուսական զօրքերի Վան մտնելու օրը Ճէվտէթ փաշայի կինը ոչ թէ «փախել էր Վանից», այլ Ճէվտէթ փաշայի հրամանով նրա ամուսինը՝ Վանի կուսակալը, ուղարկել էր Վանի ամրոցը՝ հրետանուն կրակելու քաղաքի վրայ, որպէսզի ռուսական զօրքերը չկարողանան մտնել քաղաք: Ճէվտէթ փաշայի կինը, որ Վանի ամրոցում էր, ստիպուած էր հեռանալ ամրոցից եւ գնալ ամուսնու մօտ:

Դ) Ռուսական զօրքերի Վան մտնելու օրը Ճէվտէթ փաշայի կինը ոչ թէ «փախել էր Վանից», այլ Ճէվտէթ փաշայի հրամանով նրա ամուսինը՝ Վանի կուսակալը, ուղարկել էր Վանի ամրոցը՝ հրետանուն կրակելու քաղաքի վրայ, որպէսզի ռուսական զօրքերը չկարողանան մտնել քաղաք: Ճէվտէթ փաշայի կինը, որ Վանի ամրոցում էր, ստիպուած էր հեռանալ ամրոցից եւ գնալ ամուսնու մօտ:

(*) Ա. Համաշեարհայի յիշատակած «Ռուսական զօրքերի Վան մտնելու օրը Ճէվտէթ փաշայի կինը ոչ թէ «փախել էր Վանից», այլ Ճէվտէթ փաշայի հրամանով նրա ամուսինը՝ Վանի կուսակալը, ուղարկել էր Վանի ամրոցը՝ հրետանուն կրակելու քաղաքի վրայ, որպէսզի ռուսական զօրքերը չկարողանան մտնել քաղաք: Ճէվտէթ փաշայի կինը, որ Վանի ամրոցում էր, ստիպուած էր հեռանալ ամրոցից եւ գնալ ամուսնու մօտ:» կրկնութիւնը ներողութիւն կը խնդրենք:

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Այո, այո, ըսաւ վաճառականը, շատ դո պիտի ըլլամ եթէ մէյ մը երկարաբարակ հեռը տեսնուիմ··· երէկ հաղիւ թէ երեսը տեսայ եւ իրարանցումին մէջ դրեթէ չկրցանք իրարու հետ խօսք մը փոխանակել:

Մարտիկ էֆէնտի քիչ մը եւս նստեցէք եաքը, մեկնեցաւ:

Ը·

Մեր վերը պատմած դէպքերէն երկու շաբաթ եաքը, Վահան՝ մտահոգ, նստած էր Փըթի Շանի պարտէզը, իրիկուան դէմ, բազմութեան չբջանակէն հեռու, նստարանի մը վրայ:

Օրերէ ի վեր կը տեւէր իր այս մտաննջ վիճակը: Մարտիկ էֆէնտիի խորհուրդին վրայ՝ փութացած էր երթալ այցելելու Բարսեղ էֆէնտիենց: Վաճառականը շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրած էր իրեն, տեղեկութիւններ հարցուցած էր երիտասարդին ծնողքին վրայ եւ պատմել տուած էր անոր, մանրամասնաբար, իր բանտարկութեան եւ փախուստի պարագաները: Ցետոյ Վահան մէջոց մը առանձին մնացեր էր Զարուհիի հետ: Մանկամարդ կինը խօսք էր բացեր Լեւոնի եղերական մահուան վրայ եւ ուղեր էր ամէն բան իմանալ: Երիտասարդը անկեղծօրէն պատմեր էր ինչ որ արդէն ընթերցողները գիտեն, չէր ուզեր իր դերը ծածկել ու ամէն ինչ տեղն ի տեղօք ըսած էր: Նոյնպէս չէր ծածկած իր ըրած ջանքերը Լեւոնին մահուան պատիժէն ազատելու համար, ինչպէս որ անգամ մը ազատած էր Քիւրսի մէջ:

Զարուհի այդ ամէնը լսած էր տեսակ մը թերահաւատութեամբ: Նոյնիսկ մի–ջոց մը չէր վարանած ըսելու·

— Աստուած իմ, ինչ անհաւատալի դէպքեր:

— Ի՞նչ բան անհաւատալի կը գտնէք այս բսածներուս մէջ, հարցուցած էր երիտասարդը:

— Չեզի այդչափ չարիք հասցնող Թըշնամիի մը դէմ մի՞թէ կարելի է այսքան վեհանձնութիւն ցոյց տալ:

— Այո, որովհետեւ այդ թշնամին միեւնոյն ատեն ձեր ամուսինը եղած էր···

— Ի՞նչ նշանակութիւն կրնայ ունենալ ատիկա:

— Ինծի համար շատ մեծ նշանակութիւն մը:

— Ինչ որ է, ձեր վեհանձնութիւնը բնական չեմ գտներ:

— Կը կասկածի՞ք արդեօք պատմութեանս ճշդութեան մասին:

— Ոչ, պատասխանեց Զարուհի թոյլ կերպով, կը հաւատամ· արդէն ուրիշ կերպ կարելի չէ ընել քանի որ դուք եք միակ վկան այդ եղածներուն:

— Ի՞նչպէս ես եմ միայն:

— Անշուշտ քանի որ Լեւոնը սպանուած է···

— Այո, բայց բուն սպանիչները մէջտեղն են:

— Հոս գոլի՞ս···

— Ով գիտէ, թերեւս··· թէեւ մինչեւ այսօր իրենց չհանդիպեցայ:

Ծօսակցութիւնը կարելի չէր եղած աւելի երկարել, որովհետեւ ուրիշներ վրայ եկած էին եւ մանկամարդ կինը խօսքը դոցել ուզած էր, սենեակին դուռը երթալով:

Այս տեսակցութենէն եաքը, վահան մէկ քանի անգամներ գացեր էր բարեկէֆէնտիի տունը ուր վաճառականը եւ Ա–րամ սիրալիր կերպով ընդուներ էին զինքը, բայց Զարուհի դուրս վերաբերում մը ունեցեր էր իրեն հանդէպ, այնպիսի որ երիտասարդը չէր համարձակած հետը կրկին առանձին տեսնուիլ:

Օր մը, վերջապէս խօսք բացեր էր Մարտիկ էֆէնտիին որ իրեն պատասխաներ էր·

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(210 – Շար·)

տպրուել քաղաքը՝ հնարաւորութիւն տալով ռուս բանակին առանց մի դնդակ արձակելու Վան մտնել: Միւս կողմից քանակի առաջ այժմ ուրիշ կարեւոր խընդիրներ էին դրուած. հարկաւոր էր չտալ հետապնդել նահանջող թշնամին, որ – պէսզի նա չկարողանայ ամրապնդուել ժամակայքում, մինչեւ որ ռուսական բանակը հասնի նախատեսուած սահմաններին, եւ այդպիսով ընդմիշտ ապահովի այս ճակատի անվտանգութիւնը:

Արամն իսկոյն եւ եթ ձեռնամուխ եղաւ գործի եւ մի քանի օրում կազմակերպեց վասպուրականի զուտ հայկական առաջին ժամանակաւոր կառավարութիւնը, որ ունեցաւ հետեւեալ կազմը.

1. Նահանգային Խորհուրդ
2. Նահանգային Վարչութիւն
3. Տնտեսական Մարմին
4. Քաղաքապետական Վարչութիւն
5. Կրթական Տեսչութիւն
6. Երկրագործական Մարմին
7. Առողջապահական Մարմին
8. Առեւտրական Մարմին
9. Ոստիկանական Տեսչութիւն
10. Դատարանական կազմ
11. Գաւառային Վարչութիւն
12. Գաւառապետութիւններ:

Նահանգային Խորհուրդը հայկական կառավարութեան բարձրագոյն օրէնսդիր մարմինն էր եւ բաղկացած էր միւս մարմինների նախագահներից կամ վարիչներից: Նրա նախագահն էր ընդհանուր նահանգապետ Արամ Մանուկեանը:

Նահանգային Վարչութիւնը նահանգի գործադիր մարմինն էր:

Ոստիկանական Վարչութիւնը քաղաքում ունէր հինգ չրջանային բաժանմունք՝ հինգ չրջանապետներով եւ նոյնքան օգնականներով ու քարտուղարներով: Վարչութիւնն իր տրամադրութեան տակ ունէր 60 հետեւակ եւ 12 հեծեալ ոստիկան:

Գաւառային Վարչութիւնը կազմում էր չրջանային վարչութեան մէկ բաժանմունքը եւ վարում էր գաւառապետու – թիւնների ու կենտրոնի կառավարութեան յարաբերական գործերը:

Գաւառապետութիւնները: Վասպուրականը բաժանուեց 14 մեծ ու փոքր գաւառների, որոնք կառավարւում էին գաւառապետներով եւ տեղական վարչական ու ոստիկանական անհրաժեշտ պաշտօնեաներով: Այդ գաւառներն էին՝ Շատախ, Գաւաշ, Արճէշ, Ալջաւազ, Հայոց Ձոր, Բերկրի, Արտամէտ, Շահբաղի, Ալիւր (Թխմար), Ջանիկ (Թխմար), Արճակ, Մօշկ, Մոկս, Նորդուզ:

Ամբողջ գաւառներում ոստիկանութեան թիւը հասնում էր 360ի, որի կէսը՝ հեծեալ: Իւրաքանչիւր գաւառ ունէր իր սահմանին թղթատար պաշտօնեաները:

Վասպուրականը լայն չունչ առաւ: Թւում էր, թէ հասել է ժամանակը, երբ Արեւմտահայաստանի միւս նահանգներն էլ կ'ազատագրուեն Թրքական լծից եւ միանալով Ռուսաստանին՝ կ'ունենան իրենց սեփական միացեալ հայրենիքը, ինքնավարութիւնը:

Ոգեւորութիւնը անսահման էր Վանի (ոչ միայն Վանի) Հայութեան մէջ: Ռուսական բանակը եւ նրա յառաջապահ հայ գնդերը անարգել յառաջ էին չարժւում դէպի Պիթլիս, դէպի Մուշ եւ Խնուս: Վասպուրականն արդէն զարթել էր թիկունք, որտեղ կարելի էր խաղաղ կեանք սկսել: Եւ ազատութեան ու խաղաղութեան ծարաւի Վասպուրականի Հայու – թիւնը աննախընթաց խանդավառու – թեամբ չտապեց իր վէրքերը բուժել, իր աւերած բները վերաչինել, իր դաշտերն ու այգինները վարել, մշակել, իր ար – հեստներով եւ առեւտրով զբաղուել: Ներկերը հիմա լրեցն էր, ընդմիշտ վերացել էր կոտորածի ու թալանի երկիւղն ու դղեակները, երկրում թշնամի չէր մնացել այլեւս: Այս երազային իրականութիւնը նրան թեւեր էր տալիս, աչքանքի ու եռանդի աւելնով լցնում նրա սիրտը: Սահմանուած հայկական ժամանակաւոր կառավարութիւնը ճգտում էր կամաց-կամաց կեանքն իր բնականոն հունի մէջ դնել: Նրա առջեւ ծառացել էին ոչ միայն քաղաքի եւ գիւղերի վերաչինութեան, հողերի ու այգինների մշակման խնդիրները, այլեւ լքուած կալուածների, անտէր մնացած ցանքսերի, հողամասերի ու այգինների մշակման ու օգտագործման հարցերը, մի բան, որ նորակազմ կառավարութեան անձուկ պիւտճէի համար ըղձալի եկամտի աղբիւր կարող էին հանդիսանալ, եթէ դրանք վարձակալութեան տրուէին, իսկ վարձել ցանկացողները շատ էին: Ի՞նչ խօսք, որ կային նոյնպէս հողազուրկ ու այգեզուրկ մարդիկ, ո – րոնք սիրով քրտինք կը թափէին այդ անմշակ հողամասերի վրայ՝ իրենց քայքայուած տնտեսութիւնը բարելաւելու համար: Եւ հայ կառավարութիւնը յայտարարեց աճուրդ՝ յօդուտ պետական գանձարանի:

Մայիս – Յունիս ամիսներին Վան մրնողը ամենուրեք կենսունակ չարժում էր տեսնում՝ կառուցում, վերաչինում, մշակում, բարեկարգում: Եւ ոչ ոքի մրտքով չէր անցնում, թէ այս ոգեչունչ աշխատանքն էլ մի օր պիտի կորչի, եւ ստեղծուած նոր կառոյցներից, մշակուած այդիներից, բանջարանոցներից ու արտերից, բարեկարգուած ու կահաւորուած տներից ընդմիշտ անջատուելու, հեռանալու վիչտն էլ աւելի կսկծալի պիտի դառնայ: Մարդիկ ապրում էին առօրեայով եւ ապագայի վառ երազներով:

Իսկ ղեկավարութի՞ւնը, հայ ժողովրդի բախտն ու ճակատագիրը տնօրէնելու յատկնութիւն ունեցող պատասխանատու օրկանն՞ը, Թիֆլիսում նստած Ազգային Բիւրո՞ն, էջմիածնի կաթողիկոսարա՞նը եւ արտասահմանեան պատուիրակութի՞ւնը, մի՞թէ դրանք էլ նոյն երազներով պէտք է օրօրուէին, դէպքերի ընթացքին պիտի սպասէին՝ առանց կանխատեսումների, առանց անակնկալները կանխելու եւ ժողովուրդին նախապատրաստելու: Չէ՞ որ նրանք կապուած էին դաշնակիցների բարձրագոյն մարմինների, հրամանատարական սպայակոյտերի հետ եւ իրազեկ էին ճակատնեռում կատարուող իրաքանչիւր անցուդարձին, ինչպէս նաեւ պատերազմը վարող վեհապետների ծրագիրներին ու դիտաւորութիւններին: Ինչո՞ւ երբեւէ ազատագրուած Վասպուրականի ժողովրդի չսթափեցրին իր անհոգութիւնից եւ չնախազգուշացրին նրանց՝ գալիք վտանգներից (**):

Ահա թէ ինչու յուլիսեան անակնկալ նահանջը Վանի ժողովրդի համար դառ – ձաւ անսպասելի երկնքում պայթող մի սարսռալի եւ չսմեցրեց նրան՝ պատճառ դառնալով ամայութեան ու աւերակի վերածելու մի ամբողջ չէն նահանջ եւ մահ – ուան դիրքին ուղարկելու նրա կենսունակ բնակիչներից տասնեակ հազարաւորին:

Թրքական լծից ազատագրուած Վասպուրականի առաջին ինքնավարութիւնը տեւեց ընդամէնը 71 օր, Մայիս 7ից մինչեւ Յուլիս 16 (հ. ս.) յիշեցնելով մեզ Փարիզի Կոմունայի կարճատեւ, բայց ողբերգական օրերը:

Թէ ինչ յոյսեր էինք կապել մենք ռուս բանակի ներկայութեան եւ յառաջխաղացման հետ, հայկական առաջին ազատագրուած նահանգի՝ Վասպուրականի ինքնավարութեան, հայկական իշխանութեան վերածննդի եւ նրա փայլուն հեռանկարների հետ՝ լիակատար պարզութեամբ երեւում է ամէնից առաջ Վանի չրջանի նորընտիր կառավարիչ Արամի անդրանիկ կոչից՝ ուղղուած Վասպուրականի ժողովուրդին: Կոչում ասուած է. «Քաղաքացիներ, ձեզ կը մնայ մեր յաւակնութեանց եւ յոյսերին ընդառաջ դնացող յաղթական բանակի եւ զօրավարի վստահութիւնը բացարձակապէս արդարացնել եւ աւելի լաւագոյնին արժանի եւ պատրաստ դտնուել...»:

Բայց, աւա՛ղ, չուտով խորտակուեցին մեր յոյսերն ու երազները՝ մեզ համար միանգամայն անըմբռնելի եւ այնքան խուճապային նահանջի ու զանգուածային դաղթի հետեւանքով: Նորադատ Վանը լիովին դատարկուեց Հայերից:

(Շար– 1)

ՅԱՌԱՋ.— (*) Առաջին անգամ Վան կը մտնէր կամաւորական հեծելազունդը, առաջնորդութեամբ Դաշնակցական խէչոյի եւ ռուս գնդապետ Օզոլի: Մայիս 5ի գիշերը՝ Դրօ իր գունդով:

(**) Հեղինակին անձնական կարծիքը կը մնայ վիճելի: Ապահովաբար խուսափած է կարգ մը պատմական ճշմարտութիւններ արձանագրելէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՆ ԵՐԳԻՉՆԵՐ

« ՓՈԼԻԿԼՈՐ »

Զգիտեմ ինչու, զնդում տարածուել էր, թէ իբր թէ Տիգրանը հրաչալի տիրապետում է ֆրանսերէնին, գերմաներէնին, անգլերէնին, սպաներէնին, ռուսերէնն ու հայերէնն ալ չհաշուած: Երեւի փչել էր պինուորների մօտ, որ Սիբիրից եկած բարի ու միամիտ տղաներ էին, կամ զուցէ աւնկետայում (հարցաթերթ) էր դրել, ո՞վ դիտի: Ասենք պատերազմի ժամանակ ո՞վ էր աւնկետաները նայում: Մի խօսքով, նոյնիսկ մեր կոմիսարը, որ թէեւ կրթուած մարդ էր, բայց ոչ մի օտար լեզուի չէր տիրապետում, Տիգրանին համարում էր փոլիկլոր: Տիգրանն այս բառը չգիտէր եւ առաջին անգամ լսելով՝ դլուխը ամբացրեց ու յետոյ թաքուն հարցրեց ինձ.

— Լսի, ի՞նչ է էդ փոլիկլորը:

— Փոլիկլոր, ասացի ես, այսինքն մարդ, որ խօսում է բազմաթիւ լեզուներով:

— Հա՛, ծոր տուեց ընկերս, փոլիկլոր, բա ի՛նչ:

Այսպէս ապրում էինք, կուում երիկուայերս ռուսական զօրամասում, եւ «փոլիկլոթ» Տիգրանի պատճառով ինձ էլ յարգում էին բոլորը:

Պուտափեչաի մարտերն սկսուեցին ու մոռացուեց Տիգրանիս «լեզուպիտութիւնը»: Ինչ փոլիկլորի ժամանակ էր. Գերմանացիները յուսահատ դիմադրում էին, եւ փողոցային մարտերում, ինչպէս Տիգրանն էր ասում, ամէն մէկիս կրծքին տասը չրջանադծով թիրախ էր նկարուած:

Կոմիսարի հետ մի երեկոյ մեր ջոկատը մտաւ մի չէնքի ներքնայարկ: Ներքնայարկում Հունգարացիների մեծ բազմութիւն է հաւաքուած, ծերունիներ, կանայք, երեխաներ: Երեխաները սարսափած են, կանայք լուռ: Մեր զօրամասի հիմնական ուժերը դեռեւս հեռու են, իսկ Գերմանացիներն արդէն չրջապատում են չէնքը: Քաղաքապետարանն ենք դրաւելու, բայց փողոցով անցնել հնարաւոր չէ, բոլոր չէնքերի պատուհաններից թըշնամու զնդացիրներ ու աւտոմատներ են ճարճատում: Լսել ենք, թէ ինչ–որ տեղ ստորգետնեայ անցուղի կայ, որ դէպի քաղաքապետարան է տանում, բայց որտեղ է, չդիտենք: Հարկաւոր է հարցնել Հունգարացիներին, նրանք համակրում են մեզ, նրանք անցքի տեղը կ'ասեն:

Եւ հասկնալի է, որ կոմիսարն իսկոյն յիշեց ընկերոջս լեզուագիտութիւնը:

— Բազմանեան, հարցրու:

«Բռնուեց», անցաւ մտքովս, յուզուած ոպասում եմ, թէ ինչ է լինելու:

Տիգրանն առաջացաւ ու աչքերը տնկեց սառած բազմութեան վրայ. լուռ դիտում է, կարծես հայեացքով փնտռում է մէկին, ու յանկարծ նեղացած ասաց.

— Ա՛յ անասուածներ, բա ձեր մէջ իսկի Հայ չկա՞յ:

Ու, այ քեզ հրա՛շք, անկիւնում ոըն – քաց մէկը, մի սեւաղդեստ պառաւ վեր կացաւ տեղից.

— Հայ եմ, Հայ, լեզուիդ մեռնիմ...

Տիգրանի բանակցութիւնները երկար չտեւեցին: Ծուռ ու մուռ մի չրջանցքներով պառաւը մեզ տարաւ ու կանդնեցրեց մի պատի առաջ.

— Հոս է, մեռնիմ քեզ, պատը քանդէք: Հինգ րոպէ չանցած զաղտնի թունելի երախը բաց էր: Շշմած ընկերներիս աչքի առաջ Տիգրանը համբուրեց պառաւի ձեռքն ու քաղաքավարի ասաց.

— Շնորհակալութիւն, տիկին, դուք, ես կ'ասէի, իսկական փոլիկլոր էք:

Ի հարկէ, պառաւն էլ չհասկացաւ «փոլիկլոթ» բառը եւ չփոթուած ասաց.

— Չէ, Հայ եմ, որդի, մերոնք էրզրումից են զաղթած: Հոս կ'ապրինք: Երկու որդիս ընդյատակ կը դտնուին, պատերազմի սկիզբէն կը կռուին ֆաչիստներու դէմ...

Այդ օրը կոմիսարը դնդի հրամանատարին ասաց.

— Ուղղակի զարմանալի է, ե՞րբ է հասցրել այս 24ամեայ տղան սովորել այդքան լեզու: Ես չէի կարծում, որ նա նաեւ հունգարերէն դիտի: Փոլիկլոր է, ազնիւ խօսք, փոլիկլոր:

Իսկ իմ «փոլիկլոթ»ը այս օրը հայերէն նամակ գրեց Երեւան սիրած աղջկանը եւ խայտառակ չլինելու համար նամակն ինձ տուեց, որ տառասխալներն ուղղեմ...:

«Ոգնի» Խ. ԳԻԻԼՆԱԶԱՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (167)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Այս մտածումները գինքը պաշարեցին այն աստիճան որ ալ իր վիճակին վրայ չմտածեց եւ զարմացաւ ինքզինքը դտնելով իր վերնադաւթակին առջեւ: Երբ նշմարեց դռնապանը որ դէպի իրեն կը վազէր, Աննա յիշեց Վրոնսքիի տոմսակ մը եւ հեռադիր մը գրկած էր:

— Պատասխան մը ելա՞ւ:

Դռնապանը հեռադիր մը տուաւ:

Աննա զայն կարդաց.

«Ժամը տասնէն առաջ չեմ կրնար վերադառնալ: — Վրոնսքի»

— Իսկ ծառան որ տոմսակը տարաւ, տակաւին չվերադարձա՞ւ:

— Ոչ տակաւին, տիկին:

«Քանի որ այսպէս է, դիտեմ թէ ինչ կը մնայ ինձի ընելիք», մտածեց Աննա:

Զգաց որ իր հոգիին մէջ տարտամ փոթորիկ մը կը զոռար ու վրէժխնդրութեան պէտքը կը բարձրանար: Իր յարաժինը վազեց:

«Պիտի երթամ գինքը գտնելու... գինքը ընդմիշտ թողնելէս առաջ, իրեն պիտի ըսեմ ամբողջ ճշմարտութիւնը... ոչ ոք այնքանատած եմ, որքան գինքը կ'ատեմ»:

Վրոնսքիի գլխարկը նշմարեց որ ձորձակալէն կախուած էր եւ զղուանքով դիմկուեցաւ: Աննա չըմբռնեց թէ Վրոնսքիի հեռագիրը պատասխանն էր իր ուղղած հեռագրին եւ թէ տակաւին տոմսակը ստացած չէր գրած միջոցին: Զայն կ'երեւակայէր իր մօր եւ օրիորդ Սորոքինի քով նստած, հանդարտօրէն խօսելով եւ ինքնիրեն հրճուելով իր կրած տառապանքներուն վրայ:

«Այո, պէտք է որ անմիջապէս մեկնիմ»:

Տակաւին չէր դիտեր ուր երթալիքը... կ'ուզէր խուսափիլ այն տպաւորութենէն զոր կ'ունենար այս ահռելի տան մէջ...: Ծառաները, պատերը, կարասիները, ինչ որ գինքը կը չրջապատէին, իր զղուանքն ու բարկութիւնը կը գրգռէին, ամէն բան գինքը կը ճնշէր:

«Այո, կայարան պիտի երթամ եւ եթէ գինքը հոն չդտնեմ, իր քով պիտի երթամ եւ դիմադրծ պիտի ընեմ»:

Ժամանակացոյցը նայեցաւ եւ տեսաւ որ իրիկուան ժամը ութին կառախումբ մը կար:

«Առեղին կը հասնիմ»:

Հրաման ըրաւ որ կառքին ուրիշ ձիեր լծեն ու չատ մը առարկաներ դրաւ իր ուղեւորական պայուսակին մէջ, որովհետեւ դիտէր թէ ալ այդ տունը պիտի չվերադառնար: Իր միտքը տրորող զանազան ծրագիրներուն մէջ, ինքնիրեն կ'րսէր թէ կայարանին մէջ կամ կոմսուհի Վրոնսքի – քիի տունը տեղի ունենալիք անցքերուն համեմատ պիտի մեկնէր առաջին մեծ քաղաքը որ ճամբուն վրայ կը գտնուէր, հոն պիտի մնար:

Ընթրիքը պատրաստ էր:

Աննա սեղանին մօտեցաւ, հացին եւ պանիրին նայեցաւ եւ համոզուեցաւ, որ կերակուրներուն հոտր անտանելի էր իրեն համար. հրաման ըրաւ որ կառքը դերեն եւ վերնադաւթակը իջաւ:

Սենեկապանուհին, ծառան եւ կառապանը որոնք կառքին չուրջ կը գտնուէին, անհամբոյ էին Աննայի եւ զայն կը դրգռէին:

— Պետրոս, քեզի պէտք չունիմ:

— Բայց տիկինը ի՞նչպէս պիտի ընէ իր տոմսակը առնելու համար:

— Ուղածիդ պէս ըրէ, ինծի համար կարեւորութիւն չունի, բաւ Աննա չկամութեամբ:

Պետրոս կառապանին քով գացեց եւ հրաման ըրաւ որ կայարանին ճամբան բռնեն:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եւգինէ Ա. Պօղոսեան եւ զաւակները, նաեւ ամբողջ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Սեպտ. 20) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ՝

ՏՕԲԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր եղբօր՝ ՋԱՐԵՀ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ յիշատակին:

Անոնց յիշատակը յարգողներէն կը խընդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

Բադրատ եւ Եդուարդ Գրգոյեան եղբայրները եւ ընտանեկան պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր՝

ԱՋՆԻԻ ԳՐԳՈՅԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարեդարձին առթիւ այս Կիրակի (Սեպտ. 20) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Արամ Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ՓԱՐԻԶ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

(ծնեալ Մագիճիսեան, Իզմիթ)

մահուան քառասունքին առթիւ (յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Օգոստոս 20ին ընտանեկան սեղմ շրջանակին մէջ):

Կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 27) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Յասմիկ Գասպարեան եւ իր զաւակները՝ Ռոժէ եւ Ժաք, հարսներն ու թոռները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Նազար Սղրեանի իր ամուսնոյն՝ Նազար Սղրեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ ողբացեալին բոլոր պարագաներուն:

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարւոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ:

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի:

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով:

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ:

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերսէօն, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հեռուսական քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ:

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.:

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզէլի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը: Երեկոյեան ճաշ:

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաչերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ: Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի ա – տեններէն:

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Լ·Տ· ՃԼՉԻՐԵԱՆ

Ընդհ· Պատասխանատու

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Յարութիւն Պալեան (Իսի) 20 ֆր· կը նուիրէ:

ԺԻՐԱՑՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տիկին Իզմիրլեան (ծնեալ Հիւրմիւզեան) 40 տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ Ժիրայր Միսաքեանի մահուան Բ. տարեդարձին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը չնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները·

Մկրտիչ Փափազեանի թաղման առթիւ Աւետիս Փափազեան ընտանիք 50 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ս. Փափազեան 20, Միսաք Եմէնիճեան 20: Աղաւնի Աբրահամեանի թաղման առթիւ Տիկին Աբիկ Մէնճար – եան, Տէր եւ Տիկին Րէխսեան, Տէր եւ Տիկին Մազլումեան, Սեպուհ Հաթէմեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելքոնեան 100, Ա. Գամպուրեան 30, Տիկին Նուպար Մէնճուրեան 20, Տէր եւ Տիկին Յարու – թիւն Հօթօեան 25: Խոսրով Նալպանտեան իր թոռնիկին՝ Սօֆի Մարճոյեանի մկըրտութեան առթիւ 20, Տիկին Ալիս Շա – հում եւ Փերուզ Տէր – Մարզարեան իրաղդինի 20ական Ֆր·:

×

Կապոյտ Ծաչի Իսիի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆրանք Տէր եւ Տիկին Քէհեաեանէ, Պետրոս Մամբրէեանի ամուսնութեան առթիւ:

Հ. Ց. Դ.

Վիէն·— Հ· Ց· Դ· Ան կոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, նոր ակումբին կողքի սենեակին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի մուտքը կը կատարուի, Կիրակի Սեպտ. 20 ժամը 15ին սկսեալ:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒ – ՂԻ ՀԱՅՑԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսին Հոկտ· 1 Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին սկսեալ, 17 Ռիւ Պլէօ Միւթեան գրասենեակին մէջ, ուսուց – չութեամբ Տիկ· Հռիփսիմէ Զիլինկիր – եանի:

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները արձանագրութեան համար, մանաւանդ որ այդ օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ ծնողական ժողով մը, որով պարտաւորիչ է իրենց ներկայութիւնը:

×

ՎԱՃԱՌՆՈՒ

Վաճառի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հինգշաբթիօրեայ Դաւիթեան դպրոցի արձանագրութիւնները կը սկսին 17 Սեպտ· Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 8,30 – 11,30:

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին:

×

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Շորեքշաբթի (23 Սեպտ.) ժամը 21ին, ընկերուհի Գարաօղլանեանի տունը, 22 Ռիւ Լամուաղիէ, Քալան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լենինականէն (Հայաստան) Բաֆֆիկ Թորոսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Յակոբ Զաքարեան, հօրը անունը Գէորգ: Ծնած Լենինական 1921 թուականին: Ընդհ· պատերազմէն ի վեր հետքը կորսուած է· իր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, Մարսէյլ կը բնակի:

Ջինք ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին՝ Բաֆֆիկ Թորոսեան, փողոց 16, 67րդ չէնք, 62րդ բնակարան, 10րդ մուտք, Լենինական, Հայաստան, կամ Մարսէյլի Մայր եկեղեցին՝ 339, Ավրնիւ տիւ Փրատօ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ԿՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը: Դիմել վարժարան,

1, Bld. du Nord — 93 - Raincy
Tél. : 927-01-72

ԾԱԽՈՒ Է

Պէյվիլի բարձունքին վրայ երկու սենեակով յարկաբաժին մը, երթեւեկի դիւրութեամբ: Տեղեկանալու համար դիմել՝ հեռաձայնով՝ 336–29–98, ամէն օր ժամը 1էն 3:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ

Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցի
1920–1925
(Հրատարակութիւն նախկին սաներու)
Դիմել Հրանտ–Սամուէլ եւ Բալուեան դրատուները:
Գին՝ 20 ֆր·

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԽԸՏՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալիոն ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏՐԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Որբերու Օգն· Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ Ժորժ Ե·ի սրահը:

×

Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ· 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սիլանտիաի սրահներուն մէջ:

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փարիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանդուպեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, երեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէնի մէջ: Մանրամասնութիւնները յայտնուին:

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, Ժորժ Ե·ի սրահներուն մէջ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ SAMEDI 19 SEPTEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.918

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.918

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

(Յիսնամեակին առթիւ)

Գ. ՀԱՑ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ (1)

Հայաստանի համայնավարներուն կողմէ ի հաղուի համագումարին կը մասնակ – ցէին կարգ մը պատուիրակներ — որոնց չորքին յայտնի «չեկիստ» Աւիս Նուրի – ջանեան — որոնք Զեկուցում մը ներկա – յացուցեր էին «Հայաստանում տիրող դրութեան մասին»:

Ա. Բ. Յարութիւնեան (Հարենց) Արե – ւելքի ժողովուրդներուն Առաջին Համա – գումարը խորագրով իր զրքոյկին մէջ (Երեւան, 1961) հրատարակած է այս փաստաթուղթը, որ ցոյց կուտայ թէ կուսակցական կիրքը, Դաշնակցութեան դէմ հիանդպղին ատելութիւնն ու սեւ մտքերը ո՛րքան կը կուրցնեն ու կը պղտիկ – ցնեն մարդիկը՝ մինչդպրային բազմամարդ ժողովի մը առջեւ իրենց հարազատներն ամբաստանելու եւ Հայութեան դահիճ ցեղասպաններուն ձեռքը դէնք տալու աս – տիճան (էջ 72–80):

Հայ համայնավարներու Զեկուցումը պարզապէս պարսաւագիր մըն է՝ ուղ – ղուած Հայաստանի Հանրապետութեան, մասնաւորաբար զայն կառավարող կու – սակցութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, որ կը մասնանշուի իբրեւ «հայ բուրժուազիայի պարտիա»:

Դաշնակցութեան նպատակն է եղեր, «ինքնուրոյն պետութիւն» կազմակերպե – լով, նախ՝ իր լիակատար տիրապետու – թեան տակ առնել Հայաստանի «բանուո – րա – գիւղացիական մասսաները»: Երկ – րորդ «հայ եւ մուսուլմանական աշխա – տաւոր մասսաներուն միջեւ ազգային պա – տերազմներ կազմակերպել» իր կեանքի դժուարին րոպէներուն, երբ «ներսէց ու դրսէց նրան սպառնում էր ռեւոլուցիան»:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը կ՛ո – րակուի «բուրժուա – նացիոնալիստական պետութիւն», որուն «կազմակերպումն ուղեկցում էին անընդհատ ազգային պա – տերազմներով, որոնք հայ եւ մուսուլ – մանական աշխատաւոր մասսաներով բր – նակիցուած ամբողջ շրջաններ վերածեցին աւերակների»:

Փաստ կ՛ուղէ՛ք: «Զանգեզուրը, Ղա – րաղը, Ազուլիսը, Աղբաբան, Զանգի – բասարը Դաշնակցութեան պարտիայի եւ Ազրբէյճանում նրա ազգակից Մուսաւաթ պարտիայի արիւնոտ իմպերիալիստական քաղաքականութեան կենդանի վկաներն են»:

Հայ բուրժուազիայի նուիրական երա – զանքն է եղեր ծովից ծով անկախ եւ միացեալ Հայաստան: Ու երբ այդ երազը չէ իրագործուեր, «այժմ գործնականօրէն իրականացում է Հայաստանի հակառե – ւոլուցիոն կառավարութեան կողմից՝ Հայաստանի տերիտորիան մաքրելով ի – րեն ատելի մուսուլմանական գիւղացիու – թիւնից, հրի ու սրի մատնելով մուսուլ – մանական գիւղերն ու շէները»:

Այս ամբաստանութիւնները պաշտօնա – պէս կը ներկայացուին միջազգային ժո – ղովի մը, որու 1891 պատգամաւորներուն մէջ իսլամները չնչին մեծամասնու – թիւն կը կազմեն:

Ի՞նչպէս որակել այս հայհոյուն սեւ – հոգիները, որոնք «ակներեւ իմպերիա – լիստական նպատակներ» կը վերագրեն Հայաստանի դաշնակցական կառավարու – թեան, եւ զայն կը ներկայացնեն իբրեւ ջարդարար, որ հուրի եւ սուրի կը մատ – նէ իսլամ գիւղերն ու շէները: Շեչտը դրուած է «մուսուլմանական»ի վրայ, պարզապէս Հայաստանի դէմ դրդռելու համար Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ Մերձա – ւոր Արեւելքի մահմետական հարիւրաւոր ներկայացուցիչները, որոնք իրենց կող – քին նստած են նոյն սրահին մէջ:

Հայ գիւղացիութիւնը, որ համեմատա – բար տնտեսապէս ապահովուած է եղեր, քայքայուեր է՝ մասամբ Թուրքիոյ դէմ Ռուսաստանի մղած պատերազմի ընթաց – քին, իսկ գլխաւորապէս «դաշնակցական ռէակցիայի յաղթանակի հետեւանքով եւ դրանից յետոյ Հայաստանի ու Ազրբէ – ջանի միջեւ սկսուած արիւնահեղ ընդ – հարումների ժամանակաշրջանում»:

Որոշ շրջաններու գիւղացիները դար – ձեր են «մուրացող դաղթականներ»: Հա – յաստանի եւ Ազրբէջանի կառավարու – թեանց կազմակերպած արիւնահեղ ընդ – հարումները մեծ հարուածներ կը հաս – ցնէին բանուորա – գիւղացիական զան – գուածներուն, որոնց վրայ արդէն ծանր կը ճնշէր «ներքին արիւնոտ բէժիմ»ը:

«Ազատ ու անկախ Հայաստանը դաշ – նակների ձեռքում դարձաւ բանուորներից եւ գիւղացիներից անկախ եւ սպեկուլ – անտների, մաուզերիստների (տեռո – րիստների), կուլակների, դենիկինեան սպաների համար ազատ երկիր»:

Ո՛չ աւելի, ոչ պակաս:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՌԻԻՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԸ ԹՈՒԻ ԹԷ ՀԻՄՍԷՅՆԻ ՈՒԺԵՐԸ ՏԷՐՆ ԵՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ

Շաչէմական թագաւորութեան պատ – մութիւնը արիւնով կրնայ դրուիլ օր մը, եթէ երբեք յորդանանեան կառավարու – թիւնը յամառի փորձել վերջ դնել պա – ղեստինեան դիմադրական գործողութիւն – ներուն»: Այս ազդարարութիւնը կատա – րած էր պաղեստինեան Ազատագրական Ճակատի պետը՝ Ժորժ Հապաշ:

Արդ, բոլոր դէպերն ալ կ՛ընդունին, որ Հինգշաբթի օրուընէ ի վեր, երբ կռիւնե – րը սկսան յորդանանեան բանակի եւ Պա – ղեստինցիներու միջեւ, այս ազդարարու – թիւնը իրականութիւն դարձած է:

Արդարեւ, առաջին ժամերու հակառա – կան եւ խառնաչփոթ լուրերուն յաջորդե – ցին աւելի յստակ եւ ճշգրիտ տեղեկու – թիւններ ստեղծուած կացութեան մասին: Առաջին առթիւ կը հաստատուի, թէ կռիւները շատ բուռն դիմադիծ ստացած են, տրուած ըլլալով որ երկու կողմերն ալ վճռած են վերջնական հաշուեյարդար կատարել: Պաղեստինցիները ամէն դնով կ՛ուզեն տապալել դահը, իսկ բանակը ոչ միայն պաշտպանել թագաւորն ու եր – կիրը, այլեւ միանգամ ընդմիշտ վերջ տալ Պաղեստինցիներու սանձարձակ գոր – ծունէութեան Յորդանանի մէջ:

Կռիւները շատ բուռն եղած են — եւ դեռ կը շարունակուին — մասնաւորաբար մայրաքաղաքին մէջ, ուր, ինչպէս յայտ – նի է, պաղեստինցիները վերջին օրերուն ամենուրեք ամուր դիրքեր հաստատած էին: Մասնաւոր Հապէս Մաճալի, «եր – կաթէ բռունցքով» զինուորականը, որուն բացարձակ իրաւասութիւններ յանձնուած էին թաղաւորին կողմէ, պաշտօնական աղդարարութիւններով հրաւիրեց Պա – ղեստինցիները յանձնելու իրենց զէնքերը: Բանակը նոյնիսկ խոստացաւ ֆէտայինե – րու ազատ անցքը մինչեւ սահման՝ կըռ – ուելու համար հասարակաց թշնամիին՝ Իսրայէլի դէմ:

Պաղեստինցիները տեղի չեն տուած եւ, յորդանանեան բանակի զրահապատ ու – ժերն են, որ ընդհանուր յարձակումի ան – ցած են Ամմանի պաղեստինեան դիրքե – րու վրայ: Բուռն կռիւները արդէն իսկ հարիւրաւոր զոհեր խլած են: Աւտնց մեծ մասը հնարաւորութիւն իսկ չունի խնամուելու եւ դարմանուելու հիւանդա – նոցներու մէջ, քանի որ քաղաքը Հինգ – շաբթի օր պատերազմական դաշտի էր վերածուած:

Ուրբաթ օրուան լուրերու համաձայն՝ յորդանանեան զրահապատները յաջողած են տէրն ու տիրականը դառնալ Ամմա – նի՝ քանդելով պաղեստինցիներու յամառ դիմադրութիւնը: Մաքրագործումը կը շարունակուէր ամբողջ օրը:

Յորդանանի նոր վարչապետը զինադուլ առաջարկեց, որ, սակայն մերժուեցաւ Արաֆաթի կողմէ: Այս վերջինը յայտա – րարեց, թէ պիտի չարունակեն կռուիլ մինչեւ որ տապալի զինուորական դահ – լիճը: Այս յայտարարութիւնը յատկանը – շական կը նկատուի, քանի որ Արաֆաթ զինուորական դահլիճի տապալումի մա – սին կը խօսի միայն, եւ ոչ թէ թագա – ւորին:

Յորդանանի հիւսիսային շրջանին մէջ՝ Զարքա, Իրպիտ եւայլն, կացութիւնը ան – փոփոխ կը մնայ: Կը թուի թէ յորդա – նանեան բանակը դեռ ուժդին յարձակու – մի չէ նախաձեռնած: Ցամենայն դէպս, Ամմանէն վերջին պահուն կը հաղոր – դուէր, թէ բանակը չատ բուռն կրակ բացած է պաղեսթինեան դաղթակայան – ներուն վրայ:

Իրաց այս կացութեան մէջ միշտ հար – ցական կը մնայ դլխաւոր հարցը — ի՞նչ դիրք պիտի բռնեն Պաղտատ եւ Դամաս – կոս: Առաջին վայրկեանէն իսկ երկու մայրաքաղաքներն ալ յայտարարեցին, թէ ձեռնունայն պիտի չնստին եւ, նոյն – իսկ, ըսուեցաւ, թէ Յորդանանի իրաք – եան բանակը (12·000 զինուոր) հրաման ստացած է «չարժելու»: Այսուհանդերձ, վերջին լուրերը կը հաստատէին, թէ ցարդ ոչ մէկ միջամտութիւն կատարուած է սուրիական եւ իրաքեան ուժերու կող – մէ, հակառակ Արաֆաթի թախանձադին խնդրանքին:

Գահիրէ, որ կը նկատուի Հիւսէյնի դաշնակիցը՝ ցարդ լուռ կը մնայ: Այսու – հանդերձ, եդիպտական բանակի ընդհա – նուր հրամանատարը Ամման դացած է՝ տեսնուելու համար Հիւսէյնի հետ: Միւս կողմէ, Լիբիա, Սուտան եւ Եդիպտոս յուշադրով մը ցաւ յայտնեցին եդրայրա – սպան կռիւներուն համար: Եթէ բախում – ները չարունակուին, դիտել կուտան ա – նոնք, քան–երեսուն հազար արաբ զոհ կ՛երթայ քաղաքացիական պատերազմին: Աւելցնենք, որ յորդանանեան բանակը իր 60·000 զինուորներով պատկառելի ուժ – մը կը ներկայացնէ, լաւագոյնը արաբ աշխարհի մարտունակութեան տեսակէ – տով: Պաղեստինցիները ի վիճակի են 30 հազարէն 40·000 արձակադէնկռուի ճա – կատ նետելու:

Շրջան մը ընդ որոշ լուրերու համաձայն, Անգլիա եւ Ամերիկա կրնան ի հարկին միջամտել՝ պաշտպանելու համար զահը: Ամերիկեան 6րդ նաւատորմիղը արդէն կը զտնուի Լիբանանի ափերը, իսկ Անգլիա – ցիք կայաններ ունին Կիպրոսի մէջ: Ուա – չինկթընի մէջ, բնականաբար, անհիլա – պէս հերքուեցաւ հաւանական միջամտու – թեան մը լուրը, այսուհանդերձ, ոմանց կարծիքով, Ամերիկա իր հպատակները

ՈՒՎ Է ՄԱՌԵՇԱԼ ՀԱՊԷՍ ՄԱՃԱԼԻ

Պաղեստինցիներու մղձաւանջն է Հա – պէս Մաճալի, Ծորդանանի բանակի ընդհ. հրամանատար, ընդհ. սպայակոյտի պետ եւ ընդհ. կառավարիչ:

Մառեչալը պետն է նաեւ պետերի ա – մէնէն մեծ ցեղախումբերէն մէկուն՝ Մա – ճալիները: 57 տարեկան, կատաղի կռիւ – նակից մըն է Հաչէմի միապետութեան եւ նոյնքան կատաղի հակառակորդ մարքսեան ֆէտայիներուն: Արդէն այդ պատճառով էր որ Հիւսէյն, առեն մը պարտաւորուեցաւ քիչ մը հեռու պահել զինքը, երբ կ՛ուզէր միջին ճամբայ մը դտնել պաղեստինեան չարժումներուն հետ: Մինչ այդ չատ փայլուն ապագայ մը ունեցած էր: 1948ին ուշադրութիւն դրաւած էր արաբ – իսրայէլեան պատե – րազմին առեն երբ կը պատերազմէր սիո – նական Հականայի դէմ: 1957ին յորդա – նանեան բանակի ընդհ. հրամանատար էր, պաշտօն մը զոր պահեց տասը տարի, ա – պա դարձաւ, քանի մը ամիս միայն, Պաշտպանութեան նախարար: Այդ միջո – ցին էր որ Հիւսէյն սկսաւ մօտեցումի քաղաքականութիւն մը վարել Պաղեստին – ցիներուն հետ եւ իր շրջապատէն հեռա – ցուց բոլոր անոնք որոնք կ՛ընդդիմանա – յին այդ քաղաքականութեան: Առիկա տեսակ մը «անապատին անցքը» եղաւ Մաճալիի, որ կը մնար, այս վերջին ե – րեք տարիները, թագաւորին զինուորա – կան խորհրդատուն, առանց սակայն պաշտօնական հանդամանքի: Բայց որ – քան Հիւսէյն բարեացակամ կը վերաբե – րէր ֆէտայիներուն հետ, այնքան այս վերջիններուն պահանջկոտ կը դառնային: Հարկ եղաւ որ պատահին Յունիսի դէպ – քերը, երբ Պաղեստինցիք փորձեցին ըս – պաննել Հիւսէյնը, եւ կռիւներ ծագեցան Ամմանի մէջ, որպէսզի կրկին հրապարակ ելլէ Հապէշ Մաճալի: Կը դառնար թա – դաւորին անձնական խորհրդատուն, կա – պի բազմաթիւ պաշտօններով: Վերջապէս Ջորեքշաբթի օր, կը դառնար Յորդանանի «զօրաւոր մարդը» ինչ որ յատակ նշանա – կութիւն ունէր Պաղեստինցիներուն հա – մար:

պաշտպանելու փորձ կրնայ կատարել (պատանդներու մէջ Ամերիկացիներ կան):

Խորհրդային մամուլը ոչ մէկ մեկնա – բանութիւն կը կատարէ կացութեան մա – սին: Աւելի կը բացատրուի անով, որ Մոսկուա հաշտ աչքով չի դիտեր Պաղես – տինցիներու ծայրայեղ դիրքորոշումը եւ արդէն իսկ կը նշմարէ չինական ազդե – ցութիւն: Մնաց որ ստեղծուած կացու – թիւնը արդելք կը հանդիսանայ Ռոջըրսի ծրագրի իրագործման:

Քաղաքական դէպերու տեսակէտով, երկու կողմերն ալ, Պաղեստինցիներն ու Յորդանանցիները, զոհ դացած են իրենց ծայրայեղ տարրերուն, որոնք պահանջած են միւս ճակատի վերջնական հաշուե – յարդարը:

× Երկու լրագրողներ վիրաւորուած են: Մէկը չուէտացի է, իսկ միւսը «Ֆի – կարօ»ի դլխաւոր աշխատակիցներէն Ժան – Ժրանսուա Շովէլի կինը՝ Ժրնըվիէվ Սանտա:

× Պատանդներու հարցի մասին ոչ մէկ լուր կայ:

× Տիկին Կոլտա Մէյր Ուաչինկթընի մէջ առաջին հանդիպում մը ունեցաւ Նիքսընի հետ: Ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն, Նիքսըն տրամադիր է տնտե – սական եւ զինուորական յաւելեալ օժան – դակութիւն կատարելու Իսրայէլի: Փո – խարէնը՝ Իսրայէլ չարունակէ բանակցիլ:

ՄԱՄՈՒԼԸ
ԵՒ ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԸ

Կասկած չկայ, որ զանգուածներուն հետ յարաբերութեան միջոցները՝ հե – ռատեսիլ, ձայնասփիւռ, պարբերաթերթ – թեր եւ օրաթերթեր կարեւոր դեր մը կը խաղան այդ զանգուածներու մտածելակերպի կազմաւորման եւ մտածումներու ղեկավարման մէջ։ Երեքի ազդեցութիւնը սակայն համահաւասար չափով չէ եւ կարելի չէ ըսել, թէ կը պայմանաւորեն զանգուածները իրենց ուզած ատեն եւ իրենց ուզածին պէս։ Զանգուածները ու – նին ընտրութեան կարելիութիւնը բոլոր պարագաներուն ալ։

Այդ ընտրութեան կարելիութիւնը նը – ւազ է ձայնասփիւռին եւ հեռատեսիլին համար, քանի որ փոքր է թիւը կայաններուն։ Նոյնը չէ պարագան մամուլին համար։ Միւս կողմէ, հեռատեսիլն ու ձայնասփիւռը, անգամ մը որ տան տունէ մը ներս, ամէն օր եւ ամէն րոպէ ենթակային տրամադրութեան տակ են, ուստի սովորութեամբ նոյնիսկ ան կրնայ բանալ զանոնք եւ կրել անոնց ազդեցութիւնը։

Թերթը սակայն, մանաւանդ օրաթերթը, պիտի գնուի ամէն օր։ Այդ գնումի պահուն ահա, ընթերցող անհատները իրենց նախընտրած թերթն է որ կ'առնեն։ Կարելի չէ սպասել որ ընթերցող անհատը, առանց իր նախասիրութիւննե – րուն զոհացում տալու, ընթերցում կատարէ կամ մասնաւոր ճիգ թափէ տեւաբար ծանօթանալու համար իր նախասիրութեանց հակառակ ուղղութիւններու, տեսակէտներու։ Ուստի ընդհանուր առումով ճիշդ է այն տեսակէտը, ըստ որուն ընթերցողները կը կրեն այն ազդեցութիւնը, որ իրենք կրել կը փափաքին։

Մեր խօսքը բնականաբար կը վերաբերի այն երկիրներուն միայն, ուր խօսքի ու մամուլի ազատութիւն կայ, հետեւաբար հրատարակուող թերթերը կը ցոլացնեն ընկերային, վարդապետական, քաղաքական մտածողութեանց ամբողջ երանգապնակը։

Սփիւռքի պայմանները մինչեւ վերջերս այնպէս էին, որ հայ ընթերցողները գրեթէ բոլոր զաղութներուն մէջ ալ կրնային ազատօրէն կարդալ իրենց նախասիրած ուղղութեան պատկանող օրաթերթերն ու պարբերաթերթերը։

Նման պայմաններու մէջ իր դերը կատարելու կոչուած օրաթերթային մամուլին պարտաւորութիւնները դժուար են մեր կեանքի ներկայ պայմաններուն մէջ։

Դժուարութիւններէն առաջինը ընդհանուր է։ Վերը մատնանշեցինք այն իրողութիւնը, որ ընթերցողները իրենց թերթը միայն կը կարդան եւ չեն փորձեր ծանօթանալ տարբեր տեսակէտ ունեցող մամուլի ուղղութեան եւ արտայայտութեանց, հետեւաբար ընդհանուրին օգտակար ըլլալու, համայն Սփիւռքի Հայութեան ծառայելու մտածում մը զործնականին մէջ կախուած պիտի ըլլայ միւս օրաթերթերու բռնած ուղիէն, արտայայտութեան ձեւերէն, ազատութեան աս – տիճանէն, հարցերու մօտեցման եղանակէն։ Անշուշտ այս իրողութիւնը փոխադարձաբար բոլոր ուղղութեան թերթերուն համար ալ իրականութիւն մըն է։

Դժուարութիւններէն երկրորդը ընդհանուր չէ, յատուկ է իւրաքանչիւր հայ զաղութի եւ կը տարբերէ իւրաքանչիւր զաղութին օրաթերթը միւս զաղութներու օրաթերթերէն։ Տարբեր են Ֆրանսահայ ընթերցողին մատչութիւնն ու ամերիկահայ ընթերցողին մատչութիւնը։ տարբեր են պարսկահայ եւ լիբանանահայ ընթերցողներուն մատչութիւնները, սո – վորութիւնները եւ, որոշ հարցերու եւ պարագաներու համար, նաեւ չափանիշները, երբեմն։ Օրաթերթի խմբագիրը, որ կը հրաւիրուի պաշտօնի, կա՛մ զաղութին զաւակն է եւ ծանօթ է իր զաղութի հայ ընթերցողներու մատչին մակարդակին, մատչութեանց ու սովորութեանց եւ կամ հրաւիրուած է դուրսէն կամ Միջին Արեւելքէն, այդ պարագային լաւագոյնս է Միջին Արեւելքի Հայութեան մատչութեան, սակայն ծանօթ չէ, բաւարար չափով մօտէն ծանօթ տեղական մատչութեանց։

Առաջին պարագային խմբագիրը հաւանաբար տեղական դժուարութեանց չհանդիպի, սակայն իր առջեւ կը ցցուի Սփիւռքի ամբողջութիւնը ըմբռնելու, համայն Սփիւռքահայութիւնը տեւաբար ի մտի ունենալով տեղական թերթը խմբագրելու դժուարութիւնը։ Երկրորդ պարագային հակառակ անպատեհութիւնն է, որ կը դառնայ գլխաւոր դժուարութիւնը խմբագրին։ Ան իր Միջին Արեւելքի ծանօթութիւններով պիտի ղեկավարուի ֆըրանսահայ, արժանթինահայ, պրազիլա – հայ կամ ամերիկահայ օրաթերթ մը խմբագրած ատեն եւ սակայն տեղական պայմաններով բաւարար ծանօթութեան բացակայութեան պատճառով, յաճախ դժդոհ պիտի թողու տեղական ընթերցողները, այսինքն ա – նոնք, որոնց միջոցով համայն Հայութեան ծառայելու պարտաւորութիւնը ունի հայ թերթի խմբագիրը։ Անցեալին նման երեւոյթներու ականատես եղած են մեկէ աւելի հայ զաղութներ։

Երրորդ դժուարութիւնը զարձեալ ընդհանրական է։ Հայ մամուլը լոյս կը տեսնէ Սփիւռքի մէջ, տնտեսական չափա – զանց աննպաստ պայմաններու մէջ։ Օրաթերթերէն ամէնէն տարածուններուը 4–5000 վճարող ընթերցող ունին միայն, միւսները կը տարուբերին 1000էն 3000ի միջեւ։ Այդ, նման թիւով ընթերցողնե – րու վճարած դումարները չեն բաւեր օրաթերթերը օժտելու համար մեծ թիւով խմբագիրներով, լաւ վճարելով անոնց, հոգալով անոնց ճամբորդութեան ծախքերը՝ երբ անհրաժեշտ է մէկը ղրկել այլ շրջան մը որոշ ուսումնասիրութիւն կատարելու համար եւայլն։ Ցայտարա – րութեանց բերած չահը չնչին է այն երկիրներուն մէջ, ուր հայկական հոծ բազմութիւններ չկան մղելու համար օտար առեւտրական հաստատութիւնները իրենց յայտարարութիւնները տալու նաեւ հայերէն թերթերու մէջ։ Որոշ պարագաներու թերթերը իրենք, զուտ առեւտրական չահադիտութեամբ հրատարակուող թերթեր չըլլալով, կը մերժեն ենթարկուիլ առեւտրական յայտարարութեանց պահանջներուն, հետեւաբար կը զրկուին անոր ապահովելիք չահէն։ Այս պայմաններուն մէջ բնականաբար մէկ երկու խմբագիրներու եւ աշխատակիցներու ուսին է որ պիտի ծանրանայ բեռը։

Նման սահմանափակումները չեն նպաստեր անշուշտ հայ թերթերու խմբագրութիւններուն, ունենալու համար ընդհանուրի զանազան զաղութներուն հետ անձնական յարաբերութիւններով չըփման մէջ եղող, տեղւոյն վրայ կացու – թիւններ ուսումնասիրած լաւածանօթ աշխատակիցներ, տեղական թղթակից – ներ կամ խմբագիրներ։ Զաղութէ զա – զաղութ յարաբերութիւնները կ'ըլլան տեղական թերթերու փոխանակութեամբ միայն, այդ թերթերուն մէջ լոյս տեսած տեղական կեանքի լուրերուն կամ զանազան յօդուածներուն արտատպումով։ Այդ, այդ ձեւը ոչ միայն անբաւարար է, այլ նաեւ, յաճախ, ապարդիւն։

Ակնարկեցինք արդէն, թէ Սփիւռքի բոլոր հայկական կեդրոններուն մէջ ալ նոյն սովորութիւնները, նոյն մտայնու – թիւնները, ըմբռնման նոյն եղանակները, կրթութեան եւ ուսումի նոյն աստիճանները չեն որ դոյութիւն ունին զանգուածներուն մէջ։ ուստի այս կամ այն իրողութիւնը, այս կամ այն լուրը կրնայ ուշադրութիւնը զրաւել փոքրաթիւ ընթերցողներու եւ մնալ ուշադրութեան ոչ արժանի կամ անհասկնալի՝ ընթերցող – ներու լայն զանգուածի մը համար, որովհետեւ տեղւոյն մամուլը այլ շրջանի մը մամուլին մէջ լոյս տեսած յօդուածը կամ տեղեկութիւնը հրամցուցած է իր ընթերցողներուն այնպէս, ինչպէս այդ տեղեկութիւնը կամ յօդուածը տրուած է այլ շրջանի մը մամուլին մէջ։ Առանց յա – ւելեալ մանրամասնութեանց կամ բացատրականներու, առանց փոփոխութեան ենթարկելու արտայայտութեան որոշ ձեւերը, որոնք, հասկնալի՝ այսինչ զաղութին մէջ, դործածելի ու հասկնալի չեն այլ զաղութի մը մէջ։ Իրապէս օգտակար ձեւով յարաբերութեան մէջ դնելու համար Սփիւռքի զանազան կեդրոն – ներու հայ ընթերցողները իրարու հետ, անհրաժեշտ է որ իւրաքանչիւր զաղութի տեղական մամուլը կարդ մը լուրեր եւ յօդուածներ իր կողմէ վերամշակման ենթարկէ եւ տեղւոյն համար ըմբռնելի ձեւով ներկայացնէ, յաճախ կցելով անոնց

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԱԾ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ԿԱՐՃԱՏԵՒ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ա. ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՅՈՒՇԵՐ)

Բ.— ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՅ – ԿԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՄ ՎԱՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՑԻՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐ ԿՈՄԻՍԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

1917–18 թուականներին, մինչեւ Մարտի վերջը, Վասպուրականում ստեղծուած զուտ հայկական ինքնավար կոմիսարութեան գոյութիւնն ու գործունէութիւնը հանդիսանում է Վասպուրականի եւ ամբողջ հայ ժողովրդի անսասան կամքի, անսպառ կորովի ու ջերմ հայրենասիրութեան վառ ու ցայտուն ապացոյցը։

Վասպուրականցու համար չատ դժուար յաւելեալ բացատրութիւններ, տեղեկութիւններ։ Այս բոլորը իրականացնելու համար պէտք է թերթի խմբագրութեան տրամադրութեան տակ ունենալ յաւելեալ պատրաստութեամբ, ծանօթութիւններով մէկ երկու յաւելեալ օդնական խմբագիր — ինչ որ յաճախ կարելի չէ՝ նիւթական պատճառներով կամ նման պատրաստութեան տէր անձնաւորութեանց խմբագրական ասպարէզը ընդգրկելու չկամութեան պատճառով, ինչ որ հաւանաբար դարձեալ, անուղղակի ձեւով, կը կապուի նիւթականին։

Ներկայիս դժուարութիւն մըն է նաեւ ընթերցողներու տարիքը, որոշ զաղութներու մէջ, եւ նոր սերունդին պատկանող ընթերցողներու թիւին նուազումը, միշտ կեանքի յարուցած դժուարութեանց բերումով՝ լեզուի անդիտութիւն հոն, ուր հայ նոր սերունդները չէին կրնար ու չեն կրնար նաեւ այսօր հայերէն սորվիլ իրենց տուներուն կամ դպրոցներուն մէջ. կրթական մակարդակի տարբերութիւնները՝ հոն, ուր հայ երիտասարդութիւնը ընդհանուր առումով ուսման բարձր մակարդակի տիրացած է եւ չի բաւարարուիր այլեւս հայկական թերթերով, մինչեւ անդամ եթէ հայերէն դիտէ. կամ մշակութային տարբեր մտայնութեանց պատճառով՝ հոն, ուր հայ երիտասարդութիւնը կը կարծէ յառաջադէմ ըլլալ աղգայինէն փախչելով ,ցայտայինը մերժելով՝ ի նպիր համամարդկային նպատակներու։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»Ի

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ
ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Այդ կինը կասկած մը ունի թէ իր ամուսինը դուն սպաննած կամ սպաննելու ուղղակի պատճառ եղած ես։

— Բայց սոսկալի բան է այդ։

— Սեւեռուն զաղափարն է իրեն. մէկ քանի անգամ ակնարկեց ատոր, ի զուր փորձեցի հակառակը ապացուցանել, քու խօսքերդ յիշեցնելով։

— Ուրեմն այդ կինը իր ամուսինը կը սիրէ՞...

— Ես ալ ճիշդ այդ հարցումը ըրի իրեն, «ոչ, պատասխանեց, ամուսինս չէի սիրեր եւ թերեւս ի վերջոյ ատել սկսայ, բայց ատիկա պատճառ մը չէ որ սպաննէի զայրեմ»։ Եւ աւելին կայ... Զարուհին կը կարծէ որ Լեւոնը սպաննած ես դինքը կարենալ առնելու համար։

— Ուրեմն թշուառականի մը, հրէշի մը առ՞ղ դրած է զիս։

— Բայց, առարկած էր Մարտիկ էֆէնտի, Չանա ապացուցանել քու անմեղութիւնդ, ցոյց տուր թէ ըրած պատմութեանդ մէջ որեւէ սուտ չկայ եւ թէ ընդհակառակն դուն աշխատած ես Լեւոնը մահուընէ ազատել...

— Այո, բայց ի՞նչպէս կարելի է ատիկա...

— Իրաւ որ չեմ դիտեր թէ ինչպէս կարելի է, դուն ինձմէ աւելի լաւ կրնաս միջոցը դտնել։

Այս տեսակցութենէն ի վեր ահա, խեղճ երիտասարդը կորսնցուցած էր իր հանդիստը։ Իրեն համար դժնդակ բան մըն էր մտածել թէ Զարուհի դինքը կը դատապարտէր, թերեւս ի՛ատէր արարքի մը համար, զոր չէր զործած։

— Գոնէ Սելանիկի մէջ ճանչցած սպաները կամ եգիպտացի Շապանը կարենար ձեռք ձգել։ Թերեւս անոնց վկայութիւնը բաւական ըլլար ամէն կասկած փարատեու։

Վահան ատոր աշխատեցաւ մէկ քանի օր։ Դիմեց ուր որ կարելի էր, ո՛ւր կը դտնուէին Արիֆ ու Ն. պէյերը եւ բոլոր միւս սպաները որոնք ճանչցած էր Սելանիկի մէջ, իր մէկ քանի օրուան այցելութեան միջոցին։ Ոչ ոք կրցաւ որոշ տեղեկութիւն մը տալ իրեն։

Եգիպտացի Շապանին ալ հետքը չկրցաւ գտնել։

Ու այսպէս Փըթի Շանի պարտէզին մէջ յուսահատ կը մտածէր անբախտութեան վրայ երբ բարեկամը, Մարտիկ էֆէնտի մօտեցաւ իրեն։

— Ի՞նչ այդպէս մէկ կողմ քաշուեր ես, բաւ յանդիմանական ձայնով մը։

— Ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ, պատասխանեց երիտասարդը։

— Եկուր բազմութեան մէջ։

— Բազմութիւնը զիս կը նեղացնէ։

— Իսկ ե՞ս, ե՞ս ալ քեզ կը նեղացնեմ։

— Չէ, պատասխանեց երիտասարդը։ Բայց կը վախնամ որ ես քեզ կը նեղացնեմ իմ այս վիճակիս մէջ։

— Չիս նեղացներ, պոչեց Մարտիկ էֆէնտի, երբեք, միայն թէ չիտակը կը խոստովանիմ, բնաւ գոհ չեմ քեզ տասնկ մտածկոտ եւ ախուր տեսնելուս, թէեւ ատոր պատճառը չատ լաւ գիտեմ։ Մի – այն թէ կը մտածեմ որ առանկ անկիւն մը քաշուելով ու մտածելով բան մը չըլլար...

— Ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ...

— Բայց պէտք է աշխատիս նպատակիդ հասնելու եւ թոյլ չտաս որ քեզմէ եաքը եկողներ ու քեզմէ նուազ արժողներ քու իրաւունքդ ձեռքէդ յափշտակեն։

Վահան այս խօսքերը լսելով ցնցուեցաւ։ Զգաց որ Մարտիկ էֆէնտի ակնարկութիւն մը կ'ընէր, թէ ըսելիք մը ունէր։

— Ո՞րը եաք են ինձմէ եաքը եկողները, հարցուց։

— Չեմ դիտեր, բայց վերջապէս կըրնայ ըլլալ... Զարուհին իր թարմութեամբը եւ ունեցած դիրքովը այնպիսի նախանձելի պատառ մըն է, որ բնական – աբար չատ երիտասարդներու ախորժակը զրդռած ըլլալու է։

— Առանք անորոշ խօսքեր են, Մարտիկ էֆէնտի, լաւագոյն է բուն իրողութիւնը պատմել։

— Ի՞նչ իրողութիւն։

— Այն իրողութիւնը, որուն քիչ մը առաջ ակնարկեցիր, երբոր ինձմէ եաքը եկողի եւ ինձմէ նուազ արժողի մը խօսքը ըրիր։

— Բայց ես մէկու մը չակնարկեցի, բաւ Մարտիկ էֆէնտի թեթեւ մը չփոթելով։

— Ընդհակառակն, որոշապէս ակնարկեցիր, պատասխանեց Վահան ողորմելով ու չեշտակի իր բարեկամին աչքերուն մէջ նայելով։ Եւ կ'ուզե՞ս որ ես բուն մէջ նայելով։ Եւ կ'ուզե՞ս որ ես բսեմ թէ որուն ակնարկեցիր։

— Լսէ տեսնենք, պոչեց Մարտիկ էֆէնտի ժպտելով։

— Պարոն Շաւարշին, այն երիտասարդին որ իրենց հետ միասին ճամբորդած էր Փարիզէն մինչեւ Պոլիս։

Մարտիկ էֆէնտի չկրցաւ ուրանալ։

— Իրաւունք ունիս, խոստովանեցաւ, անոր կ'ակնարկէի...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(211 – Շար.)

էր հաշտուել իր երկարատեւ դաղթական վիճակի հետ, եւ նա չարունակ իր հայ եաջգը Մասիսին ու Թանդուրեկին յա – ռած սպասում էր, թէ երբ հնարաւոր կը լինի կրկին վերադառնալ ակամայից իր լքած օճախը:

Առաջին նահանջից յետոյ հազիւ մէկ – երկու չաբաթ էր անցել, երբ ռուսական բանակը կրկին Վան մտաւ: Բանակի յե – տեւից հեւ ի հեւ Վան մեկնեցին նաեւ բուսական թիւով յանդուգն Վասպուրա – կանցիները, որոնք սպասողական դրու – թեան մէջ լինելով, դեռ չէին հեռացել Իդիրից, Էջմիածնից ու Երեւանից: Սա – կայն նրանց բնակութիւնը Վանում եւ չրջակայքում դեռեւս կայուն ու հաստա – տուն չէր, որովհետեւ ռուսական զօրքը 1916 թուականի Յունիսին եւ Նոյեմբե – րին երկու անգամ էլ դուրս եկաւ Վա – նից, բայց դեռ սահմանին չհասած՝ կարճ ժամանակից յետոյ կրկին վերադարձաւ Վան: Իր հողն ու ջուրը սիրող եւ նրան կապուած Վասպուրականցին ուղղակի չուարել էր ցարական կառավարութեան այդ «կատուի խաղից»:

Յետագայ քաղաքական անցուդարձե – րը՝ Ռուսաստանում բռնկուած Փետրը – ուարեան եւ Հոկտեմբերեան յեղափոխու – թիւնները եւ Անդրկովկասում կատար – ուած փոփոխութիւնները բոլորովին ու – րիշ իրադրութիւն ստեղծեցին Վասպու – րականի համար: Արդէն Կովկասից Վաս – պուրական էին մեկնել զանազան կազմա – կերպութիւնների ու ընկերութիւնների ներկայացուցիչներ՝ զինադադարական դործիքներով, սերմացուով, լծկաններով ու դրամով օդնելու ներդաղթած Վաս – պուրականցիներին, որոնց թիւը 1917 թուի վերջերին 25·000ի էր հասնում: Վանում ստեղծուել էր այդ ընկերութիւն – ների ներկայացուցիչներից եւ Վասպու – րականցիներից կազմուած դեկավար մար – մին, որ յետոյ վերածուեց նահանդային ինքնավար կոմիսարութեան՝ Քաղաքնե – րի միութեան ներկայացուցիչ, ապա նա – հանդային կոմիսար դարձած Կոստի Համբարձումեանի դլխաւորութեամբ: Կոմիսարութիւնը թէեւ ինքնավար, բայց ենթարկւում էր Անդրկովկասեան կոմի – սարիատին եւ իր եմտական գործառնու – թիւնները կատարում էր անդրկովկաս – եան պոներով եւ Կերենսկու ռուբլինե – րով:

Ռուսական զօրքն առժիչա հեռացել էր Վասպուրականից, եւ նահանդը մնացել էր իր բնիկ տէրերի անօրինութեան տակ:

Վասպուրականի դեկավար մարմինը, հաշուի առնելով երկրի դրութիւնը, ինք – նապաշտպանութեան եւ ինքնապահպան – ման համար միջոցներ է ձեռք առնում, ինչպէս դա արուեց Ապրիլեան հերոսա – մարտի ժամանակ:

Վասպուրականի Հայութիւնը, մնալով բոլորովին մենակ, որոշում է ստեղծել իր ինքնուրոյն իշխանութիւնը՝ Վանի նահանդային ինքնավար կոմիսարութիւ – նը՝ բաղկացած միայն Հայերից: Այդ իշ – խանութիւնն ունեցաւ հայ զօրք, ոստի – կանական հետեւակ եւ հեծեալ վաշտեր, հայ պաշտօնէութիւն, հայ անտեսութիւն, հայ զործավարութիւն եւ նոյնիսկ հայ – կական դրամ՝ ոդեւորութիւն ներշնչելով Կովկաս ապաստանած Վասպուրականցի տարագիրներին, որոնք պատրաստւում էին խմբերով Վան վերադառնալ եւ վե – րածնել Վասպուրական աշխարհը: Ոգե – ւորուած էր նոյնպէս Կովկասահայու – թիւնը՝ ի դէմ ինքնավար Վասպուրա – կանի՝ երազելով ապագայ Հայաստանի անկախութիւնը:

Կովկասում կազմակերպուած էր Վաս – պուրականեան դունդ՝ Վանին օդնութեան դնալու համար:

Վասպուրականի իշխանութեան ան – դամակցում էին՝

1· Կոստի Համբարձումեան — Նախա – դահ եւ Արտաքին յարաբերութեան վա – րիչ (կոմիսար)

2· Հմայեակ Մանուկեան — Ներքին դործերի վարիչ (կոմիսար)

3· Գրիդոր Պուլկարացի — Զինուորա – կան դործերի վարիչ (կոմիսար)

4· Սամուէլ Մեսրոպեան — Եկմտական դործերի վարիչ (կոմիսար)

5· Բժ· Ն· Տէր–Թովմասեան — Առող – ջապահական վարիչ (կոմիսար)

6· Զաւէն Կորկոտեան — Ինամատա – րութեան վարիչ (կոմիսար)

7· Արմենակ Մաքսապետեան — Գիւ – ղատնտեսական դործերի վարիչ (կոմի – սար)

Իշխանութեան մասնակցում էին նոյն – պէս Վասպուրականի երկու կուսակցու – թիւնների (Դաշնակցական եւ Ռամկա – վար) ներկայացուցիչները:

Յետագայում իշխանութեան կազմի մէջ մտան Կովկասից եկած Հայրապետ Յով – հաննիսեանը (որպէս նախագահի օդնա – կան) եւ Զաւրիեւը, որպէս փոստ–հա – դորդակցութեան վարիչ:

Իշխանութիւնն ունէր օրէնսդրական եւ կատարողական իրաւունքներ: Ամէն տե – սակի դործառնութիւն կատարում էր հայերէն լեզուով: Իւրաքանչիւր վարիչ ունէր առանձին բաժին եւ ենթակայ պաշտօնեաներ: Նախագահն ու վարիչ – ները ունէին հայ եւ ռուս լեզուներով կնիքներ:

Վասպուրականի հայ իշխանութեան հիմնական մտահոդութիւնն էր երկրի պաշտպանութիւնը, դրամական տազնապը, սահմանների անմիջական պաշտպանու – թիւնը, նորակոչ զինուորների ու նոր սպաների ռազմական ուսուցումն ու պատրաստութիւնը, երկրի աւերածու – թեան վերականդնումը եւայլն:

Ինքնավար դարձած Վասպուրականը մտաւորական նոր ֆատրերի եւ կռուող ուժերի կարիք ունէր: Երեւանի Ազեւմը – տահայ Կորհուրդը ստիպուած էր լարել իր ուժերը՝ Վասպուրականի այդ կեն – սական պահանջները բաւարարելու հա – մար: Նրան յաջողուեց 1917 թ· Դեկտեմ – բերին Երեւանից եւ Թիֆլիսից որոշ թի – ւով ուսուցիչներ, անտեսական բնագա – ւառի աշխատողներ եւ զինուորներ ու – ղարկել Վան: Դրանց թւումն էր նաեւ ես, որ այդ ժամանակ վարում էի Երե – ւանի Գայայեան եւ Ալրիմեան զպրոցնե – րի արեւմտահայ բաժինների աւագ ու – սուցչի պաշտօնը:

Մեր խումբը Ջուլֆա – Մակու – Բայա – զետ երկաթուղով դուրս եկաւ Բայազէ – տի հովիտը եւ այնտեղից փուրկոնով հա – սաւ Վան: Ճանապարհին մենք հանդի – պում էինք ռուս անդէն զինուորների· նը – րանք վերադառնում էին իրենց տները, մենք էլ՝ մերը···:

Ոչ մի զինուած Քրտի եւ Թուրքի չհան – դիպելով՝ անցանք նոյնպէս Բերկրու դարղանդ պատճառող արիւնոտ ձորը, եւ Յունուար 5ին մեր առջեւ բացուեց Բզ – նունեաց հրաչագեղ ծովակը՝ իր դիւ – թիչ լաղուրով: Կարծես հէքեաթային պատկեր բացուեց մեր առջեւ, երբ Աւե – րակ գիւղի բարձունքից երեւաց հարազատ ու ծիծղուն ծովակը իր ամբողջ վեհու – թեամբ:

Բայց երբ քաղաք մտանք, մեր կոր – ծանուած աների ու աւերակների տես – քը կսկիծով լցրեց հիացմունքից արբած մեր սրտերը:

Մեր խումբն իսկոյն աշխատանքի լծե – ուեց: Ինձ յանձնուեց Ներքին դործերի դիւանի դեկավարութիւնը: Մեր վարչու – թեան էր ենթարկւում նաեւ ոստիկանու – թիւնը, որ կարեւոր դեր էր խաղում այն ժամանակ Վասպուրականի ներքին ապա – հովութեան եւ կարդ ու կանոնի պահ – պանման խնդրում:

Կառավարչատունը դտնւում էր Փոքր – Քենդրչիի վրայ, կաթոլիկ միսիոներների մեծ ու դեղեցիկ չէնքում, որը վերանո – րոգման էր ենթարկուել: Ամբողջ օրը եռուզեռ էր այնտեղ, եւ ամէն ինչում նը – կատւում էր չտապողականութիւն, մտա – հոդութիւն, բայց եւ միաժամանակ՝ վճռ – ռականութիւն, կորով, յամառութիւն եւ ձեռներէցութիւն: Կարծես կառավարչա – տունը մի զինուորական շտաբ լինէր, որտեղ ամէն րոպէ մտածում էին սահ – մանի ու դրաւուած դիրքերի ապահովու – թեան ու ամրապնդման, թշնամու անա – կրնկալ յարձակումը կամ հակայարձա – կումը կանխելու, դիրքերում մարտնչող զինուորների պարենաւորման ու ռազմա – նիւթերի մատակարարման, թիկունքի ու միւս զօրամասերի հետ կապի անխափան պահպանման մասին եւայլն, միայն այն տարբերութեամբ, որ այդ բոլորի հետ մէկտեղ, Վասպուրականի կղզիացած փոքրիկ ու սակաւաւոյ իշխանութիւնը պարտականութիւն ունէր նաեւ աննդով ապահովելու հայրենի տուն վերադար – ձած 25·000 Վասպուրականցիներին եւ բնականոն կեանքի պայմաններ ստեղծե – լու նրանց համար: Եւ դեռ աւելին: Այդ իշխանութիւնը ծրագրում, ձգտում էր Կովկասում ապաստանած փախստական վանեցիներին եւս երկիր վերադարձնել, հզօրացնել Վասպուրականը, նոր Արծրու – նիքի վերածել այն, միայն առանց թա – դաւորի, առանց տոհմական աղնուակա – նութեան: Անելիք շատ կար: Պէտք է պարծանքով արձանագրել, որ Վասպու – րականի իշխանութեան մէջ դործող դե – կավարներին հոդեկան ուժ եւ կորով չէր պակասում, արիութիւնը երբեք չէր դա – ւաճանում նրանց, եւ նրանք կարողանում էին պատուով դուրս դալ իրար յաջորդող դժուարութիւններից:

Խիստ նկատելի էր դրամական ճգնա – ժամը: Երկրում պակասում էր դրամը դնումների, պաշտօնեաներին, զինուոր – ներին եւ ոստիկաններին վճարելու հա – մար: Շուկան սկսում էր մեռնել, իսկ միւս կողմից՝ չարաչահութիւնը մեծ չա – փերի էր հասնում: Կերենսկու կամ Ան – դրկովկասեան հաղարանոցները շատ անդամ մնում էին անդործածելի՝ մանր դրամ չլինելու պատճառով: Իշխանու – թիւնը ռիսքով ձեռնարկեց դրամ կտրե – լուն: Այդ նոր դրամը 1–100 ռուբլիանոց փոքր ,քառակուսի, անդիծ թուղթ էր եւ կոչւում էր «Փոխդիր՝ ներքին դործածու – թեան համար»: Ընթեռնլի ձեռագիր ու – նեցող մի քանի ընկերներով նստեցինք ու սկսեցինք «կարել» հայկական այդ նորօրինակ «դրամը», որը եւ բազմացնում էինք խմորատիպով: Փոխ դիր դրամը ի – րենց ստորագրութիւններով վաւերացրել էին Վասպուրականի իշխանութեան երեք վարիչները, որոնք այժմ արդէն կոչւում էին կոմիսարներ՝ Անդրկովկասեան կո – միսարիատի օրինակով: Դրանք էին՝ նա – հանդային կոմիսար Կոստի Համբար – ձումեանը, զինուորական կոմիսար Գրի – գոր Պուլկարացին եւ եկեմտից կոմիսար Սամուէլ Մեսրոպեանը: Վերջինիս անու – նով ժողովրդի մէջ այդ դրամը կոչւում էր «Սամուէլի փող», «Սամուէլ փուլի»:

Փոխդրի վճարումը երաշխաւորում էր Վանի նահանդային կոմիսարիատը, որի ռուսերէն կնիքով էլ կնքուած էր այն:

Այս թղթի կտորները մեծ դեր կատա – րեցին այդ օրերին Վասպուրականի իշ – խանութիւնն ամրացնելու, նրա վարկը բարձրացնելու եւ ժողովրդի տնտեսական կարիքները բաւարարելու դործում: «Սա – մուէլի փողը» Վանի շուկայում, դիւ – ղերում եւ նոյնիսկ Քրտերի մէջ ճանաչ – ուած փոխանակութեան միջոց էր: Դրա – նով էին վճարում ռոճիկները, մանրը – ւում հաղարանոցները, կատարում ա – ռեւտուրը:

ԱՐՍԷՆ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

(Շար· – 2)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎՐԶԻՆՈՎ ԵՒ ԳՐԻԶՈՎ, դրեց՝ Զարեհ Մուրադեան, տպարան Տէր–Յակոբեան, Փարիզ 1970:

ՅԱՌԱՋ Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (168)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Կառքը թաւալել սկսելուն պէս կրկին խառնաչփոթ տպաւորութիւններ պաշա – րեցին մանկամարդ կնոջ ուղեղը: Առա – ջին անդամ ըլլալով Աննա, իր յարաբե – րութիւնները Վրոնսքիի հետ, նկատեց յստակ ու պայծառ կերպով:

«Ի՞նչ փնտռեց իմ մէջս, աւելի սնոտ – փառութեան դոհացում քան թէ սէր»:

Յիշեց այն խօսքերը զորս Վրոնսքի իր ականջին կը փսփսար իրենց միութեան առաջին օրերը եւ զեռնամած չունի կեր – կերպարանքը զոր իր դէմքը կը զգենուր այն ատեն:

«Այո, զոհացած ինափառութեան յագ – թանակը կ'արտայայտէր: Անուշտ դիս կը սիրէր, բայց յաջողութեան հպարտու – թիւնը աւելի զերակչիռ էր իր մէջ: Իր յաղթութիւնը փառք մըն էր իրեն հա – մար: Այժմ այդ ամէնքը անցեալին կը պատկանի եւ հպարտանալու բան մը չունի: Ինձմէ ստացաւ ինչ որ կրնայի տալ ու հիմա ալ ինծի պէտք չունի: Ի – րեն համար բեռ մը եղայ եւ այժմ կը ջանայ միայն հետս ուղղամիտ ընթացք մը ունենալ: Երկկ իր ներքին մտածումը բերնէն փախցուց: Կը բաղձայ որ ամուս – նալուծումը ձեռք բերեմ, որպէսզի կա – րենայ հետս ամուսնանալ: Զիս կը սիրէ, բայց ի՞նչպէս· սիրոյ համը փախած է, իմ քովս ալ միեւնոյն հաճոյքը չի գըտ – ներ··· եթէ դինքը թողում, ներքնապէս երջանիկ պիտի ըլլայ»:

Աւիկա հիմա այլեւս ենթադրութիւն մը չէր, այլ յստակ իրողութիւն մը:

«Իմ սէրս երթալով կրքոտ ու եսամոլ կը դառնայ, մինչդեռ իրենը կը պակլի, կը մարի, կը մարի··· ահա ասոր համար կը բաժնուինք: Ինծի համար իրմէ զատ բան մը չկայ եւ կը պահանջեմ որ ալ աւելի անձնատուր ըլլայ ինծի, մինչդեռ ինք երթալով կը հեռանայ ինձմէ: Մեր միութենէն առաջ իրարու կը ձգտէինք, իսկ հիմա իրարմէ կը հեռանանք եւ ան – կարելի է այս բանը փոխել: Ինծի կ'ըսէ թէ անմիտ նախանձ մը ունիմ եւ ես ալ ասիկա կը խոստովանիմ, այսուհանդերձ, ճշմարիտ չէ, նախանձ չեմ, այլ դժդոհ եմ··· բայց···»:

Բերանը բացաւ եւ կառքին մէջ տեղը փոխեց, այս մտածումներէն յուզուած:

«Եթէ կարենայի ուրիշ բան մը ըլլալ քան հոմանուհի մը որ քանօրէն իր դըգ – ուանքները կը սիրէ, բայց չեմ կրնար եւ չեմ ուզեր ուրիշ բան ըլլալ: Եւ որովհե – տեւ այս տենչանքին դէրին եմ անոր հա – մար զինքը կը զզուեցնեմ: Ու ինքն ալ դիս կը բարկացնէ եւ ուրիշ կերպ չի կրնար ըլլալ: Միթէ չէ՞մ դիտեր թէ դիս երբեք պիտի չխաբէ, թէ բնաւ աչք չու – նի օրիորդ Սորոքինի, թէ Քիթթին չի սիրեր· կատարելապէս դիտեմ· բայց ին – չի՞ կը ծառայէ ատիկա, եթէ ինծի հետ քաղցր ու բարի է պարտականութեան համար, առանց զիս սիրելու· բայց ա – տիկա առելութենէ հազար անդամ աւելի դէշ է· դժոխք է ատիկա, ու ահա այս – պէս է վիճակիս: Երկար ատեն է որ դիս չի սիրեր: Եւ երբ սէրը մեռնի, ատելու – թիւնը կը սկսի:

«Բայց այս փողոցները բնաւ չեմ ճանչ – նար··· լեռներ ու տուներ եւ դարձեալ տուներ··· ու այս տուներուն մէջ մար – դիկ··· որքա՜ն չատ են: Կարելի չէ դա – նոնք համրել··· եւ ամէնքը իրար կ'ա – տեն: Լաւ, ենթադրենք որ երջանիկ ըլլա – լու համար ամէն բան ունիմ ամուսնա – լուծումը կը ստանամ, Քարենին ինծի կը յանձնէ Սերիոժան եւ Վրոնսքիի հետ կ'ամուսնանամ»:

Երբ Քարենինի վրայ մտածեց զայն տեսաւ իբր թէ իր առջեւը ըլլար, իր մոայլ աչքերով, ճերմակ ձեռքերուն վը – րայ կապոյտ երակներով, անոր ձայնին հնչումը լսեց եւ զզուանքէն սարսռաց:

«Լաւ ուրեմն, ամուսնալուծումը ձեռք բերի եւ Վրոնսքիի կինը եղայ: Միթէ Քիթթի պիտի դադրի՞ ինծի նայելէ այն – պէս ինչպէս նայեցաւ այսօր··· ոչ: Միթէ Սերիոժա պիտի դադրի՞ իմ երկու ամուսիններուս վրայ մտածելէ: Եւ ի՞նչ նոր զգացում պիտի ստեղծեմ իմ ու Վրո – նսքիի միջեւ· միթէ կարելի՞ է որ զի – բար չտառապեցնենք»:

Այս անգամ առանց ամենափոքր վա – րանումի մը պատասխանեց·

«Զէ, ես իրեն դժբախտութիւն կը պատ – ճառեմ եւ ինք ինծի, եւ անկարելի է դին – քը փոխել, ոչ ալ դիս: Ի զուր ամէն բան փորձեցինք իրարու մօտենալու համար, պատուհակը տեղէն խախտած է»:

«Այո, այս մուրացիկ կինը իր մանկի – կով կը կարծէ թէ վրան կը դթամ··· մի – թէ ամէնքս ալ այս աշխարհի մէջ դըր – ուած չե՞նք զիրար տառապեցնելու եւ ա – տելու համար··· ահա զպրոցականներ որ կը խնդան··· Եւ իմ Սերիոժա՞ս: Հաւա – տացի նաեւ որ զինքը կը սիրէի եւ իմ սիրոյս վրայ կը փղձկէի: Եւ սակայն ա – ռանց իրեն ապրեցայ, զինքը լքելի ուրիշ սիրոյ համար եւ այնքան առեն որ այդ սէրը զիս զոհացուց չարաճոյժի»:

Զզուանքով յիշեց Վրոնսքիի համար զղացած սէրը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՅ

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եւդինէ Ա. Պօղոսեան եւ զաւակները, նաեւ ամբողջ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի (Սեպտ. 20) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ՝

ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր եղբօր՝ ԶԱՐԵՀ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ յիշատակին։

Անոնց յիշատակը յարգողներէն կը խընդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ ոճնախմբութիւն Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կիրակի, 27 Սեպտ. Վարագայ Ս. Խաչի ոճնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Մատաղի նուիրատուութեանց համար դիմել
Mr. Chichmanian
C. C. P. 16905-06 PARIS

ԾԱԽՈՒ Է

ԵՐԿՈՒ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐ

ՄԷԿԸ՝ ՊԱՆԵԼՕ, վեց սենեակ, խոհանոց եւ յարմարութիւններ։

ԵՐԿՐՈՐԴԸ՝ ԱԼՖՈՐՎԻԼ, չատ գեղեցիկ փավիյոն մը, գեղազարդ պարտէզով մը, 4 սենեակ, խոհանոց եւ յարմարութիւններ։ Կարելութիւն աշխատանոց չինելու։

Հեռաձայնել ամէն օր, բացի Շաբաթ եւ Կիրակի՝ 236-41-27

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին։

×

ՊԱՆԵԼՕ - ՔԱՇԱՆԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Շորեքշաբթի (23 Սեպտ.) ժամը 21ին, ընկերուհի Գարաօղլանեանի տունը, 22 Ռիւ Լաֆոսաձիէ, Քաշան։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը։ Դիմել վարժարան,
1, Bld. du Nord — 93 - Raincy
Tél. : 927-01-72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ Ժորժ Ե.ի սրահը։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ։

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին։

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վիէննի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փարիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանդուստեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, երեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէննի մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ։

Հ. Յ. Դ.

Վիէնն.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, նոր ակումբին կողքի սենեակին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

SURPRISE PARTY

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը կը կատարէ իր տարեկան պարահանդէսը Կիրակի 27 Սեպտեմբեր, Համօ Օհանջեան - եան ակումբի մէջ, 2 Ռիւ Փիւվիէ, ժամը 15ին։

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ բարեկամները։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի մուտքը կը կատարուի, Կիրակի Սեպտ. 20 ժամը 15էն սկսեալ։

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒ - ՂԻ ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսին Հոկտ. 1 Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն սկսեալ, 17 Ռիւ Պլէօ Միութեան գրասենեակին մէջ, ուսուցչուհեամբ Տիկ. Հռիփսիմէ Զիլինկիր - եանի։

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները արձանագրութեան համար, մանաւանդ որ այդ օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ ծնողական ժողով մը, որուն պարտաւորիչ է իրենց ներկայութիւնը։

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հինգշաբթիօրեայ Դասընթացքի արձանագրութիւնները կը սկսին 17 Սեպտ. Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 8,30 - 11,30։

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցին հայերէնի դասընթացքը կը վերսկսի Հինգշաբթի 24 Սեպտ.ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։ Դասաւանդութիւնները առաջին եւ երկրորդ դասարաններուն համար առաւօտեան ժամը 9-11,30, իսկ երրորդ, չորրորդ եւ հինգերորդ դասարաններուն՝ կէսօրէ եաք ժամը 2-5, ուսուցչուհեամբ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի։

Յարգելի ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց փոքրիկները Հինգշաբթի օրերը ծանօթ սրահին մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Օդուտեցէք լաւագոյն եղանակէն Հայաստան այցելու համար

Ա. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Սեպտեմբեր 11էն 25
Բացառիկ ճամբորդութիւն : ԵՐԹԻՆ՝ մէկ օր Մոսկուա այցելութիւններով։
ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ՝ երկու օր Լենինկրատ այցելութիւններով :
Առաջին կարգի սպասարկութիւն Մոսկուա, Լենինկրատ եւ երեւան (Արմենիա պանդոկ) Հայաստանի մէջ ամէնօրեայ պտոյտներ տեսարժան վայրերու
Գինը՝ 2450 ֆրանք

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Հոկտեմբեր 1էն 15
Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ՋՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն։ Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները :
Ա. կարգի բնակութիւն եւ սպասարկութիւն Մոսկուա եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ)
Գինը՝ 2350 ֆրանք
Այս գիները կ'ընդգրկեն օդանաւով երթուղարձը, փոխադրութիւնները, ամբողջ փաւնիռնը եւ ամէնօրեայ պտոյտները :

Renseignements et inscriptions
SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
Tous les jours de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կօչկակար մը կ'ուզուի ստիպողական կերպով, լաւ վճարում։ Դիմել ամէն օր (բացի Կիրակի կէսօրէն յետոյ)
9, Ave. Aristide Briand
Antony (92)
Հաղորդակցութեան միջոց՝
Ligne de Sceaux

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ *ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ*
Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ։
Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ։
Գինը 15 ֆրանք
Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝
Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphonner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարւոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ։

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի։

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով :

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Քիւվէօրի առջեւ։

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօն, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն - Մենեհոլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հեռաւոր քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ։

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.։

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզէլի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը : Երեկոյեան ճաշ :

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաչերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ։ Յերեկուան ճաշը, նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի ս - տեննները :

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝
125 ՖՐԱՆՔ
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Ի.Տ. ՃԻՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ
ՈՐՈՒ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez
THOMLAC
16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91
DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61
ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար· 115 ֆր· Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ DIMANCHE 20 SEPTEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11919

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.919

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵԻԼՔԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

(Յիսնամեակին առթիւ)

Դ. ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ (2)

Բազուի Համագումարին ներկայացուած «Զեկուցում»ը ուրիշ գոհար մտքեր ալ կը պարունակէ:

Այսպէս, ըստ հայ համայնավարներու, իմպերիալիստները կը շարունակեն եղեր իրենց «սակարկութիւնը Հայաստանի համար», բայց այնուամենայնիւ «ձեռքից բաց չեն թողնում Հայաստանը, որ նրանց հարկաւոր է ամէնից առաջ բոլշեւիզմի դէմ պայքարելու համար: Ահա՛ ինչու Ամերիկան Հայաստանին հայց է մատակարարում ի հաշիւ այնտեղից դուրս քաշած հումքի (բրդի, բամպակի)»:

Սակայն Ամերիկայէն ստացուած հացը կառավարութեան ձեռքին մէջ զարմեր է «ռեվոլիւցիայի դէմ պայքարելու միջոց»:

Զեկուցումը ո՞ւրկէ ուր մէջտեղ կը հանէ էջմիածնի կալուածներուն բռնագրաւումը ցարական վարչաձեւին կողմէ եւ այդ առթիւ կը շեշտէ հոգեւորականներու եւ Դաշնակցութեան գործակցութիւնը... կեղեքելու համար գիւղացիութիւնը:

«Գիւղացիութիւնը միայն այժմ է հասկանում, որ էջմիածնի վանքը, իր ծառայողների մեծ քանակով եւ հսկայական հողամասերով, նրան կոչ է անում պայքարելու ոչ թէ յանուն գիւղացիութեան չահերի ցարական կառավարութեան նը կրտումների դէմ, այլ միայն իր սեփականի չահերը պաշտպանելու համար»:

Առասպելներ կը հիւսէ Հայաստանի կառավարութեան եւ Խորհրդարանի անդամներուն մասին, որոնք իբրեւ թէ կը կոտորեն եղեր խլամ գիւղացիները՝ իբացնելու համար անոնց հողերը:

Ցետոյ նաեւ «մուսուլմաններից մաքրուած շրջաններում կառավարութիւնը բնակեցնում է Թուրքահայ գաղթականներին, որպէսզի նրանցից ստեղծի հայ կազակային դաս, որի վրայ յենուելով կարողանար պայքարել տեղացի, աղքատացած եւ հետեւաբար ռեւոլիւցիոն գիւղացիութեան դէմ: Թուրքահայերի ձեռքումն է կենտրոնացած նաեւ Երեւան քաղաքի գրեթէ ամբողջ առեւտուրը: Կառավարութիւնը լիակատար կախման մէջ է նրանցից»:

Զեկուցում – պարսաւագիրը, սուտն ու իրաւը իրար խառնելով, կարդ մը տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի մէջ բոլշեւիկներու գործունէութեան եւ հաստատելուն մասին: Ու «իմպերիալիզմ»ի դէմ նիշակ ճօճելէ ետք, կ'եզրակացնէ այսպէս.—

«... Հայաստանում չկայ ազգային հարց: Հայաստանում կայ միայն սոցիալական հարց: Կոմպարտիան (Համայնավար կուսակցութիւնը) Հայաստանում պէտք է պատրաստ լինի, որպէսզի Արեւելքում ընդհանուր ապստամբութեան մոմենտին տապալի Դաշնակցութիւն պարտիայի իշխանութիւնը, նրա ճակատը հաւասարեցնի արտաքին, իմպերիալիստական ճակատի հետ եւ Արեւելքի ապրուստմէջ ժողովուրդների օգնութեամբ, Սովետական Ռուսաստանի հետ դաշնակցած, մի ընդհանուր ճակատ կազմի միջազգային իմպերիալիզմի դէմ»:

Բազուի Համագումարի հայանուն պատուիրակները բացի իրենց Զեկուցումէն, կուշ մըն են ուղղած Արեւելքի ժողովուրդներուն նոյն թունալից ոգիով ընդդէմ Հայաստանի կառավարութեան եւ Հ· Յ· Դաշնակցութեան: Զեն քաշուած ստորագրելէ այնպիսի զրուելի տողեր, որոնք ենթադրել կուտան թէ անոնք իրենց հոգին ծախած էին Թուրքերուն: Կուսակցական կիրքէ մոլեղնած՝ կը դաւաճանեն Հայութեան եւ զինք կուտան մեր ղարաւոր գահիճներուն ձեռքը՝ այնպիսի տեղ մը, ուր անոնք տիրական դեր կը կատարէին — օգտագործելով խլամներու խալիֆային Թուրք ըլլալու հանդամանքը — եւ կրնային հայ մարդոց դրածները օգտագործել՝ ամբողջ Հայութիւնը իրեւ ցեղասպան ներկայացնելու համար հանրային կարծիքին առջեւ:

Ահա՛ քանի մը տող, իրեւ նմոյշ, երկարապատում կոչէն.

«Արիւնարբու բարբարոսների իշխանութեան տակ անդորմաբար բնաջնջուել եւ բնաջնջւում են մուսուլմանական մասսաները՝ յանուն անկախ եւ միացեալ Հայաստանի: Թուրքիան Հայերից մաքրելու թուրք սուլթանների բաղաքականութիւնը դաշնակցներն այժմ կիրառում են Հայաստանի մուսուլմանների նկատմամբ»:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը հայտնի «արիւնարբու բարբարոսների իշխանութեան տակ»: Պատմութիւնը տուած է իր վճիռը: Փաստերը մէջտեղն են: Տեղը չէ ծանրանալու այդ փափուկ կէտին վրայ:

Լենինի «արեւելեան քաղաքականութիւնը» իր ցայտուն արտայայտութիւնը գտաւ Բազուի Արեւելեան ժողովուրդներու Առաջին Համագումարին մէջ, ուր ամէնէն մեծ չահերը ապահովողներն եղան Թուրքերը:

Հայերը տուժեցին:

×

Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս պատմական դէպքերը ներկայացուցինք առարկայական կերպով, հիմնուած անհերքելի փաստաթուղթերու վրայ, վկայութիւններ բերելով խորհրդային հեղինակներէ:

Պատմութեան անծանօթ — չըսելու համար չարամիտ — մարդիկ խեղաթիւրելով մեր գրածները, մեզի կը վերագրեն սխալ մտքեր, աւելորդ կը նկատենք հերքել, որովհետեւ գիտենք թէ իրենք ալ չեն հաւատար իրենց ըսածին:

Երբ կը խօսինք Թուրքեւխորհրդային յարաբերութեանց մասին, կ'օգտագործենք համայնավարական աղբիւրները:

Օրինակ՝ հետեւեալը:

1964ին Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ խորհրդային պատմաղէտ Ռուբէն Գարեգինի Սահակեանի մէկ գրքոյկը, որուն խորագիրն է Սովետա-թուրքական յարաբերութիւնների պատմութեան հակագիտական լուսաբանումը ժամանակակից թուրք պատմագրութեան մէջ»:

Այնտեղ յիշուած բազմաթիւ փաստերէն մէկը միայն կ'ուզենք արտատպել ստորեւ, «ի լուսաբանութիւն գայթակղեալ մտաց»:

Էջ 18, ծանօթութիւն թիւ 9·

«1921 թուականի ընթացքում Սովետական Ռուսաստանի կառավարութիւնը Թուրքիային տրամադրեց 33·275 հրացան, 57·986·000 փամփուշտ, 327 գրնդացիր, 54 թնդանօթ, 129·179 արկ (*), 1500 սուր, 20 հազար հակագազ եւ մեծ քանակութեամբ ռազմական այլ սպառազինութիւն, այդ թւում ծովային երկու կործանիչ: Տե՛ս Դոկումենտի Վնեժնեյ Պոլիտիկի ՒՄ· հատոր Բ· էջ 675»:

Մեկնութիւնները աւելորդ են:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

(*) Արկ կը նշանակէ «պայթուցիկ նիւթով լցրած ռումբ, որը արձակում են թնդանօթներից, կամ ձգում են ինքնաթիռներից, կամ նետում են ձեռքով հակառակորդի վրայ» (Ս. Մալխասեան, Հայերէն Բացատրական Բառարան, Երեւան, հատոր Ա· էջ 271ա):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

5000 ՋՈՒ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ԿՐՆԱՅ ՄԻՋԱՄՏԵԼ

Քաղաքացիական պատերազմը կը չարունակուի միշտ, բուռն սաստկութեամբ: Քանի մը օրուան կռիւներու ընթացքին զոհերու թիւը — սպաննուած եւ վիրաւոր — արդէն հինգ հազարի հասած է եւ ժամ առ ժամ աւելի մեծ թիւ կը ներկայացնէ: կարմիր մահիկը կոչ կ'ուղղէ միջազգային կարմիր Խաչին՝ բժիշկ, հիւանդապահ եւ դեղօրայք հասցնելու: Համաձայն ականատեսներու, Ամմանի փողոցներուն մէջ վիրաւորուած քաղաքացիներ երեսի վրայ կը ձգուին, մինչ զինուորականները անմիջապէս հիւանդանոց կը փոխադրուին:

Ամմանի եւ պաղեստինեան ճամբարներուն միւռնները հակասական լուրեր կը հաղորդեն, իսկ օտար թղթակիցները դրեթէ հնարաւորութիւն չունին յստակ տեղեկութիւններ հայթայթելու կռիւներու բնոյթին եւ արդիւնքին մասին:

Համաձայն պաղեստինեան աղբիւրներու, «Ամման կ'այրի», իսկ յորդանանեան զրահապատները տէր ու տիրական դարձած են մայրաքաղաքին, ուր, այնուամենայնիւ, միշտ յամառ դիմադրութիւն մը կ'արձանագրուի հոս ու հոն, փոքր խմբակներու կողմէ:

Շաբաթ օրուան լուրերը արձագանգ կ'ըլլային յորդանանեան զրահապատ ուժերու յարձակումին՝ երկրին հիւսիսային մասին, այսինքն՝ Զարքա, Իրպիտ, Մաֆրաք եռանկիւնի չրջափակին մէջ, որ, ինչպէս յայտնի է, «ազատագրուած» չրջան հռչակուած է Պաղեստինցիներու կողմէ: Այս վերջիններս, ականատեսներու վկայութեամբ, կանոնաւոր օժանդակութիւն կը ստանան — հրասայլ, թնդանօթ եւայլն — Սուրիոյ եւ Լիբանանի իրենց կազմակերպութիւններէն: Բոլորն ալ համաձայն են հաստատելու, թէ կռիւները չատ բուռն պիտի ըլլան եւ Պաղեստինցիները վճռական դիմադրութիւն մը ցոյց պիտի տան: Ի դէպ, Պաղեստինցիները զերի բռնած են հիւսիսային չրջանի զինուորական կառավարիչը՝ զնդապետ Պահժաթ Նըհէյսէն եւ մահուան դատապարտած են:

Մինչ կռիւները կը չարունակուին, եահէր Արաֆաթ ձայնասփիւռային յայտարարութեան մը մէջ «մօտալուտ յաղթանակ»ի մը մասին կը խօսէր: «Համբերեցէք, վանդի յաղթանակը մօտալուտ է»:

Արաբական Լիկան Գահիրէի մէջ բացառիկ նիստ մը դումարեց՝ քննելու համար Յորդանանի ներքին կացութիւնը: Միացեալ բանաձեւի մը մէջ, Լիկայի անդամ երկիրները կը պահանջեն կռիւներու անմիջական դադարումը: Այս կոչը ցարդ անհետեւանք մնաց:

Յորդանանի ներքին տագնապը միջազգային կարեւոր իրադարձութեան մը հանդամանք կը ստանար Ուրբաթէն Շաբաթ լուսնալիք գիշերը, երբ ամերիկեան մամուլն ու «Ամերիկայի ձայն»ը արձագանգ եղան Նիքսընի յայտարարութեան՝ ամերիկեան թերթերու տնօրէններուն, ըստ որուն Ուաշինկթընը պատրաստ է միջամտելու Յորդանանի մէջ: Միջամտութեան պատրուակ կրնայ ծառայել ամերիկացի քաղաքացիներու պաշտպանութիւնը, սակայն իրականութեան մէջ Ուաշինկթընի նպատակն է պաշտպանել Հիւսէյնի գահը, եթէ անհրաժեշտութիւն ղգացուի:

Ցամենայն դէպս, ամերիկեան 6րդ նաւատորմիղը որ զօրացաւ Ատլանտեան նաւատորմիղի ուժերով, կազմ ու պատրաստ կը գտնուի Լիբանանի եւ Իսրայէլի բացերը: Անզիացիք եւս պատրաստութիւններ տեսած են Կիպրոսի մէջ: Վերջին ժամուն հաւանական կը նկատուէր ամերիկեան միջամտութիւնը:

Պաղեստինեան Ազատագրական Ճակատը սպառնաց սպաննել Յորդանան գրտնուող բոլոր Ամերիկացիները, եթէ երբեք միջամտութիւն մը տեղի ունենայ: Մոսկուա, իր կարգին, «Իզվեստիա»յի բերնով դատապարտեց միջամտութեան մը զաղափարը, քանի որ պիտի «ծանրացնէ» կացութիւնը:

Վերջին լուրերը վերստին կը հաստատէին կռիւներուն սաստկութիւնը չեչտելով միեւնոյն ժամանակ, թէ առայժմ դժուար է ճշդել, թէ ե՞րբ կրնայ վերջանալ ներքին պատերազմը: Մնաց որ դեռ կարելի չէ յաղթականի մասին խօսիլ՝ երկու կողմերն ալ ունենալով զօրաւոր ուժ:

Պաղեստինցիները Սուրիայէն կարեւոր օժանդակութիւն կը ստանան:

× Այսրյորդանանի եւ Կազայի չրջաններուն մէջ ձերբակալուած 450 Արաբները ազատ արձակուեցան Իսրայէլեան ոստիկանութեան կողմէ:

× Պէյրութի, Դամասկոսի, Պաղտատի, Նոր Տէլհիի եւ Քուվէյնհակընի յորդանանեան դեսպանատունները «գրաւուեցան» Պաղեստինցիներու կողմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԵՃԻՕ ՏԻ ՔԱԼԱՊՐԻ մէջ չատ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են առջի օր եւ մէկ մեռեալ կայ: Դրգռապատճառը միշտ նոյնն է՝ Քալապրի չրջանի գլխաւոր քաղաք նշանակուած է Քաթանցարօ փոխանակ Ռեճիոյի:

ՓԱՐԻԶի Գիտութեանց լսարանի տօչէնը՝ Մարք Զամանակի հրաժարականը տուաւ, առարկելով թէ այլեւս անկարելի դարձած է կազմակերպել Ֆրանս-համալսարանը, տրուած ըլլալով որ կը խորհի թէ «համալսարանը կրնայ հիմնուած ըլլալ միայն վստահութեան եւ ճշմարտութեան յարդանքին վրայ»:

ՑՈՒՆԱԿԱՆ դատական ատեանը յայտարարեց թէ Նիարչոս ոչ մէկ յանցանք ունի իր կնոջ մահուան պարագաներուն մէջ եւ քննութիւնը փակուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ — ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԷՆ ԵՏՔ

եւ ընդառաջ երթալով մեր ընթերցողներու փափաքին

ԹՈՒԼՍԹՈՅԻ

մէկ ուրիշ

ԳԼՈՒԽ ԳՈՐԾՈՑԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ — ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ»

Ա.

Անկասկած բախտորոշ դեր մը վերապահուեցաւ հայ բեմին, իբրեւ հանրային ընչերականերէն մէկը, դպրոցի եւ մամուլի կողքին, հայ կեանքէն ներս: Եւ այս դեռնի վրայ մասնաւորապէս Պոլսոյ վիճակուեցաւ, իբրեւ իսկ բերու – մով, բացառիկ դիրք մը ապահովելու եւ դրօշակիրը դառնալու մեր ժողովուրդի արեւմտեան հատուածի հոգեւոր կեան – քին, ազգային մշակոյթին, մասնաւորապէս հայ թատրոնի զարգացման գործին մէջ, նպաստելով, նոյնիսկ, թուրք բեմի յաղմնաւորման ու զարգացման հոլո – վոյթին:

Ժամանակագրական կարգով հարկ է ճշդել, թէ թատերական չարժումին առաջին սաղմերը դրուեցան Մխիթարեան հայրերու կողմէ եւ, յատկապէս, անոնց չունչին տակ դաստիարակուած սաներու միջոցաւ: 1760էն 1860, այսինքն Մխի – թարեան դպրոցական թատրոնի հարիւրամեայ պատմութեան ընթացքին, ինչպէս ճշդած է Գառնիկ Ստեփանեան իր «Ուրուագիծ արեւմտահայ թատրոնի պատմութեան» երկհատոր աշխատութեան մէջ (Երեւան, Ա. հատոր 1962, Բ. հատոր 1969), Մխիթարեաններու միջոցաւ թատերական արուեստին դաղափարը տարածուած է արեւմտահայ իրականութեան մէջ՝ Պոլիս, Իզմիր, Տրապիզոն եւ այլուր: Աւելցնենք, որ կարդ մը բանասէրներու հաւաստիացումով, Ս. Ղազարի մէջ դրուած է 250է աւելի թատերախաղ:

Արեւմտահայ առաջին փրոֆեսիոնէլ թատրոնին՝ «Արեւելեան Թատրոն»ի կազմութեան անկասկած հոդ պատրաստեցին Պոլսոյ թաղային թատրոնները (1856–1861), որոնք նախաձեռնուած էին Մ. Պէչիկթաշլեանի, Ս. Հէքիմեանի, Ս. Պէնկլեանի, Մ. Մնակեանի, Գ. Զաքրաստեանի ջանքերով: Մ. Պէչիկթաշլեանի եւ Ս. Հէքիմեանի թատերախաղերը՝ « Կոռնակ », « Աբչակ Բ.», «Սամուէլ», «Արտաշէս եւ Սաթենիկ», երկար տարիներ տեղ գրաւեցին «Արեւելեան Թատրոն»ի խաղացանկին մէջ:

Այնուամենայնիւ ընդունուած է 1860 թուականը նկատել բուն թատերական չարժումի մը սկիզբը, քանի որ 1861ին և յեռապայ տասնամեակներուն «Արեւելեան Թատրոն»ի շրջագիծին մէջ ձեւաւորուեցաւ արեւմտահայ բեմի վարպետներու մէկ կարեւոր հոլովը՝ Արուսեակ Փափազեան, Պետրոս Մազաքեան, Մարտիրոս Մնակեան, Սերովբէ Պէնկլեան, Թումաս Ֆասուլաճեան եւ ուրիշներ: Մնաց որ վերոյիշեալ թատրոնը, կարգ մը անուններու տակ, ազիրական ներկայութիւն մը դարձաւ արեւմտահայ բեմի վրայ մինչեւ 1876:

« Վարդովեան թատերախումբը », որ գործեց 1868–1882ին, իր 60–70 դերասաններով, կանոնաւոր ներկայացումներով մասնագիտական և փրոֆեսիոնէլ ինքնարժէք բարձրութեան մը հասցուց հայ բեմը: Համաճայն Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչականի լոյս ընծայած «Ուրուագիծ արեւմտահայ թատրոնի պատմութեան» հեղինակին, Գառնիկ Ստեփանեանի, «Վարդովեան թատերախումբ»ը բեմադրած է 200 թատերախաղ, տուած է հազար ներկայացում, իսկ Ֆասուլաճեան, հայ թատրոնի այդ անխոնջ գործիչը՝ ներկայացուցած է 200 թատերախաղ:

Այս հպանցիկ ակնարկը, Պոլսոյ եր – բեմնի ազգային թատրոններու գործունէութեան մասին, երբեք չեն միտեր նոյնիսկ քիչ մը չատ ուրուագծելու արեւմտահայ բեմի այլապէս հարուստ եւ ճոխ չարժումին անցեալը, պատմութիւնը: Նման փորձ մը կը կարօտի լուրջ աշխատասիրութեան եւ լայն ընդհանրացումի իր մէջ ընդդրկելու համար Մ. Մնակեանէ մինչեւ 1919 Յունուար – ին կազմուած Պոլսոյ Հայ Տրամատիք թատերախումբը, նախաձեռնութեամբ Տիգրան Պօղոսի, Աչոտ Մատաթեանցի, Նշան Պէչիկթաշլեանի, Ե. Թոլայեանի եւ Եդ. Զաւիրաստի, առանց անտեսելու նաեւ Յովհ. Սեւումեանի եռանդագին աշխատանքը Պոլսոյ մէջ, որպէսզի արեւմտահայ բեմի վարպետներու հոյլին մէկտեղումով կորիզը դրուի նորագոյն Հայաստանի Հանրապետութեան պետական թատերախումբին, որուն կազմութեան նախաձեռնած էր հայկական կառավարութիւնը:

Այնուհետեւ պարզ կը դառնայ այն յատուկ եւ աքնաչան աշխատանքը, որուն պէտք է ձեռնարկէն բոլոր անոնք, որոնք կը ձգտին պատկերացնել արեւմտահայ թատրոնի անցեալն ու անոր վաստակաշատ դործիչներուն դիմագիծը:

Այս ուղղութեամբ եւս գնահատելի ձեռնարկներ եղած են անցեալին: Սմբատ Դաւթեան, Հրանտ Ասատուր, Աբչակ Ալպոյաճեան, Սմբատ Քէսկճեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ, մեր ազգային թատրոնին եւ անոր դէմքերուն հայտ չտեսնուած ուսումնասիրութիւններ, յօդուածներ եւ մենագրութիւններ տարաբաղձած են Պոլսոյ եւ այլ վայրերու հայ մամուլի, պարբերաթերթերու կամ հանդէսներու էջերուն մէջ: Ասոնց կողքին կարեւոր թիւով յուշագրութիւններ եւ կենսագրական նոթեր եւս հրատարակուած են: «Արեւելեան մամուլ», «Բիւզանդիոն», «Ծաղիկ», «Մեղու», «Մասիս», «Ամէնուն տարեցոյցը» եւայլն — յիշած ըլլալու համար քանի մը անուն միայն — չտեսնուած աղբիւրներ են պրպտող աչքերու եւ հետախուզող միտքերու համար:

Ցիշատակութեան արժանի դործ մը եղած է, անկասկած, Շարասանի (Սարդիս Թիւթիւնճեան) «Թրքահայ բեմն եւ իր գործիչները» (1850–1908) հատորը, որ 1907ին արժանանալէ ետք Իզմիրլեան մրցանակին, հրատարակուած է 1914ին, Պոլսոյ մէջ:

Շուրջ երկու հարիւր էջերու հասնող պատկերազարդ այս հատորի ներածական բաժնին մէջ ներկայացուած են չորս թատրոններ — Արեւելեան, Մաղաքեան, Ս. Պէնլեան եւ Մնակեան — ապա՝ Թրքահայ բեմական դործիչներ խորագրին տակ՝ կենսագրական դիծերը 23 դերասան – դերասանուհիներու, ինչպէս նաեւ անոնց ներկայացումները:

Պարտինք յիշատակել նաեւ հայ բեմի նուիրեալներէն Արտաշէս Գմբէթեանը, որ, իր կարդին, 1953էն սկսեալ «Ցառաջ»ի մէջ, բեմական դէմքերու պատկերացման օգտաչատ աշխատանքին լծուեցաւ, «Թատերական հին դէմքեր» ընդհանուր խորագրին տակ: Դերասանին մահով չիրականացաւ զանոնք ամբողջացած եւ հատորի մը մէջ ամփոփուած տեսնելու անոր փափաքը:

Վերջապէս, Հայաստանի մէջ եւս գնահատելի աշխատանք կատարուեցաւ այս ուղղութեամբ վերջին տասնամեակներուն՝ հրապարակ հանուելով մենագրութիւններ Պետրոս Ադամեանի, Արուսեակ Փափազեանի, Սիրանոյշի եւ այլոց մասին, եւ ուսումնասիրութիւններ արեւմտահայ թատրոնի անցեալի մասին:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԵԾԱՄՈՐ

Ազարաւեան դաշտի հարաւ – արեւելքէն դէպի հիւսիս – արեւմուտք ճամբուն վրայ, Արաքս գետի արծաթափայլ ժապաւէնով ակօսուած դեղեցիկ հարթութեան վրայ, դիւրութեամբ կարելի է նկատել բլուրներու երեք խումբ:

Առաջին խումբը նշանաւոր Խոր–Վիրապն է՝ Գրիգոր Լուսաւորչի բանտարկութեան վայրը:

Հիւսիսային բլրախումբը Արմաւիր անունը կը կրէ. հոս կը գտնուէր Հայաստանի հնագոյն քաղաքներէն Արմաւիրը: Էջմիածնի մօտ, Այղր լիճէն երկու քիլոմեթր հեռու կը գտնուի երրորդ բլրախումբ մը, որուն մասին մինչեւ վերջին տարիներուն բան չէր դիտցուած:

1963ի աշնան այս երկու՝ Մեծ եւ Փոքր բլուրներու վրայ մենք, խումբ մը երկրաբաններու հետ՝ Ա. Յարութիւնեան, Զ. Յովհաննիսեան եւ Կ. Մկրտչեան, յայտնաբերեցինք Ք. Ա. 3րդ–1 հազարամեակներու պատկանող մեհեադործարան մը, որ իր ծաւալով եւ մեծութեամբ իր նմանը չունի Հին Արեւելքի մէջ: Հնագիտական այս եզակի կեդրոնը, որ մենք Խորենացիի ժամանակաշրջանին (Ե. դար) բլուրներու տորոտէն հոսած գետին անունով Մեծամօր մկրտեցինք, անմիջապէս դիտական աշխարհի հետաքրքրութեան առարկայ դարձաւ:

Մինչեւ վերջին ժամանակները Մխիթարեան Արեւելքի մէջ ամէնէն հնագոյնները կը համարուէին Պաղեստինի մեհեադաձուլածոյի վառարանները (13րդ դար Ք. Ա.), որոնք նկարագրուած են անդլիացի Ֆլինդըրս Փեթրի կողմէ: Մեծամօրի մէջ յայտնաբերուած մեծ եւ փոքր հալոցները, որոնցմէ մօտաւորապէս 30ը ուսումնասիրուեցան 1965–66ին, կը թուագրուին Ք. Ա. 3–1 հազարամեակին: 1965–1966ի պեղումները կատարած է երիտասարդ հնագէտ Էմմա Խանզադեան: Հոս կան երկու ձեւի մեհեադհալոցներ, խոշոր աղիւսներով շարուած քառակուսի մեծ վառարաններ (1,2 մեթր կողով), որոնք կարմրցուած են ներսի կողմէն, եւ փոքր գլանաձեւ վառարաններ, չինուած կաւէ չերտերէ (տրամագիծի հիմին մօտ 0,5էն մինչեւ մէկ մեթր է):

Դոմենեան վառարանները կը պարունակեն խարամի մեծ կոտորներ եւ փոքր սերով օդ մղելու յատուկ յարմարութիւններ ունէին:

Զորս բաղադրիչներու՝ պղինձի, անագի, բազմամետաղներու, մկնդեղի յարբերական պարունակութեամբ կ'առանձնանան պղինձ – անագի արտադրութեան ութ եւ մեհեադաձուլական խարամին աւելի քան տասը տեսակներ:

Հալոցները տեղաւորուած են խումբերով՝ արտադրութեան յատուկ չինութիւններու մէջ, որոնք վերջնական արտադրութեան մշակման օժանդակ արհեստանոցներ ունէին:

Բացառիկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն Մեծամօրի հանքահարստացուցիչ կառոյցները, որոնք եղակի են հնագոյն մեհեադործութեան պատմութեան մէջ. ասիկա 110 մեթր երկարութեամբ եւ 25 մեթրի լայնութեամբ թեք հարթութեան վրայ փորուած փոսերու՝ հորանման ջրատարաններու եւ առուներու համակառոյցն է:

Պղինձի հում նիւթի աղբիւր ծառայած են Կաղզուանի պղինձի հանքերը՝ Մեծամօրէն 45–50 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, Արաքսի հովիտը: Հետեւաբար, հում նիւթը կրնային փոխադրել ցամաքի եւ ջուրի ճամբով:

Անագի հանքերը ինչպէս ծանօթ է, հին աշխարհի մէջ խիստ հազուագիւտ էին. անագ դանելու համար արշաւախումբեր կը կազմակերպուէին մինչեւ բրիտանական կղզիներն ու Փիրենէ լեռները: Հին Հայաստանի մէջ անագ յատնաբերուած էր քանի մը վայրերու մէջ՝ Աղձնիք, Վան, Կարին, այսինքն՝ Արտաեան Հարթավայրին մօտ վայրերու մէջ:

Յայտնաբերուած հետաքրքրական եւ հազուագիւտ պատրկաներ են բազմապոյն ապակիներով պատրաստուած խեցեղէնական ջնարակուած իրերը, արձանիկ-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Ուրեմն նոր իրողութի՞ւն մը կայ:

— Հաւատա որ բնաւ բան մը չկայ:

— Ուրեմն ի՞նչպէս տարուեցար այդ խօսքն ընելու:

— Որովհետեւ այդ երիտասարդին քանի մը անգամ հանդիպեցայ Բարսեղ էֆէնտիի տունը եւ...

— Կ'աղաչեմ խօսքդ աւարտէ:

— Աւելի ի՞նչ կ'ուզես որ ըսեմ:

— Կ'ուզեմ որ մտածումդ աւարտես... արդէն կը դուշակեմ ինչ որ պիտի ըսես, բայց հոդ չէ, կ'ուզեմ քու բերնէդ լսել:

— Ձեմարիտը կ'ըսեմ որ ուրեւէ ըսելիք չունիմ...

— Մտածումդ լրացուր եւ ըսէ որ տիկին Զարուհի չատ սիրալիր ընդունելութիւն մը կ'ընէ իրենց նոր բարեկամին:

Մարտիկ էֆէնտի չպատասխանեց:

— Ստասուանէ որ կրկին ճիշդ դուչակեցի, պնդեց Վահան չեչտակի իր խօսակցին երեսը նայելով:

— Իրաւ է որ տիկին Զարուհի չատ երես կուտայ այդ թեթեւսոլիկ երիտասարդին...

— Տեսա՞ր որ ճիշդը դուչակեցի, դոչեց Վահան, դուն ալ ճիշդ այդ պիտի ըսէիր, երբ յանկարծ խօսքդ կարեցիր:

— Արդարեւ չուզեցի աւելի դառնացնել քեզ:

— Բայց հիմա որ խոստովանեցար, կը խնդրեմ որ չարունակես ու ամէն բան ըսես ինծի:

— Ալ ի՞նչ կ'ուզես որ ըսեմ:

— Դեռ հասկնալիք բաներ ունիմ:

— Ուրեմն հարցուր ինչ որ կ'ուզես եւ եթէ կարենամ քեզ կը պատասխանեմ:

— Անկեղծօրէ՞ն:

— Ամենայն անկեղծութեամբ:

— Լաւ ուրեմն... Զարուհին չատ սիրալիր ընդունելութիւն կ'ընէ միշտ պարոն Շաւարշին, որ չաբաթը քանի մը անդամ կուգայ այցելութիւն տալու Բարսեղ էֆէնտիենց... Այս մէկ:

— Բայց ես ատանկ բան չըսի:

— Կ'աղաչեմ մի ուրանար...

— Այսինքն այդքան մանրամասնութիւն չտուի... Թէեւ ըսածներդ չատ հեռու չեն ճշմարտութենէն:

— Քանի որ այդպէս է, տեղի չկայ դիտողութեան, պատասխանեց երիտասարդը:

Ցետոյ պահ մը լռելէ ետքը, չարունակեց.

— Հիմա ուրիշ հարցում մը. Սուրբիկ հանըմ ի՞նչ վերաբերում ցոյց կուտայ այդ Շաւարշին հանդէպ:

— Ինքն ալ չատ սիրալիր կերպով կ'ընդունի այդ երիտասարդը եւ քանի մը անդամներ գովեստով խօսեցաւ վրան:

— Իսկ Բարսեղ էֆէնտի՞ն...

— Բարսեղ էֆէնտին, ընդհակառակն, չատ չախորժիր իրմէ:

— Բացարձակ կերպո՞վ...

— Այսինքն մէկ քանի անգամ լինի ակնարկութիւններ ըրաւ այդ երիտասարդին մասին, որոնք չատ նպաստաւոր չէին:

— Գալով Աբամի՞ն, հարցուց Վահան:

— Աբամ բնաւ չի սիրեր պինգը, եւ ամէն անգամ որ Շաւարշ այցելութեան գայ, Աբամ որեւէ պատրուակ կը գտնէ ու կը ձգէ կ'երթայ... ուրիշ հարցում ունի՞ս դեռ:

— Առ այժմ ոչ, պատասխանեց Վահան:

Մարտիկ էֆէնտի երիտասարդին նայեցաւ եւ բաւ.

— Ձեմ կրնար ըմբռնել այս հարցաքննութեան պատճառը:

— Կ'ուզեմ իմ յատակագիծս պատրաստել՝ առած տեղեկութիւններուս համեմատ:

— Ի՞նչ յատակագիծ:

— Դուն չէի՞ր որ խորհուրդ տուիր քիչ մը առաջ, փոխանակ նոտիլ մտածելու՝ աշխատիլ յաջողութեան:

— Անշուշտ, անշուշտ, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի:

— Լաւ ուրեմն, ես ալ քու խորհուրդիդ պիտի հետեւիմ:

— Եւ չատ ապէկ կ'ընես... սա ալ ըսեմ որ եթէ որեւէ առթիւ իմ աջակցութեանս պէտք ունենաս՝ կրնաս միշտ առանց քաշուելու դիմել ինծի:

— Այդ մասին անհոգ եղիր, երբեք պիտի չքաշուիմ եւ հաւանօրէն պէտք ալ պիտի ունենամ քու աջակցութեանդ:

Վահան հիմա ողեւորութեամբ կը խօսէր, տխրութիւնն ու մտատանջութիւնը փարատած կը թուէին եւ տեսակ մը պերճախօսութիւն յաջորդած էին անոնց: Իր բարեկամը ուրախութեամբ դիտեց այս վայրկեանական փոփոխութիւնը եւ առիթէն օգտուելով պատրաստուեցաւ իրեն՝ երթալ բարմութեան խառնուիլ եւ երաժշտութեան ունկնդրել աւելի մօտէն:

Երիտասարդը այս անգամ չերթեցաւ եւ առաջի ելլելով հետեւեցաւ Մարտիկ էֆէնտիի, որ դէպի պարահդէն կեդրոնը յառաջացաւ:

Ուշ առեն բաժնուեցան իրարմէ եւ երիտասարդը դնաց իր պանդոկը, ուր կը դտնուէր պատանի Հրանդ, որ այժմ իր պաշտպանութեան ներքեւ առած էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(212 – Շար.)

ներ, զարդեր, նաեւ կաւէ կաղապարներ, որոնցմով տապարներ, նետերու սայրեր, սուրեր, բազմոցներու եւ դահերու զարդանուած բազմակալներ ձուլած են:

Հին Հայաստանի վարպետները կիրարկած են մոմէ կրկնօրինակներով ձուլելու եղանակը՝ ոսկերչական իրեր պատրաստելու համար: Մոմէ կրկնօրինակը կը պատէին կաւով եւ ապա կը տաքցնէին. մոմը հալելէն ետք կաղապարին մէջ կը լեցնէին մետաղ:

Մեծամօրի մէջ բարձր արուեստի հասած էր պղինձէ դրուագումը. հոն գրտած պղինձեայ զօտիներու (2րդ հազարամեակ Ք. Ա.) վրայ մեծ վարպետութեամբ թուարկուած պատկերներ կան — արձուագլուխ թեւաւոր առիւծներ, մարտակաքեր՝ իրենց կառավարներով, Ա-րեւն ու կենաց ծառը, ինչ որ մտածել կուտայ, թէ ասոնք գործածուած են իբրեւ զօտի-օրացոյց:

Սակայն ամենամեծ արժէքը, թերեւս, կը ներկայացնէ Մեծամօրի գաղափարագրութեան համակարգը, որ, ըստ մեզի, կը պատկանի Ք. Ա. 19րդ դարուն: Մանաւանդ Ձեւագիրներու մէջ մեծ քանակութեամբ հայկական գաղափարագրեր մնացած են, որոնք կը վկայեն, թէ անոնք կիրարկուած են հին Հայաստանի մէջ նախքան Մեսրոպ Մաշտոցի ստեղծած այբուբենը:

Մեծամօրի գաղափարագրերը հասատակեցին հնագոյն (մինչ-սեպագիր) Հայաստանի մէջ դպրութեան մը գոյութիւնը եւ ուղղակի ապացոյց հանդիսացան (մետաղի արտադրութենէն ետք) սորը — կաթիլական տիպի պետականութեան գոյութեան:

Ժամանակագրական տեսակէտով Մեծամօրի գաղափարագիրները աւելի հին են հայկական սեպագիրներէն. համա-կրկը պատկերագաղափարագրային (վերացական – պատկերային) եւ վանկայբրենական է: Վերծանումները ցոյց տուին, որ բնագիրները ծիսական – արտաղական բնոյթ ունին, կապուած մետաղագործութեան արտադրութեան հիմնական հոլովոյթին հետ:

Մեծամօրի ինքնատիպութիւնը եւ մշակութային արժէքը ընդգծելու առումով ի-շատակութեան արժանի են նաեւ գոհարեղէն – տաճարը՝ իր եօթը տարբեր չափի սիւներով (Արեւի, Լուսնի եւ տեսանելի հինգ լուսատու մոլորակներու թիւի համաձայն), որոնց վրայ կը խնկարկէին ի պատիւ եօթը զլխաւոր աստուածներու, եւ Ք. Ա. 2րդ հազարամեակի սկիզբները չինուած աստղադիտարանը՝ աստղագիտական – երկրաբաշխական նշանով եւ եօթը դիտահարթակներով: Մեծամօրի բլուրը, ուր զլխաւորաբար կեդրոնացած են գաղափարագիր արձանագրութիւնները, միաժամանակ ծառայած է իբրեւ կրօնական արարողութիւններու վայր, ինչպէս նաեւ քուրմերու կողմէ աստղերը դիտելու բարձրութիւն:

Մեծամօրը ցոյց տուաւ, որ Ք. Ա. 3–2 հազարամեակներուն Հայաստանի մէջ արդէն գոյութիւն ունէին պետականութիւն եւ աշխատանքի ստրկատիրական բնոյթի բաժանում:

Ս. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԶՈՒԿ ԿԵՐԼԻՔ

Զուկը սնունդ մըն է յանձնարարելի՝ առաւելապէս մտաւորականներուն: Կը թարմացնէ ուղեղը, կազդոյր եւ աչքուժութիւն կուտայ միտքով յողնածներուն: Հետեւաբար՝ օգտակար նաեւ ուսանող – ներուն:

Դնդերային աշխատանքի նուիրուած – ներն ալ կ'օգտուին իրենց կարգին: Արդարեւ միսի եւ ձուկի փրոթիտները դրեթէ նոյն բաղադրութիւնն ունին:

Միսին վրայ ձուկը ունի առաւելութիւն մը: կենդանական այն բոլոր սնունդնե-րը, որոնք փրոթիտ կուտան, դուրկ են ֆալսիումէ՝ եթէ հաշիւի մէջ չառնենք կաթը եւ պանիրը: Արդ, ձուկը առատ ֆալսիում կուտայ՝ հաստատելով իր անհրաժեշտութիւնը միսին վրայ: Ֆալսիումն է որ կը նպաստէ դնդերային պրկումներու, արեան դոնդողի կազմութեան, որոշ ներծորումներու, մարսողական բնախմորներու բաղադրութեան, ու վերջապէս կը մտնէ ամէն հիւսուածքի մէջ, ուր իր ներկայութիւնը կ'ապահովուի չնորհիւ Տէ կենսանիւթին ներգործութեան: Իսկ չնորհիւ ֆոսֆորին հետ միանալու յարմարութեան, քալսիումը ոսկոր կը չինէ եւ ակռայ:

Ֆոսֆորն իր կարգին այն տարրն է, որ առատ կը գտնուի ձուկին մէջ: Արդ, մարդկային մարմինը մեծ պահանջ ունի ֆոսֆորի, ոսկորէն եռք բոլոր կակուղ հիւսուածքները, ուղեղ, լեարդ, երիկամունք, սիրտ, դնդեր, ֆոսֆոր կը պահանջեն: Ֆոսֆորն է որ կը պահպանէ ներքին միջավայրին ասիտո–պազիէ հաւասարակշռութիւնը (արիւն, աւիշ, եւայլն): Ֆոսֆորն է, դարձեալ, որ աղբիւր կը հանդիսանայ ուժածնական բնախոսութեան:

Զուկը կը պարունակէ նաեւ Ա. կենսանիւթը, որ կը նպաստէ մատղաշ տարիքներու աճումին, ինչպէս եւ Տէ կենսանիւթը, որ կ'ապահովէ ոսկորներու ներդաշնակ սննդառութիւնը, ու վերջապէս ՊԷ մէկ եւ ՊԷ երկուք կենսանիւթերը, որոնք կը փարատեն ամէն յողնութիւն:

ՁԿՆԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

Ծովը դաշտ մըն է որ չի պահանջեր ցանել, բայց միշտ կը հրաւիրէ հնձել: Այնպէս որ ձկնորսութեան պատմութիւնը կը սկսի նախամարդուն երեւման հետ՝ երկրագունդին վրայ: Ծովերուն, լիճե-րուն ու գետերուն եզերքը բնակութիւն հաստատած՝ ձուկով կշտացած են մարդիկ առաջին անգամ:

Այսօր ձկնորսութիւնը այնքան կատարելագործուած է որ կարգ մը երկիրներու պարենաւորման մեծագոյն մթերա-նոցը կը համարուի ծովը:

Ձուկն մարդ–գլուխ տարեկան կը սպառէ 45 հազար քիլօ ձուկ: Ըստ ման չափով՝ յետոյ կուգայ Շուէյտ, յաջոր – դաբար Նորվեկիա, Տանըմարքա, Փոր – թուկալ, Քանատա, Անգլիա, Հոլանտա, Գերմանիա, Պելժիա, Ֆրանսա (մարդ – գլուխ տարեկան 10·000 քիլօ) եւ Միացեալ Նահանգները:

Հաղարամեակներուն Հայաստանի մէջ արդէն գոյութիւն ունէին պետականութիւն եւ աշխատանքի ստրկատիրական բնոյթի բաժանում:

ՏՈՒԲ. ԱՍՊԱՆԱԶ

ԱՂՄՈՒԿԸ ԵՒ ՄԱՐԴԸ

Աղմուկը ժամանակակից քաղաքակրթութեան անխուսափելի եւ, միաժամանակ, անբաղձալի արդիւնքներէն է, մարդոց անտեսանելի թշնամին: Բնական ձայներու աշխարհի մէջ ապրելով, մարդը յարմարած է անոնց: Ծովի ալիքը, անձրեւի ձայնը, ծառի տերեւներու խըշխշոցը, թռչուններու երգը բարեբար ազդեցութիւն կ'ունենան մարդուն վրայ: Ապացուցուած է, որ բացարձակ լռութիւնը նոյնպէս ցանկալի չէ եւ մարդու մօտ յառաջ կը բերէ վախի զգացում: Ուստի, ձայնը նոյնիսկ անհրաժեշտութիւն է:

Բայց հոս խօսքը աղմուկի, անոր վնասակարութեան մասին է: Աղմուկին բացասական ազդեցութիւնը կախուած է ոչ միայն անոր աղբիւրներէն եւ բնոյթէն, այլեւ մարդու ներքին վիճակէն եւ զայն շրջապատող պայմաններէն: Օրինակ, ցերեկ ժամերու համար սովորական նկատուող աղմուկը ուղղակի անտանելի կը դառնայ դիշերուան ժամերուն: Մարմնին վրայ յատկապէս զէշ կ'ազդեն անկայուն, անսպասելի կերպով կրկնուող ձայները:

Այժմու քաղաքներու մէջ աղմուկի մակարդակը չատ բարձր է: Աղմուկը նուազեցնելու հարցը ներկայիս դարձած է դիտնականներու ուսումնասիրութեան նիւթը:

Փաստուած է, որ աղմուկը կ'ազդէ ուղեղին՝ մէջտեղ բերելով դլխացաւեր, յողնածութիւն, զրգռուածութիւն, քունի խանգարում, աշխատունակութեան նուազում, լսողութեան եւ տեսողութեան թուլացում: Աղմուկը կը թուլցնէ սառմոքսի, վահանաձեւ գեղձերու գործողութիւնները եւ, վերջապէս, կ'իջեցնէ ուղեղին էլեկտրական ուժը: Ֆրանսացի դիտնականներու վերջին տարիներու ուսումնասիրութիւնները կը վկայեն, որ Փարիզի մէջ ջղային հիւանդութիւններու 70 տոկոսին, հոգեբուժարաններու մէջ բուժուող հինգ հիւանդներէն մէկուն պատճառը աղմուկն է: Ըստ աւստրիա – ցի գիտնական Կրիֆիթի, աղմկոտ քաղաքներու մարդոց կեանքը կը կրճատուի 8–12 տարիով:

Մարդու առողջութեան այս չարանենգ թշնամին իր բնոյթով կը բաժնուի երկու խումբի՝ կենցաղային եւ արտադրական:

Առաջին տեսակի աղմուկի հիմնական աղբիւրներն են՝ քաղաքի փոխադրամիջոցները, չէնքերու ճարտարապետական կառուցուածքը, բնակելի տուներու առաջին եւ նկուղային յարկերու մէջ տեղաւորուած առեւտրական եւ արտադրական փոքր ձեռնարկութիւններու մեքենաները, սառնարանները, բնակչութեան սխալ ապրելակերպը կամ, այսպէս կոչուած ձայնի «դէշ գործածութիւնը» (հեռախօսով բարձր խօսիլ, վէճ, ձայնապատկերասփիւռի, երաժշտական նուագարաններու եւ այլ գործիքներու բարձր ձայնը, սենեակներու դուռներու ուժեղ դոցելը) եւայլն: Երկրորդը՝ գործատուներու կամ մեծ մեքենաներու աղմուկն է:

Աղմուկը թափանցած է նաեւ ժամանակակից դիւղերն ու աւանները: Ցատկապէս աղմկոտ են թրակթէօրները, կալսիչները, հացահատիկ մաքրող, անաս-նակեր ջարդող եւ այլ մեքենաները: Ներկայիս մեծ աշխատանք կը տարուի ա-նաղմուկ դիւղատնտեսական մեքենաներ ստեղծելու ուղղութեամբ եւ արդէն առաջին արդիւնքները ձեռք ձգուած են:

Գիւղացիներու եւ քաղաքացիներու կեանքի մէջ ի յայտ եկած են աղմուկի նոր աղբիւրներ. ասոնք են թրանզիս – թէօրները, պատկերասփիւռը, կենցաղային էլեկտրական գործիքները: Ասոնցմէ զատ, չատ դիւղերու, աւաններու եւ քաղաքներու մէջ տուները կառուցուած են փոխադրական մեծ երթեւեկութիւն ունեցող ճամբաներու երկայնքին: Այս ճամբաներուն վրայ օր ու գիշեր կը սլանան աղմկարար մեծ ու փոքր ինքնաշարժեր: Աւելցնենք, որ աղմուկը կ'ազդէ նոյնիսկ անասուններու վրայ, որու հետեւանքով կը նուազին կովերու կաթնատուութիւնը, հաւերու հաւկիթի ածը խոզերու ծանրութիւնը:

Պայքարը աղմուկի դէմ ընկերային բարդ հարց մըն է, որ կը պահանջէ նիւթական լայն միջոցներ եւ գիտակից ըմբռնում:

Ս. ԱԽԵՏԵԱՆ

Պատմութիւնը ուսումնասիրէ դաւակս, որովհետեւ, այդպէսով ոչ միայն ինքդինդ ու կեանքդ փառապանծ ու մարդկային ընկերութեան օգտակար պիտի դարձնես, այլ նաեւ միտքդ աւելի սրատես եւ պայծառատես:

ՄԵՆԱՏՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (169)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Կառքը կանգ առաւ փոքրիկ կայարանին դիմաց եւ բեռնակիրները մօտեցան:

— Օպիրալովքայի համա՞ր տոմսակ պիտի առնեմ, ըսաւ Փեթրօ:

Աննա մեծ ճիդ մը ըրաւ այդ հարցումը հասկնալու համար. բոլորովին մոռցած էր ինչ ընելիքը եւ ուր երթալիքը:

— Այո, ըսաւ վերջապէս քսակը ծառային երկարելով:

Իր կարմիր փոքրիկ պայուսակը առաւ եւ կառքէն վար ինջաւ:

Երբ բազմութեան մէջ մտաւ սպասման սրահը երթալու համար, կամաց–կամաց միտքը տեղաւորեց իր վիճակին բոլոր մանրամասնութիւնները եւ ճեռք առնելիք միջոցները: Նորէն յոյսն ու յուսահատութիւնը բացին իր չարչարուած ու դողահար սրտին վէրքերը:

Կառախումբին սպասելով, նստաւ թաղոցին վրայ եւ զգուանքով նայեցաւ եկող ղացողներուն վրայ. այս վայրկեանին ամէն մարդ անհանդուրժելի էր իրեն: Կ'ուրեակայէր այն վայրկեանը ուր կայարան մը պիտի հասնէր եւ նոր տոմսակ մը պիտի գրկէր Վրոնսքիի որ անդուլ այս ժամուս իր մօրը կը զանգատէր իր մասին: Մտածեց նաեւ այն ժամուն, ուր պիտի մտնէր անոնց տունը եւ հոն ըսելիք խօսքերուն եւ ինքնիրեն ըսաւ, որ կեանքը տակաւին երջանիկ կրնար ըլլալ եւ թէ զայն կը սիրէր ու կ'ատէր բուռն ցաւով մը:

Այսպէս մտածելով հանդերձ կը զգար որ իր սիրտը կը սպառնար խորտակուիլու:

Ը.

Զանգակը հնչեց եւ ճամբորդները վանկոն մտան:

Փեթրօ սրահէն անցաւ դայն կառքը դնելու համար:

Երիտասարդներ որոնք բարձրաձայն կը խօսէին, լռեցին երբ Աննա իրենց քովէն անցաւ. մէկը իր քովինին ականջին բան մը մրմնջեց, անշուշտ անպատկառ խօսք մը:

Աննա վանկոն մտաւ, պաշտօնեան կոպտաբար դուռը դոցեց:

Դուրսը խաչուր կին մը փոքրիկ աղջկան մը ձեռքէն բռնած՝ անցաւ Աննայի վանկոնին առջեւէն. որպէսզի ոչ ոք տեսնէ զինքը՝ Աննա միւս պատուհանին մօտեցաւ:

Տաճեւ ու աղտոտ մուժիք մը, գլուխը բեղդը մը դրած՝ ուրկէ մազերը կը կախուէին, այդ պատուհանին առջեւէն անցաւ ծռելով՝ վանկոնին անիւները քննելու համար:

«Տեղ մը տեսած եմ այս տաճեւ մուժիքը», ըսաւ Աննա ինքնիրեն:

Ցանկարծ յիշեց իր երազը եւ վախէն դողահար, դիմացի դրան մօտեցաւ: Պաշտօնեան դուռը բացաւ որպէսզի ամոլ մը ներս մտնէ:

— Կը փափաքիք մա՞ր լինել, տիկին, հարցուց պաշտօնեան:

Աննա չպատասխանեց բայց իր անկիւնը դարձաւ ու նստաւ: Ոչ ոք նչմարեց իր քօղին տակէն դէմքին վրայ նկարուած սոսկումը: Ամոլը դինքը կը դիտէր ու – շադիր եւ Աննա անհաճոյ դատաւ այդ բանը: Այս ամոլը դիտմամբ ոչինչ բաներու վրայ կը խօսէր իր ուշադրութիւնը դարձնելու համար: Ցատկօրէն կը տեսնէր որ իրար կ'ատէին փոխադարձաբար եւ միասին կը ձանձրանային: Արդէն անկարելի էր չատել այդպիսի տգեղութիւնները: Վայրաչարժը սուլեց եւ էրիկը խաչ հանեց:

Աննա գրգռուած դէմքով մը անոր նայեցաւ եւ ինքնիրեն ըսաւ. «Կ'ուզէի հարցնել իրեն թէ ինչո՞ւ համար կը խաչա – կնքէ»:

Շուտով մոռցաւ իր դրացիները եւ երբ հովը վարագոյրները վեր վերցուց, դովօդը չնչեց ու կրկին անձնատուր եղաւ իր մտածումներուն:

«Այո, ո՞ւր մնացեր էի... ա՛հ, չէի կրցած գտնել կացութիւն մը, որուն մէջ կեանքը տանջանք մը չըլլար...: Ամէնքս ստեղծուած ենք տառապելու համար, այս բանը գիտենք, դարմաններ կը հնարենք մենք մեզի խաբելու համար...: Երբ ճշմարտութիւնը կը տեսնենք ի՞նչ կը մնայ մեզ ընելիք:

— Բանականութիւնը տրուած է մարդուս որպէսզի փրկուի այն ամէն բաներէն որ դինքը կը տանջեն, ըսաւ յանկարծ վճռականօրէն կինը, յատնապէս չատ դոհ ըլլալով իր խօսքէն եւ լեզուովը ծամածռելով:

Այս խօսքերը Աննայի մտածումին պատասխան մը ըլլալ կը թուէին:

— Փրկուիլ այն ամէն բաներէն որ մեզ կը տանջեն, կրկնեց ինքնիրեն:

Նայեցաւ դիրուկ ու կարմրերես ամուսնին եւ նիհար կինոջը եւ գուշակեց որ այդ հիւանդկախ կինը ինքզինք չհասկցուած անձի մը տեղ դրած էր եւ թէ ամուսինը զայն կը խաբէր ու այդ զգացման մէջ կը պահէր:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ԱՅՑԵԼԵՑԻՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1970 ՏԱՐԻՈՑ ՎԵՐԱԴԻՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
18 ՆՈՅԵՄԲԵՐԵՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ԵՒ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՆ՝ 2200 ՖՐԱՆԿ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՁԵԱՆԻ, ամէն Հոգեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՑԵՍԻՆԻ ՄԷՋ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻԻ – ՂԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսին Հոկտ. 1 Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն սկսեալ, 17 Ռիւ Պլէօ Մխիթեան դրասենեակին մէջ, ուսուց – չութեամբ Տիկ. Հռիփսիմէ Զիլինկիր – եանի:

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները արձանագրութեան համար, մանաւանդ որ այդ օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ ծնողական ժողով մը, որով պարտաւորիչ է իրենց ներկայու – թիւնը:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցին հայերէնի դասընթացքը կը վերսկսի Հինգշաբթի 24 Սեպտ.ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Դասաւանդութիւնները առաջին եւ երկրորդ դասարաններուն համար առաւօտեան ժամը 9–11,30, իսկ երրորդ, չորրորդ եւ հինգերորդ դասարաններուն՝ կէսօրէ ետք ժամը 2–5, ուսուցչութեամբ Տիկ. Վրդ. Պաղտա – սարեանի:

Ցարդելի ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց փոքրիկները Հինգշաբթի օրերը ծանօթ սրահին մէջ:

×

Կոնստանդնուպոլսի Կապոյտ Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին դպրոցի սրահին մէջ: Մեր սիրելի ծնողքներէն կը խնդրենք պաղատագին՝ արձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել ղանոնք հայեցի դաստիարակութեամբ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայերէն դասընթացքները վերսկսած են Սեպտեմբեր 17էն ի վեր: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, Բարեգործականի սրահին մէջ, ուսուց – չութեամբ՝ Տիկին Հ. Պօղոսեանի:

Արձանագրութեան համար դիմել դրասենեակ, ամէն օր կէսօրէն ետք, 7 Ռիւ Փափէո:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր–Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալու – թեամբ ստացած է Տիկին Մաննիկ Տօլ – պաշեանի յուղարկաւորութեան առթիւ.

Յակոբ Տօլպաշեան 100, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պաղտասարեան 50, Սարգիս Թո – քաթլեան 40, Տէր եւ Տիկին Գ. Աւետիս – եան, Տէր եւ Տիկին Մ. Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հայգազործեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Հէլվաճեան, Դարբինեան ընտանիք, Պօմոնի Կապոյտ Խաչ, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Ճղնաւորեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Գիւսիէլեան, Պ. Վ. Իշխանեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Քեհրիեան, քսանեակեան Փր.: Տէր եւ Տիկին Յ. Նիկողոս – եան, Տիկին Գասպասեան, Տիկին Ա. Պանտիկեան, Պ. Գ. Թիւթիւնեան, Տէր Տէր եւ Տիկին Ա. Վանոյեան, Տիկին Ա – թունեան, Օր. Բ. Շալճեան, Տիկին Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Տօրումեան, Տիկին Կաղնարչեան, Ոմն 10ական, Տիկին Շահլամեան եւ Ալէն 30, Տէր եւ Տիկին Տօնկուբեան 30, Տիկին Ե. Աթէչեան 20:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ *ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ:

Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱՂԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՑՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ Ժորժ Ե.ի սրահը:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ դիշերը, Օթէլ Սիլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փարիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանգստեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, երեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէնի մէջ: Մանրամասնութիւնները յայտնուելիք:

×

Փարիզի Աղքատախնամ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱԶԱՐՀԱՆԴԻՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Ը. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ը. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին ընկ. Սերոբեանի բնակարանը: կարեւոր օրակարգ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան 20 ֆ. կը նուիրեն Առնուվիլի Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին Գէորգ Թէրզեանի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Լորիս Պապանեան յայտնութիւն կը յայտնեն Մուշեղ Պետրոսեան ընտանիքին, իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր մահացած Պոլիս, ինչպէս նաեւ իրենց քեռայրին Յ. Կարապետեանի մահացած Մարսէյլ, ուր կը նուիրեն 50 ֆ. Կապոյտ Խաչի փարիզի մասնաճիւղին:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս- ԽԱԶ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ տօնախմբութիւն Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կիրակի, 27 Սեպտ. Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Մատաղի նուիրատուութեանց համար դիմել
Mr. Chichmanian
C. C. P. 16905-06 PARIS

SURPRISE PARTY

Վիէնի Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդը կը կատարէ իր տարեկան պարահանդէսը Կիրակի 27 Սեպտեմբեր, Համօ Օհանեան ակումբի մէջ, 2 Ռիւ Քիւվիէ, ժամը 15ին:

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ բարեկամները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Շաբաթ (23 Սեպտ.) ժամը 21ին, ընկերուհի Գարաղլանեանի տունը, 22 Ռիւ Լամուաղիէ, Քաշան:

ՎԻՊԱԿԱՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարւոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ:

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ,
վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի:

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով:

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս արճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Քիւվէօրի առջեւ:

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօճ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մեհեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հռոմական քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ:

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.:

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզելի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը: Երեկոյեան ճաշ:

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաչերաք եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ: Ցերեկուան ճաշը նոյն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի ատենները:

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆԿ

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Խ.Տ. ՃԷՋԻՐԼԼԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈՓԻ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
22 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.920 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.920

ՅԱԻԵՐԺԱԿԱՆԸ

(ՈՒՐՖԱՅԻ ԵՒ ՍՈՒԵՏԻՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

Կ'աղօտի՞ն պատմական դրուագները եւ հինը կը ժպտունի միշտ նորին առջեւ, ո՛րովհետեւ ժամանակն ու պայմանները տարբեր լարումներու կը կապեն մարդկային միտքն ու հոգին:

Կրթութեան եւ ազգային դաստիարակութեան ո՛ր աստիճանին ալ հասած ըլլան նոր սերունդները, դէպի անցեալ յաւժմները բաւական չեն Պատմութիւնը վերածելու ճանաչման եւ ներշնչումի մշտահոս աղբիւրի մը:

Օրը օրին ապրելու սահմանուած էակներ ենք մենք այսօր, եւ եթէ հին ծառերուն տեղ նոր տենչեր ունինք՝ եւ բնոյթը պէտք է վերագրել կեանքի հիմնական փոփոխութիւններուն:

Տարբե՛ր է սակայն պարագան՝ երբ ոգեկոչումները կապ ունին մարդուն ներքին էութեան մէջ մշտապէս ուրական զգացումներու եւ պաշտամունքներու հետ:

Արդարեւ, հերոսներու եւ հերոսական – ինչ սէրը համամարդկային բնոյթ ունի. եւ ո՛րքան ալ «անցեալ» ըլլան անոնք՝ չեն կորսուիր: Եթէ նոյնիսկ «քնացած են»՝ կ'արթննան անպայման:

Արժանապատուութեան եւ առնական խիղախումներու հանդէպ հիացումը՝ ցեղային դիծ է մանաւանդ Հայուն մէջ, որովհետեւ ամէնէն աւելի մե՛նք ենք թարկուած ենք սարկացման եւ նուաստացման փորձերու: Եւ եթէ թուական ուժն ու դաւադիր յարձակումները երբեմն հարթած են մեզ, ոչ միայն չենք կրցած հաշուեյարդարի ենթարկել մեզ իրբեւ ժողովուրդ եւ ազգութիւն, այլեւ դաւանանքի մը վերածած ենք դոյութեան պայքարը՝ մեր հաւաքական էութեան մէջ:

Համակերպումի եւ անջիղ կրաւորականութեան տխուր պատմութիւն մը պիտի ըլլար մեր անցեալը, եթէ արձանագրած չըլլայինք արիւնի դրուագներ. կոթո – ղումներ քաջութեան եւ առնաւայել կեանքի. խիզախումներ՝ ազգային արժանապատուութեան եւ հերոսական պայքարներու:

Ահա թէ ի՛նչ հաստատումի կը մղէ մեզ, այսօր, ոգեկոչումը Հայկական Հերոսամարտերու տարողուկումներուն, — Սուէտիոյ եւ Ուրֆայի:

Անոնք որ ապրեցան 1908–1915ի օրերը ու վկայ եղան 1915–1921ի խիղախ ծառայումներուն՝ վաստահօրէն ի վիճակի են հայկական հերոսամարտերու տարողութեան, պայմաններուն ու դինական թէ հոգեկան տուեալներուն միջեւ յստակ տարբերութիւններ տեսնելու:

Ուրֆան եւ Շապին Գարահիսարը, օրինակ, ինքնապաշտպանութեան տեսա – կէտով չէին գտնուիր համեմատաբար յուսահատ այն պայմաններուն մէջ՝ որքան միւսները: — «Սուէտիան, կը վկայէ ողբացեալ մեր ընկերը՝ Սիմոն Վրացեան, իր թիկունքում ունէր ծովը, որտեղից կարող էր փրկութիւն յուսալ. եւ, իսկապէս, ֆրանսական մարտանաւերը հասան օգնութեան: Վասպուրականը, ըմբռստանալով Ձեւտէթի հորդաներուն դէմ, գիտէր որ ռուս բանակը հայ կայ – մասրներուն աջակցորդութեամբ օգնութեան է գալիս իրեն. եւ, յիրաւի, օգնութիւնը հասաւ ժամանակին: Շապին Գարահիսարի եւ Ուրֆայի վիճակը յուսահատական էր. ո՛չ մի տեղից օգնութիւն չէին կարող յուսալ նրանք»:

Սակայն, եթէ դինուորական կամ ռազմավարական քննարկումը ա՛յս լսել պիտի տար մեզի, հայկական հերոսամարտերու ընդհանուր բնութագրումը պիտի մղէր մեզ հաստատելու՝ թէ Հայկական ոգին, ինչպէս ամէն տեղ, ուր ոյժերու անհաւասարութիւնը ներշնչած է մեզ ոչ միայն ինքնապաշտպանական, այլ յարձակողական ոգի

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ»

(առար ցվճզգի ղզ ·Ժ)

Թատերագիտական մարզի բացառիկ գործ մը պէտք է նկատել անպայման, անուանի գրագէտ Նշան Պէշիկթաշլեանի «Թատերական դէմքեր»ը, որ արժանա – նալէ եռք «Գ· Մելիտինեցի». գրական մրցանակին, լոյս տեսաւ վերջերս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի տպա – րանէն, Անթիլիաս:

Բացառիկ, արդարեւ, իր բովանդա – կութեան խոր տարողութեամբ եւ ընդ – գրկուած նիւթին լայն տարածութեամբ: Այս գոյք հատատումներն ինքնին կը խօսին կատարուած բծախնդիր աշխա – տանքի ինքնատիպ արժէքի մասին:

Սակայն, հաւանաբար, աւելի նպա – տակայարմար նկատուի հատորին «ներ – կայացումը» կատարել, խօսելով նաեւ միաժամանակ անոր առանձնայատկու – թիւններուն մասին, որոնք բարեմասնու – թիւնը կը կազմեն վերոյիշեալ աշխա – տութեան:

Պատկառելի ծաւալով — 1140 մեծադիր էջ — հատոր մըն է ներկայացուածը մե – ղի· մաքուր եւ ճաշակաւոր իրրեւ տպա – գրութիւն՝ ան ունի Հայկական Բիւզան – դիոնի երբեմնի թատերական կեանքի ա – մէնէն հարուստ ժամանակաշրջանի հա – մարատութիւնը կատարած ըլլալու ան – վիճելի արժանիքը:

Թատրոնի, թատերագրի, բեմադիրի, դերասանի եւ բեմանկարչութեան մասին չահեկան տեսութիւն մը, յարդարուած դարպասի մը տպաւորութիւնը կը թողու ընթերցողին վրայ, ուրկէ դանդաղ այլ հատատակամ քայլերով կարելի է դէ – դերիլ Հայ Թատրոնի մեծ բեմին վրայ՝ անցնելով նրբանցքներէն, ելլել–մտնելով օթեակները, ակնապիշ նայելով բեմա – հարթակին՝ լուսարձակներու չողչողուն խաղի կամ մթագոյն ստուերներու ընդ – մէջէն:

Եւ այս բոլորը՝ հայ բեմին չունչ եւ կենդանութիւն տուած անմոռանալի դէմ – քերու պատկերացման ճամբով:

Արդարեւ, յաջորդական կարգով մը, որ ներքին ազուցուած կապի եւ հոլովոյ – թի գոյութիւնն ալ կը հաստատէ ան – կասկած, հեղինակը ընթերցողին առջեւ տողանցել կուտայ հայ բեմի «աստղերը», եւ անոնց կողքին նաեւ տրուպ գործիչնե – րը՝ խմբավար, դերուհոյց, յուշարար եւայլն:

Հեղինակը կենսագրած է 38 դէմք, 14ը՝ կին, եւ նոյնքան մըն ալ թատերական գործիչ, որոնք իրենց թատերական գոր – ծունէութիւնը ընդհանուր առմամբ սկը – սած են 1900էն առաջ, որովհետեւ, ինչ – պէս դիտել կուտայ ան, իր նպատակն է եղած ներկայացնել ո՛չ թէ ժամանակա – դրութիւն մը, այլ՝ պատմութիւն:

Հատորին առանցքը կազմող 38 վաս – տակաւորներու ներքին եւ արտաքին դի – մագիծը պատկերացուած է բծախնդիր գրչով մը, որ մի՛շտ ի մտի ունեցած է բնութագրել իւրաքանչիւր դէմքի ամ – բողջական կեանքը՝ մտերմիկ, անձնիւր պահերէ մինչեւ անոր մարմնաւորած տի – պարներու — Համլէթ, Օթելլօ, Գորբա – տօ, Քին, Մեղէա, Մարկրիտ Գոթիէ թէ այլ — մեկնաբանութեան չրջագիծին մէջ, առանց մոռնալու հայ եւ օտար քննադատներու կարծիքներն ու հատատա – տումները:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ Ն· Պէշիկթաշ – լեան ունեցած է յստակ մտատեւեռում — բեմական դէմքերը ներկայացնել վաւե – րագրային բնոյթ ունեցող կենսագրական, մեկնաբանական խորքով, իսկ գայն պա – րուրել եւ պճնել «վիպական» պարեգո – տով:

Սակայն սխալ պիտի ըլլար ենթադրել, թէ հեղինակը յօրինումներու ճամբով վիպական կառուցուածք մըն է ազուցած նկարագրական էջերուն: Ընդհակառակն, բանասէրի մօտեցումը — որ կը նշանակէ պրպտել, հետազօտել, քննել եւ ատուգել — ակնյայտնի կը դառնայ տող ընդ մէջ:

Հատորին հիմնական արժանիքը կը մնայ ուրեմն այն՝ որ հեղինակը յաջո – ղած է նկարագրական վարպետ կառոյ – ցով մը բնութագրել վաւերագրական կեանքերը մեր բեմի վաստակաւորներուն եւ համեստ դործիչներուն, տալով ո՛չ միայն ճշգրիտ թիւեր եւ տուեալներ ա – նոնց մասին, այլեւ մեղի հրամցնելով ներքին ապրումներ, նկարագրի լաւ ու մերժելի դիծեր, ժպիտ եւ յուզում, ո – րոնցմով դերասանը կը դառնայ մարդ եւ արուեստագէտ միաժամանակ:

Ոմանք այնքան տարածուն դիծերով եւ մանրամասն գոյներով ներկայացուած են այս հատորին մէջ, որ կրնան առանձին մենագրական – դիրքի մը բովանդակու – թիւնը կազմել· այդպիսիներէն են Պ· Ադամեան, Սիրանոյշ, Վ· Փափազեան, Մ· Մնակեան եւ դեռ ուրիշներ:

Հատորին դլխաւոր արժանիքներէն մէկն ալ գրագէտին գրիչն է, որ պերճ է իրրեւ լեզու եւ ոճ: Ն· Պէշիկթաշլեան պիտի նկարագրել, պատմել, ուելին՝ վի – պել:

Արդարեւ, հարուստ բառապաշարն ու լեզուական համաչափութիւնը, ինչպէս նաեւ անոր զեղեցիկ չարահիւսութիւնը՝ ոճի բացառիկ կառոյց մը կը ստեղծեն, որուն շնորհիւ չոր թիւերն ու թուականները, կենսագրական լայն տողերը, մաս – նագիտական բացատրութիւններն ու ար – ուեստագիտական տարաշնները կը դառ – նան հրապուրիչ, դունեղ եւ, հետեւա – բար, մատչելի բոլորին:

Շահեկան են դիրքին վերջաւորութեան ներկայացուած արեւմտահայ բեմական – ներու կոմիկ բեմադրուած թատերախա – դերու անուանացանկը եւ օգտագործուած աղբիւրներու լրիւ չարքը: Այս վերջինը հիմնական դաղափար մը կուտայ հեղի – նակին կատարած աքնաջան աշխատան – քին մասին:

Ն· Պէշիկթաշլեանի «Թատերական դէմ – քեր»ը սահմանուած է մնայուն հատոր մը ըլլալու հայ թատերադրութեան պատմութեան մէջ:

Հատոր մը, որ չահեկան եւ օգտակար է միաժամանակ:

Ժ· ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԱԾ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԿԱՐՃԱՏԵՒ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա. ՀԱՄԱՇԵԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՅՈՒՇԵՐ)

(Գ· եւ վերջին մաս)

Երկրի պարենաւորման համար վաս – պուրականի իշխանութիւնը ցուցակագրել տուեց Վասպուրականում առկայ ամբողջ պարէնի ու անասունների պաշարը եւ սահմանեց գործածութեան որոշ չափ: Պարսկաստանից բերուեցին հացահատիկ, կենսամթերք եւ կենդանիներ: Այդեստա – նում ու գաւառական գլխաւոր կենտ – րոններում չինուեցին մթերապահեստներ:

Վերադարձի առաջին իսկ օրերից քա – ղաքների միութեան ներկայացուցիչ Կոս – տի Համբարձումեանը ձեռնարկել էր Վանի այգիների ու պարտէզների մշակ – մանը: Նա մաքրել էր տուել Այգեստանի բազմաթիւ ադբիւրների ջրհորները, որ – պէսզի խմելու ջրերը զերծ լինեն մանրէ – ներից եւ այգիների ոռոգման համար ա – ռատ ջուր ապահովուի: Արտասահմանից ստացած նոր սերմերով նա ընդարձակ բանջարանոցներ եւ մրգաստաններ էր պատրաստել տուել, նորոդել քանդուած ջրաղացները, մաքրել Հայոց Ձոր եւ Թի – մար գաւառների տրմակալած առուները, որպէսզի Վանի այդ մերձաւոր գաւառ – ներում վերարնակութիւն հաստատած հայ հողագործն իր արտերի համար ո – ռոգման ջուր ունենայ:

Գութանի եւ լծկանի հետ դիւղերն են ուղարկուում նաեւ հիւսն ու երկրագործ – ները, վարպետները, արհեստաւորները, խանութպանները, այդեդործները, դանա – դան պաշտօնեաները, բժիշկները, հիւան – դապահներ եւայլն:

Քաղաքից մի ժամ հեռու դանուած կեն – դանանց դիւղի քարհանքը չահագործման է տրուում, իսկ Վանայ ծովի հարուստ ձկնորսարանները վարձակալում էին մասնաւոր կապալառուները: Հետագօտ –

ւում են Գործոթ դիւղի քարիւղահանք – րը, որտեղ նոյնիսկ քանի մը հորեր են փորուում:

Կրթական գործը նոյնպէս չէր վրիպել դեկավար մարմնի ուշադրութիւնից: 1917 թ· Վասպուրականում արդէն գործում էին 18 երկսեռ տարրական դպրոցներ: Դպրոցների վրայ հսկում էին երկու տե – սուչներ:

Քաղաքների Միութեանն էին ենթակ – ւում թէ՛ Խոյ–Վան եւ թէ Իդդիր–Սաֆա – լի–Վան գծերի բոլոր աննդակայանները: Կ· Համբարձումեանը պետական դումար – ներով կազմել էր նաեւ դինուած պահա – կախումբ՝ Միութեան հաստատութիւն – ները պահպանելու համար:

Հեռախօսային կապ գոյութիւն ունէր Վանի եւ հազորդակցութեան բոլոր գծե – րի եւ աննդակայանների միջեւ:

Մի խօսքով, Վանում եւ մօտակայ չըր – ջաններում կեանքը սկսում էր բնականոն հունի մէջ մտնել՝ ոգեւորութեան նոր ա – լիք բարձրացնելով ողջ Հայութեան մէջ: Նոյնիսկ դիտնականները ցանկացան ա – ռիթից օգտուել եւ Վանի հնութիւններն ուսումնասիրելու գալ: Այսպէս՝ փրոֆ· Մառը եւ Աչխարհբեկ Քալանթարը եկան կարդալու Վանի խալդական արձանա – դրութիւնները եւ պեղումներ կատարելու Վանի բերդում եւ Զրմբ–Զրմբ Մաղա – բայում:

Մինում էր երկրի պաշտպանութեան կարեւորագոյն հարցը, որն իր անմիջա – կան լուծումն էր պահանջում, քանի որ ռուսական բանակը հեռացել էր արդէն: Վասպուրականը վտանգաւոր երկու հիմ – նական ճակատ ունէր՝ հիւսիսային՝ Ար – ճէշ, Ալջավազ – Սիլաթ – Մանազկերտ դիծը եւ հարաւային՝ Հայոց Ձորից մին – չեւ Ոստանի բարձունքները: Արեւմուտ – քը պաշտպանուած էր ծովով, իսկ արե – ւելքը առայժմ բաց էր դէպի պարսկա – կան Ատրպատական: Զինուորական կոմի – սար Գրիգոր Պուլկարացին հարաւային ճակատի պաշտպանութիւնը յանձնեց իր երկու օգնականներին՝ Շաղոյեան Լեւո – նին (Փեսանդաշտի ինքնապաշտպանու – թեան դեկավարը) եւ Տիդրան Բաղդա – սարեանին, իսկ հիւսիսայինը՝ Արճէ – Առնիսի ճակատը՝ 5րդ գնդի սպաներից Միշա Գասպարեանին:

Անմիջապէս զօրահաւաք յայտարար – ուեց: Զէնքի տակ կանչուեցին 20–35 տա – րեկան երիտասարդները, որոնք մար – գուելով՝ կազմեցին երկու գունդ՝ ըն – ծմէնը 2000 սուինով, որից 200ը՝ ձիա – ւոր: Մի գունդ ուղարկուեց Ոստանի ճա – կատը, 800ը՝ Առնիս եւ 200ը՝ Բերկրի – Սաւալի դիծը պահպանելու (Իպարի ճա – նապարհը):

Զինուորների հետ միաժամանակ վա – նում պատրաստուում էին նաեւ սպաներ՝ մօտ 30 հոգի, որոնց համար բացուեց սպայական դպրոց: Սրանք ռուսահայ սպաների ձեռքի տակ չորս ամիս մար – զուելուց յետոյ մտան բանակ եւ անձ – նուիրաբար ծառայեցին:

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՑ)

Հրանդ ուրախալի լուր մը հաղորդեց իրեն:

— *Աչոտ եկաւ քեզ փնտռեց, ըսաւ:*

Իր յեղափոխական ընկերոջ անունը լը – սելով Վահան չափազանց ուրախացաւ:

— *Ինչո՞ւ չսպասեց ինծի, հարցուց:*

— *Կարեւոր ժամադրութիւն մը ունէր, պատասխանեց պատանին, հոն գնաց, բայց ըսաւ որ ճաշին հոս պիտի դայ:*

Արդարեւ Աչոտ եկաւ գտաւ իր ընկերը որուն հետ անցուց ամբողջ գիշերը: Եւ – րոպային կուգար եւ կը պատրաստուէր պատառները երթալու:

— *Ա՛լ ասոեղութիւնը մեղի համար գործ չկայ, հիմա մեր տեղը հոն հայրենիքն է, ի՛րսէր խանդավառութեամբ:*

Վահան հիացումով կը դիտէր այս ե – րիտասարդը, որ առաւել քան երբեք գոր – ծունէութեան եռանդով վառած էր, մինչ ինք արդէն ինքզինքը յուսահատ ու ընկ – ճուած կը դտար:

Իր ծրագիրները պարզելէ ետքը ըսաւ·

— *Եկայ քեզ դտնելու, որպէսզի միա – սին երթանք ու միասին գործենք:*

— *Ախո՜ն, պատասխանեց Վահան, ինձ համար այլեւս լմնցած է հանրային գործունէութեան չրջանը:*

— *Ինչո՞ւ, արդեօք ամուսնացա՞ր:*

— *Չէ՛, աւելի դէշ բան մը:*

— *Ի՞նչ աւելի դէշ բան կրնայ ըլլալ, հարցուց Աչոտ խնդալով:*

— *Միբահարած եմ···*

— *Արդարեւ մեծ դժբախտութիւն մը··· բայց իմ առաջարկս միակ միջոցն է այդ փորձանքէն ազատելու:*

— *Թերեւս··· միայն թէ չեմ ուզեր այդ փորձանքէն ազատիլ, ահա դժուա – րութիւնը:*

— *Բայց պատմէ տեսնենք սա սիրային արկածները դ:*

— *Արկած չկայ տակաւին, միայն պը – զտոնական սիբահարութիւն մը:*

Եւ Վահան իր բարեկամին պատմեց իր հոգեկան վիճակը:

— *Այսպէս ուրեմն հակառակո՞ղ մը ունիս դէմդ, ըսաւ Աչոտ:*

— *Այնպէս կ'ենթադրեմ:*

— *Ո՞վ է տեսնենք:*

— *Իրենց հետ Փարիզէն եկող երիտա – սարդ մը:*

— *Անո՞ւնը···*

— *Շաւարչ Աբգարեան···*

— *Երկրաչա՞փ, գոչեց Աչոտ:*

— *Այո··· կը ճանչնա՞ս դինքը:*

— *Սանկ, քիչ մը, պատասխանեց Աչոտ:*

— *Ի՞նչպէս մարդ է:*

— *Բայց··· ամէն մարդու պէս մարդ է, պատասխանեց միւսը խուսափողական կերպով, արդէն չատ ծանօթութիւն ալ չունիմ հետը, միայն թէ Քարթիէ Լա – թինը քանի մը անդամ տեսնուած եմ հետը:*

Եւ փութայ խօսակցութեան նիւթը փո – խելու:

Քանի մը օր ետքը, երբ Վահան Մեծ փողոցէն կ'անցնէր, Արամը նշմարեց որ վազելով դէպի իրեն կուդար:

— *Ես ալ քեզ տեսնել կ'ուզէի, գոչեց:*

— *Ի՞նչ կայ, հարցուց Վահան:*

— *Գիտես որ քանի մը օրէ ի վեր Մեծ կղզի փոխադրուած ենք:*

— *Այո, Մարիկ էֆէնտիէն իմացայ:*

— *Այս կիրակի անպատճառ քեզի կը սպասենք, եկուր, հիւրեր պիտի ունե – նանք որոնք քեզ տեսնել կ'ուզեն:*

— *Ո՞վ են այդ հիւրերը, հարցուց ե – րիտասարդը կասկածոտ դէմքով մը:*

— *Դող մի ելլեր, քու ծանօթներդ ու սիբականներդ են:*

— *Բայց անուններին ըսէ գոնէ:*

— *Կ'ուզեմ քեզի անակնկալ մը ընել:*

— *Իսկ ես կ'ուզեմ նախապէս գիտնալ իրենց անունը, պատասխանեց Վահան վճռաբար:*

— *Լաւ ուրեմն, Մարիկեաններըը, տի – կին Զապէլ եւ ձոն Կորեկ:*

— *Ի՞նչ, վերադարձա՞ն Եւրոպայէն:*

— *Այո, քանի մը օրէ ի վեր ու կիրակի օր Մեծ կղզի պիտի գան:*

— *Ուրիշ մարդ ալ պիտի գտնուի՞:*

— *Թերեւս Մարտիկ էֆէնտին···*

— *Եւ ուրի՞շ, հարցուց Վահան:*

— *Կարծեմ պարոն Շաւարչին ալ հրա – ւէր եղած է, պատասխանեց միւսը:*

Վահան դժգոհութեան փոքրիկ չար – ժում մը ըրաւ զոր միւսը նշմարեց:

— *Այդ երիտասարդին չե՞ս ախորժիր, հարցուց:*

— *Ոչ, պատասխանեց Վահան, չա – խորժելու պատճառ մը չունիմ, քանի որ պինքը չեմ ճանչնար մօտէն, միայն թէ ձիշդ այդ պատճառով իր ներկայութիւնը չատ հաճելի չէ ինծի:*

— *Շիտակը ես ալ չեմ ախորժիր իր – մէ, բայց մեղի վնաս մը չունի···:*

— *Անչուշտ, անչուշտ, պատասխանեց Վահան:*

— *Ուրեմն հրաւէրս ընդունա՞ծ է:*

— *Կը ջանամ դալ:*

— *Ոչ, ես անպատճառ խոստում կ'ու – զեմ, որովհետեւ մըտքէդ ձոնին խօսք տուի թէ անպատճառ քեզ իրեն ցոյց պի – տի տամ կիրակի օր:*

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(213 – Շար·)

ՊԵՂՆ ՀԱՐԵՒՆ

Խոցոց ներսիտեմ տնտես ներքինի շնաձայն ծեծկելի ու հեծելազոր, պատճառ իսկույն այլ լսելիս տրոհ ամէն նախատինք։

Բայց ոտնձգել չէին կրնար ու ոչ ոք համարձակեցաւ իր դէմ ձայն հանել։

«Այո, հարցուցէք ինչո՞ւ ես այսքան ուրախ եմ։ Ուրախ եմ, որովհետեւ ես ալ ունիմ իմ պատճառներս։ Ուրախ եմ, որովհետեւ ես ալ կրնամ ուրախ ըլլալ։ Ուրախ եմ, որովհետեւ ես ալ կրնամ ծիծաղիլ։ Ուրախ եմ, որովհետեւ ես ալ կրնամ ապրիլ։ Ուրախ եմ, որովհետեւ ես ալ կրնամ սիրել։ Ուրախ եմ, որովհետեւ ես ալ կրնամ ատել։ Ուրախ եմ, որովհետեւ ես ալ կրնամ ուրախ ըլլալ։ Ուրախ եմ, որովհետեւ ես ալ կրնամ ուրախ ըլլալ։»

Ինչպէս կը տեսնէք, ամէն ինչ կրկնութիւն է։ Ամէն ինչ կրկնութիւն է։ Ամէն ինչ կրկնութիւն է։

Օր· ՆԱՏԻՆ ԿԼՈՐԻԿԵԱՆ
եւ
Պ· ՍԵՐԺ ԱԿՈՐՕՖ
Ամուսնացած
Փարիզ, 1970 Սեպտեմբեր 19

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Ազանդական մատաղօրհնութիւն եւ տօնախմբութիւն Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կիրակի, 27 Սեպտ· Վարագայ Ս· Խաչի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԻՒՏ Ծ· Վ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Մատաղի նուիրատուութեանց համար դիմել
Mr. Chichmanian
C. C. P. 16905-06 PARIS

SURPRISE PARTY

Վիէնի Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդը կը կատարէ իր տարեկան պարահանդէսը Կիրակի 27 Սեպտեմբեր, Համօ Օհանջանեան ակումբի մէջ, 2 Ռիւ Քիւվիէ, ժամը 15ին։

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ բարեկամները։

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարւոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ։

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի։

Ճոխ յայտագիր մը զրօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով։

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Բիւրվէօրի առջեւ։

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօն, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հեռուստական քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ։

Այցելութիւն, դնում, պտոյտ եւն·։

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզէլի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը։ Երեկոյեան ճաշ։

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաշերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ։ Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի առթիները։

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ· ՃԻՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատուիրակ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԽ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*
Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ։
Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ։
Գինն 15 ֆրանք
կարելի է անմիջապէս դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝
Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Ց. Դ.

ԻՄԻ·— Հ· Ց· Դ· Զատարեան Կոմիտէի ժողովը այս Շորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին ընկ· Սերոբեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Recherchons entrepreneurs pour manteaux dame, grosse série.
Se présenter :
M I C
14, Rue d'Alexandrie — Paris (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒ – ՂԻ ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսին Հոկտ· 1 Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն սկսեալ, 17 Ռիւ Պլէօ Մխիթեան գրասենեակին մէջ, ուսուց – չութեամբ Տիկ· Հռիփսիմէ Զիլինկիր – եանի։

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները արձանագրութեան համար, մանաւանդ որ այդ օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ ծնողական ժողով մը, որով պարտաւորիչ է իրենց ներկայու – թիւնը։

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցին հայերէնի դասընթացքը կը վերսկսի Հինգշաբթի 24 Սեպտ·ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։ Դասաւանդութիւնները առաջին եւ երկրորդ դասարանն – րուն համար առաւօտեան ժամը 9–11,30, իսկ երրորդ, չորրորդ եւ հինգերորդ դասարաններուն՝ կէսօրէ ետք ժամը 2–5, ուսուցչութեամբ Գեղամ Վրդ· Պաղտա – սարեանի։

Ցարդելի ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց փոքրիկները Հինգշաբթի օրերը ծանօթ սրահին մէջ։

×

Կոլնոպլի Կապոյտ Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ· 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին դպրոցի սրահին մէջ։ Մեր սիրելի ծնողքներէն կը խնդրենք պաղատագին՝ արձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել զանոնք հայեցի դաստիարակու – թեամբ։

×

ԼԻՈՆԻ ՀԱՑ ԱԶԳ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 1ին Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին։

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ ժամը 17, Շաբաթ կ· յ· ժամը 14,30էն մինչեւ 17, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12։

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները Հայկազեան վարժարան՝ ստանալու համար տոհմիկ հայկ· դաստիարակութիւն եւ սորվելու Մեսրոպեան քաղցրահնչիւն բարբառը։

ԹԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակի գիրքեր ու ձայնապնակներ։ Հասցէ՝
43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Ունինք նաեւ գրքեր Հայոց մասին։

Նոր ստացուած գրքեր·— *Ս· Վրացեանի «Անճինք նուիրեալք», տպ· Պէյրութ, 1969ին, կազմ· գին՝ 15 ֆր·։ Նոյն հեղինակէն «Կեանքի ուղիներով», վէց հատոր, կազմ· հատորը 15 ֆր·։ Կ· Սա–սունիի «Հայ–Թրքական պատերազմը» 10 ֆրանք։ Ն· Ադալեանի ամբողջ· երկերը, երեք հատոր, հատորը 20 ֆր·։ Հայկազն Ղազարեանի «Ցեղասպան Թուրքը» 16 ֆր·։ Ա· Շիրակեանի «Կտակն էր նահատակներուն» 15 ֆր·։ Ե· Տէր–Անդրէասեանի «Քրիստոս Ինքնակալ» կազմ· 15 ֆր·։ Տիկ· Ա· Տէր–Մանուէլեանի «Թուականները կը խօսին», տպ· Պոսթոն, 1968ին, կազմ· 18 ֆր·։ Տոքթ Ա·Նազդաչեանի «Եղեռնի հետքերով», Պէյրութ, 1969, 12 ֆր·։ Հր· Ք· Արմէն, «Հայկ· Գերազոյն Աստեան», գին՝ 15 ֆ·։ Նոյն հեղինակէն՝ «Պատմական քննարկումներ», Պէյրութ, 1968, 15 ֆ·։ «Անկոմ Արտաչէսեան Հարստութեան» գին՝ 12 ֆ·։ Սայաթ Նովա «Խաղեր», տպ· Երեւան 1969ին, 10 ֆր·։ Ա· Պատրիկի «Հայկական տարազ», Երեւան 17 ֆր·։ Ց· Թումանեանի 100ամեակի առթիւ, լոյս տեսած հետեւեալ գրքերը·— Երեւան, 1969, «Թումանեան Արուեստի մասին», գին՝ 25 ֆր·։ Մ· Զանփոլատեանի «Թուման – եանը եւ ժողովրդական էպոսը», 15 ֆր·։ Ստ· Զօրեանի «Իմ Թումանեանը, 10 ֆ·։ Դ· Դեմիրճեան «Թումանեանի հետ» 6 ֆ·։ Ց· Թումանեան «Շեքսպիրի մասին», 7 ֆր·։ Հախվերդեան, «Թումանեանի կեանքը», 5 ֆր·։ Ց· Թումանեան «Քառեակներ», 8 ֆր·։*

Ունինք նաեւ Թումանեանի երկերը հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Բանաստեղծութիւններ «Կոմիտաս» 6 ֆր·։ Մ· Քրիչեան «Անմար կանթեղ» 15 ֆր·։ «Կոմիտաս» 20 ֆր·։

Մեզ մօտ ունինք նոր լոյս տեսած «Հայկական դեղագիտութեան պատմութիւնը, ֆրանսերէնով։ Տոքթ· Գ· Կարապետեանի (անդամ Ֆրանսայի Դեղագիտական Պատմութեան Ընկերութեան), գին 50 ֆր·։

Գրատունը ունի ճոխ մէթերք մը հայկական սալերու (տիսք) Ա· Պարթեւեանի, Կ· Ափերկեանի ամբողջական գործերը։ Ա· Կիրակի (Ամերիկա պատրաստուած), Ա· Խաչատուրեանի, Շահմուրատեանի, Ց· Պատալեանի, Զէքիմեանի, Թ· Ալթունեանի, ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները եւ Հայկական Պատարագը։ Օփերաներ·— Ա· Տիգրանեանի «Անուշ»ը, «Դաւիթ Բէկ» եւ «Ալմաստ» օփերաները։

Նոր ստացանք հետեւեալ ձայնապնակները·— «Թառ» զարեգին, 33 թուր, գին՝ 30 ֆր·։ Լիլ Սարեանի գին՝ 31 ֆ·։ Ատիս Հարմանդեանի բոլորովին նոր եւ զուարթ երգերով։ Գին՝ 30 ֆր·։

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է։

Գրատունը բաց է ամէն օր եւ պատրաստ է ապսպրանքները ընդունիլ ամէն վայրերէ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս· Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ կրօն· Ընկերակցութեան եւ Հ· Բ· Ը· Միութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները վերսկսած են Սեպտեմբեր 17էն ի վեր։ Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, Բարեգործականի սրահին մէջ, ուսուցչութեամբ՝ Տիկին Հ· Պօղոսեանի։

Արձանագրութեան համար դիմել դրասենեակ, ամէն օր կէսօրէն ետք, 7 Ռիւ Փափէո։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԷԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ *Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Շորեքշաբթի (23 Սեպտ·) ժամը 21ին, ընկերուհի Գարաօղլանեանի տունը, 22 Ռիւ Լամուաղիէ, Քաշան։*

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պուլ· Օտտոյի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Հինգշաբթի 24 Սեպտ· սովորական վայրը ժամը 15ին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Որբերու Օգն· Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ ժորժ Ե·ի սրահը։

×

Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ· 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սվլանտիի սրահներուն մէջ։

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին։

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փարիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանգստեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, Երեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէնի մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

×

Փարիզի Աղքատախնամ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, ժորժ Ե·ի սրահներուն մէջ։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ Երեկոյեան, Պրոնի օզակայանին մէջ։

×

ԼԻՈՆ·— Ֆր· Կապ· Խոչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառլոնիէռի սրահներուն մէջ։

×

Լիոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ· Միութեան, Փարիզի Հայ Ուսանողներու Օգն· Միութիւնը կը ներկայացնէ Ց· Պարոնեանի «Շողոքորթը», Հոկտեմբեր 31ին։

×

Ալֆորվիլի Մշակութային միութիւնը 31 Հոկտեմբերին կը կազմակերպէ իր անդրանիկ ճաշ – խնջոյքը մեծ պատրաստութեամբ։
Մանրամասնութիւնները յետագային։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԻԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ·	միջնէ 1/4 սիւեակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	միջնէ 1/8 սիւեակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՑՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿՐ ՓՆՏՈՒՒԻ»	15 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձրաբակուած ծանուցումի համար են, չորրորդ էջը։

կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
23
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
23 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·921

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.921

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՐԱ ԵՒ ԿԻԼԻԿԻԱ

(Դիւցազնամարտի 52րդ տարեդարձը)

Ա.

Հայ ազգի նորագոյն պատմութեան մէջ յիշատակելի թուական մըն է Արարայի փառապանծ յաղթանակը՝ 1918 Սեպտեմբեր 19ին, Պաղեստինի ճակատին վրայ։

Արաբան առաջին հանդրուանն էր ղէպի Կիլիկիա տանող ճամբուն վրայ։

Հայկական Լեգէոնի մեր քաջարի եւ անձնազոհ երիտասարդները էին հերոս – ները այդ յաղթանակին։

Մինչ ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութիւնը, օգտուելով համաշխարհային պատերազմի ընձեռած բացառիկ առիթէն, անպատիժ կը կոտորէր եւ արմատախիլ կ'ընէր Թրքահայութիւնը, արիւնը կ'եփէր ազատ աշխարհի մէջ ապրող մեր հայրենակիցներու սրտին մէջ։

Ազգին վարիչները միջոցներ կը խորհէին օգնութեան փութալու անոնց։

Մէկ կողմէ թրքական դժոխքէն դուրս ապրող հայրենասէր երիտասարդներ դունդ առ դունդ կը փութային Կովկաս՝ իրենց կամաւոր կռուելու համար Թուրքերուն դէմ։

Միւս կողմէ Փարիզի Ազգային Պատուիրակութիւնը յանձնառու կ'ըլլար կազմակերպել Ֆրանսական բանակին, կռուելու համար արեւելեան ճակատին վրայ, Պաղեստինի թրքական ուժերուն դէմ։

Իրենք հատուցում հայ կամաւորներու զոհողութեան, Կիլիկիան կը խոստացուէր մեղի։

Երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչները մինչեւ Ամերիկա կ'երթային կամաւոր արձանագրելու համար Հայկական Լեգէոնին, որ կը կազմուէր Կիպրոսի մէջ, Ֆրանսական դրօշին տակ։

Կոչին առաջին պատասխանողները կ'ըլլային հերոսական Մուսա Լերան զաւակները, որոնք Փորթ Սայիտի իրենց գաղթականներէն հարիւրներով կ'երթային Կիպրոս, կազմելու համար կորիզը Լեգէոնին, որուն պիտի միանային՝ չուտով հեռաւոր Ամերիկայէն փութացող հայորդիները։

Կամաւորները բոլորն ալ համոզուած էին, որ պիտի երթային ազատագրելու Կիլիկիան, զայն դարձնելու համար «Հայկական օճախ» մը, Ֆրանսայի հովանաւորութեան տակ։

Ժոռժ Փիքոյ դլխաւոր դերակատարն էր եղած Արեւելեան Լեգէոնի կազմութեան, յանուն Ֆրանս. կառավարութեան 1916ին բանակցելով Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպար փաշայի հետ։

Ինչպէս Երեսփոխանական Ժողովի 1920 Դեկտ. 24ի նիստին մէջ կը յայտարարէր Երեսփոխան Պէյէ, Ֆրանսական կառավարութիւնը Արեւելեան Լեգէոնը կեանքի կոչելով՝ նպատակ էր ունեցած Հայերը մասնակից դարձնել Կիլիկիոյ ազատագրութեան։ Այն իմաստով, որ Կիլիկիան թրքական սիրատպետութենէն ազատագրուելով Հայերը իրականացուցած պիտի ըլլային իրենց ազգային բաղձանքները։ Հայկական Լեգէոնն ալ պիտի կազմէր Կիլիկիոյ հայկական բանակին կորիզը։

Կիլիկիան ազատելու եւ Թուրքիան – Հեթումեան – Լուսինեան թագաւորութեանց պատմական հողերուն վրայ, Միջերկրականի ափերուն ինքնավար փոքր Հայաստան մը ստեղծելու հաստատ յոյսն ու հաւատքն էին, որ մեր կամաւորները կ'առաջնորդէին դէպի կիպրոս։

Պայծառ օդով Կիպրոսի բարձունքնե – րէն դիտակով կարելի էր տեսնել Տաւրոսի լեռները։

Հայ կամաւորները կը մարզուէին կըղզիին մէջ, պատրաստուելու համար այն մեծ օրուան, երբ պիտի հնչէր Թրքական դիրքերու դէմ զրոհելու չեփորը։

Մինչ այդ, իրենց աչքերն ուղղած դէպի բաղձալի Կիլիկիոյ ափերը, համա – պիտ բաղձալի Կիլիկիոյ ափերը, համա – խումբ ու խանդավառ կ'երգէին ծանօթ ժողովրդական, հայրենասիրական երգը՝

«Ցանկամ տեսանել զիմ Կիլիկիա···»։

Վերջապէ՛ս 1918 Սեպտեմբեր 19ին պիտի հասնէր ա՛յնքան անհամբերութեամբ սպասուած ժամը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԳԱԶԻՐԷԻ ԺՈՂՈՎԸ

—o—

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԻՐՔԸ

Շաբթուան մը արիւնալի կռիւները հաստատեցին, թէ պաղեստինեան դիմադրութիւնը, որ չատ բուռն եղաւ թէ՛ Ամմանի եւ թէ հիւսիսային այսպէս կոչուած «ազատագրուած գօտի»ին մէջ, դեռ կրնայ չարունակուիլ, ինչ որ քաղաքական ծանր եւ վտանգաւոր բարդութիւններ կրնայ ստեղծել։ Արդարեւ, եթէ Ամմանի եւ ընդհանրապէս երկրին հարաւային եւ կեդրոնական մասերուն մէջ բանակն ու Պետեիները յաղթեցան տէր դառնալ կացութեան, յատկապէս մաքրագործելով Ամմանի եւ շրջակայքի պաղեստինեան ուժերը, անդին՝ հիւսիսային գօտիի մէջ պաղեստինցիները, որոնց օգնութեան փութացած են Սուրիացիները երկու զրահապատ դունդերով (60 հրասայլ եւ զօրաւոր հրետանի) յամառ դիմադրութիւն ցոյց կուտան՝ միշտ մնալով տէր ու տիրական Իրպիտ-Զարքա-Ռամթա շրջադիծին։

Իսրայէլացի դէտեր բուռն կռիւներու ականատես եղած են մասնաւորապէս Իրպիտի մօտերը, ուր յորդանանեան օգնաւեր ռմբակոծած են սուրիական ուժերը։ Ցամքնայն դէպս, այս շրջանին մէջ յորդանանեան բանակը դժուարութիւններու կը բախի, քանի որ հարկադրուեցաւ կանոնաւոր նահանջի դիմել։ Միւս կողմէ լուրերը կը հաստատեն Իրպիտի, որ Ցորդանանի երկրորդ մեծ քաղաքն է Ամմանէ ետք, դրաւումը սուրիական զրահապատներու կողմէ։ Այս վերջինները կրնան յառաջանալ դէպի հարաւ երեք ուղղութիւններով, թէեւ յորդանանեան բանակը, համաձայն զինուորական դէտերու, ի վիճակի է դէմ դնելու յառաջխաղացումին։

Զինուորական գործողութիւններու արդիւնքը քաղաքական եւ դիւանագիտական լուրջ աշխատանք կը կատարուի՝ հարցին լուծման համար։

Հիւսէյն նախ զինադադարի հրաման տուաւ առջի օր, Նասրի պահանջին վրայ, որ սակայն մերժուեցաւ Պաղեստինցիներու կողմէ։ Թագաւորը միեւնոյն առեն դատապարտեց Սուրիոյ միջամտութիւնը, զայն նկատելով «սուրիացի գործակալներ»ու դաւը՝ Ցորդանանի ամբողջականութիւնը քանդելու։ Այս գործակալները, որ առանց զնդակ մը արձակելու թոյլ տուին Կոլանի եւ Գունէյթրայի գրաւումը, այժմ կ'ուզեն նպաստաւորել իսրայէլեան նոր ծաւալում մը՝ ի վնաս մեղի», դիտել տուաւ Հիւսէյն։

Իրաց այս կացութեան մէջ, այսինքն երբ երկիրը փաստօրէն երկու մասի բաժնուած է, մէկը՝ իշխանութեան եւ միւսը Պաղեստինցիներու ձեռքը, Հիւսէյն պաշտօնապէս Զորս Մեծերուն դի – մեց դիւանագիտական միջամտութեան մը համար։

Միւս կողմէ, արաբ աշխարհն եւս փորձեր կը կատարէ դիւանագիտական ճամբով լուծելու համար խնդիրը։ Երեքշաբթի օր, Պուրկիպային առաջարկին վրայ, որով Թունուզի նախագահը վեհաժողովի մը գումարումը կը պահանջէր, բացումը կը կատարուէր արաբ վեհաժողովին։

Նախագահ Նասր ընդունած էր վեհաժողովի դադարումը, որով Եգիպտոսէն եւ Թունուզէն զատ Գահիրէի ժողովին կը մասնակցէին Լիբիա, Քուէյթ, Հարաւային Եմէն եւ Լիբանան։ Իրաք եւ Ալժերիա բացարձակապէս մերժած են մասնակցիլ, իսկ Սուրիա Գահիրէ ղրկած է իր նախագահը՝ Ատասի։ Աւելցնենք, որ Հիւսէյն վեհաժողովին մաս – նակցելու համար Եգիպտոս ճամբած է զինուորական դահլիճի պետը կամ նոր վարչապետը՝ Զօր. Մոհամմէտ Տաուտ։

Քաղաքական դէտերու համոզումով, Գահիրէի վեհաժողովը մեծ արդիւնք չի կրնար ձեռք ձգել, նկատի առնելով դիրքերուն ունեցող հակադիր տրամադրութիւնները արաբ աշխարհի մէջ։ Ցամքնայն դէպս, անհաւանական չի նկատուիր զինադադարի մը որոշումը եւ միջնորդութեան մը կարելիութիւնը։

Մինչ արաբ աշխարհը իր ներքին տագնապները լուծելու կ'աշխատի, անդին Ուաշինկթընէն կը հաղորդեն, թէ ամերիկեան ուժերը — Միջերկրականի 6րդ նաւատորմիղը, որ զօրացաւ նոր մարտանաւերով եւ Գերմանիոյ ամերիկեան կարգ մը ուժերը — կազմ ու պատրաստ են հաւանական միջամտութեան մը համար։ Սպիտակ Տունը Ցորդանանի կացութիւնը կը նկատէ «լուրջ», որով «միջոցներ ձեռք կ'առնուին դէմ դնելու համար որեւէ հաւանականութեան»։

Աւելցնենք, վերջապէս, որ ըստ միջազգային կարմիր Խաչի պատուիրակին, Մարսէլ Պուաւարի, հինգօրեայ կռիւներու ընթացքին միայն Ամմանի մէջ հինգէն աւելի հազար զոհեր — մեռած եւ վիրաւոր — արձանագրուած են։ Պաղեստինեան շրջանակները ութ հազար կը ներկայացնեն զոհերու թիւը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՅԱՑՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երկուշաբթի օր Հանրապետութեան Նախագահութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, ուր կ'ըսէ.—

«Միջին Արեւելքի եւ մասնաւորաբար Ցորդանանի կացութեան վատթարացման ի տես, Ֆրանսա, որ անընդունելի կը գտնէ որեւէ արարք որ կը ձգտի քաղաքական բախումի մը ծառայեցնել անմեղ զոհեր, կը ցաւի որ այս բախումը կոյր եւ արիւնալի հակամարտութեան մը վերածուեցաւ։ Հանդիսաւորապէս կը յայտարարէ որ արտաքին որեւէ միջամտութիւն արդէն իսկ ստեղծեց եւ յետագային պիտի ստեղծէ վտանգաւոր կացութիւն մը համաշխարհային խաղաղութեան համար»։

Այս յայտարարութեամբ Ֆրանսա տեսակ մը աղդարարութիւն է որ կ'ընէ ոչ միայն Սուրիոյ, այլեւ Միացեալ Նահանգներուն, ծանօթ է որ Ֆրանսա չահադրգռուած է Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր հարցերով եւ չի կրնար կրաւորական դիրք մը բռնել միայն։

Մեծն Բրիտանիա կ'ուզէ որ Մոսկուա միջամտէ Դամասկոսի մօտ, որպէսզի Ցորդանանէն քաշուին սուրիական զինեալ ուժերը։ Լոնտոն չուզեր անշուշտ սուրիական կանոնաւոր բանակին վերագրել այս միջամտութիւնը, տրուած ըլլալով որ պաշտօնական բացատրութիւնն այն է որ Սուրիոյ պաղեստինեան ուժերն են որ Ցորդանան մտած են։ Բայց կը բաւէ դիտնալ որ Սուրիոյ մէջ պաղեստինեան անջատ ուժեր չկան, այլ անոնք մաս կը կազմեն սուրիական բանակին, հասնելու համար, որ պարզապէս բառերու հետ կը խաղան։

Մոսկուա կ'անդրադառնայ դլխաւորապէս ամերիկեան 6րդ նաւատորմին չարժումներուն որոնք «վատթարագոյնին սպառնալիքը» կը ներկայացնեն։

Չինաստան պաշտօնական յայտարարութեամբ մը կը չեշտէ թէ «կառավարութիւնը եւ ժողովուրդը բուռն կերպով կը դատապարտեն ամերիկեան աչխար – հակալները, անոր գործակիցները եւ ֆաղդոշները, որոնք վերջերս դաւ մը կազմակերպեցին որ կը ձգտի զինուորական նոր յարձակումի մը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ»։ Չինաստան «զօրավիգ կը կենայ Պաղեստինցիներուն իրենց արդար դատին մէջ ամերիկեան աչխարհակալութեան դէմ»։

×

Լիբիայէն ետք, Քուէյթ ալ յայտարարեց թէ պատրաստ է օգնելու Պաղեստինցիներուն։

Իրաքեան ուժերը սկսած են հեռանալ Ցորդանանէն արժանանալով Պաղեստինցիներու նախատինքներուն։ Գահիրէի Ալ-Ահրամը կ'ամբաստանէ Իրաքը որ դի – տակցաբար ձախողեցուցած է զինադադարի մը կարելիութիւնը Ցորդանանի եւ Պաղեստինցիներու միջեւ։ Համաձայն թերթին Արաֆաթ ընդունած էր ընթացք տալ Հիւսէյնի առաջարկին, սակայն Պաղեստի ճայնասփիւռը, որ պիտի հաղորդէր Արաֆաթի որոշումը, կեղծ խանդարումի մը պատրուակին տակ, չէ տրամադրած ճայնասփիւռի կայանը Արաֆաթի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ զրահապատ ուժերու նոր հրամանատարը՝ մառեչալ Բաբաջանեան, յօդուածի մը մէջ յայտնած է այն կարծիքը, թէ ապագայ պատերազմը, հակառակ ոմանց կարծիքին, հրթիռներու պայքար պիտի չըլլայ, այլ՝ հրասայլերու։ Մառեչալ Բաբաջանեան աւելցուցած է, որ հիւլէական ռմբակոծութիւններու ենթակայ հողամասերը դրաւելէ ետք պէտք է պահպանել զանոնք եւ այդ գործը աւելի դիւրին է հրասայլերու միջոցով կատարել։ Հայ մառեչալին կարծիքով ապագայ տարիներուն հրասայլերը մեծ փոփոխութիւն պիտի չգրեն, այլ միայն աւելի պիտի զօրանայ անոնց կրակի ուժը եւ աւելնայ տոկունութիւնը հակահրասայլ ռումբերու դէմ։

ՆԻՔՍԸՆ Եւրոպա կատարելիք իր չորջատոյտի ընթացքին, պիտի այցելէ նաեւ Իրլանտա։ Նախագահը ծագումով Իրլանտացի է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ — ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ
ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԷՆ ԵՏՔ
եւ ընդառաջ երթալով
մեր ընթերցողներու
փափաքին
ԹՈՒԼՍԹՈՅԻ
ՊԱՏԵՐԱԶՄ
ԵՒ
ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ
ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ — ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ԵՂԻՇԷԻ ՊԱՏԳԱՄԸ...

Մեր քաղցրախօսիկ պատմիչը՝ ասկէ հազար հինգ հարիւր տարի առաջ, դրեր է իբրեւ պատգամ իր ժամանակակիցնե – րուն եւ մեզի՝ յետնորդներուս, «Զուգու – թիւն է մայր բարեաց, անզուգութիւն՝ ծնող չարեաց»: Արփիար Արփիարեան չրջած է այս կարգը այն առարկու – թեամբ, որ միութիւնն է մայր ամենայն չարեաց, իսկ անմիաբանութիւնը՝ ծնող բարեաց:

Արփիարեան ինչո՞ւ հարկ տեսեր է «սրբագրել» Եղիշէի պատգամը:

Նախ՝ որովհետեւ մէկ ազգ ենք եւ ե – րեք Հայաստան ունինք, — Ռուսահայաս – տան, Թրքահայաստան եւ Պարսկահա – յաստան: Երկրորդ՝ որովհետեւ մէկ կը – րօնք ունինք եւ երեք դաւանանք, — Լու – սաւորչական, Կաթողիկէ եւ Բողոքական: Երրորդ՝ որովհետեւ մէկ լեզու ունինք եւ երեքբարժանում, — դրաբար, արեւե – լահայերէն եւ արեւմտահայերէն: Չոր – րորդ՝ որովհետեւ մէկ յեղափոխութիւն ունինք եւ երեք կուսակցութիւն, — Հընչակեան, Դաշնակցական եւ Ռամկավար: Վերջապէս՝ որովհետեւ մէկ գրականու – թիւն ունինք եւ երեք ճիւղաւորում, — արեւելահայ, արեւմտահայ եւ սփիւռքա – հայ:

Կը հետեւի, որ միաբան ազգ չենք: Ուստի՝ կեցցէ՛ անմիաբանութիւնը...

Ես, — եթէ կարեւորութիւն մը ունի ասիկա, — Եղիշէի հետ եմ եւ Արփիարի դէմ: Կը պաշտպանեմ ու կը ջատագովեմ ո՛չ թէ անզուգութիւնը, այլ՝ զուգութիւ – նը (միութիւն):

Առաջին Աչխարհամարտէն առաջ երկք Հայաստան ունէինք. 1920էն ետք ունե – ցանք չորրորդ մըն ալ, — Սփիւռքը, որ տեսակ մը հոգեկան հայրենիք դարձաւ մեզի համար: Հիմա ընթացիկ բացատրու – թիւն մըն է Սփիւռքը իբրեւ յղացք, բայց մանաւանդ իբրեւ մտայնութիւն: Հետ – զհետէ ստեղծուեցաւ սփիւռքեան հոգե – վիճակ մը, որ պիտի ծառայէ աւելի եւս որելու կեդրոնախոյս մեր նկարագրին արդէն չեշտուած գիծերը եւ որուն դէմ պարտաւոր ենք պայքարիլ:

Ուրիչ ժողովուրդներ, աւելի համա – խումբ եւ աւելի կեդրոնաճիզ, կրնան ունենալ իրենց Սփիւռքը, անդրծովեան եւ այսրծովեան հատուածակոդմերը: Բայց մեր համրանքը, հոդմացրիւ եւ տա – բահալած ժողովուրդի մը ճակատագիրը թոյլատու չէ այս մասնատումին, հատ – ուած առ հատուած ցրուումին, ըլլա՛յ հոգեկան, ըլլա՛յ բարոյական, ըլլա՛յ ֆիզիքական իմաստով:

Մեծ իմաստութեան պէտք չկայ ըսե – լու եւ ընդունելու համար, թէ հայ ժո – ղովուրդին փրկութիւնը իր միութեան, միաճականութեան (զուգութիւն) եւ հա – ւաքական ուժին մէջ է, ինչպէս պիտի ըսէր միւս Եղիշէն (Զարենցը): Եւ ամէն ինչ որ կը վնասէ միութեան ու միաս – նականութեան ոգիին, խզում մըն է, դրե – թէ աղէտ մը:

Բայց կեդրոնախոյս, ինք իր մէջ կըծ – կուելու, մասը ամբողջութիւն համարե – լու այս մտայնութիւնը հինէն կուգայ մեզի եւ մօտաւորապէս արդիւնք է ներ – քին ու արտաքին պայմաններու, որոնց մէջ ապրեցանք եւ կը շարունակենք ապ – րիլ հի՛մա ալ:

Իրբեւ լեռնակղզի՝ մեր հայրենիքը ըս – տեղծեց ու զարգացուց տեղայնանալու հակամէտ ոգի մը մեր մէջ: Մեր նախա – հայրերու օրէն սկսեալ՝ մասը դերադա – սեցինք ամբողջէն: Ամբողջական Հայաս – տանի մէջ մասնակի Հայաստաններ ըս – տեղծեցինք: Մէկ թագաւորի տեղ բազում թագաւորներ ունեցանք, մէկ իշխանու – թեան տեղ՝ բազում իշխանութիւններ, մէկ պետութեան տեղ՝ բազում պետու – թիւններ, նոյնիսկ մէկ ազգի տեղ՝ բա – զում ազգեր: Տեղական հայրենասիրու – թիւնը հայկական ստեղծագործութիւն է առաւելաբար: Ուրիշ ժողովուրդներ դրե – թէ չունին նեղ, տեղայնացած, կեդրոնա – խոյս հայրենասիրութեան զգացումը: Ա – նոնց համար հայրենիքը ամբողջութիւն մըն է, մինչ տասնորդական կոտորակ մըն է մեզի համար (մեղադրանք մը չէ ընել ուզածս, հաստատում մըն է): Այ – սպէս՝ Վասպուրականցիի մը մտքին մէջ Հայաստանը Վասպուրականն է, Տարօն – ցիի մը մտքին մէջ՝ Տարօնը, Սեբաստա – ցիի մը մտքին մէջ՝ Սեբաստիան է, եւլն.: Քիչ կը մնայ, որ Պոլսեցի Հայն ալ ելլէր յայտարարէր, թէ Պոլիսէն դուրս Հա – յաստան չկայ...

Հիմա կարծես կ'ուզենք առանձին Հա – յութիւն մը եւ առանձին Հայաստան մըն ալ Սփիւռքի մէջ ստեղծել: Պէ՞տք կայ ըսելու, թէ ես ղէմ եմ հոգեկան սահմա – նագիծերուն (կարեւո՞ր է իմ դէմ ըլ – լալս...): Կ'ուզեմ, որ Հայ հոգին վրայ հոգին ըլլայ միայար ու միակերտ: Կ'ու – զեմ, — եթէ իմ ուզելս բաւական է, — այո՛, կ'ուզեմ որ հետամուտ ըլլանք մեր մէջ արմատացնելու սա՛ զաղափարը, թէ Հայութիւնը մէկ է, ինչպէս մէկ է հայ – րենիքը, ինչպէս մէկ է հայ լեզուն, ինչ – պէս մէկ է հայ գրականութիւնն ալ:

Արեւելահայ, արեւմտահայ, զաղութա – հայ եւ այլ այս կարգի բաժանումները, դուրս զալով իրենց աչխարհագրական չրջագիծէն, բաւական լայն ճեղքուածք մը առաջ բերին մեր ներքին ճակատին վրայ: Հիմա կարծես կ'ուզենք աւելի լայնցնել այս ճեղքուածքը, արդէն գոյութիւն ու – նեցող բաժանումներուն վրայ աւելցնելով նոր մը, — ՍՓԻՒՌՔԸ: Կ'ըսենք Սփիւռքի գրականութիւն, Սփիւռքի սերունդ, Սփիւռքիլեզու, նոյնիսկ Սփիւռքի Հայ: Քիչ կը մնայ, որ ըսենք նաեւ Սփիւռքի հայրենիք...:

Մեզի համար չկայ եւ պէտք չէ, որ ըլլայ Սփիւռքի գրականութիւն եւ Հա – յաստանի գրականութիւն, այլ միայն մէկ գրականութիւն, — հա՛յ գրականութիւն: Մեզի համար չկայ եւ պէտք չէ, որ ըլլայ Սփիւռքի գրող եւ Հայաստանի գրող, այլ միայն մէկ գրող, — հա՛յ գրող: Մե – զի համար չկայ եւ պէտք չէ, որ ըլլայ Սփիւռքի լեզու եւ Հայաստանի լեզու, այլ միայն մէկ լեզու, — հա՛յ լեզու: Բառը չէ, որ կը մտահոգէ մեզ, այլ բա – ուին եռեւ ծածկուած մտայնութիւնը:

Կ'ընդունիմ անչուշտ, որ աչխարհա – գրական տերմիններ են Սփիւռքը եւ Հա – յաստանը, բայց մենք այս «աչխարհա – գրութիւն»ը դարձուցած ենք «պատմու – թիւն»:

Բառերն ալ, ինչպէս զաղափարները, կրկնուելով կրկնուելով ի վերջոյ կը ստեղծեն հոգեկան մթնոլորտ: Կը վախ – նամ, որ օր մը Սփիւռքն ալ սկսի կատա – րել այս դերը, այսինքն՝ ո՛չ միայն մըթ – նոլորտ ստեղծէ ի վնաս մեր միասնակա – նութեան, այլեւ նոր պատուար մը դառ – նայ Երկրի եւ Արտերկրի, Երկրի Հայու – թեան եւ Արտերկրի Հայութեան, Երկրի գրականութեան եւ Արտերկրի գրականու – թեան միջեւ: Կը վախնամ մանաւանդ, որ Միչտուրինի «մարգարէածարան»ը մենք մեր ձեռքով փոխադրենք մեր մէջ եւ օ – րին մէկն ալ ելլենք յայտարարենք, թէ նոր մարդ ու նոր կարգ ստեղծած ենք, ջնջած ենք ժառանգականութեան օրէնքը եւ նոր պատուաստ մը փորձած ենք ընել մեր ժողովուրդի հոգիին վրայ:

Ատեն մը, 70–75 տարի առաջ, մեր հայ – րերը հրապարակ նետեցին «զաւառի գրա – կանութիւն» նշանախօսքը, իբրեւ հակադ – դեցութիւն քաղքենի գրականութեան: Ջուտ գրական մտահոգութիւններ հե – տապնդող այս վէմը ո՛չ միայն տեղի տը – ւաւ սուր պայքարներու, այլեւ քիչ մնա – ցեր էր, որ չինական պարիսպ մը քաչ – ուէր զաւառի հայութեան եւ մայրաքա – ղաքի հայութեան միջեւ: Հայութեան երկու կէսերը, — քաղաքն ու զաւառը, — իրարու դէմ ճակատեցան մոլեռանդու – թեամբ մը, որ բանաւոր հիմ չունէր, մա – նաւանդ երբ նկատի առնենք վէմին ծան – րութեան կեդրոնը, այսինքն՝ քաղաքին գերակչռութիւնը զաւառին վրայ կամ զաւառին գերակչռութիւնը քաղաքին վր – րայ: Կը մոռնայինն այն ատեն, ինչպէս կը մոռնանք մենք ալ հիմա, որ քաղաքն ու զաւառը նոյնքան Հայ էին, որքան Սփիւռքն ու Հայրենիքը մեր օրերուն: Երկուքն ալ իրենց նպաստը կը բերեն Հայաստանեայց Գրականութեան:

Այն ատեն Հայութիւնը կ'ապրէր աւելի համախումբ, եւ մեր հոգեկան միասնա – կանութեան սպառնացող վտանգը նուազ սուր էր, քան հիմա: Մեր լեզուին ու գրականութեան վրայ օտարին պատուաս – տը այսօր աւելի խոր է, քան էր երէկ:

Մեր պարտքն է ըլլալ ամբողջական Հայ եւ ստեղծել ամբողջական հայ գրակա – նութիւն, ամբողջական հայ լեզու:

Սփիւռքը պէտք է մնայ իր աչխարհա – գրական սահմանագծին մէջ:

Բ. ԹՈՇԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌՕՐԵԱՅԷՆ

« Վնասակար ցաղգադում » խորագրին տակ Ազօ Ադոյեան, « Գրական Թերթ »ի Օգոստոս 14ի թիւին մէջ կ'անդրադառ – նայ այժմու կեանքի կարեւոր հարցերէն մէկուն՝ սեռային դաստիարակութեան, որ, ինչպէս դիտել կուտայ ան, « կեղծ » բարոյականութեան պիտակին տակ եւ հին, աւանդական ըմբռնումներու հետե – ւանքով, բոլորովին կ'անտեսուի:

Ըլլանք անկեղծ, կը գրէ Ադոյեան իր երկար յօդուածին մէջ — որ կը գրաւէ « Գրական Թերթ »ի երեք երկար սիւնակ – ները — ամուսնական եւ ընտանեկան վի – ճակի մասին դիտական լուրջ ուսումնա – սիրութիւններ չեն կատարուիր եւ ոչ ալ անոնց հետ աղերս ունեցող հարցերը կը քննուին:

Այժմու կեանքի դլխաւոր յատկանիչե – րէն է, անկասկած երկու սեռերու միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութիւններու նոր նկարագիրը, որ յատկապէս արեւ – մըտեան երկիրներու մէջ չեչտուած բը – նոյթ ստացած է: Այժմ կինն ալ իր ան – հատականութիւնը ի չյայ կը բերէ ըն – տանեկան չարիքէն ներս եւ դուրս:

Այս իրողութեան, բնականաբար, նը – պաստեցին արտաքին եւ ներքին պդակ – ներ, որոնք, ընդհանրապէս ծանօթ են բոլորին, քանի որ այս մասին հարուստ դրականութիւն մը մչակուած է օտար մասնագէտներու կողմէ՝ բժիչկ, հոգե – բան, ընկերաբան եւայլն:

Անցեալին թէ՛ արեւելահայ եւ թէ ա – րեւմտահայ հատուածներու, ինչպէս նաեւ վերջին չրջանակին արտասահմանի մէջ, ամուսնական եւ ընտանեկան կեան – քին վերաբերեալ բաւական դիրքեր լոյս տեսան, ընդհանրապէս բժիչկներու կող – մէ: Օրինակ, բժիչկ Արտաչէս Բուդուղ – եան, Պեռլերբուրգի մէջ իր անձնական չանքերով հրապարակ հանած էր 36 օդ – տակար դրքոյկներ: Իսկ Հայաստանի մէջ, ինչպէս կը վկայէ յօդուածագիրը, «կէս դարու ընթացքին սեռական հարցե – րու նուիրուած որեւէ հայերէն արժէքա – ւոր հետազօտութիւն կամ աչխատութիւն կատարուած չէ»:

Յօդուածագրին տեսակէտով, Հայաս – տանի մէջ ամուսնական – ընտանեկան ներքին կապերը «արդիւնաւ զօսի» կը նկատուին եւ այս մարդին մէջ դեռ ի զո – րու կը մնայ տգիտութեան հանդէպ հան – դուրժողութիւնը: «Սիրոյ եւ ամուսնա – կան կեանքի բարգաւաճումին մեծ չա – փով կը խանդարեն մեր չրջապատին մէջ չյարատեւող սխալ սովորութիւնները ու անոտիապաչտութիւնը, որոնք յաճախ կը տարածուին «ուսեալ» տգէտներու բա – նաւոր եւ դրաւոր քարոզչութեամբ», կը չեշտէ Ա. Ադոյեան, որ միեւնոյն ատեն

— Կ'ապաչեմ, քիչ մը աւելի մանրա – մասնօրէն բացատրէ խնդիրը:

— Ահաւասիկ. նատեր հոսկէ–հոնկէ կը խօսակցէինք, երբ միջոց մը առանձին մնացի Սուրբիկ հանըմին հետ, որ առի – թէն օգտուելով ինձմէ ծառայութիւն մը խնդրեց:

— «Ի՞նչ ծառայութիւն, հարցուցի:

— «Կրնա՞ս որոչ տեղեկութիւն մը բե – րել ինձի Պ. Շաւարչի մասին, ըսաւ, մենք թէեւ հեռը բաւական մտերմաբար կը տեսնուինք, բայց ոչ իրեն ոչ ալ իր ծնողքին մասին բան մը գիտենք»:

Ըսի իրեն որ ես ալ այդ ընտանիքը չեմ ճանչնար, բայց կը ջանամ բաւեկամնե – րու միջոցաւ տեղեկութիւն հաւաքել: Շատ չնորհակալ եղաւ: Այն ատեն հար – ցուցի.

— Բայց, աիկին, ինչո՞ւ համար կ'ու – զէք այդ տեղեկութիւնները:

Սուրբիկ հանըմ քիչ մը չփոթած պա – տասխանեց.

— «Մտանաւոր նպատակ մը չունիմ, միայն թէ որովհետեւ յաճախ մեղի այ – ցելութեան գալ սկսաւ եւ շատ մտերմու – թիւն ցոյց կուտայ, կ'ուզեմ գիտնալ թէ որո՞ւ զաւակն է եւ կամ ի՞նչ վիճակի տէր մարդ է»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(214 – Շար.)

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Քանի որ այդպէս յանձնառութիւն մը ունիս՝ չեմ ուզեր քեզ պզտիկ թողուլ, պատասխանեց Վահան խնդալով, ու կը խոստանամ անպատճառ դալ:

— Շնորհակալ եմ ուրեմն:

Եւ Արամ բաժնուեցաւ իր բարեկամէն:

Կիրակի առաւօտ կարնեցի երիտասարդը փութաց կամուրջ՝ կղզիի չոգենաւը մըտ – նելու համար:

Մեծ բազմութիւն մը արդէն խռնուած էր չոգենաւին մէջ եւ շատեր ոտքի վրայ մնացած էին:

— Ուչ մնացի, խորհեցաւ ինքնիրեն Վահան, հարկ էր կէս ժամ առաջ գալ տեղ գտնելու համար:

Ցետոյ սկսաւ բազմութիւնը ճեղքելով ժուռ գալ չոգենաւին վերնայարկը՝ ծա – նօթի մը հանդիպելու յոյսով, բայց այդ իրարանցումին մէջ անկարելի էր մարդ տեսնել:

Վերջապէս չոգենաւը ճամբայ ելաւ եւ երիտասարդը տեսնելով որ վերնայարկը պիտի չկրնայ նստելիք տեղ մը գտնել, վար իջաւ ու մտաւ մեծ սալոնը:

— Վահան, դոչեց ձայն մը քովէն:

Երիտասարդը դարձաւ եւ ճանչցաւ Մարտիկ էֆէնտին:

— Վայ, դո՛ւն ես, գոչեց ուրախու – թեամբ, ինձմէ բախտաւոր ես եղեր, կրցեր ես տեղ մը գտնել:

— Որովհետեւ շատ կանուխ եկայ, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի:

— Բարեկեղ էֆէնտիե՞նց կ'երթաս:

— Այո, ես ալ հոն կ'երթամ, Արամը յատկապէս զիս հրաւիրեց, թէեւ շատ տրամադրութիւն չունէի երթալու:

— Ինչո՞ւ համար...

— Որովհետեւ հիւրեր պիտի ունենան եւ ես շատ չեմ ախորժիր բազմութենէ:

— Բայց օտար մարդ չկայ այդ հիւրե – րուն մէջ, պատասխանեց Մարտիկ էֆէն – տի, Մարիկեանները եւ իրենց փեսան հոն պիտի ըլլան եղեր:

— Ուրիշներ ալ, ըսաւ Վահան:

— Չա՛, այո, պարոն Շաւարչը, հոս չոգենաւն է:

— Իրա՞ւ կ'ըսես:

— Այո, միջոց մը տեսայ եւ բարեւե – ցի, ան ալ քեզի պէս ոտքի վրայ մնացած էր ու տեղ կը փնտռէր:

— Ճիշդ իր ներկայութիւնը զիս մտա – ծել տուաւ եւ չիտակը պիտի մերժէի Ա – րամի հրաւէրը, բայց այնպէս սոխպեց, որ չկրցայ մերժել:

— Եւ շատ աղէկ ըրիր, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի, այդպիսի մերժում մը դասալքութիւն մը պիտի ըլլար, պար – զապէս վատօրէն փախուստ մը:

— Գարապ խօսք, ըսաւ Վահան խըն – դալով:

— Ընդհակառակն, չատ լեցուն խօսք է ըսածս... պահուելով չէ որ պիտի կըր – նաս յաղթանակ տանիլ:

— Ինչ որ է, ես հրաւէրը ընդունեցայ միմիայն հաճելի ըլլալու համար Ա – րամին. ահա իրողութիւնը:

— Գիտե՞ս որ Շաւարչը սկսած է լուրջ մրցակից մը ըլլալ քեզի, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի, որ ինք ալ ոտքի ելած էր որ – պէսզի աւելի ազատօրէն ու մտերմօրէն խօսի իր բարեկամին հետ:

— Ի՞նչպէս, հարցուց այս վերջինը հե – տաքրքրուած:

— Երկու օր առաջ երբ Ղուկաս էֆէն – տիենց տունն էր Սուրբիկ հանըմ, մէկ քանի խօսքեր ըսաւ ինծի, որոնք կատա – ծել կուտան թէ բան մը կը պատրաստ – ուի...:

— Ի՞նչ բան...

— Ամուսնական խորհուրդ մը:

— Արդէ՞ն, գոչեց Վահան զարմացած:

— Այսինքն գործը տակաւին նախա – պատրաստական չրջանին մէջն է:

— Կ'ապաչեմ, քիչ մը աւելի մանրա – մասնօրէն բացատրէ խնդիրը:

— Ահաւասիկ. նատեր հոսկէ–հոնկէ կը խօսակցէինք, երբ միջոց մը առանձին մնացի Սուրբիկ հանըմին հետ, որ առի – թէն օգտուելով ինձմէ ծառայութիւն մը խնդրեց:

— «Ի՞նչ ծառայութիւն, հարցուցի:

— «Կրնա՞ս որոչ տեղեկութիւն մը բե – րել ինձի Պ. Շաւարչի մասին, ըսաւ, մենք թէեւ հեռը բաւական մտերմաբար կը տեսնուինք, բայց ոչ իրեն ոչ ալ իր ծնողքին մասին բան մը գիտենք»:

Ըսի իրեն որ ես ալ այդ ընտանիքը չեմ ճանչնար, բայց կը ջանամ բաւեկամնե – րու միջոցաւ տեղեկութիւն հաւաքել: Շատ չնորհակալ եղաւ: Այն ատեն հար – ցուցի.

— Բայց, աիկին, ինչո՞ւ համար կ'ու – զէք այդ տեղեկութիւնները:

Սուրբիկ հանըմ քիչ մը չփոթած պա – տասխանեց.

— «Մտանաւոր նպատակ մը չունիմ, միայն թէ որովհետեւ յաճախ մեղի այ – ցելութեան գալ սկսաւ եւ շատ մտերմու – թիւն ցոյց կուտայ, կ'ուզեմ գիտնալ թէ որո՞ւ զաւակն է եւ կամ ի՞նչ վիճակի տէր մարդ է»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(214 – Շար.)

կը դժգոհի այն իրողութեան դէմ, որ Հայաստանի կրթարաններու մէջ այս ուղղութեամբ ոչ մէկ դաստիարակչական աշխատանք կը տարուի:

Ցօդուածին տուն տուող հիմնական պատճառը, վերջին տարիներուն Հայաստանի մէջ արձանագրուած ամուսնալուծութիւններու թիւին յաւելումն է: Եւ երբ նկատի առնուին նաեւ, թէ նուազած են ամուսնացողներու քանակը եւ բնակչութեան ածը, ինչպէս նաեւ երիտասարդներուն ձգտումը ուշ ընտանիք կազմելու, հակնալի կը դառնան պատկան մարմիններու մտահոգութեան պատճառները:

Ա. Ադոյեան վերոյիշեալ հատատումներու առընթեր կը ներկայացնէ թիւեր. 1960ին, իւրաքանչիւր հազար բնակիչի հաշուին արձանագրուած էր 11,3 ամուսնութիւն, 1965ին՝ 8,7, իսկ 1968ին՝ 7,7: Ինչ կը վերաբերի ամուսնալուծումներուն, 1960ին, բնակչութեան համապատասխան թիւի համեմատութեամբ, արձանագրուած է 0,3 տոկոս, 1965ին՝ 0,5, իսկ 1968ին՝ այդ տոկոսը բարձրացած է 1,0ի:

Ա. Ադոյեան մտահոգ է այս թիւերուն ի տես, թէեւ անհրաժեշտ է անմիջապէս նշել, որ, ինչպէս տոկոսները ցոյց կուտան, Հայաստան ամուսնալուծումներու թիւի տեսակէտէն «նպաստաւորուած» է, քանի որ, բաղդատմամբ բազմաթիւ այլ երկիրներու (յատկապէս եւրոպական, մասնաւորաբար՝ Ամերիկա) աննշան չափնիշ մը մնայն կ'արձանագրէ:

Այնուամենայնիւ, հայ իրականութեան չափանիշով մեծ է ան եւ, հետեւաբար, նպատակայարմար լուրջ ուշադրութեան առարկայ դառնալու: Ահա թէ ինչո՛ւ Ադոյեան կ'առաջարկէ հետեւիլ կարգ մը երկիրներու օրինակին եւ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ հաւաքական ուժերով կազմել եւ հրատարակել «սեռաբանութեան դասագիրք» միջնակարգ դպրոցներու 9–10րդ դասարաններու համար: Աւելին՝ միաժամանակ աշխատիլ, բժշկական եւ մանկավարժական հիմնարկութիւններու համատեղ գործակցութեամբ, պատրաստելու «սեռաբանութեան դասատուներ», որպէսզի երկու տարիէն կարելի դառնայ բոլոր դպրոցներու 9–10րդ դասարաններու մէջ դասաւանդել ամուսնական – ընտանեկան կեանքի հետ աղերս ունեցող դիտութիւնը:

Աւելցնենք, որ Ա. Ադոյեան կարեւոր միջոցառումներ կատարելով խորհրդային կարգ մը փրոֆեսէօրներու հետագօտութիւններէն, կը ներկայացնէ թիւեր արտամուսնական յարաբերութիւններու մասին:

Այսպէս, Լենինգրադի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները յաճախող 500 երիտասարդներ հետեւեալ տեսակէտները յայտնած են այս մասին:

— Երիտասարդներու 52,4 տոկոսը կ'արդարացնէ նախամուսնական սեռային կապերը, 15,3ը՝ կը դատապարտէ, 32,3ը անտարբեր է: Իսկ երիտասարդուհիներուն 36,4 տոկոսն է, որ կ'արդարացնէ, 27,6ը՝ կը դատապարտէ եւ 36ը անտարբեր է:

Հետազօտող փրոֆեսէօրի մը տուեալներով՝ նախամուսնական կապեր ունեցած են այրերու 88, կիներու 46 տոկոսը:

Ցօդուածը կուտայ նաեւ այլ մանրամասնութիւններ:

Ժ. Մ.

ՆՈՐ ՎԵՐԱՄՈՒՏ, ՆՈՐ ՁԻԳԵՐՈՎ

Սեպտեմբեր 14ի առաւօտուն, տեսնելով մանուկ ու պատանի դպրոցականներուն խուժումը, արձակուրդի երկար դադարէն ետք, դէպի մուտքը վարժարաններուն, մտածումս ինքնաբերաբար կ'ուղղուէր դէպի մեր դեռատի հայորդիները, որոնք պատկառելի թիւ մը կը կազմէին անշուշտ, աչակերտներու այդ խայտաբղէտ թափօրներուն մէջ: Առաջին տեսութիւն, դառնութիւնը դիս կը պատէր երբ կը խորհէի որ, ցեղիս ճակատագրին բերմամբ, օտար երկրնի տակ իրենց աչքերը բացած մեր հարազատները, պիտի չունենային բախտաւորութիւնը երթալ շնչելու հայկական մանկապարտէզներու կամ նախակրթարաններու ջերմիկ յարկերուն մէջ, բայց իսկոյն, սփոփարար մխիթարութիւն մը կը խրախուսէր զիս մասամբ, երբ կ'երեւակայէի որ չատ շուտ օրէն, անոնք պատեհութիւնը պիտի ունենային դոնէ երթալու հայ ծաղկոցները ուր, իրենց փոյթ թէ չարթնական քանի մը ժամեր պիտի կրնային սակայն թոթովել ու դեղգրել Մեծ – սքանչի բառերն ու դիրերը: Եւ այս հայկական վերամուտն է որ ամէնէն առաջ կը խօսի մեր սրտին ու մեր մեծ ցանկութիւնն է որ ան կատարուի նոր ճիգերով, նոր աշխուժով:

Այս օրերս, Սպանիոյ Պարչելոնա քաղաքին մէջ տեղի ունեցան Եւրոպայի ախոյենական լուղորդութեան մրցումները. մեծ հիացում պատճառեց երբ նախորդ մրցանիշները եւ սակայն այնքան զօրաւոր, կը բեկանուէին իրարու ետեւ, այդպէսով մարդկային մեքենան անդամ մը եւս ցոյց առաւ հետզհետէ յառաջացող իր արագաշարժութիւնը, ճկունութիւնն ու դիմացկունութիւնը: Բոլորովին տարբեր կալուածին մէջ, հրաշալի մրցանիշ մը եւս պէտք է մեր բոլորիս, նամանաւանդ ֆրանսահայ դաղութիս սքանչացումին արժանանայ. արտադաղթի սկզբնական օրերէն մինչեւ այսօր, անտարակոյս դեռ չատ վաղորդայններ, այսինքն քառասունեւհօթը տարիներ, մօտաւորապէս կէս դար, յաղթահարելով բազմապիսի խոչընդոտներու, դժուարութեանց, հայ ծաղկոցները կանդուն կը մնան աւելի քան երբեք, ապացոյցը տալով Հայուն ան – նկուն կամքին ու կորովին, յանուն այն նուիրական պայքարին, որ կը կոչուի ազգապահպանում: Միթէ փառաւոր մրցանիշ մըն ալ այս չէ՞, որպէս անընդհատ յարատեւութիւն ու տոկունութիւն:

Երիցս չնորհաւորելի են այն բոլոր խմբակցութիւնները եւ զանոնք հովանաւորող անձնաւորութիւնները, որոնք այդ ծաղկոցները կենդանի կը պահեն անդին զոհողութեամբ: Ծնողքներուն կը մնայ սակայն, իրենց քաջալերանքով բարոյապէս վարձատրել անոնց սպառած ջանքերը: Դատապարտելի պիտի ըլլար անոնց անտարբերութիւնը երբ այնքան դիւրութիւններ կ'ընծայուին իրենց: Վարձրնդել, սիրելիներ, չատ կարեւոր է այս պարագային համրանքը, կրկնապատկել պէտք է զայն այս տարի, նոր մրցանիշ մը արձանագրելով:

Մի՛ամտութիւնը չունինք կարծելու, որ այդ ծաղկոցները հայերէնի ուսուցումը դասաւանդեն այն ատիճանով որ կ'ըլլայ հայրենիքի մեր ծննդավայրերու կամ Արեւելքի հայաշատ կեդրոններու վարժարաններուն մէջ. դոնէ անոնք կրնան հնարաւորութիւնը տալ կոկիկ հայերէն դրել կարդալ մը սորվեցնել, ինչ որ չափելի արժէք մը կը ներկայացնէ, իր համեստութեան մէջն իսկ, օտար հորիզոններու տակ: Այո՛ն անդամ որ թերթերու մէջ կը կարդանք մեր երիտասարդ – երիտասարդուհիներու ձեռք բերած յաջողութիւնները երկրորդական վարժարաններու կամ համալսարաններու մէջ, բժշկական, դիտական, ճարտարարուեստական կամ այլ ճիւղերու քննութեանց մէջ, անհուն զոհունակութեամբ կը լեցուին մեր սիրտերը, թէ մեր ազգին պատիւ բերող դէմքեր պիտի դառնան, եւ սակայն անկախաբար ասկէ, անկեղծօրէն կ'ուզենք յայտնել որ, եթէ անոնք իրենց ամբարած պաշարին ծրարներուն մէջ չունենան փչրանք մը Մեսրոպեան դանձէն, թանկագին պարապ մը պիտի մնայ հոն, այլ խօսքով, եթէ կարող չըլլան քանի մը տող հայերէն դրելու ու կարդալու, իրրեւ հայ անձնաւորութիւն, դժբախտաբար ժժդոյն կէտը մը պիտի մնայ կառչած իրենց բարձրագոյն իսկ ուսմանց մակարդակին վրայ...:

Ծաղկոցներ 1970–71 տարեշրջանի, յորդեցէ՛ք:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ–ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Իրականութեան մէջ, երբեք ոչ ոք դիտէ թէ կիներու մօտ ո՞ւր կը վերջանայ հրեշտակը եւ ո՞ւր կը սկսի սատանան:

ՀԱՅՆԷ

« ՕՐԱՑՈՑՅԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ »

—o—

Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ Ց. Բաղալեանի «Օրացոյցի պատմութիւն» հատորը:

Օրացոյցին պատմութիւնը ներկայացուած է ժամանակագրական կարգով. այսպէս, նախ պատկերացուած է ժամանակը չափելու միաւորուն, այսինքն՝ ժամ, օր, շաբաթ, ամիս եւ տարի, ծագումը, անոնց զարգացումը, հաշուելու եղանակներն ու միջոցները: Հանրամատչելի եղանակով բացատրուած է երեք համակարգերուն՝ արեգակնային, լուսնային եւ արեգակնա – լուսնային օրացոյցնե – րուն ծագումն ու օգտագործումը զանազան ժողովուրդներու մօտ:

Մեծ բաժին յատկացուած է Հայոց տոմարին: Հեղինակը, խորանալով մեզի հասած պատմական նիւթերուն մէջ, համոզիչ կերպով կը բացատրէ, որ հայ ժողովուրդը հեթանոսական շրջանէն սկսեալ ունեցած է իր ինքնուրոյն տոմարը:

Գիրքին մէջ ներկայացուած են Հայոց տոմարին, ամիսներուն, օրերուն անուն – ները եւ անոնց ստուգաբանութիւնը:

Զանազան ժողովուրդներ իրենց պատմութեան մէկ կարեւոր թուականը հիմ առած են իրրեւ իրենց տոմարի կազմութիւն. այսպէս՝ Հռոմէացիք իրենց թուականը սկսած են Հռոմի հիմնադրումով, մահմետականները՝ Մոհամմէտի Մեք – քէէն Մետինա տեղափոխուելու թուականը եւայլն:

Գիրքը ունի հաղուագիւտ գունաւոր նկարներ, որոնք ցոյց կուտան զանազան ժողովուրդներու պատկերացումը արե – գակնային համաստեղութեան եւ տարուան տարիներուն:

Գիրքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով հրատարակուած է Ակադ. Ս. Երեմեանի կազմած նախաքրիստոնէական Հայաստանի հայկական ամիսներու եւ օրերու անուններուն նուիրուած սրբազան վայրերու քարտէսը:

Բացառիկ անհրաժեշտութիւն կը ներկայացնէ յատկացուածի բաժինը, ուր ներկայացուած են չորս մեծ աղիւսակներ. առաջինը կուտայ Հայոց մեծ Թուականի տոմարի ամիսներուն առաջին օրերու զուգակցութիւնը յուլեան տոմարի թուականներուն հետ: Երկրորդը՝ Զատկի տօներու ժամանակը հին եւ նոր տոմարով, 300 Թուականէն սկսեալ: Երրորդը լուսնի փուլերու հասակը կ'որոշէ, իսկ չորրորդը կը ներկայացնէ Արեգակի խաւարումներու աղիւսակը (տարին, ամիս – ամսաթիւը, ժամը, վայրկեանը, երկվայրկեանը), սկսեալ մէկ Թուականէն մինչեւ 2000 Թուականը:

Ա. Ց.

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Այս մտերմական չարժումը իր մաքին մէջ ոգեկոչեց իր երիտասարդութեան եւ մանկութեան ամէն տեսակ յիշատակները եւ կեանքը, րոպէի մը համար, իրեն ներկայացաւ անցեալը իր բոլոր ուրախ ճառագայթումներովը:

Միշա կը նայէր երկրորդ կարգի անիւներուն որոնք կը մօտենային եւ ճիշդ այն վայրկեանին ուր իր ուզած պարապ միջոցը ներկայացաւ, Աննա անդին նետեց կարմիր պայուսակը, գլուխը ուսերուն մէջ քաշեց, դէպի վակոնը սուրաց՝ ձեռքերը դէպի առաջ կարկառած՝ եւ ճկուն չարժումով մը, իբր թէ ելլել ուզէր, ծունկի վրայ ինկաւ:

Միեւնոյն վայրկեանին իր գործած ապարքը գինքը սոսկումով համակեց:

— Ո՞ւր եմ, ի՞նչ ըրի, ինչո՞ւ համար: Ուզեց կանգնիլ, դուրս ելլել հոնկէ, բայց ահագին անողոք բան մը զարկաւ դլխուն եւ գինքը քաշկռտեց ուսերէն:

Զգաց որ այլ կռուելու ճար չկար եւ դոչեց.

«Աստուած, ներէ ինծի»:

Ու լոյսը որով Աննա կարդացած էր տանջանքով, ստութեամբ, ցաւով ու չարիքով լեցուն դիրքը փայլեցաւ ամենապայծառ չողով մը, իրեն համար լուսատորեց ինչ որ առաջ խաւարի մէջ էր, յետոյ ճարճատեց, ժժդունեցաւ եւ մարեցաւ առ յաւէտ:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Ա.

Գրեթէ երկու ամիսներ սահեցան: Ամառուան կիսուն, որ խիստ տաք կ'ընէր այդ տարի, Մոսկուայի մէջ ամէն մարդ Սերպիոյ պատերազմովը կը զբաղէր միայն: Բոլոր այն ժամանցները որոնց ընդհանրապես անձնատուր կ'ըլլայ անդործներու խումբը, ժամանակ սպաննելու համար, այժմ սլաւական չահերուն պիտի ծառայէին: Պարահանդէսները, նուագահանդէսները, ընթրիքները, թատրոնները, արդուզարդերը, ամէն ինչ սլաւական համակրանքը արտայայտելու կը ծառայէին:

Այն վայրկեանին ուր Քոնիչեւ, որ Լեվինի կ'երթար, Քուրսքի կայարանը մտաւ, կամաւորներու դունդ մը հոն կուդար: Կիներ զանոնք դիմաւորելու եկան ծաղկեփունջերով եւ իրենցմէ մէկը խօսքը Քոնիչեւի ուղղեց.

— Դո՞ւք ալ եկած էք կամաւորներուն ընկերանալու:

— Ո՛հ, ոչ, իշխանուհի, եղբօրս կ'ուղեկցեմ: Իսկ դո՞ւք... երբեք բացակայ չէք պտնուիր կամաւորներու մեկնումներուն:

— Ի՞նչպէս կրնամ ներկայ չգտնուիլ: Իրաւ է որ արդէն ութ հարիւրն աւելի ճամբու ղրինք... յետոյ կոմս Վրոնսքին ալ կամաւորներուն մէջն է, աւելցուց տիկինը յաղթական ժպիտով մը: Այսօր կը մեկնի այս կառախումբով:

— Գիտէի որ պինուորագրուած է, բայց չէի դիտեր թէ այս կառախումբով կը մեկնի:

— Զինքը տեսայ, կայարանին մէջն է: Մայրը միայն ընկերացած է իրեն... Վրոնսքի տակէ աւելի լաւագոյն բան մը չէր կրնար ընել:

— Ո՛հ, այո անշուշտ:

Միեւնոյն վայրկեանին ամբոխը խուժեց պիւֆէի սրահը, ուր պարոն մը ձեռքը չամփանեայի դաւաթ մը կամաւորներուն ճառ մը կ'ուղղէր:

— «Դուք կ'երթաք մեռնելու կրօնքի, մարդկութեան եւ ձեր եղբայրներուն համար, կը պոռար, Մոսկուա իր օրհնութիւնը կուտայ ձեզի»:

Ամէնքը կեցցէ կը դոչէին երբ նոր ամբոխ մը արշաւեց քարափ, իշխանուհին դար: Կիներ զանոնք դիմաւորելու եկան ծաղկեփունջերով եւ իրենցմէ մէկը խօսքը Քոնիչեւի ուղղեց.

— Դո՞ւք ալ եկած էք կամաւորներուն ընկերանալու:

— Ո՛հ, ոչ, իշխանուհի, եղբօրս կ'ուղեկցեմ: Իսկ դո՞ւք... երբեք բացակայ չէք պտնուիր կամաւորներու մեկնումներուն:

— Ի՞նչպէս կրնամ ներկայ չգտնուիլ: Իրաւ է որ արդէն ութ հարիւրն աւելի ճամբու ղրինք... յետոյ կոմս Վրոնսքին ալ կամաւորներուն մէջն է, աւելցուց տիկինը յաղթական ժպիտով մը: Այսօր կը մեկնի այս կառախումբով:

— Գիտէի որ պինուորագրուած է, բայց չէի դիտեր թէ այս կառախումբով կը մեկնի:

— Զինքը տեսայ, կայարանին մէջն է: Մայրը միայն ընկերացած է իրեն... Վրոնսքի տակէ աւելի լաւագոյն բան մը չէր կրնար ընել:

— Ո՛հ, այո անշուշտ:

Միեւնոյն վայրկեանին ամբոխը խուժեց պիւֆէի սրահը, ուր պարոն մը ձեռքը չամփանեայի դաւաթ մը կամաւորներուն ճառ մը կ'ուղղէր:

— «Դուք կ'երթաք մեռնելու կրօնքի, մարդկութեան եւ ձեր եղբայրներուն համար, կը պոռար, Մոսկուա իր օրհնութիւնը կուտայ ձեզի»:

Ամէնքը կեցցէ կը դոչէին երբ նոր ամբոխ մը արշաւեց քարափ, իշխանուհին վար տապալել սպառնալով:

— Մեծաչուք չէ՞ այս հանդէսը, իշխանուհի, ըսաւ Օպլոնսքի ամբոխին մէջէն յանկարծ դուրս ելլելով:

Զուարթ ժպիտ մը կը լուսաւորէր իր դէմքը:

— Որքա՜ն լաւ խօսեցաւ... դուք ալ, Քոնիչեւ, պէտք էր որ քաջալերութեան խօսք մը ըսէիք, դուք չատ աղէկ գիտէք այդ տեսակ խօսքերը...:

— Ո՛հ, ոչ, ժամանակ չունիմ, անմիջապէս կը մեկնիմ:

— Ո՞ւր կ'երթաք:

— Եղբօրս՝ Լեվինին:

— Ուրեմն կինս պիտի տեսնէ՞ք... կը խնդրեմ ըսէք իրեն որ գիս տեսաք եւ թէ չատ աղէկ եմ: Ինչ ըսել ուզելս կը հասկընայ: Ըսէք նաեւ որ ցանկնամոդովի անդամ անուանուեցայ... չատ գոհ պիտի ըլլայ: Առանք կեանքի փոքրիկ դըժբախտութիւններ են, աւելցուց խօսքը իշխանուհիին ուղղելով...: Բայց իշխանուհի Միխայլովնա հազար հրացան նուիրեց եւ իր ծախքովը տասներկու հիւանդապահ կը դրկէ: Ձէմարիտը մեղք է որ կը մեկնիք: Վաղը ճաշ մը կուտանք մեր երկու կամաւորներուն:

Ոչ ոք կը պատասխանէր Օպլոնսքիի:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արամ Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան - դիստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՓԱՐԻԶ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

(ծննդ. Մագինիսեան, Իզմիթ)

մահուան քառասունքին առթիւ (յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Օգոստոս 20ին ընտանեկան սեղմ շրջանակին մէջ)։

Կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 27) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՆՈՒԷՐ

Պետրոսեան եւ Քնեազեան ընտանիքները 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման, իրենց եղբօր Համբարձումի (Պոլիս) եւ քեռայրին՝ Յարութիւն Կարապետեանի (Մարսէյլ) մահերուն առթիւ։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ ոտնախմբութիւն Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կիրակի, 27 Սեպտ. Վարագայ Ս. Խաչի ոտնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Մատաղի նուիրատուութեանց համար դիմել

Mr. Chichmanian
C. C. P. 16905-06 PARIS

Surprise-Party

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Շաբաթ, 26 Սեպտ. ժամը 19ին

Samedi, 26 Septembre à partir de 19 h.

Maison de la Culture Arménienne,
17, Rue Bleue

—— BAR ——

ՇԱՒԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆ. Պ. Յակոբ Կէվրէկեանէ, իր հօր՝ Արմենակ Կէվրէկեանի յիշատակին, անոր մահուան 3րդ տարելիցին առթիւ։

SURPRISE PARTY

Վիէննի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը կը կատարէ իր տարեկան պարահանդէսը Կիրակի 27 Սեպտեմբեր, Համօ Օհանեան - եան ակումբի մէջ, 2 Ռիւ Քիւվիէ, ժամը 15ին։

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ բարեկամները։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները վերսկսած են Սեպտեմբեր 17էն ի վեր։ Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, Բարեգործականի սրահին մէջ, ուսուցչութեամբ՝ Տիկին Հ. Պօղոսեանի։

Արձանագրութեան համար դիմել դրասենեակ, ամէն օր կէսօրէն ետք, 7 Ռիւ Փափէր։

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարւոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ։

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի։

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով։

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ մը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ։

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօն, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն - Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հեռուոսական քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ։

Այցելութիւն, գնում, պտոյտ եւն.։

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզէլի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը։ Երեկոյեան ճաշ։

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաչերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ։ Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի ատենները։

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

Հ. Ց. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ժողովը այս Շորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին ընկ. Սերոբեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ս. ՄՕՐԻՍ ՏԸ ՊԻՆՕ.— Հ. Ց. Դ. Վրանդեան Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վրացեան խումբը այս Կիրակի կ. վերջ ժամը 2,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՀԱՅԱՑԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսին Հոկտ. 1 Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն սկսեալ, 17 Ռիւ Պլէօ Միութեան գրասենեակին մէջ, ուսուցչութեամբ Տիկ. Հռիփսիմէ Զիլինկիրեանի։

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները արձանագրութեան համար, մանաւանդ որ այդ օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ Ծնողական ժողով մը, որով պարտաւորիչ է իրենց ներկայութիւնը։

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցին հայերէնի դասընթացքը կը վերսկսի Հինգշաբթի 24 Սեպտ.ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։ Դասաւանդութիւնները առաջին եւ երկրորդ դասարանները համար առաւօտեան ժամը 9-11,30, իսկ երրորդ, չորրորդ եւ հինգերորդ դասարաններուն՝ կէսօրէ ետք ժամը 2-5, ուսուցչութեամբ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի։

Ցարդելի Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տակ իրենց փոքրիկները Հինգշաբթի օրերը Ծանօթ սրահին մէջ։

×

Կոնտոպլի Կապոյտ Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին դպրոցի սրահին մէջ։ Մեր սիրելի Ծնողքներէն կը խնդրենք պաղատագին՝ արձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել զանոնք հայեցի դաստիարակութեամբ։

×

ԼԻՈՆԻ ՀԱՑ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 1ին Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին։

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ ժամը 17, Շաբաթ կ. յ. ժամը 14,30էն մինչեւ 17, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12։

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները Հայկազեան վարժարան՝ առանալու համար տոհմիկ հայադաստիարակութիւն եւ սորվելու Մեսրոպեան քաղցրահնչիւն բարբառը։

×

ՍԵՎՐԱՆ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան Շաբաթ Հինգշաբթի օրերը, ժամը 17,30ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը, 19, Ռիւ տը լ'Իլ տը Ֆրանս։

×

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ

Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը եւ չրջանի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը կը ծանուցանեն թէ Հինգշաբթիները կը ծանուցանեն թէ Հինգշաբթիօրեայ դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են 21 Սեպտ. Երկուշաբթի օրուընէ ի վեր։ Դասաւանդութիւնները կը սկսին 1 Հոկտ. Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Օգտուեցէք լաւագոյն եղանակէն Հայաստան այցելու համար

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Հոկտեմբեր 1էն 15

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՈՒԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԴԱՒՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն։ Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները։

Ա. կարգի բնակութիւն եւ սպասարկութիւն Մոսկուա եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ)

Գին՝ 2350 ֆրանք

Այս գինը կ'ընդգրկէ օդանաւով երթուդարձը, փոխադրութիւնները, սամբողջ փանսիոնը եւ ամէնօրեայ պտոյտները։

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
Tous les jours de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԼՕ - ՔԱՇԱՆԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Շորեքշաբթի (23 Սեպտ.) ժամը 21ին, ընկերուհի Գարաօղլանեանի տունը, 22 Ռիւ Լաւուազիէ, Քաշան։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Հինգշաբթի 24 Սեպտ. սովորական վայրը ժամը 15ին։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ դպրոցին տարեմուտի Ծնողական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի ժամը 16ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։ Կը խնդրուի Ծնողքներէն ներկայ գտնուիլ։

ԾԱԽՈՒ Է

Պէլվիլի բարձունքին վրայ երկու սենեակով յարկաբաժին մը, երթեւեկի դիւրութեամբ։ Տեղեկանալու համար դիմել՝ հեռաձայնով՝ 336-29-98, ամէն օր ժամը 1էն 3։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ Ժորժ Ե.ի սրահը։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սիվլանտիտի սրահներուն մէջ։

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վանանի մէջ Հոկտեմբեր 31ին։

×

Հովանաւորութեամբ Վանանի եւ Վիէննի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փարիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանգստեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, Երեկոյեան, Վանանի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէննի մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ։

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ կը հրատարակուի «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ։

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ)։

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար։

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
24
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
24 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.922 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.922

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՐԱ ԵՒ ԿԻԼԻԿԻԱ

(Դիւցազնամարտի 52րդ տարեդարձը)

Բ.

Գերմանիոյ համար չատ կարեւոր դի – նակից մըն էր Թուրքիա:

Օսմանեան կայսրութեան սահմանները կ'երկարէին Թրակիայէն մինչեւ Կովկաս, վսփորէն մինչեւ Պարսից ծոց եւ կար– միր ծով:

Թրքական բանակները կրնային զբա – ղեցնել Գերմանիոյ զլխաւոր թշնամիները, Ռուսիան եւ Մեծն Բրիտանիան:

Ինչքեր փաչա 1914ի ձմեռը մեծ յարձա– կողականի մը ձեռնարկեց Կովկասի դէմ: Գերմանական ճակատէն ռուս օդնական ուժեր ղրկուեցան այնտեղ: Ձէմալ փաչա 1915ի սկիզբը փորձեց Սուէզի ջրանցքը կտրելով զրաւել Եգիպտոսը:

Երկու փորձերն ալ կատարեալ ձախո– ղութեամբ վերջացան:

Ցետագային Տարտանէլ, Թրակիա, Մի– ջագետք, Պաղեստին, Հիճազ եւ Կովկաս կռմպեցին կարեւոր ճակատներ դաշնա – կիցներուն համար:

Պաղեստինի ճակատն է, որ ի վերջոյ մեծ կարեւորութիւն պիտի ստանար:

Անդլիացիք Եգիպտոսէն մեկնելով հետ– ւեւէ դրաւեցին Նեկեւի անապատը եւ կազան 1916ին: 1917 Դեկտեմբերին Երու– սաղէմը: Զօր. Ալէնպիի «Եգիպտական արշաւաբանակ»ը ընդհանուր յարձակո – ղականի անցաւ 1918 Սեպտեմբեր 18էն 19 լուսնալիք գիշերը:

Իր արշաւաբանակին մաս կը կազմէր Արեւելեան Լեգէոնը, ձախ թեւին վրայ: Այս զօրադունդին բաժին իննած էր զրա– ւել Արարայի ամբացեալ բարձունքը, զոր կը պաշտպանէին զերման թնդանօթա – ձիղներն ու թուրք հետեւակազօրքը: Ա– նառիկ բերդ մը, ռազմագիտական կարե– ւոր դիրք մըն էր Արարան, որուն զրա – ւումով պիտի բացուէր ճամբան դէպի Հայֆա եւ Նազարէս, կտրելով թուրք բա– նակին նահանջի գիծը:

Հայ կամաւորները իրենց կրակի առա– ջին մկրտութիւնը կատարեցին մեծ փառ– քով ու պատիւով: Իրենց հարազատնե – րու արեան վրէժով զրահուած՝ խոյացան անառիկ ամրոցին դէմ, վահան զարձու– ցած իրենց կուրծքերը, առիւծի պէս կուռեցան եւ դիրկընդխառն մարտնչում – ներով փախուստի մատնեցին թշնամի – ները:

Վերապրող Թուրքերն ու Գերմանները անակնկալի եկած ու սահմռկած՝ բռնե – ցին փախուստի ճամբան:

Նահատակի լուսապսակին արժանացան 23 հայ կուրիճներ: Վիրաւորուեցան 70 կամաւորներ: Ֆրանսացի սպաները հիա– ցան հայ տղոց քաջութեան վրայ:

Լեգէոնի հրամանատար զեր–զնադպետ Ռոմիէօ հայ հերոսներու հոդակոյտին վրայ խօսեցաւ յուզիչ զամբանական մը, դրուատելով անոնց բացառիկ քաջու – թիւնը:

«Կերդնում ձեր գերեզմանին վրայ, որ կատարեալ եւ տեւական պիտի ըլլայ հաղուցումը», ըսաւ անկեղծօրէն Ֆրան– սացի զինուորականը, որ կը հաւատար արդարութեան յաղթանակին: Այդ վայր– կեանին ունէր այն հաստատ հաւատքը թէ Արարան իսկապէս առաջին հանդրուանն էր դէպի Հայկական Կիլիկիա տանող ճամբուն վրայ:

Չէր կրնար երեւակայել, որ քանի մը տարի ետք իր երկրի քաղաքագէտները պիտի հերքէին իր խօսքերը: Պիտի ու – րանային մեր արդար դատը եւ խափա– նուցութեան պիտի մատնէին իրենց

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԱՄՄԱՆ ՄԵՐ ՄԱՍՈՎ ՔԱՆԴՈՒԱԾ

—o—

ԳԱՀԻՐԷԻ ԺՈՂՈՎԸ ՑԵՏԱՋԳՈՒԵՑԱՒ

Ցորդանան, չաբթուան մը արիւնալի կռիւներէ ետք աւերուած երկրի մը պատկերը կը պարզէ: Արդէն իսկ սպան– նուածներու իրրեւ թիւ կը ներկայացուի 15·000, իսկ վիրաւորեալները, անշուշտ, պէտք է կրկնապատկել եւ եռապատկել: Համաձայն պաղեստինեան աղբիւրներու, միայն Ուատահաթի դաղթակայանին մէջ, որ կը դանուի Ամմանի մօտերը, եօթը հազար սպաննուած արձանագրուած է: Այս տխուր պատկերին վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ քաղաքներու եւ բնակչու– թեանց վիճակը: Ամմանի երկու երրորդը աւերուած է, Զարքա, Իրպիտ եւ քանի մը այլ քաղաքներ չատ բուռն ռմբա – կոծումներու թիրախ կը դառնան: Այժմ հարկ է ոչ միայն փութով օգնու– թեան հասնիլ վիրաւորներուն, որոնց թիւը տասնեակ հազարներու կը հասնի, այլեւ անհրաժեշտ է պարենաւորել սնըն– դանիներով յատկապէս Ամմանի բնակ – չութիւնը, որ օրերով պատսպարուած է բնակարաններու պատերու ետին: Աւել– ցնենք, որ անպատսպարեալները հարիւր հազարի կը հասնին:

Մինչ միջազգային կարմիր Խաչն ու այլ երկիրներու Կարմիր Խաչերն ու կառա – վարութիւնները, մարդասիրական առա – ջադրութիւններով, դեղօրայք եւ բժիշկ կը ճամբեն Ամման, այնքան որքան հնա– րաւոր է ներկայ պայմաններու մէջ, ան– դին կռիւները կը չարունակուին սաստ – կօրէն, յատկապէս Իրպիտի մօտերը:

Եթէ աւերածութեան մասին եղած պատկերացումը յստակ է, եթէ յստակ է նաեւ, որ հազարաւոր սպաննուած քա– ղաքացիներու դիակները փողոցներու մէջ կը մնան օրերէ ի վեր՝ համաճարակի մը վախն ալ բարդելով այդ դժբախտու – թեանց վրայ, անդին յստակ չէ, սա – կայն, զինուորական դործողութեանց ար– դիւնքը, քանի որ հակառակ են լու– րերը, որոնք կը բխին յորդանանեան եւ պաղեստինեան աղբիւրներէ:

Սուրիական միջամտութիւնը, որ այլ – եւս հաստատուած իրողութիւն մըն է, Պաղեստինցիներուն համար բախտորոշ ե–

հանդիսաւոր խոստումները:

Արարայէն ետք, Հայկական Լեգէոնը «ցանկամ տեսնել···» երգելով չարունա– կեց իր յաղթական երթը դէպի Կիլիկիա:

Անապատներէն ճողոպրած հազարաւոր բեկորներ, Ֆրանսական իշխանութեանց աջակցութեամբ, դացին չէնցնել Աստ – նան, Տարսոնը, Մերսինը, Սիսը, Մա – րաշը, Հաճընն ու Զէյթունը: Հայ կամա– ւորները խանդավառութեան ալիքներ բարձրացուցին հոդիներու մէջ:

Վաղորդայն չունեցաւ սակայն յաղթա– նակը: Կորան յոյս ու հաւատք: Դարձեալ խաւար տիրեց Հայոց աշխարհին վրայ:

Պարպուեցաւ Կիլիկիան: Կրկին դար – ձանք դաղթական:

Խե՛ղճ Ռոմիէօ: Հատուցումը ո՛չ կա – տարեալ եղաւ, ոչ ալ՝ տեւական:

Փա՛ռք Արարայի յաղթանակը կեր – տողներուն:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ղած է: Դէտերու համոզումով, առանց սուրիական զրահապատ ուժերու միջա – մտութեան (200–300 հրասայլ՝ իսրայել– եան աղբիւրներու համաձայն) յորդա – նանեան բանակը, անկասկած, մաքրա – զործած կ'ըլլար երկրին հիւսիսային մասն ալ, թէեւ դժուարութեամբ, քանի որ դիմադրութիւնը չատ բուռն եւ յան– դուգն է:

Ցամենայն դէպս իրողութիւն է, որ Իրպիտ քաղաքն ու շրջակայքները, այս – ինքն Սուրիա – Ցորդանանեան սահմա – նադիծի զօտին, ամբողջովին Պաղեստին– ցիներու եւ Սուրիացիներու հակակշռին ներքեւ կը գտնուի: Ամման կը պնդէ, որ զրաւած է Զարքա քաղաքը, առեւան – զուած օդանաւերու «պատմական» վայ – րը, մինչ Պաղեստինցիները կը հերքեն խոտիւ լուրը: Ցստակ է, այնուամենայ – նիւ, որ չատ դժուար կացութիւն մը ստեղծուած է մառեչալ Մաճալի ուժե – րուն համար. արդարեւ, աւելի քան եօթը օրուան բուռն կռիւներէ ետք, հարիւր հազարի զոհերէ ետք, քաղաքական եւ, յատկապէս, արաբ աշխարհի մէջ ստեղ – ծուած հակայորդանանեան տրամադրու– թիւններէ ետք, դեռ չեն յաջողած դլուխ դալ պաղեստինեան դիմադրութեան հետ:

Աւելին՝ ժամանակը ի վնաս Ցորդա – նանի կ'աշխատի: Պաղեստինցիները յու – սատու են յաղթանակի մասին, մասնա – ւորապէս Սուրիոյ միջամտութեան հետե– ւանքով, իսկ արաբ աշխարհը արդէն իսկ դիրք կը բռնէ ի նպաստ պաղեստինեան յեղափոխութեան:

Դիւանագիտական լուրջ աշխատանք կը կատարուի հարցին խաղաղ լուծման հա– մար:

Գահիրէի վեհաժողովը, որուն բացու– մը յայտարարուեցաւ Երեքշաբթի օր եր– կու առիթներով, ի վերջոյ յետաձգուե – ցաւ ցնոր տնօրինութիւն, որովհետեւ կարելի չեղաւ համոզել հարցին երկու զլխաւոր դերակատարները՝ Հիւսէյն եւ Արաֆաթը, որ ներկայ գտնուին վեհա– ժողովին: Առաջինը Գահիրէ ճամբեց իր վարչապետը՝ Զօր. Մ. Տաուտ, իսկ երկ– րորդը յայտարարեց, թէ «կը մնայ իր ժողովուրդին կողքին», կռիւներու մէջ:

Մնաց որ՝ դումարումի պարագային իսկ արդիւնքը կրնար չատ հաւանաբար ապարդիւն կամ առնուազն չնչին ըլլալ: Իրաց այս կացութեան մէջ, Գահիրէ հա– ւաքուած արաբ ղեկավարները որոշեցին Ամման ուղարկել կարեւոր պատուիրա – կութիւն մը, հաշտարարի դեր կատարե– լու առաջադրութեամբ:

Պատուիրակութիւնը, որ ժամանած է Ամման, կը բաղկանայ Սուտանի յեղա – փոխական կառավարութեան վարչապե – տէն, եգիպտական բանակի ընդհանուր հրամանատարէն, Քուէյթի Պաշտպանու– թեան նախարարէն:

Զորեքշաբթի առաւօտեան լուրերը դեռ արձագանգ չէին ըլլար պատուիրակու – թեան աշխատանքներու մասին:

Մինչ արաբ աշխարհը կը փորձէ լու – ծել իր ներքին կնճռոտ հարցը, որ այլեւս միջազգային բնոյթ ստացած է, անդին օր աւուր աւելի հաւանական կը նկատ– ուի ամերիկեան միջամտութիւնը Ցորդա– նանի մէջ: Արդարեւ, Ուաշինկթընէ եւ այլ քաղաքներէ հասած լուրերը կը թուին ամերիկեան զինուորական պատրաստու – թիւններու մանրամասնութիւնները: Գեր– մանիոյ ամերիկեան կարգ մը դունդեր զօրակոչի ենթարկուած են եւ ամերիկ – եան զինուորական 18 փոխադրական օ– դանաւեր երկու դունդ փոխադրած են Ատանա:

Այնուամենայնիւ, քաղաքական դէտե – րու համաձայն, նախագահ Նիքսըն դեռ կը տատամսի, նկատի առնելով, որ մի– ջամտութիւնը կրնայ նոր եւ աւելի կըն– ճռոտ բարդութիւններ ստեղծել:

Մոսկուա դիւանագիտական ճամբով կը

փորձէ ճնշում բանեցնել Դամասկոսի վը– րայ, որպէսզի այս վերջինը հրաժարի Ցորդանանի ներքին հարցերու միջամուխ ըլլալու իր մտադրութենէն: Կը թուի սակայն, թէ Դամասկոս «խուլ» կը ձե– ւանայ եղած թելադրանքներուն:

Մոսկուա այս մասին տեղեկացուցած է Ուաշինկթընի:

Աւելցնենք, որ Թուրքիա իր Արտաքին նախարարին բերնով դէմ արտայայտուե– ցաւ «օտար միջամտութեանց»:

× Ցորհրդային լրագրող մը (քամե – րաման) սպաննուած է Ամմանի մէջ:

× Ամմանի ձայնասփիւռը առջի օր կոչ մը ըրած էր ձերբակալելու համար պա– ղեստինցի պարագլուխ՝ Ժորժ Հապաշը (ներկայիս Հիւսիսային Ցորդա) եւ Հա– վաթմեհը, որոնք «մատադործ» եւ «դա– ւաճան» կ'որակուին: 12·000 տոլար պար– դեւ կը տրուի անոր որ յաջողի այս ե– կուքը բռնել:

× Հիւսէյն երկու յաջորդական կոչեր ըրած է չորս մեծերուն որպէսզի վերջ դրուի սուրիական յարձակումին: Ասկէ զատ Ուաշինկթընն հաստատեց թէ Ցոր – դանանի թագաւորը անձնական դիմում մը ըրած է նախագահ Նիքսընի անոր օ– ժանդակութիւնը խնդրելով:

× Պաղեստինեան իշխանութիւնները յայտարարեցին թէ 52 պատանդները, դորս դեռ կը պահեն, այսուհետեւ «պա– տերազմական դերի» պիտի նկատուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿԱԹՈՒՂիի տնօրէնութիւնը եւ սեն– տիքաները կրկին պիտի տեսնուին Հոկ – տեմբեր 2ին, չարունակելու համար բա– նակցութիւնները, որոնք լաւ սկսած են:

ՄԻՍՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ վերջ դրին այն արդելքին, որ կար դէնք հայթայ – թել Ցունաստանի: Արտաքին նախարա – րութիւնը նախ եւ առաջ նկատի կ'առնէ երկրին կարեւոր դիրքը Միջերկրականի մէջ, ի տես մանաւանդ ռազմական խոր– հրդային նոր ճիղերուն, ծովային մար– դին մէջ:

ՍԵՐՎԱՆ – ՇՐԱՑՊԷՐ կը մնայ Արմա– տական կուսակցութեան քարտուղարը: Արդարեւ, Նանսիի երեսփոխանը յայ – տարարած էր թէ իր հրաժարականը կը ներկայացնէ եթէ չստանայ ձայներու երեսուն առ հարիւրը Պորտոյի մէջ եւ այդպէս ալ ըրաւ, բայց կուսակցութեան Բիւրօն 9ի դէմ 32 ձայնով վերահաստատ– տեց զինքը իր պաշտօնին գլուխը:

ՔԱՄՊՈՃի մէջ միշտ կռիւներ եւ բա – խումներ տեղի կ'ունենան կառավարական ուժերու եւ Հանօյի արձակագէններու միջեւ: Բանակը ընդհանուր յարձակողա– կանի մը ձեռնարկած էր չաբաթ մը ա– ռաջ, որ ոչ մէկ արդիւնք տուաւ եւ, ընդ– հակառակն, պաչարուեցաւ: Այժմ կա – ցութիւնը աւելի նպաստաւոր է Խմեր ու– ժերու համար, քանի որ վերադրաւած են Թանկ Քոնք քաղաքը, ուր երկար ժամա– նակէ ի վեր ամրացած էին Հանօյի զո– ճակազէնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ — ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ
ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԷՆ ԵՏՔ
եւ ընդառաջ երթալով
մեր ընթերցողներու
փափաքին
ԹՈԼՍԹՈՅԻ
ՊԱՏԵՐԱԶՄ
ԵՒ
ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ
ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ — ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

———o———

ԽՄԲ.— Պատմական յուշարձաններու նորոգութեան եւ պահպանման աշխատանքներու մասին շահեկան տեղեկութիւններ կը պարունակէ Յարութիւն Յովնաթանի այս գրութիւնը, լոյս տեսած «Հայրենիքի Ձայն»ի մէջ:

Փոքր յապաւումով կը ներկայացնենք յօդուածը:

×

Յուշարձաններու Պահպանութեան կո-միտէի գործունէութիւնը սկսաւ յուշարձաններու ղրանցումով. Թորոս Թորա-մանեան կազմեց ցուցակ մը, ուր տեղ գտած էին 80 յուշարձաններու անուն-ներ: Ճշդենք, որ այսօր ցուցակին մէջ կան շուրջ 2500 յուշարձաններ: Խօսինք նախկին վիճակի մասին: Թորամանեանի ցուցակի հիման վրայ կազմուեցաւ Հա-յաստանի առաջին հնագիտական քարտէ-սը: Այնուհետեւ պատրաստուեցան քար-տէսներ, որոնց վրայ ճշդուած էին նախ-նադարեան դարաշրջանի կոթողներ, ու-րարտական ամրոցներ եւ քաղաքներ, ա-քեմենեան շինութիւններ, հելլենական կոթողներ, պարսկական չէնքեր, մզգ-կիթներ, հայկական յուշարձաններ եւլն.:

Պահպանութեան գործը կարգադրելէ ետք, բնականաբար, հրապարակ եկաւ յուշարձանները վերանորոգելու հարցը: Այսպէս, Թամանեանի ղեկավարութեամբ ամէնէն առաջ վերանորոգուեցաւ Երե-բուքի եկեղեցին, Ե. դար:

Պեղումները յայտնութիւններ կ'ընեն, լոյս կը սփռեն պատմութեան այն շրջան-ներուն վրայ, որոնց մասին գրաւոր աղ-բիւրներ չունինք: Պատմական այս ժա-մանակաշրջաններու միակ վկաները նիւ-թական մշակոյթի յուշարձաններն են: Այս առումով, ըսենք օրինակի համար, թէ մեծ արդիւնքներ տուած են Սեւանի ափերուն յայտնաբերուած հինաւուրց դամբարանները, Շէնգաւիթի բնակատե-ղին, Մեծամօրը, Արին-Բերդը, Կարմիր Բլուրը, Գառնին, պատմական Դուինը, Արմաւիրն ու միւս վայրերը:

Ամէն տարի յուշարձանները չափա-գրուած եւ լուսանկարուած են: Ցիշա-տակուած է անոնցմէ ամէն մէկուն դիր-քը, տրուած է ամբողջական պատկերը: Յուշարձանը այս ձեւով ունեցած է իր վաստաթուղթը, անձնագիրը, որով ճըշ-դուած են մանրամասնութիւններ անոր կառուցման թուականի, պատմական ան-ցեալի եւ ներկայ վիճակի մասին: Անձ-նագրին մէջ տեղեկութիւններ կան նաեւ յուշարձանի աշխարհագրական դիրքի, չինանիւթի տեսակի մասին, ինչպէս այլ մանրամասնութիւններ: Արխիւին մէջ կը պահուին նաեւ չափագրութիւնները (4000ի կը հասնի ասոնց թիւը): Ցայսօր հաւաքուած է շուրջ վեց հազար լուսա-պակի:

Յուշարձաններու կից կը հաստատուին թանգարաններ, ուր այցելուն կոթողի մասին մանրամասն տեղեկութիւններ կը ստանայ: Այդպիսիներէն են Զուարթնոցի (ամէնէն հինը), Էրեբունիի, Կարմիր Բլուրի, Շէնգաւիթի թանգարանները: Այս տարեշրջանէն սկսեալ նմանօրինակ թանգարաններ կը հիմնադրուին հետեւ-եալ վայրերու մէջ — Լոռիի Բերդ, Ծաղ-կաձոր, Սանահին, Հաղարծին, Գօղա-վանք, Սեւանի յուշարձանախումբ, Տա-թեւ, Աչտարակ, Մարմաշէն եւ այլուր:

Յուշարձանները պահպանելու, յատեր-ժացնելու ամէնէն մեծ երաշխիքը անոնց վերաշինումն է: Աւիկա չատ բարդ եւ նուրբ աշխատանք մըն է միաժամանակ. արդարեւ, պէտք է այնպէս ընել, որ կա-ռուցման ձեւերն ու սկզբունքները նոյնը մնան, որ չէնքը իր նախնական տեսքը առանայ: Մեր մեծ յուշարձանախումբե-րէն կարելի է յիշել Սանահինը, Հաղ-բատ, Ծաղկաձոր, Գնդեվանք, Մարմա-շէն, Խոր Վիրապ, Հաղարծին, Գօղա-վանք, Սեւանի համակառոյց, Այրարատ, Բղենօ–Նորավանք, Մշկավանք, Ախթա-լայի համալիրը եւայլն: Թուենք վերա-նորոգուած առանձին յուշարձաններ՝ Թալիշի մեծ տաճարը, Սելիմի իջեւանը, Ներքին Թալինի ամրոցը, Տեղերի յու-շարձանը, Բղենին, Սիսաւանը, Լմբատի եկեղեցին եւայլն: Մեծ աշխատանքներ կատարուած են Երեւանի 2750ամեակին առիթով. վերանորոգուած են Էրեբունին, Կարմիր Բլուրը, Շէնգաւիթը, Քանաքե-ռի, Աւանի յուշարձանախումբերը, ու-րարտական ջրանցքներ, կամուրջներ: Ա-սոնք քաղաքին տարածքին վրայ կը դըտ-նուին: Էրեբունիի մէջ, քանի որ Երեւա-նի հնագոյն միջուկն է, աւելի լայն աշ-խատանքներ կատարուած են: Ցուշար-ձանի միջնաբերդէն հանուած է հողի հաստ շերտը, վերանորոգուած են Խալ-դիի տաճարը, պալատի սիւնազարդ բա-կին մէկ հատուածը, սիւնազարդ դահ-լիճին մէկ մասը, դուրսի պարիսպները, ներսի պատերը: Հոս հաստատուած են ելեկտրական լուսաւորութիւն, ճամբա-ներ եւ ծառաստան, ինչպէս նաեւ քանի մը օժանդակ կառոյցներ: Այս կարգի դործեր կատարուած են Կարմիր Բլուրի, Շէնգաւիթի, ինչպէս նաեւ Երեւանի միւս յուշարձաններու վրայ:

Ծանօթ է, որ ոռոզման նպատակով Ապարանի Ջովունի դիւղին տարածու-թեան վրայ ստեղծուած է արուեստական մեծ լիճ մը, որու ընդարձակ սահման-ներուն մէջ ալ կը գտնուէին խումբ մը յուշարձաններ՝ Թուխ – Մանուկ, Սուրբ Վարդան, Գօղա – Պետրոս եկեղեցիները, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ խաչքարեր, ո-րոնք բացի Գօղա – Պետրոս եկեղեցիէն, կը մնային ջուրի տակ: Որով ուշադրու-թեամբ առանձնացուեցան յուշարձանե-րու քարերը եւ նոյնութեամբ վերաշէն-ուեցան լճակի բարձրադիր ափին:

Ներկայ տարուան կատարուելիք աշ-խատանքներու շարքին են Եղուարդի զանգակատան, Թալինի յուշարձաններու, Աղուտի մահարձանին վերականգնումնե-րը: Կ'ուսումնասիրուի էրեբունիի ամբողջական վերակառուցումը: Աշխատանքներ կը կա-տարուին Լոռիի Բերդին եւ Զուարթնոցի մէջ:

Ցուշարձաններու պահպանութիւնը հա-մաժողովրդական գործ է: Ժողովուրդն է, որ հիմնականին մէջ անձեռնմխելի պիտի պահէ իր սրբութիւնները: Այդ իսկ նպատակով 1962ին հանդիսաւոր կերպով հիմնադրուեցաւ պատմական յուշարձան-ներու Պահպանութեան Հայկական Ընկե-րութիւնը:

Այս ընկերութեան պատուէրով կ'ա-ւարտին Գնդեվանքի եւ Արենի եկեղեցի-ներու վերանորոգումները, ինչպէս նաեւ կը սկսի Ամբերդի մեծ յուշարձանախում-բին վերաշինումը:

Ցառաջիկային պիտի վերաշինուին Տա-թեւի յուշարձանախումբը, որ չատ մեծ աշխատանք է, Արթիկինը, Մասրուց ա-նապատը, նորադուզ եկեղեցին, Հաղբա-դի սեղանատունը եւ պատմական այլ շի-նութիւններ:

Հայաստանի Պետհինի ճարտարապետա-կան յուշարձաններու Պահպանութեան եւ Վերաշինութեան Վարչութիւնը տարինե-րու ընթացքին սերտ կապեր հաստատած է օտար (խորհրդային եւ արեւմտեան) դիտական հաստատութիւններու հետ: Ա-րաջին օրէն նիւթեր ուղարկուած են Սոր-պոն, Պելժիա, Իտալիա: Շարունակ կապ պահուած է Լենինգրադի Էրմիտաժին, Մոսկուայի հնագիտութեան հիմնարկու-թեան, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ, Չեխոսլո-վաքիոյ, Ռումանիոյ եւ այլ երկիրներու դիտական կեդրոններու հետ: Իսկ Ռոս-տովի համալսարանի ուսանողութիւնը ա-մէն տարի փորձառութիւն ձեռք կը ձգէ Հայաստան դալով: Մասնագէտներ կու-գան աշխարհի զանազան վայրերէ, կը կատարուին համատեղ ուսումնասիրու-թիւններ, հրատարակութիւններ: Այս բո-լոր աշխատանքները կը դեկավարէ Հա-յաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութիւնը, իսկ վար-չութիւնը իր անհրաժեշտ օժանդակու-թիւնը ցոյց կուտայ:

Վարչական աշխատանքներուն կը մաս-նակցին շուրջ 200 անձեր (քսան տարի ա-ռաջ 20 աշխատող ունէր): Հոս կան տար-բեր մասնագիտութիւններու տէր անձեր՝ ճարտարապետ, ճարտարադէտ, պատ-մաբան, հնագէտ, նկարիչ, քիմիագէտ եւայլն:

Անցեալ տարի Հայաստանի եօթներորդ դամբարանի Գերագոյն Խորհուրդի 5րդ նստաշրջանին ընթացքին բանաձեւուե-ցան օրէնքներ՝ մեր յուշարձաններու պահպանութեան մասին: Այդ օրէնքը կ'ընդգրկէ յուշարձաններու պահպանու-թիւնը եւ վերաշինութեան կանոնները, յուշարձաններու դասակարգումը: Գե-րագոյն Խորհուրդը յուշարձաններու մէկ մասին (ճարտարապետական եւ հնագի-տական) պահպանութեան պարտականու-թիւնը յանձնեց Պետհինի, իսկ միւս մա-սը (արուեստինը եւ պատմականը) Մշա-կոյթի նախարարութեան:

Եւ այսպէս, ամէն ինչ կը կատարուի, որպէսզի մեր յուշարձանները վերստին աղատ չունչ քաշեն, աշխարհի առջեւ ներկայանան իրենց նախկին դիմագիծով:

Ե. Յ.

ՍԵՒԻՒ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

———o———

Ա.

Այս տարի, յիսուն տարին կը լրանայ ստորագրումէն ի վեր միջազգային դա-շնագրի մը, որով կ'իրագործուէր Մեծ Ցունաստանի երազը: Սեւրի դաշնագիրն է ան, որ կարեւոր հանդրուան մը հան-դիսացաւ հելլէն նորագոյն պատմութեան մէջ, բայց — դժբախտաբար — կարճ ժամանակաշրջանի մը համար, — իր ըս-տորագրումէն (1920 Օգոստոս) մինչեւ փոքր Ասիոյ մէջ հելլենական պարտու-թիւնը՝ (1922 Օգոստոս):

Այս դաշնագիրը կը ճանչնար Արեւել-եան Թրակիոյ եւ Ցոնիականի մէջ հելլե-նական դերիշխանութիւնը: Սակայն, ա-նոր պարտադրման համար տեղի ունե-ցած պատերազմին մէջ, դժբախտաբար, Ցունաստան օդնութիւն չդտաւ իր դաշ-նակիցներէն:

Առաջին համաշխարհային պատերազմը աւարտեցաւ 1918 Նոյեմբեր 11ին, զին-ադադարի ստորագրումով՝ Գերմանիոյ կողմէ, Ֆրանսացի մարեչալ Ֆոշի հրա-չակաւոր վագոն–ըրասենեակին մէջ: Թայ-դերական Բ. Պայխի միւս դաշնակիցնե-րը՝ արդէն ծունկի եկած էին: Առաջին Պուլկարիան, յետոյ՝ Օսմանեան կայս-րութիւնը, նախավերջին՝ Հապսպուրկ-ներու Աւստրեւհունդարիան:

Սակայն, հաշտութեան դաշնագրերը նոյն կարդին չհետեւեցան: Անգլիացիք եւ յատկապէս Ֆրանսացիք, աւելի կը հետաքրքրուէին իրենց դլխաւոր հակա-ռակորդով՝ Գերմանիայով:

Այսպէս, Վերսայլի դաշնագիրը ստո-րագրուեցաւ 1919 Ցունիս 28ին: Սէն Ժերմէնի եւ Թրիանոնի դաշնագրերով՝ (1919 Սեպտեմբեր 10 եւ 1920 Ցունիս 4) Աւստրիա եւ Հունդարիա վերջնական-պէս կը բաժնուէին եւ երկու ազդերու բնական հողերուն մէջ կը սահմանափակ-

պահպանութեան մասին: Այդ օրէնքը կ'ընդգրկէ յուշարձաններու պահպանու-թիւնը եւ վերաշինութեան կանոնները, յուշարձաններու դասակարգումը: Գե-րագոյն Խորհուրդը յուշարձաններու մէկ մասին (ճարտարապետական եւ հնագի-տական) պահպանութեան պարտականու-թիւնը յանձնեց Պետհինի, իսկ միւս մա-սը (արուեստինը եւ պատմականը) Մշա-կոյթի նախարարութեան:

Եւ այսպէս, ամէն ինչ կը կատարուի, որպէսզի մեր յուշարձանները վերստին աղատ չունչ քաշեն, աշխարհի առջեւ ներկայանան իրենց նախկին դիմագիծով:

Ե. Յ.

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Բայց Սուրբիկ հանըմին այս հետա-քրքրութեան մէջ ուրիշ պատճառ մը կը տեսնեմ:

— Այսինքն Զարուհիի հետ ամուսնա-նալու խորհո՞ւրդ մը, հարցուց Վահան:

— Կարծեմ չեմ սխալիր եթէ ատանկ ենթադրութիւն մը ընեմ:

— Գոնէ Սուրբիկ հանըմին քեզմէ խնդրած տեղեկութիւնները կրցա՞ր հա-ւաքել:

— Ոչ տակաւին, ըսաւ Մարտիկ էֆ-ֆէնտի:

— Ինչո՞ւ համար:

— Մէկ քանի բարեկամներու հարցու-ցի, բայց այդ Աբգարեաններէը չեն ճանչ-նար:

— Ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ ատիկա:

— Կ'երեւայ որ բնիկ Պոլսեցի չեն:

— Ես մէկէը կը ճանչնամ, որ տեղեկու-թիւններ կրնայ տալ պարոն Շաւարշի վրայ, ըսաւ Վահան:

— Ո՞վ է այդ մարդը, հարցուց Մար-տիկ էֆֆէնտի հետաքրքրուած:

— Յեղափոխական ընկեր մը, պարոն Աչոտ, որ Փարիզ կը դտնուէր եւ հոն ճանչցեր է Շաւարշը:

— Ուրեմն դուն հարցուր իրմէ պէտք եղած տեղեկութիւնները:

— Ես թէեւ հարցուցի, բայց ոչ մեծ հետաքրքրութեամբ, պատասխանեց Վա-հան կեղծ անտարբերութեամբ մը, եթէ դուն կ'ուզես՝ քեզի կը ներկայացնեմ եւ կրնաս հետը երկարօրէն տեսակցիլ:

— Լաւ, լաւ, պատասխանեց Մարտիկ էֆֆէնտի չտապով, հիմա խօսքը կարճ կապէ, տհաւասիկ Շաւարշը որ մէկու մը հետ դէպի այս կողմը կուգայ:

Վահան լռեց: Արդարեւ դեռնայարկի սանդուխէն վեր կ'ելլէր Շաւարշ Աբգա-եանը բարեկամի մը ընկերակցութեամբ: Առանց նչմարելու երկու խօսակիցներուն քովէն անցաւ եւ դուրս ուղղուեցաւ:

Շողենաւը հասած էր Գրնալը, ուր ու-ղեւորներուն մէկ փոքր մասը դուրս ելաւ:

— Հոս չատ տաք է, ըսաւ Վահան, ե-կուր վերնայարկը ելլենք, թերեւս հիմա նստելիք տեղ մը կը դտնենք:

Երկու բարեկամները վեր ելան:

Շողենաւը կը մօտենար Պուրկազի նա-ւամատոյցին ու այդ կղզին զացողները կը պատրաստուէին դուրս ելլելու, այն-պէս որ Վահան պարապ տեղ մը կրցաւ դտնել իրեն ու իր ընկերակցին համար, ուր քով–քովի տեղաւորուեցան:

Մարտիկ էֆֆէնտի տուփէն սիկարէթ մը հանեց եւ ուզեց վառել: Լուցկին հո-վին դէմ բռնելու համար գլուխը դէպի ետին դարձուց եւ յանկարծ նչմարեց պարոն Շաւարշը որ ճիշդ իրենց ետեւ նստած էր: Կամաց մը երիտասարդին թեւին դպաւ ու ցած ձայնով ըսաւ.

— Քուկինդ հոս է, մեր ետեւը նստած է:

— Ո՞վ իմինս, հարցուց Վահան:

— Շաւարշը...

— Ի՞նչ փոյթ ինծի, ուր կ'ուզէ թող նստի:

— Դիտմամբ իմաց կուտամ որպէսզի դիտնաս եւ անդգոյշ խօսք մը չփախցնես բերնէդ:

Շողենաւը կեցած էր նաւամատոյցը եւ բազմութիւնը դուրս կ'ելլէր:

Նոյն միջոցին Շաւարշի քով նստողը բաւական բարձր ձայնով սա խօսքերը ը-սաւ, սկսուած խօսակցութիւն մը չարու-նակելով անչուչա:

— Այսպէս ուրեմն, հաղիւ Պոլիս է-կած, արդէն բախտի մը տիրացար:

— Ի՞նչ բախտ, մի՞թէ մեծ բախտ մը կը համարես ատիկա ինծի պէս երիտա-սարդի մը համար, դոչեց Շաւարշ:

— Բայց տակաւին ի՞նչ կ'ուզես, ման-կամարդ գեղեցիկ կին մը եւ հաւանօրէն քանի մը հազար ոսկի առայժմ ու ետքը մեռնելէդ ետքն ալ մեծկակ ժառանգու-թիւն մը եւ ասոնցմէ զատ բարձր ընտա-նիքներու հետ փայլուն յարաբերութիւն-ներ...

Մարտիկ էֆֆէնտի կամաց մը Վահանին ըսաւ.

— Մտիկ ընենք, այս խօսակցութիւնը չահեկան կը դառնայ:

— Այո, պատասխանեց երիտասարդը ցած ձայնով:

Միւս երկու խօսակիցները, որոնք եր-բեք չէին կասկածեր թէ իրենց ըսածները մտիկ ընողներ կան, շարունակեցին խօս-քերնին:

— Ասոնք ամէնքը ապէկ, ըսաւ Շա-ւարշ, բայց ինծի պէս մէկը ի՞նչ պէտք ունի այրի կնոջ մը հետ ամուսնանալու...

— Այրի կի՞ն, ի՞նչ նչանակութիւն ու-նի, մանաւանդ կին մը որ տակաւին քսան տարեկան չկայ ու զաւակ ալ չունի կարծեմ, այնպէս չէ՞:

— Բնականաբար զաւակ չունի, կ'ու-զէր որ զաւա՞կ ալ ունենայ, բայց ինչ որ ալ ըլլայ, ինծի համար մեծ բախտ մը չէ ատիկա: Ձեմ դիտեր... պիտի մը-տածեմ... տեսնենք ինչ կ'ըլլայ, թեեւս ատենէ առաջ ուրիշ լաւագոյն բան մը կը դտնեմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(215 – Շար.)

ուէին: 1919 Նոյեմբեր 27ին, Պուլկարիա կը սորագրէր Նէյի դաշնագիրը: Վերջին դաշնագիրը, Թուրքիոյ հետ, կը ըսորագրուէր Ֆրանսական Սեւր քաղաքին մէջ, Սեւրի դաշնագիրը, 1920 Օգոստոս 10ին, 1920 Յուլիս 28ին, Յուլիա նոսեան հին տոմարով, որուն այն տաեն կը հետեւէր Յունաստան:

Յաղթականներու պայմանները պարտեալներուն՝ չատ ծանր էին: Վնասուց հատուցում (դրամով կամ ապրանքով), զինուորական ուժերու չափազանց սահմանափակում եւ երկիրներուն մէջ՝ դաշնակից հակակշռի հաստատում: Դաշնագրերը «հողային պայմաններ» ալ ունէին: Բայց Գերմանիոյ եւ Պուլկարիոյ համար՝ քիչ մը սահմանափակ: Երկու երկիրները կը պարտաւորուէին յաղթականներուն տալ պատերազմէն առաջ ունեցած կարգ մը չրջանները: Սակայն, երկու պետութիւնները պիտի ունենային: Մինչդեռ, բազմազան երկու կայսրութիւնները, Աւստրեհունգարիոյ եւ Օսմանեան, երկու «մոզայիք պետութիւնները» պատմութեան կը պատկանէին այլեւս:

Այն դաշնագիրը յատկապէս — կարգ մը ուրիշ «յաւելուածներով» — կը ստեղծէր հինգ ծովերու եւ երկու ցամաքամասերու Մեծ Յունաստանը — Սեւ ծով, Փրոփոնթիտ, (Մարմարա), Եգէական, Յոնիական եւ Լիպիական ծով, Եւրոպա եւ Ասիա: Եւ զայն «Թուղթի վրայ» չէր ստեղծեր, այլ՝ իրականութիւն էր արդէն:

Հելլէն բանակը կը գտնուէր Թրակիոյ սահմաններուն վրայ (Զաթալճայի մէջ) եւ Ասիոյ մէջ, Սեւրի սահմաններէն չատ աւելի անդին:

Այսօր, կէս դարու ժամանակամիջոցին տեղի ունեցած աշխարհապատմական դէպքերով, երիտասարդներու սերունդները՝ անորոշ (տարտամ) զգացումը մը ունին 1920ի Մեծ Յունաստանի մասին: Ջայն կ'երեւակայեն որպէս յարկելի (նուիրական) բազմանքներու տեսարան նման ծրագիր մը: Բայց այն տաեն, Վենիզելոսի վարչապետը Լոյտ Ճորճ, Անգլիոյ՝ որ մայրաքաղաքն էր ամենազօր Բրիտանական կայսրութեան, մեր երկրին համար կ'ըսէ. «Ցիսուն տարի եաք — այսինքն 1970ին — Հելլէններու բերրի ազգը, տարածուած՝ իրեն պատկանող վայրին վրայ, պիտի բազկանայ 20 միլիոնէ եւ պիտի կազմէ Արեւելեան Միջերկրականի ամէնէն զօրաւոր պետութիւնը»:

Եւ 20 միլիոնէ բազկացած զօրաւոր պետութիւն մը կը նշանակէ՝ դերծ ըլլալ այն բոլոր խնդիրներէն եւ անդոհանքէն, որ յատկապէս երիտասարդներու սեռունդները կը տանջեն: Այսինքն, թերաճ երկիր, անդոհացուցիչ զբաղում, ուրիշ երկրի մէջ, ուրիշ տեղ բախտի որոնում, ու պայքար, տեւական պայքար զոհողութիւններով, դուրս գալու համար յետամնացութեան օղակէն: Եւ այս յետամնացութեան հիմնական աղդակը (պատճառը) անշուշտ, քանի տեղ միայն 8–9 միլիոն Հելլէններ ըլլալն է («Գիւղը գէշ է, որովհետեւ տուները քիչ են»):

1920ի Մեծ Յունաստանը Մեծ Իտէալին (Մեղալի Իտէա) համար անցեալ սերունդներու երազներու իրագործումը չէր միայն, այլ նաեւ՝ իրապաշտ քաղաքականութիւնը զալիք սերունդներուն համար, որ անտարակոյս աւելի լաւ պիտի ապրէին երենց նախահայրերու երկրին մէջ:

Այս դաշնագիրը միայն հելլէն եւ թրքական չէր. Օսմանեան կայսրութեան լուծարքի նստարաղրական արարքն էր: Ջայն ստորագրեցին յաղթականներու ճակատին պատկանող բոլոր պետութիւնները (Նոյնիսկ Փորթուկալ):

Անոր պայմաններուն մէկ կարեւոր մասը արդէն սկսած էր գործադրուիլ Մուդրոսի զինադադարի ստորագրումէն ի վեր: Այդ զինադադարով կը սկսի «Նախապատմութիւնը» Սեւրի դաշնագրին, նախապատմութիւն՝ որուն մէջ կը գըտնուի նաեւ ուժական յայտնութիւնը զօրավար Մուսթաֆա Քեմալին:

Ուրեմն, զինադադարով՝ Թուրքիոյ կողմէ կը լքուին բոլոր արաբական երկիրները, Սուրիայէն մինչեւ Եմէն: Նեղուցներուն ու Պոլսոյ մէջ զրաման վիճակ կը հաստատուի: Թրքական բանակը կը լուծուի եւ կը պարտաւորուի իր ռազմանիւթերը մթերել:

Դաշնակիցները իրաւունք ունին իրենց ուզած տեղը զինուորական ջոկատներ զրկելու, հակակշռելու համար հաղորդակցութիւնները եւ հեռահաղորդակցութիւնները եւ հսկելու համար բանակի լուծման վրայ:

Անատոլուի չատ մը կողմերը, ծովեզերքները եւ ներքին մասերը, կը զրկուին փոքր ջոկատներ: Մանաւանդ Իտալացիք, — միւսներէն աւելի աճապարելով — ուժեր կը ցամաքահանեն Անթալիա եւ իրենց մէկ զօրախումբը կը հանեն Գոնիա: Ինչպէս եւրոպական պետութեանց դաղթավայրային մնացած ուժերը, միայն կարգ մը անբերրի ծովեզերքներ զրաւած են Լիպիոյ եւ Կարմիր ծովուն վրայ, հիմա ալ փառատենչութիւնն ունին ամբողջ կէս հարաւային Փոքր Ասիան ընել իրենց դաղթավայրը: Իրենց նպատակները չեն: — 1915էն նաեւ Իզմիրը: Ամէն տեղ մեռեալ վիճակի կը մատնուին Բերքական զինուորական միաւորները, այսինքն, կը մնան չատ փոքր թիւով զին-ուորներով, մթերանոցներու եւայլն հսկելու համար:

Անդլիացիք բացառութիւն կ'ընեն միայն Կովկասի զօրաբանակին համար, կատաղի եւ կարող հին թուրք զօրավար Քեազիմ Գարապէքիրին: Այս բացառութեան պատճառը «բոլշեւիկներու» վտանգն է:

1919ին, անոնք սահմանափակուած էին միայն ռուսական հողերու վրայ, ուր ազդամիջեան պատերազմը բռնկած էր:

Բայց անհաւանական չէր անոնց էջքը Կովկաս, ուր Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի պետութիւնները անկախ դարձած են:

Այսպէս, Գարապէքիրին թոյլ տրուած է պահել իր վեց զօրաբաժինները: Ձիւղ զօրաբաժիններ չեն, ոչ իսկ ճիւղ դէնքեր են, կորուստներու եւ դասալքութիւններու հետեւանքով: Բայց, ամէն պարագայի մէջ, զինուորական միաւորներ են: Եւ Կովկասի այս զօրաբաժիններէն եւ անոնց ղեկավարէն քիչ յետոյ պիտի սկսի պատերազմի յաղթականներուն դէմ Թրքական հակաղդեցութիւնը:

ՖԻՎՈՍ ՂՐԻՂՈՐԻԱՏԻՍ

(Շար.)

ԱՐԾԱՆԹԻՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Օգոստոս 30ին, մեծ կանոնաւորութեամբ տեղի ունեցած է Պուէնոս Այրէսի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան կեդրոնական Վարչութեան ընտրութիւնը:

Առաջին անդամ ըլլալով, ընտրութիւնը յայտարարուած է ըստ բարեփոխուած կանոնագրի, որ վերջերս վաւերացուած էր արժանթինեան պետութեան կողմէ:

Պուէնոս Այրէսի Հայութիւնը գիտակից եւ աչալուրջ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է ընտրութեան նկատմամբ: 3500 ազդայիններ իրենց ձայները կեդրոնացուցած են Ազգային ցանկին չուրջ:

Ըստ վերջին փոփոխութեանց, ներկայ վարչութիւնը կը բաղկանայ 12 անդամներէ: Ընտրուած են նաեւ վեց փոխ–անդամներ: Վարչութիւնը ունի չորս տարուան կեանք եւ իւրաքանչիւր երկու տարին կը նորոգուին վեց անդամները:

Նորընտիր վարչութիւնը կը բաղկանայ երիտասարդ եւ զործօն տարրերէ:

×

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԱՆԴԷՊ ՋԵՐՄ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՐԱՒ· ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԸՆԿ· ՀՐԱՉ ՏԱՆԱՊԵՏԵԱՆԻ ՏԵՍԱԿ – ՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԵՏ· ԴԻՄՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Սեւրի դաշնագրի յիսնամեակին առթիւ, Հարաւային Ամերիկայի երկիրներու, յատկապէս Արժանթինի, Ուրուկուէյ, Պրազիլի եւ Վենեզուէլայի օրաթերթերը, պարբերականները, ռատիօ – կայանները եւ պատկերասփիւռը համակրանքով արտայայտուած են Հայ Դատի մասին, արդար դանելով հայ ժողովուրդի հողային պահանջներն ու քաղաքական իրաւունքները:

«Ն· Փալանճեան» ձեմարանի տնօրէն ընկ· Հրաչ Տասնապետեան, Օգոստոսին, վերոյիչեալ երկիրները իր տուած չուրջ երեք չաբաթ տեւող այցելութեան ընթացքին, բացի հրապարակային բանախօսութիւններէ եւ դասախօսութիւններէ, Հայ Դատի Յանձնախումբերու նախաձեռնութեամբ, Հայ Դատի հետ առընչութիւն ունեցող հարցերու չուրջ տեսակցութիւններ ունեցած է պետական դէմքերու, քաղաքական անձնաւորութիւններու եւ թերթերու թղթակիցներուն հետ, որոնք հայ ժողովուրդի կեանքին եւ անոր ազդային դատին հանդէպ անկեղծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են:

Ուրուկուէյի մայրաքաղաք Մոնթեվիդէոյի մէջ այցելած է Խորհրդարանի նախագահ Տոքթ· Ֆերնանտօ Էլիչիրիկսի – թիի եւ նախարարներու: Տեսակցութիւններ ունեցած է ծերակուտականներու եւ ներկայացուցիչներու հետ: Հրաւիրուած է նաեւ Խորհրդարանի նիստին, ուր, ինչպէս հաղորդած էինք մեր 17 Սեպտեմբերի թիւին մէջ, օրակարգի նիւթ դարձած էր Սեւրի դաշնագրին գործադրումը եւ Խորհրդարանը, հաւաքարար, որոշում մը բանաձեւած էր, առաջին պատեհ առիթով Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ արծարծելու եւ պահանջելու Սեւրի դաշնագրին իրագործումը:

Վենեզուէլայի մայրաքաղաք Քարաքասի մէջ եւս, ընկ· Տասնապետեան այցելած է Խորհրդարանի նախագահ Տոքթ· Խոսէ Անթոնիօ Փերէս Տիասին եւ նախարարներու: Իրերն ալ հետաքրքրուած են Հայ Դատով, խոստացած են ուսումնասիրել զայն եւ հնարաւոր միջոցներով օգտակար ըլլալ:

Վենեզուէլայի Հանրապետութեան նախագահ Ռոֆայէլ Քալտերա յայտարարած է. «Վենեզուէլայի կառավարութիւն պարտականութիւնն է՝ զօրավիգ հանդիսանալ հայ ժողովուրդի արդար դատին»:

Արդարեւ, չնորհիւ Հայ Դատի Յանձնախումբերու բոլորանուէր ջանքերուն, քարոզչական մեծ աշխատանք կը տարուի Լատին Ամերիկայի երկիրներուն մէջ, ուր, յատկապէս պետական չրջանակներու մէջ համակրանքի ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծուած է Հայ Դատի չուրջ, որուն յաջող լուծումին համար զրական աչխատանքներ կը տարուին:

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (172)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Ինք կը խնդար, իշխանուհիին զլխարկին վեսուրին կը նայէր: Նուէր հատաքաղ կին մը նչմարելով, զայն կանչեց եւ հինդ րուպլի տուաւ:

— Քանի որ զրամ ունիմ, չեմ կրնար անտարբեր աչքով դիտել այս զանճանախնները:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, գոչեց երբ իշխանուհին երեն ծանոյց թէ Վրոնսքի կը մեկնէր կառախումբով:

Վայրկեան մը համար Օպլոնսքիի դէմքը ոխրութիւն արտայայտեց, բայց վայրկեան մը եաքը երբ Վրոնսքիի զըսուած սրտիը մատաւ, բոլորովին մոռացած էր յուսահատութեան այն արցունքները, զոր թափած էր իր քրոջ դիակին վրայ եւ նոր կամաւորին մէջ ուրիշ բան չը տեսներ եթէ ոչ հերոս մը եւ հին բարեկամ մը:

— Իր բոլոր թերութիւններովը, պէտք է ըսել որ բուն Ռուս մըն է, ըսաւ իշխանուհին Ռոսնիչեւի... սլաւական նկարագիր մը: Միայն թէ կը վախնամ որ Վրոնսքի հաճոյք չզգայ զայն տեսնելով ... պէտք է ձեզ խոստովանիմ որ այս մարդուն վիճակը զիս կը յուզէ: Լաւ կ'ընէք եթէ ճամբան իրեն խօսիք:

— Այո, թերեւս, եթէ առիթը ներկայանայ:

— Երբեք զինքը չեմ սիրած... բայց ինչ որ կ'ընէ այժմ չատ յանցանքներ քաւել կուտայ: Իր ծախքովը ամբողջ խումբ մը կը տանի հետը:

— Այո, լսեցի:

Զանգակը հնչեց: Ամէն մարդ դէպի դուռը վազեց՝

— Ահաւասիկ, ըսաւ իշխանուհին վրոնսքին գոյց տալով, որ դուրս կ'ելլէր մայրը թեւը առած:

Երկար վերարկու մը հագած էր եւ լայնեզր զլխարկ մը դրած: Օպլոնսքի քալէն կ'երթար եւ եռանդով կը խօսէր հետը:

Վրոնսքի սրտնեղած դէմք մը ունէր եւ տարտամութեան մէջ կը նայէր կարծես Սթիվայի ըսածները չլսելով:

Անչուշտ Օպլոնսքիի խօսքին վրայ, գլուխը դարձուց դէպի այն կողմը, ուր կը գտնուէր Գոնիչեւ եւ իշխանուհին, եւ զլխարկը հանեց: Իր ծերացած դէմքը որ տառապանք կ'արտայայտէր, քարացածի պէս էր:

Քարափէն անցաւ, թողուց որ մայրը վեր ելլէ եւ վահանի մը մէջ անյայտացաւ:

Բ.

Մօտակայ կայարանի մը մէջ դադարի պահուն, Գոնիչեւ սկսաւ ժուռ գալ քարափին վրայ եւ երբ անցաւ այն վահանին առջեւէն ուր կը գտնուէր Վրոնսքի, նկատեց որ արձրները վար քաշուած էին: Բայց երբ քիչ ետքը կրկին անցաւ, կոմսուհին նչմարեց պատուհանը, որ զինքը կանչեց:

— Տղուս կ'ընկերանամ մինչեւ Գուրսք, ըսաւ, կամաւոր զրուեցաւ:

— Գեղեցիկ արարք մըն է, ըսաւ Գոսնիչեւ:

— Ահկէ զատ ի՞նչ կրնար ընել իրեն պատահած դժբախտութենէն ետքը:

— Ի՞նչ ահռելի ազէտ, ըսաւ Գոսնիչեւ:

— Ա՛հ, եթէ գիտնայիք թէ որքան տառապեցայ: Ինչ որ է, եկէք մեր վահանը: Ձէք գիտեր ինչե՛ր քաշեցի, ըսաւ կոմսուհին երբ Գոսնիչեւ վահանը մտաւ: Վեց չաբաթ զաւակս չուզեց մէկու մը հետ խօսիլ, եւ միայն տխպտումներուս վրայ քիչ մը սնունդ առաւ: Ջինքը աոանձին ձգել վտանգաւոր էր, բոլոր դէնքերը պահեցինք... անշուշտ գիտէք որ անդամ մը արդէն աւոր համար անճնաոպանութիւն փորձեց:

Այս յիչատակութեան, կոմսուհին յօնքերը պռոտեց:

— Այո, իր կեանքը վերջացուց ինչպէս որ այդպիսի կին մը պէտք էր վերջացնէր ... նոյնիսկ անարգ եւ ստորին մահ մը ընտրեց:

— Մեղմ չիյնար զայն դատել, կոմսուհի, ըսաւ Գոսնիչեւ հառաչանք մը արձակելով, բայց կը հասկնամ որ այդ բանը որքան դժնդակ աղետութիւն ըրած է ձեզի:

— Ա՛հ, խօսքը մի ըներ: Գիւղն էի եւ զաւակս եկած էր զիս տեսնելու... իրեն տոմսակ մը բերին, պատասխանը զրկեց. բայց առանց մեղի բան մը ըսելու եւ մանաւանդ չէինք գիտեր որ այդ կինը կայարանն էր: Իրիկունը, սենեակս քաշուելէ ետք, սենեկապանուհիս ինձ ծանոյց թէ կին մը ինքզինքը կառախումբի մը տակ նետած էր: Սոսկալի ցնցում մը ունեցայ եւ իսկոյն հասկցայ որ խնդիրը աւոր վրայ էր: Մարիին արդիւնքի այդ մասին զուկիս բան մը խօսելու, բայց արդէն ամէն բան գիտէր: Իր սենեակը գացի, ահռելի բան էր դէմքը, անճանաչելի զարձեր էր: Ինձի բան մը չըսաւ եւ կայարան վազեց... չեմ գիտեր թէ ինչ զարձաւ հոն, բայց գրեթէ մեռած վիճակի մէջ տուն բերին... կառարկել կը թողուին բժիչկները... յետոյ խենթի պէս եղաւ... ա՛հ, ինչ սոսկալի օրեր էին: Ձէ, ուրիչ կերպ չեմ կրնար մտածել, չար կին մըն էր...

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՅ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. Վարչութիւնը չնորհա – կալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Թէճիրեանէ երեսուն ֆրանք:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԵՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէն, կա– պոյտ Խաչի վարչութիւնը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր սերունդը ցաւակցութիւններ կը յայտնեն այրի Տիկին Ֆ. Տօլմաճեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօլ– մաճեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Միսաք Տօլմաճեանի եւ զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, տագրոջ՝ ողբացեալ Սեդ – րակ Տօլմաճեանի կսկծալի մահուան առ– թիւ:

Նոյնպէս ցաւակցութիւններ Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Զօպոյեանի եւ իր զաւակ– ներուն, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սարգիս– եանի եւ զաւակներուն, եւ բոլոր պարա– գաներուն, ողբացեալ Տիկին Հեղինա Զօ– պոյեանի տիւր մահուան առթիւ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻԻ – ՂԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

կը վերսկսին Հոկտ. 1 Հինգշաբթի կէս– օրէ վերջ ժամը 4 էն սկսեալ, 17 Ռիւ Պլէօ Միւութեան դրասենեակին մէջ, ուսուց – չութեամբ Տիկ. Հռիփսիմէ Զիլինկիր – եանի:

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները արձանագրութեան համար, մանաւանդ որ այդ օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ Ծնողական ժողով մը, որով պարտաւորիչ է իրենց ներկայու – թիւնը:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցին հայերէնի դասընթացքը կը վեր– սկսի Հինգշաբթի 24 Սեպտ.ին եկեղե– ցւոյ կից սրահին մէջ: Դասաւանդութիւն– ները առաջին եւ երկրորդ դասարանե – րուն համար առաւօտեան ժամը 9–11,30, իսկ երրորդ, չորրորդ եւ հինգերորդ դա– սարաններուն՝ կէսօրէ ետք ժամը 2–5, ուսուցչութեամբ Գեղամ Վրդ. Պաղտա – սարեանի:

Ցարդելի ծնողքներէն կը խնդրուի ար– ձանագրել տալ իրենց փոքրիկները Հինգ– շաբթի օրերը ծանօթ սրահին մէջ:

×

Կոնստանդնուպոլսոյ Կապոյտ Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին ղպրոցի սրահին մէջ: Մեր սիրելի ծնող– ներէն կը խնդրենք պաղատագին՝ ար – ձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել զանոնք հայեցի դաստիարակու – թեամբ:

×

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտեմ – բեր 1ին Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին:

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Հինգ– շաբթի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ ժամը 17, Շաբաթ կ. յ. ժամը 14,30էն մինչեւ 17, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12:

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները Հայկազեան վարժա – րան՝ ստանալու համար տոհմիկ հայկ. դաստիարակութիւն եւ սորվելու Մես – րոպեան քաղցրահնչիւն բարբառը:

×

ՍԵՎՐԱՆ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան Զորեք– շաբթի օրերը, ժամը 17,30ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը, 19, Ռիւ տը լ'Իլ տը Ֆրանս:

×

ՊՈՒՎՎԱՐ ՕՍՏՕ

Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձու – թիւնը եւ չրջանի Կապոյտ Խաչի վար – չութիւնը կը ծանուցանեն թէ Հինգշաբ– թիօրեայ ղպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են 21 Սեպտ. Երկուշաբթի օրուըն– էն ի վեր: Դասաւանդութիւնները կը սկսին 1 Հոկտ. Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գիճիրեան 200 ֆր. կը նուիրեն Այնճարի «Ցառաջ» վար– ժարանին, ուխտի մը առթիւ:

(Ստանալ «Ցառաջ»էն):

ՍԵԻՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ – ՅԻՍՆԱՄԵԱՆԸ –

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾՈՒՄ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

SURPRISE PARTY

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը կը կա– տարէ իր տարեկան պարահանդէսը Կի– րակի 27 Սեպտեմբեր, Համօ Օհանեան – եան ակումբի մէջ, 2 Ռիւ Փիւվիէ, ժամը 15ին:

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ բարեկամները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի վարչու– թիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Հինգշաբթի 24 Սեպտ. սովորական վայրը ժամը 15ին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ դպրո – ցին տարեմուտի ծնողական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի ժամը 16ին, եկե– ղեցւոյ կից սրահին մէջ: Կը խնդրուի ծնողքներէն ներկայ գտնուիլ:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կո – միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի երե– կոյեան ժամը 8,30ին, սովորական հաւա– քատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է:

Ս. ՄՕՐԻՍ ՏԸ ՊԻՆՕ.— Հ. Յ. Դ. Վա– րանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վրացեան խումբը այս Կիրակի կ. վերջ ժամը 2,30ին, սովորական հա– ւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՍԻՆԹԷԹԻԷՆԻ եւ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Անտոք եւ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկ. Ճապուրեանի բնակա – րանը՝ 1, Ռիւ Կառա, Սէն Շամոն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿՈՒԶՈՒԻ

Recherche vendeuses et extra pour magasin Fruits Primeurs à Paris.

Հեռաձայնել՝ 023-24-63

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Հովանաւորած Հայե – րէնի դասընթացքները վերսկսած են Սեպտեմբեր 17էն ի վեր: Դասաւանդու – թիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգ– շաբթի օրերը, ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, Բարեգործականի սրահին մէջ, ուսուց – չութեամբ՝ Տիկին Հ. Պօղոսեանի:

Արձանագրութեան համար դիմել դրա– սենեակ, ամէն օր կէսօրէն ետք, 7 Ռիւ Փաղիէռ:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ տօնախմբութիւն Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կիրակի, 27 Սեպտ. Վարագայ Ս. Խա– չի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատա – րագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Մատաղի նուիրատուութեանց համար դիմել

Mr. Chichmanian

C. C. P. 16905-06 PARIS

ԾԱԽՈՒ Է

ԵՐԿՈՒ ՓԱՎԻՃՈՆՆԵՐ

ՄԷԿԸ՝ ՊԱՆԵԼՕ, վեց սենեակ, խոհանոց եւ յարմարութիւններ:

ԵՐԿՐՈՐԴԸ՝ ԱԼՖՈՐՎԻԼ, չատ գե– ղեցիկ փավիյոն մը, գեղազարդ պարտէզով մը, 4 սենեակ, խոհանոց եւ յարմարութիւններ: Կարելութիւն աշխատանոց շինելու:

Հեռաձայնել ամէն օր, բացի Շա – բաթ եւ Կիրակի՝ 236-41-27

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարեցոյց վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի ղէպի վիպական Գերմա– նիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ:

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շարաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի:

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով:

Հաւաքուիլ Շարաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ:

Մեկնում 7·30ին ղէպի Վերտէօճ, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հե– րոսական քաղաքը, այցելութիւն ռակրա– նոցը եւ ճամբորդութեան չարունակու – թիւն ղէպի Լիւքսանպուրկ:

Այցելութիւն, դնում, պտոյտ եւն.:

Մեկնում ղէպի Թրիէր, Մոզելի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը: Երեկոյեան ճաշ:

Կիրակի, առաւօտը մեկնում ղէպի Պա– չերախ եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռե– նոսի վրայ: Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան ղինիներով, ցամաքա– հանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ ղէ– պի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի ա – տենները:

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէ– սը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ ժորժ Ե.ի սրահը:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկ– նանց Օժանդակ Մարմնի տարեկան պա– րահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սվլանտիտի սրահ– ներուն մէջ:

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վա– լանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վի– էննի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, փո– րիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանդուպման կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, ե– րեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէնի մէջ: Մանրամասնութիւնները յայտնուիլ:

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈՒ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ:

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդունուիր հեռաձայնով:

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱՆԴՒՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ:

Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Ցառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
25
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
25 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.923

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.923

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Աչուն է։ Եւ վերամուտ։

Վերջացան ամրան արձակուրդի օրերը – գէշ կամ աղէկ։

Կեանքը վերստացաւ իր բնական ընթացքը։

Վերաբացուեցան նախակրթարանները ու երկրորդական վարժարանները։ Աւելի ուշ կը բացուին բարձրագոյն ու մասնագիտական կրթական հիմնարկութիւնները։

1968ի ուսանողական չարժումները խրտնց բացասական կողմերուն հետ ունեցան որոշ դրական արդիւնքներ։ Կրթական նախարարութիւնը զոհացում տուաւ ըմբոստ ուսանողներու եւ ուսուցիչներու կարգ մը պահանջներուն։

Կիրքերը հանդարտած են որոշ չափով։ Վերջին դպրոցական տարեշրջանին ուսանողները լրջօրէն աշխատած են։ Փաստ՝ տարեվերջի քննութիւններու յաջող արդիւնքը։ Ու այս՝ հակառակ Նանթէրի, ուր ո՛Աասի, Հալ–օ–Վէնի, Լայլն համալսարանական ուսանողներու պարբերական ծանրակշիռ ցոյցերուն։

Այս տարուան վերամուտը տեղի ունեցաւ համեմատաբար խաղաղ պայմաններու տակ։ Համեմատաբար կ'ըսենք, որովհետեւ առաջին օրէն իսկ քոլէժներու եւ թէքնիք լիսէներու ուսուցիչները դարձադրել ըրին՝ ներկայացնելով կարգ մը պահանջներ։ Կառավարութիւնը կարելին կը փորձէ՝ ընդառաջ երթալու համար ըողոքարկուներու պահանջներուն եւ զոհացնելու զանոնք։

Առաջին անգամ ըլլալով պետական հիմնացոյցին մէջ կրթական նախարարութեան յատկացուած տարեկան վարկը աւելի մեծ դումար մը կը ներկայացնէ քան պատերազմական ծախքերուն համար ասկմանուածը։

Յաւելեալ դումարով կարելի պիտի ըլլայ կառուցանել դպրոցական նոր չէնքեր եւ բարելաւել ուսուցիչներու եւ պաշտօնեաներու պայմանները։ Ցեսոյ նաեւ բնակչութեան յաւելումին իրրեւ բնական հետեւանք աւելցած է աշակերտներու թիւը։

Ներկայիս նախակրթարաններու աշակերտներու թիւն է 6·250·000, երկրորդական վարժարաններու առաջին բաժնին (6րդէն 3րդ դասարան) աշակերտներու՝ 2·300·000 (անցեալ տարուընկէն 9 առ հարիւր աւելի)։ Քոլէժի 130·000 եւ լիսէի 16·500 աշակերտներուն համար յաւելած նոր չէնքեր պիտի կառուցուին։ Նախակրթարանի եւ երկրորդական վարժարաններու աշակերտութեան ընդհանուր թիւն է 9·852·500, անցեալ տարուընկէն 206·140 աւելի։

Ամէնէն չատ մանկապարտէզի աշակերտներն են, որ կ'աւելնան տարուէ տարի։ Երկու հազար նոր դասարաններ բացուած են փոքրիկներու համար։ Մըսողները ներկայիս ճգտում ունին կանրի եղածին չափ չուտ դպրոց դնելու իրենց պատակները։ Դպրոցական տարիքը ինչն հաշուով հինգէն վեց է։ Սակայն քան վիճակագրութեան, երեք տարեկաններու 50 առ հարիւրը, իսկ երկու տարեկաններու 13 առ հարիւրը արդէն իսկ մանկապարտէզ կը յաճախեն։

Միւս կողմէ նախակրթարանի աշակերտներուն թիւը կը պակսի ամէն տարի, նոր օրէնքներու դործադրութենէն ի վեր։

Ուրիշ պարադայ մըն ալ դիւղական դպրոցներու փակումը, աշակերտի պակասին հետեւանքով։ Գիւղերէն դէպի քաղաք խուժումը կը չարունակուի անդադար։ Այս տարի չուրջ երկու հազար դիւղական դպրոցներ պիտի փակուին՝ մասնաւորաբար Օրլէանի (340), Ֆինիսթէրի (110), Փուաթիէի (105), Րէնսի (69), Լուառի (43) եւայլն չրջանին մէջ։

Այս երեւոյթին հակառակն ալ տեղի կ'ունենայ մեծ քաղաքներու մէջ, ուր մարդիկ հետզհետէ բնակութիւն կը հաստատեն արուարձաններու մէջ։

Փարիզեան չրջանին տասներեք նոր համալսարաններու ուսանողութեան թիւն է չուրջ երկու հարիւր հազար։ Դասընթացքներու բացումը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբերէն մէկէն մինչեւ Նոյեմբերի սկիզբը, իւրաքանչիւր համալսարանի համար տարբեր թուականի մը։

Ժամանակին Սորպոնն էր համալսարաններու կեդրոնը եւ Լատինական թաղը Լոյս–քաղաքի մտաւորական չրջանը։ Այժմ Սորպոնը կը մնայ իր տեղը, սակայն վերջ դտած է իր տիրական դիրքը։ Միւս համալսարանները դարձած են ինքնավար։ Մեծ մասը հեռացած է կեդրոնէն եւ տեղ դրաւած ուրիշ թաղամասերու (Տօֆին) եւ զանազան արուարձաններու մէջ (Վէնսէն, Նանթէր, Օրսէ, Սէն Մոռ, Սէն Տընի)։

Ժամանակի հոլովումով եւ բնակչութեան աճումով կարեւոր փոփոխութիւններ առաջ կուգան, ինչպէս կեանքի զանազան երեւոյթներուն, նոյնպէս կրթական մարդին մէջ։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՐԴԱՆԱՆ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ ՔԱՇՈՒԵՑԱԻ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՃՆՇՈՒՄԻՆ ՎՐԱՅ

Ամերիկեան միջամտութեան մը հաւանականութիւնը այժմ անհետացած կը թուի ըլլալ։ Անշուշտ, անակնկալ դէպքեր կրնան վերստին նման հաւանական նուիթեան մը առիթ ստեղծել, սակայն առայժմ բոլորն ալ համաձայն են, որ Ուաչինկթընը հիմնական պատճառ չունի, ներկայիս, զինուորապէս միջամտելու։

Արդարեւ, զինուորական դեռնի վրայ յորդանանեան բանակը նոր յաղողութիւններ արձանագրեց վերջին օրերուն եւ, ինչ որ կարեւոր է, սուրիական զրահապատները հեռացան Իրպիտի չրջանէն։

Մառեչալ Մաճալի, յորդանանեան բանակի ընդհանուր հրամանատարը պաշտօնական հաղորդումով մը յայտարարեց, թէ «յարձակողները», այսինքն Սուրիացիք եւ մղուած են ծանր կորուստներ կրելէ ետք։ Սուրիացիներու հեռացումը յորդանանեան հողէն կը հաստատուի դէպերու կողմէ, որոնք նշմարած են հրասայլերու եւ զրահապատ կառքերու վերադարձը Սուրիա։

Սուրիական ուժերու հեռացումի դորձին մէջ հիմնական դեր խաղացած է Մոսկուայի ճնշումը Դամասկոսի վրայ։ Արդարեւ, ինչպէս կը հաղորդեն արեւմտեան լաւատեղեակ չրջանակները, Մոսկուա պահանջելէ ետք, որ սուրիական ուժերը հեռանան Յորդանանէն, զդարձած է Դամասկոսի, որ ամերիկեան միջամտութեան մը պարագային ինք պիտի «չչարժի»։ Այս աղդարարութիւնը, արդարեւ, վճռական դեր կատարած է սուրիական զրահապատներու մեկնումի խնդրին մէջ, թէեւ, համաձայն իսրայելեան չրջանակներու, պէտք չէ անտեսել նոյնպէս յորդանանեան բանակի վերջին յարձակումը՝ հրասայլերով եւ օդանաւերով, որու ընթացքին չիսուսնի մօտ սուրիական Թէ–54 եւ Թէ–55 խորհրդային հրասայլեր քանդուած են։

Մոսկուա միեւնոյն ատեն զդուչացուց Ուաչինկթընը միջամտութեան մը վերաբանդներու մասին։ Այս աղդարարութիւնը կատարեց սուրիական ուժերու հեռացումէն ետք, ինչ որ ձեւական բնոյթ մը կուտայ միայն. արդարեւ, ամերիկեան միջամտութիւնը այլեւս կը զառնար անհանդական։

Արար պետութիւնները առջի օր չանք թափեցին, որպէսզի վերջ դնեն իրենց բնորոչումով եղբայրասպան կռիւները։ Ամմանի մէջ, Հիւսէյն ընդառաջ երթալով արար միջնորդներու խնդրանքին՝ զինադուլի հրաման տուաւ, յայտարարելով, թէ համաձայնութիւն զոյացած է զերի բռնուած պաղեստինցի զեկավարներու հետ, որոնցմէ մին՝ Ապու Այատ, էլ Ֆաթհ կազմակերպութեան թիւ երկրորդ անձնաւորութիւնը կը նկատուի։ Այս վերջինը, նոյնիսկ, ազատ արձակուեցաւ։

Հիւսէյն համաձայնութեան մասին խօսելով ճշդեց իր պայմանները, բնական նարար, դիտել տալէ ետք, թէ Յորդանան զօրավիդ կեցած է միշտ ու պիտի չարունակէ կենալ պաղեստինեան դատին։ Այսպէս՝ Հիւսէյն կը ճշդէ, որ ֆէտայիներու բնականոն տեղը սահմանադիծն է, ուր կը դտնուի թշնամին. երկրորդ՝ ան պատրաստ է ընդունելու Պաղեստինի Ազատադրութեան չարժման կեդրոնական մարմինը իրրեւ ներկայացուցիչը Պաղեստինցիներու։ Բացարձակապէս կ'արդիլուի պաղեստինեան զինուորական կազմներու եւ կեդրոններու հաստատումը Ամմանի, ինչպէս նաեւ քաղաքներու եւ դիւղերու մէջ։ Կայանները միայն սահմանադլուխի երկայնքին պէտք է հաստատուին։ Վերջապէս՝ յորդանանեան օրէնքները պիտի գործադրուին ֆէտայիներու վրայ եւս։

Եասէր Արաֆաթ վճռապէս մերժեց ընդունիլ զինադուլն ու Հիւսէյնի պայմանները յայտարարելով, թէ բանտարկուած պաղեստինցի զեկավարները ի վիճակի չեն կեդրոնական կոմիտէի անունով արտայայտուելու։

× Վերջին լուրերու համաձայն, Յորդանանի ամերիկեան քաղաքացիները լիբանանեան օդանաւերով պիտի հեռանան երկրէն։ Այս մասին համաձայնութիւն զոյացած է։

× Միջազգային կարմիր Խաչը քանի մը ժամուան զինադուլ մը առաջարկեց Ամմանի չրջափակին մէջ, որպէսզի կարելի ըլլայ խնամել վիրաւորները եւ օգնութեան հասնիլ աղէտեալներուն։

× Աւելցնենք, որ Ամմանի մէջ հոս ու հոն արձակաղէններ դեռ կը չարունակեն կրակել բանակին վրայ, որ հրասայլերու ռումբերով կը քանդէ անխնայ ամէն տուն, ուր ֆէտայի մը ապաստանած է։

× Նասր որոչեց երկարաձգել տալ Գահիրէի վեհաժողովը, որու դումարումին համար Գահիրէ փութացած էին արար զեկավարները։ Նասրի առաջարկով կազմուած է «Օգնութեան մարմին» մը, Սէուտական Արաբիոյ վեհապետին նախաձեռնութեան տակ։ Մարմինը ուսումնասիրէն, հաղուստեղէն եւ դեղօրայք պիտի ղրկէ աղէտեալներուն։

× Անգլիոյ Արտաքին նախարարը՝ Սըր Ալեք Տըկլաս Հիմ Ուաչինկթընի մէջ հանդիպում մը ունեցաւ նախագահ Նիքսընի հետ։ Անդլիացի դիւանագէտը խընդրեց նախագահէն, որ հարցին լուծումը կարզադրուի դիւանագիտական ճամբով։ Անգլիա դէմ է որեւէ միջամտութեան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԻՐՔԸ

Նախարարաց հերթական Խորհուրդէն ետք, կառավարութեան բանբերը՝ Լէօ Համոն կարզաց երկար զեկոյց մը, որ կը ճշդէր Ֆրանսայի դիրքը Մերճաւոր Արեւելքի տագնապին վատթարացման հանդէպ։ Զեկոյցը նախ կ'ըսէ թէ Արաբական նախարարը պատմականն ըրած է դէպքերուն, յիշած Զորսերու խորհրդաժողովները որոնք չաոաջդիմելու տը – պաւորութիւնը կը ճգէին երբ յանկարծ Ամերիկա մէջտեղ կը նետէր «Ռոճըրս ծրագիրը»։ Ֆրանսա չէր մասնակցած այս ծրագրին ոչ պատրաստութեան ոչ ալ ներկայացման, բայց քանի որ ընդունուած էր, զօրավիդ կը կենար անոր։ Զինադուլը օգտակար պիտի ըլլար միայն եթէ դուռ բանար բանակցութեանց, բայց անկէ ի վեր ամէն բան վատթարացաւ։

Բանակցութիւնները չէին կրնար սկսիլ քանի որ Իսրայէլ կը բողոքէր եդիպտական բռնաբարումներու դէմ, բայց տրուած ըլլալով որ Սուէզի վրայ կացութիւնը հանդարտ է, Ֆրանսա կը խորհի թէ բանակցութիւնները պէտք է սկսին։

Ապա, զեկոյցը կը ծանրանայ Յորդանանի ներկայ կացութեան վրայ եւ կը չեշտէ.— «Միւս կողմէ Յորդանանի կացութիւնը յանկարծ ծանրակշիռ դարձաւ եւ իսկական պատերազմ մը հաստատուեցաւ միապետական բանակի ուժերուն եւ պաղեստինեան ուժերուն միջեւ։ Ֆրանսա, անշուշտ, կը դատապարտէ օդանաւերու առեւանդումի գործողութիւնները, որոնց հետեւանքով անմեղներ զոհերն կամ պատանդները կը դառնան կռիւի մը մէջ, որ իրենց չի վերաբերիր եւ ուր անձնական պատասխանատուութիւն չունին։ Ցամաքօրէն աշխատեցաւ որպէսզի նուազեցնէ անոնց հետեւանքները։ Բայց կը ցաւի, որ աւտնց փոխարէն արիւնալի գործողութիւններ սկսած ըլլան եւ որոնց քաղաքային զոհերը այնքան չատ են։ Եւ ահաւասիկ, պատերազմը կը ծաւալի եւ Սուրիայէն եկած ուժերը, որոնք զուտ պաղեստինեան չեն, Յորդանան կը մտնեն եւ կը ձեռնարկեն պատերազմի մը յորդանանեան բանակին դէմ։ Ուրիշ օտար միջամտութիւններ կը սպասուին։ Այս պայմաններու տակ, Ֆրանսական կառավարութիւնը առաջին առթիւ կը խորհի որ արաբ կարզ մը կառավարութեանց փորձերը, վերջ դնելու համար կռիւներուն, պէտք է օժանդակութիւն դանեն, թէ ոչ մէկ օտար արտաքին միջամտութիւն պէտք է կատարուի, որ կրնայ չատ մեծ վտանգ մը ըլլալ համաչխարհային խաղաղութեան համար։ Ցըրանսական կառավարութիւնը, միւս կողմէ, կը նկատէ ողբերգական վիճակը պաղեստինեան զանգուածներու, քչուած իրենց օճախներէն եւ սահմանուած թըշուառ, անորոչ կեանքի մը։ Կ'եզրակացնէ որ որեւէ ապագայ համաձայնութիւն որ նկատի չառնէր մարդկային եւ ուրեմն՝ քաղաքական այս իրողութիւնը, իր մէջ կ'ունենայ խախուտ մնալու սերմերը»։

Քաղաքական այս յայտարարութեան կողքին, Ֆրանսա կը չարունակէ իր աւանդական մարդասիրական գործունէութիւնը դէպ, վիրաւոր եւ ամէն տեսակի օժանդակութիւն հասցնելու համար տառապող բնակչութեանց։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՐվիլ Ֆրանսայի չարժարուեստի մեծ դերասանը մեռաւ առջի օր, 53 տարեկանին, յետ անողոք հիւանդութեան։

ԷՋԵՐ Ս. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԱՐՁԱԿԷՆ

(Փոքր դապատումներով)

1900–1910ի թուականներուն հայկական արձակին չօշափած հարցերէն մէկը կ'ըլլայ բացայայտել քաղաքական կուսակցութիւնները դերը: Գեղարուեստական կառուցումներու ամէնէն յաճախադէպ նիւթը հետեւեալն է. հայկական շրջաններու մէջ կը թագաւորէ դատապարտելի հնազանդութիւնը, Թուրքերն ու Քիւրտերը կը խրախուսուին չհլած կիրքերու այդ համատարած մոխրակոյտէն եւ երկիրը կը վերածեն կամայականութիւն – ներու ու աւերի դաշտ: Այնուհետեւ, հոգիզոնի վրայ կ'երեւայ կուսակցական մարդը, օժտուած բացառապէս հերոսականի յատկանիշներով եւ չրջահայեաց մտածողութեամբ, որ կը ձաղկէ ամբոխներու անտարբերութիւնը, պայքարի կը կանչէ, պայքարի կը մղէ զանոնք, կը պատժէ անօրէնները եւ գործնապէս ցոյց կուտայ փրկարար պայքարին պատուղները:

1916ի «Անապատին յուշարձանը» հատորաքածոյի յառաջաբանին մէջ, Սուրէն Պարթեւեան ազգային ողբերգութեան հետեւեալ ակունքները մատնացոյց կ'ընէր. «Այսօրն այն է արդէն, ինչ որ մեր թերացումներն ու դասալքութիւնները չի – նեցին... Բայց առենն է զգաստօրէն անդրադառնալու թէ մեծ տաղնապին հոգեբանական հրաշաստեղծ բոպէներն անցուցինք մենք ամբողջութեան ցաւագին զալրումներով, կամ վիժուածքներու ամօթաթաղարտ տաժանքովը... Ապիկարօրէն վրիպեցանք... ամէնուս համար անվիճելի է, թէ հայկական ռազմադաշտին վրայ չդիտցանք հզօր ազդակ մը ըլլալ ազդուվին, լռելեայն համաձերպեցանք սակաւ արտաքին բարեհաճ տրամադրութիւններէ ակնկալել լաւագոյն փոխարինութիւնը մեր կրաւորական վիճակի ողջակէզին: Ստուգուած իրողութիւն է այս օր, թէ Վասպուրականի ինքնուրոյն ձերբազատման փառահեղ դրուագը չէր քայքայուեր, թէ Զէյթունը, Սասունը վայրագատ չէին խորտակուեր, եթէ ինքնապաշտպան ու մարտական գործը դէթ անգամ մը, այս անգամ, համազգային թափով տարուած ըլլար»:

Պատմուածքներու անդրանիկ հատորաքածոն, «Քայքայում» խորագրով, Ս. Պարթեւեան հրատարակեց 1910ին, Իզմիրի մէջ: Ան ամբողջովին նուիրուած է օտար երկինքներու տակ նուաստացած հայ բեկորներու կեանքին, հայ տառապանքին եւ մանաւանդ՝ հոգեկորուստին: «Հայութեան կողոպուտը Տաճկաստանի մէջ չվերջացաւ», կը գրէ Պարթեւեան եւ պանդուխտի դասական տիպարի մէջ կը յայտնաբերէ ահռելի ճշմարտութիւն մը, որ մինչ այդ նկատի չէր առնուած: Մեր գեղարուեստական արձակին մէջ Պարթեւեանէ առաջ պանդուխտը աւելի յաճախ ընկերային տիպար էր: Պարթեւեան կերտեց քաղաքական պանդուխտի կերպարը: Սակայն տարբերակիչ դիծը բոլորովին ուրիչ էր: Հայ ընթերցողը ծանօթ էր կորսուած բախտի հետամուտ իր հայրենակիցի տառապանքին օտար աշխարհներու մէջ, անոր կարօտին, նոյնիսկ անոր այլասերումին: «Քայքայում» հատաքածոյին մէջ առաջին անգամ արծարծուեցաւ հայ պանդուխտին հոգեկորուստը, անոր ամէնէն նուիրական ըզգացումին՝ հայրենասիրութեան պճնապարդ յուղարկաւորութիւնը:

Գիրքի յառաջաբանին մէջ դրագէտը այսպէս է զծագրած հոն ընդգրկուած պատմուածքներուն բնոյթը. «դրակա – նէն տարբեր եւ աւելի ստոյգ արժէք մը ունին ինծի համար: Անոնք հայ կեանքի ճգնաժամային ու ճակատագրական մէկ վայրկեանը կ'արձանագրեն, հայկական իրականութեան մէկ փոթորկայոյզ ու պատմական դիմայեղումը կ'ուրուագծեն, մեր ազգային հոգեբանութեան ամէնէն տագնապալից փուլը կը խտացնեն:

96ի վաղորդայնն է, որ անոնցմով կը պատկերանայ այս դիրքին մէջ»:

Առաջին պատմուածքին մէջ («Պուտ մը ջուր») դրագէտը կը ճշդորոշէ իր հերոսներուն ճակատագիրը: Անգլիական նաւով Պոլսոյ արիւնոտ ափերէ հեռացող մահէն մազապուրծ, հայ տարագիրը յանձին քաղաքակիրթ Եւրոպայի, իր երեւակայութեան մէջ ստեղծած է դիմառատ դիրկ մը, ուր յոյս ունի հոգեկան անդորը եւ սփոփանք գտնել: Փոքրիկ դէպք մը կուդայ հիմնովին չրջել անոր անուրջներու աշխարհը: Բաց ծովի վրայ կը հանդիպի Ֆրանսայի ալժերական բանակի երկու փախստական զինուորներու, որոնց կը սպառնար մահ: Անգլիացի նաւապետը ոչ միայն կը մերժէ ընդունիլ զանոնք իր նաւը, այլեւ պուտ մը ջուր իսկ տալ ծարաւէն նուաղած դժբախտներուն: Հերոսը նաւու եռեւէն «պուտ մը ջուր» պատանքը լաց դրագէտը ճակատագրի նախանութիւն մը կը տեսնէ «օրինազանց դասալիքներու» եւ հայ ցեղին միջեւ: Այն տարբերութեամբ, որ մենք «արիւնի ծով մը տուինք անոնց «քաղաքակրթութեան նաւերու պետերուն» եւ նոր միայն «ծունկի եկած»՝ «պուտ մը ջուր» աղերսեցինք»: Իսկ անոնք բոլորն ալ «կոնակ դարձուցին մեզի...»:

«Քրիսմս»ի իրիկուն մը» եւ «Փրկութեան բանակը» պատմուածքներուն մէջ լոնտոնեան կեանքի այլասերումը պատկերացուած է եւ հոն զեղերող հայ տառապանքին ծաղրուծանակը: Հակայ քաղաքի այլանդակութիւնները ցուցադրելու նպատակով Պարթեւեան չի խորչիր դիմել պատկերներէ՝ արդահատանք յառաջ բերող հարբեցում, անվարագոյր եւ ուժասպառ պոռնկութիւն: Հակող ոստիկանը կը խորհրդանչէ խեղճերու գլուխին որ մնիչ այդ նկատի չէր առնուած: Մեր գեղարուեստական արձակին մէջ Պարթեւեանէ առաջ պանդուխտը աւելի յաճախ ընկերային տիպար էր: Պարթեւեան կերտեց քաղաքական պանդուխտի կերպարը: Սակայն տարբերակիչ դիծը բոլորովին ուրիչ էր: Հայ ընթերցողը ծանօթ էր կորսուած բախտի հետամուտ իր հայրենակիցի տառապանքին օտար աշխարհներու մէջ, անոր կարօտին, նոյնիսկ անոր այլասերումին: «Քայքայում» հատաքածոյին մէջ առաջին անգամ արծարծուեցաւ հայ պանդուխտին հոգեկորուստը, անոր ամէնէն նուիրական ըզգացումին՝ հայրենասիրութեան պճնապարդ յուղարկաւորութիւնը:

Գիրքի յառաջաբանին մէջ դրագէտը այսպէս է զծագրած հոն ընդգրկուած պատմուածքներուն բնոյթը. «դրակա – նէն տարբեր եւ աւելի ստոյգ արժէք մը ունին ինծի համար: Անոնք հայ կեանքի ճգնաժամային ու ճակատագրական մէկ վայրկեանը կ'արձանագրեն, հայկական իրականութեան մէկ փոթորկայոյզ ու պատմական դիմայեղումը կ'ուրուագծեն, մեր ազգային հոգեբանութեան ամէնէն տագնապալից փուլը կը խտացնեն:

96ի վաղորդայնն է, որ անոնցմով կը պատկերանայ այս դիրքին մէջ»:

Առաջին պատմուածքին մէջ («Պուտ մը ջուր») դրագէտը կը ճշդորոշէ իր հերոսներուն ճակատագիրը: Անգլիական նաւով Պոլսոյ արիւնոտ ափերէ հեռացող մահէն մազապուրծ, հայ տարագիրը յանձին քաղաքակիրթ Եւրոպայի, իր երեւակայութեան մէկ ստեղծած է դիմառատ դիրկ մը, ուր յոյս ունի հոգեկան անդորը եւ սփոփանք գտնել: Փոքրիկ դէպք մը կուդայ հիմնովին չրջել անոր անուրջներու աշխարհը: Բաց ծովի վրայ կը հանդիպի Ֆրանսայի ալժերական բանակի երկու փախստական զինուորներու, որոնց կը սպառնար մահ: Անգլիացի նաւապետը ոչ միայն կը մերժէ ընդունիլ զանոնք իր նաւը, այլեւ պուտ մը ջուր իսկ տալ ծարաւէն նուաղած դժբախտներուն: Հերոսը նաւու եռեւէն «պուտ մը ջուր» պատանքը լաց դրագէտը ճակատագրի նախանութիւն մը կը տեսնէ «օրինազանց դասալիքներու» եւ հայ ցեղին միջեւ: Այն տարբերութեամբ, որ մենք «արիւնի ծով մը տուինք անոնց «քաղաքակրթութեան նաւերու պետերուն» եւ նոր միայն «ծունկի եկած»՝ «պուտ մը ջուր» աղերսեցինք»: Իսկ անոնք բոլորն ալ «կոնակ դարձուցին մեզի...»:

«Քրիսմս»ի իրիկուն մը» եւ «Փրկութեան բանակը» պատմուածքներուն մէջ լոնտոնեան կեանքի այլասերումը պատկերացուած է եւ հոն զեղերող հայ տառապանքին ծաղրուծանակը: Հակայ քաղաքի այլանդակութիւնները ցուցադրելու նպատակով Պարթեւեան չի խորչիր դիմել պատկերներէ՝ արդահատանք յառաջ բերող հարբեցում, անվարագոյր եւ ուժասպառ պոռնկութիւն: Հակող ոստիկանը կը խորհրդանչէ խեղճերու գլուխին

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Բ.

1919 Մայիս 21ին, յունական զօրաբաժին մը կը ցամաքահանուի Իզմիր, հակառակ իտալական հակազդեցութեան: «Գրաւման գօտի»ն կը տարածուի չուտով: Սակայն, Թուրքերը, որ մինչեւ այն առեն ճակատագրապաշտօրէն «դըմմէթ»ով կ'ընդունէին յաղթականներու բոլոր պայմանները, կը կատղին հիմա:

Որովհետեւ կը հասկնան՝ թէ օտարները երբ հարիւրեակներ կամ հազարեակներ կը ղրկեն Գոնիա կամ Քէօթահիա, անցորդ են, օր մը պիտի մեկնին: Մինչդառ Հելլէնները, իրաւունքներ ունին Իզմիրի եւ ամբողջ Յոնիականի մէջ:

Յունական ցամաքահանման նոյն չրջանին, զօրավար Մուսթաֆա Քէմալ, Պոլսէն զաղտնի կը մեկնի Անատոլուի (Փոքր Ասիոյ) ներքնամասը: Համոզուած է, որ սուլթան Մեհմէտով բան չըլլար: Ան միայն իր զահով կը չահագրգռուի: Ըստ էութեան՝ Անգլիացիներու դերին է: Սակայն, Քէմալ կրցածին չափ կը ծածկէ հակասուլթանական իր տրամադրութիւնները: Որովհետեւ ուժ չունի, որովհետեւ քաղաքական զգեստներով զօրավար մըն էր, երկու – երեք նուիրեալ հետեւորդներով: Ուժ չունին եւ Անատոլուի «մեռեալ հրամանատարութեանց» միւս բոլոր զօրավարները: Մէկը միայն զօրաւոր է: Գարապէքիրը՝ իր զօրամասերով: Եւ ահա նոր կը դիմէ սուլթանը, որ կ'իմանայ թէ ինչ կ'ընէ Քէմալ ու կը հասկնայ թէ ինչ կը ծրագրէ ան:

«Ձերբակալեցէք անմիտ ապստամբը», կը հրամայէ սուլթանը:

Հայաստանի Էրզրում քաղաքին մէջ, հրամանը ստացողը կը տատամսի: Մէկ կողմը՝ սուլթանական հրամանը կայ, սակայն ապստամբը անհնազանդներու դէմ դիմադրութեան անհրաժեշտութիւնը կը քարոզէ:

1920 Յուլիս 10ին, հեռագրական հրահանգը կը պատռէ եւ չարժումին յարիլը կը յայտարարէ:

Այն օրէն, Քէմալ կ'ունենայ դինեալ ուժ մը, իր նպատակներու իրագործման համար:

Մինչեւ այն առեն, կարդ մը սպանիոլ անկազմակերպ ելոյթներն էին Յոնիականի մէջ հելլէն բանակին հետ կարդ մը բախումներ (ոճրային թակարդ մը Իզմիրի ցամաքահանման ընթացքին, հազարապետ Քէմալի մը դիմադրութիւնը՝ Պերկամոյի մէջ, Հելլէններու ջարդը Այտընի մէջ), ալեկոծութեամբը՝ հրոսակներու եւ հայդուկներու (չէթէ, զէյդէկ, եւ էֆէները):

Անոնց չախչախումը դիւրին պիտի ըլլար, եթէ Անգլիացիք ու Ֆրանսացիք արտօնէին հելլէն բանակի մէկ տողանցքը:

Բայց չարտօնեցին եւ հելլէն բանակը տատնեւելեք ամիս դամուած պահեցին «կիսաչրջանակ»ի մը չրջագիծին մէջ, կեդրոն ունենալով Իզմիրը, հիւսիսային ծայրամասը Միսիլլիի դէմ եւ հարաւային ծայրամասը՝ Սմոռնի դէմ:

Այդ չրջագիծի ետին, Քէմալ աստիճանաբար կը կազմակերպէր իր զօրքերը, որոնց մեծ մասը կազմուած էր Պարթեւեանի «Անապատին յուշարձանը»ի մէջ նկարագրուած խմբաւորումներէ: Թշնամին վայրենի է, Եւրոպացին՝ անկարեկից: Իսկ մեր մէջ բոլորն ալ չէ, որ պատուաւոր մահը զերազանցին անպատիւ կեանքէն, բոլորն ալ չէ, որ կարելին ըրին ազգին վէրքերը դարմանելու համար: Հարուստ Մանչեստրցի Հայը իր ժողովուրդին վէրքերը բուժելու համար պատրիարքարան կ'ուղարկէ... մէկ ոսկի («Կաղանդի պատմութիւն»): Հայ պանդուխտները Եւրոպայի մէջ, «Թրենի» մէջ երդչախումբ դարձած, կը հնչեցնեն բզկտուած հայրենիքի երգը, մինչդեռ պէտք էր հայրենասիրութեան աւելի յստակ ապացոյցներ տալ: «Մեր հայրենասիրութիւնը... երգերով միայն ծնած, երգերով ապրած, երգերով արիւնոտած մեր հայրենասիրութիւնը», տրտմութեամբ կը նկատէ Պարթեւեան («Թրենին մէջ»):

Ո՞ւր է ելքը: Պարթեւեան այս հարցին պատասխանը տուաւ «Հայուհին» եւ յատկապէս «Արիւնին մատեանը» հատորիկներուն մէջ պաշտպանելով յեղափոխութիւնը, ազատագրական պայքարը եւ ձաղկելով մեղկութիւնն ու թուլամորթութիւնը:

Ա. ՕՀԱՆԵԱՆ

ԵՍ ԴՐՍԵՁԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Դիւրաւ չես կրնար առիկ լաւագոյն բան մը գտնել, առիկա լաւ միտքդ դիր:

— Ո՞վ գիտէ... ամէն բան բախտ է այս աշխարհիս մէջ:

— Բայց եթէ առանկ միտք մը չունէիս, ինչո՞ւ այդքան սերտ յարաբերութիւն կը մշակես հետերնին, կարծեմ չաբաթը քանի մը անգամ երթնոց տունն ես:

— Ի՞նչ ընեմ, եղբայր, օձիքս չեն թողուր... եթէ երկու օր չերթամ, հոնկէս լուր կը ղրկեն... տես ես այսօր Պէօյիւք Տէրէ պիտի երթայի բարեկամի մը խօսք առած էի, անկարելի եղաւ, անպատճառ առիպեցին որ Մեծ կղզի երթամ...

— Եւ դուն ալ չկրցար մերժել:

— Մի՞թէ կարելի է, երբ այդքան կը տիպեն... ասկէ զատ, ի՞նչ մեղքս պահեմ, այդ կինը հաճելի է ինծի...

— Իրա՞ւ կ'ըսես, հարցուց միւսը խըմդալով:

— Շատ խելացի, խօսուն եւ պեղեցիկ կին մըն է:

— Կը տեսնեմ որ ճաշակ ունիս եղեր:

— Հայու կնկան չի նմանիր, Եւրոպացիի հով մը ունի:

— Թերեւս քեզի հետ չատ տեսնուելուն արդիւնքն է:

— Պարապ խօսքեր մի ըներ... ես առաջին անգամ զինքը տեսայ, եւրոպացի կարծեցի:

— Եւ իր այսքան յատկութիւններուն հակառակ՝ դեռ կը վարանի՞ս հետը առնանալու:

— Ի՞նչպէս, զուշեց միւսը այս խօսքերէն զայթակղած:

— Բնականաբար, քանի որ այրի է...

— Առիկա պատճառ մը չէ պարկեշտութիւնը պահել:

— Ինծի հետ քիչ մը դժուար է մինչեւ ետքը պարկեշտութիւնը պահել, պատասխանեց Շաւարշ խրոխտաբար:

— Ենթադրելով որ ըսածդ պարապ մեծամտութիւն մը չըլլայ, դարձեալ խելացութիւն չէ:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ այդ պարապային մի – միայն կինը պիտի վայելես առանց իր միւս առաւելութիւններուն:

— Ի՞նչ առաւելութիւն...

— Բայց հարստութիւնը, ապագայի յոյսերը, իր ընկերական վիճակը...

— Է՛յ, ի՞նչ ընենք:

— Մեղք չէ՞ առանցմէ հրաժարիս:

— Բայց ինչո՞ւ հրաժարիմ:

— Քանի որ չես ուզեր հետը ամուսնանալ:

— Ի՛նչ զարմանալի դլուխ է ձեր Պոլսեցիներուն դլուխը, զուշեց Շաւարշ, միթէ՞ անպատճառ պէտք է որ տէրտէրը կարդայ դլխուդ վրայ, որպէսզի կնոջ մը հետ յարաբերութիւն կարենաս հաստատել:

— Խնդիրը յարաբերութեան վրայ չէ, բարեկամ, հասկցիր, խնդիրը դրամին վրայ է:

— Անգամ մը որ յարաբերութիւն հաստատեցիր, ալ մնացածը դիւրին է, պատասխանեց Շաւարշ անպատկառ խըն – դուքով մը:

Մարտիկ էֆէնտի կամաց մը դլուխը դարձուց եւ Վահանին նայեցաւ, երբ – տասարդին դոյնը նետած էր՝ չրթունքը յուզումէն կը դողդողար: Հասկցաւ որ այդտեղ աւելի մնալը կրնար անախորժ հետեւանքներ ունենալ, ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

— Եկուր վար իջնենք քիչ մը:

Վահան որ ամբողջովին հետեւը տեղի ունեցած խօսակցութեան նուիրուած էր, աչքերը վեր վերցուց եւ զարմացական դէմքով մը հարցուց.

— Հէ՞, ի՞նչ ըսիր...

— Վար իջնենք, կրկնեց Մարտիկ էֆէնտի:

— Ինչո՞ւ համար:

— Հոս կը նեղուիմ...:

Երիտասարդը հասկցաւ խօսակիցին դիտաւորութիւնը եւ առանց առարկութիւն ընելու ոտքի ելաւ ու հետեւեցաւ անոր:

Երբ կրկին վարի սալոնը գային ու առանձին անկիւն մը տեղաւորուեցան, որովհետեւ հիմա չոգենաւը բաւական պարպուած էր ու նստարանները դատարկացած, Վահան ըսաւ իր ընկերոջ.

— Շատ աղէկ ըրիր, որ եկար այդ տեղէն, որովհետեւ համբերութիւնս սկսէր սպառիլ:

— Ձիշդ ես ալ այդ նչմարեցի, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի, եւ ասոր համար չուզեցի որ հոն մնաս, յուզումէդ դոյնդ նետած էր ու կը դողդողայիր:

— Մի՞թէ երեւոյթը ունիս յուզուելու:

— Անչո՛ւշ... բայց վերջապէս չատ անախորժ բան մը պիտի ըլլար եթէ որեւէ ձեւով միջամտէիր այդ տեսակցութեան:

— Ես ալ այդ նկատելով ինքզինքս զսպեցի:

— Եւ չատ խելացի վարուեցար:

— Միայն թէ չեմ գիտեր որ նոյն պատարիւնութիւնը պիտի ունենա՞մ մինչեւ բարոյական նկարագրի խաթարման մէջ:

Թշնամին վայրենի է, Եւրոպացին՝ անկարեկից: Իսկ մեր մէջ բոլորն ալ չէ, որ պատուաւոր մահը զերազանցին անպատիւ կեանքէն, բոլորն ալ չէ, որ կարելին ըրին ազգին վէրքերը դարմանելու համար: Հարուստ Մանչեստրցի Հայը իր ժողովուրդին վէրքերը բուժելու համար պատրիարքարան կ'ուղարկէ... մէկ ոսկի («Կաղանդի պատմութիւն»): Հայ պանդուխտները Եւրոպայի մէջ, «Թրենի» մէջ երդչախումբ դարձած, կը հնչեցնեն բզկտուած հայրենիքի երգը, մինչդեռ պէտք էր հայրենասիրութեան աւելի յստակ ապացոյցներ տալ: «Մեր հայրենասիրութիւնը... երգերով միայն ծնած, երգերով ապրած, երգերով արիւնոտած մեր հայրենասիրութիւնը», տրտմութեամբ կը նկատէ Պարթեւեան («Թրենին մէջ»):

Ո՞ւր է ելքը: Պարթեւեան այս հարցին պատասխանը տուաւ «Հայուհին» եւ յատկապէս «Արիւնին մատեանը» հատորիկներուն մէջ պաշտպանելով յեղափոխութիւնը, ազատագրական պայքարը եւ ձաղկելով մեղկութիւնն ու թուլամորթութիւնը:

Ա. ՕՀԱՆԵԱՆ

— Դիւրաւ չես կրնար առիկ լաւագոյն բան մը գտնել, առիկա լաւ միտքդ դիր:

— Ո՞վ գիտէ... ամէն բան բախտ է այս աշխարհիս մէջ:

— Բայց եթէ առանկ միտք մը չունէիս, ինչո՞ւ այդքան սերտ յարաբերութիւն կը մշակես հետերնին, կարծեմ չաբաթը քանի մը անգամ երթնոց տունն ես:

— Ի՞նչ ընեմ, եղբայր, օձիքս չեն թողուր... եթէ երկու օր չերթամ, հոնկէս լուր կը ղրկեն... տես ես այսօր Պէօյիւք Տէրէ պիտի երթայի բարեկամի մը խօսք առած էի, անկարելի եղաւ, անպատճառ առիպեցին որ Մեծ կղզի երթամ...

— Եւ դուն ալ չկրցար մերժել:

— Մի՞թէ կարելի է, երբ այդքան կը տիպեն... ասկէ զատ, ի՞նչ մեղքս պահեմ, այդ կինը հաճելի է ինծի...

— Իրա՞ւ կ'ըսես, հարցուց միւսը խըմդալով:

— Շատ խելացի, խօսուն եւ պեղեցիկ կին մըն է:

— Կը տեսնեմ որ ճաշակ ունիս եղեր:

— Հայու կնկան չի նմանիր, Եւրոպացիի հով մը ունի:

— Թերեւս քեզի հետ չատ տեսնուելուն արդիւնքն է:

— Պարապ խօսքեր մի ըներ... ես առաջին անգամ զինքը տեսայ, եւրոպացի կարծեցի:

— Եւ իր այսքան յատկութիւններուն հակառակ՝ դեռ կը վարանի՞ս հետը առնանալու:

— Ի՞նչպէս, զուշեց միւսը այս խօսքերէն զայթակղած:

— Բնականաբար, քանի որ այրի է...

— Առիկա պատճառ մը չէ պարկեշտութիւնը պահել:

— Ինծի հետ քիչ մը դժուար է մինչեւ ետքը պարկեշտութիւնը պահել, պատասխանեց Շաւարշ խրոխտաբար:

— Ենթադրելով որ ըսածդ պարապ մեծամտութիւն մը չըլլայ, դարձեալ խելացութիւն չէ:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ այդ պարապային մի – միայն կինը պիտի վայելես առանց իր միւս առաւելութիւններուն:

— Ի՞նչ առաւելութիւն...

— Բայց հարստութիւնը, ապագայի յոյսերը, իր ընկերական վիճակը...

— Է՛յ, ի՞նչ ընենք:

— Մեղք չէ՞ առանցմէ հրաժարիս:

— Բայց ինչո՞ւ հրաժարիմ:

— Քանի որ չես ուզեր հետը ամուսնանալ:

— Ի՛նչ զարմանալի դլուխ է ձեր Պոլսեցիներուն դլուխը, զուշեց Շաւարշ, միթէ՞ անպատճառ պէտք է որ տէրտէրը կարդայ դլխուդ վրայ, որպէսզի կնոջ մը հետ յարաբերութիւն կարենաս հաստատել:

— Խնդիրը յարաբերութեան վրայ չէ, բարեկամ, հասկցիր, խնդիրը դրամին վրայ է:

— Անգամ մը որ յարաբերութիւն հաստատեցիր, ալ մնացածը դիւրին է, պատասխանեց Շաւարշ անպատկառ խըն – դուքով մը:

Մարտիկ էֆէնտի կամաց մը դլուխը դարձուց եւ Վահանին նայեցաւ, երիտասարդին դոյնը նետած էր՝ չրթունքը յուզումէն կը դողդողար: Հասկցաւ որ այդտեղ աւելի մնալը կրնար անախորժ հետեւանքներ ունենալ, ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

— Եկուր վար իջնենք քիչ մը:

Վահան որ ամբողջովին հետեւը տեղի ունեցած խօսակցութեան նուիրուած էր, աչքերը վեր վերցուց եւ զարմացական դէմքով մը հարցուց.

— Հէ՞, ի՞նչ ըսիր...

(216 – Շար.)

նարար կը կազմակերպէ իր բանակը, քա-
նի մը միաւորներ կազմելով անկանոն ու-
ժերու (չէթէներու) կողքին:

Բաւական ժամանակ, երկու Թուրքիա-
ները, սուլթանականը եւ քէմալականը,
անհաշտ ընթացքի մէջ կը մրցակցին ի-
րարու հետ:

Կ. Պոլսոյ մէջ, օսմանեան վերջին Խոր-
հըրդարանին մէջ որ կազմուած էր սանկ-
նաքի ընտրութիւններով, հրաշունչ ճա-
ռեր կ'արտասանուին բոլոր անհաւատնե-
րուն (կեավուրներուն) դէմ:

Թրաքական ուժերու դրաման տակ
դտնուող Կիլիկիոյ մէջ, 1920 Յունուա-
րին, ֆէմալականները մեծ յարձակում
մը կը ընեն Մարաշի մէջ, դե-
րի կը բռնեն, կը սպաննեն, պահակա-
զօրքը եւս կը մղեն:

Այն տեղն Անգլիացիք ու Ֆրանսացիք
կը կաղին այլեւս եւ կը փոխեն իրենց
դործելակերպը:

Մարտ 16ին, հնդիկ «տապարակիրնե-
րով՝ անգլիական չոկատները Խորհրդա-
րան կը մտնեն եւ 150 երեսփոխաններ
ձերբակալելով, աքսորի կը դրկեն Մալ-
թա: Սուլթանին կը սահմեն հեռացնել
անհաշտ վարչապետ (Մեծ Վեզիր) Ալի
Ռիզան եւ առնել չափաւոր Տամատ Ֆե-
րիտը:

Զուգընթացաբար, կը սկսին նախ՝
Լոնտոնի եւ քիչ մը աւելի վերջ Սան Ռե-
մոյի մէջ, պատրաստել հաշտութեան
պայմանները: Ապրիլ 27ին
փարիզ կը հասնի Թրքական պատուիրա-
կութիւնը, որուն Ֆրանսայի վարչապետ
Միլլըրան (Քլեմանսօ հրաժարած է Հան-
րապետութեան նախագահութեան համար
ձախողելէ ետք) կը յանձնէ հաշտութեան
պայմանները:

Թուրքերը կ'առնեն (պայմանները) եւ
կ'անհետանան...:

Բարձրադոյն Դուռը կը պատասխանէ
յամառ լռութեամբ իսկ Քէմալ՝ մոլեռան-
դութեան արտայայտութիւններով, սա-
կայն նաեւ՝ պատերազմական գործողու-
թիւններով:

Անդարայի մէջ նիստի կը հրաւիրէ Մեծ
Ազգաժողովը, որ կը մերժէ ամէն պայ-
ման հողային յատկացում ընելու Յու-
նաստանի, հիմնումի վրայ եղող Հա-
յաստանի, Անգլեֆրանսացիներուն կամ
իտալացիներուն:

Թուրքերը, միայն արարական չրջան-
ներուն համար որոշում կուտան:

Քէմալական հրոսախումբերը, Նիկո-
միդիոյ մէջ կը հարուածեն անգլիական
դրաման ուժերը: Ուրիշ ուժեր՝ կը լու-
ծեն խումբերը չերքէզ Ադաւուրի, որուն
մասին Անգլիացիք այն կարծիքը ունէին
թէ՝ իրենց հաչոյն պիտի կրնար պահել
Տարտանէլի ասիական ափը:

Ազրիանուպոլսոյ մէջ, Քէմալի հիա-
դողներէն դնդապետ Ճաֆէր Թայիար ալ
կ'ապստամբի սուլթանին դէմ, նպատակ
ունենալով ընդդիմանալ Արեւելեան Թրա-
կիան Յունաստանի տրամադրելու:

Միայն այն ատեն, 1920 Յունիսին,

ՏԱՐԻՔԻ ՀԱՐՑԸ

Տարիքի հարցը բարդութիւն մըն է այ-
լազան հարցերու:

Հոդեբանական տեսակէտով՝ տարիքն է
որ սերունդներու հարց կը ստեղծէ, երի-
տասարդը կը հանէ տարեցին դէմ, տղան՝
իր հօրը դէմ: Միայն զաղափարները չեն,
ոչ ալ սովորութիւնները, որ երիտասարդ-
ները կը բաժնեն ալեւորներէն, — դոյու-
թիւն ունի Ֆիզիքական – քիմիական սեն-
ֆրռնիամ մը որ երիտասարդը կը մօտեցնէ
երիտասարդին, ինչպէս տարիքոտը՝ տա-
րիքոտին:

Այս տեսութիւնը հիմնուած է բնախօ-
սութեան վրայ, — մեր հիւսուածքներուն
բջիջներն ալ ունին իրենց կեանքը, սա-
րելու կշռոյթը, պարզ խօսքով՝ «բնախօ-
սական ժամանակը», զոր կարելի է չա-
փել վէրքի մը սպիացումի արագութեան
արձանագրութեամբ: Պատերազմի ըն-
թացքին, բժիշկները դիտեցին որ այդ
արագութիւնը կը տարբերի ըստ վիրա-

Անգլեֆրանսացիք հեղձէն բանակին թոյլ
կուտան տողանգք կատարել Փոքր Ասիոյ
ներքին կողմերը եւ դէպի Մարմարայի
ափերը:

Տողանգքը — այն ատենուան միջոցնե-
րով — կ'ըլլայ կայծակնային: Կը դրա-
ուին՝ Ֆիլատելֆիան, Մարմարայի ափե-
րը, մինչեւ Նիկոմիդիան, Պրուսան եւ ա-
տեն մը վերջ ներքին կողմը՝ Ուշաքը:
Առանց դադար տալու կը դրաւուի Արե-
ւելեան Թրակիան:

Էվրասէն եկած ուժերը (Արեւմտեան Թը-
րակիան դրաւուած է Նէոյիի դաշնագրէն
ետք) եւ Մարմարայի Փանորմոսէն եկած
յամաքահանումի ուժեր կը հալածեն
Թայարը եւ զայն դերի կը բռնեն: Մէկ
ամսուան ընթացքին, Քէմալ չախչախիչ
հարուածները կրած է հեղձէն բանակէն:
Աւտր արդիւնքը այն եղած է, որ իր դէմ
սուլթանական ըմբոստութիւնները տա-
րածուած են:

Պահեր կ'ըլլան, որ Անդարայի մէջ
հրեղէն օղակի մէջ փակուած կ'ըլլայ:
Բայց ամէն ձախողանք կ'ընդունի դայլի
ոռնոցով:

Այսպէս կը դրեն իր կենսագիրները, որ
զայն կը կոչեն՝ «Գորշ Գայլը»: «Բնա-
կանօն մարդ չէ եւ ոչ ալ հասարակ մէկ-
կը, ան որ պարտականութիւն ստանձնեց
իր երկիրը դիմադրութեան առաջնորդել
պատերազմի յաղթականներուն դէմ»:

Նախ պիտի դիմադրաւէ անվերջ պա-
տերազմներէն ու պարտութիւններէն
յոդնած Անատոլուի Թուրքերու անտար-
բերութիւնը:

Բայց, որպէս առաջին դաշնակից ունի
նոյն Անատոլուի անսահման խորքը եւ
Թուրքիոյ սպաներու բազմութիւնը:

ՖԻՎՈՍ ՂՐԻՂՈՐԻԱՏԻՍ

(Շար. – 2)

ւորին տարիքին: Անհատին առողջութիւ-
նը կամ բարոյական կորովը աղեցու –
թիւն չունին սպիացման արագութեան
վրայ: Քանի տարիքին թիւը կը բարձրա-
նայ, սպիացման արագութիւնը կը նուա-
զի: Այսպէս, յիսուն տարեկան մարդու
մը վէրքը երկուքուկէս անդամ աւելի
ժամանակ կը դնէ սպիանալու համար՝
բաղդատմամբ քսան տարեկան երիտա-
սարդի մը վէրքին սպիացման արագու-
թեան:

Բայց ի՞նչ է ժամանակը:

Տեւողութեան դնահատութիւնը եւս
բարդ հարց մը կը դնէ հրապարակ: Երբ
կը ձանձրանանք, երկա՞ր կը թուի ժա-
մանակը, իսկ երբ լաւ կը զուարճանանք
կարճ կը թուի: Տեւողութեան նոյն այս
դնահատութիւնը կը չրջուի բոլորովին՝
երբ կը փոխադրենք յիշողութեան մէջ՝
յետադարձ ձեւով, — օրինակ, երկա՞ր
կը թուի ժամանակը որ լեցուն է դէպքե-
րով, (այսինքն այն ժամանակը՝ որ կարճ
կը թուէր), ընդհակառակն կարճ կը թը-
ւի այն ժամանակը որ պարապ է դէպքե-
րով, (այսինքն այն ժամանակը՝ որ ձան-
ձրալի կը թուէր):

Ինչպէս կը տեսնուի, հոդեբանական
ժամանակը անփոփոխ չափանիշ մը չու-
նի: Նոյնը նաեւ բնախօսական ժամանա-
կը: Օրինակ, մեղուները արտակարգ
ճշդապահութեամբ մը թռիչք կ'առնեն՝
պարէն հաւաքելու համար միշտ նո՛յն
ժամերուն: Ժամացոյց մը, կարծես,
կ'աչխատցնէ զանոնք կատարեալ ներդաշ-
նակութեամբ, առանց խանգարելու ի –
րենց աշխատանքին տեւողութիւնը կամ
պահերը: Բայց փոխեցէք օդին բարե –
խառնութիւնը, փոփոխութիւն կը կրէ
նաեւ մեղուներուն ժամացոյցին կշռոյ –
թը, — կ'ուշացնէ թռիչքը կամ կը յա-
ռաջացնէ:

Ահկէ կը հետեւի այն որ աւելի արագ
կը ծերանանք ամառը: Այնպէս որ խոր-
հուրդ կը տրուի կիներուն՝ որոնք կ'ու-
զեն մնալ միշտ երիտասարդ ու միշտ չը-
նորհալի, հեռանալ արեւակէզ ծովափնե-
րէն եւ ապրիլ ձիւնոտ լեռներու վրայ:

Եղրակացնելով՝ Ֆիզիքական – քիմիա-
կան սենֆրոնիամ մը կայ՝ որ անհատները
կը մօտեցնէ իրարու, տարիքէն բխած
հրապոյրով, ադկէ՝ բնախօսական ու հո-
գեբանական ներդաչնակութիւնը, որ ան-
հատները կը մօտեցնէ իրարու, սերունդ-
ներու բերած յատկնութեամբ:

Այսպէս, կեանքը կը դառնայ գերա –
կատարութիւն մը որ կը կրկնուի նոյն
անձին մէջ երկու անդամ, — նախ արագ,
յետոյ դանդաղ: Զգայարանական փիլի-
սոփայութեամբ քննելով հարցը, կրնանք
ըսել թէ իրական կեանքը այն չրջանն է
միայն, որ կ'երկարի արբունքէն մինչեւ
գաչտան, երբ կը ծաղկին մարդկային
բոլոր թաքուն ու թանկագին կարողու –
թիւնները:

Ահիկա երիտասարդութիւնն է:

Այնուհետեւ կը սկսի ծերութիւնը, որ
կը կրկնէ առաջին խաղարկութիւնը՝

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ ՏՈՒՆ– ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Գորիսի մէջ, Սեպտեմբեր 16ին, հան-
դիսաւորապէս բացումը կատարուած է
Ակսել Բակունցի Տուն – Թանգարանին:
Հայաստանի Գրողներու Միութեան վար-
չութեան անունով ողջոյնի խօսք ըսած է
Համլետ Սիրաս: Բանաստեղծ Սարմէն
արտասանած է Բակունցի նուիրած իր
ստեղծագործութիւնը: Այնուհետեւ խո –
սած են Հայաստանի Մշակոյթի նախա-
րարին տեղակալն ու Միջնակարգ դպրոցի
մը տնօրէնը:

Ուշագրաւ են եղերաբախտ դրագէտին
դպրոցական եւ ուսանողական տարի –
ներու մասին պատմող ցուցանմոյշները:
Անուանի արձակագիրը սորված է էջ –
միածնի Գէորգեան ճեմարանը, Թիֆլիսի
Բազմաբուեստից վարժարանը, Խարքովի
Գիւղատնտեսական համալսարանը, որ
աւարտելէ ետք ուսուցչութիւն ըրած է
Սիսիանի Լոր գիւղը, աչխատած է իբրեւ
դիւղատնտես: Հոս ներկայացուած են
նաեւ ճեմարանի անոր ուսուցիչները՝
Կոմիտաս, Մ. Աբեղեան, Ա. Ծովհան –
նիսեան եւ դեռ ուրիչներ:

Առանձին տեղ է յատկացուած Բակուն-
ցի դրական ստեղծագործութիւններուն,
յօդուածներուն եւ ճառերուն: Այս բաժ-
նին մէջ կան «Եղբայրութեան ընկուզե-
նիները», «Սեւ ցելերի սերմնացանը»,
«Մթնաճորը» պատմուածքներու առաջին
հրատարակութիւնները, «Աչաւուր Ա –
րովեանի» անաւարտ վէպը, դրագէտին
քանի մը գործերուն դերմաներէն, անգ-
լերէն եւ ֆրանսերէն թարգմանութիւննե-
րը: Ցուցադրուած են նոյնպէս Բակունցի
մասին Մ. Սարեանի, Ե. Չարենցի, Ա.
Զօպանեանի, Վ. Ալազանի եւ միւս ակա-
նաւոր դրիչներու նամակներն ու ասոյթ-
ները, անոնց ձայնագրուած ճառերուն
երիզները:

Ցուցասրահի կողքին, նախկին տեսքով
պահպանուած է դրագէտին սենեակը, ուր
կարելի է տեսնել հացենի փայտէ պատ-
րաստուած մահճակալը, իսկ անոր վրայ՝
դրագէտին մօր իւղանկարի նկարը, որ կը
պատկանի Մ. Սարեանի վրձինին: Հոս
կը դտնուին նաեւ Բակունցի անձնական
իրերը:

ստուերի ձեւով: Փիլիսոփաները կ'ըսեն,
— ծերութիւնը նախանձի չրջանն է, կոր-
սուած ժամանակին վիչտով լեցուն: Երի-
տասարդութիւնը հին վաչխատուն կեանքն
է, իսկ ծերութիւնը՝ նստակեաց կեանքը,
տունի կեանքը, հանդարտութեան ու խա-
ղաղութեան կեանքը:

«Հ. Բ.»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (173)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Ի՞նչ են այդ յուսահատական տար –
փանքները, բան մը ապացուցանելու այդ
պէտք: Լաւ, ապացոյց մը տուաւ, չատ
ազկ ապացոյց մը, ինքզինքը մեռցուց
եւ երկու պարկեչտ մարդերու դժբախ –
տութեան պատճառ եղաւ, իր ամուսնոյն
եւ իմ թչուառ դաւկիս:

— Իսկ Քարենին ի՞նչ եղաւ:

— Անոնցմէ ազկիկը քովը առաւ: Իմ
պաւկս առկի օրերը, ամէն բանի հաւա-
նեցաւ, բայց հիմա կը վշտահարի ազ –
կիկը թողած ըլլալուն օտարականի մը եւ
իր խօսքը եա չի կրնար առնել... Քարե-
նին յուզարկաւորութեան եկաւ, արդիւնք
ինչ որ պաւկիս հանդիպի: Այսուհան-
դերձ պաւկէս աւելի երջանիկ է: Անոնցմէ
մահը իրեն համար փրկութիւն մըն է,
մինչեւ իմ խեղճ Ալեքսիս իր ամբողջ
կեանքը զոհեց, իր ապարէզը ու իր
մայրը զոհեց եւ այդ կինը իրեն համար

նեկատառում մը չունեցաւ...: Մի փոր –
ձէք զայն պաչտպանելու, իր մահը ան-
կրօն ու չար կնոջ մը մահն է... Թող
Աստուած ներէ ինձ, բայց չեմ կրնար
ինքզինքիս արդիլել իր յիչատակը անար-
ձելու երբ կը տեսնեմ որ զաւակս կո –
րուստի մատնեց:

— Հիմա ի՞նչպէս է:

— Աստուած օգնութեան հասաւ մեզի
եւ այս Սերպիոյ պատերազմը դրկեց:
Անչուչա, իբրեւ մայր, կը դողդողամ ի-
րեն համար, ասկէ զատ, կը հաւատանն
որ այս չարժումը լաւ աչքով չի դիտուիր
փեթերսպուրկի մէջ, բայց միակ բանն
էր այս, որ զինքը հաննց իր ընկճուած
վիճակէն...: Իր բարեկամը եաչվին որ
բոլոր հարստութիւնը խաղի մէջ կորսըն-
ցուց, եկաւ զինքը գտաւ եւ զինքը համո-
զեց կամաւոր դրուելու: Հիմա չատ կը
չահագրգռուի այս պատերազմով... կը
խնդրեմ, խօսեցէք հետը քիչ մը: Կ'ուզեմ
զինքը զբաղեցնել, չատ տխուր է: Հաճե-
ցէք իրմով զբաղիլ, այս միջոցիս քա –
րափին միւս կողմն է, ակռայի ցաւէ սաս-
տիկ կը տառապի:

Արդարեւ, Վրոնսքի քարափին վրայ
ժուռ կուգար: Երկար վերարկու մը հա-
գած էր եւ գլխարկը գլխուն վրայ քա-
շած՝ ձեռքերը գրպանը, իր գառաւեղին
մէջ քանտարկուած գազանի մը պէս կը
քալէր, ամէն մէկ քսան քայլին գառ-
նալով:

Երբ Քոնիչեւ մօտեցաւ Վրոնսքիի, ի-
րեն այնպէս թուեցաւ որ այս վերջինը
զինքը չտեսնելու կը զարնէ: Բայց այս
վայրկեանին անկա իրեն կ'երեւար հե-
րոսի մը պէս որ աղնիւ գաղի մը զոհ
կ'երթայ եւ իրեն պարտականութիւն կը
համարէր զայն սրտապնդել: Անոր մո –
տեցաւ:

Վրոնսքի կեցաւ, ուչադրութեամբ նա-
յեցաւ իր խօսակցին, ճանչցաւ զայն,
քանի մը քայլ ընդառաջ եկաւ եւ ուժով
մը ձեռքը սեղմեց:

— Գուցէ, ըսաւ Քոնիչեւ զիս տեսնե-
լու պէտք չէք զգար, այսուհանդերձ կ'ու-
զեմ իմ ծառայութիւններս ձեզ ընծայել:

— Ոչ ոք, կը վստահեցնեմ ձեզ, չի
կրնար ինձ նուազ անհաճոյ ըլլալ քան
դուք, ըսաւ Վրոնսքի... ներեցէք ինձ,
կեանքը այլեւս ինծի չի կրնար հաճելի
բան մը ընծայել:

— Կը հասկնամ եւ կ'ուզեմ միայն ինք-
զինքս ձեր տրամադրութեան տակ դնել,
ըսաւ Քոնիչեւ, նչմարելով որ կոմսին
դէմքը տառապանքի նչաններ կը կրէր,
կամ Միլանի համար յանձնարարական
նամակի մը պէտք չունի՞ք:

— Չէ, պատասխանեց Վրոնսքի:

Իրեն ըսածները դժուարաւ հասկնալ կը
թուէր: Յետոյ չարունակեց.

— Նամա՞կ մը, չէ, չնորհակալ եմ,
մեռնելու համար յանձնարարութեան
պէտք չունիմ... Թերեւս Թուրքերուն
մօտ երթալու համար նամակ մը կրնայ
ինծի ծառայել, չարունակեց հեգնական
ժպիտով մը մինչդեռ աչքերը կը պահէին
իրենց դառն նայուածքը:

— Ինչպէս որ կ'ուզէք, բայց ես չատ
զոհ եմ ձեզ կամաւորներուն մէջ տեսնե-
լով. ձեզի պէս մարդ մը անոնց արժէքը
պիտի բարձրացնէ հանրային կարծիքին
առջեւ:

— Իմ արժէքս անոր մէջն է, որ իմ
կեանքս որեւէ արժէք չունի իմ աչքիս
առջեւ... յետոյ դիտեմ որ բաւական կո-
րով ունիմ կռիւին մէջ նետուելու, թչնա-
մին ջախջախելու կամ մեռած իյնալու
համար... երջանիկ եմ որ կեանքս կու-
տամ աղնիւ գաղի մը համար, որովհե –
տեւ ոչ միայն անոր պէտք չունիմ, այլ
նաեւ զիս կը զզուեցնէ: Այս կերպով զո-
հէ կեանքս մէկու մը օգտակար պիտի
ըլլայ:

— Կրկին յարութիւն պիտի առնէք, ը-
սաւ Քոնիչեւ, չատ զգացուած կոմսին
խօսքերէն... իր եղբայրները գերութենէ
ազատել մարդու մը կեանքին ու մահ –
ուան արժանաւոր վախճանն է... Թող
Աստուած ձեզ արտաքին յաջողութիւն եւ
ներքին խաղաղութիւն չնորհէ, ասելցուց
ձեռքը երկարելով:

Վրոնսքի ձեռքը սեղմեց եւ դժուարու-
թեամբ ըսաւ.

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՅ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Արշալոյս Աւօրեան (Մոնթրէօյ), Տիկին Շուշանիկ Օհանեան (Լանսէյ) 20ական Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 10 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Վարագդատ Գասպարեանի մահուան տխուր առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն-Լուի Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի Պ. Ժիլպէր Մակարեանի թաղման տխուր առիթով.

Կարապետ Գոգոյեան, Տիգրան Թապաքեան 10ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սիվազլեան 20, Գրիգոր Փիլիկեան, Տիկին Անժէլ Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գիւրճեան, Տիկին Պապուչեան 10ական, Սերոբ Գինոսեան 20, Հոգեւոր քոյր մը 5 Ֆրանք։

×

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը, ողբացեալ Տիկին Արուսեակ Թաքաքճեանի թաղման առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.

Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պաղտասարեան 100 Ֆր., Կիւրճեան ընտանիք 50, Տէր եւ Տիկին Պ. Արզումանեան, այրի Տիկին Յովհ. Պանտիկեան 20ական, Պ. Վահրամ Միսթիկ 10 Ֆրանք։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի պարանոցիկ – երեկոյթը, որ տեղի պիտի ունենար այս Շաբաթ, յետաձգուած է ցնոր անօրինութիւն։

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ – ՅԻՍՆԱՄԵԱՆԸ –

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ տօնախմբութիւն Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կիրակի, 27 Սեպտ. Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Մատաղի նուիրատուութեանց համար դիմել

Mr. Chichmanian
C. C. P. 16905-06 PARIS

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19։

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ՍԻՆ ԼՈՒԻ

Թաղական Խորհուրդը իր չրջանի հասարակութեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի կը կատարուի, ինչպէս ամէն տարի, մատաղօրհնէնքի արարողութիւն եկեղեցւոյ անուանակոչութեան հանդէսաւոր առիթով։ Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8,30ին պատարագ 10ին, մատաղօրհնէք՝ 11,30ին։

SURPRISE PARTY

Վիէննի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը կը կատարէ իր տարեկան պարահանդէսը կիրակի 27 Սեպտեմբեր, Համօ Օհանեան – եան ակումբի մէջ, 2 Ռիւ Քիւվիէ, ժամը 15ին։

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ բարեկամները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ դպրոցին տարեմուտի ծնողական ժողովը տեղի պիտի ունենայ կիրակի ժամը 16ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։ Կը խնդրուի ծնողքներէն ներկայ դառնուիլ։

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տարւոյս վերջին ճամբորդութիւնը կը կազմակերպուի դէպի վիպական Գերմանիա, նաւային պտոյտով Հռենոսի վրայ։

Մեկնում Սեպտեմբեր 26, Շաբաթ, վերադարձ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի։

Ճոխ յայտագիր մը զբօսապտոյտներով եւ այցելութիւններով։

Հաւաքուիլ Շաբաթ Սեպտեմբեր 26, ժամը 7ին, մետրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·15ին կառ Տիւ Նոռի քաֆէ Քրուվէօրի առջեւ։

Մեկնում 7·30ին դէպի Վերտէօն, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէն – Մենեհուլտ, (ցերեկուան ճաշ) եւ ժամանում այդ հեռաւոր քաղաքը, այցելութիւն ոսկրանոցը եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ։

Այցելութիւն, դնում, պտոյտ եւն.։

Մեկնում դէպի Թրիէր, Մոզէլի վրայ, եւ տեղաւորում պանդոկը։ Երեկոյեան ճաշ։

Կիրակի, առաւօտը մեկնում դէպի Պաչերաք եւ փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ։ Ցերեկուան ճաշը նաւուն վրայ, Հռենոսեան գինիներով, ցամաքահանում՝ Քոպլէնց, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում՝ ժամը 22ի աւեւտները։

Մասակցութիւն ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն՝

125 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է. Տ. ՃԼՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ եկեղեցական, Պրոնի օդակայանին մէջ։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խոչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շաւպոնիէռի սրահներուն մէջ։

×

Լիոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Մխիթեան, Փարիզի Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութիւնը կը ներկայացնէ Ց. Պարոնեանի «Շողոքորթը», Հոկտեմբեր 31ին։

×

Ալֆորվիլի Մշակութային միութիւնը 31 Հոկտեմբերին կը կազմակերպէ իր անդրանիկ ճաշ – խնջոյքը մեծ պատրաստութեամբ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1970 ՏԱՐԻՈՑ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
18 ՆՈՅԵՄԲԵՐԷՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ԵՒ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՆ՝ 2200 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Հորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ առաջ ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ՝ ՊԱԼԵԱՆի՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱՋԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի
ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆի

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

ԿՈՉԻ ԵՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ուրբաթ Հոկտեմբեր 9, Մշակոյթի Տունը, 14, Rue St. Bazile, Marseille (1er), ժամը 20,30ին։

Ելոյթ կ՚ունենան՝ Ռուբէն Ալեքսանեան, Ռուբէն Ալեքսանեան Կրտսեր, Ռուբէն Ալեքսանեան Կրտսերի Տիկինը, Ռուբէն Ալեքսանեանի Աղջիկը, Ռուբէն Ալեքսանեանի Թոռնիկը։

Ներկայ կ՚ըլլան Ռուբէն Ալեքսանեանի Ընտանեկան Ամբողջ Շրջանակը։

Ներկայ կ՚ըլլայ Ռուբէն Ալեքսանեան Կրտսերի Ընտանեկան Ամբողջ Շրջանակը։

Ներկայ կ՚ըլլայ Ռուբէն Ալեքսանեանի Թոռնիկի Ընտանեկան Ամբողջ Շրջանակը։

*Ներկայ կ՚ըլլայ Ռուբէն Ալեքսանեան

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0, 50

ՇԱԲԱԹ
26
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
26 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.924 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.924

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴԷՊՔԵՐՆ ՈՒ ՀԱՅԵՐԸ

Քառորդ դարէ ի վեր Մերձաւոր Արեւելքի մէջ առաջ եկած իրերայաջորդ վերիվայրումներէն ամէնէն աւելի վնաս – ուղղուն եղան հայկական գաղութները։

1947-48ի արաբեւիսրայէլեան կռիւնե – րուն հետեւանքով Պաղեստինի Հայերէն չսուր ապաստանեցան մերձակայ արաբ երկիրները, — Անդրյորդանան, Լիբա – նան կամ Սուրիա։ Ոմանք օգտուելով ա – մերիկեան իշխանութեանց ընձեռած դիւ – րութիւններէն, իրրեւ «տեղափոխուած մարդիկ» (տիսփլէյստ փըրսընզ) ձրիա – բար փոխադրուեցան Միացեալ Նահանգ – ները։

Դէպի Հայաստան ներդաղթը վերջ էր գտած այդ թուականին, որով անոնք զրկուած էին հայրենադարձի հնարաւո – րութենէն։

1952ին տեղի ունեցաւ երիտասարդ զին – ուորականներու յեղափոխութիւնը Եգիպ – տոս մէջ։ Ջնջուեցաւ արքայական վար – չաձեւը։ Ֆարուք թագաւորը բռնեց աք – սորի ճամբան։ Հանրապետութիւն հըռ – չակուեցաւ։ Նոր վարչաձեւին հետ նոր օրէնքներ հիմնական փոփոխութիւն առաջ բերին մարդոց ապրելակերպին մէջ։

Գործարքի չկար փարաւոններու երկ – րին մէջ։ Սակայն աշխատելու, ապրուստ ձարելու պայմանները փոխուած էին։ Կարգ մը սեղմումներ որոշ դժուարու – թիւններ կը առեղծէին առեւտրականնե – րուն համար։ Հետեւանքն այն եղաւ, որ եգիպտոսի հայկական բարգաւաճ դա – դութը կոտորակուեցաւ։ Ճչդրիտ թիւեր չունինք, սակայն ըստ իրազեկներու, մեր հայրենակիցներու երկու երրորդը հեռա – ցած է Նեղոսի ափերէն՝ ապաստան փըն – տռելով հեռաւոր Քանատայի, Քալիֆոր – նիոյ, Նոյնիսկ Աւստրալիոյ մէջ։

1954ին ծագեցաւ Կիպրոսի տագնապը։ Յոյներն ու Թուրքերը իրարու հետ կըռ – ուի բռնուեցան, մէկջառէղը զոհ գացին Հա – յերը։

Ու ահա՛ արտագաղթ մըն ալ սկսաւ պատմական կղզիէն դէպի ուրիշ հորի – զոններ։ Շատեր օգտուելով անգլիական քաղաքացիի իրենց հանգամանքէն, ա – նանց դժուարութեան հաստատուեցան բրիտանական կղզիները, ուր հիմնեցին նոր բոյներ եւ ստեղծեցին նոր տնտեսու – թիւն։

1958 Փետրուարի սկիզբները Սուրիա մաս կազմեց Արաբ Միացեալ Հանրապե – տութեան։ (1961 Հոկտեմբերին պիտի բաժնուէր անկէ։ Եգիպտոս պիտի մնար մինակ)։ Սուրիոյ մէջ հաստատուած վարչաձեւին հետեւանքով, մեր հայրե – նակիցները դէպի այլ երկիրներ ուղղե – ցին իրենց ակնարկը։ Ու Հալէպի եր – բեմի մեր չէն գաղութը սկսաւ նօսրա – նալ։ Լիբանան եղբայրական ապաստա – նութիւն ցոյց տուաւ բոլոր անոնց, որոնք կուզային ապաստան փնտռելու իր հիւր –ընկալ հողին վրայ։

1958 Յուլիս 14ին Պաղտատի մէջ խումբ մը զինուորականներ յարձակեցան ար – քայական պալատին վրայ, սպաննեցին ե – րիտասարդ Ֆէյսալ Բ. թագաւորը, դա – հաւորանգ Ապտէլիլահը եւ վարչապետ Նուրի Սայիտ փաշան։ Վերջ տուին Հա – շիմեան թագաւորութեան եւ Հանրապետու – թիւն հռչակեցին։ Նախագահ դարձաւ Զօր. Ապտիւլքէրիմ, որ քանի մը տարի ետք իր կարգին պիտի սպաննուէր 1958ի իր զինակիցներուն ձեռքով։

Նոյն թուականին, Սուրիոյ եւ Եգիպ – տոսի (Արաբ Միացեալ Հանրապետու – թեան) ճնշումով, քաղաքական ծանր տագնապ ստեղծուեցաւ Լիբանանի եւ Ցորդանանի մէջ։ Նախագահ Շամուն դի – մեց Ամերիկացիներուն՝ ապահովելու համար Լիբանանի անկախութիւնը։ Հիւ – սէն թագաւոր իր կողմէ դիմեց Անգլիա – ցիներուն՝ նոյն նպատակով։

Ամերիկեան ծովային ներն ու անգլիա – կան վայրէջուները փրկեցին կա – ցութիւնը։ Վերահաստատուեցաւ խաղա – ղութիւնը արաբական երկու երկիրներուն մէջ ալ։

Մերձաւոր Արեւելքի այս բոլոր դէպ – քերը ազդեցին Հայ համայնքնե – րու մտայնութեան վրայ։ Արտագաղթի ճգտումը զօրացաւ օրէ օր։

Բարեբնչան չեն Ցորդանանի ներկայ դէպքերը Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայ – րենակիցներուն համար։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՈՒՏ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԱՊԱՍՏԱՆ ՈՒԶԵՑ ԼԻԲԻԱՅԷՆ

ՀԻՒՍԻՆՑՆ ՏԷՐՆ Է ԵՐԿՐԻՆ

Նախագահ Նասր եւ արաբ աշխարհի այլ առաջնորդները, որոնք միշտ Գահիրէ կը մնան վեհաժողովին դումարման ա – կընկալութեամբ, մեծ ջանք կը թափեն, որպէսզի Պաղեստին – Ցորդանանի հար – ցը լուծուի խաղաղ միջոցներով։ Ա – նուղն կարելի դառնայ առժամեայ զի – նադուլի մը հաստատումը։

Վերջին քսանեւչորս ժամերուն երկու յատկանշական իրադարձութիւններ որոշ յոյս կը ներշնչեն այս ուղղութեամբ։

Քաղաքական աշխարհի համար բացար – ձակ անակնկալ մը եղաւ Զօր. Մոհամ – մէտ Տաուտի հրաժարականը Ցորդանանի զինուորական նորակազմ դահլիճի վար – չապետի իր պաշտօնէն։ Ցորդանանի վարչապետը, որ ծագումով Պաղեստին – ցի է, Հիւսէյնի կողմէ Գահիրէ ղրկուած էր մասնակցելու համար արաբ վեհաժո – ղովին։ Կ'ըսուի այս առթիւ թէ զօրավա – րը Թշնամական վերաբերումի ենթակայ եղած է Գահիրէի մէջ, արաբ այլ պատ – ուիրակութիւններու կողմէ։

Հրաժարման լուրը հաղորդուեցաւ Ամ – մանի ձայնասփիւռէն, որ աւելցուց նաեւ թէ Հիւսէյն ընդունած է իր վարչապետին հրաժարականը։ Այս անակնկալ հրաժա – րումին պատճառները ցարդ կը մնան ան – ծանօթ։ Կարգ մը աղբիւրներու կողմէ կը չեշտուի, թէ հրաժարեալ վարչապետին նպատակը եղած է կարելի դարձնել նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը ազ – գային միասնականութեան ոգիով։

Ցամենայն դէպս այլ ենթադրութիւններ ալ կը կատարուին, այսպէս՝ ըլլալով Պաղեստինցի, խզճի խայթ ունեցած է տեսնելով իր ազգակիցներուն ջարդուի – լը, կամ՝ որովհետեւ իր քսանամեայ աղ – ջիկը միացած է Ֆէտայիներուն եւ ձայ – նասփիւռէն ալ հակաճառած ու դատա – պարտած է ընդը։ Կ'ըսուէր նաեւ Գահի – րէի իր պանդոկէն անհետացած է, բայց կը ճչդուէր որ քաղաքական ապաստան ուզած է Լիբիայէն։

Վերջին քսանեւչորս ժամուան երկրորդ կարեւոր իրադարձութիւնը Եասէր Արա – ֆաթի տրամադրութիւնն էր տեսնելու Սուտանի նախագահին հետ, Ամմանի մօ – տերը, գաղտնի վայրի մը մէջ։ Ճչդենք, որ Սուտանի նախագահը կը գլխաւորէ միջնորդելու կոչուած արաբ մարմինը։ Հաւանական կը նկատուի ոմանց կողմէ՝ դինադուլի մը համաձայնութիւնը պա – ղեստինցի զեկավարին կողմէ, որ ցայսօր բացարձակապէս կը մերժէր։

Զինուորական գետնի վրայ Հիւսէյն նպաստաւոր դիրքի մը մէջ կը գտնուի։ Աղդարեւ, Սուրիացիներու հեռացումէն եաք պաղեստինեան դիմադրութիւնը այլ – եւս կը գառնար անյոյս։ Այսուհանդերձ, այս վերջինները դեռ կը չարունակեն ո – րոշ դիմադրութիւն մը ցոյց տալ Ամմանի կարգ մը թաղերու, ինչպէս նաեւ հիւսի – սային Ցորդանանի չրջագիծին մէջ։ Ո – րոշ աղբիւրներու համաձայն, յորդանա – նան բանակը յաջողած է դրաւել Իրպիտ քաղաքը, թէեւ այլ աղբիւրներ հակառա – կը հաստատեն։

Դիմադրութիւնը, յամենայն դէպս, դեռ կրնայ որոշ ժամանակ մը եւս տե – ւել։ Դիմադրողները համոզուած են, թէ իրենց համար գերի բռնուելու հարց չի կրնար ծագիլ, քանի որ Պետեւիները ան – միջապէս կը խողխողեն գիրենք։

Անցեալ չաբթուան դէպքերու ականա – տես օտար լրագրողները յաջողեցան դուրս ելլել Ամմանէն եւ այժմ, կը նկա – րագրեն կռիւներու բնոյթն ու մայրաքա – ղաքին վիճակը։ Ամէն տեղ աւերակոյտ, մասնաւորաբար դաղթակայանները, ո – րոնք «մաքրադործուած» են։ Հազարա – ւորներ անապաստան եւ, ինչ որ ամէնէն ողբալին է, փողոցներու երկայնքին եւ տուներու աւերակոյտերուն տակ հազա – րաւոր սպաննուածներ, վիրաւորներ՝ կիներ, երախայ եւ ծեր, օրերէ ի վեր կը մեռնին դանդաղօրէն, որովհետեւ որեւէ խնամք կարելի չէ ապահովել ներկայ պայմաններու մէջ։

Աւելին՝ բոլորն ալ կը հաստատեն, թէ Հիւսէյնի Պետեւիները անխնայ կը ջար – դեն. վիրաւորներ կը սպաննուին այս վերջիններուն կողմէ, իսկ պաղեստինցի դերիները նոյն ճակատագրին կ'արժա – նանան։ Ականատես լրագրողի մը համա – ձայն, Զարքայի մէջ դերի բռնուած հա – րիւրի մօտ պաղեստինցի Ֆէտայիներ դնդակահարուած են նկուղի մը մէջ եւայլն։

Լոնտոնի «Թայմզ» թերթը ձեւով մը կ'արտայայտէ ընդհանուր տրամադրու – թիւնը ականատեսներու զրելով, թէ Պաղեստինցիները պատճառ դարձան կը – ռիւներուն, Սուրիացիները՝ անոր երկա – րաձգումին, իսկ Ցորդանանցիները, մինչեւ փաստերու հակառակ ապացոյցը, կը մնան պատասխանատու ջարդերու։

Օտարահպատակները այժմ հնարաւո – րութիւն ունին մեկնելու երկրէն։ Ֆրան – սացիներ, Անգլիացիներ եւ Ամերիկացի – ներ յաջողած են յատուկ օդանաւերով հասնիլ Պէյրութ, Ժընեւ, Փարիզ կամ այլուր։

Ցարդ անծանօթ կը մնայ առեւան – դուած եւ իրրեւ պատանդ վար դրուած յիսուն ճամբորդներու վիճակուած կա – ցութիւնը։ Այս մասին ոչ մէկ տեղեկու – թիւն կայ։

× Ամմանի մէջ սպաննուած է Ֆրան – սացի գործատէր մը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՈՒԻՑԻ ընտրութիւնները կրնան բո – լորովին տարբեր ըլլալ։ Աղդարեւ հաշ – ուիչ մեքենաները (օտոմնաթէօր) սխալ նախատեսութիւններ ըրած են ինչ կը վե – րաբերի թղթակցութեամբ գալիք քուէ – ներուն, հիմնուելով 400 հազար քուէի վրայ, մինչ թղթատարով գալիք քուէ – ները 700 հազար են։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ թղթատարական սակերը նոր յաւելում պիտի կրեն։ Յունուար 14էն սկսեալ «արագ» նամակներու դրոչմա – թուղթը պիտի արժէ 50 սանթիմ (ներ – կայիս՝ 40 է)։ 30 սանթիմի սակը «ոչ – ստիպողական» թղթակցութեան կը պահ – ուի, բայց այդ թուականէն սկսեալ ի զօրու կը մնայ միայն մինչեւ 20 կրամ փոխանակ 50ի։

ԻՍՐԱՑԻԼԻ համաձայն, դինադուլէն ի վեր Եգիպտոս հակօդային հրթիռներու 80 կայաններ հաստատած է Սուէզի ջը – րանցքի չրջագիծին մէջ։

ԻՋՄԻՐի չարժանկարի սրահներէն մէ – կուն մէջ թուրք երիտասարդ մը աւերը – ճանակի դնդակով սպաննած է հանդիսա – տես մը։ Փապաւէնը ցոյց կուտար fաu – պոյի մը արկածները, երբ թուրք երի – տասարդը աւերճանակը հանելով կրակած ու աղաղակած է՝ «Այդպէս չեն կրակեր, այլ այսպէս...»։

ՖՐԱՆՍԱ. 1969ին երեք հազար օտա – րականներ արտաքսած է երկրէն։ Ասոնք քրէական յանցանքով ամբաստանուած – ներ են կամ վտանգ կը ներկայացնեն հանրային ապահովութեան, յայտարա – րեց նախարարը։

«ԼՈՒՆԱ-16» այերանաւը, որ Լուսնի վ – րայ յաջող վայրէջք մը կատարեց, նա – խօրօք ճչդուած իր վայրը վերադարձաւ՝ Ղազախստան։ Խորհրդային այերանաւին յաջող թռիչքը, որ ամբողջովին ինքնաշ – խատ ձեւով կատարուեցաւ, դիտական բացառիկ նուաճում մը կը նկատուի։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻՈՑ մէջ հինդի վրայ մէկ համայնավար չարքերէն արտաք – սուած է, ինչ որ 300 հազար հոգի կ'ընէ։

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐԻ վարչապետը Լի Քուան Եու, որ ծագումով Չինացի է, էլիզէի մէջ ընդունուեցաւ Ֆրանսայի նախագա – հին կողմէ։

ՆԱԽԱԳԱՀ Նիքսըն Կիրակի օր Հոմ պիտի ժամանէ, ուր տեսակցութիւն մը ունենալէ եաք Իտալիոյ նախագահին հետ, պիտի մեկնի Նափոլի, Աւլանտեան Ուխտի կեդրոնատեղին։ Հոկտեմբեր 1ին կ'այցելէ Պելկրատ տեսնուելու համար Թիթոյի հետ, ապա յաջորդ օր Մատրիտ այս անդամ տեսակցելու համար Զօր. Ֆրանքոյի հետ։ Լոնտոն կ'այցելէ Հոկ – տեմբեր 3ին։

ՎԱՐՇԱՒԱՑԻ Ուխտի ռազմափորձերը տեղի պիտի ունենան աշնան, Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ։

ՔՈՒՊԱ ամերիկեան իշխանութիւննե – րուն յանձնեց ամերիկացի դասալիք զին – ուոր մը, որ օդահէնութեան միջոցով Քուպա ապաստանած էր։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Իմաձիթէէն կը տեղեկանանք թէ Սեպ – տեմբեր 23ին Երեւանի մէջ բացումը կա – տարուած է «Ֆրանսական Մշակոյթի Օ – րերու»։ Այս առթիւ Երեւան հասած է Ֆրանսական պատուիրակութիւն մը, բաղկացած Շմիթլէնէ (նախկին նախա – րար, անդամ Ֆրանս-Իլուս ընկերու – թեան նախագահութեան), Կասթոն Վի – էնոէ (Օրլիի քաղաքապետ) եւ Ալպրէս – փրիքէ (տեսուչ Թուռի Թանգարանին)։

ՈՒՐԱՐՏՈՒԷՆ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ

Երկար տաեւէ ծրագրուած այս ցուցա – հանդէսին պաշտօնական բացումը կը կա – տարուի Հոկտ. 16ին, ժամը 11ին

Musée des Arts Décoratifs
107, Rue de Rivoli.

Նոյն օրը ժամը 4ին ցուցահանդէսին մուտքը ազատ կը դառնայ ժողովուրդին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ
ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴԷՊՔԵՐՆ ՈՒ ՀԱՅԵՐԸ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
ՈՒՐԱՐՏՈՒԷՆ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ

ԷՍԱԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

(75ամեակին առթիւ)

Պէյօղլուի (Պոլիս) Թաղական Խոր – հուրդի առենապետը՝ Յովհաննէս Էֆ· Նուրեան, 1891 Մարտ 7ին հետեւեալ նամակը կը ստանայ·

« Փափաքելով մեր սիրելի ազգին նուիրապէս ծառայութիւն մը ընել եւ տես – նելով, որ մեր բնակութեան վայրն եղող Պէյօղլու թաղը զուրկ է վայելուչ վար– ժարանէ մը, որ համապատասխանէ թա– ղին երկսեռ մանկտւոյն նախնական կըր– թութեան պէտոյից, կը փութանք ծա– նուցանելու, թէ կը խորհինք կառուցա– նել երկսեռ վարժարան մը Ս· Յարութիւն մատրան կից··· »:

Նամակը ստորագրած էին Մկրտիչ եւ Յովհաննէս Խաեան եղբայրները, կեսա– րացի Գէորգ Խաեանի երկու զաւակնե – րը, որոնք ծանօթ էին իրենց հայրային ազգօգուտ գործունէութեամբ:

Շուտով կատարուեցան օրինական ան – հրաժեշտ ձեւակերպութիւնները, պատ – րաստուեցան յատակագիծերը եւ սկսան շինութեան աշխատանքները, որոնք ա – ւարտեցան 1895ին: Նոյն տարուան ուսում– նական տարեշրջանին ալ սկսան դասա –ւանդութիւնները: Բարերարներու անու – նով վարժարանը կոչուեցաւ «Խաեան»:

Սկզբնական շրջանին նախակրթարան էր՝ աղջկանց եւ տղոց բաժիններով: Դպրոցին առաջին տնօրէնը եղած է Յա– կոբ Նիկողոսեան: Ապա աղջկանց բաժի– նը դարձած է լրիւ միջնակարգ, այսինքն՝ իրենց նախակրթարանը աւարտող ընդու– նակ աշակերտուհիները հնարաւորութիւն ստացան նոյն դպրոցին մէջ շարունակե – լու իրենց ուսումը, իսկ նախակրթարանի այն շրջանաւարտուհիները, որոնք չէին ցանկար կամ չէին կրնար միջնակարգ կրթութիւն ստանալ՝ վարժարանի ար – հեստանոցի բաժնին մէջ կը սորվէին կար ու ձեւ, ասեղնագործութիւն, տանտիկ – նութիւն: Եղաւ շրջան մը, երբ Խաեանի տղաքներու բաժինը նոյնպէս հասաւ միջ– նակարգի մակարդակին, բայց ընդհան – րապէս Խաեանի նախակրթարանի բա – ժինը աւարտող պատանիները իրենց ու– սումը կը շարունակէին Կեդրոնականի մէջ: Եղաւ նաեւ շրջան մը, երբ աղջը– կանց բաժինը վերածուեցաւ լիսէի եւ սկսաւ աղջային վարժարաններու համար ուսուցչուհիներ պատրաստել:

Առաջին համաշխարհային պատերազ – մէն ետք, երբ Պոլիս ապաստանած էին բազմաթիւ հայ որբեր, վարժարանը ու– նեցաւ նաեւ իր որբանոցը: Աղրաբեւ, 15 սենեակներ վերածուեցան ննջարաննե – րու, հիւանդասենեակներու, դարմանա – տան, ճաշարանի: Գիշերօթիկ որբերը յաճախեցին նոյն վարժարանը:

Այսպէս, ըստ ժամանակի պահանջնե – րուն եւ ստեղծուած բարենպաստ կամ ան– նպաստ վիճակներուն, փոփոխութեան ենթարկուեցաւ վարժարանին կրթական մակարդակը, աւելցան կամ պակսեցան դասարանները, բայց միշտ ալ դպրոցը ուղիներ, միջոցներ գտաւ պահելու իր պոյութիւնը, չարունակելու իր աննա – հանջ երթը եւ հայ ուսեալ երիտասարդ– երիտասարդուհիներ պատրաստելու: Ի– սաեանն այսօր Պոլսոյ միակ աղջկանց միջնակարգ վարժարանն է, որու տնօրէ– նուհին է նախկին Խաեանցի Օր· Հերմի– նէ Գալուստեանը, որ յետապային իր ու– սումը չարունակած է Եւրոպայի մէջ:

Երբ կը թերթենք Խաեան վարժարանի տարեգրութիւնը, անոր ուսուցիչ – ու – սուցչուհիներու չարքին կը հանդիպինք այնպիսի անուններու, որոնք Պոլսահայ մտաւորականութեան զարդը կազմած են՝ Զապէլ Ասատուր (Սիսլի), Յարութիւն Յովհաննիսեան՝ բազմահմուտ Ֆրան – սագէտ, Յակոբ Գուրգէն՝ անուանի դրա– բարագէտ, Սմբատ Բիւրատ, մանկա – վարժներ Մարկոս Նաթանեան, Գր· Մար– գարեան, երաժիշտ Լեւոն Զիլինկիրեան, յայտնի պատմաբան Աբրահամ Ալպոյաճեան, Եղիշէ Աբգ· Դուրեան, դրագէտ Կոստան Զարեան, Փրոֆ· Յովհաննէս Յակոբեան, անուանի թրքագէտ Մեհրան Կուրտիկ – եան, դրագէտ Յակոբ Օշական, հմուտ մանկավարժ Աւետիս Մեսրոպեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնք դպրոցի չը– նորհալի սանուհիներէն դրագիտուհի Հայկանոյշ Մուրատի բնութագրումով վար– ժարանը դարձուցին «Յարկ վսեմ, տուն սրբանուէր», անոր «թանձր որմերուն, կրթողակերպ դորշ կառոյցին մէջ կերտե– ցին անոր բարոյական էութիւնը»:

Աղրաբեւ առատ եւ բարձրորակ է Խա– եանի տուած հունձքը· այսպէս՝ Հայկա– նոյշ Մուրատ, Փրոֆ· Սիրարփի Տէր– Ներսէսեան, անուանի դերասանուհի Ա– րուս Ոսկանեան, յայտնի դաշնակահա – րուհի եւ երգահան Գոհարիկ Ղազարոս– եան, երգչուհիներ Արաքսի Պապիկեան եւ Գոհարիկ Ղարիպեան, նկարչուհի Շու– շանիկ Պոչնակեան, հնագէտ եւ բիւրեղա– գէտ Արշալոյս Խանտամեան, անուանի երաժիշտ – մանկավարժ Մելինէ Բաբել– եան, իրաւաբան Բերրոնէ–Իրմա Պեհիմ– եան, քանդակագործուհի Մարի Կերեք – մէզեան, երգչուհի Զապէլ Զալըգեան, բժշկուհի Լիւսի Գարագաշեան, Պոլսա – հայ դրագիտուհիներ Սիրվարդ Կիւլ– պէնկեան եւ Սօնա Տէր–Մարգանեան, խմբավար երգահան Արա Պարթեւեան, պատմաբան Յակոբ Ճ· Սիրունի, Ջութա– կահար Նուպար Զէօմլէկճեան, ճարտա – րագէտ Թորգոմ Մեհրմանեան եւ դեռ ու– րիշներ, իրրեւ Խաեան վարժարանի նախկին սան – սանուհիներ կը փառաւո– րեն իրենց նախկին դպրոցի անունը:

ՇԱՒԻՒ ՎԱՐՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌՕՐԵԱՅԷՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐ ՉԿԱՆ

Վերոյիշեալ հարցումը տրուած է «Սո– վետական Հայաստան»ի կողմէ ի տես խմբագրութեան ուղղուած բողոքներուն, քաղաքներէ եւ չրջաններէ, որով ծնողք– ներ կը դանդատին դասագիրքերու պա – կասի մասին:

Յուլիս – Օգոստոսին ահազանգի բնոյթ ունեցող քննադատութիւններ հրապա – րակուեցան խորհրդահայ մամուլի մէջ· չատեր, արդարեւ, դասագիրքերու տագ– նապի մը նախանշանները կը տեսնէին Սեպտեմբերի վերամուտին առթիւ, նկա– տի առնելով, բնականաբար, հրատարա– կութեան գործի մէջ նչմարուող դանդա– ղացումը:

«Սով· Հայաստան» թերթը Օգոստոս 27ի իր թիւով, նոյնիսկ կը ներկայացնէր խորհրդային Թաս գործակալութեան մէկ հաղորդումը, որով կը ճշդուէր, թէ դա– սագիրքերու հրատարակութեան գործի մէջ «ետ մնում» է Հայաստան՝ Ադրբե – ջանի, Բելոռուսիոյ, Տաճիկիստանի եւ Թուրքմենիստանի հետ միասնաբար:

Այսուհանդերձ, պատասխանատու մար– միններու եւ անձերու հաւաստիացումով, հակառակ գործի ընթացքին մէջ նչմար– ուող դանդաղումին, հնարաւոր պիտի դառնար բոլոր դասագիրքերու հրատա – րակութիւնը ժամկէտին, այսինքն՝ մին– չեւ Օգոստոսի վերջ:

Դասագիրքերու տպագրութեան ծրա – գիրները, ինչպէս կը բացատրեն «Մա – մուլի պետական Կոմիտէի Պոլիդրաֆար– դիւնաբերութեան», «Լոյս» հրատարակ – չականի, «Հայդրքի» եւ «Հայկօոպ»ի դիրքի բաժնի պատասխանատուները, կը կազմուին նախորդ տարին եւ տպագրու– թեան աշխատանքները կը սկսին նոյն տարեշրջանի կիսուն:

Մրագիրներու պատրաստութեան ժա – մանակ նկատի կ'առնուին իւրաքանչիւր դասարանի աշակերտներու թիւը, ինչ – պէս նաեւ Հայաստանի հարեւան երկիր– ներու (Վրաստան, Ադրբեջան) հայկա – կան դպրոցներու պահանջները: Աւել – ցնենք, որ թուղթի խնայողութեան նպա– տակով որոշ դասագիրքեր, որոնք մէկէ աւելի տպագրութեան արժանացած են, նախատեսուած էր պակաս տպագրել:

Այս «բաց»ը դոցելու մտադրութեամբ է, անշուշտ, որ Հայաստանի Լուսաւո – րութեան նախարարութիւնը անցեալ տա– րի հաստատեց դիրքի փոխանակութեան եղանակը, որով կը թելադրուէր ուսու – ցիչներուն տարեվերջին աշակերտներէն հաւաքել լաւ վիճակի մէջ գտնուող բո– լոր դասագիրքերը: Այդ ուղղութեամբ անցեալ տարի որոշ աշխատանք կատար– ուած է, որուն արդիւնքը նկատուած է պոհացուցիչ, քանի որ այս ձեւով հնա – րաւոր դարձած է ձեռք ձգել 220·000 դա– սագիրք:

Սակայն այս տարեշրջանին, ինչպէս դիտել կուտայ յօդուածագիրը Ժ· Զրբաշ– եան, «որոշ դպրոցներու մէջ փոխանա – կութեան ուղղութեամբ համարեա ոչինչ կատարուած է», երբ, անդին, «որոշ դա– սագիրքերու տպաքանակը կրճատուեցաւ մինչեւ 50 տոկոս»:

Պարզ է, որ ծրագիրներու պատրաս – տութեան ժամանակ սխալ նախահաշիւ – ներ ներկայացուած եւ սխալ նախատե – սումներ կատարուած են: Այդ կը փաս – տեն կատարուած կարգ մը մատնանչում– ները:

Այսպէս, օրինակ, Ը–Ժ· դասարաննե – րու դասագիրքերու փոխանակութիւնը, որ ըստ նախատեսուած ծրագրին, 30–50 տոկոս պիտի ներկայացնէր, անկարելի էր իրականացնել պարզ այն պատճառով, որ «այդ դիրքերը պէտք են Ժ· դասա – րաններու եւ բուհերու (բարձրագոյն ու– սումնական հաստատութիւններ) քննու – թիւններու նախապատրաստութեան հա – մար»:

Որոշ դասագիրքեր նախատեսուած են երկու – երեք դասարաններու համար, իսկ տպագրութեան ժամանակ նկատի առնուած է միայն մէկ դասարանի աշա– կերտութեան ընդհանուր թիւը: Այսպէս պատահած է « Հայրենի բնութիւնը », «Բուսաբանութիւն», «Քիմիա», «Հայ ժողովրդի պատմութիւն» դասագիրքե – րուն («Բուսաբանութիւնը» լոյս տեսած է 50·000 տպաքանակով, նկատի առնե – լով 5րդ դասարանցիներու թիւը, մինչ– դեռ 6րդով միասին այդ թիւը կը բար – ձրանայ 150·000ի):

Կազմակերպչական բնոյթի այլ թերի – ներ ալ պատասխանատուութեան կարե – ւոր բաժին մը ունին ստեղծուած կացու – թեան մէջ:

Աղրաբեւ, դասագիրքերուն մեծ մասը այս տարի տպագրուած է վերջին երկու ամիսներուն (Յուլիս–Օգոստոս), երբ ինչպէս կը ճշդէ Ժ· Զրբաչեան «Սով· Հայաստան»ի Սեպտեմբեր 17ի թիւին մէջ, Հայաստանի Նախարարներու Խոր – հուրդը 1964 Յուլիս 2ի որոշումով կը պահանջէր, որ դասագիրքերը ուսումնա– կան տարեշրջանը սկսելէն երկու ամիս ա– ռաջ «իրենց տեղերը ուղարկուին վաճառ– ուելու համար»: Պարզ է, հետեւաբար, կ'եզրակացնէ յօդուածագիրը, որ այս յա– պաղումին պատճառով բազմաթիւ դա – սագիրքեր — երկրորդ դասարանի «Մայ– րենի լեզու», «Մաթեմատիկա», չորրորդ դասարանի «Հայոց լեզու» եւայլն — պատրաստ չէին վաճառուելու դրախա – նուէրներու մէջ, Սեպտեմբեր մէկին: Մնաց որ՝ դործի անկանոնութեան հե – տեւանքով անհրաժեշտ քանակութեամբ դասագիրքեր չեն ուղարկուած չատ ան– դամ դրախանութները: « Հայկօոպ » դիրքի վաճառքի բաժինը 5–7րդ դասա – րաններու 39·000 աշակերտի համար չըր– ջաններէն է ուղարկած 25·000 օրինակ

ԵՍ ԴՐՍԵՁԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Հիմա որ իրմէ հեռու ես՝ յուզուե– լու բան մը չունիս:

— Բայց քիչ եաքը, երբոր Բարսեղ էֆէնտիի տունը միասին դտնուի՞նք···

— Հոն առիթ պիտի չունենաս բար– կանալու, որովհետեւ այդ պէվպէկը նոյն խօսքերը պիտի չկրկնէ:

— Ո՞վ դիտէ ինչեր կրնան պատահիլ:

— Ամէն պարագայի՝ կը խրատեմ քե– զի երբեք դայթակղութիւն չյարուցանել ··· պզտիկ միջադէպ մը եթէ ծագի ձեր երկուքին միջեւ, կրնայ չատ ծանր հե– տեւանքներ ունենալ եւ անվերջ բամբա– սանքներու նիւթ ըլլալ··· մտածէ որ կնոջ մը պատիւը կայ խնդրին մէջ:

— Այո, իրաւունք ունիս, պատասխա– նեց Վահան գլուխը խոնարհելով:

Յետոյ, պահ մը լռելէ եաք ըսաւ·

— Բայց կը տեսնե՞ս ինչ տեսակ սրի– կայ մըն է եղեր այդ Շաւարշը: Մեղք որ Փարիզի մէջ ուսմունք առեր է:

— Աղրաբեւ, իր խօսքերը պարզապէս զզուելի էին նոյնիսկ եթէ իրրեւ կատակ կը խօսէր:

— Ի՞նչ կատակ, գոչեց Վահան, իր համոզումներն էր որ կը ներկայացնէր:

Եւ երիտասարդը չարունակեց իր զայ– րոյթը յայտնել պարոն Շաւարշի մասին:

Շոգենաւը կանգ առաւ Մեծ կղզիի նա– ւամատոյցը եւ երկու բարեկամները ուղ– ղուեցան դէպի Ծովեզերեայ մեծ քաղի– նօն, ուրկէ երաժշտութեան դասերէ ե– ղանակի մը ձայնը կուգար:

— Հաւանօրէն քազինօն մեզի կը սպա– սեն մեր բարեկամները, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի:

— Այո, պատասխանեց Վահան, Արամը ըսաւ որ հոն պիտի ըլլայ եւ ինծի ալ պատուիրեց ուղղակի երթալ դինքը քա– զինօն փնտռել:

Բայց բազմութիւնը այնքան խճողուած էր հոն, որ անկարելի էր նեռսի կողմը նստողները որոշել: Բարեբախտաբար Արամ տեսաւ իրենց բարեկամները, եւ ոտքի ելլելով նշան ըրաւ իրենց մօտենա– լու:

Մարտիկ եւ Վահան բաւական դժուա– րութեամբ բազմութիւնը ճեղքեցին ու մօտեցան սեղանի մը որուն չուրջ նստած էին Բարսեղ էֆէնտին, Արամն ու Զարու– հին:

— Աղէօք Մարիկեանները չոգենա՞ւն էին, հարցուց Արամ նորեկներուն:

— Ո՛չ, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի, զիրենք չտեսանք, թէեւ չոգենաւին ամէն կողմը աչքէ անցուցինք:

— Թերեւս վերջին չոգենաւով կուգան, միջամտեց Զարուհի, բաւական հեռու տեղէ ճամբայ պիտի ելլեն:

— Պարոն Շաւարշը տեսա՞ք···

— Այո, չոգենաւն է, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի:

— Միասին չէի՞ք:

— Չէ, նոյնիսկ ան մեզ չտեսաւ, ու– րիշ բարեկամի հետ է···

— Ահաւասիկ, գոչեց Զարուհի, չի – ատակ կ'երթայ առանց այս կողմը նայե– լու··· Արամ, եաեւէն վազէ ըսէ որ մենք հոս ենք···

Երիտասարդը փութաց իր քրոջ պատ– ուէրը կատարելու եւ քիչ եաքը վերա – դարձաւ իրենց հրաւիրեալին հետ:

— Ի՞նչ այդպէս դլուխիդ առեր կ'եր– թաք առանց չուրջերնիդ նայելու, ըսաւ Զարուհի խնդալով երիտասարդին, եթէ ես չտեսնէի՝ ապահովաբար ճամբանիդ պիտի չարունակէիք:

— Անշուշտ, պատասխանեց Շաւարշ:

— Եւ որովհետեւ մեր տունը չէիք դի– տեր՝ ի՞նչ պիտի ընէիք:

— Օ՛, բնաւ վախ չունէի այդ մասին, պատասխանեց Շաւարշ աթոռի մը վրայ տեղաւորուելով, որովհետեւ վստահ էի որ դիմաւորելու եկած էք, միայն չէի յուսար ձեզ այս քաղինօն տեսնել:

— Ինչո՞ւ համար:

— Քիչ մը չատ վիւկէդ կը պահեմ այդ տեղը եւ ոչ բաւական ազնուապետական:

— Ամբողջ կղզեցիները հոս կը ժող – վին Կիրակի օրերը, պատասխանեց Զա– րուհի:

— Աւելի քան մը չափացուցանեը եւ ոչ ալ իմ ըսածս կը հերքէ:

— Բայց, պարոն Շաւարշ, ամբողջ հայլայֆը հոս է, բողոքեց Մանկամարդ կինը:

— Օ՛, օ՛, կղզիի հայլայֆը, պատաս– խանեց Շաւարշ հեգնօրէն: Կը կարծէ՞ք որ բոլոր հոս հաւաքուողները Սէն Ժեռ– մէնէն եկած են:

— Բայց կարծեմ մենք ալ Սէն Ժեռ – մէնէն չենք եկած հոս···

— Վերջապէս, ըսաւ Շաւարշ, չիք տեղ մը չէ ձեր այս քաղինօն:

— Շաւարշ էֆէնտի, միջամտեց Մար– տիկ էֆէնտի, դեռ փարիզէն նոր եկած էք եւ ամէն բան դէշ կ'երեւայ ձեր աչ– քին, եթէ քիչ մը աւելի մնաք կը վար– ժուիք:

— Տասը տարի ալ կենամ՝ պիտի չկըր– նամ վարժուիլ, յայտարարեց Շաւարշ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(217 – Եար·)

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Գ.

Միայն ութ տարուան մէջ, Օսմանի կայսրութիւնը, Սկիւտի եւ Շքոտրայի համ Աէնի, Եմէնի սահմաններէն դրամ Նուեցաւ Անգարայի շուրջ: Կայսրութեան սպաները չատ էին: Եւ ամէնքը հիմա իր շուրջ կը խնուին:

Իսմէթի, Ֆեվզիի (անոր սպայակոյտին պետը), Ֆահրէտտինի (հեծելազօրքի զեկավար) Գարապեքիրի, Նուրէտտինի եւ այլոց պէս զօրավարներ, ութ ամիսի մը ծանր հարուածներու փորձառութիւնը ունէին (1912էն): Ամէնքն ալ այլեւս որպէս պետ կը ճանչնան զայն: Եւ ան՝ իր ընդունած ամէն մէկ հարուածին տակն զայլի ոռնոցներով, կամ խաղաններով պատասխան կուտայ պարտուղականներուն:

Քէմալականներու կողմէ դաշնագրի «հուսոց լեզուի», 37·000ի փոխարէն 16 հազար՝ 6-8րդ դասարաններու «Հանրահաշուական խնդիրների ժողովածու»ն, ինչպէս նաեւ «Երկրաչափական խնդիրների ժողովածու»ն:

Իրրեւ կազմակերպչական թերի արձանագրենք նաեւ Մ. Մնացականեանի այն հաստատումը, թէ «ուշացումներու հիմնական պատճառներէն են նաեւ Թուղթի եւ տպագրական այլ նիւթերու անկանոն մատակարարումը, բանուորական ուժի պակասը, աշխատանքի վատ պայմանները տարբեր մէջ» («Գրքերի աշխարհ»):

Եւ քանի որ «Գիրքերու աշխարհ»ի հետ ազերս ունեցող հարցեր են, որ քննութեան կ'առնուին այստեղ, արձանագրենք նաեւ նկատելի թերութիւն մը, արդիւնք անկազմակերպութեան կամ անտարբերութեան:

Վաղինակ Աբրոյեան, Վարդենիկի դրադարանապետը, «բաց նամակ»ով մը («Սով. Հայաստան», Սեպտ. 3) դիտել տալէ ետք, թէ իրենց դրադարանը կը պատսարկէ Արփի-Սեւան կառոյցի Մարտունի շրջանի փապուղադործներուն եւ հաստատելէ ետք, թէ ընթերցողներու թիւը երկու հարիւրէն աւելի է, կը գրէ. «Սակայն յաճախ ոչ մէկ ձեւով չենք կրնար փարատել անոնց զարմանքը.

— Վա՜հ, հայերէն գիրքեր չունի՞ք:

Դրադարանին մէջ հինգ հազար ռուսերէն գիրք ունինք եւ ընդամէնը հասն գիրք... հայերէն: Բազմաթիւ անգամներ դիմած ենք «Հայգրքի» Երեւանի դրադարանային վարչութեան, սակայն ապարդիւն»:

Քննադատելի պարադայ մը անկասկած:

Ժ. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Օգոստոսին հայ գիտնականները մասնակցած են միջազգային երկու համագումարներու: Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած է պատմական գիտութիւններու 13րդ, իսկ Լենինգրադի մէջ՝ տնտեսագիտութեան պատմութեան 3րդ միջազգային համագումարները: Սեպտեմբեր 15ին տեղի ունեցած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի ընկերային գիտութիւններու բաժնի ընդլայնուած նիստը, քննելու համար զոյգ համագումարներու արդիւնքները:

Զեկուցումը կատարած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի քարտուղարը՝ Ակադ. Ծ. Աղայեան: Զեկուցումէն պարզուած է, որ առաջին համագումարին մասնակցած են չորս հազար գիտնականներ, 60 երկիրներէ: Հայ գիտնականներու թիւը եղած է 25:

Երկրորդ համագումարի մասին զեկուցած է Ակադ. Ա. Առաքելեան: Այս համագումարին մասնակցած են 1500 գիտնականներ:

Ակադ. Ա. Երեմեան զեկուցած է հետեւեալ նիւթին շուրջ. «Հայաստանը, հայ առեւտրականները եւ առեւտուրի դարացումը Եւրոպայի եւ Ասիոյ միջեւ՝ հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ երկաթուղիի հաստատումը»:

Համագումարի մասնակիցներէն ոմանք չեչտած են կարեւորութիւնը եւ օգուտը նմանօրինակ գիտական ժողովներուն:

ԿՈՒՄԱՅՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Հնադիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան արշաւախումբը կը շրջունակէ Կումայրի բնակավայրին պեղումները: Բնակավայրը կը գտնուի Լենինականի հիւսիս-արեւմուտքը:

Ցայտնաբերուած բարձրարուեստ ճարտարապետական կառոյցները կը վկայեն, որ շրջանին մէջ կեանքը իր հունին մէջ մտած էր նախնադարեան օրերուն: Տեղացիներուն դլխաւոր զբաղումն է եղած արհեստագործութիւնը: Պեղումներու ժամանակ գտնուած են ձեռքի գործիքներ, սափորներ, զինքի նմոյշներ, խեցեղէն իրեր: Դարերով ադօդուած մնալէ ետք կրկին լոյս աշխարհ ելած է միջնադարեան եկեղեցին, որ տարածուած է 450 քառ. մեթրի վրայ: Եկեղեցիին պատերը չինուած են կարմիր եւ սեւ գոյնի մեծ, սրբատաշ քարերով: Կեդրոնին՝ ժայռաբեկորին մէջ, փորուած է կլոր եւ լայն անցք մը, որ հաւանաբար սովորական դաղտնի մուտք մը եղած ըլլայ:

Մասնագէտներու կարծիքով, ամէնէն կարեւոր յայտնագործումը հին պրոնզի դարու չերտին յայտնաբերումն է, որ կ'ընդդրկէ 12-10րդ դարերը Ք. Ա.: Ժամանակաշրջանի ոդիին համաձայն՝ փայլուն խեցեղէնով կառուցուած է հեթանոսական զոհարանը: Հնագէտները այժմ կ'ուսումնասիրեն եկեղեցիին կից չինութիւնները:

ՊԱՇՏՕՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒՄ

Մաւր Դաւթեան, որ նախադահն էր ձայն - պատկերասփիւռի պետական կոմիտէի, «ազատուած» է իր պաշտօնէն: Զինքը փոխարինելու կուդայ Ստեփան Պօղոսեան:

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Այո, իրրեւ զինք տակաւին արժէք մը պիտի ունենամ, բայց իրրեւ մարդ՝ աւերակ մըն եմ:

Իր բուն ցաւը զինքը խօսելու կ'արդիլեր: Լսեց եւ վայրաչարժին անիւները դիտեց որոնք յամրաբար կը սահէին երկաթ պիծերուն վրայէն:

Յանկարծ Անիկա յիշեց, ինչ որ մնացած էր աննկէ երբ խելայեղ եկած էր կալանին մթերանոցը: Սեղանին վրայ կը հանդչէր արիւնլուայ մարմին մը, վայրկեան մը առաջ կեանքով զեղուն եւ այժմ անպարկեշտաբար տարածուած ամէնուն աչքին դիմաց: Գլուխը որ բան մը չէր եղած, իր ծանր հիւսքերով եւ քունքէ-քուն վայ գանգուր մազերով, դէպի ետեւ նետուած էր. հմայիչ դէմքին վրայ, որուն վարդագոյն բեռանը կիսաբաց էր, տարօրինակ արտայայտութիւն մը բեւեռացած էր. շրթունքները կարծես տրոտունջ մը կ'արտաբերէին, մինչ աչքերը անթարթ ու խոշոր բացուած, սոսկումով լեցուած էին, իրր թէ Վրոնսքիի կրկնէր իր սոսկալի սպառնալիքը. «Ըրածիդ պիտի դղջաս»:

Ջանաց զայն միտքը բերել այնպէս ինչպէս տեսած էր առաջին անդամ կայարանը, խորհրդաւոր, հմայքով լի, սիրադեղ, սէրը փնտռելով ու զայն տիեզերքի չուրջը եւ ոչ թէ անդթօրէն վրիժառու, ինչպէս էր վերջին ժամուն:

Կը ջանար վերյիշել լաւագոյն վայրկեանները զոր անցուցած էր անոր հետ, բայց այդ վայրկեանները առ յաւէտ թռնատուորուած էին: Զայն կը տեսնէր միայն հանդիսաւորապէս ամուլ բայց անջնջելի զղջումի սպառնալիքներ ընելու ձեւով:

Վրոնսքի ալ իր ակռային ցաւը չդդաց եւ հեծկլտանքները իր դէմքը կծկեցին:

Վայրկեան մըն ալ չսիչփեց քարտիզը, Քոսնիշեւի հետ քանի մը բառ փոխանակեց եւ կառախումբը մտաւ:

Գ.

— Գիտե՞ս, Քոսթանթէն, որո՛ւ հետ գտնուած է Քոսնիշեւ կառախումբին մէջ, հարցուց Տոլլի Լեվինի... Վրոնսքիի հետ: Կ'երթար Սերպիոյ մէջ մեռնելու պարտեալներուն): Ուրիչ յոդուածներու առարկան տնտեսական պայմաններ էին, փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը, Աղդերու Դաշնակցութեան Թուրքիոյ մասնակցութիւնը, աշխատաւորներու պաշտպանութեան համար միջազգային համաձայնութեանց ընդունումը, եւայլն:

Քէմալի երեւումով ու զործունէութեան սկսելով՝ Իտալացիք լքեցին Անատոլուի կէսը զաղթավայրի վերածելու փառատենչ ծրագիրները: Հիմա անոնց հետաքրքրութիւնը կը սահմանափակուի տնտեսական պայմաններուն մէջ, «տնտեսական ազդեցութեան զօտի»ի ստեղծման համար: Եւ զայն ապահովելու համար, առեն մը ի վեր զարձած են պինակիցը Թուրքիոյ (Թրքական երկու պետութեանց ալ, սուլթանականին ու քէմալականին):

Անշուշտ, մասնաւոր չահեկանութիւն ունին դաշնագրի Յունաստանի վերաբերեալ յոդուածները: Անոնցմով.

1) Թուրքիա Արեւելեան Թրակիան կուտար Յունաստանի: Զաթալճա կը հասնէին յունական սահմանները:

Վենիզելոս յատկանշականօրէն կ'ըսէր սպարապետ Բարասքէվոբուլոսին, որուն «Բուրոս» անունը դրած էին:

— Սահմանները մեր վրայ բուռոս (սիկար) պիտի վառես ու չմարած «Բեբա Բալաս» պիտի գտնուիս:

Յատկապէս Արեւելեան Թրակիոյ համար, առարկութիւններ ունէր Միացեալ Նահանգներու նախադահը, իր դերակիւռ դերով՝ հաչտութեան բոլոր խորհրդաժողովներուն մէջ:

Իր երկիրը անցած պուլկար դաղթականներէն ապրուած՝ պահանջեց որ երկու մասի բաժնուի: Պուլկարիա առնէ Սէնդրիանապոլիսը (Իմիրնէ) եւ Գրքք Քիլիսէն, որպէս փոխարժէքը յաղթական Հունաստան տրուած Արեւմտեան Թրակիոյ:

Իր առաջարկը հանդիպեցաւ Ֆրանսական ընդդիմութեան:

Ֆրանսացիներ, պուլկարական զօնդակներէ հազարաւոր մեռեալներ ունեցած էին, Մակեդոնական ճակատին վրայ: Այսպէսով Արեւելեան Թրակիան կը կցուի Հելլէն պետութեան:

2) Պուլկարիա յաղթականներուն մը բած էր Արեւմտեան Թրակիան: Սեւրի յաւելուածական (լրացուցիչ) դաշնագրով մը (ասիկա ալ 10 Օգոստոս), Դաշնակիցները Յունաստանի կը փոխանցեն իրենց իրաւունքները:

ՖԻՎՈՍ ՂՐԻՂՈՐԻԱՏԻՍ

(3 - Շար.)

տուրքեան պատմութեան 3րդ միջազգային համագումարները: Սեպտեմբեր 15ին տեղի ունեցած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի ընկերային գիտութիւններու բաժնի ընդլայնուած նիստը, քննելու համար զոյգ համագումարներու արդիւնքները:

Զեկուցումը կատարած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի քարտուղարը՝ Ակադ. Ծ. Աղայեան: Զեկուցումէն պարզուած է, որ առաջին համագումարին մասնակցած են չորս հազար գիտնականներ, 60 երկիրներէ: Հայ գիտնականներու թիւը եղած է 25:

Երկրորդ համագումարի մասին զեկուցած է Ակադ. Ա. Առաքելեան: Այս համագումարին մասնակցած են 1500 գիտնականներ:

Ակադ. Ա. Երեմեան զեկուցած է հետեւեալ նիւթին շուրջ. «Հայաստանը, հայ առեւտրականները եւ առեւտուրի դարացումը Եւրոպայի եւ Ասիոյ միջեւ՝ հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ երկաթուղիի հաստատումը»:

Համագումարի մասնակիցներէն ոմանք չեչտած են կարեւորութիւնը եւ օգուտը նմանօրինակ գիտական ժողովներուն:

ԿՈՒՄԱՅՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Հնադիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան արշաւախումբը կը շրջունակէ Կումայրի բնակավայրին պեղումները: Բնակավայրը կը գտնուի Լենինականի հիւսիս-արեւմուտքը:

Ցայտնաբերուած բարձրարուեստ ճարտարապետական կառոյցները կը վկայեն, որ շրջանին մէջ կեանքը իր հունին մէջ մտած էր նախնադարեան օրերուն: Տեղացիներուն դլխաւոր զբաղումն է եղած արհեստագործութիւնը: Պեղումներու ժամանակ գտնուած են ձեռքի գործիքներ, սափորներ, զինքի նմոյշներ, խեցեղէն իրեր: Դարերով ադօդուած մնալէ ետք կրկին լոյս աշխարհ ելած է միջնադարեան եկեղեցին, որ տարածուած է 450 քառ. մեթրի վրայ: Եկեղեցիին պատերը չինուած են կարմիր եւ սեւ գոյնի մեծ, սրբատաշ քարերով: Կեդրոնին՝ ժայռաբեկորին մէջ, փորուած է կլոր եւ լայն անցք մը, որ հաւանաբար սովորական դաղտնի մուտք մը եղած ըլլայ:

Մասնագէտներու կարծիքով, ամէնէն կարեւոր յայտնագործումը հին պրոնզի դարու չերտին յայտնաբերումն է, որ կ'ընդդրկէ 12-10րդ դարերը Ք. Ա.: Ժամանակաշրջանի ոդիին համաձայն՝ փայլուն խեցեղէնով կառուցուած է հեթանոսական զոհարանը: Հնագէտները այժմ կ'ուսումնասիրեն եկեղեցիին կից չինութիւնները:

ՊԱՇՏՕՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒՄ

Մաւր Դաւթեան, որ նախադահն էր ձայն - պատկերասփիւռի պետական կոմիտէի, «ազատուած» է իր պաշտօնէն: Զինքը փոխարինելու կուդայ Ստեփան Պօղոսեան:

— Այո, բայց յարձակողները պիտի չսպաննեմ:

— Այո, պիտի սպաննես:

— Չեմ կարծեր: Եթէ այդպիսի տեսարանի ներկայ դտնուիմ, իմ դրդումիս պիտի հպատակիմ, բայց տակաւ առաջուց չեմ կրնար ըսել: Լաւ ուրեմն, չեմ տեսներ որ մեր մէջ այսքան ինքնաբերական կարեկցութեան զգացում մը կայ հարատահարուած Սլաւներու համար:

— Ատիկա քեզի համար դոյութիւն չունի, բայց ռուս ժողովուրդին համար ունի, պատասխանեց Քոսնիշեւ:

— Դուն այդպէս կ'երեւակայես, ըսաւ Լեվինի: Ասկէ զատ կրնաս հարցնել մեղուանոցի պահապան Միքայէլին, միթէ պատերազմի մասին բան մը լսեցի՞ր: Գիտես որ եկեղեցիներու մէջ յայտարարութիւններ կարդացին: Պէ՞տք է, որ պատերազմի երթանք քրիստոնեաները պաշտպանելու համար, ի՞նչ կը խորհիս այս մասին:

— Մենք առոր մասին բան մը չենք խորհիր, Աղեքսանդր Նիքոլայեվիչ, կայսրը կը խորհի մեզի համար միշտ եւ այս անդամ ալ նոյնը պիտի ըլլայ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՀՐԱՋ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տիկին Աբշալոյս Հրաչ Սարգիսեան իր ամուսնոյն մահուան 16րդ տարեդարձին ի յիշատակ 50ական Ֆր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին, Դպրոցասէրին եւ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԵԻՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
— ՅԻՍՆԱՄԵԱՆԸ —

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

Հ. Յ. Դ.

Ս. ՄՕՐԻՍ ՏԸ ՊԻՆՕ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վրացեան խումբը այս Կիրակի կ. վերջ ժամը 2,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՍԻՆԹԻԹԻՆԻ եւ ՍԻՆ ՇԱՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Անտոք եւ Վարուժան Էնթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկ. Ճապուրեանի բնակարանը՝ 1, Ռիւ Կառա, Սէն Շամոն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի հերթական ժողովը Հինգշաբթի (Հոկտեմբեր 1) ժամը 21ին, ընկ. Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՈՒԶՈՒԻ՝

Recherchons façonniers jauge 2.
Se présenter : GANA
64, Rue de Turbigo — Paris (3e)

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphonner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ՍԻՆ ԼՈՒ

Թաղական Խորհուրդը իր չրջանի հասարակութեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի կը կատարուի, ինչպէս ամէն տարի, մատաղօրհնէնքի արարողութիւն եկեղեցւոյ անուանակոչութեան հանդիսաւոր առիթով: Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8,30ին, պատարագ 10ին, մատաղօրհնէք՝ 11,30ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ դպրոցին տարեմուտի ծնողական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի ժամը 16ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Կը խնդրուի ծնողքներէն ներկայ գտնուիլ:

Ա.ԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ կը հրատարակուի «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն չարաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսին Հոկտ. 1 Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն սկսեալ, 17 Ռիւ Պլէօ Միութեան գրասենեակին մէջ, ուսուցչութեամբ Տիկ. Հոիփսիմէ Զիլինկիրեանի:

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները արձանագրութեան համար, մանաւանդ որ այդ օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ Ծնողական ժողով մը, որով պարտաւորիչ է իրենց ներկայութիւնը:

×

Կոնստանդնուպոլսի Կապոյտ Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին դպրոցի սրահին մէջ: Մեր սիրելի ծնողքներէն կը խնդրենք պատասխանել՝ արձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել զանոնք հայեցի դաստիարակութեամբ:

×

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ Ա.ԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 1ին Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին:

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ ժամը 17, Շաբաթ կ. յ. ժամը 14,30էն մինչեւ 17, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12:

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները Հայկազեան վարժարան՝ ստանալու համար տոհմիկ հայկական դաստիարակութիւն եւ սորվելու Մեսրոպեան քաղցրահնչիւն բարբառը:

×

ՍԵՎՐԱՆ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի օրերը, ժամը 17,30ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը, 19, Ռիւ տը լ'Իլ տը Ֆրանս:

×

ՊՈՒՎՎԱՐ ՕՍՏՕ

Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը եւ Հինգշաբթեայ դպրոցի վարչութիւնը կը ծանուցանեն թէ Հինգշաբթի օրերու դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են 21 Սեպտ. Երկուշաբթի օրուընէ ի վեր: Դասաւանդութիւնները կը սկսին 1 Հոկտ. Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին:

×

ՍԷն ԼՈՒ

Սէն Լուի Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին, նոր տարեշրջանին համար, Հինգշաբթի 1 Հոկտեմբեր առաւօտ ժամը 9ին: Կը դասաւանդէ չրջանի հոգեւոր հովիւ Շահան Քհնյ. Տէտէեան: Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի առաւօտները:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Օգտուեցէք լաւագոյն եղանակէն Հայաստան այցելու համար

Բ. ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Հոկտեմբեր 1էն 15

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ՋՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՈՒՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱՁԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

Ա. կարգի բնակութիւն եւ սպասարկութիւն Մոսկուա եւ Երեւան (Արմենիա պանդոկ)

Գին՝ 2350 ֆրանք

Այս գիները կ'ընդգրկեն օդանաւով երթուդարձը, փոխադրութիւնները, ամբողջ փաքսիները եւ ամէնօրեայ պտոյտները:

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
Tous les jours de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Խմբի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի, Հոկտ. 18ին Սեւրի Մ. Պէչիկթաչլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ սըրահը, ժամը 17էն 20:

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խոչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ:

×

Լիոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, Փարիզի Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութիւնը կը ներկայացնէ Ց. Պարոնեանի «Շողոքորթը», Հոկտեմբեր 31ին:

×

Ալֆորվիլի Մշակութային միութիւնը 31 Հոկտեմբերին կը կազմակերպէ իր անդրանիկ ճաշ – խնջոյքը մեծ պատրաստութեամբ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ Ժորժ Ե.ի սրահը:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սվլանտիի սրահներուն մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԴՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈՒ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ:

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդունուիր հեռաձայնով:

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՅԱՌԱՋԸՆԹԱՑ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
27
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
27 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.925

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.925

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.

Հայաստանի նախարարական Խորհուրդի Մամուլի Պետական Կոմիտէի նախագահ Հայկարամ Ութմազեան Հայրենիքի Ձայնի Սեպտ. 9ի թիւին մէջ չահեկան տեղեկութիւններ կուտայ իր ղեկավարութեան յանձնուած մարմնի գործունէութեան մասին։

Մամուլի Պետական Կոմիտէն, ստեղծուած 1964ին՝ «այն օրգանն է, որը ղեկավարում է Հայաստանի հրատարակչական կազմակերպութիւնների, պոլիգրաֆարդիւնաբերութեան եւ գրքի առեւտրի ձեռնարկութիւնների գործունէութիւնը»։

Նպատակն է հրատարակել մարդկային մտքի հրաշալիքը, մեր ժամանակի ոգին արտայայտող դեղարուեստական, ինչպէս նաեւ գիտա-քաղաքական բնոյթի ներկայացնող գրականութիւն։ Ու ամէն բանէ առաջ լոյս ընծայել հայ ժողովուրդի հարուստ գրական ժառանգութիւնը։

Պ. Ութմազեան կը հաստատէ թէ Հայաստանի մէջ ամէն տարի, մէկին հաշուով լոյս կը տեսնէ հազար անուն գիրք՝ շուրջ տասը միլիոն տպաքանակով։ Ու եթէ իր տպարանները հնարաւորութիւն ունենային, կարող էին առնուազն կրկնապատկել հրատարակուող գրքերու քանակը։

Ուստի այդ հնարաւորութիւնը ընծայելու համար, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի եւ կառավարութեան որոշումով, էջմիածին տանող խճուղիի կողքին յատկացուեր է 12 հեկտար տարածութեամբ հող, որ ի վերայ պիտի ստեղծուի «պոլիգրաֆարդիւնաբերութեան ամբողջական համալիր»։

Այդ համալիրին մէջ պիտի մտնեն դասագրքերու յատուկ տպարանը, գրքամագազային կոմբինատը, դունաւոր տպագրութեան ֆաբրիկան, կեդրոնացուած ցինկոգրաֆիան եւ պոլիգրաֆուսումնարանը։

Նոյն հողին վրայ պիտի կառուցուին նաեւ գրքի պալատի նոր շէնք, պահեստներ, բանուորական հանրակացարաններ եւ օժանդակ այլ կառոյցներ։

Երբ աւարտին բոլոր կառուցումները ու վերակառուցումները, ոչ թէ երկու, այլ շուրջ երեք անգամ պիտի աւելնայ հրատարակուող գրքերու քանակը։

Ուշագրաւ է Պ. Ութմազեանի այն յայտնութիւնը թէ Մամուլի Պետական Կոմիտէն իր առօրեայ աշխատանքներուն զուգընթաց «ուշադրութեան կենտրոնում է պահում նաեւ սփիւռքահայ դպրոցնե-րին օգնութիւն ցոյց տալու հարցը»։

Ներկայիս տպագրուելու վրայ են 12 անուն դասագրքեր եւ նկարազարդ նոր այբենարան՝ երկու մասով։ Առաջին մասը կը հրատարակուի տարեվերջին, երկրորդը՝ 1971ի առաջին կէսին։ Նախապատրաստուելու վրայ է նաեւ «մեթոդական, ինքնաուսուցման եւ օժանդակ այլ գրականութիւն եւս»։

Կոմիտէի նախագահի յայտարարութեան մէջ թէեւ չէ ճշդուած, սակայն տարակոյս չունինք, որ սփիւռքի հայկական դպրոցներուն համար պատրաստուած դասագրքերը դասական ուղղագրութեամբ պիտի ըլլան։

Նման առաջին փորձ մը կատարուած էր արդէն 1964ին։ «Հայաստանի Ուսումնական Մանկավարժական Հրատարակչութիւնը» այն առեն լոյս ընծայած էր երկու չարք դասագրքեր։ Առաջինը՝ Մայրենիի լեզու, չորս հատոր, ուսման Ա-Դ տարիներուն համար։ Նպատակն էր օգնել հայ ուսուցիչներուն՝ «Սփիւռքում մայրենի լեզուի ուսուցման դժուարին աշխատանքը լաւ կազմակերպելու գործում»։

Նոյն տարին (1964) Երեւանի մէջ լոյս ընծայուեցաւ ուրիշ չարք մը եւս, Հայ Գրականութիւն անունով, նոյնպէս Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ։

Դպրոցական այս գոյդ ձեռնարկներու հեղինակներն էին Խաչիկ Դաշտենց, Հ. Ն. Յովսեփեան, Ազատ Եսայեան, Հ. Մ. Մաթչանեան, Մ. Գ. Սարոյեան, եւայլն։ Բոլորն ալ ծագումով արեւմտահայ գրողներ անշուշտ։ Ցիչեալ դասագրքերէն «Մայրենի Լեզու»ի չարքին մէջ աւելի շատ տեղ տրուած էր արեւելահայ հին ու նոր գրողներու։ Գրեթէ բոլորովին անտեսուած էին Արեւմտահայերը։ Հա Գրականութիւն Ջ. տարիին մէջ հիւրընկալուած էին Ն. Ռուսինեան, Լեւոն Շանթ, Յ. Պարոնեան, Հրանտ Ասատուր, Տ. Կամսարական, Ռ. Զարդարեան, Լ. Բաշալեան, Սիամանթօ, Վարուժան, Համաստեղ, Մ. Մեծարենց, Ե. Օտեան, Վ. Թէքէեան, Շ. Շահնուր, Բ. Նուրիկեան եւայլն։ Հաւասարակշռութիւնը պահուած էր զգալի չափով։

Կը յուսանք, որ հրատարակուելիք նոր դասագրքերուն մէջ լայն տեղ պիտի տըրուի արեւմտահայ հին ու նոր գրողնե-րուն, առանց քաղաքական նկատումնե-րու։

1964ին հրատարակուած դասագրքերը հասեր էին մինչեւ Արժանթինի Բորտոպա քաղաքի հեռաւոր մէկ արուարձանի հայկական դպրոցը, ուր անձամբ տեսանք դանոնք 1965ին։ Ուսուցիչը զարմացած էր, որ Հայաստանի մէջ գրքեր կը տըպուին դասական ուղղագրութեամբ։

Ըստ Պ. Ութմազեանի, Մամուլի Պետական Կոմիտէն իր հրատարակած դեղարուեստական գրականութիւնէն բաժին կը հանէ նաեւ սփիւռքին, Մշակութային Կապի Կոմիտէի եւ Գրքի առեւտրի Համամիութենական Վարչութեան միջոցով։

Նոյնպէս ամէն տարի կը հրատարակէ սփիւռքահայ 5-6 հեղինակներու գործերը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲ ԱՇԽԱՐՀԸ ԿԸ ԼՔԷ ՀԻՒՍԷՅՆԸ

20 ՀԱԶԱՐ ՄԵՌԵԱԼ
ԵՒ 100 ՀԱԶԱՐ ՎԻՐԱՒՈՐ

Ծորդանան – պաղեստինեան հարցը նոր փուլի մէջ մտաւ Ուրբաթ առաւօտ, երբ երկու կողմերը համաձայնեցան «անմիջական եւ ամբողջական» զինադադար հրաւիրել։

Առաւելաբար Սուտանի նախագահի ջանքերուն կը վերագրուի զինադադարի մը հաստատման յաջողութիւնը։ Արդարեւ, Ջօր. Նիւմէյրի, որ կը գլխաւորէ արաբ պետութիւններու կազմած միջնորդութեան մարմինը, բազմաթիւ դիմումներ կատարեց Արաֆաթի մօտ, որպէսզի հանդիպում մը հնարաւոր դառնայ իր եւ անոր միջեւ։ Պաղեստինցի առաջնորդը ընդառաջ դնաց եւ, ինչպէս դրած էինք երէկ, հանդիպում մը տեղի կ'ունենար գաղտնի վայրի մը մէջ։

Այս հանդիպումը դրական արդիւնք տուած կը թուի ըլլալ, քանի որ Սուտանցի զօրավարը Ամմանի ճայնասփիւռէն կարդաց Եասէր Արաֆաթի զինադադարի կոչը, ուղղուած «իր մարտիկներուն»։ Պաղեստինցի առաջնորդը կը ճշդէր այս կոչին մէջ, որ զինադադարի մը չուրջ համաձայնած է, որպէսզի վերջ տրուի անմեղներու արեան հոսումին, որպէսզի քաղաքացիները թաղեն իրենց մեռելները եւ խնամեն իրենց վէրքերը։ Ամմանի ճայնասփիւռը կը հաղորդէր նոյնպէս Հիւսէյնի որոշումը զինադադարի հաստատման մասին։

Այսպէս է, որ ութ օրուան արիւնալի կռիւներէ ետք, որու ընթացքին հաւասարար 20·000 քաղաքացիներ սպաննուած են, առանց հաշուելու հարիւր հազարի հասնող անպատսպարներու թիւը, վերջ կը տրուէր կռիւներուն։ Աւելցնենք, որ այս կէտին մէջ եւս թերահաւատութիւն կը տիրէ։ Արդարեւ, կրնայ որեւէ մէկ ժամու սկսիլ կռիւը, կողմերէն մէկուն նախաձեռնութեամբ։

Ցամենայն դէպս, Եասէր Արաֆաթ դի-նադադարի հռչակումէն անմիջապէս ետք Գահիրէ մեկնեցաւ Սուտանի միջնորդ նախագահին հետ։ Այժմ, Եգիպտոսի մայրաքաղաքին մէջ արաբ աշխարհը պիտի փորձէ խաղաղութեան վերահաստատումը ապահովել Ծորդանանի մէջ, ինչ որ բաւական դժուար կը նկատուի ներկայ պայմաններու մէջ։ այսօր խոր առելութիւն մը ստեղծուած է Ծորդանանցիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ։ Պէտք է ի մտի ունենալ նաեւ, որ երկու ճակատներն ալ իրենց ծայրայեղները ունին։

Արդէն, համաձայն պաղեստինեան չըբ-ջանակներուն, յորդանանեան բանակը ո-րոշ վայրերու մէջ խախտած է զինադադարը՝ կրակելով եւ ռմբակոծելով պաղեստինեան կայանները։ Նասր իրաց այս կացութեան մէջ խիստ աղդարարութիւն մը ըրաւ Հիւսէյնի, իսկ Լիբիա յայտարարեց, թէ կը խզէ դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները Ամմանի հետ։

Նասր Հիւսէյնի զրկած իր ազդարարութեան մէջ կը շեշտէ թէ թագաւորը դիտակցօրէն չուզեր վերջ տալ կռիւներուն։ Յաւ կը յայտնէ որ Հիւսէյն տէր չէ եղած իր տուած խոստումներուն եւ թէ վճռած է մաքրել պաղեստինեան դիմադրութիւնը։ Եգիպտոսի նախագահը կ'ըսէ նաեւ թէ Հիւսէյն կ'ուզէ չարունակել ջարդը արհամարհելով արաբական եւ մարդկային բոլոր արժէքները։

× Ամերիկեան չրջանակները կը հաստատեն Իրպիտի զրաւումը յորդանանեան ուժերու կողմէ։

× Ծորդանանցիները Ուահատաթի դաղթակայանին մէջ, որ կը գտնուի Ամմանի մօտերը, երեւան հանեցին թաքստոց մը, ուր կը գտնուէին պատանդներէն 16ը։ Ցետագային ազատեցին նաեւ մէկ ուրիշը։ Մնացեալներու մասին ոչ մէկ տեղեկութիւն կայ։ Ճշդենք, որ ազատածները ծագումով Հրեայ չեն, ինչ որ կը հաստատէ, թէ Պաղեստինցիները ընտրութիւն մը կատարած են յիսուէ աւելի պատանդներուն մէջ։ Միւսները հաւանաբար Սուրիա փոխադրուած ըլլան։

× Իսրայէլի փոխ-վարչապետն ու Պաշտպանութեան նախարարը՝ Ալոն եւ Ջօր. Տայան խիստ ազդարարութիւն մը ուղղեցին Հիւսէյնի զգուշացնելով, որ չառաջարկէ ֆէտայիներուն հաստատուելու իսրայելեան սահմանագլուխին վրայ։

× Հիւսէյն պատասխանած է Նասրի, հաղորդելով թէ ի մօտոյ պիտի կազմէ նոր դահլիճ մը։ Թագաւորը կը հերքէ թէ յորդանանեան բանակը ջարդի ձեռնարկած ըլլայ։

× Ջօր. Մաճալիի զարմիկը առեւանգուած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՐԻՒ-ՄԱՐԻԱ ՌԷՄԱՐՔ, գերմանացի գրագէտը, որ հանրածանօթ դարձաւ մէկ գիրքով՝ «Ոչ մէկ նորութիւն արեւմտեան կողմը», մեռաւ առջի օր Լոքարնոյի մէջ, սրտի տագնապի հետեւանքով։ 73 տարեկան էր, ամուսնացած էր ամերիկացի դերասանուհի՝ Փոլէթ Կոտարի հետ։ Գրած է նաեւ ուրիշ գիրքեր բայց իր անունը ընդմիշտ կապուած է իր առաջին գործին։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութիւնը կը յայտնէ թէ Ռուսերը սուզանաւերու կայան մը հաստատած են Քուպայի մէջ եւ «խիստ ծանրակշիռ» կ'որակէ կացութիւնը։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆ Հոմ կը հասնէր Կիրակի օր, ուր ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնուած էին, առաջքն առնելու համար ծայրայեղներու ցոյցերուն։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ 13 տարեկան բոլոր աղջիկները պիտի կարենան պատուաւոր տուիլ հարսանիքի (ռիւպէոլ) դէմ, որ ինչպէս ծանօթ է, մեծ վտանգ մը կը ներկայացնէ յղի կիներուն համար։ Արդարեւ երբ յղի կին մը հարսանիք կ'ըլլայ, ծնող երախան անպայման թերի մը կ'ունենայ, յաճախ ծանրակշիռ։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ արուեստական արբանեակ մը արձակեց, որ համաճայն ամերիկեան զաղտնի սպասարկութիւն-ներուն, անջրպետային ռմբակոծութիւն-ներու համար սահմանուած է։ Խորհ. Միութիւնը այս ուղղութեամբ փորձեր կը կատարէ։

ՌԻՆԻ մէջ երիտասարդ ատաղձագործ մը ինքզինք հրկիզեց, որովհետեւ դործատիրոջ դործը պահանջած էր երիտասարդէն մազերու երկար խուրձը կտրել։

ՆԻՔՍԸՆԻ խորհրդատուն՝ Հենրի Քիսինճէրը, Փարիզի մէջ տեսակցեցաւ Վիէթնամի խաղաղութեան ժողովի ամերիկեան պատուիրակին հետ, «ապահովութեան» հարցերու շուրջ խորհրդակցելու համար։

ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ որոշեց օդակայաններու պաշտպանութիւնը յանձնել բանակին։ Այս կարգադրութեամբ կը փորձուի առաջքն առնել օդահէնութեան։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ թղթատարի «Էֆ-Օ» (կենդրոնական) սենտիքան գործադուլի հրահանգ տուաւ Հոկտեմբեր 21ի համար։

ԺԱՆ-ԺԱՔ ՍԵՐՎԱՆ-ՇՐԱՑՊԷՐ չրջապտոյտի մը կը ձեռնարկէ այս չաբթու դէպի Քանատա։ Դասախօսութիւն մը պիտի տայ Մոնթրէալ եւ պիտի ընդունուի, Օթաուայի մէջ, վարչապետին կողմէ։

ՈՒԶԲԵԿԻՍՏԱՆԻ նախագահ Նչանակ-ուեցաւ Նազար Մաչանօֆ։

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻԷՆ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք
ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ՝

ԹՈԼՍԹՈՅԻ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ
ԵՒ
ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՑԵԱԼԻ ԴԵՄՔԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՆԻՇԵՐ ՍՏԵՂԾՈՂԸ

Հեռաւոր անցեալին, մեր նախնիքները յուսահատ պահերու եւ թաղման արարողութիւններու, հարսնիքներու, տօնախմբութիւններու ժամանակ երգով արտայայտած են իրենց վիշտն ու թախիծը, բերկրանքն ու խնդութիւնը: Այդ երգերը զոյութիւն ունեցած են բանաւոր ձեւով, սերունդէ սերունդ փոխանցուելով ականջի միջոցով: Գոյութիւն չէ ունեցած նոթագրութեան որեւէ համակարգ, որու միջոցաւ կարելի դառնար արտաբերել երգ մը այնպէս, ինչպէս յօրինուած էր իր ժամանակին: Ամէն երգ, բերնէ բերան ձեւափոխուած էր, ամէն ոք քմահաճ ձեւով զարդարած էր զայն նոր ելեւէջնե-րով, կամ մոռցած էր երգին հատուած-ներէն մէկը: Դարերու ընթացքին բարձր զարգացումի հասած հայկական երաժշտական արուեստը հրապարակ դրաւ ձայնագրութեան համակարգ մը ունենալու պահանջը, քանի որ միջնադարեան վանքերու մէջ երաժշտութեան դերն ու արժէքը չափազանց մեծ էր: Ասոկէ դատ, անհրաժեշտ էր կարգի դնել եւ դրի առնել աշխարհիկ եւ հոգեւոր երգերը: Եւ այսպէս, Ը. դարուն Հայերը սկսան գործածել նշաններ կամ խազեր, որոնք կը-բարկուեցան գրեթէ ամբողջ հազարամ-եակ մը: Տասը դար յարատեւած խազե-րու համակարգը հնարաւորութիւն տուաւ դրի առնելու հազարաւոր երգեր, որոնք պահպանուած են միջնադարեան բազմա-թիւ խազագիրքերու մէջ: Խազի նոթա-գրութեան լայն տարածման ու ծաղկման շրջանը ԺԲ.–ԺԵ. դարերն էին, որմէետք սկսաւ անոր աստիճանական անկու-մը: ԵԹէ ԺԸ. դարու երկրորդ կէսին եւ ԺԹ. դարու սկիզբին քանի մը անհատներ դեռ դիտէին երաժշտութիւնը խազերով գրել եւ կարդալ, յետագային, սակայն, բոլորովին մոռցուեցաւ: Ժամանակի ըն-թացքին խազերու համակարգին մէջ չա-րունակաբար աւելցուած պայմանական նշանները այնքան չատցած էին, որ խա-զերը զարձած էին չափազանց բարդ, դժուար եւ օգտագործելու համար ան-յարմար: Այս է պատճառը, որ ԺԶ. դա-րէն սկսեալ ոչ միայն դադրեցաւ խազե-րու համակարգին զարգացումը, այլեւ ուսումնասիրութիւններու բացակայու-թեան պատճառով, կարելի չեղաւ պահ-պանել ձեռք ձգուած նուաճումները:

Եւ ահա ԺԹ. դարու առաջին կիսուն անհրաժեշտութիւնը զգացուեցաւ սեղ-ծելու ձայնագրութեան նոր, պարզ, մատ-չելի համակարգ մը, որ հնարաւորութիւն տար անաղարտ պահելու հայկ. երա-ժշտութիւնը: Պոլսոյ մէջ այդ ուղղու-թեամբ աշխատեցաւ երաժիշտ Համբար-ձում Լիմոնճեան: Իբրեւ զարգացած եւ-րաժիշտ, մօտէն չփոխելով Պոլսոյ հայ գործիչներու հետ, Լիմոնճեան ունեցաւ այն տեսակէտը, որ այլեւս կարելի չէ վերահաստատել խազերու մոռցուած հա-մակարգը, իսկ հայկական երգերը գրի առնելու եւ զանոնք աղաւաղումէ փրը-կելու համար անհրաժեշտ է ստեղծել նոր ձայնագրութիւն: Լիմոնճեանի այդ միտ-քը ջերմ պաշտպանութիւն գտաւ, եւ ԺԹ. դարու սկիզբները ան ստեղծեց եւ գործ-նական կիրարկութեան դրաւ ձայնագրու-թեան նոր համակարգը, որ կորուստէ փրկեց հայկ. վաղեմի երաժշտական մը-շակոյթը: Ձայնագրութեան այդ համա-կարգը պատմական մեծ դեր խաղաց: Անոր չնորհիւ ժողովրդական եւ եկեղե-ցական բազմաթիւ արժէքաւոր մեղեդի-ներ փրկուեցան կորուստէ եւ աղաւա-ղումներէ: Հայկական նոթագրութեան ստեղծումը նշանակալից երեւոյթ էր եւ ժամանակի հրամայական պահանջը:

Համբարձում Լիմոնճեան, որ իր ժա-մանակի երաժշտական արուեստի ակա-նատես գործիչներէն էր, ծնած է 1768ին, Պոլիս: Պատանի Համբարձում դիւցազ-երեկ անգիր կը սորվի եկեղեցական եւ աշխարհիկ այն երգերը, որոնց տարա-ծիչն էր Պօղոս Սարկաւագ: Լիմոնճեան կատարելագէս տիրապետեց հայ հոգեւոր երաժշտութեան, ուսումնասիրեց արա-բական, թրքական եւ յունական մեղեդի-ները: Շուտով ծանօթացաւ Տիւրեան յայտնի ընտանիքին եւ սկսաւ յաճախել, յայտնի երաժիշտներու մասնակցու-թեամբ, Տիւրեաններու մօտ տեղի ունե-ցող ընկերական երեկոյթներուն: Ապա նշանակուեցաւ դաստատու Ղալաթիոյ վարժարանը եւ դրագիրի պաշտօն վարեց արքունի ճարտարապետ Գրիգոր Պալ-եանի մօտ:

Երկար տարիներ մեծ ժողովրդակա-նութիւն վայելեց Լիմոնճեան իր հանդիպեցաւ դպրոցներու մէջ երաժշտական դասերու ընթացքին. «Դրժ-բախտաբար, կը գրէ Լիմոնճեան, շարա-կաններու այն հոգեմտալ երգեցողու-թիւնները խաղալիկ դարձած են խումբ մը յաւակնոտ դպիրներու կողմէ, որոնք կը կարծեն, թէ Ներսէս Շնորհալիէն ուղղակի իրենց աւանդուած են այն եղա-նակները, զորս իրենց քմահաճոյքին հա-մեմատ կ'երգեն խիստ անպատշաճ կեր-պով, առանց նկատի առնելու, թէ մեր հոգեւոր երաժշտութիւնն իր պարզու-թեան մէջ վսեմ է եւ դեղեցիկ: Ուրեմն, ինչ հարկ անոնց մէջ աւելորդ դեղդե-ղանքներ մտցնել, եւ իրենց ձայնին դե-ղեցկութիւնը ցուցադրելու նպատակով՝ անվայելուչ ձեւով նմանողութիւնը ընել այս կամ այն երգչին»:

Դաստիանդութիւնը դիւրացնելու, աղ-գային երաժշտութիւնը օտար ազդեցու-թիւններէ պահպանելու եւ անոր լաւա-գոյն նմոյշները կորուստէ փրկելու նպա-տակով 1813–1815ին ան ստեղծեց հայկա-կան ձայնանիշներու համակարգը, որ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՈՒՍՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

Ներկայիս Հայաստանի մէջ 12 բար-ձրագոյն ուսման հաստատութիւններ կան՝ Պետական համալսարան, Բազմար-ուեստից վարժարան, Հայկական ման-կավարժական հիմնարկութիւն, ռուս եւ օտար լեզուներու, դիւղատնտեսութեան, անասնաբուժութեան – անասնաբուժու-թեան, բժշկութեան, Ֆիզիքական մարմ-նամարզի, Լենինականի մանկավարժու-թեան, Կիրովականի մանկավարժութեան հիմնարկութիւնները, Երեւանի երաժըշ-տանոցը, իսկ Գորիսի մէջ Հայկական Պետական մանկավարժական հիմնարկու-թեան մասնաճիւղը: Հայաստանի բար-ձրագոյն ուսումնական հաստատութիւն-ներուն մէջ այժմ կան 53·275 ուսա-նողներ, երկու սեռէ:

Հայաստանի ամենահին ուսումնական հաստատութեան՝ Պետական համալսա-րանի 12 ճիւղերուն մէջ ներկայիս դասա-ւանդութեանց կը հետեւին 11·554 ուսա-նողներ: Վերջին հինգ տասնամեակներու համալսարանական չրջանաւարտներու թիւը եղած է 16·000: Երեւանի համա-լսարանը աւարտած են Ակադ. է. Հաս-րաթեան, ուսոդպետ Ս. Մերզելեան, ակադեմականներ Ա. Շահինեան, Մ. Զրբաչեան, Մ. Ներսիսեան, Ա. Յովհան-նիսեան եւ ուրիշներ:

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե-միայի հիմնադրութեան ժամանակ, 1943ին, հաստատուած 23 ակադեմական-ներէն 12ը համալսարանի պրոֆեսէօրներ էին: Այժմ ակադեմականներէն եւ թղթակից-անդամներէն 49ը համալսարանին չրջանաւարտներն են:

Հայաստանի ամէնէն մեծ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնը ներկա-յիս կը հանդիսանայ Երեւանի Բազմար-ուեստից վարժարանը, որուն վեց ճիւղե-րուն մէջ 15·400 երկսեռ երիտասարդու-թիւնը կը հետեւի 62 առանձին մասնա-դիտութիւններու: Բազմարուեստից մասնաճիւղեր ունի Լենինական եւ Կիրո-վական քաղաքներու, ինչպէս նաեւ մաք-րաքաղաքի էլեկտրամեքենաշինական գործարանին մէջ:

Միջին տոկոսով՝ տասը հազար բնա-կիչի հաշուոյն 240 ուսանող կայ Հայաս-տանի մէջ, ինչ որ ամէնէն բարձր ցու-ցանիշը կը կազմէ ամբողջ Խորհ. Միու-թեան մէջ:

Բարձրագոյն ուսման հաստատութիւն-ները ապահովուած են որակեալ ուսու-ցիչներով: Բուհերու մէջ կը դասաւան-դեն 3818 դասախօսներ, որոնցմէ 218ը ա-կադեմականներ, դիտութեան տոքթոր-ներ կամ փրոֆեսէօրներ են, 1320ը՝ դի-տութեան թեկնածուներ կամ դոցենտներ:

Բարձրագոյն ուսումնարաններու հաս-տատումը եւ անոնց յետագայ զարգացու-մը նպաստեցին բարձրորակ մասնագէտ-ներու պատրաստութեան գործին, իսկ ասիկա իր կարգին խթան հանդիսացաւ կարգ մը միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարաններու հիմնադրութեան: Նորաստեղծ ուսումնական հաստատու-թիւնները կոչուած են լուծել դեր խաղա-լու օր ըստ օրէ զարգացող ժողովրդական տնտեսութեան եւ մշակոյթի տարբեր բնագաւառներուն համար մասնագէտներ պատրաստելու գործին մէջ:

Ներկայիս 61 թեքնիք ուսումնարան-ներու եւ կրթարաններու մէջ 150 մաս-նագիտութիւններու կը հետեւին 45·000է աւելի պատանիներ եւ պարմանուհիներ:

Տարիներէ ի վեր կը բարելաւուի նաեւ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ո՞ըչափ առեն մնացած էք Փարիզ, հարցուց Մարսիկ էֆէնտի:

— Հինգ տարի:

— Եւ հիմա քանի՞ տարեկան էք:

— Երեսուն տարեկան, պատասխանեց երիտասարդը զարմանքով իր խօսակիցին երեսը նայելով, որովհետեւ չէր կրնար ըմբռնել այս հարցաքննութեան չարժա-ռիթը:

Բայց Մարսիկ էֆէնտի առանց ու-չադրութիւն զարձնելու անոր զարմացու-մին, ամենայն պաղարիւնով հարցուց.

— Ուրեմն միւս քառնեւհինգ տարիները ո՞ւր անցուցած էք:

Շաւարշ խոհոյն չպատասխանեց, կար-ծես չուզելով այս անակնկալէն: Ցետոյ տեսնելով որ կարելի չէր լուռ մնալ, ը-սաւ.

— Բայց ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Կ'ուզեմ հասկնալ թէ ձեր կեանքի միւս քսանեւհինգ տարիները ո՞ւր ան-ցուցած էք:

— Եւ ի՞նչ պիտի ըլլայ ձեր հետաքրքը-րութեան չարժառիթը, ըսաւ Շաւարշ:

— Բայց նախ պատասխանեցէք հար-ցումիս:

— Իրաւ որ չեմ դիտեր, ըսաւ Շաւարշ նեղուած կերպարանքով, ձեր հարցումը այնքան տարօրինակ է ու այնքան անա-կընկալ... միայն կը յիշեմ որ երկար տարիներ Պրուսա անցուցած եմ, մա-րդոյ մանկութիւնս գրեթէ... յետոյ Պո-լիս եկած եմ գիշերօթիկ դպրոց մը մըտ-նելու եւ վերջապէս Փարիզ գացած եմ ուսմունքս կատարելագործելու... ահա համառօտ կերպով իմ կենսագրութիւնս: Հիմա որ գայն լսեցիք, լսէք տեսնեմ թէ ի՛նչ պիտի հետեւցնէք: –

— Ոչինչ, պատասխանեց Մարսիկ է-ֆէնտի, միայն դիտել պիտի տամ, որ հինգ տարուան մէջ պէտք չէր որ մոռ-նայիք ձեր քառնեւհինգ տարուան կեան-քը...:

Բարսեղ էֆէնտի դադց որ խօսակցու-թիւնը անախորժ հանդամանք մը կ'առ-նէր եւ կարճ կապելու համար ըսաւ.

— Հիմա թողունք այդ խօսքերը եւ տեսնենք թէ ինչ նորութիւն կայ Պոլիս ... այսօր դեռ թերթ չկրցանք կարդալ:

— Հիմակուհիմա ամէն բան լաւ կ'եր-թայ, պատասխանեց Մարսիկ էֆէնտի եւ սկսաւ օրուան դէպքերուն վրայ խօ-սիլ:

Շաւարշ, թէեւ սրտնեղած, սակայն ինքզինքը զսպեց ու Զարուհիին մօտենա-լով սկսաւ անոր հետ ցած ձայնով խօ-սակցիլ, մինչ Արամ ու Վահան ոտքի ե-լած էին պատրաստ մը ընելու համար:

Երիտասարդ երկրաչափը հակառակ չո-դենաւին մէջ իր բարեկամին ըրած յո-խորտանքներուն, ամէն ճիգ կը թափէր դեղանի ու մանկամարդ այրիին սիրտը դրաւելու համար: Եւ սակայն իր ըսա-ծին չափ դիւրին չէր երեւար այդ գոր-ծը: Զարուհի թէեւ միշտ քաղաքավար ու սիրալիր վերաբերում մը ցոյց կուտար իրեն հանդէպ, բայց մինչեւ որոշ սահ-ման մը, ուրկէ անդին թոյլ չէր տար անցնիլ: Երիտասարդը աւելի քաջալերու-թիւն կը դտնէր Սուրբիկ հանըմէն, որ չափազանց կը մեծարէր զինքը: Իսկ Բարսեղ էֆէնտին ու Արամը պարզապէս երկիւղ կ'ազդէին երիտասարդին իրենց ցուրտ ընթացքով:

— Փոխանակ այս բազմութեան մէջ նստելու, լաւագոյն չէ՞ որ ձեր տունը երթանք, առաջարկեց Շաւարշ մանկա-մարդ կնոջ:

— Բայց հիւրերու կը սպասենք:

— Ա՛, այո, այդ կէտը մոռցայ:

— Արդէն քանի վայրկեանէն վերջին չոգենաւը կը հասնի ու այն ատեն ա-մէնքս միասին կ'երթանք:

— Ուրեմն դոնէ երթանք նաւամատոյ-ցին վրայ ձեր հիւրերը դիմաւորելու, ըսաւ Շաւարշ, որ կը ջանար առիթ մը ստեղծել զլուխ-դլխի կարենալ տեսնուե-լու համար Զարուհիի հետ:

— Շատ լաւ, պատասխանեց մանկա-մարդ կինը, մանաւանդ թէ այնպիսի տեղ մը նստած ենք, որ մեզ դժուար պիտի նչմարեն, հետեւաբար լաւագոյն կ'ըլլայ երթալ դիրենք դիմաւորելը:

Երկուքը միասին անցան բազմութեան մէջէն եւ ուղղուեցան դէպի ծովեզերք:

— Կը տեսնէ՞ք, տիկին, դիտել տուաւ Շաւարշ, ամէնուն աչքերը մեր վրայ են ... այս ինչ տարօրինակ երկիր, եւ ձեր Մարսիկ էֆէնտին դեռ կը բարկանայ երբոր դիտողութիւն կ'ընեմ... մի՞թէ Փարիզ տասնկ բան կայ... երկու երե-տասարդ որովհետեւ միասին կը քալեն՝ ամբողջ բազմութիւնը իրենցմով կը զբաղի:

— Կարծեմ կը չափազանցէք, պատաս-խանեց Զարուհի խնդալով:

— Բայց չէ, չեմ չափազանցեր, դոչեց երիտասարդը, կ'երդնում որ ամէնուն աչքը մեր վրայ է:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(218 – Շար.)

«ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ»

ԽՄԲ.— Նոր լոյս տեսաւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի եւրոպայի շրջանի պաշտօնաթերթը՝ Նոր Շինարար, բացառիկ թիւ մը շէֆ՛ղ տըպագրութեամբ, եւ... նկարներու ճոխ բովանդակութեամբ, նուիրուած 1969 Մայիսի համագումարին: Այս «անձախընթաց» թիւին մասին, շահեկան նկատեցինք արտատպել Պէյրութի ռամկավար պաշտօնաթերթ՝ «Զարթօնք»ի կարծիքը, հրատարակուած թերթին Օգոստ. 23ի թիւին մէջ, «Խմբագրական Նշմարներ» խորագրին տակ: Ձեզի կարծեր որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի նկատմամբ կարելի է աւելի առարկայական եւ անկողմնակալ կարծիք մը գտնել քան ռամկավար մամուլին տեսակէտը:

«ՆՈՐ ՇԻՆԱՐԱՐ» ՈՐ ՇԱՏ ԴԱՆԴԱՂԱՇԱՐԺ Է

Քանի մը օր առաջ ստացանք Հ. Բ. Ը. Միութեան եւրոպայի շրջանակի պաշտօնաթերթ (Փարիզի մէջ լոյս տեսնող) «Նոր Շինարար»ի բացառիկը, — «պատկերազարդ բացառիկ թիւ նուիրուած ամբողջապէս՝ տարեդարձի առթիւ՝ Հայկական բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Համաշխարհային Կորհրդակցական Պատգամաւորական Ժողովի չորրորդին՝ Փարիզ՝ 3–11 Մայիս 1969»:

Առաջին ակնարկով՝ չքեղ բացառիկ մըն է «Նոր Շինարար»ի այս թիւը, — 140 մեծադիր էջ, դունաւոր զիծերով չրջանակներու մէջ առնուած էջերով, 177 մեծ ու պզտիկ լուսանկարներով, բար – ձրրակ թուղթով, չողչողուն խորագիրներով եւ ենթախորագիրներով, եւայլն: Օրինակ, կողքի առաջին էջին վրայ իսկ գրուած է կարմիր ու սեւ խոշոր տառերով.— «Նոր օրերու աւարայրեան ազգային ուխտ մը — Հայ պետութիւն, հայ եկեղեցին, հայ ազգ — ի մի — Արտերկրի Հայութեան եւս յաւերժականութեան գոյամարտին մէջ»··· եւայլն:

Բացառիկին մէջ կան անշուշտ՝ ժողովական նիստերու տպաւորիչ նկարագրութիւններ, իմաստալից ճառերու հրատարակութիւն, ընդունելութիւններու, այցելութիւններու եւ պարահանդէսի պատկերազարդ թղթակցութիւններ եւայլն: Բացառիկը պատրաստողին կամ խմբագրողին (որուն ով ըլլալը հրապարակուած չէ) իսկ ընորոշումով՝ «Մնայուն եւ տեւական համայնապատկեր եւ դեղեցիկ յիշատակ՝ պատմական, անմոռանալի, աննախընթաց, յիշատակելի օրերու»···: Խմբագրողը երբ ինք անճնապէս իր գործին մասին այսպիսի վճիռ կ'արձակէ համե՞ստօրէն··· ընթերցողին կը մնայ··· համեստօրէն համաձայն ըլլալ իրեն, եթէ նոյնիսկ տեսնէ, օրինակ, թէ խմբագրողը ինք լուրջ խօսք ու խորհրդածութիւն իսկ չունի համադումարի պատմական տարողութեան ու գործնական կարեւորութեան մասին:

Ամէն պարագայի մէջ, չենք ուզեր ըստորագնահատել աշխատանքն ու գործը, բայց թող ներուի մեզի նշել, թէ «Նոր Շինարար»էն կ'ակնկալուէր, որ հին «Շինարար»էն աւելի արագ չարժէր եւ աւելի քան տարի մը չդանդաղէր՝ անդրադառնալու համար Հ. Բ. Ը. Միութեան փարիզի պատմական համադումարին: Իր դանդաղութեան եւ յապաղումին համար՝ բացառիկին խմբագրութիւնը կը գրէ.— «Կը խնդրենք ներողամիտ դանուիլ»: Անկեղծօրէն, դժուար է ներողամիտ ըլլալ՝ երբ դիտես թէ այս պարոնները, որոնք պիւտճէ եւ ծախք հոգալու մտահոգութիւն չունին, եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի բազմահազար տոլարները կը ծախսեն անարդել, երկար տաեն կը դանուին անփոյթ եւ անհոգ, եւ 1969ի Մայիսին կայացած համաժողովի մը մասին հանրութեան կը խօսին 1970ի Օգոստոսին···:

Եւ երբ աւելցնենք, թէ Հ. Բ. Ը. Մ.ի կեդրոնական օրկանը, Նիւ Եորք հրատարակուող «Յուշարար – Միութիւն»ը տակաւին միութեան մեծագոյն համաժողովին մասին ոչինչ գրած է, — դէպքէն չուրջ 15 ամիս ետք, — այն տաեն պաղպաղար կարելի է կազմել ափսոսալի կացութեան մասին···: Ձենք դիտեր թէ ի՛նչ է պատճառը այս թերացումին, — եւ մենք ուրէ անձ պախարակելու դիտաւորութիւն չունինք անշուշտ, — բայց կը խորհինք թէ բնաւ ներելի չէ այսպիսի վերաբերում կամ վարմունք: Վերջ ի վերջոյ, ծիծաղելի չէ՞, որ միութեան սեփական պաշտօնաթերթերը իրենք ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ ըլլան աշխարհի բոլոր հայ թերթերուն մէջ՝ անդրադառնալու միութեան համաժողովին եւ չնչաւելու անոր կարեւորութիւնը··· Քարոզչութեան ի՛նչ «չքնաղ» ըմբռնում է այս···:

«ԶԱՐԹՕՆՔ»

ՌԱՏԻՕ-ԵՐԵՒԱՆԻ ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս ծանօթ է խորհ. Միութեան մէջ շրջան ընող պատմութիւնները հեղինակութիւնը կը վերագրուի ռատիօ – Երեւանի, որ անշուշտ երեւակայական կայան մըն է: Նոր շարք մը կը բացեմ վերջերս լոյս տեսած փրաւնեներէն հատարէն (հրատարակիչ՝ *Թապլը Ռոնտ*, հեղինակ՝ Արման Միֆ):

Ովկիանոսին մէջ, նաւ մը կ'ընկղմի: Երեք վերապրող կայ, որոնք կը յայտնուին ամայի կղզի մը ցամաք ելլել: Մէկը բան ծանօթ է միայն երկու այր մարդ կայ եւ մէկ կին, երեքն ալ նոյն ազգութենէն: Բայց ի՞նչ ազգութիւն: Դաշտը բաց է հնթադրութիւններու առջեւ.

— Եթէ սպանացի են, երկու այրերը կը մենամարտին եւ կինը կը պատկանի յաղթողին:

— Եթէ իտալացի են, երկու այրերը իրարու կը սպառնան, կինը ողբերգու – թեան մը առաջքն առնելու համար, կը յայտնի խաղաղութիւնը պահպանել մաքիավելիք խաղերով:

— Եթէ Ֆրանսացի են, որեւէ խնդիր չկայ, բոլորն ալ շատ գոհ են:

— Եթէ անգլիացի են, ոչ մէկ խնդիր: Մէկը միւսին ներկայացուած չըլլալով, իւրաքանչիւրը իր հաշուոյն կ'ապրի կըզպին մէկ անկիւնը եւ իրարու հետ չեն խօսիր:

— Եթէ գերմանացի՞ են: Այն տաեն կնոջ սիրտը պիտի նեղուի:

— Եթէ ռուս են: Սարսափելի բան է: Կինը կը սիրէ ան՝ որ զինքը չի սիրեր եւ կը պատկանի միւսին զոր չի սիրեր, բայց որ զինքը կը սիրէ «մարմնով քուկդ եմ, բայց հոգիս չեմ տար քեզի», կ'ըսէ եղերական յուսահատութեամբ:

— Վերջապէս, եթէ չեխ են, լեհ, ռումանացի կամ հունգար, կը սպասեն Մոսկուայի հրահանգներուն, դիտնալու համար թէ ի՞նչ պիտի ընեն:

×

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Համաշխարհային սովի վտանգ կա՞յ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Այո, եթէ Զինայինները սկսին դպլոով ուտել:

×

— Ամուրի կին մը կրնա՞յ ամսական 50 ռուբլիով ապրիլ:

— Անկասկա՛ծ, պայմանով որ ապառիկ հագուի եւ կանխիկ հանուի:

×

— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Պրաւդայի եւ Իզվեստիայի միջեւ (խորհրդային երկու կարեւոր օրաթերթերը):

— Պրաւդայի մէջ Իզվեստիա չկայ, իսկ Իզվեստիայի մէջ Պրաւդա չկայ (ճըշդենք որ ռուսերէն Պրաւդա ճշմարտու – թիւն կը նշանակէ եւ Իզվեստիա՝ լուր):

×

— Ո՞վ հնարեց դեմոկրատ Հանրապետութիւնները:

— Աստուած:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ Ադամն ստեղծեց, ապա՝ Եւան, յետոյ Եւան տարաւ Ադամին եւ ըսաւ անոր.— «Կին մը ընարէ»:

×

1967ին սկսած էին պատմութիւններ շրջան ընել բացատրելու համար Արաբ – ներու պարտութիւնը վեցօրեայ պատերազմի ընթացքին.—

— Ինչո՞ւ Արաբները պատերազմը կորսընցուցին Հրեաներուն դէմ:

= Որովհետեւ խորհրդային ռազմամթերք ստացած էին:

— Որակը լա՞ւ չէր:

= Ո՛չ, լաւ էր:

— Այն տաեն ի՞նչ եղաւ:

= Ռազմամթերքին հետ գրքոյկներ ստացած էին, ուր կը բացատրուէր թէ ի՞նչպէս պիտի գործածեն:

— Ուրե՞մն:

= Այդ գրքոյկներուն մէջ գրուած էր. «Նահանջեցէք, թշնամին ձեր հողերէն ներս քաշեցէք եւ սպասեցէք որ ձիւնէ»:

×

Հանրային կարծիքի քննութեան մը արդիւնքին համաձայն, Խրուշչեւ հետեւեալ կէտերը կը նկատէ.—

Ժողովուրդին մէջ դժգոհութիւն կայ, որովհետեւ ուտելիք շատ բան չկայ ու նաեւ որովհետեւ քաղաքական մթնոլորտ շատ խիստ է եւ ոչ ոքի թոյլ կուտայ արտադրել: Ժողովուրդը մէկ ելք կը դտնէ միայն՝ ապաստան դտնել եկեղեցիներու մէջ ու աղօթել:

Այս վերջին կէտը շատ կը մտահոգէ Խրուշչեւը: Երբ Կրեմլինի պալատին մէջ, ընդունելութիւն մը կայ ուր ներկայ են բոլոր դաւանանքներու պետերը — օր – թոտոքս, կաթոլիկ, մահմետական եւ հրեայ, Խրուշչեւ կը խորհի լուծել այս հարցերը, դիմելով Մորմ. Միութեան մեծ ռաբբունապետին: Մէկ կողմ կը կանչէ եւ անոր կը հարցնէ.

— Ռաբբի, ահա թէ ուր հասած ենք: Ժողովուրդը կը տրտնջայ, ուտելիք չկայ, կը թուի թէ անհատական ազատութիւնը դեղչուած է եւ եկեղեցիները լեցուն են: Ի՞նչ դարման կարելի է դտնել այս կացութեան:

Ռաբբունապետը պահ մը կը մտածէ ու կը պատասխանէ.

— Աւելի դիւրին բան չկայ, այս կացութենէն դուրս ելլելու համար: Ուտեստեղէնի հարցը լուծելու համար, կը փակէք ձեր արեւելեան սահմանները, աւելի քիչ մը կը ղրկէք Վիէթնամ եւ Զինաստան: Ռամիկավարական չհապճեպուածները նուազեցնելու համար, կը փակէք Արեւմուտքի սահմանը, ապահովութեան կրզպանք մը կ'ըլլայ դէպի արեւմտեան եկիրները, իսկ եկեղեցիները պարպելու համար, Ցիսուսին նկարը հանեցէք եւ ձերը ղրէք:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

Նիանիան իրաւունք ունի, մեզի կը ճանչնայ:

Ուզեց անմիջապէս փորձել: Ռոհարա – րուհին, որ յատկապէս կանչեցին, մանկիկին մօտեցաւ, որ երեսները կախեց եւ ժխտականօրէն գլուխը երերցուց: Այն տաեն Քիթթի մօտեցաւ, մանկիկը չողչողուն ժպիտ մը ունեցաւ, ձեռքը սպասին վրայ դրաւ եւ գուարթ ճիչեր արձակեց ինչ որ հմայեց իր հայրը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՅ

(Շար.)

մինչեւարդ մասնագիտական ուսումնարաններու դասատուներու կազմը: Ներկայիս դասատուներու թիւը կը հասնի 2900ի:

Այս տարի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու չրջանաւարտներու թիւը պիտի ըլլայ 6800, իսկ միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարաններունը՝ մօտ 8300:

Ցառաջիկայ տարիներուն զգալի կերպով պիտ է բազմանայ ուսանողներու թիւը, որովհետեւ ինչպէս հաշիւները ցոյց կուտան, յառաջիկայ 10–15 տարիներուն Հայաստանի տնտեսութիւնը պէտք պիտի ունենայ բարձրագոյն կրթութեան վկայական ստացած 220·000 մասնագէտներու:

Ա. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Լեւին հասկցաւ որ այս վիճաբանութիւնը իր եղբայրը կը բարկացնէր եւ լռեց: Իրենները ուշադրութիւնը հրաւիրեց հորիզոնին վրայ կուտակուած ամպերուն վրայ եւ խրատ տուաւ տուն վերադառնալու, մինչ ինք ալ աճապարանքով կ'ներթար Քիթթին փնտռելու, որ իր տղուն հետ անտառը դացած էր:

Բայց արդէն ամպերը կը խափանէին արեւուն ճառագայթները եւ երկինքը մըթագնեցաւ, խաւարումի առեն մը պէս, հովը բուռն կերպով կը փչէր եւ Լեւինի դնացքը կ'արդիլէր թմբլիներու ծաղիկներն ու տերեւները կորզելով, ցաւառի – ներու ճերմակ ոստերը մերկացնելով եւ աքսախալի կատարները, ծաղիկներն ու խոտերը միեւնոյն կողմը հակել տալով: Տեղատարափի մը ճերմակ վարագոյրը հեռուէն ծածկեց անտառը եւ արագօրէն յառաջացաւ դէպի այն տեղը ուր կը դտնուէր Քիթթի:

Լեւին, գլուխը դէպի առաջ, կը պայքարէր հովին դէմ, որ թեւերն առկ դըտնուող ծածկոյթը վեր կը վերցնէր: Արդէն կը մօտենար եւ կաղնիի մը տակ ճերմակ զգեստներ կը նշմարէր, երբ յանկարծ իր չուրջը հողը բոցավառեցաւ եւ իրեն թուեցաւ որ երկինք կը սարսռար իր գլխուն վերեւ:

Երբ իր չլացած աչքերը բացաւ, անձրեւի թանձր քօղին մէջէն սոսկումով տեսաւ որ կաղնիին կատարը մէկ կողմ կը ծռէր:

«Կարելի՞ է որ կայծակնահար եղած ըլլայ», հարցուց ինքնիրեն: Եւ այս հատնականութեան վրայ խորհելու ժամանակ ունենալէ առաջ, կաղնիին կատարը տապալեցաւ ծառերու թաւուտքի մը եռեւ եւ լսեց ճիւղերուն վրայ թաւալող ահագին զանգուածի մը ահռելի ճարճատիւնը:

Կայծակին չողիւնը, որոտումին աղմուկը եւ իր վրայ սիրող սարսուռը անմէնքը միասին խառնուեցան Լեւինի համար միակ սոսկալի տպաւորութեան մէջ:

«Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, իսկի՛ւ թէ իրեն հանդիպած չըլլայ», գոչեց:

Ու թէեւ անմիջապէս խորհեցաւ որ այս խնդրանքը որեւէ օգուտ չէր կրնար ունենալ քանի որ կաղնին արդէն տապալած էր, զարձեալ զայն կրկնեց դիտնալով որ այդ անմիտ բացագանչութենէն լաւագոյն բան մը չունի ընելիք: Երբ հասաւ այն տեղը, ուր Քիթթի կը կենար սովորաբար, զայն հոն չդտաւ: Մանկամարդ կինը անտառին միւս ծայրն էր, հինաւուրց թմբլիի մը տակ եւ զինքը կը կանչէր:

Անձրեւը արդէն դադրած էր եւ երկինք կը պայծառանար երբ Լեւին անոնց քով հասաւ:

— Ողջ առո՞ղջ էք, բան մը չպատահեցա՞ւ ձեղի, դոչեց:

Քիթթի եւ Նիանիան ծռած էին մանկիկին կառքին վրայ, խոշոր կանանչ անձրեւանոցի մը տակ ապաստանած: Նիանային չըլացող եսին ծայրը չոր էր, բայց Քիթթի ուրքն մինչեւ գլուխը թրջուած էր եւ հագուստը մորթին կը փակէր:

— Շիտակը, ի՞նչպէս ամօթ չես զգար, ըսաւ Լեւին կնոջը, չեմ հասկնար թէ ինչպէս այս աստիճան անխոհեմութիւն կ'ընես:

Քիթթի չփոթած՝ սկսաւ ինքզինքը արդարացնել. տան կաթիլ մը ջուր չէր ընդունած եւ չէր արթնցած:

Ամպարանքով տան ճամբան ձեռք առին. Լեւին արդէն զղջացած էր իր բարկութեան համար եւ կնոջ ձեռքը բռնած:

Ժամ մը ետքը, երբ Լեւին մոտաւ տղոց սենեակը, Քիթթի թեւերը սոթթած լոդարանին քով կեցած էր, որուն մէջ փոքրիկ Միթիա կը խաղար:

— Տես, տես, ըսաւ Քիթթի Լեւինին, Նիանիան իրաւունք ունի, մեզի կը ճանչնայ:

Ուզեց անմիջապէս փորձել: Ռոհարա – րուհին, որ յատկապէս կանչեցին, մանկիկին մօտեցաւ, որ երեսները կախեց եւ ժխտականօրէն գլուխը երերցուց: Այն տաեն Քիթթի մօտեցաւ, մանկիկը չողչողուն ժպիտ մը ունեցաւ, ձեռքը սպասին վրայ դրաւ եւ գուարթ ճիչեր արձակեց ինչ որ հմայեց իր հայրը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՅ

(Շար.)

Այրի Տիկին Էլմոն Անտոնեան եւ զա – ւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ՅՈՎՀ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 20ին Ռոմանի շրջանը՝ Պօ– ռըկաս–Պարէ։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատունը իր այցելութեան առ – թիւ, Պ. Նուպար Գաբրիէլեան (Միաց– եալ Նահանգներէն) 10 տոլար կը նուիրէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Թաղական Խորհուրդը շնոր– կալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէր– ները փոխան Ծաղկեպսակի Սահակ Պա – պուչեանի մահուան առիթով.

Մինաս Տիգամխեան 10 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կրուսօն, Մկրտիչ Սիմոնեան, Կի– րակոս Մակարեան 20ական, Յակոբ Մո– րոյեան, Գրիգոր Ժամկոչեան, Տիկ. Ան– ժէլ Սեմէրճեան 10ական, Ժանօ Յովհան– նէսեան 50, Պօղոս Պէրպէրեան 20, Ֆիլիփ Սվաճեան 10, Վարուժան Պօղաճեան 50, Տիկ. Եղսա Սիմոնեան, Պօղոս Գուլումճեան, Տիգրան Թապաքեան, Յակոբ Գո– րաճեան, Տիկ. Հեղինէ Ալեքսանեան, Գրիգոր Բալուզեան, Տէր եւ Տիկին Յա– կոբ Գիւրճեան, Հայկազ Զուքուրեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Զուքուրեան 15։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի հերթական ժողովը Հինգշաբթի (Հոկ – տեմբեր 1) ժամը 21ին, ընկ. Սերոբեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Թէհլիրեան» խումբի հերթական ժողովը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տունը։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Անտոնեան եւ Տիկին Ա. Պապ – եան 50ական ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի եւ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայաններուն ի յիշատակ Հայկ Պապեանի, անոր մահուան տարեդարձին առթիւ։

ԾԱԽՈՒ Է

ԵՐԿՈՒ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐ

ՄԷԿԸ՝ ՊԱՆԵԼՕ, վեց սենեակ, խոհանոց եւ յարմարութիւններ։

ԵՐԿՐՈՐԴԸ՝ ԱԼՖՈՐՎԻԼ, չատ գե– ղեցիկ փավիլիոն մը, գեղազարդ պարտէզով մը, 4 սենեակ, խոհանոց եւ յարմարութիւններ։ Կարելութիւն աչխատանոց չինելու։

Հեռաձայնել ամէն օր, բացի Շա – բաթ եւ Կիրակի՝ 236–41–27

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈՒ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾՄՈՒՐ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի, Հոկտ. 18ին Սեւրի Մ. Պէչիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ սը– բահը, ժամը 17էն 20։

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պա – րահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ ե – րեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խոչի Լիոնի մաս – նաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէհի սրահներուն մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՅՑԵԼԵՑԻՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1970 ՏԱՐԻՈՑ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
18 ՆՈՅԵՄԲԵՐԷՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ԵՒ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՆ՝ 2200 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ առաք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ՝ ՊԱԼԵԱՆի՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱՋԱՐԷԹ ԴԱՍՊԱՐԵԱՆի
ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆի

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Մխիթարեանը՝ իր տարե– ւոր ընդհանուր ժողովին առթիւ, կը նախաձեռնէ խնջոյքի մը Հ. Բ. Ը. Մխի– թարեան Հիւսիսեան սրահին մէջ։ Տեղի պի– տի ունենայ Հոկտ. 4, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ մինչեւ ուշ գիշեր։

Պիտի ըլլան անակնկալներ, երգեր, նաեւ հայկական եւ ֆրանսական պարեր, մասնակցութեամբ «Կոունկ» նուագա – խումբի, որ պիտի ստեղծէ իսկական տաք մթնոլորտ։

Տեղւոյն վրայ պիտի գտնէք ամէն տե– սակի զովացուցիչներ եւ արեւելեան զա– նազան ուտեստեղէններ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ – ՅԻՄՆԱՄԵԱՆԸ –

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ա– մէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19։

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ԿՈՒԶՈՒԻ՝

Recherchons façonniers jauge 2.
Se présenter : GANA
64, Rue de Turbigo — Paris (3e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ։

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդուն– ուիր հեռաձայնով։

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսին Հոկտ. 1 Հինգշաբթի կէս– օրէ վերջ ժամը 4էն սկսեալ, 17 Ռիւ Պէօ Միւթէեան դրասենեակին մէջ, ուսուց – չութեամբ Տիկ. Հռիփսիմէ Զիլինկիր – եանի։

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները արձանագրութեան համար, մանաւանդ որ այդ օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ Ծնողական ժողով մը, որուն պարտաւորիչ է իրենց ներկայու – թիւնը։

×

Կոնստանդնուպոլսոյ Կապոյտ Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին դպրոցի սրահին մէջ։ Մեր սիրելի Ծնող– ներէն կը խնդրենք պաղատաբար՝ ար – ձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել զանոնք հայերէն դաստիարակու – թեամբ։

×

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ Ա.Զ.Գ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտեմ – բեր 1ին Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին։

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Հինգ– շաբթի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ ժամը 17, Շաբաթ կ. յ. ժամը 14,30էն մինչեւ 17, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12։

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները Հայկազեան վարժա – րան՝ ստանալու համար տոհմիկ հայե– դաստիարակութիւն եւ սորվելու Մես – րոպեան քաղցրահնչիւն բարբառը։

×

ՍԵՎՐԱՆ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան Չորեք– շաբթի օրերը, ժամը 17,30ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը, 19, Ռիւ տը լ'Իլ տը Ֆրանս։

×

ՊՈՒՎՎԱՐ ՕՍՏՕ

Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Հոգաբարձու – թիւնը եւ շրջանի Կապոյտ Խաչի վար – չութիւնը կը ծանուցանեն թէ Հինգշաբ– թիօրեայ դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են 21 Սեպտ. երկուշաբթի օրուը– նէ ի վեր։ Դասաւանդութիւնները կը սկսին 1 Հոկտ. Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։

×

ՍԷն Լուի Թաղական Խորհուրդը կը ծա– նուցանէ թէ հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին, նոր տարեշրջանին համար, Հինգշաբթի 1 Հոկտեմբեր առաւօտ ժա– մը 9ին։ Կը դասաւանդէ շրջանի հոգեւոր հովիւ Շահան Քհնյ. Տէրէեան։ Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի ա – ռաւօտները։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԻԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԴՎԱԾԱԲԱՇՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՑՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ՄՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿՐ ՓՆՏՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծանուցով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
29 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.926 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.926

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բ.

Հայաստանի հրատարակչական գործին նուիրուած կազմակերպութեանց չարքին ամէնէն մեծն ու ամէնէն հինն է Հայաստանը, որ յառաջիկայ տարի պիտի նշէ իր գոյութեան յիսնամեակը:

Այս հրատարակչականը Հայաստանի եւ սփիւռքի դպրոցներուն համար դասագրքեր կը հրատարակէ:

Որակի տեսակէտէն ամէնէն արժէքաւոր գրքերը կը հրատարակէ Հայաստանի գիտութիւնների Ակադեմիան, որուն մասնաշարէն ցարդ լոյս տեսած են բազմաթիւ պատմական, բանասիրական, լեզուագիտական եւ դիտութեան զանազան ճիւղերուն վերաբերեալ ուսումնասիրութիւններ, գործ հայ դիտնականներու:

Պետական համալսարանի հրատարակչականը իր կարգին լոյս կ'ընծայէ համալսարանի դասախօսներու հայագիտութեան եւ այլ հարցերու նուիրուած երկերը, — բառարաններ, բարձրագոյն ուսումնական հիմնարկութեանց դասագրքեր, եւայլն:

Մամուլի Պետական Կոմիտէի հրատարակած գրքերը առաւելաբար կը վերաբերին Հայաստանի արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան, դիտութեան եւ «տեխնիկա»յի զարգացման:

Պ. Ութմաճեան կը չեշտէ, որ Հայաստանի մէջ լոյս տեսած գրքերուն համար մեծ պահանջ կայ ոչ միայն հայրենիքին եւ Սովետական Միութեան միւս հանրապետութեանց մէջ, այլեւ միջազգային չուկային վրայ:

«Այդ է պատճառը, որ մեր գիրքերն այսօր առաքւում են աշխարհի 50 երկրներուն աւելի քան 250 ֆիրմաներու»: Նպատակն է հայկական մշակոյթի լաւագոյն նմոյշները «դուրս բերել համաչխարհային ասպարէզ»:

Ու իրրեւ օրինակ կը յիշէ թէ Փարիզի մէջ կը հրատարակէ հայ բանաստեղծութեան հատաքածոյ (պոեզիայի անթոլոգիա) սակիզբէն մինչեւ մեր օրերը: Նման հատաքածոյ մըն ալ կը հրատարակուի Հունգարիոյ մէջ: Լայպցիգի մէջ լոյս ընծայուեցաւ հայկական մանրանկարչութեան «ալբոմ»ը: Իսկ Վիէննայի մէջ պիտի հրատարակուի Մատենադարանի՝ հայ միջնադարեան մանրանկարչութեան լաւագոյն նմոյշները պարունակող ճեռագիրներէն մէկը:

Հայաստանի ընթերցողներու ամէնէն շատ փնտռուած գրքերն են «առանձին բանաստեղծների ու գրողների երկերը», որոնք կը հրատարակուին 30–50 հազար տպաքանակով: «Պոեզիայի եւ այլ ժանրերի նկատմամբ հանրապետութեան ընթերցողների ակտիվութիւնը չափազանց մեծացել է» (երեք օտար բառ մէկ նախադասութեան մէջ):

Հայաստանի Հրատարակիչականները չեն սահմանափակուած միայն հայ հեղինակներու գործերու տպագրութեամբ: Թարգմանաբար հրատարակած են հարիւրաւոր գրքեր, մանաւորաբար ռուս դասական եւ ժամանակակից գրականութեան երկերը, ինչպէս նաեւ «գեմոկրատական»երկիրներու եւ համաչխարհային գրակատնութեան անցեալ ու ներկայ մեծութիւնները:

Արտերկրացման յիսնամեակին առթիւ, թէ պետական բոլոր մարմիններուն մէջ Պաղեստինցի-ները յայտնած էին իրենց մարդիկն ունենալ եւ խափանել ամէն չինարար աշխատանք: «Կազմակերպուած դաւ մը կը հիւսուէր մեզի դէմ»:

Պատանդներու հարցը բարեյաջող վերջ մը ունեցաւ: Արդարեւ, 54 պատանդնե-րէն 48ը յաջողեցան մեկնիլ առջի օր Ամմանէն: Պաղեստինցիներն են, որ յանձնած են 48 պատանդները յորդանանեան իշխանութեանց: Կը մնան դեռ վեց անձեր, որոնց ազատ արձակումն ալ կարգադրուած կը նկատուէր Երկուշաբթի օր:

Ազատ արձակման համար ոչ մէկ նախապայման դրուած է, որով ձերբակալուած Պաղեստինցիները դեռ կը մնան բանտ Լոնտոնի, Պերնի եւ Պոնի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՑ եւ մանաւանդ Հռոմի մէջ, ոստիկանական արտակարգ ուժեր զօրակոչի ենթարկուած էին զսպելու համար նախատեսուած հակամերձիկեան ցոյցերը, որ տեղի պիտի ունենային Միացեալ Նահանգներու նախագահին այցելութեան առթիւ: Նախագահին ժամանումէն առաջ իսկ ցոյցեր տեղի կ'ունենային Միլանոյի, Թորինոյի, Ֆիրէնցէի մէջ: Մայրաքաղաքին մէջ խումբ մը երիտասարդներ կոտրած էին Ամերիքըն էքսփրէսի ապակիները: Ապահովութեան համար նախագահը թռանով Հռոմ կը փոխադրուէր Ֆիումիչինոյի օդակայանէն եւ Քիրինալի պալատին մէջ կ'ընդունուէր նախագահ Սառակաթի կողմէ: Յուցարարները զանազան ցուցատախտակներ կը կրէին, ուր կարելի էր կարդալ՝ «Նիքսըն, դահիճ, ի՞նչ գործ ունիս հոս: Վիէթնամը քեզ պիտի սպաննէ, Միջին Արեւելքը դադրէ պիտի ըլլայ»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒՍԷՅՆ - ԱՐԱՖԱԹ ՆՈՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃ

ՊԱՏԱՆԴՆԵՐԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՆ

Երկու կարեւոր իրադարձութիւններով կը յատկանշուի յորդանանեան հարցը չաբաթավերջին:

Անշուշտ ամէնէն կարեւորը կը մնայ այն համաձայնութիւնը, որ կնքուած է Գահիրէի մէջ, Հիւսէյնի եւ Արաֆաթի միջեւ, Սեպտեմբեր 27ին: Այս վերջին-ները Գահիրէ մեկնած էին եւ կ'ենթադրուէր, թէ Յորդանանի թագաւորը բուռն քննադատութեան եւ նոյնիսկ պարսաւի պիտի ենթարկուի, քանի որ Նասր եւ Զօր. Նիմէյրի խստիւ քննադատած էին Հիւսէյնը, որ համաձայն իրենց կը փորձէ «հաչուեյարդարի» ենթարկել պալեստինեան ազատագրական չարժումը: Եասէր Արաֆաթ նոյնիսկ պահանջած էր «պատասխանատուներու» դատապարտումը, ինչ որ կը նշանակէր «պատժել» յորդանանեան պինուորական դահլիճի անդամներն ու բանակի հրամանատարութիւնը:

Իրաց այս կացութեան մէջ քաղաքական աչխարհի համար անակնկալ մը եղաւ համաձայնութեան կնքումը, այլ մանաւանդ՝ Հիւսէյնի եւ Արաֆաթի ողջադուրումը:

Նոր համաձայնագիրը, որ ընդունուած է նաեւ արաբ ութ առաջնորդներու կողմէ Գահիրէի մէջ, բաղկացած է 14 կէտերէ:

Առաջին առթիւ պինադուլ կը հաստատուի եւ վերջ կը դրուի պինուորական բոլոր գործողութիւններուն, ինչպէս նաեւ հակաքարոզչութեան երկուստեք: Երկրորդ կէտը կը նախատեսէ բանակին եւ ֆէտայիներու հեռացումը Ամմանէն. այս վերջիններուն պիտի հաստատուին իրենց գործունէութեան յարմար չրջանի մէջ: Այլ քաղաքներու մէջ, ինչպէս Իրպիտ եւ ուրիշներ, պէտք է հաստատուի նախկին դոյալիճակը, այսինքն պինուորական եւ կառավարական մարմինները կը պահեն կարգ ու կանոնը:

Նոր համաձայնագիրին հիման վրայ կը կազմուի զերազոյն կոմիտէ մը, նախագահութեամբ Թունուզի վարչապետին եւ մասնակցութեամբ երկու կողմերու նշանակուելիք ներկայացուցիչներուն, հսկելու համար համաձայնութեան լրիւ գործադրութեան: Կոմիտէի որոչումները ի զօրու կը մնան բոլոր կողմերուն համար հաւասարապէս: Հարկ է աւելցնել նաեւ, թէ արաբ պետութիւնները նկատի պիտի ունենան վերոյիշեալ կոմիտէի հաստատումները եւ միանգամայն զօրավիգ պիտի կենան այս վերջնոյն:

Գերագոյն կոմիտէի անդամները, որոնց պարտականութիւնն է նաեւ կարգադրել վէճերն ու տարակարծութիւնները, Ամմանի ժամանած են:

Շատեր վերապահ են կնքուած համաձայնագրին նկատմամբ, յիշեցնելով, թէ աւելութիւնը Յորդանցիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ չատ բուռն է այլեւս եւ դժուար թէ կարելի ըլլայ սպիացնել դայն: Ցամենայն դէպս երկար ժամանակի կը կարօտի:

Գահիրէ մեկնելու նախօրէին Հիւսէյն ոչ-պինուորական դահլիճ մը կազմեց, դլխաւորութեամբ Ահմէտ Թուքանի, որ ծագումով Պաղեստինցի է: Այսուհան-դերձ, նոր դահլիճին մաս կը կազմեն վեց սպաներ, որոնք արդէն անդամ էին պինուորական կառավարութեան, որ ինչպէս ծանօթ է, կազմուած էր Սեպտեմբեր 16ին: Այս վերջիններուն իրենց ձեռքը կեղրոնացուցած են կարեւոր պաչտօններ — Պաչտպանութեան, Ներքին եւ Տեղեկատուութեան նախարարութիւնները:

Պաղեստինցիները անմիջապէս դէմ արտայայտուեցան նոր կառավարութեան, յայտարարելով, թէ «մեր ժողովուրդը պիտի չարունակէ պայքարը մինչեւ դահիճներու անկումը»:

Պէտք է ճչդել այնուամենայնիւ, թէ այս յայտարարութիւնը կատարուեցաւ Գահիրէի համաձայնութենէն առաջ: Այժմ կը մնայ սպասել դիտնալու համար Արաֆաթի դիրքը այս մասին: Նոր դահլիճին դլխաւոր առաջադրութիւնը պիտի ըլլայ, ինչպէս ճչդեց Ամմանի ձայնասփիւռը, «վերաչինել» եւ վերահաստատել «միութիւնը» երկրին մէջ:

Շահեկան է արձանագրել, թէ համաձայն Հիւսէյնի, այժմ պէտք է առանց խղճահարութեան «մաքրագործել» բոլոր մարմինները եւ երկրին վերաչինութիւնը հաստատել «առողջ հիմերու» վրայ: Այս միտքը յայտնած է թագաւորը «Ֆիկառօ»ի Ամմանի թղթակիցին՝ Ժան-Ֆրանսուա Շօվէլի: Թագաւորը դիտել տուած է այս

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԻՒՐԵՐՈՒ ԱՅՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստան ժամանած են Լիոնի քաղաքապետը՝ Լուի Փրատէլ, ծերակուտականներ Քոլոնի եւ Փրատոն տը լա Շափէլ, ինչպէս նաեւ Լիոնի Թաղապետութեան կարգ մը անդամներ:

Ֆրանսացի հիւրերը այցելած են յաջորդաբար Երեւանի Մատենադարանն ու ելեկտրոնիկ արագացուցիչը: Ապա յատուկ տեսակցութիւն մը ունեցած են Վազգէն Ա.-ի հետ: Սեպտեմբեր 22ին հիւրերը չրջագայութիւն մը կատարած են Սեւանի ափերը, ապա ներկայ գտնուած են իրենց ի պատիւ տրուած ընդունելութեան Երեւանի մէջ:

Ն. Ցարութիւնեան նոյն օրը ընդունած է այցելութիւնը Լիոնի քաղաքապետին եւ Ֆրանսայի միւս այցելուներուն:

ՎԱՂԸ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք
ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ՝

ԹՈԼՍԹՈՅԻ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Ա.

Մատենադարանին մէջ վերջին տարինե-րուն ոչ միայն ծաւալ ստացան դիտահե-տազօտական աշխատանքները, այլեւ նոր թափ առաւ ձեռագիրները հաւաքելու գործը: Այս տարիներուն Մատենադարա-նի ձեռք ձգած հոչակը, սիրուեք-հայրե-նիք կապին ամրապնդումը եւ, մասնա-ւորապէս, Մատենադարանի անձնակազ-մին անձնուէր աշխատանքը պատճառ դարձան, որ ձեռագրական նոր գանձեր վերադառնան հայրենիք: Եւ ահա այսօր Մատենադարանի հարստութիւնը կը հաս-նի 10·539 հայերէն եւ 1499 օտար լեզու-ներով ձեռագիրներու, 329 հայերէն եւ 34 օտար համալիներու, 1910 հայերէն եւ 180 օտար լեզուներով պատառիկներու, ընդամէնը 14·491 կտոր: Վերջին 12 տա-րիներուն աւելցած է 2133 ձեռագիր:

Մատենադարանի մէջ կատարուած դի-տական աշխատանքը կարելի չէ անջատել մեր երկրին մէջ ընկերային դիտութիւն-ներու բնագաւառի չրջադիծով կատար-ուող աշխատանքներէն, որովհետեւ ա-նանց տարիներու ընթացքին Մատենա-դարանի կազմած մատենագիտական ցան-կերուն, տարբեր բնոյթի ուղեցոյցներուն անհնարին կը դառնար կատարել այն մեծ աշխատանքը, որ արձանագրուած է եւ դեռ կը շարունակուի արձանագրուիլ հա-յագիտութեան բնագաւառին մէջ: Ակա-դեմիայի, համալսարանի եւ ուսումնա-կան բարձրագոյն այլ հաստատութիւն-ներու կողմէ հրապարակուած չատ կար-եւոր ուսումնասիրութիւններ ստեղծուած են Մատենադարանի ընձեռած լայն հնա-բաւորութիւններու հիման վրայ:

Բաւական է ըսել, որ 1959էն մինչեւ 1969, ընդամէնը տասը տարուան մէջ, Մատենադարանի աշխատակիցներու ջան-քերով լոյս են տեսած 45 դիրքեր, որոնց-մէ մէկ քանին կոթողային հրատարակու-թիւններ են: Հրատարակուած կարեւո-րագոյն առաջին աշխատանքներէն առա-ջին հերթին պէտք է յիշատակել Մատե-նադարանի համառօտ ձեռագրացուցակին երկու ստուարածաւալ հատորները, ո-րոնք Լ. Խաչիկեանի եւ Ա. Մնացական-եանի ընդհանուր դեկավարութեամբ պատրաստած են Օ. Եղանեան, Ա. Զէյ-թունեան եւ Փ. Անթապլեան: Այս ցու-ցակներուն են կցուած Օ. Եղանեանի կազմած տարբեր բնոյթի ցանկերը, մաս-նաւորապէս հին եւ նոր թիւերու համե-մատական տախտակները, որոնք դէպի ձեռագրատան դանձերը տանող չատ կա-րեւոր բանալիներ են: Այս ցուցակ հատոր-ները հիմնականին խարխոյ կը հանդի-սանան յառաջիկայ տարիներուն պատ-րաստուելիք մայր ցուցակին, որուն աշ-խատանքները արդէն սկսած են:

Հրապարակի վրայ են Փրոֆ. Լ. Խա-չիկեանի ջանքերով պատրաստուած ԺԴ.-ԺԵ. դարերու հայերէն ձեռագիրներու յիշատակարաններու չորս հատորները, որոնց համար հեղինակը արժանացաւ Մեսրոպ Մաշտոցի մրցանակաբաշխու-թեան առաջին մրցանակին:

Հայագիտութեան մեծ ոհմակիրներու ուշադրութիւնները հաւասարիմ՝ Մա-տենադարանի ծրագիրներուն մէջ ուրոյն տեղ տրուած են «Պատմագիրք Հայոց» մեծարժէք մատենաշարի աշխատանքնե-րուն. չատոնց լոյս տեսած են Փրոֆ. Ե. Տէր-Մինասեանի պատրաստած եղիչէի «Վասն Վարդանայ եւ Հայոց պատերազ-մին», Փրոֆ. Կ. Մելիք-Օհանջանեանի աշխատասիրութեամբ Կիրակոս Գանձա-կեցիի «Հայոց պատմութեան», Կ. Եուզ-պաշեանի պատրաստած Արիստակէս Լաս-տիվերացիի «Պատմութեան» դիտա-քըն-նական բնագիրները: Պատրաստութեան մէջ են Փաւստոս Բուզանդի, Սեբէոսի, Սամուէլ Անեցիի պատմութիւններու նոր հրատարակութիւնները:

Հայաստանի եւ դրացի երկիրներու պատմութեան ուսումնասիրութեան հա-մար եղակի արժէք կը ներկայացնեն Դի-ւանին բազմահատոր փաստաթուղթերը, որոնց հրատարակութեամբ նոր տեղե-կութիւններ կը տրուին դանազան հարցե-րու չուրջ. այս առումով պէտք է յիշա-տակել Տոքթ. Ց. Փափազեանի հրապա-րակած պարսկերէն հրովարտակներու Ա. եւ Բ. հատորները, ինչպէս նաեւ վեր-ջերս լոյս տեսած «Կալուածագիրներ»ու առաջին պրակը: Այս հատորները կը պա-րունակեն ԺԴ.-ԺԷ. դարերու պարսկե-րէն, մասամբ նաեւ արաբերէն արժէքա-ւոր վաւերագիրներու վերծանուած բնա-գիրները՝ հայերէն եւ ռուսերէն թարգ-մանութիւններով, ունին բնագրագիտա-կան եւ պատմա – բանասիրական բնոյթի ծանօթագրութիւններ եւ բառարաններ:

Լեհահայ գաղութի պատմութեան ու-սումնասիրութեան համար որոշակի հե-տաքրքրութիւն կը ներկայացնեն Վ. Գրի-գորեանի աշխատասիրութեամբ լոյս տե-սած «Կամենեցկ – Պոդոլսկ քաղաքի հայ-կական դատարանի արձանագրութիւննե-րը (16րդ դար)» եւ Ց. Այնսեանի կող-մէ տպագրութեան պատրաստուած Ցով-հաննէս Կամենացիի «Պատմութիւն պա-տերազմին Խոթինու» սկզբնաղբիւրը, իսկ հայերուս յարաբերութիւններու պատ-մական կապերու համար Փրոֆ. Ա. Աբ-րահամեանի «Մի էջ Անդրկովկասի ժո-ղովուրդների եւ հայ-ռուսական յարա-բերութիւնների պատմութիւնից» եւ Ց. Խաչատրեանի «Հայոց զօրքը ԺԸ. դա-րում» գիրքերը:

Նկատելի յառաջընթաց մը արձանա-գրուած է մինչնադարեան հայ փիլիսոփա-յական միտքի ուսումնասիրման ուղղու-թեամբ: 1956ին Փրոֆ. Վ. Զալոյեանի աշխատասիրութեամբ լոյս կը տեսնէ

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Դ.

3) Թուրքիա Ցունաստանի կուտայ Ե – դէկանի բոլոր կղզիները, որոնց մէջ նաեւ Իմվրոսը եւ Թենեդոսը:

Առաջին անդամ ըլլալով կը տրուին Լեմնոսը, Քիոսը, Սամոսը եւայլն: Բ. Դուրը երբեք չէր ճանչցած անոնց միա-ցումը Ցունաստանի հետ: Երեք մեծ կղզի-ները «ասիական հող» կը նկատէր, մինչդեռ 1913ին, իր եւրոպական հողերը, միայն տուած էր պալքանեան պատե-րազմներուն:

1914ին, պատերազմի ելլելով իր ան-միջական ձգտումն էր՝ անոնց վերառի-րանալ: 1914ին, երբ ձեւականօրէն պնեց դերմանական «Կէօպէն» եւ «Պրեսլաու» մարտանաւերը՝ երկրորդին տուաւ «Մի-տիլլի» (Միթիլինի) անունը: Հիմա կու-տայ Իմվրոսը եւ Թենեդոսը:

4) Երկոտասան կղզիներն ալ (Տոտե-քանէզ) Իտալիոյ կուտայ: Բայց Օդոս-տոս 10ի լրացուցիչ Սեւրի երկրորդ դաշ-նագրով մը Իտալիա 12 կղզիներէն 11ի վրայ իր իրաւունքները կը փոխանցէ Ցու-նաստանի:

Ցովհան Որոտնեցիի «Վերլուծութիւն Ստորոգութեանցն Արիստոտէլի» քննա-կան բնագիրին, իսկ 1960ին Ս. Արեւ-չատեանի Դաւիթ Անյաղթի «Սահմանք իմաստասիրութեան» եւ աւելի ետք՝ 1967ին, «Մեկնութիւն ի վերլուծականն Արիստոտէլի» գործերու բնագիրները: Վերջերս Գ. Գրիգորեանի աշխատասիրու-թեամբ հրատարակուեցաւ նաեւ Վահ-րամ Ռաբունիի «Լուծմունք Ստորոգու-թեանցն Արիստոտէլի» քննական բնա-գիրը:

Մինչնադարեան գեղարուեստական գրա-կանութեան հրատարակութեան գործին մէջ իրենց կարեւոր ծառայութիւնը բե-րած են Տոքթ. Ա. Մնացականեան եւ Շ. Նազարեան, որոնք Մատենադարանի ձե-ռագիրներու հիման վրայ 1951ին միաս-նաբար հրատարակած են Նաղաշ Ցովնա-թանի բանաստեղծութիւնները, իսկ 1958-ին լոյս ընծայեցին Պաղտասար Դպիրի սիրոյ եւ կարօտանաց տաղիկները: Մինչ-նազարեան ժողովրդական երգերու դի-տական – քննական բնագիրները 1956ին հրատարակեց Ա. Մնացականեան: Գրա-կանագէտ Շուշանիկ Նազարեանի ջանք-երուն արդիւնքն են Պետրոս Զափանցիի, Ցովհաննէս Կարնեցիի տաղերու հրապա-րակումը՝ մանրամասն բանասիրական յառաջաբաններով եւ ծանօթագրութիւն-ներով:

Բ. ՉՈՒԳԱՍԶԵԱՆ
Մատենադարանի փոխ-տնօրէն

Լրացուցիչ դաշնագրին համաձայն, Հոդոս յունական պիտի ըլլայ՝ երբ Անգլիա ալ կվարոսը տայ Ցունաստանի: Վերջինը՝ կը մնայ դաշնագրին մէջ իր-մերի եւ ներքնամասին համար որոշուած դոյալիճակը: Սկզբնական գրաման դրե-թէ կիսաշրջանակը, որուն հիւսիսային ծայրամասը Մխիթլիի դէմ կ'իյնայ իսկ հարաւայինը՝ Սամոսի: Դաշնագրով հինգ տարուան առժամեայ դոյալիճակ մը կը ճշդորոշուի:

Քիչ մը չատ բարդ դիւանագիտական չինուածքի մը համաձայն, Ցունիականը կը մնայ «բարձր» վերիչխանութեանը տակ սուլթանին:

Բայց պերիչխանական իրաւունքները կը գործադրէ Ցունաստան, իրաւունք ունենալով դինուորական ուժեր պահելու բարեկարգութիւնը պահպանելու համար:

Իմմիրի մէջ պիտի գործէ տեղական Խորհրդարան մըն ալ: Հնգամեակի վեր-ջաւորութեան ան (Խորհրդարանը) իրա-ւունք պիտի ունենայ Ազգերու Դաշնակ-ցութենէն պահանջելու չրջանի կցումը Ցունաստանի:

Այս ամբողջ ձեւակերպութիւնը՝ չա-քարով օծուած վերնախաւն է Թուրքե-րուն համար դառն դեղահատին, որ կո-րուստն է Իմմիրի, «կեավուռ» Իմմիրի (անհաւատ, հելլենական) Իմմիրի, ինչ-պէս կ'ըսեն իրենք:

Այս ժամանակամիջոցին Իմմիր ամէ-նէն մեծ, ամէնէն առեւտրական եւ ամէ-նէն ճոխ քաղաքն է Փոքր Ասիոյ: Ունի 370 հազար բնակչութիւն, որուն 165 հա-զարը Հելլէններ են, 80 հազարը՝ Թուր-քեր, 40 հազարը՝ Հայեր, 55 հազարը՝ Իսրայելացիներ եւ 30 հազարը օտարներ կամ Լըվանթիններ (անորոշ ազգութեամբ եւրոպացի – արեւելքցիներ):

Հինգ տարուան խաղաղ չրջանին, քա-ղաքի եւ չրջանի հելլէն բնակչութիւնը պիտի բազմապատկուի այն հելլէններով, որ պիտի խուժեն Անատոլուի ներքին մա-սէն, այն չրջաններէն, որ Թրքական կը մնան: Բայց արտազաղթած հելլէններէն ալ չատեր պիտի հաստատուին հելլէնա-կան չատ հարուստ Ցունիականի ամենա-դեղանի Իմմիրի մէջ:

Այնտեղ հելլէնական ներկայութեան ա-ռաջին վայրկեանէն ազատութեան փչող հովէն, իր տեսքն ու բոյրը կը փոխէ «Անատոլուի ծաղիկը»:

Քաղաքակրթական փոփոխութեան նը-մոյշներ են նաեւ հելլենական երկրորդ համալսարանը հոն հիմնելու համար ե-ղած տենդագին նախապատրաստութիւն-ները: Անոր կազմակերպման պարտակա-նութիւնը յանձնուած է դերմանական հա-մալսարանի դասախօս Ֆ. Գարաթէոդո-րի'ի: Ոչ մէկ տարակոյս կայ — ամէնէն առաջ Թուրքերը համոզուած են սար-թէ՝ հինգ տարուան խաղաղ չրջանով մը, Իմմիր բնակչութիւնով Աթէնքն ալ պիտի անցնի, հելլենական ամէնէն մեծ քաղա-քը պիտի ըլլայ:

Գրաւոր յօդուածներէն զատ դաշնա-

(219 – Շար.)

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Շատ բնական է ատիկա, մենք ընդ-հանրապէս ամէնուն ծանօթ ենք եւ ո-րովհետեւ դուք դեռ անծանօթ մըն էք, կը հետաքրքրուին ձեզ ինծի հետ տես-նելով...

— Եւ վստահ եմ որ հազար տեսակ պատմութիւններ կը յօրինեն մեր վրայ:

— Ի՞նչ պատմութիւն կ'ուզէք որ յօ-րինեն:

— Ո՛վ դիտէ... խեղթ ու խելառ են-թադրութիւններ, բամբասանքներ, չա-րախօսութիւններ:

— Այդքան կը վախնա՞ք բամբասանք-ներէ:

— Ե՞ս, հոգս անգամ չէ, դոչեց Շա-ւարշ, բայց չեմ ներեր որ իմ պատճա-ռաւս դուք որեւէ կերպով բամբասուիք:

— Ահա անտեղի խղճահարութիւն մը, պատասխանեց Զարուհի, անոնք որ դիս կը ճանչնան՝ վստահ եմ որ պիտի չբամ-բասեն, իսկ չճանչցողները թող ըսեն ինչ որ կ'ուզեն:

— Ահա չատ խելացի խօսք մը, տիկին, կը տեսնեմ որ դուք ալ ճիշդ իմ նկա-րագիրս ունիք:

— Ի՞նչպէս...

— Այսինքն հանրային կարծիքին չատ կարեւորութիւն չէք տար... արդէն հզօր նկարագիր ունեցողները այդպէս են:

— Այդ գովեստը ինծի՞ է թէ ձեզի, պատասխանեց երիտասարդը:

Պահ մը լռելէ ետք, Շաւարշ յանկարծ ըսաւ.

— Գիտէ՞ք տիկին, որ վերջերս առիթ ունեցայ չատ մը տեղեկութիւններ ունե-նալու ձեր մասին:

— Ո՞րմէ, հարցուց Զարուհի անտար-բեր ձեւով մը:

— Ձեզ մօտէն ճանչցող բարեկամէ մը, որուն անունը ներեցէք որ ծածկեմ:

— Ինչպէս որ կ'ուզէք... կ'երեւայ որ աննպաստ բաներ խօսած է:

— Մի՞թէ կարելի է, դոչեց երիտա-սարդը, եւ եթէ համարձակէր իսկ ան-նպաստ բան մը ըսել, արդեօք կը ներ-էի՞ր:

— Ուրեմն ինչո՞ւ իր անունը կը ծած-կէք:

— Որովհետեւ այդպէս խնդրեց ինծմէ: Կրնամ ըսել որ ձեր ամբողջ կեանքը դի-տեմ այժմ...:

— Գաղտնիք մը չունիմ արդէն եւ բո-լոր բարեկամներս իմ կեանքս դիտեն:

— Բայց ես ձեր բարեկամը ըլլալով հանդերձ, դեռ նոր իմացայ:

— Եւ այդ պատմութիւնը ի՞նչ տպա-ւորութիւն ըրաւ ձեր վրայ:

— Սա տպաւորութիւնը, տիկին, թէ հազուագիւտ ձիրքերով օժտուած կին մըն էք...

— Այդչա՞փ միայն, հարցուց Զարու-հի ժպտելով:

— ... որ, չարունակեց Շաւարշ, չատ դժբախտ եղած էք ձեր ամուսնութեամբ:

— Այդ ճշմարտութիւն մըն է:

— Պատմեցին թէ ինչ պարագաներու ներքեւ կատարուած է ձեր ամուսնու-թիւնը:

— Կ'աղաչեմ մի յիշեցնէք այդ անցած բաները:

— Պատմեցին նաեւ, չարունակեց Շա-ւարշ, թէ ձեր ամուսինը վերջերս մեռած է Սելանիկի մէջ չատ դժբախտ պարա-դաներու ներքեւ:

— Այո, միջամտեց Զարուհի, բայց ի՞նչ պէտք կայ բոլոր ատոնք յիշելու:

— Պարզապէս ցոյց տալ կ'ուզեմ թէ որքան կը չահագրգռուիմ այն բոլոր բա-ներով որոնք ուղղակի ձեզ հետ յարա-բերութիւն ունին:

— Տարօրինակ հետաքրքրութիւն:

— Ինչո՞ւ համար տարօրինակ կը դրա-նէք այս հետաքրքրութիւնս:

— Որովհետեւ անբացատրելի եւ մի-անգամայն աննպատակ է, պատասխանեց Զարուհի:

— Ի՞նչպէս կրնաք վճռել թէ աննպա-տակ է, դոչեց երիտասարդը:

— Գոնէ ինծի այնպէս կը թուի, կամ չեմ կրնար դուշակել նպատակը:

— Իսկ ես ձեզ կրնամ հաւաստել որ չատ նպատակաւոր է...:

Զարուհի որ խօսակցութեան առած այս ձեւէն սկսած էր նեղութիւն զգալ, չպա-տասխանեց եւ Շաւարշ ինքն ալ բաւա-կան համարեցաւ այդքանը ու չուզեց առ այժմ աւելի առաջ տանիլ իր խօսքը:

— Ահա չոգենաւը կուգայ, ըսաւ իր ընկերուհիին՝ խօսքը փոխելու նպատա-կով:

— Այո, պատասխանեց Զարուհի, որ-չափ բազմութիւն կայ մէջը:

— Ձեր հիւրը կը նշմարէ՞ք:

— Չէ, այդքան սրատես չեմ:

— Վստահ եղէք որ չոգենաւին մէջն են:

— Այդ մասին տարակոյս չունիմ, պա-տասխանեց Զարուհի, մըսթըր Ձոն կո-րեկ չատ ճշդապահ է իր ժամպրութիւն-ներուն համար:

— Շիտակը այդ ձեր հիւրերը դիս քիչ մը կը վախցնեն, ըսաւ Շաւարշ թեթեւ մը ժպտելով:

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց Զարուհի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

դրին մէջ մէկ քանի «անդիր» յօդուած – ներ ալ կան: Հելլենական Պոնտոսի եւ Տրապիզոնի մասին:

Վենիզելոսի ծրագիրներուն համա – ձայն կազմութեան վրայ եղող Մեծ Հա – յաստանի պետութեան մէջ պիտի առ – նուի ծայրամասային հելլենական այն քաղաքն ալ, կարեւոր չէ՛ջանով մը:

Իսկ Հայերը համամիտ են Պոնտոսի ինքնավար հելլենական հանրապետու – թեան մը ստեղծման, իրենց հանրապե – տութեան մէջ:

Ազգային առարկութիւններ ունին Տրապիզոնի չատ մը Հելլէններ եւ յատ – կապէս՝ Մետրոպոլիտը՝ Խրիսանթոս:

Վերջինը այն ատիճանի կը հասնի որ՝ կը նախընտրէ «հելլէն եւ միւսիւլման» դրծակցութիւն մը, որ անկարելի է, ա – նըմբռնելի դարձաւ այլեւս Քէմալի դոր – ծունէութեան սկսած վայրկեանէն:

Ջուզեր յիշել (Խրիսանթոս Սրբազանը) որ մեծ կայսր Վասիլիոս Վուլղարոքթո – նոսը Տրապիզոնէն անցած ատեն, Հայոց պատրիարքը (Հայոց կաթողիկոսը, ինչ – պէս կը կոչեն զայն) հրաւիրեց որ, Ծը – նունդի առեն, այնտեղէն խաչը նետէ Սեւ ծով:

Անտարակոյս, կայսերական հրաւէրը նպատակ մը ունէր:

Երանի թէ կարելի ըլլար Պոնտոսի հանրապետութեան ստեղծումը, նոյնիսկ միայն ինքնավար, Հայաստանի պետու – թեան մէջ:

Բայց Սեւրի դաշնագրի այս առեղ – ծուածքը ամէնէն դիւրաբեկը դուրս պի – տի գայ (ամբողջ դաշնագրին համար ը – սին թէ դիւրաբեկ է Սեւր քաղաքի յախ – ճապակիներուն պէս):

Յորդորումներու եւ ազնակատարում – ներու պահուն՝ դոյութիւն ունի հայկա – կան անկախ փոքր պետութիւն մը ռուսա – հայկական հողի վրայ:

Անգլիական փոքր ուժեր ալ ցամաք ե – լած են Պաթում (հոն տեղի կ'ունենայ պոնտական համաժողով մըն ալ):

Թրքական նահանգներուն (Էրզրում, Տրապիզոն) մէջ ալ տարածուելու հա – մար, հայկական փոքր բանակը — միայն ասոր հազար դինուոր — կը մտնէ Թըր – քական հող (կը ներխուժէ):

Բայց ժամանակը ամէնէն անյարմարն է: Նոյն ժամուն, Լենինի «կարմիր բա – նակը», Սպիտակ Ռուսերու զօրաբանակ – ներէն չատերը ջախջախած կը մօտենայ· կը կոխէ Անդրկովկասը:

ՖԻՎՈՍ ՂՐԻՂՈՐԻԱՏԻՍ

(Շար.)

ԻՐԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կարծրացած ամուրի.— *Մէկը, որ կը կարծէ, թէ միակ արդարացի ամուսնու – թիւնը եղած է այն, որ ծնունդ տուած է իրեն:*

ՀԱՐԼԸՆ ՄԻԼԼԸՐ

ԱԶՔԵՐԻ ՈՒԺԸ

Ինչ հզօր է մարդ արարածի հայեացքը: Երեւի ամէնէն ուժեղ դաղանի համար անդամ մարդու հայեացքից ազդու բան չկայ աշխարհում: Այդ բանը ես չատ եմ փորձել որսորդութեանս ժամանակ. իր հայեացքով մարդը երբեմն տեղում մե – խում է նոյնիսկ վիթխարի արջին:

Մի անդամ Մուղանի դաշտում որս ա – նելիս, ես ընթանում էի Սարը Սու կոչ – ուած դետի ափով: Իմ մի կողմը դե – տափնեայ եղէդնուտներն էին փռուած, միւս կողմում ուղտափշով ծածկուած ա – նապատն էր:

Եղէդնուտում ինչքան ասես վարազներ ու չնագայլեր կան: Հիմա վարազները թաքնուած մրափում են կամ զաղտապո – ղի նայում ինձ: Բայց հէնց մութն ընկ – նի՝ դուրս կը դան տափաստանը փորե – լու, իսկ չնագայլերը այնպիսի մի «հա – մերդ» կը սկսեն որ գլուխդ կ'առնես կը կորչես մի տեղ վրայ:

Հրացանը ձեռքիս է, բայց մէջը փամ – փուշտ չկայ, գիտեմ, որ ցերեկով եղէդ – նուտից դուրս ոչ մի կենդանի չկայ: Երբ մտնեմ եղէդնուտը՝ հրացանս կը լցնեմ:

Օհօ, որտեղից–որտեղ անապատի փշե – րի մէջ մի չնագայլ բուսաւ: Ուզում է փախչել դէպի եղէդները, բայց ես իմ հայեացքով նրան դամել եմ տեղում: Մի րոպէի չափ մենք անշարժ ու անթարթ նայում ենք իրար: Ախե՞մ: Բայց ոչ միան է պիտանի, ոչ մորթը: Չէ, պիտի խը – փեմ. Սարը Սու դետի ափի երկարու – թեամբ ընկած են Մուղանի ոչխարաբու – ծական ադարակները: Ադարակի վարիչ Արսը ինձ զանդատուել էր, որ չնագայ – լերը եղէդների մէջ թաքնուած հետեւում են դառներին եւ նրանցից մէկ–մէկ փախ – ցընում: Պատահում է, որ ծակում են հօտից ետ մնացած ոչխարի բուէն ու քարշ տալիս դէպի եղէդնուտը: Չէ, փոքր դազան է, բայց վնասակար, եկ սպան – նենք:

Աչք–աչքի անթարթ նայում ենք իրար: Գիտեմ, որ չարժուեցի՝ կը փախչի: Ա՛ռ այժմ հիպնոսացած է իմ հայեացքից ու այնպէս է քարացել, որ կարծես չի չըն – չում:

Ես փամփշտակալից փամփուշտ հանե – լու համար մի վայրկեան հայեացքս իջև – ցրի ցած: Այո, ընդամէնը մի վայրկեան եւ երբ աչքերս վեր բարձրացրի՝ չնա – դայլը չքացել էր...

Առաջ գնացի. ահա այստեղ էր կանդ – նած: Ո՞ւր կորաւ, գետնի տակն անցաւ, թէ երկինք թռաւ: Շատ փնտռեցի անա – պատային փշերի եւ ցածլիկ ու նօսր մա – ցառների մէջ՝ չկայ ու չկայ:

Այդպէս, իմ հայեացքն էր նրան տե – դում մեխած պահում: Հէնց աչքերս խո – նարհեցի՝ վայրկեանապէս չքացաւ:

ՎԱՀՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Ժէ. դարու ծանօթ բանաստեղծներէն Պետրոս Ղափանցիի մասին չահեկան դիրք մը լոյս ընծայած է Շուշանիկ Նազար – եան, Երեւանի մէջ:

Հեղինակը իր «Ուսումնասիրութեան» մէջ տեղեկութիւններ կուտայ բանաս – տեղծին կեանքին եւ գործին մասին: Ա – նուհետեւ հանդամանօրէն կը վերլուծէ Ղափանցիի քնարերգութեան մէջ որոշ – կի տեղ բռնող վարդի եւ սոխակի նուիր – ուած երգերը, ինչպէս նաեւ անոր երկ – տող եւ քառատող բանաստեղծութիւննե – րը, բարոյախօսական, մանկավարժական հայեացքները, կրօնական եւ խրատական երգերը, բանաստեղծութիւններու ար – ուեստը:

Նազարեանի այս ուսումնասիրութիւնը կը չօշափէ նաեւ ԺԲ.–ԺԸ. դարերու հայ քնարերգութեան, դասական եւ աշուղա – կան բանաստեղծական արուեստին, հայ մշակոյթի զարգացման պատմական նա – խադրեալներուն, գրաւոր, գրաբար բա – նաստեղծութեան արուեստի պատմական ակունքներուն հետ աղերս ունեցող բազ – մաթիւ հարցեր:

Հատորը բաղկացած է «Ուսումնասի – րութիւն», «Բնագիր» եւ «Ծանօթագրու – թիւններ» բաժիններէ: Բնագիրին առաջ հանդիսացած է 1772ին Պոլսոյ մէջ տպա – գրուած Պ. Ղափանցիի «Գրքոյկ կոչեցեալ երգարան» բանաստեղծութիւններու հա – ւաքածոն: «Բնագիր» բաժնին մէջ ամ – փոփուած են բանաստեղծին աղաւասի – րական երգերը, խոհա – խրատական բա – նաստեղծութիւնները եւ քառեակները:

«Ձայնագրութիւններ» գլուխին տակ տպագրուած են Ղափանցիի երգերը՝ ձայ – նագրութիւններով միասին:

×

Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը իր չուրջ մէկ դարու դոյութեան ընթացքին մեծ դեր կատարած է հայ մշակոյթին, դրականութեան, դիտութեան եւ մանկա – վարժական միտքի զարգացման գործին մէջ:

Լազարեան ճեմարանի մէջ դասախօս – ութիւն ստացած են քանի մը սերունդ – ներ, որոնք իրենց գործունէութեամբ անջնջելի հետք ձգած են գրականութեան պատմութեան, հայագիտութեան ասպա – րէզներու մէջ: Ճեմարանը յաճախած են անուանի հայագէտներ Մկրտիչ Էմին ու Գրիգոր Խալաթեան, հայր եւ որդի կա – թողիկոս եւ Ցոլսէփ Կուսիկեան, գրակա – նագէտներ Ցոլակ Խանդաղեան եւ Պօղոս Մակինցեան, բանաստեղծներ Գէորգ Դո – դոխեան, Ռափայէլ Պատկանեան, Սրմ – բաս Շահազիզ, Ցովհ. Ցովհաննիսեան, Վահան Տէրեան, նկարիչ Վարդգէս Սու – րէնեանց եւ ուրիշներ:

Հետաքրքրական է արձանագրել, թէ Լազարեան ճեմարան յաճախած են նոյն – պէս անուանի Ռուսեր՝ արաբագէտ Ա. Կրիմսկի, թատերական արուեստի մաս – նագէտներ Կ. Ստանիսլաւսկի եւ Ռ. Սի – մոնով, գրագէտներ Լ. Թոլսթոյ եւ Ի. Տուրգենեւ եւ ուրիշներ:

Ճեմարանի բազմամեայ գործունէու – թեան եւ կատարած մեծ դերին է նուիր – ուած Արտաւազդ Իշխանեանի «Լազար – եան ճեմարան» աշխատութիւնը, որ լոյս ընծայած է Պետական Համալսարանի հր – ատարակչականը:

Հեղինակին նպատակը եղած է լուսա – բանել ճեմարանին ամբողջական պատ – մութիւնը, ցոյց տալ անոր մանկավար – ժական ըմբռնումները, առանձնայատ – կութիւնները, դաստիարակչական աշ – խատանքներու բովանդակութիւնը եւ դպրոցին մատուցած ծառայութիւնը հայ մշակոյթին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Թեհրանի մէջ Սեպտեմբեր 14ին մե – ռաւ է Զօրա Սաղինեան, որ երկար տա – րիներէ ի վեր անդամ էր Իրանի Ժորճը – դարանին իրրեւ հայ գաղութի պատգա – մաւոր: Ողբացեալը ծանօթ դէմք մըն էր Իրանի մէջ իր ազգային – հանրային անձ – նուէր գործունէութեամբ:

Նիւ Եորքի մէջ Սեպտեմբեր 27ին տե – ղի ունեցած է յոբելենական հանդիսու – թիւնը վաստակաւոր ուսուցիչ, գրագէտ եւ հրապարակագիր ընկ. Կարօ Մեհեա – նի: Այս հանդիսութեան համար կազ – մուած էր յոբելենական յատուկ յանձնա – խումբ մը՝ բաղկացած ամերիկահայ մը – տաւորական դէմքերէ, արուեստագէտնե – րէ եւ կազմակերպութեանց ներկայացու – ցիչներէ: Հանդիսութեան նախաձեռնած էին Հայ Մշակութային, Հայ Օգնու – թեան, Արաքս Հայ Բարեկամութեան եւ Հայ Գրականութեան Բարեկամներու Մի – ութիւնները, իսկ հովանաւորութիւնը ըս – տանձնած էր «Հայրենիք» օրաթերթը, որուն կարեւոր աշխատակիցներէն է յո – բոլեարը:

Յոբելենական հանդիսութեան բացման խօսքը արտասանած է Արամ Հայկազ: Տիկին Աղատուհի Զահրէճեան ներկայա – ցուցած է դաստիարակը Կարօ Մեհեանի մէջ, իսկ Մինաս Թէօլէօլեան՝ գրագէտն ու հասարակական գործիչը: Վերջաւո – րութեան խօսած է ինքը՝ յոբելեարը:

Հանդիսութեան գործադրուած է գե – ղարուեստական խնամուած յայտադիր մը:

Լիբանանի Նախարարաց Ժորհուրդը, Սեպտեմբեր 16ի իր նիստին, Կրթական նախարար Ժօզէֆ Ապուխաթերի եւ Զբօ – սաշրջիկութեան նախարար Ժաքիկ Պա – պիկեանի առաջարկով, որոշած է այսու – հետեւ գրաբար հայերէնը ընդունիլ իր – րեւ երկրորդ լեզու՝ Լիբանանեան պա – քալորէայի քննութեանց մէջ:

Հայ երեսփոխանները տարիներէ ի վեր աշխատանք կը տանէին այս ուղղու – թեամբ: Որոշումը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է հայ կրթական շրջանակ – ներուն:

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Ինչ որ է, երջանիկ եմ տեսնելով որ կը սկսիս դինքը սիրել, բաւ Քիթթի իր ամուսնոյն: Ինծի ցաւ կը պատճառէր երբ կ'լսէիր թէ բան մը չես զգար իրեն հա – մար:

— Չէ, երբեք այդ բանը չըսի. ըսի մի – այն թէ յուսախաբ եղած էի. լաւագոյն բան մը կը յուսայի: Կը յուսայի որ բո – լորովին նոր զգացում մը պիտի ծնէր ներսիդիս մանուկը երեւնալուն պէս եւ ասոր փոխարէն խորշումի եւ զզուանքի զգացում մը ունեցայ...: Այսօր միայն, երբ իմ առեն զգացած վախս եաքը, տակայ թէ որքա՞ն կը սիրեմ դինքը:

Ժպիտ մը լուսաւորեց Քիթթիի դէմքը:

— Այսպէս ուրեմն, սոսկալի կերպով վախցա՞ր... ես ա՛լ աւելի վախցայ, հի – մա որ ամէն բան անցաւ, պէտք է եր – բեմ այս սիրականս տեսնեմ... դնա մեր

տունը, հանգիստ ըլլանք, ես ալ ուզեմ որ դուն ինծի ներողութիւն խնդրես:

Ամուսինը ժպտելով համբուրեց կնոջ ձեռքը:

— Ներողութիւն կը խնդրեմ, ըսաւ, ես ալ ուզեմ որ դուն ինծի ներողութիւն խնդրես:

Քիթթի ուրախ ծիծաղեցաւ:

— Ներողութիւն կը խնդրեմ, կրկնեց ամուսինը:

— Ներողութիւն կը խնդրեմ, կրկնեց Քիթթի:

Ամուսինը ծիծաղեցաւ:

— Ներողութիւն կը խնդրեմ, կրկնեց ան:

— Ներողութիւն կը խնդրեմ, կրկնեց Քիթթի:

— Ներողութիւն կը խնդրեմ, կրկնեց ամուսինը

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Եղիսաբեթ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակը Յովհան - Նէս, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր-Գալուստեան և զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Մահիկեան եւ զաւակները, Վաղարշակ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր-Վարդեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Պարոյր Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները (Լենինգրատ), Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Պաղտասարեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Արտեմիս Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Կոճողլեան եւ զաւակները (Ֆրէզնօ), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Նահապետեան (Շիքակօ), Ֆրանք-եան եղբարք Ռոպէր եւ Կարապետ (Շիքակօ), այրի Տիկին Մարիամ Համբարեան եւ զաւակները (Երեւան), այրի Տիկին Սրբուհի Տէր-Գալուստեան եւ զաւակները (Շաւիլ), այրի Տիկին Օղիտա Պաղտասարեան անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբորորդւոյն, խնամիին, ազգականին՝

ԺԻՐԱՅՐ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ 27 Սեպտ. Կիրակի առաւօտ ժամը 3ին իր բնակարանը, 69 տարեկանին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Թաղման արարողութիւնը կը կատարուի 29 Սեպտ. Երեքշաբթի ժամը 14ին Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի Սէն Ժիւլիէնի գերեզմանատան մէջ, ըստ անհրաժեշտ դամբարանը:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր-Վարդանեան ընտանիքներուն:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (4 Հոկտ.) պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Հ. Նորվան Վրդ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Աչէի Կրընոպլի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Անտոն-եան եղբայրներէ իրենց սիրեցեալ հօրեղբօր՝ Յովհաննէս Անտոնեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Ռոման) 100 Ֆր. ի նպաստ դպրոցին:

×

Կապոյտ Աչէի Իսիի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. այրի Տիկին Գչիկեանէ, իր ամուսնոյն՝ Ներ-սէս Գչիկեանի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նշան Պաքալեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պաքըրճեան 100-ական Ֆր. կը նուիրեն Կարմիր եւ Կապոյտ Աչերու օգափոխութեան կայաններուն: (Տառնալ «Յառաջ»էն):

ԿՈՒԶՈՒԻ՝

Recherchons façonniers jauge 2.
Se présenter : GANA
64, Rue de Turbigo — Paris (3e)

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի հերթական ժողովը Հինգշաբթի (Հոկտեմբեր 1) ժամը 21ին, ընկ. Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Թէհլիրեան» խումբի հերթական ժողովը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տունը:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Արտեմ Ղուկասեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.

Այրի Տիկին Աչըքկէօզեան 30 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մաթիլտեան 30, այրի Տիկին Մարտիրոս Պօյաճեան եւ զաւակները 50, այրի Տիկին Գրիգոր Մանտիկեան 20, այրի Տիկին Գրիգոր Պօյաճեան 20, Տէր եւ Տիկին Ֆէսճեան 20, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան 20, Տէր եւ Տիկին Հալաճեան 20, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան 20, Տէր եւ Տիկին Նալչաճեան 20 Ֆրանք: Գումար՝ 250 Ֆրանք:

Այս գումարին 150 Ֆրանքը կը նուիրուի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, 50ը՝ Նոր Սերունդին (տառնալ «Յառաջ»էն) եւ 50ը՝ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ — ՅԻՇՆԱՄԵԱՆԸ —

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը՝ իր տարեշրջանի վերջաւորութեան առթիւ, կը նախաձեռնէ խնջոյքի մը Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ: Տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 4, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5էն սկսեալ մինչեւ ուշ դիշեր:

Պիտի ըլլան անակնկալներ, երգեր, նաեւ հայկական եւ ֆրանսական պարեր, մասնակցութեամբ «Կռունկ» նուագախումբի, որ պիտի ստեղծէ իսկական տաք մթնոլորտ:

Տեղւոյն վրայ պիտի գտնէք ամէն տեսակի զովացուցիչներ եւ արեւելեան զանազան ուտեստեղէններ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Հոկտ. 18ին Սեւրի Մ. Պէչիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը, ժամը 17էն 20:

ԹԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակի գիրքեր ու ձայնապնակներ: Հասցէ՝
43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Ունինք նաեւ գրքեր Հայոց մասին:

Նոր ստացուած գրքեր.— Ս. Վրացեանի «Անձինք նուիրեալք», տպ. Պէյրութ, 1969ին, կազմ. դին՝ 15 Ֆր.: Նոյն հեղինակէն «Կեանքի ուղիներով», վէց հատոր, կազմ. հատորը 15 Ֆր.: Կ. Սա-սունիի «Հայ-Թրքական պատերազմը» 10 Ֆրանք: Ն. Աղբալեանի ամբողջ. երկերը, երեք հատոր, հատորը 20 Ֆր.: Հայկազն Ղազարեանի «Ցեղասպան Թուրքը» 16 Ֆր.: Ա. Շիրակեանի «Կտակն էր նահատակներուն» 15 Ֆր.: Ե. Տէր-Անդրէասեանի «Քրիստոս Ինքնակալ» կազմ. 15 Ֆր.: Տիկ. Ա. Տէր-Մանուէլեանի «Թուականները կը խօսին», տպ. Պոսթոն, 1968ին, կազմ. 18 Ֆր.: Տոքթ Ա. Նագդաչեանի «Եղեռնի հետքերով», Պէյրութ, 1969, 12 Ֆր.: Հր. Ֆ. Արմէն, «Հայկ. Գերազոյն Աստուած», դին՝ 15 Ֆ.: Նոյն հեղինակէն՝ «Պատմական քննարկումներ», Պէյրութ, 1968, 15 Ֆ.: «Անկում Արտաշէսեան Հարստութեան» դին՝ 12 Ֆ.: Սայաթ Նովա «Խաղեր», տպ. Երեւան 1969ին, 10 Ֆր.: Ա. Պատրիկի «Հայկական տարազ», Երեւան 17 Ֆր.: Յ. Թումանեանի 100ամեակի առթիւ, լոյս տեսած հետեւեալ գրքերը.— Երեւան, 1969, «Թումանեան Արուեստի մասին», դին՝ 25 Ֆր.: Մ. Զանփոլատեանի «Թումանեանը եւ ժողովրդական էպոսը», 15 Ֆր.: Ստ. Զորեանի «Իմ Թումանեանը, 10 Ֆ.: Դ. Դեմիրճեան «Թումանեանի հետ» 6 Ֆ.: Յ. Թումանեան «Շեքսպիրի մասին», 7 Ֆր.: Հախվերդեան, «Թումանեանի կեանքը», 5 Ֆր.: Յ. Թումանեան «Քառեակներ», 8 Ֆր.:

Ունինք նաեւ Թումանեանի երկերը հայերէն եւ ֆրանսերէն: Բանաստեղծութիւններ «Կոմիտաս» 6 Ֆր.: Մ. Քրիչեան «Անմար կանթեղ» 15 Ֆր.: «Կոմիտաս» 20 Ֆր.:

Մեզ մօտ ունինք նոր լոյս տեսած «Հայկական դեղագիտութեան պատմութիւնը, Ֆրանսերէնով: Տոքթ. Գ. Կարապետեանի (անդամ Ֆրանսայի Դեղագիտական Պատմութեան Ընկերութեան), դին 50 Ֆր.:

Գրատունը ունի ճոխ մթերք մը հայկական սալերու (տիսք) Ա. Պարթեւեանի, Կ. Աբրիկեանի ամբողջական գործերը: Ա. Կիրակի. (Ամերիկա պատրաստուած), Ա. Խաչատուրեանի, Շահմուրատեանի, Յ. Պատալեանի, Զէքիմեանի, Թ. Ալթունեանի, ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները եւ Հայկական Պատարագը: Օփերաներ.— Ա. Տիգրանեանի «Անուշ»ը, «Դաւիթ Բէկ» եւ «Ամմաստ» օփերաները:

Նոր ստացանք հետեւեալ ձայնապնակները.— «Թառ» գարեգին, 33 թուր, դին՝ 30 Ֆր.: Լիլ Սարեանի դին՝ 31 Ֆ.: Աթոս Հարմանդեանի բոլորովին նոր եւ գուարթ երգերով: Գին՝ 30 Ֆր.:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Գրատունը բաց է ամէն օր եւ պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունիլ ամէն վայրերէ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊՈՅՏ ԱՉԷԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսին Հոկտ. 1 Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն սկսեալ, 17 Ռիւ Պլէօ Միութեան գրասենեակին մէջ, ուսուցչութեամբ Տիկ. Հռիփսիմէ Զիլինկիրեանի:

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները արձանագրութեան համար, մանաւանդ որ այդ օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ ծնողական ժողով մը, որով պարտաւորիչ է իրենց ներկայութիւնը:

×

Կոնստանդնուպոլսոյ Կապոյտ Աչէի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին դպրոցի սրահին մէջ: Մեր սիրելի ծնողքներէն կը խնդրենք պաղատագին՝ արձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել զանոնք հայեցի դաստիարակութեամբ:

×

ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO

Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը եւ շրջանի Կապոյտ Աչէի վարչութիւնը կը ծանուցանեն թէ Հինգշաբթիօրեայ դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են 21 Սեպտ. Երկուշաբթի օրուընէ ի վեր: Դասաւանդութիւնները կը սկսին 1 Հոկտ. Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին:

×

ՍԷՆ ԼՈՒԻ

Սէն Լուի Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին, նոր տարեշրջանին համար, Հինգշաբթի 1 Հոկտեմբեր առաւօտ ժամը 9ին: Կը դասաւանդէ շրջանի հոգեւոր հովիւ Շահան Քհնյ. Տէրէեան: Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի առաւօտները:

×

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 1ին Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին:

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ ժամը 17, Շաբաթ կ. յ. ժամը 14,30էն մինչեւ 17, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12:

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները Հայկազեան վարժարան՝ առանալու համար տոհմիկ հայկ. դաստիարակութիւն եւ սորվելու Մեսրոպեան քաղցրահնչիւն բարբառը:

×

ՍԵՎՐԱՆ

Կապոյտ Աչէի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը, ժամը 17,30ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը, 19, Ռիւ տը լ'Իլ տը Ֆրանս:

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ կը հրատարակուի «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ առնալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ ՝ ՆՇԱՆՑՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշաձակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
30 SEPTEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.927

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.927

ՕՐՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏՈՒՆԴԱՐՁ

Հայրենիքի Ձայն, Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի չաթաթերթը իր Սեպտ. 9ի թիւնի մէջ Տունդարձ խորագրին տակ կը գրէ.

«Օգոստոս ամսին Իրանից, Լիբանանից եւ Իրաքից մայր հայրենիք՝ Սովետական Հայաստան է վերադարձել 325 Հայ (73 ընտանիք):

«Սովետական երկրի նոր քաղաքացի – ները մշտական բնակութիւն են հաստատել Լենինական, Կիրովական, Էջմիածին, Աբովեան, Զարենցաւան, Ղափան, Հրազդան, Հոկտեմբերեան քաղաքներում եւ Արարատեան դաշտի գիւղերում»:

Նոյն թերթը Օգոստոս 5ի թիւով կը գրէր թէ Ցուլիս ամսուն Իրանէն, Լիբանանէն եւ Թուրքիայէն Ս. Հայաստան է «հայրենադարձուել» 407 Հայ (84 ընտանիք): Ասոնք նոյնպէս մշտական բնակութիւն հաստատած են Լենինական, Կիրովական, Հրազդան, Զարենցաւան, Աբովեան քաղաքներու եւ Աշտարակի ու Հոկտեմբերեանի շրջաններու գիւղերուն մէջ:

Ուրեմն երկու ամսուան ընթացքին Մերձաւոր Արեւելքէն Հայաստան ներ – գաղթած են 732 հոգի (157 ընտանիք):

Ուրախալի երեւոյթ է, որ հայրենադարձները անմիջապէս մնայուն բնակարաններու մէջ կը տեղաւորուին եւ աշխատանքի չնորհիւ ապրուստ ճարելու ապահովութիւն կ'ունենան:

Իրանի, Իրաքի, Լիբանանի եւ Թուրքիոյ մեր հայրենակիցները Հայաստանի մէջ իրենք զիրենք կը զգան հարազատ երկրի մէջ, չուտով կ'ընտելանան իրենց նոր բնակավայրի կեանքին ու աշխատանքի պայմաններուն:

Ասոնք մնայուն եւ հաստատուն տար – րեր կը կազմեն հայրենիքին համար: Իսկական հայրենասէրի զգացումն է, որ իրենց քայլերը կ'առաջնորդէ դէպի Հայաստան:

Գիտենք թէ քառորդ դարէ ի վեր ի՛նչ դժնդակ պայմաններ ստեղծուած են Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայրենակիցներուն համար, իրենց հետեւանք քաղաքական յեղաշրջումներուն, որոնք վերջ չեն գըտած տակաւին:

Լաւ կազմակերպուած հայրենադարձ մը, բնակարանի եւ աշխատանքի ապահովութեամբ, մաղնիսի նման դէպի հայրենիք պիտի քաշէր այն տասնեակ հազարաւոր Հայերը, որոնք Եգիպտոսէն, Սուրիայէն, Լիբանանէն, Կիպրոսէն, Յունաստանէն, Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն, Նոյնիսկ Թուրքիայէն հեռացան՝ քանի որոնելու համար օտար հորիզոն – ներու տակ:

Ասոնք փոխանակ մօտենալու՝ հեռացան Հայաստանէն: Ու անդամ մը որ տուն-տեղ ըլլան իրենց նոր բնակավայ – րերուն մէջ, չատ դժուար, եթէ ոչ անկարելի պիտի ըլլայ անոնց հայրենիք վերադարձը:

Այսօրուան սերունդը անտարակոյս Հայ կը մնայ օտար երկրի մէջ: Բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ վաղուան սերունդը: Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի մէջ մեր տեսած օրինակները մեկնութեան չեն կարօտիր:

Երկու սերունդ վերջ առնուազն հա – րիւրին յիսուն համեմատութեամբ պիտի կորսուին օտար հողի վրայ ծնած եւ օտար դպրոցներու մէջ դաստիարակուած հայորդիները:

Հայաստան Իսրայէլ չէր: 1946-47ի զանգուածային ներգաղթը — հապճեպով եւ առանց բնակարանի ու աշխատանքի ապահովութեան կազմակերպուած — ո՛չ միայն վաղորդայն չունեցաւ, այլև բացասական դեր կատարեց դուրսը մնացող – ներէն անոնց համար, որոնք հայրենիք սիրաբար տրամադրուած էին հայրենիքն ընտրելու իրրեւ վերջնական հանդրուան:

Այժմ կը տեսնենք, որ հայրենադարձ տեղի կ'ունենայ փոքր աստիճանաչափով: Բայց տեւական կերպով: Ինչ որ յոյսեր կը ներշնչէ ապագային համար:

Հայաստանի կեանքի պայմաններուն բարելաւումը խայծ մը պիտի ըլլայ բո – լոր անոնց համար, որ դժդոհ իրենց ներկայ կեանքէն՝ հեռաւոր սուրբերէն կը սպասեն իրենց փրկութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԱՍՐ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

ՄԵԾ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԿՈՍԻԳԻՆ ՆԵՐԿԱՑ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՑ ՅՈՒՂԱՐԿԱԽՈՐՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս Ռոժէ Մասիփ դիտել կուտայ Ֆիկառոյի մէջ, «պարապին առջեւ» խոր – հրդով յօդուած մը, եթէ որեւէ տեղ կամալ Ապտէլ Նասրի մահը մեծ տարո – ղութիւն ունեցող դէպք մը պիտի ըլլար, ներկայ պայմաններուն մէջ, երբ Մեր – ձաւոր Արեւելքը կ'ապրի իր ամէնէն սուր տագնապը, իրական ողբերգութիւն մըն է:

Կամալ Ապտէլ Նասր, դեռ կիրակի օր կը նախագահէր Գահիրէի ժողովին, ուր պիտի կնքուէր համաձայնագիր մը Արա – ֆաթի եւ Հիւսէյնի միջեւ:

Երկուշաբթի օր, Նասր օդակայան գա – ցած էր հրաժեշտ տալու համար Քուէյ – թի էմիրին երբ յանկարծ անհանդիստ կը զգար, քրտինք կը թափէր եւ անմիջա – պէս տուն կը փոխադրուէր: Հոն բժիշկ – ները ախտաճանաչումը պիտի կատարէին անմիջապէս՝ սրտի կաթուած եւ քանի մը վայրկեան ետք արդէն Նասր իր մահկա – նացուն կը կնքէր:

Նասր 52 տարեկան էր եւ տարիներէ ի վեր չաքարախտէ կը տառապէր, հակա – ռակ արդելքներուն օրական 60էն 80 անդ – լիական ծխիլ կը ծխէր եւ 15 ժամ կ'աշ – խատէր:

Վեց ժամ յապաղումով է որ Գահիրէի ճայնասփիւռը կը հաղորդէր Ռայսի մա – հը, նախ Գուբրանէն հատուածներ կար – դալով: Ապա ժողովուրդը փողոց կը թա – փէր, երկու միլիոն հոգի, չզսած կ'ողբային մարդը՝ որ իրենց համար «խա – ղաղութեան մարդն էր»:

Մահուան լուրը հաղորդած էր Եգիպ – տոսի փոխ-նախագահը՝ Անուար էլ Սա – տաթ, որ կ'ըսէր ի մէջ այլոց.— «Կապալ Ապտէլ Նասր աւելի մեծ էր քան խօսքե – րը, աւելի տեւական քան խօսքերը: Ոչ մէկ բան աւելի լաւ կրնայ վկայել իրեն ի նպաստ քան իր կեանքին պատմութիւնը իր ժողովուրդին, իր ազգին, եւ մարդ – կութեան ծառայութեան մէջ: Կը կռուէր ազատութեան համար, կը պայքարէր ի – րաւունքին եւ արդարութեան համար եւ ինքզինքը սպառեց պատիւին համար մին – չեւ կեանքին վերջին շունչը»:

Հակազդեցութիւնը մեծ էր անչուշտ ոչ միայն համայն արաբական աշխարհի, այլև արեւմտեան և արեւելեան: Կոսիգին կը յայտնէր թէ ներկայ պիտի ըլլայ յու – ղարկաւորութեան, մինչ Նիքսըն որ լու – րը կը լսէր ամերիկեան նաւուն վրայ, ուր կը դիշերէր, անմիջապէս դադրեցնել կուտար Երդ Նաւատորմին ռազմափոր – ձերը: Հաւանական չէ որ Նիքսըն յուղար – կաւորութեան երթայ, տրուած ըլլալով նաեւ որ 1967էն ի վեր Եգիպտոս եւ Ամե – րիկա խզած են իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները, բայց Արտաքին նախարարը կրնայ ներկայացնել Միացեալ Նահանգները:

Եգիպտոսի մէջ քառասուն օրուան սուգ հռչակուած է եւ որոշուած է յուղարկա – ւորութիւնը կատարել Հինգշաբթի օր:

Իսրայէլի մէջ ալ յուզումը մեծ է: Նասր մեծ յարգանք կը վայելէր երկրին մէջ, չափաւոր նկատուած էր եւ հոս ալ, ինչպէս քիչ մը ամէն տեղ, վախ կայ որ ծայրայեղները ազատ դաշտ գտնեն այլ – եւս:

Հիւսէյն որ քանի մը ժամ առաջ միայն բաժնուած էր Նասրէն, ցաւակցական հե – ռագիր մը կը ղրկէր, ուր կ'ըսէր «ոչ մէկ աւեն, այսքան անկարող եղած եմ ար – տայայտելու այն խոր ցաւը զոր սիրտս կը զգայ այս անողոք կորուստին համար, եղբօրս՝ Կապալ Ապտէլ Նասրի կորուս – տը, որ ամբողջ կեանքին ընթացքին հիացում պատճառեց համայն աշխարհի»:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Կը թուի թէ դինադուլը կը յարգուի: Ամման կը գտնուի Թունուզի վարչապե – տը՝ Լակոամ, որ նախագահն է «Գերա – գոյն Կոմիտէին», որ պիտի հսկէ Պաղես – տինցիներու եւ Յորդանանցիներու զինա – դուլի յարգանքին վրայ: Յորդանանեան ուժերու ընդհ. հրամանատարը՝ Մաճալի յայտարարած է թէ լուսարձակը վերցած է: Ամէն պարագայի մէջ, մասնաւոր լա – ւատեսութիւն չի տիրեր: Արդարեւ եթէ Եասէր Արաֆաթ համաձայնութեան և – կած է Հիւսէյնի հետ, յայտնի չէ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ, օրինակ, Ժորժ Հապա – շի հակազդեցութիւնը, այսինքն՝ ծայրա – յեղ Պաղեստինցիներու դիրքը: Ճիշդ է որ ներկայիս, գոնէ խօսքով, Արաֆաթ եւ Հիւսէյն սիրալիր խօսքեր կը փոխա – նակեն, բայց կարելի չէ դիտնալ թէ որ – քա՞ն հաստատուն է կնքուած համաձայ – նութիւնը, մանաւանդ երբ այլեւս չկայ Նասրը խօսք հասկցնելու համար Արաբ – ներուն:

Այսօր ամբողջ արաբական աշխարհը որբացած է, իրեն կը պակսի պարագլու – խը, ղեկավարը, հայրը, վերջապէս՝ մարդը, որ ջանք չխնայեց ապահովելու համար արաբական աշխարհի միասնա – կանութիւնը: Ո՞վ կրնայ յաջորդել իրեն: Ինչպէս բոլոր վարչակարգերը, ուր բա – ցառիկ անհատականութիւններ կը վարեն երկիրը, յաջորդ մը չերեւար հորիզոնին վրայ: Առ այժմ, փոխ-վարչապետն է, որ 60 օրուան փոխանցման շրջան մը պի – տի վարէ: Այնուհետեւ կան կարդ մը թեկնածուներ, գլխաւորաբար Ալի Սապ – րի, որ կարեւոր անձնաւորութիւն մըն է բայց «Մոսկուայի մարդն է»: Իր դալու պարագային, Եգիպտոսի եւ արեւելեան Միջերկրականի դուռները ա՛լ աւելի պի – տի բացուին Խորհ. Միութեան առջեւ: Աւելի ժողովրդական դէմք մըն է ներկայ փոխ-վարչապետը, Անուար էլ Սատաթ, դէնքի ընկերը Նասրի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԻ լայն արշաւ մը տեղի ունեցած է Խորհ. Միութեան մէջ: 1200 լրագրողներ, ձայն-պատկերասփիւ – ռի թղթակիցներ, մամուլի գործակալու – թեանց պատասխանատուներ « ազատ » արձակուած են իրենց պաշտօններէն: 300 թղթակից որոնք մամուլի Նովոստի գոր – ծակալութեան կը պատկանէին, պաշտօ – նազրկուած են: Բազմաթիւ պարբերա – կաններու խմբագրութիւնները հիմնովին բարեփոխուած են (ինչպէս՝ Սպուտնիկ ամսաթերթի): Այս առթիւ տրուած պատ – ճառաբանութիւնը այն է թէ նկատի կ'առնուի օգտակարութիւնը եւ արդիւ – նաւորութիւնը:

ՆԻՔՍԸՆ երկուշաբթի օր նախ տեսակ – ցեցաւ Իտալիոյ պետական ղեկավարնե – րուն, ապա՝ Պապին հետ, զոր Միացեալ Նահանգներ հրաւիրեց: Նասրի մահէն ետք, Ուաշինկթըն կը յայտնէ թէ նախա – գահին ճամբորդութիւնը փոփոխութիւն պիտի չկրէ, բայց հաւանաբար կարելի չըլլայ նոյն ժամանակացոյցը գործադ – րել, տրուած ըլլալով որ Նիքսընի յա – ջորդ հանդրուանն էր՝ Պելգրատ եւ Թի – թօ կ'ուղէ ներկայ ըլլալ Նասրի յուղար – կաւորութեան:

ՊԱԼԹԻՄՈՐԻ մէջ (Միացեալ Նահանգ – ներ) իր մահկանացուն կնքած է ամերի – կացի ծանօթ դրագէտը՝ Ճոն Տոս Փասոս, 74 տարեկանին: Վերջին վերապրողներէն էր «կորսուած սերունդին», Հէմինկուէյի եւ Ֆիցճերալտի հետ: Իր գլխաւոր գործն է՝ Մանհաթան Թրանսֆէր, որ 1942ին գինքը պիտի դասէր առաջին չարքերուն վրայ արդիական գրականութեան: Նոր թեքնիք մըն ալ կը սկսէր վէպին մէջ, որ չունէր ոչ առանցք, ոչ ալ կեդրոնական հերոս, այլ միայն անձեր զուգահեռ կեանքերով:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՓՐԻԿԷի հանրապետու – թեան մէջ 20 միլիոն բնակիչ կայ, բայց միայն 17 առ հարիւրը սպիտակամորթ է:

ԺԱՆ-ՓՕԼ ՍԱՐԹՐ սկսաւ վարել ծայ – րայեղ ձախ (մաոյական) նոր կիսամսեայ մը՝ Թռւ: Այս խորագիրով, հրատարա – կիչները կը բացատրեն իրենց ուղածը՝ ամէն բան:

ԽՈՐՀ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ճատրակի համաշ – խարհային ախոյեան հռչակուեցաւ Զի – կէնի մէջ (Գերմանիա) 27,5 կէտով: Այս անգամ ալ խորհրդային խումբին մէջ էր Տիգրան Պետրոսեան:

ԱՄՄԱՆի փողոցները այժմ թատերա – բեմ դարձած են Ցուրի եւ ուսեստեղէնի համար մղուող կռիւներու: Ցատկապէս Ցուրի տագնապը մեծ է:

ՊԵԼՖԱՍԹի մէջ, Հիւս. Իրլանտա, ե – րեք օրէ ի վեր կռիւներ տեղի կ'ունենան բողոքական ցուցարարներու եւ անգլիացի զինուորներու միջեւ, որոնք կարգն ու կանոնը պահպանելու համար հոն փո – խադրուած էին:

ՇՈՒԼՏԻ խորհրդարանական ընտրու – թիւններու վերջնական արդիւնքը ճըշ – դուեցաւ: Ընկերվարական Դեմոկրատ – ները ապահոված են 162 աթոռ 350է վե – րայ: Ոչ-ընկերվարական երեք կուսակ – ցութիւնները՝ 171, իսկ համայնավարնե – րը 17: Ընկերվարական Դեմոկրատ կու – սակցութեան առաջնորդը՝ Փալմ, որ երկրին վարչապետն էր տարիներէ ի վեր, մտադիր է կազմելու նոր դահլիճ մը հա – մայնավարներու օժանդակութեամբ:

ԱՅՍՕՐ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք
ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ՝

ԹՈԼՍԹՈՅԻ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ
ԵՒ
ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ամբողջանալու վրայ է հայ տաղերգուներու մատենաշարը: Այս ուղղութեամբ կարեւոր աշխատանք կը կատարեն գրականութեան հիմնարկութեան աշխատակիցները, որոնց ջանքերով լոյս են տեսած Խ. Կեչառեցիի, Ծովհաննէս Երզնկացիի, Կոստանդին Երզնկացիի, Ծովհաննէս Թլկուրանցիի եւ Գրիգորիս Աղթամարցիի տաղերը:

Միջնադարեան հայ արձակի երկերէն 1969ին լոյս տեսան Խիկար Իմաստունի Պրատները, որոնց գիտա-քննական բնագիրը կազմած է Ա. Մարտիրոսեան: Պրատներու տարբերակներէն երկուքը կը պատկանին Ֆր. դարուն, որով շատ աւելի հին են քան ասորական, արաբական, յունական, սլաւ եւ եթովպական բնագիրները:

Պատշաճ ուշադրութիւն կը դարձուի միջնադարեան հայ լեզուաբանութեան ուսումնասիրութեան գործին: Այս ուղղութեամբ կ'աշխատին Տոքթ. Լ. Խաչերեան եւ Ց. Ամալեան: Առաջինին երկու աշխատասիրութիւնները՝ « Գրչութեան արուեստի լեզուական – քերականական տեսութիւնը միջնադարեան Հայաստան – նում » եւ Եսայի Նչեցիի «Վերլուծութիւն քերականութեան», ինչպէս նաեւ Ամալեանի «Միջնադարեան Հայաստանի բառարանագիտական յուշարձանները» մեծապէս կը նպաստեն անցեալի հայ լեզուաբանութեան տեսական եւ գործնական աշխատութիւններու ուսումնասիրութեան:

Մատենադարանին մէջ առաջին քայլերը կ'առնուին ճշգրիտ գիտութիւններու վերաբերեալ միջնադարեան հայ գիտնականներու գործերը հրատարակելու ուղղութեամբ: Ցիշատակելի են Տոքթ. Ա. Գծոյեանի աշխատասիրութեամբ լոյս տեսած Գրիգորիսի «Քննութիւն բնութեան մարդոյ եւ նորին ցաւոց» երկը, Մխիթար Հերացիի «Ջերմանց մխիթարութեան» գործին ռուսերէն երկրորդ հրատարակութիւնը, որ լոյս տեսաւ Հերացիի ծննդեան 850ամեակին առիթով: Այս թարգմանութեան առեն նկատի առնուած է Հերացիի աշխատութեան հայերէն քննական բնագիրը, որ կազմած է Ս. Լալոփարեան:

Վերջին տարիներու լոյս տեսած մեծ նպաստութիւններէն պէտք է յիշել Ա. Մնացականեանի «Աղուանից աշխարհի դրականութեան հարցերի շուրջը» ուսումնասիրութիւնը, որ ունեցաւ նաեւ ռուսերէն թարգմանութիւն: Այս ուսումնասիրութիւնը նուիրուած է պատմական Հայաստանի արեւելեան գաւառներու բազմազան դպրութեան հետազօտութեան, ինչ որ կը նշանակէ շատ լուրջ հարց մը, մանաւանդ երբ նկատի առնուի, որ Մնացականեան առաջին անգամ ըլլալով ամբողջական քննութեան առարկայ կը դարձնէ նիւթը: Ներունակ դարձ դիտնական Ե. Տէր-Մինասեան վերջերս հրատարակեց «Միջնադարեան աղանդների ծագման ու զարգացման պատմութիւնից» խորագրեալ մենագրութիւն մը: Կարեւոր մենագրութիւններէն է նաեւ Տոքթ. Գ. Աբգարեանի «Սեբէոսի պատմութիւնը եւ Անանունի առեղծուածը» աշխատասիրութիւնը:

Ուրոյն բնագաւառ մըն է մանրանկարչական արուեստը, որուն գլուխ գործոցները համաշխարհային արուեստի պատմութեան մէջ իրենց արժանի տեղը կը գրաւեն: Այս բնագաւառը երկար տարիներ ուշադրութենէ վրիպած էր. քանի մը առանձին անհատներ կը զբաղէին միայն այդ գործով: Այս բացը լրացնելու համար կարեւոր ճիգ կը կատարուի, նոր մասնագէտներ կը պատրաստուին: Հայ մանրանկարչութեան նկատմամբ գոյութիւն ունեցող հետաքրքրութիւնը մասամբ բաւարարելու համար 1967ին հրատարակուեցաւ ողբացեալ Լ. Դուրնովոյի կազմած պլպոմը, որ մեծ ընդունելութեան արժանացաւ հայ եւ օտար շրջանակներու կողմէ: Հատորը վերհրատարակուեցաւ 1969ին:

Մանրանկարչութեան նման թոյլ է ուսումնասիրուած հայկական երաժշտութիւնը: Ցայտնի է, որ խազերու բարդ թնճուկը լուծելու համար մեծ դործ կատարած է Կոմիտաս, սակայն անոր աշխատանքները կորսուած են Մեծ Եղեռնի տարիներուն: Մատենադարանին մէջ ներկայիս այդ հարցերով կը զբաղի երաժշտագէտ Ն. Թահմիզեան, որու հրապարակած ուսումնասիրութիւնները նոր տուեալներ կը հայթայթեն միջնադարեան մեր երաժշտութեան մէջ:

Մատենադարանի գիտական աշխատանքներու պատկերը լրիւ պիտի չըլլայ, եթէ չյիշատակենք նաեւ մեր սկզբնաղբիւրներու ռուսերէն թարգմանութեան խնդիրը: Այդ բնագաւառը մասնագէտ թարգմանիչներու պատճառով երկար ժամանակ մոռցուած էր: Ներկայիս այս ուղղութեամբ առաջին ձեռնարկները կը կատարուին. հրապարակի վրայ են Կ. Մելիք – Օհանջանեանի եւ Շ. Սմբատեանի կողմէ ռուսերէնի թարգմանուած կրիւնի «Վարք Մաշտոցին», Մ. Դարբինեանի թարգմանած «Սիմոն Լեհացու ուղեգրութիւնը» եւ Զաքարիա Քանաքեռցիի «Պատմութիւնը»:

Վերոյիշեալ աշխատանքները ընդհանուր գաղափար կուտան Մատենադարանի օգտակար գործունէութեան մասին:

Բ. ՉՈՒԳԱՍԶԵԱՆ

Մատենադարանի փոխ-տնօրէն

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Ե.

Հայերը (ազգայնական Հայերը, »Դաշնակներ» ինչպէս զանոնք կը կոչեն Ռուսերը) կը գտնուին երկու կրակի մէջեւ: Որովհետեւ Գարապէգիր ալ վերակազմած է իր զօրամասերը՝ «հով» առնելով Թըրքական ընդհանուր դիմադրութենէն: Շուտով կ'անցնի սահմանները՝ ամբողջացնելու համար Էնվէրի Ջարդերը:

Եւ որովհետեւ համայնավար բանակն ալ կը յառաջանայ, խեղճ Հայերը, Նոյեմբերին կը ստորագրեն Ենթարկուելու դաշնագիրը:

Կովկասի վայրագ Թուրք սպարապետը՝ Հայաստան անունն անգամ լսել չընդունելիր: Կը բանակցի «Արարատի Հանրապետութեան» ներկայացուցիչներուն հետ, որոնք իրեն կուտան Կարսի, Արտահանի եւ Պաթումի շրջանները: Ատոնք՝ 1878ի պատերազմով գրաւած էր Ռուսիա: Երբ Գարապէգիր կը ներխուժէ նաեւ քովը գտնուող Վրաստան, ռուսեւթուրք նոր պատերազմի մը սպառնալիքը կը ստեղծուի, այս անգամ համայնավար Ռուսիոյ հետ:

Պատերազմը «կը կանխուի» Լենինի եւ Քէմալի անձնական միջամտութիւններով:

Վերջինը (այսինքն Քէմալ) — ի՞նչ ուներ եւ ի՞նչ կը կորսնցնէր — կ'ընդունի պաթումը վերադարձնել Ռուսիոյ եւ պահել՝ Կարսը եւ Արտահանը: Կ'ընդունի նաեւ մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթի օգնութիւն:

Դեկտեմբերի վերջերը — 1921 Ցուն – ուարի սկիզբները, Քէմալականները կըրնան տօնել իրենց առաջին կարեւոր յաղթանակը: Ոչ միայն փարատեցին Մեծ Հայաստանի «ուրուականը», այլ նաեւ վերատիրացան երկու քաղաքներու եւ շրջաններու, զորս իրենց հայրենիքը կորսնցուցած էր 1878ին:

Սեւրի դաշնագրի սիւներէն մէկը փլած էր...

Մեծ Հայաստանի համար յոյսերը հիմնուած էին Միացեալ Նահանգներու մասնաւոր աջակցութեան վրայ:

Հոն (Միացեալ Նահանգներու մէջ), Համիտի ջարդերու շրջանէն, բացառիկ համակրանք մը եւ տկարութիւն մը ի յայտ եկած էր Հայոց ազգին հանդէպ: Ատոր համար, Միացեալ Նահանգներու նախագահին պարտականութիւն տրուած էր մանրամասնօրէն գծել Հայաստանի սահմանները:

Բայց 1920ի սկիզբէն, անդրատլան – տեան ուժը (պետութիւնը) ոստումներով կը վերադառնայ դէպի նախկին մեկուսացումը:

Նախագահ Ուիլսըն — ծանր հիւանդ ալ ըլլալով — քաղաքական որեւէ ուժ չունի:

Իր յաջորդը՝ Հարտինկ, չուտով պիտի պաշտօնականացնէ վերադարձը դէպի հայրենատեաց քաղաքականութիւնը:

Ամերիկա պիտի չմասնակցի նոյնիսկ Ազգերու Դաշնակցութեան (գաւակը Ուիլսընի):

Բայց «հայկականներէն» ալ անկախ՝ Սեւրի դաշնագրի արժէքը չատ մեծ չափով սահմանափակած էր այն իրողութիւնը, որ Սեւրի մէջ ներկայ էին միայն անզօր սուլթանի ներկայացուցիչները, մինչ Քէմալ կ'ոռնար Անգարայի մէջ:

Իրականութեան մէջ, յաղթականներու համաձայնութիւնն է, իրենց տարակարծութիւններու վերացման համար:

Օրինակի համար, Ֆրանսա կ'ընդունի Ցունիականի Ցունաստանի արուիլը, հակառակ բաւական թիւով Թրքաբոյր Ֆրանսացիներու առարկութիւններուն: Անգլիացիք ու Ֆրանսացիք կը համաձայնին՝ արաբական երկիրներու հոգատարութեանց (խնամակալութիւններուն) բաժանման չուրջ, հակառակ իրենց ունեցած չատ մը տարակարծութեանց: Իտալիա եւս կ'ընդունի որ Իզմիրը Ցունաստանի տրուի...:

Սակայն, ի՞նչ կ'ըլլայ բլուրին միւս կողմը: Հոն՝ Բարձրագոյն Դուռն իսկ չընդունիր վաւերացնել (օրէնքով) Սեւրի դաշնագիրը: Նախ՝ Մեծ Վեզիրը այն պատճառաբանութիւնը կը ներկայացնէ, թէ Խորհրդարան գոյութիւն չունի: Երբ կառավարիչները, (դաշնակից ուժերու) կը պահանջեն որ վաւերացումը կատարուի սուլթանական «իրատէ»ով (հրովարտակով), այն ատեն կը պատասխանուի թէ «Անգարայի մարդոց հետ ալ պէտք է անպայման համաձայնիլ: Անգարայի մարդոց հետ, որոնք կը պայքարին ամէն միջոցով, Քէմալի երկաթեայ բռունցքով, թօթափել արեւելեան անիւթութիւնն ու թմրածութիւնը եւ կազմել կուռ ու ատակ բանակ»:

Ուրեմն Սեւրի ստորագրութիւնները բաւական չեն:

Մեծ Ցունաստանի ճարտարապետին՝ Վենիզելոսի համաձայն, պէտք է նաեւ դաշնագրին «կատարումը» (իրագործումը): Այսինքն գործադրումը, այսինքն Քեմալի դինուորական բնաջնջումը:

Դէպի Անգարա «ջահիլախումի արշաւանք»ին նախապատրաստութեան կը նկատէ Անգլիոյ մասնաւոր տնտեսական օժանդակութեան մատուցումը եւ անդլիական օդանաւորդութեան գործակցութիւնը: Այլապէս, Ցունաստանի համար ուրիշ ճամբայ չի մնար, եթէ ոչ զօրաթափումը (1920 Սեպտեմբեր 23ի հեռագիր):

ՅԻՎՈՍ ՂՐԻՂՈՐԻԱՏԻՍ

(Շար.)

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Չեմ գիտեր, բայց այնպէս կ'ենթադրեմ որ չատ գրօսեցուցիչ պիտի չըլլան:

— Ընդհակառակն, տիկին Զապէլ չատ սիրուն եւ չատ հաճելի կին մըն է:

— Թերեւս, պատասխանեց Շաւարշ թերահաւատ կերպարանքով մը, բայց այդ մըսթըր Կոռե՞կը...:

— Իրաւ է որ Պ. Ճոն Կորեկը քիչ մը չափազանց լուրջ է...

— Ճիշդ այդ կասկածը ունէի ես ալ:

— Մի՞թէ լուրջ մարդոցմէ չէք ախորժիր:

— Կ'ախորժիմ, միայն թէ ամէն բանի չափազանցութենէն չեմ ախորժիր:

— Չեմ հասկնար թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, ըսաւ մանկամարդ կինը:

— Այսինքն ըսել կ'ուզեմ թէ՝ բաւական լուրջ հիւրեր ունիք արդէն եւ եթէ անոնց վրայ Ճոն Կորեկ մըն ալ աւելնայ քիչ մը չափազանց պիտի ըլլայ:

— Որո՞ւ կ'ակնարկէք, Մարտիկ է – ֆէնոլի՞ն...

— Այո, Մարտիկ էֆէնտին ու անկէ աւելի լուրջն ալ... պարոն Վահանը:

— Չէ՞ք ախորժիր իրմէ...

— Շիտակը ուշադրութիւն անգամ չեմ դարձուցած իրեն, պատասխանեց Շաւարշ, միայն թէ չատ անտանելի մէկը կ'երեւայ... կատարեալ անտաշ գաւառացի մը: Կը ներէք այս խօսքերուս, բայց դիտէք, ես անկեղծ մէկին եմ, զգացումներս չեմ կրնար ծածկել:

— Կ'երեւայ որ դինքը մօտէն չէք ճանչցած եւ ասոր համար քիչ մը խստօրէն կը դատէք, պատասխանեց Զարուհի:

— Ես չատ լաւ հոգերան եւ դիմագէտ եմ, պատասխանեց Շաւարշ յաւակնոտութեամբ, մէկը ճանչնալու համար երկար բարակ հետը տեսնուելու պէտք չունիմ, բաւ է որ անգամ մը դինքը տեսնեմ ու դէմքը քննեմ...:

Այս խօսակցութեան միջոցին չոգենաւը կեցած էր արդէն նաւամատոյցը եւ բազմութիւնը դուրս կ'ելլէր:

Զարուհի յանկարծ նշմարեց իրենց հիւրերը եւ Շաւարշի խօսակցութիւնը ընդմիջելով գոչեց.

— Ահաւասիկ Զապէլն ու իր ամուսինը: Եւ փութաց ընդառաջ երթալու անոնց: Մարիկեան ու իր կինը քիչ մը հեռէն նկատային:

Զարուհի փութաց իր ընկերը ներկայացնել նորեկներուն ու ամէնքը միասին, խօսակցելով ճամբանին չարունակեցին:

Քիչ մը անդին, քաղինոյին առջեւ Բարսեղ էֆէնտի եւ Մարտիկ էֆէնտի միացան իրենց:

— Բայց ո՞ւր է պարոն Վահանը, հարցուց Ճոն Կորեկ, տեսնելով որ իր բարեկամը մէջտեղ չէր երեւար:

— Պարոն Վահանը Արամին հետ պտոյտի ելաւ, կ'երեւայ որ միասին տուն դացած են, պատասխանեց վաճառականը, հիմա կը տեսնես դինքը:

— Շատ անհամբեր եմ դինքը տեսնելու, պատասխանեց միւսը, երեւակայե – ցէք որ Աթէնքէն բաժնուելէս ի վեր իրմէ լուր չունիմ:

— Ուրեմն կրնաք վստահ ըլլալ թէ չատ խօսելիքներ պիտի ունենաք իրարու հետ, պատասխանեց վաճառականը:

— Այդ մասին տարակոյս չունիմ:

Բարսեղ էֆէնտիի ամարանոցը կը գտնուէր Աստղի կողմերը, կեդրոնէն բաւական հեռու: Բարսեղ էֆէնտի առաջարկեց կառքով երթալ, բայց երիտասարդները նախընտրեցին քալելով երթալ, ուստի Մարիկեան, իր կինն ու Բարսեղ ու Մարտիկ էֆէնտիները կառք մը մնան, մինչ երկու մանկամարդ կիներն, մըսթըր Կորեկ եւ Շաւարշ ոտքով չարունակեցին իրենց ճամբան:

— Ինչ նեղ ու աղտոտ փողոցներ, դիտել տուաւ Շաւարշ Ճոն Կորեկին, որուն քովէն կը քալէր, մե՛ղք որ այսքան բնակութիւն ունեցող կղզի մը այսպէս անխնամ թողուած է... եւրոպայի մէջ վարժուողին վրայ չատ դէշ կ'ազդէ:

— Ես ընդհակառակն, կը նախընտրեմ այս բնական վիճակը, ըսաւ Ճոն Կորեկ իր Ամերիկահայի չեչտով:

— Այս նեղ ու աղտոտ փողոցները կը նախընտրէ՞ք լայն ու մաքուր փողոցներէն:

— Այս փողոցները ոչ այնքան նեղ են եւ ոչ ալ այնքան աղտոտ...

— Կ'երեւայ որ դուք Փարիզի չքնաղ դիւղերուն վրայ զաղափար չունիք, ըսաւ Շաւարշ չոր ձայնով մը:

— Ես գաղափար ունիմ թէ՛ Փարիզի եւ թէ Ամերիկայի դիւղերուն վրայ, չարունակեց միւսը պարարեխով, եւ անոնց հետ բաղդատելով չատ ներկայանալի կը դտնեմ այս փողոցները:

Երիտասարդը տեսնելով որ կարելի պիտի չըլլայ համաձայնիլ, խօսակցութեան նիւթը փոխեց:

— Երկա՞ր ատեն է Պոլիս չէիք եկած, հարցուց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(220 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԱՅՆԹԱՊ

Թաղապետը, որ 138 տարուան պատմութիւն ունի եւ կը գտնուի Երեւանի քովերը, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի որոշումով Սեպտեմբեր 10ին վերանուանուած է Այնթապ։ Այս ձեւով կ'ի-րականանայ տարաւորութիւնը Այնթապցիներուն վաղեմի երազը՝ իրենց երբեմնի ծննդավայրի անունը յաւերժացնել հայրենի հողի վրայ։

Սեպտեմբեր 13ին, Մ. Նահանգներէն, Ֆրանսայէն, Լիբանանէն եւ Սուրիայէն երեւան ժամանած Այնթապցիներ յատուկ ինքնաթիռներով այցելած են Այնթապ գիւղը, որու մուտքին ազգային տարազներով պճնազարդուած պարմանուհիներ աւանդական աղ ու հացով ընդունած են զիրենք։

Երեկոյթին հանդիսաւոր բացումը կատարած է Մասիսի շրջանի Խորհուրդի նախագահը՝ Հրաչ Սեդրակեան, որմէ ետք ջերմ խօսքերով հիւրերը ողջունած եւ Այնթապի անուանակոչութեան որոշումը հաղորդած է ներկաներուն Մշակոյթի Կոմիտէի նախագահը՝ Վարդգէս Համազասպեան։

Մենք վստահ ենք, յայտարարած է Վ. Համազասպեան, որ նոր Այնթապը քաղաքական ուժ մը պիտի հանդիսանայ օտար երկիրներ հաստատուած Այնթապցիներուն համար։ Աւելին՝ առաւել եւս պիտի սերտացնէ կապը հայրենիքի եւ սփիւռքի միջեւ։

Հայրենաբնակ Այնթապցիներու անունով խօսած է Եղիա Տոլպաչեան, որ պատմական դիծերով ներկայացնելէ ետք Այնթապի պատմութիւնը եւ, յատկապէս, անդրադառնալէ ետք քաղաքի 300 օր-ուան հերոսամարտին, դիտել տուած է, թէ այդ հերոսամարտը հայ ժողովուրդի բազմաթիւ դուպարներու չղթային փայլուն օղակներէն մէկն է։ Տոլպաչեան պատպարտելէ ետք օտար նենգ քաղաքականութիւնը, որու պատճառով պարպուեցաւ Այնթապն ու ամբողջ Կիլիկիան, դիտել տուած է, թէ 1946ին բազմաթիւ Այնթապցիներ ներգաղթած են Հայաստան։ Ասոնց թիւը ներկայիս կը հասնի 6·000ի։ Սակայն, աւելցուցած է ան, աւելի քան 36·000 Այնթապցիներ դեռ կ'ապրին արտասահման եւ ասոնց տասնեակներու երազն էր իրենց հերոսական քաղաքին յիշատակը յաւերժացնող վայր մը ունենալ Հայաստանի մէջ։ Ահա այդ երազն է, որ կ'իրականանայ այսօր։

Ապա խօսք առած են Լեւոն Կիրակոսեան, Բարկէն Եսայեան, Վարժապետեան եւ Գէորգ Արլոպեան։

Նոր Այնթապի այժմու բնակչութեան թիւն է 5600։ Յատկանշական է այն իրողութիւնը, որ այս փոքր գիւղը ունի 2000 սովորող։ Բնակչութիւնը մեծ մասով կը զբաղի խաղողագործութեամբ, բանջարաբուծութեամբ եւ անասնապահութեամբ։

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԿՏԱԿՆԵՐ

Հին տարիներուն, Մանթովայի մէջ կ'ապրէր նշանաւոր օրէնսգէտ դասախօս Լուիճի Քարթուսիոսը, որ մեռած ատեն ձգեց չատ տարօրինակ կտակ մը։

Կտակին մէջ կ'ըսէր թէ՝ ժառանգու-թենէ պիտի զրկուէին իր այն բոլոր ազգականներն ու բարեկամները, որոնք պիտի լային իր յուղարկաւորութեան ընթացքին։ Ընդհակառակն, իր ընդհանուր ժառանգորդը պիտի ըլլար այն ազգականը կամ բարեկամը, որ միւսներէն աւելի չատ պիտի խնդար։

Քարթուսիոս, իր կտակին մէջ կ'ըսէր նաեւ, թէ կ'արդիլէր իր մահուան օրը, իր տունը եւ եկեղեցին սուգի նշաններով զարդարել։ Կ'ուզէր որ իր տունը եւ եկեղեցին ծաղիկներով զարդարուէին եւ կոչնակներու ողբաձայն զօղանջին տեղ կ'ուզէր որ քաղաքի ջութակահարները հրաւիրուէին եւ զուարթ եղանակներ նուագէին։

Նմանապէս կ'ուզէր որ՝ յուղարկաւորութեան թափօրին ընկերանար յիսուն նուագածուներէ բաղկացած նուագախումբ մը, որ զուարթ եղանակներ նուագէր մինչեւ իր թաղումը։

Վերջապէս կ'ուզէր, որ մեռելաթաղները կանաչ հագուստ հագած ըլլային սեւի տեղ եւ իր դագաղը ծածկուած ըլլար բազմագոյն լաթով մը իսկ թափօրին ընկերացող երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները իրենց գլխուն վրայ ունենային ծաղիկէ հիւսուած պսակներ։

Կտակակատարներէն խնդրեց ուշադրութիւն դարձնել որ կտակի պայմանները տառացիօրէն գործադրուին։

×

Մեծահարուստ ակադեմական Կրոսէյ, որ հանրածանօթ էր իր պայծառամտութեամբ ու զառդուխթեամբ, ընդհանուր ժառանգորդ նշանակեց իր քրոջ աղջկան երրորդ զաւակը, անոր համար որ, դեռ մանուկ եղած ատեն, պատրաստակամութեամբ ան իրեն տուած էր տանձ մը, զոր ծնողքը անոր տուած էր նախընթրիքի համար։

Կոմս ալ Լա Միրանտէլ, իր ամբողջ հարստութիւնը ձգեց ձուկի մը, զոր քանի տարիէ ի վեր կը պահէր իր ձկնարուծարաններուն մէջ։

×

Բամպակի ամերիկացի մեծահարուստ վաճառական մը, որ մեռաւ 1925ին, հետեւեալ արտառոց կտակը ձգեց. «Փափաքելով մէկ կողմէ փոխադարձել այն մեծ ծառայութիւնը, զոր օր մը ինծի մատուցանեց իմ չունս, կեանքս փրկելով եւ միւս կողմէ՝ փափաքելով հանդիսանալ կեանք մը ապահովել հաւատարիմ մատակարարուհիս յիշեալ ժառանգորդը կը նշանակեմ կերցնող խնամակալ եւ մայր ... Հետեւաբար, ժառանգորդներս պարտաւոր են իմ մատակարարուհիս վճարել օրական եկամուտ մը, հետեւեալ պայմաններով.

Այդ եկամուտը պիտի վճարուի որքան ատեն որ կ'ապրի չունս, անկէ ետք, ոչ իսկ մէկ երկվայրկեան։

Մահէս ետք, առաջին տարին, մատակարարուհիս պիտի ստանայ օրական 25 ֆրանք։ Երկրորդ տարին՝ 50 ֆրանք եւ երրորդ տարին՝ 75 ֆրանք։

Շունիս կեանքի վերջին ամիսը, օրական պիտի ստանայ 625 ֆրանք։ Շունիս մահուան օրը, պիտի ստանայ 1250 ֆրանք ամէն մէկ ժամը։ Եւ վերջապէս, անոր (չունին) մահուընէն առաջ, վերջին ժամուն 1875 ֆրանք պիտի ստանայ վայրկեանը անգամ մը եւ վերջին չունչը փչած վայրկեանին ամէն մէկ երկվայրկեանը՝ 2500 ֆրանք։

Ֆաղեց Վէն

ԿԻԶ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Մարդուն մէկը՝ իր բարեկամին մեծ ականջները ծաղրելով, անոր վրայ կը խնդայ։

Մարդը կ'ըսէ.

— Կը խոստովանիմ որ իմ ականջներս բուռ չափ խոշոր ականջ ոչ մէկ մարդ ունի։ Սակայն, դուն ալ խոստովանէ, որ ոչ մէկ էշ քու ականջներուդ չափ պզտիկ ականջ ունի։ Հետեւաբար, երկուքս ալ բացառութիւն կը կազմենք։

×

Երկու «նետողներ» կը զրուցեն.

— Ես այնքան թեթեւ կը քնանամ, որ եթէ ճանճ մը թռի սենեակիս մէջ, իսկոյն կ'արթննամ, կ'ըսէ առաջինը։

— Իմ քունս աւելի թեթեւ է, կը յարէ երկրորդը։ Անմիջապէս կ'արթննամ երբ ճանճը թռչելու մասին մտածել սկսի։

×

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն.

— Զոքանչդ կորսնցուցիր։ Ինչո՞ւ բարեկամներուդ լուր չտուիր։

— Որպէսզի ինծի չնախանձին։

ՌԱՏԻՕ-ԵՐԵՒԱՆԻ ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ընկեր Իվանով բացակայած է հերթական նիստէն, որու հրաւիրուած էին թաղին բոլոր համայնավարները։ Ճաշօրդ առաւու փողոցը կը հանդիպի բջիջի քարտուղարին, որ չի վարանիր դիտողութիւն ընելու.

— Իվանով, ինչո՞ւ չեկար մեր վերջին նիստին, ըսէ՛։

— Ա՛հ, կը պատասխանէ չարքային, դիտնալ որ վերջինն է, անպայման կուզայի։

×

Աստուած պապան, ամպի մը վրայ նստած, յանկարծ մեծ իրարանցում մը կը տեսնէ Երկրին մէկ անկիւնը։ Կը կանչէ Ղուկաս աւետարանիչը եւ կը հրամայէ որ աչք մը նետէ եւ իրեն տեղեկացնէ թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ։

Ղուկաս կուգայ եւ կ'ըսէ.

— Ռուսաստան է։ Յառնակութիւններ կան, բայց հոսկէ լաւ չի տեսնուիր թէ ի՞նչ կայ։

Եւ Աստուած պապան պաշտօն կուտայ Ղուկասին որ երթայ տեղւոյն վրայ քննելու վայրութիւնը եւ երկինք վերադառնայ երբ հարցը լուսաբանուի։

Հազիւ Ռուսաստան հասած, Ղուկաս կը ձերբակալուի իբրեւ «ժողովուրդի թշնամի» եւ բանտ կը նետուի։ Մէկ-երկու օր կ'անցնի, Աստուած մտահոգ է, երբ հեռագիր մը կը ստանայ. «Բանտ կոխուեցայ։ Ղուկաս»։

Կատղած, Աստուած պապան կը կանչէ Եղիա մարգարէն եւ կ'ըսէ.

«Դուն որ Ղուկասէն աւելի փորձառութիւն ունիս, դնա՛ Ռուսաստան, չրջան մը ըրէ եւ նայէ որ մեր բանտարկեալին հետ վերադառնաս։ Եւ հասկցիր թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ»։

Եղիա Ռուսաստան կ'իջնէ եւ անմիջապէս նոյն ճակատագրին կ'արժանանայ եւ Աստուած երկու օր ետք հեռագիր մը կը ստանայ.

«Ես ալ, Եղիա»։

Աստիճ բարկացած, Աստուած Մովսէսը կը կանչէ.

«Մովսէ՛ս, մարդիկ խենթեցեր են։ Քիթիս կը խնդան։ Անպայման կ'ուզեմ դիտնալ թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Ռուսաստան։ Դուն, իմ գործակիցներուս ամէնէն հինը եւ ամէնէն խմաստունը, դնա՛, հասկցիր եւ ետ բեր այն երկու անճարակները, որ ձերբակալուած են»։

Մովսէս անմիջապէս կ'երթայ։ Աստուած աւելի երկար կը սպասէ, բայց չբաթ մը ետք կը հասնի սպասուած հեռագիրը.

«Ողջ առողջ եմ։ Կոմիսար Պեսրով»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ (1)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ա.

— Ի՛նչ, իշխան, կ'նուաս եւ Լուգիան դարձու ոչ այլ ինչ եթէ ոչ Պոնափարթի ընտանիքին կալուածները։ Ոչ, ես կը նախազգարեմ ձեզ, եթէ դուք ինձ չբաժնէք, որ արդէն պատերազմը անխուսափելի է, եթէ դուք ձեզ թոյլ կուտաք դեռ եւս պաշտպանել այդ հակաքրիստոսը — ճիշդ ըսելով ես կը հաւատամ որ ան հակաքրիստոս է — բոլոր սորուբլիւնները, բոլոր սարսափները, այն ատեն ես ձեզ չեմ ճանչնար, դուք այլեւս իմ բարեկամս չէք, դուք այլեւս իմ հարազատ սորուկս չէք, ինչպէս կը հարազատէք։ Ի՛նչ, բարեւ ձեզ, բարեւ, կը տեսնեմ որ ձեզ կը վախցնեմ։

Այսպէս խօսեցաւ 1805 թուականի Յունուարին նշանաւոր Աննա Փաւլովնա Շէրըրը, պալատական օրիորդը, Մարիա Ֆէոդորովնա թագուհիին մերձաւորը, քնդատելով կարեւոր եւ բարձրաստիճան Վասիլիյ իշխանին որ առաջինը ըլլալով ժամանած էր անոր երեկոյթին։ Աննա Փաւլովնա քանի մը օրէ ի վեր խիստ հազի մը բռնուած էր, տենդահիւծ ունէր, ինչպէս որ ինք կ'ըսէր (տենդահիւծը այն ատեն դեռ նոր բառ մըն էր, չատ սակաւ գործածելի)։

Աստուածեան կարմրագեղեցիկ սպասուհին ձեռքով բաժնուած հրաւիրատոմսերու վրայ առանց բացատրութեան գրուած էր. «Եթէ դուք, կոմս (կամ իշխան) աւելի ազգի բան մը մտադրած չէք եւ եթէ ձեզ չափազանց չի սարսափեցներ խեղճ հիւանդի մը երեկոյթի հեռանկարը, այդ պարագային ես չափազանց ուրախ պիտի ըլլայի այսօր ձեզ ինձ մօտ տեսնելով ժամը 7ին եւ 10ին միջոցները

Աննա Շէրեր»

— Օ՛, ի՛նչ անողոք յարձակում, առանց չփոթելու այսպիսի հանդիպումէ մը, պատասխանեց ներս մտնող իշխանը որ կը կրէր պալատական, ասեղնագործուած նշանագգեստ, երկարավիզ գուլպաներ, մաշիկներ եւ բաղմաթիւ շքասղեր եւ որուն տափակ դէմքին վրայ կը շողար պայծառ արտայայտութիւն մը։ Ան կը խօսէր այն ընտրովի ներքացած ֆրանսերէնով, որով ոչ միայն կը խօսէին մեր պապերը այլ կը մտածէին, եւ այնպիսի խաղաղ հովանաւորող շեշտադրութեամբ մը որ յատուկ է չատ ապրած եւ պալատին մէջ դիրք ունեցող անձնաւորութեան։ Ան մօտեցաւ Աննա Փաւլովնայի, համբուրեց անոր ձեռքը, դրաւ զայն իր անուշահոտութեամբ օծուած եւ փայլուն ճակատին վրայ, ու հանդստութեամբ տեղաւորուեցաւ բազմոցին վրայ։

— Նախ եւ առաջ ըսէք, ի՞նչպէս է առողջութիւնդիդ։ Հանգստացուցէք ձեր բարեկամը, ըսաւ ան, չփոխելով ձայնը ու շեշտը, որուն մէջ քաղաքավարութեան եւ կարեկցութեան տակէն պարզօրէն կը զգացուէր անտարբերութիւն, մինչեւ իսկ ծաղր։

— Ի՞նչպէս հնարաւոր է առողջ ըլլալ, երբ բարոյապէս կը տանջուիս, մինչեւ հնարաւո՞ր է հանգիստ, անդորր մնալ մեր ժամանակներուն մէջ, երբ մարդ զգացում ունի, ըսաւ Աննա Փաւլովնա։ Կը յուսամ որ դուք ամբողջ երեկոյթին ինձ մօտ պիտի մնաք, այնպէս չէ՞։

— Իսկ անգլիական դեսպանին տօնախմբութի՞ւնը։ Այսօր Զորեքշաբթի է։ Ես պարտաւոր եմ հոն երեւալ, ըսաւ իշխանը։ Աղջիկս պիտի գայ ու տանի զիս։

— Ես կարծեցի թէ այսօրուան տօնախմբութիւնը յետաձգուած է. պէտք է խոստովանիմ որ բոլոր այս տօնախմբութիւնները եւ հրախաղութիւնները սկսան անտանելի դառնալ։

— Եթէ դիտնայինք որ դուք այդպէս կ'ուզէիք, տօնախմբութիւնը կը յետաձգուէր, ըսաւ իշխանը ըստ սովորութեան, լարուած ժամացոյցի մը պէս, ըսելով այնպիսի բաներ, որոնց ինքն եւս չէր ուզեր որ հաւատան։

— Մի տանջէք զիս, դէ՛, ի՞նչ որոշեցիք Նովոսիլցեւի հեռագրին առթիւ. դուք ամէն բան դիտէք։

— Ի՞նչպէս ըսեմ ձեզ, ըսաւ իշխանը սառն՝ ձանձրանալու չեշտով մը։ Ի՞նչ որոշեցինք. որոշեցինք որ Պոնափարթը այրէ իր նաւերը, մենք ես, ինչպէս կ'երեւայ, պատրաստ ենք այրելու մերինները։

Իշխան Վասիլիյ միշտ կը խօսէր ծուլօրէն, ճիշդ այնպէս ինչպէս հին փիէսի մը մէջ դերասանը կ'արտասանէ իր դերը. Աննա Փաւլովնա Շէրէր, ընդհակառակն, չնայելով իր 40 տարիներուն՝ լեցուն էր կենդանութեամբ եւ բռնկումներով։

Դիւրաբորբոք ըլլալը դարձած էր անոր հասարակական դրութիւնը ու երբեմն, հակառակ իր կամքին՝ կը բորբոքէր, որպէսզի իր ծանօթներուն ակնկալութիւնը ի դերեւ չհանէ։ Զսպուած ժպիտը, որ մշտապէս կը խաղար Աննա Փաւլովնայի դէմքին վրայ, չնայելով որ այնքան ալ չէր վայլեր անոր խամրած դիմագծերուն, կ'արտայայտէր, ինչպէս չփացած երախաներու մօտ, իր փոքրիկ պակասութեան մշտական դիտակցութիւնը, որմէ ան չէր ուզեր, չէր կրնար եւ ան-հրաժեշտութիւն ալ չէր տեսներ բաժնուելու։ Քաղաքական գործերու վրայ դարձած խօսակցութեան մէջոցին Աննա Փաւլովնա բորբոքեցաւ.

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՑ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն Ամն՝ 100 ֆր. կը նուիրէ :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 4 Հոկտ., տասնեւհինգերորդ տարեդարձն է օծման եւ զահակալութեան Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին եւ Ծայր. Պատրիարք Ամենայն Հայոց :

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր մաղթանք Հայրապետական :

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին, աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ա նասանութեան եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի արեւշատութեան համար :

ՇԱՒԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (4 Հոկտ.) պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Հ. Նորվան Վրդ. :

Հ. Ց. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի հերթական ժողովը Հինգշաբթի (Հոկտեմբեր 1) ժամը 21ին, ընկ. Սերոբեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Ս. Թէհլիրեան» խումբի հերթական ժողովը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տունը :

ՍԱՐՍԻԼ – ԱՒՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Տէսինի մասնաճիւղին վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները դասէ մը թէյի չուրջ, Հոկտ. 5ին կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկերուհի Պառաւեանի բնակարանը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19 :

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ՇՈՒՐՋ ՄԸ ՄԱՐԴԻԿ ՄԵՐ ՇՈՒՐՋԻՆ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Հոկտ. 18ին Սեւրի Մ. Պէչիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ սրբարհը, ժամը 17էն 20 :

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փարիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանգստեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, Երեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէնի մէջ : Մանրամասնութիւնները յայտնի :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ դիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ :

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին :

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ

ԱՀԱՆՈՒՐ

ԹԵՐԹԻՍ ԿԻՐԱԿՈՐԵԱՑ ԹԻՒԸ

*

ԶՈՑԳ ՄԸ ԿԱՐՄԻՐ ՏԵՏՐԱԿՆԵՐ

*

ԱԶԱՏՆ ԿՈՄԻՏԱՍ
(Այս գրքոյկը չի վաճառուիր)

Դիմել՝ « ՅԱՌԱՋ »Ի

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը՝ իր տարեշրջանի վերջաւորութեան առթիւ, կը նախաձեռնէ խնջոյքի մը Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ : Տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 4, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5էն սկսեալ մինչեւ ուշ դիշեր :

Պիտի ըլլան անակնկալներ, երգեր, նաեւ հայկական եւ ֆրանսական պարեր, մասնակցութեամբ «Կռունկ» նուագախումբի, որ պիտի ստեղծէ իսկական տաք մթնոլորտ :

Տեղւոյն վրայ պիտի գտնէք ամէն տեսակի զովացուցիչներ եւ արեւելեան զանազան ուտեստեղէններ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
– ՅԻՍՆԱՄԵԱՆԸ –
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 8ին

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ : Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ :

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսին Հոկտ. 1 Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն սկսեալ, 17 Ռիւ Պլէօ Միութեան դրասենեակին մէջ, ուսուցչութեամբ Տիկ. Հոիփսիմէ Զիլինկիրեանի :

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները արձանագրութեան համար, մանաւանդ որ այդ օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ Ծնողական ժողով մը, որով պարտաւորիչ է իրենց ներկայութիւնը :

×

Կոնսթանդնուպոլսի Կապոյտ Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին դպրոցի սրահին մէջ : Մեր սիրելի ծնողքներէն կը խնդրենք պաղատագին՝ արձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել զանոնք հայեցի դաստիարակութեամբ :

×

ՍԷն Լուի

Սէն Լուի Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին, նոր տարեշրջանին համար, Հինգշաբթի 1 Հոկտեմբեր առաւօտ ժամը 9ին : Կը դասաւանդէ շրջանի հոգեւոր հովիւ Շահան Քհնյ. Տէտէեան : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի առաւօտները :

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերսկսի 1 Հոկտ., Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 17, Շաբաթ 14էն 16, Հ. Ց. Դ. Տան դպրոցի սրահը :

×

ԼԻՈՆԻ ՀԱՑ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 1ին Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին :

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ ժամը 17, Շաբաթ կ. յ. ժամը 14,30էն մինչեւ 17, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12 :

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները Հայկազեան վարժարան՝ ստանալու համար տոհմիկ հայկ. դաստիարակութիւն եւ սորվելու Մեսրոպեան քաղցրահնչիւն բարբառը :

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալիոն ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Հոկտ. 18ին Սեւրի Մ. Պէչիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ սրբարհը, ժամը 17էն 20 :

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փարիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանգստեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, Երեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէնի մէջ : Մանրամասնութիւնները յայտնի :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ դիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ :

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին :

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԻԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ	միջեւ 1/4 սիւաք
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ	միջեւ 1/8 սիւաք
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՑՈՒՔ	30 Ֆ	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԱԳԻՐ»	10 Ֆ	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	15 Ֆ	» » »

Այս գիները մէկ ամսուան համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈՒ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac